

Soupis památek historických a uměleckých v Královstvi českém ...

Česká akademie věd a umění. Komise archaeologická

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POČÁTKU XIX. STOLETÍ.

VYDÁVÁ

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

ŘÍZENÍM SVÉHO PŘEDSEDY

JOSEFA HLÁVKY.

XI.

POLITICKÝ OKRES CHRUDIMSKÝ.

NAPSAL

DR. KAREL CHYTIL.

V PRAZE 1900.
NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V POLITICKÉM OKRESU

CHRUDIMSKÉM.

NAPSAL

DR. KAREL CHYTIL.

—

SE 203 VYOBRAZENÍMI
(Z TĚCHTO 1 V ZINKOGRAFII A 6 VE SVĚTLOTISKU NA ZVLÁŠTNÍCH PŘÍLOHÁCH)
A 10 ZNAČKAMI.

V PRAZE 1900.
NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TISKL ALOIS WIESNER V PRAZE.

PŘEDMLUVA.

Politický okres Chrudimský, jehož soupis předkládám, sestává ze tří soudních okresů, jichž sídlem jsou Chrudim, Nasavrky a Hlinsko. Tento rozlehlý okres není po stránce umělecké naveskrz jednotný; celkového rázu dodává mu působení města Chrudimě, jakožto starého střediska krajského, jehož vliv sahal daleko za hranice nynějšího obvodu politického a kromě toho, jmenovitě ve stol. XVII. a XVIII. přispívá k jednotnosti charakteru uměleckých, zvláště stavitelských památek jistá míra umění-milovnosti majitelů velikých dominií Některé památky poukazují ku souvislosti s Moravou, zvláště v okresu hlineckém, bezprostředně s ní sousedícím; krom toho zasahuje sem Morava prostřednictvím kláštera hradištského, jemuž přináleželo zde ve století XVIII. panství týnecké.

Starších i novějších prací historických a topografických, týkajících se Chrudimska, je poměrně hojně. Považuji za svou povinnost, vzpomenouti na tomto místě zvláště činnosti Antonína Rybičky, ienž ve svých četných pracích a studiích, pojednávajících o Chrudimsku, spojoval s mravenčí pílí vřelou lásku, kterou do posledního dechu svého ku milé své Chrudimi lnul.

Buď celým obvodem neb jednotlivými místy a objekty zabývali se jmenovitě Karel Adámek, JUDr. K. Adámek, Karel Lábler, Moric Lüssner, J. Nechvíle, Vinc. Paulus, Rud. Pokorný, Aug. Sedláček, Frant. Schmoranz, Ant. Šolta a j. v.

Při soupisných pracích na místě samém, jimž mohl jsem v posledních letech věnovati jen krátkou část doby letní, dostalo se mi všestranné podpory. Přede všemi zavázán jsem díkem p. konservátorovi Fr. Schmoranzovi, staviteli v Slatinanech, jednateli kommise archaeologické, který přispěl svými bohatými zkušenostmi a jmenovitě svým veškerým materiálem obrazovým, jejž po drahná léta nastřádal.

Kromě toho poskytli mi informace, zprávy, radu i pomoc jmenovitě pp. Josef Ježek, vrchní zemský ingenieur, Karel Lábler, jednatel kuratoria a Jos. Poslt, řiditel Průmyslového musea pro Východní Čechy v Chrudimi, pánové Karel Adámek a Bohumil Adámek v Hlinsku a Vincenc Paulus, řiditel měšťanských škol v Chrasti. Materiál týkající se praehistorie poskytl

p. Václav Diviš Čistecký ze Šerlinku, přednosta stanice severozápadní dráhy v Pardubicích, a dotyčné partie redigoval p. Dr. Fr. L. Píč.

Přístup k veškerým objektům zjednán byl všude s největší ochotou. Vlídnou svojí přízní provázely práce soupisné veškeré kruhy a to jmenovitě J. Milosť Eduard J. Brynych, biskup královéhradecký, pan Frant. Walter, arciděkan v Chrudimi a veškeré duchovenstvo; dvojctihodní p. pastorové; ctěné učitelstvo; úřady obecní i majitelé a správcové zámků a sbírek.

Značná část vyobrazení tohoto svazku opatřena byla obětavou ochotou. Platí to o četných půdorysech a jiných kresbách propůjčených p. Fr. Schmoranzem, z nichž zvláště uvádím půdorys a nárys hlavního kostela chrudimského (obr. 31. a 32.), pohled a řez kostela sv. Kateřiny v Chrudimi (obr. 63. a 64.). Kresbu dle malby na skle z kostela sv. Michala (obr. 105.) provedl a věnoval p. Josef Poslt. Půdorysy, řezy a detaily provedli jednak na základě materiálu p. Fr. Schmoranzem a J. Ježkem poskytnutého, jednak direktně dle objektů samých pp. R. Vanderlind a Ant Martínek.

Z řady fotografií, jichž použito k reprodukci pro soupis, značná část věnována Průmyslovým museem cís. a krále Františka Josefa pro Východní Čechy v Chrudimi, jehož kuratorium dalo k disposici výběr ze svých starších i novějších desek, provedených jednak zvěčnělým již A. Šoltou, jednak p. adjunktem musea Janem Štěrbou. A. Šolta opatřil též některé fotografie přímo pro soupis a na žádost redakce provedl p. adjunkt J. Štěrba řadu fotografií v místech na mnoze vzdálených a těžko dostupných s ochotou hodnou uznání. Při opatření některých fotografií a kreseb z okresu hlineckého nápomocen byl p. JUDr. Karel Adámek. Krom toho poskytli fotografie: Umělecko-průmyslové museum obchodní a živnostenské komory v Praze, p. Josef Dušek, správce rafinerie v Rosicích u Pardubic (Seč) a Vlad. Sekera, katecheta Rudolfina v Hradci Králové (některé objekty z Hlinecka). Fotografie nákladem komise pořízené provedl umělecký ústav K. Bellmanna v Praze. Dr. J. Podlaha a Dr. J. Zahradník, vydavatelé »Pohledů Willenbergových« se vzácnou ochotou povolili, aby desky s pohledem na Chrudim bylo použito v soupise a se stejnou ochotou přenechal p. Dr. Fr. L. Píč, jakožto redaktor »Památek« otisky reprodukcí ze článku o »Zkamenělém zámku«.

V PRAZE na den sv. Václava r. 1900.

Dr. Karel Chytil.

Babáky (Babákov) Dolní.

Adámek K. V., Sborník okresu hlineckého. 1897. Str. 33.

KAPLE bývalá, zděná, barokního slohu, nyní zrušená, sloužící jako obytní stavení. Zřízená v době, kdy Babáky, přináležející ku panství Hrochova Týnce, patřily klášteru Praemonstrátů v Hradišti na Moravě. Stavení jednoduché; nad vchodem tesaný znak: na pravo (herald.) kartuše s postavou sv. Norberta, na levo koruna a lilie; nad tím poprsí infulované postavy s berlou a křížem; písmena R S A G (Robert Sancius Abbas Gradicensis), pod znakem letopočet 1729. Nad znakem ovální okno. Uvnitř kaple stopy nástěnné malby.

KAPLIČKA nynější, zánovní, s věžkou, na této zvonek s nápisem

»ORA PRO NOBIS SANCTE EUSTACHY«

pod tím na jedné straně postava opata s berlou, na druhé světce s korouhví. XVIII. stol.

Bítovany.

Sommer, Das Königreich Böhmen. V. 269. Památky archaeologické II. 40. (Rybička). Sedláček, Hrady a zámky. I. 170.

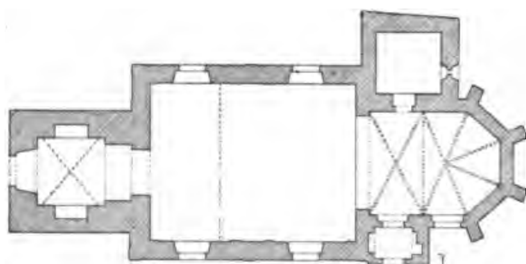
KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE (filiálný), připomíná se r. 1350 jako farní (Byetowan); pozbyv faráře ve válkách husitských, měl později do r. 1621 zvláštního správce duchovního pod obojí; na to přivtělen k faře skutečské; r. 1677 patřil k faře žumberské. Kostel upraven r. 1652, pak v XVIII. st. za panství hrabat ze Schönfeldů; r. 1881—83 renovován patronátem kníž. z Auerspergů od *Fr. Schmoranze.*

Stavba zděná, jednolodní s věží, orientovaná (obr. 1.) Věž čtyrhranná před průčelím slouží v přízemí jako předsíň, zevně na bočních stranách vchody (nyní zazděné) pískovcové, gotické s obloukem lomeným; hrany jednoduše sříznuté. V prvním patře za kruchtou, prostranný sínec; báň druhdy cibulovitá, nahražena při poslední opravě hrotitým krovem.

Presbyterium, pěti stranami osmiúhelníku zavřené, s pěti opěracími pilíři, pískovcovými o dvou ústupech a podvalu. Okna gotického slohu nová.

Vnitřek kostela nově upraven; klenutí presbyteria a oltář hlavní pocházejí z doby poslední opravy. Loď dlouhá 10·90 *m*, široká 8·45 *m*, oblouk triumfální 0·68 *m* silný, 4·95 *m* široký; presbyterium dlouhé 7 *m*, široké 5·50 *m*, strana závěru 2·33 *m*, věž dlouhá 7·45 *m*, šířka předsíně 3·60 *m*, síla zdi věžní 1·42 *m*.

Dva poboční oltáře v lodi; stejně upravené s rámci a ozdobami dobré řezbářské práce; oba skládají se ze čtverhraného rámu, obklopeného širokým a silně vystupujícím lupenovým ornamentem, v hoření části ovální medailon. V oltáři na straně evangelia zánovní socha panny Marie lourdské. Oltář sv. Jana Nepomuckého na straně epištolní, zachoval původní podobu; po stranách tohoto oltáře postavy horníků, dvě větší a dvě drobnější (černý šat, žluté nohavice, punčochy po kolena).*) Rámování obou oltářů z konce XVII. neb poč. XVIII. věku; postavy horníků ze středu XVIII. stol. Pod obrazem sv. Jana skřinka rocailového tvaru; v ní relief panny Marie boleslavské. Po stranách této dva rámečky s výjevy z legendy sv. Jana N.: Zpověď královnina a sv. Jan před králem Václavem. XVIII. st. střed.

Obr. 1. Bítovany. Kostel sv. Bartoloměje.

Kristus na kříži, řezba ve dřevě, v presbyterii zavěšená; dobrá práce barokního rázu, nohy na levo skleslé, hlava na pravo schýlená; bok opásaný rouškou zlacenou. (Dle nového nápisu připsán XVI. věku.) Práce XVII. st. neb z poč. XVIII. st. V. 1·50 *m*.

Náhrobky pískovcové, většinou obvyklých rozměrů, zazděny nyní do zevní (severní) zdi kostela.

1. Fragment se znakem Závišů z Osenic (ve štítu jehně), někdejších držitelů Bítovan (ve stol. XVI.).

2. »L. PANIE 153 .... TRZI KRALU UMRZELA DOBRA A UROZ ... . NICZ A NA BITOVANECH GEGIZTO GMENO BYLO MANDALENA TU ODPOCZIWA V PA .. «

Nápis na okraji pokračuje na vnitřní desce; pod touto dobře sekaný znak Osenických.

3. „Leta Panie 1609 w patek ... 1610 Dorotha, Tez Letha 1611 .... z Rokytni[a] a na Bitowach."

Nápis na okraji, na desce tři dítky, chlapec a dvě holčičky, na levo znak Ostromířských z Rokytníka; u postav nápisy: Girzj (?); Dorota; Ewa.

*) V Bítovanech bývaly doly; dosud doluje se v blízkých Lukavicích.

Tvar náhrobku obdélný výška 0·88 *m*, šířka 1·65 *m*.

4. „Leta Panie 1614 w sobotu poſtni . . . . P. Anna Woſtromirska z Bubna."

Vnitřní deska s nápisem otřeným; pod ní znak pánů z Bubna.

5. Kámen otřelý; kartuše, pod ní znak; ve štítu půl lidské postavy v lodce. (Bořků z Poličan?)

6. »LETA 82 NA DEN . . . (MAG)DALENA WCHINSKA ZE WCHINIC DCERA UROZENEHO A STATECZNEHO RYTYRI PANA GYRIKA WCHINSKA ZE WCHINSKA NA HUSTITAVSI . . . ZIWOT SWU DOKONALA A USNULA.«

Pod nápisem znak Vchinských; terč bez helmice.

7. Nápis otřelý; kartuše a znak Poličanských (?).

8. »LETA 1613 17 DNE MIESICE LEDNA V NEDIELI PO SWATEM ANTONINU UMREL UROZENY PAN HYNEK BERNART ZAWISS Z OSENICZE A NA BITOWANECH MEZI 12 A 13 TUTO POCHOWAN . . . «

Na kameni vytesán rytíř v celé postavě v plném brnění; u pravé nohy znak, u levé přilba. Nápis na okraji.

9. »LETA 81 . . . . . . PAN JAN STARSSI ZAWISS Z OZINICE A NA BÍTOWANECH ZIWOT SWI DOKONAL . . . . «

Se znakem Závišů z Osenice.

10. Kámen otřelý.

Na jižní straně presbyteria kámen v podobě kříže z r. 1781.

Zvony na věži:

1. Průměr 0·84 *m*, výška 0·53, přelitý ze staršího od Karla Bellmanna v Praze r. 1838.

2. Průměr 0·72 *m*, výška 0·60; kol koruny nápis

ano x do x m° x cccc° x xc° x kyrieleyſo x n kryſte x eleyſo x we gimenu x pana x Kryſta x geſt x zwon x.

Bojanov.

Sommer, Das Königreich Böhmen V. 266.

Prvotně ves přináleževší s panstvím ku klášteru Vilémovskému; r. 1329 najal si panství toto Jindřich z Lichtemburka; v XV. st. příslušelo k panství Ohebskému a od r. 1628 k Nasavrkům. R. 1564 připomíná se jako městečko.

KOSTEL SV. VÍTA (farní).

Kniha pamětní, rukopisná z r. 1836. Matrika z r. 1674.

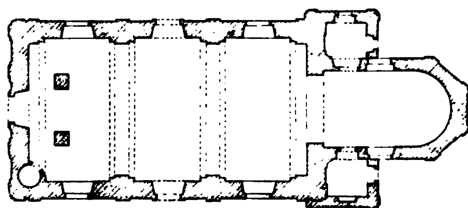
Kostel připomíná se r. 1350 jakožto farní (Boyanow).

V nynější podobě a rozsahu vystaven r. 1730 za panství Josefa Františka hraběte ze Schönfeldu. Kostel stojí uprostřed města na mírném svahu.

Stavba zděná, jednolodní, bez věže; slohu barokního, jednoduchá ale úměrná. Façada se štítem, pilastry členěná, vchod jednoduchý; na bočních stranách po třech oknech, mezi nimi a při nároží pilastry; římsy podstřešní silně profilované; presbyterium zevně třemi stranami, uvnitř polokruhem uzavřené. Vnitřek lodi silně vystupujícími pilastry, mezi okny umístěnými, rozdělen v tři oddíly; klenutí valená. (Obr. 2.)

Loď dlouhá 21 *m*, široká 11 *m*, presbyterium dlouhé 11·20 *m*, široké 5·80 *m*.

Malby al fresco v presbyteriu a v lodi. Hlavní oltář znázorněn nástěnou malbou; barokní architektura sloupová, v pravo a v levo postavy sv. Petra a Pavla.

Obr. 2. Bojanov. Kostel sv. Víta.

Na stěně strany evangelijní: svatí patronové čeští k diváku kráčející, v pozadí architektura s kruchtou, z které vyhlíží postava mladistvého kněžice; za tímto bitva jizdecká a nad ním vznáší se sv. Václav na koni a orel (dvojhlavý). Freska na straně epištol: odevzdání ramene sv. Víta na sněmu wormském sv. Václavovi; osobnosti oděny v kroj XVII. st.

Na klenbě: Umučení sv. Víta a jeho na nebe vzetí. Nad kruchtou sv. Trojice a kůrové andělští. Na oblouku triumfálním znak hrabat Schönfeldů a začáteční písmena

I · F · C · E S ·

(Johannes Franciscus Comes E Schönfeld.)

Malby zajímavé, zručně provedené, místy (umučení sv. Víta) obhroublé; opravou z r. 1880 zbaveny na mnoze původního rázu a nabyly vzhledu suchopárného a tvrdého. Jelikož Jan Frant. hr. Schönfeld zemřel r. 1737, pochodí malby z let 1730—1737.

Při hlavním oltáři umístěn obraz sv. Víta na plátně, od Ant. Machka (dle fp. knihy r. 1839 za 88 zl. objednaný). Malba dosti suchopárná, ze slabších prací Machkových.

Poboční oltáře mají barokní rámy vyřezávané s lupením a mřížováním. XVIII. st. střed. Obrazy olejové: Sv. Anna sama třetí; sv. Anna pravicí drží Ježíška, v levici karafiát; za ní Panna Maria, nad nimi andělé se vznášejí. Dobrá malba z konce XVIII. stol. (pochází ze zrušené lokalie v Krásném). Sv. Prokop a sv. Vojtěch (pendenty), značných rozměrů; sv. Prokop nohou stoupá na démona, v ruce drže kříž; v pozadí obou obrazů krajinomalba. Dobrá práce XVIII. st. pol.

Kazatelna dřevěná, barokního slohu, s postavami sedícími otců církevních. XVIII. st., pol.

Křtitelnice cínová, tvaru hrncového, bez noh (podstavec s nohami, železný); plášť hladký; v dolní části pruh s rytým nápisem v gotické minuskuli. XVI. st.

Výška 0·22 *m* (bez víka); průměr 0·30 *m*.

Kasule s příslušenstvím; látka zlatem protkaná; střední pruh se zlatem, postranice růžová a zelená; dole plasticky vyšité znaky Auersperský a Schönfeldovský. Patrně dar Kateřiny, dcery a dědičky Jos. Frant. ze Schönfeldu, provdané za Jana Adama z Auersperka, zemřelé r. 1754.

Zvony na zvonici, o sobě stojící; tato jest dřevěná s podezdívkou.

1. Průměr 0·94 *m*. Výška 0·78.

En † ego † campana † numquam † pronuncio † vana †
ignem † belum † vel † festum † aut † funus † honestum †
in † laudem † genitricis † dei † fecit † me † magister †
georgius † chrudimensis 1510.

2. Průměr 0·66 *m*, výška 0·56 *m*.

Tento † zwon † udielan † we gmeno † buozi † ke czti † a †
chwale † panu † bohu †.

3. Průměr 0·48 *m*, výška 0·38.

Goss mich Nicolaus Löw von Löwenberg in Prach
Anno Domini 1699
Josephus Franciscus S · R · J · C lomes de Schönfeld.

4. Nejmenší bez nápisu.

Kostnice vedle kostela. Kobka zděná s množstvím narovnaných lebek.

Pečetidlo městské, na úřadě obecním, průměr 0·032; štít kartušový v něm skřížený meč a klíč, opis

⊕ SIGILLUM ⊕ OPPIDI ⊕ BOGANOW ⊕

Století XVI.

Bořice.

Řadové hroby (*s* ovité naušnice, smaltované korálky).

Bylany.

Předhistorické sídliště v kruhovce (kamenné nástroje a hliněné nádoby); u občana Pollaka (zásobnice atd.); na poli občanů: Petráně, Žáka, Linharta (jámy s kulturními odpadky); hroby la Téneské v hliništi Radoušově. (Památky arch. XI. 470. 663 XII. 333.

Čelákov (Včelákov).

Sommer, V. 96. Pamětní kniha rukopisná na faře.

KOSTEL MAŘÍ MAGDALENY (farní); uvádí se r. 1350, v r. 1624 filiální do Skuče, v r. 1677 do Hlínska, fara založena r. 1738

Štěpánem hrabětem Kinským. Starý kostel snešen r. 1851; presbyterium bývalo kamenné, gotické; v lodi strop a kruchta ze dřeva. Kostelík založen prý horníky; ještě v 1. polov. našeho věku (Sommer l. c.) zde dolováno na kyzy sírné. K novému kostelu položeny základy r. 1844, r. 1848 dokončen, r. 1850 posvěcen. Budova kostelní stojí na jednom z nejvyšších bodů (507 *m*) celého okolí a viditelna jest zdálí se strany chrudimské i hlinecké. Stavba zděná, obdélníková loď, chor čtverhranný, za ním věž čtverhranná; vchod hlavní čtverhranný, nad ním na volutách římsa; okna polokruhové. Střízlivý sloh s reminiscencemi slohu empirového. Zařízení zánovní; hlavní oltářní obraz, Kristus a Maří Magdalena, od Umlaufa; poboční, Matka Boží a Kristus Ukřižovaný, od malíře vídeňského školy Führichovy.

Obraz Maří Magdaleny v sakristii, podřízené hodnoty umělecké se zajímavým nápisem:

Nakladem horníkůw Wčelakowskich
dne 29 Mage 1831.

Zvony na věži:

1. Průměr 1·05 *m*; výška 0·76 *m*.

LETHA PANIE MDLXXXVIII SLYT ZWON TENTO KE CTI A K CHWALE BOZI K OBCI ROSOSSSKY ZA PANA RYCHTARZE BRYCHTY A PANA MARTINA RYCHTARZE KUNDRATICKEHO PUWODEM MARTINA Z BLAZIEGOWIC OD M. ELYASSE V HRADCIJ KRALOWY NAD LABEM.

Nad tím ornamentální pruh s postavami, jež vybíhajíce v ornament, drží štít; dole ornamentální pruh, v něm lov na medvěda.

2. Průměr 0·75 *m*, výška 0·55 *m*.

LETA ⁑ PANIE ⁑ MDLV ⁑ TENTO ⁑ ZWON ⁑ SLIT ⁑ V MIESTIE ⁑ HRADCI ⁑.

Na hranici, na níž zvon visí, vyřezáno:

LÉTA PANIE 1644 — DILO JAKUBA DANDY

3. Průměr 0·35 *m*; výška 0·25 *m*.

TENTO ZWONEC GEST UDIELAN KE CTI A CHWALE PANU BOHU

4. I · GK · 1778.

Socha sv. Jana Nepomuckého vedle kostela pod lípami; pěkná postava životní velikosti s křížem v ruce, vedle dva andělé, z nichž jeden drží zámek. Na podstavci nápis z předu:

S Ioanes NepoMVCene
In tVo PatroCInIo nos protege
et In fIne VItae nostrae
gratIa DeI frVI eX pete

V zadu A · D · 1740.

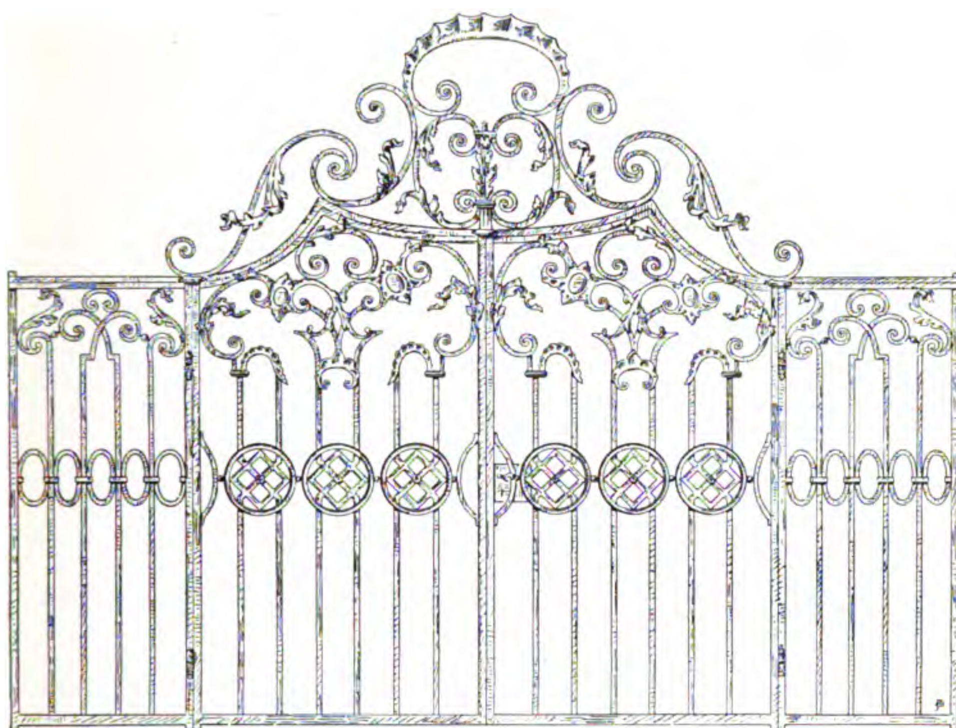
Dvakačovice.

Předhistorické sídliště starší.

Hamry (u Hlínska).

Adámek K. V. Sborník o. h. 36.

Osada původně slula Přerostlé; hamry železné, nyní zaniklé, nacházely se zde již v XVI. věku; dle nich nynější jméno.

Obr. 3. Hamry u Hlinska. Mříž z kaple sv. Jana v Lázních.

KAPLE SV. JANA NEPOMUCKÉHO nad studánkou léčivé vody (Schaller, Topographie des Königreichs Böhmen XI. 178. Sommer, V. l. c. 250.) pochází z XVIII. stol. Jednoduchá stavba s dřevěnou věžkou. Uvnitř v polookrouhlém choru oltář se sochou polychromovanou sv. Jana. Před oltářem po celé šířce kaple mříž železná; čtyrhranné pruty se zátočemi, na nich tepané hřebínkové ozdoby. Výška (s nástavcem) 2·78 *m*, délka 3·60 *m*. XVIII. stol. 2. pol. (Obr. 3.)

Hamry svobodné.

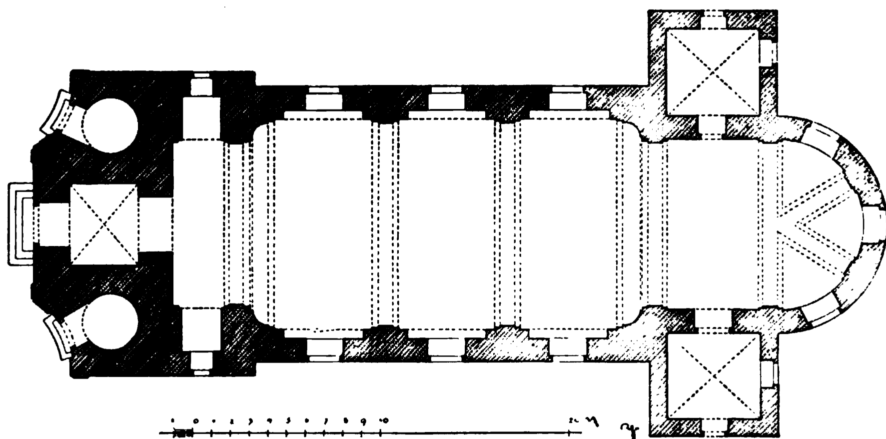
Schaller l. c. XI. 20. — Sommer, V. 256.

ZÁMEČEK, v základu pochází z XVIII. st.; o jednom poschodí; nyní přestaven po požáru; někdejší kaple panny Marie vzala za své.

Socha sv. Jana Nepomuckého u cesty vedle zámku; dobrá kamenická práce XVIII. st.

Hlinsko.

Sommer, V. 249. — Brichta A. Památky I. 175. — Adámek K. K dějinám Hlinska a okolí. Památky 1871. — Týž: Paměti o školách v okresu hlineckém. — Adámek K. V. Sborník okresu hlineckého. 1897. — Týž: Hlinsko město. Časopis společnosti přátel starožitností. 1897. Znaková příloha.

Obr. 4. Hlinsko. Kostel Panny Marie.

Hlinsko, Hlınské, příslušelo ku panství Rychemburskému; jakožto městečko připomíná se výslovně teprve l. 1392. R. 1568 obdrželo majestát na trhy výroční a týhodní přímluvou Zdeňka Berky z Dubé. Bohuslav Ferdinand Berka shodl se r. 1652 s Hlinskými v příčině prodeje vína, vážného a cla a propustil jim odúmrtí. R. 1742 město zapáleno od vojska pruského.

V městě a okolí kvetlo za starodávna hrnčířství; cech však dle řádů krále Vladislava II. ustaven zde teprve 1652 a r. 1706 privileje jeho od Františky Berkové, provdané Vchynské potvrzeny.

KOSTEL NAROZENÍ PANNY MARIE (farní).

Adámek K. V., Kostel v Hlinsku. Časopis sp. př. st. 1897. 50. Kniha pamětní farní z r. 1836.

Připomíná se již r. 1350 jakožto farní; za dob husitských byla zde fara kališnická až do r. 1624, kdy zavedena duchovní správa katolická ve spojení se Skučí a Rannou; mezi r. 1655—1662 dostalo se Hlinsku fary samostatné. Kostel původní stával poblíž místa, kde stojí nynější a jen čá-

Obr. 5. Hlinsko. Vnitřek kostela Panny Marie.

stečně v ně zasahoval; součásť jeho zachována v novější stavbě věžní. V nynější své podobě pochází kostel z let 1730—1745; zbudován za faráře Fr. Ant. Prenze, nákladem Štěpána Viléma Kinského ze Vchynic a osadníků. Zároveň postavena i fara; práce řemeslnické při obou budovách (vyjma materialie a potahy) stály 6337 zl. 44 kr. 2 d.

Obr. 6. Hlinsko. Křtitelnice.

Budova nynější zděná, jednolodní, s presbyteří polokruhovou (obr. 4.) obrácena jest k severu položena jest na stráni, po níž vedou ke kostelu pěkně založené schody. Starý kostel, jehož základy odkryty částečně při opravách r. 1887, směřoval od věže na východ; stará věž pojata v zdivo nové věže; v sínce na pravo dosud výklenek goticky sklenutý; v patře věže stará ostění okenní; profily gotické (Viz Adámek, kostel v Hlinsku, nákresy starých partií). Věž nynější vystupuje mírně z průčelí kostelního, na nárožích proláklého. Vchody jednoduché čtverstranné, okna v celé budově podlouhlá, polokruhem uzavřená. Zevnějšek jednoduchý; prostorný a úměrný vnitřek pilastry, výklenky a římsami rozčleněný. Presbyterium klenuté, pasy klenutí spočívají na pilastrech se silně vyloženými římsami; v lodi po každé straně po dvou mohutných pilastrech a po jednom užším pilastru u kruchty. Strop plochý, na rákos. (Obr 5.)

Loď dlouhá 25 *m*, široká 11 *m*, presbyterium dlouhé 11·50 *m*, široké 9 *m*; síň dlouhá 7·40 *m*, široká 4·30 *m*; sakristie a kaple po stranách presbyteria: délka 5 *m*, šířka 4·50 *m*.

Oltář hlavní, s obrazem Narození panny Marie; kol tohoto složitá architektura o mocných sloupech, nad architravy nástavek, v něm obraz sv. Trojice. Po stranách oltáře dřevěné sochy sv. Václava a sv. Víta. Hlavní obraz realisticky znázorňuje scénu po porodu; lože s matkou obklopeno příbuzenstvem; z předu klečící žena, jež chystá se vykoupati novorozeně;

na vaničce sign. »P. Johann Worliczek 1840.« Obraz živě komponovaný, jest dle podání kopie někdejšího obrazu.

Oltáře poboční. Na nárožních segmentech v lodi bohaté rámování, skládající se z lupení, dobrá řezaná práce XVIII. stol. Obrazy sv. Jana Nepomuckého a sv. Terezie, nové od J. Papáčka.

Hluboké kobky ve zdi pod kruchtou chovají Betlem (»Největší radosť«) a Boží hrob (»Největší žalosť«).

Křtitelnice cínová (obr. 6.), na třech nohách, končících nahoře v lidské hlavy, dole vybíhajících v pazoury. Nápis na víku:

LETA PANIE 1628
TOHO CZASU SPRAW
CZE CZIRKEWNIHO
KNIEZE JANA HAGKA
LITOMISSLSKEHO PANA
DIEKANA SKUTECKIHO
A PANA FARARZE HLI-
NECKEHO

Kol kotle pod hořením okrajem a dole pruhy s nápisy:

»letha p. 1628. dne 2 m. unora ſlyta geſt krztitedlnicze tato w nakladem p. tomaſſe nechuty prymaſa mieſtys hlinſkym«

»a p. ſalomeny manzielky geho ke czti a chwale bozi a blahoſlawene P. M. obietowana geſt.«

Obr. 7. Hlinsko. Monstrance.

Mezi oběma pruhy obraz panny Marie kojící, kol paprsková zář; na druhé straně dvé zkřížené sekery, a po stranách tohoto odznaku písmena **t a n** (Tomáš Nechuta).

M o n s t r a n c e s t ř í b r n á, noha oválná; na přední a zadní straně vysoko tepané festony, na postraních hlavičky; nodus hruškovitého tvaru s hlavičkami andělů; rámec lunuly srdcovitý, obklopený deseti andělskými hlavičkami tepanými, v oblacích; kol paprsky. (Obr. 7.) Na obrubě nohy značka: IK XVIII. st. střed. Výška 0·50 *m*, šířka 0·19 *m*.

P a c i f i k a l mosazný, ovální, proláklá noha s tepanými lupeny a kartušemi; okolek tepaný a prolamovaný, stříbrný, v podobě kartuše s mřížkami, za deskou paprsky.

V noze založena authentica, daná v Praze 15 septembris 1741 (Joannes Martini), stvrzující, že zde založeno lignum sancti crucis. Výška 0·33 *m*, průměr 0·14 *m*.

Obr. 8. Hlinsko, fara. Kamna. (Nyní v museu v Chrudimi.)

K a l i c h, na spodu stříbrné kupy obal tepaný s třemi hlavičkami andělskými, mezi nimi festony ovocné. XVIII. st. střed. Noha a nodus z mosazi s tepanými lupeny, empirového slohu. XIX. stol. poč. Výška 0·24 *m* průměr hoř. 0·09 *m*.

Z v o n y na věži:

1. Průměr 1·10 *m*, výška 1·00 *m*.

anno x domini x m° x v° x xx° x ad laudem x dei x omnipotentis x et x beate x marie x virginis x et x omnibus x ſanctis x hec x campana x fuſa x eſt x per x magiſtrum x danielem x de montibus x cutnnis x impenſis x dominorum x tocius x communitatis x civitatis x dicte x hlinſky x amen aleluia.

Pod spodní řádkou liliový vlys.

2. Průměr 1·04 *m*, výška 0·86 *m*.

JHESUS MARIA ET (?) IGNATIUS GA WOLAM ZWUKEM SWEHO PANU BOHU KE CZTI A CHWA GÉHO A KAZDEHO CZASU CZLOWIEKA SMRTEDLNEHO 1617.

Nad nápisem plastické ornamenty, hlavičky a festony, pod ním vlys akanthový.

Farní budova současně s kostelem postavená, prostranná; v 1. patře kamna hnědě polévaná; spodní čášť spočívající na nožkách balustrových silně profilovaná; v hoření části uprostřed otvor; na vrchu vása; ozdoby ornamentální v podobě lambrequinů a hřebenů. Místní neb Svratecká práce ze středu XVIII. st. (Obr. 8.) (Nyní v průmyslovém museu v Chrudimi.) V místnosti vedlejší kamna bíle polévaná v slohu empirovém s rosetami a hlavičkami; na vrcholi vása. XIX. st. poč. (Rovněž v museu v Chrudimi.)

Kování dveřní a zámky na většině dveří, dobré řemeslné práce z XVIII. st.

Obr. 9. Hlinsko. Pečetidlo 1615.

Obr. 10. Hlinsko. Socha sv. Jana na náměstí 1723.

RADNICE (Adámek K. V. Tvrz a radnice v Hlinsku. Časopis př. st. č. 1897. 108.), dostavena r. 1792. Stavení o jednom poschodí s markyrovaným středem, nad nímž čtverhranná věž se pozvedá; tato o dvou patrech; dolní odděleno od ostatní budovy balustrádou; hoření ukončeno pádnou římsou, tvořící na středu strany průčelní obloukový segment. V detailu a profilech převládají ještě tvary barokové.

PEČETIDLA (Adámek K. V. Časopis sp. př. st. č. 1897. Znaková příloha), na radnici chovaná:

1. stříbrné na mosazném držadle (obr. 9.)

SIGILLUM · OPIDULI · HLINSKI · 1615

uprostřed terč se znakem městským (půl koně) *Dm* 0·032 *m*;

2. mosazné ellipsovité

SIGILLUM · MĚSTIS · HLINSKI · 1714 ·

Uprostřed znak městský;

3. mosazné okrouhlé

SIGILLUM ⊕ MĚSTIS ⊕ HLINSKI ⊕ 1714 ⊕

Průměr 0·036 *m*, uprostřed terč se znakem.

SOCHY před radnicí.

Socha sv. Jana Nepomuckého, zhotovená *Janem Devotym* (za 50 zl. r.), baroková, na vysokém podstavci (obr. 10.); na zadní straně tohoto nápis:

Tento obraz gest postawen ke cti a slawie
Jana swateho nakladem wiernych ctitelu geho
RokV toho kDIž KareL ssesteg CIsarz RžIMskeg
kraL nass v Praze korVnoVVan gest.
Z Przicinieni P. Matiege Prokopa toho času Primatora.

Obr. 11. Hlinsko. Sbírky K. Adámka. Svícen gotický.

Kříž a socha sv. Floriana, podřízené ceny umělecké, stojící jako pendant sochy svatojánské, pořízeny r. 1779.

TVRZ (Adámek JUDr. Tvrz a radnice v Hlinsku l. c. s vyobrazením. Adámek. Posel z východních Čech 1873), stavení v ulici vedoucí z náměstí do Olšínek, nazývané »ve tvrzi«; jednopatrové, zděné s předsíňkou dřevěnou. R. 1873 při opravách učiněn zde nález grošů z doby Václava III.

SBÍRKA KARLA ADÁMKA

spisovatele, chová vykopaniny ze »zkamenělého zámku« starého Karlštejna u Svratky a četné předměty historické a národopisné z Hlinska a okolí. Mimo jiné zejména: svícen mosazný, gotický, noha šestilaločná, dřík šestihranný. XV. st. Výška 0·215 *m*. (Obr. 11.)

Biblí pražská z r. 1480; na listu se stvořením světa okrajová malba miniaturní.

Keramické předměty; zejména koutní hrnec s černým klejtem, plastické ozdoby znázorňují císaře na koni, v plášti a brnění doby Leopolda I.; součástky jeho formy se opětují, mezi nimi císařský orel a poprsí dámy (císařovny?). Kadluby pocházejí z konce XVII. stol. Výška hrnce 0·30 *m*, průměr 0·22 *m*. Džbán s hubičkou a uchem, zeleně polévaný; v plastických ozdobách podoba Panny Marie a srdce protknuté dvěma meči. XVIII. st. Výška 0·28 *m*; průměr (nahoře) 0·135 *m*. (Obr. 12.)

Železné předměty, nálezy, pak závěsy a kování ze zámečku v Chlumu.

PEČETIDLA CECHOVNÍ, mosazná. (Adámek, Sborník o. h. str. 301.)

1. Pečetidlo řeznického cechu v Hlinsku z r. 1606, okrouhlé, uprostřed štít terčovitý, v něm lev se širočinou; po stranách 1606; opis

PECET ✱ REZNICKA ✱ MESTIS ✱ HLINSKIHO.

Průměr 0·037 *m*.

2. Pečetidlo cechu kovářů, kolářů a bednářů, elipsovité, odznaky tří řemesel v oválních polích; po stranách letopočet 1649, nad znaky nápis:

W HLINSKYM
I · S · C

Osy 0·035 *m* : 0·032 *m*.

3. Pečetidlo těchže cechů, okrouhlé: terč čtvrcený, v něm podkova, zámek, tlouk bednářský a kolo; nad štítem 1719; opis:

PECET CECHU KOWARSKE° · KOLARSKE° A PILARSKEHO MES · HLIN ·

Průměr 0·034 *m*.

Obr. 12. Hlinsko. Sbírky K. Adámka. Koutní hrnec a džbán.

4. Pečetidlo sloučených cechů kovářů, kolářů, truhlářů, zámečníků, bednářů se sedmi odznaky a opisem. Průměr 0·034 *m*. XVIII. st.

5. Pečetidlo cechu hrnčířského, okrouhlé: terč, v něm Adam a Eva pod stromem; nad terčem 1 · 6 · 5 · 2 · Opis:

PECZT : POCTI · REMESLA · HERNCZ · MES · HLINCKIHO

Průměr 0·034 *m*.

6. Podobné z r. 1752 s opisem:

PECZET · POCTI · RZEMES · HERNCZIRSKEHO · MIESTIS · HLINSKO ·

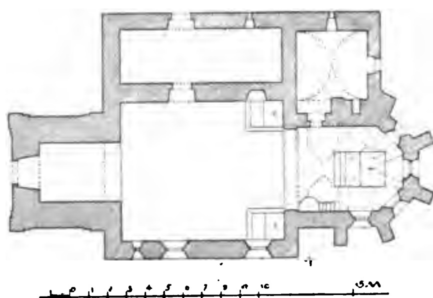
Průměr 0·035 *m*.

Pečetidla cechu pekařského a pernikářského z roku 1732, cechu mezulánîků (bez letopočtu) v Hlinsku a spojených řemesel kolářů, kovářů, bednářů a zámečníků ve Svratce z r. 1752.

Honbice.

Rybička, Památky 1869. VII. 566. — Nechvile, Method. 1882. VIII. 94. — Sedláček, Hrady a zámky. I. 219.

KOSTEL POVÝŠENÍ SV. KŘÍŽE (filiálný); připomíná se roku 1350 (Hombicz) druhdy farní, byl v XVII. st. filiálný do Trojovic a od přeložení fary z Trojovic (r. 1704) do Hrochova Týnce. Po válce třicetileté velice sešlý, opraven byl nákladem Maxmiliany Zárubové, rozené z Lisova († 1694). Nově opravován kostel r. 1881 od *Františka Schmoranze.*

Obr 13. Honbice. Kostel sv. kříže.

Stavení orientované, zděné, jednolodní, s presbyteří pěti stranami osmiúhelníka uzavřenou; před lodí čtyrstranná věž. (Obr. 13.) Na presbyteriu, jež zachovalo celkem původní podobu, čtyři opěrné pilíře pískovcové, o dvou ústupech a podvalu; tolikéž oken gotických, vysokých, bez kružeb. Fragmenty starých kružeb zazděny do zdi zevnější, pak dva kameny náhrobní otřelé, jeden se znakem Lukaveckých. V předsínce, zřízené na severní straně, zazděny tři otřelé kameny, jeden se znakem Talacků z Ještětic.

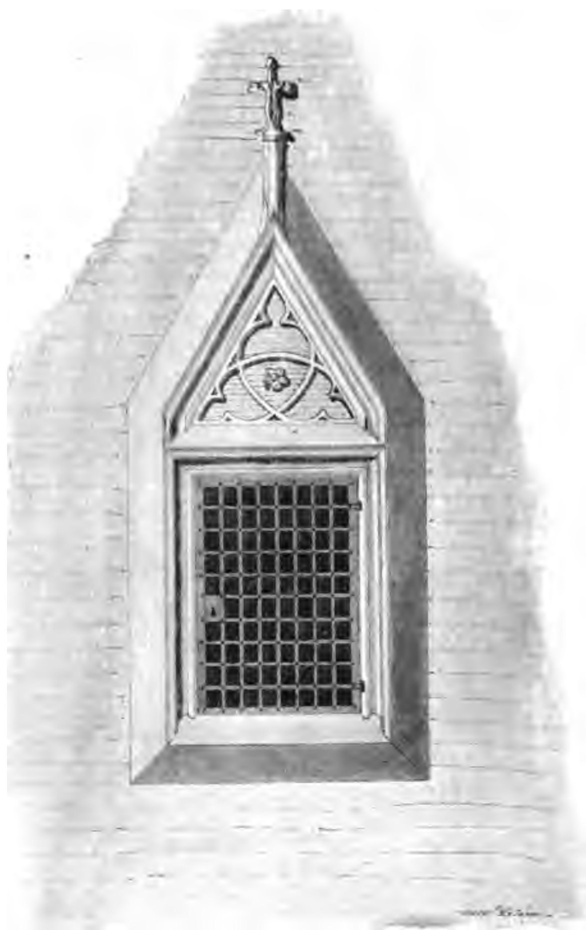
Presbyterium vnitř klenuté, klenutí s hlubokými kuklami a širokými pasy bez žeber v nynější podobě ze XVII. stol. Loď s plochým stropem, upravena v XVII. st., okna v lodi při poslední opravě obdržela tvar gotický. Presbyterium jest uvnitř 4·70 *m* široké, 5·80 *m* hluboké, strana polygonu měří 1·90 *m*, loď 8·60 *m* dlouhá, 7·35 *m* široká; věž 4·30 *m* dlouhá, 3·10 *m* široká.

Sanktuarium na straně evangelií, gotické, čtyrstranné, se štítem trojbokým, vyplněným kružbou. (Obr. 14.) Široké 0·76 *m*, vysoké (bez štítu) 0·87 *m*, štít vysoký 0·70 *m*.

Hlavní oltář; obraz Povýšení sv. kříže; sv. Konstantin na koni, bílém, nese kříž, před ním kráčí biskup, nad ním vznášejí se andělé; sv. Konstantin v kroji a typu z doby Ferdinanda III. Obraz zajímavý, obstojně malovaný, pochází as z doby Maxmiliany Zárubové; XVII. st. 2. pol.

Obraz panny Marie na plátně, napnutém na desce dřevěné; stojíc na měsíci drží Ježíška nahého v náručí; svrchní šat modrý, spodní fialový; tvář široká, kulatá, ret kyprý, oči sklopené. (Obr. 15.) Ve způsobu chrudimského mistra M. Radouše. XVI. st. konec. Pohříchu silně přemalován 1881 J. Papáčkem; nepravý letopočet 1513 přidán při opravě. Výška 1·05 *m* šířka 0·65.

Svícny dva, mosazné, gotické.

Obr. 14. Honbice. Sanktuarium.

K a l i c h, kupa stříbrná, obklopená prolamovaným a tepaným obalem v medailonech vysoce tepaná poprsí panny Marie, sv. Josefa a Krista co dítěte; v ratolestech mezi medailony květy; nodus rytý. XVII. stol. střed. (Mosazná noha z poč. XIX. stol.) Výška 0·23 *m*; kupy výška 0·07 *m*, průměr 0·085 *m*.

Na kruchtě dřevěná tabule náhrobní s erbem Lukavských, pěkně malovaným; kol něho nápis

»Urozený a Statečný Rytíř Pan Antonin Lukawský z Lukawicz a Na Walijch nad Labem wieku swého 31 roku zradnie zabit dne 17 Novr. 1681.«

K ř t i t e l n i c e dřevěná vyřezávaná ze XVII. st. 2. pol., nyní v městském museu v Chrudimi. (Obr. 16.) Archa skládací, v starších popisech uváděná, již neexistuje.

Pod kostelem hrobka, zděná, klenutá, v podobě sklípku; r. 1873 otevřena a ohledána; nalezeny kosti setlelé, pozůstatky rakví a rubášů, křížky a knížky modlitební (ze XVII ? st.). Viz Nechvíle l. c.

Zvony na věži:

1. Průměr 0·87 *m*, výška 0·72 *m*.

Tento † zwon † dielal † mne † Gyra † dobri † dila † kto † geho (?) † bude † posloucħati (?) † ten † bude † na boha † zpominati † amen.

Obr. 15. Honbice. Obraz Panny Marie z XVI. stol.

Obr. 16. Honbice. Křtitelnice dřevěná. XVII. stol.

2. Průměr 0·63 *m*, výška 0·55 *m*.

O rex gloriae criste veni cum sancta pace - mathaeus - marcus - lucas - iohanes.

Nápis v hoření části. Ucha zdobená lištami gotickými. XV. st. konce.

Horka u Chrasti.

KAPLE SV. ANNY, prosté stavení, zděné, čtverhranné, postavené roku 1803.

Obrazy staršího původu než stavba; na oltáři hlavním obraz sv. Anny s pannou Marií a sv. Josefem; ve způsobu chrudimského malíře J. Cere-

gettiho. Obraz Krista se zákoníky (peníz daně) rovněž ve způsobu Cere-gettiho. Výška 0·60 *m*, šířka 0·84 *m*.

SOCHA sv. Jana Nep., poblíž kaple; barokní slušná práce. XVIII. st.

MYSLIVNA na cestě u osady Silnice, vystavěná r. 1825 biskupem hradeckým Aloisem Josefem hrabětem Kolovratem-Krakovským; v průčelí pěkně tesaný jeho znak s letopočtem 1825.

Hradiště u Nasavrk.

Památky. II. 92.

U vesnice nad Chrudimkou na vysokém ostrohu rozsáhlé předhistorické tábořiště, dvojitými mohutnými valy opevněné; náležiště kamenných nástrojů.

Modlitebnice protestantská (s pastorem); postavena r. 1785; přestavěna r. 1847. Prosté stavení zděné, čtverhranné; s reminiscencemi na sloh empirový; pod kruchtou čtyři sloupy nekanelované, s dorskými hlavicemi.

Hrbokov (Chrbokov).

Sommer. V. 24. — Rybička, Památky II. 156.

KOSTEL SV. VÁCLAVA (filiálný), připomínaný r. 1350 jakožto farní; v XV. a XVI. st. přináleželo podací s kolaturou městu Chrudimi, která je držela do r. 1593, kdy prodala Chrbokov Václavu Plesovi Heřmanskému na Stolanech. Později byl filiálným do Heřmanova Městce, nyní k Podolu Vápennému.

Stavení orientované, zděné, čtverhrané s polokruhovou apsidou, sloužící za sakristii; věž v průčelí nově přistavěna (r. 1874), před tím bývala zde malá předsíňka. Okna v lodi polokruhová, trojdílná; v nynější podobě celá stavba pochodí z XVIII. st.; opravována v r. 1874. Lodi délka 15 *m*, šířka 7·60 *m*.

Obrazy namnoze slušné práce XVII. a XVIII. st.

1. Obraz panny Marie sedící s Ježíškem a sv. Janem; komposice opírá se o Rafaela. XVII. st. 2. p. Výška 1·20 *m*, šířka 1·00 *m*.

2. Sv. Jan Nepomucký, poprsí; v ruce palmu a kříž, vedle lebka; pozadí modravé. XVIII. st. Výška 0·75, šířka 0·55 *m*.

3. Salvator, poprsí, v ruce drží zeměkouli, kteréž žehná. XVIII. st.

4. Panna Maria, modlící se. XVIII. st.

Zvony na nově postavené zvonici novější a malého objemu. Staré zvony přeneseny do Podola.

Chlum.

Adámek K., Sborník o. h. 48.

KOSTEL SV. PETRA A PAVLA (expositura); druhdy do r. 1682 filiální do Hlinska, pak do Krucemburku. Kostel vystavěn za biskupa královéhradeckého J. Fr. z Talenberka (biskupoval 1677—98) jakožto majitele statku chlumského.

Budova zděná jednolodní, s presbyteří polokruhovou; bez ceny umělecké, rozměrů neznačných. Štít průčelní jednoduchý, trojboký, proláklý, okna polokruhová; presbyterium klenuté (šířka 5·20 *m*); v lodi plochý, rákosový strop. Vnitřní úprava zánovní. Socha Kristova ležící (»Boží tělo«) dřevěná; charakteristická, poněkud brutální baroková práce; vlas kadeřavý; ruce pozvednuté, ale při trupu přimknuté; kolena pozdvižená. Věnována sem z Hradce Králové. XVIII. st. Délka 1·70 *m*.

Ciborium mosazné, tepané, s víkem; noha čtyrlaločná, mezi laloky úzké pruhy s tepanými rocailovými ozdobami; široká kupa postříbřená; v dolní polovině tepané ozdoby rocailové; víko dělené jako noha; ornamentika skládá se z rocailových kartuší a tvarů hřebenovitých XVIII. st. 2. pol. Výška 0·3 *m*. Průměr (dolení) 0·165 *m*.

Zvony na zvonici dřevěné, zřízené r. 1804.

1. Průměr 0·46 *m*

JESUS NAZARENUS REX JUDAEORUM

pod tím kříž s Kristem a nápis:

FUNDIRT CARL SEBALD A. 1750

2. z r. 1835, byl ulit za biskupa K. Hanla;

3. z r. 1875.

ZÁMEČEK; druhdy též letní sídlo biskupů hradeckých; prosté stavení, o jednom poschodí; v patře dosud namnoze původní stropy a dveře s pěkně profilovanými dřevěnými zárubněmi; křídla dveřní o dvou výplních; závěsy železné, rozvětvené; zámky s tepanými krytinami. XVIII. st.

Chrasť město.

»Pamětní kniha« rukopisná od r. 1715 (na radnici). — Schaller, XI. 187. — Sommer, V. 101. — Rybička, Památky. VII. 347. — Adámek K., Chrudimsko. — Paulus V., Z paměti města Chrasti. I. II. (1897). — Paulus V., Památky cechovní města Chrasti na Chrudimsku. 1895.

Naleziště kamenných a kostěných předmětů.

Osada Chrasť jmenuje se poměrně dosti pozdě; s okolím svým přináležela klášteru podlažickému a přešla po válce husitské se zbožím klášterním nejprvé v držení Jana Pardusa z Vrátkova, pak rodu Kostků z Postupic. V listině Zdeňka II. Kostky

z r. 1493 (v archivu města Chrasti) nazývá se městečkem. Bohuše III. Kostka prodal r. 1542 Podlažice a Chrasť Michalovi z Chlumu; po smrti Albrechta Slavaty z Chlumu r. 1600 koupil Chrasť Václav Berka z Dubé. Za Slavatů bylo zde sídlo bratří českých, kteří zde měli sbor; »bratrský dům«, jenž stál na naměstí, sloužil později jako škola (sbourán byl roku 1877.).

Při zřízení biskupství královéhradeckého r. 1664, přikázáno panství chrastecké, jež r. 1656 kardinálem Arn. z Harrachu bylo zakoupeno, biskupství. Biskupové zařídili zde své letní sídlo.

Nynější podoby nabylo město hlavně po dvou požárech r. 1709 a 1725. Z XVIII. věku pocházejí ještě některé domy privátní, slohu barokového neb rokokového, jednoduché, bez ozdob; zvláštností jest způsob, kterým se dodává mnohým domům vzezření budov jednopatrových pomocí slepé zdi s fingovanými okny, za níž se kryjí podkrovní místnosti. Brány městské dvě, horní a dolní, rozbourány r. 1829 za stavby silnice z Chrudimě do Skutče.

KOSTEL SV. TROJICE (děkanský), ve stol. XVII. byl filiální do Rosic; po zřízení biskupství děkanský. Původní kostel, mírné velikosti (délka cca 22 *m*, šířka 9 *m*), jehož základy r. 1896 odkryty (Paulus l. c. 123), nacházel se před průčelím nynějšího; za své vzal při požáru dne 15. srpna 1709. Novou stavbu podnikl biskup Tobiáš J. Becker, jenž k ní dne 12. dubna 1710 první kámen položil; stavbu provedl pak nástupce jeho Jan Adam hrabě Vratislav z Mitrovic, jenž nový kostel dne 31. října 1717 spolu s hlavním oltářem a dvěma pobočnými zasvětil (Memorabilia na děkanství).

Před tím dne 23. dubna 1717 posvětil dva zvony, jež ulil Jan Brückweg (Pryquay) zvonař z Mladé Boleslavi. Při požáru dne 23. listop. 1725 postižen i kostel a zvony se rozlily. Kostel znovu upraven a roku 1727 (30. března) posvěceny dva nové oltáře, r. 1728 zřízen oltář sv. Jana Nepomuckého. Ze zvonů opatřen roku 1727 malý zvon (33 *tt.*) posvěcený (14. srpna) ke cti sv. Jana Nepomuckého. Dva další zvony ulil Jan Priquey z Mladé Boleslavi a sice v Bítovanech (Memorabilia) r. 1728 menší, 7 centů 15 *tt.*, stál 102 zl. 6 kr., r. 1729 větší (14 centů $4^1/_4$ *tt.* za 182 zl. 48 kr. $4^1/_2$ *d.*). R. 1774 shořela poznovu hoření část kostela a věže a zvony se rozlily. Opravy provedeny r. 1775 a 1776.

Kostel stojí na prostranném náměstí, obrácen na jihovýchod; budova zděná, trojlodní, s polokruhovým presbyteriem, s dvěma věžema v průčelí, jež ze všech vyšších míst celého okolí, jmenovitě na severozápadě, jest patrno.

Zevnějšek i vnitřek jest prostý, nečlánkovaný; vyšší loď hlavní má klenutí valené. Loď dlouhá 22·45 *m*, šířka 17·40 *m*, šířka lodi hlavní 9·30 *m*; presbyterium dlouhé 8·53 *m*, široké 7·50 *m*, zevní průčelí 19·10 *m* široké. Hlavní oltář nový, věnován biskupem Haisem.

O b r a z y v hlavní lodi, sv. Jan Křtitel a Rodina Páně od M. L. Willmanna. Výška 1·80 *m*, šířka 1·00 *m*.

Obr. 17. Chrasť. Kostel. Oltář sv. Jana Nep. z r. 1728.

1. Sv. Jan Křtitel, mladistvý, nah, oděn toliko houní, drží na prsou v levici beránka, v pravici kříž; v pozadí krajina s potoky a lesy. Nahnědlý ton.

2. Panna Maria, sedící s Ježíškem na klíně, vedle beránek, za nimi sv. Josef. Malba slabší, ztemnělá a méně dobře zachovaná. Rámce barokové.

Oltáře v lodích pobočních:

Na straně evangelia velký oltář barokní s dobrými sochami vyřezávanými, v pravo a v levo sv. Gabriel a sv. Michael; na vrchu oltáře Bůh otec; XVIII. st. Obraz oltářní smrť sv. Josefa podřízené ceny.

Na straně epištolní: Oltář sv. Jana Nepomuckého, architektonicky bohatě vyvinutý, zaujímající výšku boční lodi; (Obr. 17.) na tumbě oltářní okrouhlý medaillon s řezbou: svržení sv. Jana do Vltavy; architektura sestává ze čtyř sloupů, kladí a oblouků středního a postranních segmentů; v dolení části sochy sv. Jana Křtitele a sv. Václava; v hoření části svatý

Štěpán a svatý Leopold. Působivý celek. Šířka oltáře 3·60 *m*. Obraz oltářní novější. Oltář zřízen r. 1728 z větší části nákladem Jana Leopolda Záruby, purkrabího Novohradeckého; vysvěcen 16. května 1728.

Skupina dřevěná, vyřezávaná, na kruchtě literátské, představující anděla, jenž žehná otroku bílému a černému; XVIII. st. Zajímavá, ač bez značné hodnoty umělecké.

Náhrobek na straně evangelií na pilíři.

1752 † RENATA AGNES MALOWETZ
NATA COMITISSA A WRATISLAW.

Znaky alirované v barokní tesané kartuši. Náhrobek proveden z opuky Přibilovské (u Skuče); výška 1·65 *m*, šířka 0·82 *m*.

Prapory cechovní; tkalcovského cechu, s obrazem: anděl a sv. biskup, zjevují se tkalci vedle stavu klečícímu. XVIII. st. (?)

Prapor cechu tesařského, s obrazem panny Marie a sv. Josefa.

Ornát, zelený, hedvábný, se vzorem jablka granátového XVI. st.

Kalichy, dva, s kupami stříbrnými, tepané podoby andělů a květy; XVIII. st. nohy nové.

Pacifikál dřevěný, paprskový s hlavami andílků XVIII. st.

Nádržka pro umývadlo, cínová, v podobě kule s křídly. XVIII. st.

Pohárek mosazný, zlacený, s ozdobami tepanými; XVII. st. poč. nyní v Umělecko-průmyslovém museu v Praze.

Zvony na věži.

1. Průměr 1·05 *m*, výška 0·93 *m*.

ZU GOTTES EHR BIN ICH GEGOSSEN, IGNATIUS DRACK HAT MICH GEGOSSEN. 1779.

TVA BEATA TRINITAS
ATQVE VNA DEITAS
HONORIS PLENA
CONSONAMVS VOCE

Podoby Ukřižovaného, sv. Trojice, Jana Nepomuckého a sv. Josefa.

2. Průměr 0·93 *m*, výška 0·80 *m*.

ZU GOTTES EHR BIN ICH GEGOSSEN. IGNACIUS DRACK HAT MICH GEGOSSEN IN KÖNIGGRÄTZ A. D. 1775.

Nápis umístěn mezi dvěma kruhy rokokových ornamentů; na plášti postava sv. Floriána, nápis:

S. FLORIANE INTERECEDE PRO NOBIS

na straně druhé sv. Václav. Na dolním okraji ornamentální pruh. Ucha zvonu s plastickými hlavami.

3. Průměr 0·57 *m*, výška 0·47 *m*. Nápis majuskulní, nesrozumitelný.

4. Umíráček, malého rozměru:

GOSS MICH IGNACIUS DRACK IN KONIGGRATZ.

ZÁMEK, sloužící jako letní residence biskupů královéhradeckých zaujímá prostranství za kostelem po celé šíři náměstí. S části stál již r. 1601, pak r. 1605 rozšířen Markétou Berkovou rozenou Trčkovou, která r. 1607 slavila »v nové panské budově« sňatek svůj s Ferdinandem z Donína. V XVII. stol. nazývá se již »residencí.« R. 1709 přistaveno nové křídlo (východní), r. 1742 dostavena nynější průčelní část.

Budova zámecká o jednom poschodí obklopuje čtverhranný dvůr, na straně jižní jen částečně, na stranách ostatních (Obr. 18.) úplně. Průčelí na náměstí obrácené má v poschodí okna baroková, ozdobena motivem mušlovitým a silnými chambranami. Nad vchodem do zámku znak vratislavský s letopočtem 1742 a nápisem:

Obr. 18. Chrást. Nádvoří biskupské residence.

JOAN: JOS: D. G. EPISCOPUS RAE: HRADECENSIS
S. R. J. COMES WRATISLAW DE MITROWICZ FIERI FECIT.

Levé (severní) křídlo zámecké jest nejstarší částí; v přízemí má úzkou otevřenou chodbu se silnými pilíři; v ní nad dveřmi znak Trčkovský, letopočet 1605 a písmena M B (Markéta Berková).

Trakt zadní (východní) má ozdobnou façadu do dvora obrácenou; na ní znak biskupa Václava Fr. z Košínů (1721—1731); nad prvním poschodím štít barokní se sochami: víra, naděje a láska. (Obr. 19.)

V části této v přízemí průjezd vedoucí do zahrady; nad ním zámecká kaple.

KAPLE sv. Jana Nepomuckého, v prvním patře zadního traktu r. 1728 zřízená, znatelna jest svou apsidou zevně jen na straně do zahrady obrácené; zde na zdi letopočet 1728. Vnitřek uměrný a přívětivý;

po stranách pilastry vystupující, se silně vyloženým kladím; klenutí s kuklemi. V presbyteriu pětihrotá hvězda. Nynější malba a výzdoba provedena mnichy beuronskými z Prahy.

Obraz sv. Jana Nepomuckého na hlavním oltáři, polooubloukem zakončený; světec drží kříž, k němuž se sklání; malba jemným citem prodchnutá, XVIII. stol.

Sošky sv. Václava a sv. Floriana v brnění s praporci; dřevěné se sádrovým bílým pokrovem; živě pohnuté; barokní, XVIII. stol. 1. pol.

Kalich stříbrný, tepaný; noha šestidílná; na ní na kupě třikrát se opětují sdvojené hlavičky andělské, mezi nimi odznaky, na noze: hrozen, obilí a beránek; na kupě: květ, víno a klasy obilné. XVIII. stol. Výška 0·26 *m*.

Monstrance, tepaná, na ovální noze evangelisté; kol lunuly kartuše rocailová, obklopená rohy hojnosti; nad ní podoby andělů. Slabšího provedení. XVIII. stol.

V místnostech a na chodbách.

Kamna hnědá, empirová, v místnosti nedaleko kaple. Domácí výrobek. XIX. stol., poč.

Obrazy na chodbách; z podobizen vynikají uměleckou hodnotou: podobizna kardinala Harracha (poprsí), podobizna Ant. Petra Přichovského, poprsí, roucho nádherně vyšité; podobizna biskupa Josefa Adama, hraběte od Luku (ab Arco) (1776—1780), po kolena, přívětivého výrazu a detailního provedení. Obraz Krista na kříži, dobrá malba, opírající se o Rubense.

Malby pokojů freskové; v předpokoji audienční síně znázornění ptactva, XVIII. stol. konec; v pokoji billardovém pohledy na zříceniny římské, mezi nimi pilastry s modrými medailony a podobami spisovatelů římských. Sloh Ludvíka XVI. XVIII. stol. konec.

Zahrada za zámkem, pravidelného rozvržení se skleníkem a fíkovnou; založena v XVIII. stol.

Děkanství, založeno r. 1664; budova r. 1709 ohněm zničena Václavem J. Erythreyem, děkanem (r. 1712—1722) znovu zbudována. Prostranná, jednopatrová budova, nade dveřmi ve výklenku socha sv. Floriana s nápisem z r. 1738:

DIVO FLORIANO
MAGNO IN PERICVLO IGNIS
PATRONO EREXIT ATQVE
POSVIT I. G. S. D.

t. j. Johannes Georgius Schneider, Decanus.

RADNICE chová archivalie a pečetidla:

Pečetidlo městské, stříbrné z r. 1544 (obr. 19.); uprostřed v srdcovitém štítu dva kohouti proti sobě stojící; opis

✳ SIGILLUM : CURIAE · CHRASTENSIS

Průměr 0·04 *m*.

MUSEUM ve školní budově; toto založeno přičiněním p. řídícího V. Paulusa; chová praehistorické nálezy z okolí (Synčany), nálezy z dob historických, ostruhy, šípky (jmen. z hradu Žumberka); listiny a pečeti cechovní.

Obr 19. Chrast. Biskupská residence; façada zadní části.

1. Pečetidlo cechu krejčovského z r. 1583, mosazné; v kartuši dvojí nůžky a písmena A S M C H, nad kartuší malý ovální štít se znakem Slavatovským. Opis:

PECET CECHMISTRU · REMESLA · KRGCAVSKHO

Průměr 0·035 *m.*

2. Pečetidlo tovaryšů tkadlcovských, mosazné z r. 1575, odznaky tkadlcovské v kruhovém poli; opis:

PECET · TOWARISA · REMESLA · TKADLCWKEO · MESTEC · CHRASTI ·

Průměr 0·037 *m.*

3. Pečetidlo cechu kožešnického, mosazné; znak ve štítu: kožešina a pták s ratolestí; na přilbě pták s ratolestí. Opis:

PECZET · P · CZECHU · KOZESNICKEHO
W MESTIS · CHRACTI · LETA 1772

Pěkně ryté; průměr 0·05 *m.*

Obr. 20. Chrasť. Pečetidlo městské z r. 1544.

4. Pečetidlo spojených řemesel, železné z r. 1745; šest kruhů s odznaky. Opis:

P : CECHU : TRUHLAR : ZAMECNI :
SKLENAR : KOWAR : BED : M : CHRA

Průměr 0·047.

5. Pečetidlo cechu obuvníků z roku 1747, ovální, mosazné, znak cechovní. Opis:

∴ P · CE : PO · RZE · SSEFCOFSKIHO · MIES
· CHRASTI 1747

Výška 0·047.

6. Pečetidlo zedníků, železné z r. 1785. Odznaky; opis:

PECOFT CECHOWNI REMESLA ZEDNICKEHO Z CH.

Medailon mosazný, znak a nápis:

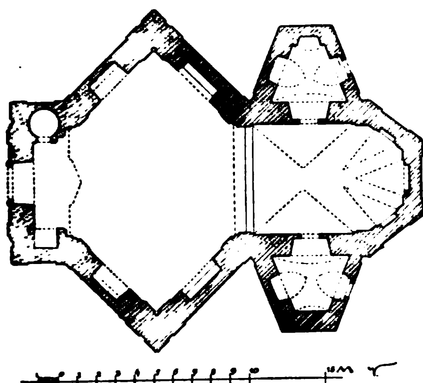
JAKUB KOCZKA Z KATZENSTEINA

Předměty národopisné z okolí; skizzy malíře Kokeše.

Chrašice, Chraštice.

Rybička, Památky VII Str. 355. — Paulus, Z pamětí města Chrasti I., II.

HŘBITOVNÍ KOSTELÍK SV. MARTINA, jakožto filiální uvádí se r. 1349 (Chrasticz); v nynější podobě postaven na místě staršího kostela roku 1721. od Adama hraběte Vratislava z Mitrovic biskupa hradeckého. Presbyterium třemi boky uzavřené, kuklami zaklenuté; loď v podobě šestiúhelníka, před ní čtverhranná síň (obr. 21. a 22.). V presbyteři na pravé stěně nápis, dle něhož r. 1721 biskup Jan Adam z Mitrovic světil oltář velký a vedlejší oltáře sv. Vojtěcha a sv. Briccia.

Obr. 21. Chrašice. Hřbitovní kostelík sv. Martina.

Obr. 22. Chrašice. Hřbitovní kostelík sv. Martina.

Obrazy sv. Martina na oltáři hlavním a sv. Vojtěcha a Briccia na vedlejších oltářích pochodí od jedné ruky; figurální část nevalná: krajinomalba prozrazuje upomínky na školu nizozemskou.

V kostele a na hřbitově náhrobky pískovcové a sice za hlavním oltářem:

1. Leta Panie 1613 tu sobotu dne swateho Waclawa Pan Buh raczil powolat z tohoto swieta urozeného pana Gyndrycha Saka z Bohunowicz .....

Dole znak Saků (ostrve o čtyřech sucích křížem položené).

2. Leta 1615 we cztwrtek po pamatce Nanebewzeti panny Marie Urozeny a statecznny rytirz pan Jan Adam Klusak z Kostelce na Raubowicich dokonal žiwot swug w Panu Krystu po dewate hodině a tělo geho gest pochowano w kostele Chrassiřich v ponděltj na Sv. Matausse.

Nápis na tabuli, pod ní znak Klusáků z Kostelce (dvé veřejí).

3. Leta panie 1588 ... umrzela urozena Panna Johanna dcera urozeneho pana Waczlawa Drzbanowskeho z Drzbanowa a na Wladirzkych Kosirzich .....

Se znakem Džbánovských (dvé žezel, křížem přeložených).

4. (Písmo ryté): ... 1584 W AVTEREY PRED SW. BARTOLOMEJEM UMREL . . . PANA ALBRECHTA SLAWATY Z CHLUMU, Z KOSSUMBERKU, NA KLASSTERCI CHRASTI GMENO WACSLAW . . .

Se znakem Slavatovským, dole obraz ležícího dítka s nápisem:

HODIE MIHI CRAS TIBI.

Na bočních stranách presbyteria:

5. Leta 1555 w ſobotu po prwni nedeli w poſte umrel gt Diwiss ſyn urozene. pana Albrechta Slawathy z Chlumu a Koss. etc. gehozto telo v nadegi dobre tuto odpocziwa; ziw byl hodin gedenacte.

Znak Slavatovský a pod ním podoba ležícího dítka.

6. Letha Panie MDC dne 27 dubna umrela urozena ſſlechticzna P. Katerzina Slawa . . . . gegiz tielo radostne° wzkriſſeni w nadiegi oczekawa.

Podoba šlechtičny se znakem Slavatovským.

7. Leta 1592 umrzela Katerzina dcera urozeneho Pana Gindrzicha Saka z Bohumiowicz ten (pa)tek przed Swatou Katerzinau gegižto tielo tuto odpocziwa ſtarzy 17 leth.

Podoba dívky prostovlasé s knížkou v ruce, u nohou znak; dosti zdařilá práce sochařská.

8. Leta Panie 1591 tu strzedu prwnie pustie umrzela urozena pani Ludmila Sakowa ze Smogna, gegizto dussi Pan Bu milosti byti.

Podoba matrony v kuklici; u nohou znak Sákovský (štít rozpoltěný, v pravé polovici na příč břevna). Nápis rytý.

9. LETA PANIE 1591 W BILU SOBOTV UMRELA GEST UROZENA PANI ANNA SAKOWA Z TROPINA A TUTO POCHOWANA GEST OCZEKAWAGICZ WZKRISSENII TIEL Z MRTWI. AMEN.

Se znakem Tropinovským (štít rozpoltěný, v pravé půli dvé příčních břeven šachovaných, levá strana celá šachovaná). Nápis rytý.

10. Letha panie 1610 tu ſtředu po Swatym Filippu a Jakubu umrzel gt urozeny pan Gindrzich Sak z Bohuniowicz, gehož tielo tuto odpocziwa a oczekawa radoſtneho z mrtwych wzkrziſſeni k žiwotu wieczenemu.

Podoba rytíře v plné zbroji, v pravici kladívko (odznak hejtmanský)! po boku meč; u nohou znak Sakovský.

11. Leta 15)5 w strzedu pr S. Michalem Archandelem umrzela urozena panna Anna Katerzina dcera uroz. pana Albrechta Slawaty z Chlumu, z Kossumberka na Chrasti magicz wieku sweho 29 n. tuto odpo . .

Znak Slavatovský, a podoba dítka. Nápis rytý.

12. Leta Panie MD85 w patek po S. Witu umrl gt Adam Giri Slawata Syn uroze. Pana P. Albrechta Slawaty z Chlumu z Kossumberka a na Chrasti, gehožto tielo tuto a dusse w rukou bozich odpocziwa cekaje weseleho wzkrzisseni.

Znak Slavatovský, pod ním podoba ležícího dítka.

Hodie Mihi Cras Tibi.

13. Uprostřed v lodi chrámové (nad hrobkou rodu Slavatovského) kámen se znakem Slavatů a nápisem:

Letha Panie MDC dne 23 Ledna ... Urozeny pan Albrecht Slawata z Chlumu z Koſſumberku a na Chraſti ....

Mimo kostel některé náhrobky na márnici a ve zdi hřbitovní.

V zevní zdi márnice:

14. Letha Panie MDXCIX dne XX m. czerwence ziwot ſwug ſſtaſtně a poteſſeně dokonala urozena panna ſſlechticzna Hedwika Slawatowna z Chl · a Koss · w letech 18 gegiz telo tuto w giſte nadegi ocekawa radoſtneho wzkriſſeni.

Postava šlechtičny s vínkem na hlavě.

15. Leta 1604 24 7br Katerzinka .. 28 8br Samuel, ditky wlastni cti-hodně K. Mathauſſe S. Czernohorſke ... naproti gak teto kamē ukazuje w zē pohřbene odpočiwagi.

Postavy dívky a chlapce, tento v kroji s visutými rukávy; u postav nápisy:

Neumrelat gt dieweczka ale ſpi Mat. 9 · Aetatis ſuae 9 heb.

Neplacz Luk. 8 · Ay ſyn ziw gt · Ja 4 · Aetatis ſuae 4 An.

Ve zdi hřbitovní:

Náhrobek s podobou dítka v kroji s visutými rukávy; nápis otřený.

Náhrobek s podobou dívky; malého rozměru; nápis otřený.

Při kostele několik zajímavých památníků doby novější.

Památník biskupa Jana z Haje, mramorový v podobě stely, v antickém slohu Ludvíka XVI.; berla a pochodeň a nápis:

Zde sobě vyvolil odpočinuti Jan Leopold biskup Kralohradecký by ani po swé smrti (tak geho posledni wůle zní) od sweho mileho Lidu oddělen nebyl, mezy nimž Blahoslawenstwi spokogeneho žiwobyti požiwal. Wyslowně odpiral wšech pamětných náhrobků, spokogen gich w srdcich tychž dosahnauti, kterež oštastniti taužil. Ach! on gich dosáhl, on byl hoden gich dosahnauti.

Na druhé straně týž nápis německy:

Hier waehlte ſeine Ruheſtätte Joann Leopold Biſchof von Königgrätz um auch nach ſeinem Tode (ſagt ſein letzter Wille) von den lieben Menſchen nicht getrennt zu ſein, unter denen Er das Glück ſeines ruhigen Lebens fand. Ausdrücklich verbot er jedes Denkmal, zufrieden eines in den Herzen derjenigen zu finden, die er glücklich zu machen wünſchte. Ach! und er wird, er war würdig es zu finden.

Vedle Haje odpočívá kanovník hradecký Jan Venuto, milovník umění a sběratel; zemřel 1. dubna 1830. Náhrobek v podobě stely v antikisujícím slohu.

Náhrobek pískovcový Anny Tomsové z r. 1843; truchlící anděl, práce J. Maxe; signatura:

Jos. Max f. Pragae.

V márnici obraz na plátně, chatrný, zajímavý symbolikou. Uprostřed ukřižovaný Kristus, kol něho »VII signa stupenda,« a »VII Christi verba« Pod ním znaky a český nápis, dle kteréhož

Rosina Weyrichowa z Gembzenfeldu wieku sobie porzinagicz 95 leth 1674
dne 27 miesyrzce brzezna

zemřela a na její památku tento obraz věnoval Theofil Müller.

Chrudim.

Ceregetti, Historie chrudimská, z rozličných starých kněh shledaná a v pořádek uvedená. 1771. (Rukopis v museu chrudimském). — **Benedetti**, Chronologický výtah z kronik a kněh zápisů až do r. 1693. Rukopis v museu chrudimském. — **Schaller**, XI, 5. — **Sommer**, V. 5. — **Heber**, Böhmens Burgen 1847, V. 151. — **Rybička**, O starožitnostech a umělcích chrudimských. Č. Č. M. 1848. — **Kořán**, Chrudim

Obr. 23. Pohled na Chrudim kol r. 1570. Z kancionálu literátů chrudimských.

a její památky. Světozor 1871 č. 3. — Skutečský (Svoboda) V. Z paměti města Chrudimi. Posel z Východních Čech 1874, č. 18—22. — Adámek K., Příspěvky k dějinám někdejšího kraje chrudimského. Posel z V. Č. 1877, č. 16 a násl. — Adámek, Chrudimsko 1878. — Rybička, O erbovních a patricijských rodinách v XV. a XVII. stol v městě Chrudimi usedlých. Zprávy kr. č. sp. n. 1883. — Týž, Z dějin města Chrudimi. Památky XIV. — Adámek K., Měštští písaři chrudimští. Český Východ 1887. — Sedláček, Hrady a zámky I. — Preininger V. D. Chrudim. Průvodce městem a okolím 1897.

Vyobrazení města starší a hlavní:

1. Malba miniaturní, v Českém kancionálu literátů chrudimských z doby kol r. 1570. Se strany severovýchodní. (Obr. 23.)

Obr. 25. Chrudim. Řezba ve dřevě s pohledem na Chrudim. kol r. 1720. (V městském museu v Chrudimi.)

2. Kresba J. Willenberga, v knihovně kláštera strahovského. (Podlaha a Zahradník J. Willenberga Pohledy. 1900. Obr. 24. v příloze vyňat z jmenovaného díla.) Circa 1600. Od jihozápadu.

3. Dřevořezba J. Willenberga v Paprockého Diadochu (str. 193) z r. 1602. Od jihozápadu.

4. Rytina Hollarova (?) na okraji Sandrartovy mapy Čech z r. 1666. Se strany jihozápadní. (Při drobném rozměru povšechný a neúplný).

5. Rytina Chr. Fr. Kriegera (?) ve Vogt M. Das jetztlebende Königreich Böhmen z r. 1712. Se strany západní, povšechná.

6. Řezba ve dřevě (relief) z někdejšího oltáře sv. Jana Nep. v hlavním chrámě chrudimském, nyní v museu. cca. 1720. Se strany severozápadní. (Obr. 25).

7. Kresba kolorovaná, v Ceregettiho Historii chrudimské z r. 1771. Se strany západní. (Obr. 26).

ý Mic

z počátku X

na Willenberga I

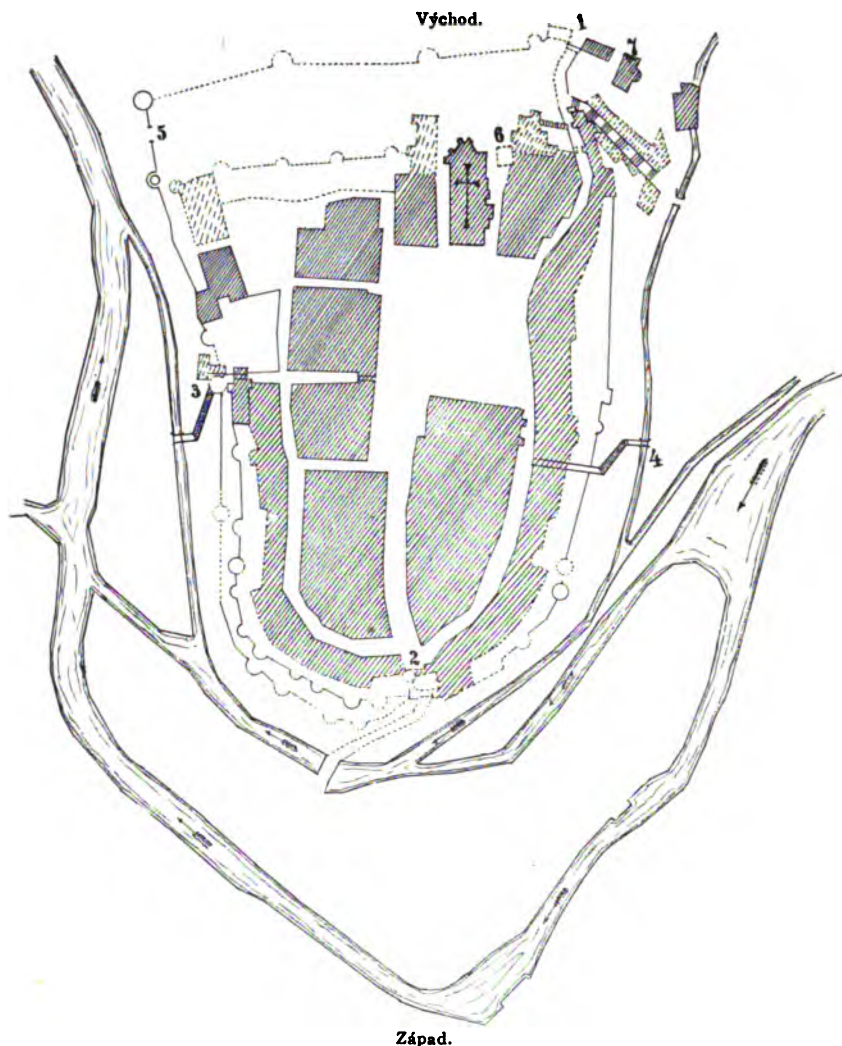
Kostel sv. Michala.

Obr. 26. Chrudim. Kresba Ceregettiho z jeho historie chrudimské z r. 1771.

1. Velký kostel. 2 Děkanství 3. Klášter Kapucínů. 4. Dům radní. 5. Dům sekretáře. 6. Kostel sv. Jana. 7. Brána dolení. 8. Dvůr Nejperovský. 9. Salatryna. 10. Zahrada. 11. Dům Sochorád zvaný. 12. Věž Žižkova. 13. Školy. 14. Kostel sv. Michala. 15. Brána hoření. 16. Kostel sv. Kateřiny. 17. Vodárna Puše. 18. Valcha. 19. Kopec Baumberg. 20. Nové Město. 21. Bašta citadela. 22. Dům Milerovský. 23. Lékárna. 24. Předměstí svatojanské. 25. Předměstí svatokateřinské. 26. Cesta ku spravedlnosti. 27. Dům »u modré hvězdy«. 28. Dům Vodičkovský.

Předhistorické valy a sídliště »Pumberky.« Památky III. 45. Naleziště hliněných nádob: pod Pumberky blíž silnice k Topoli a staveniště krajského soudu. Jámy s kulturními odpadky na »Májově.« Žároviště při stavbě heřmanoměstecké dráhy nově objevené mezi silnicí pardubickou u gymnasia a severozápadní dráhou. Naleziště bronzů: stanice severozápadní dráhy a okolí hlavního chrámu Páně. U kříže proti střelnici popelovité jámy (nádoba hruškovitá s píchanou ozdobou) a pohřby se skrčenými kostrami (Pam.

Obr. 27. Chrudim. Bývalé opevnění. (Plné čáry označují součástky dosud existující.)
1. Brána hoření. 2. Brána dolení. 3. Fortna pardubická. 4. Fortna tmavá se sestupem. 5. Branka. 6. Žižkova věž. 7. Puš.

III. 45); na hřbitově sv. Kříže a při stavbě školy hroby s Sovitými náramky. Pam. VII., 318. V. 286. (Předměty nalezené chovají se v městském museu v Chrudimi a v zemském museu.

V Chrudimi za doby historické stával hrad, založený na rozhraní nynějšího vnitřního a Nového Města, při němž nacházel se kostel, jehož podací náleželo klášteru Břevnovskému (uvádí se v podvržené listině z r. 993.) Na hradě zemřel kníže Břetislav

r. 1055. Za Přemysla Otokara II. založeno kol r. 1260 nové, nynější vnitřní město; k němu pojila se podměstí; jedna z osad starého původu, jež, jak se za to má, se rozkládala při kostele sv. Kříže, zanikla. Hlavním střediskem ostal hrad s kostelem, rynkem a vnitřním městem, obehnaným hradbami. Po smrti králů Václava a Rudolfa († 1307) dostala se Chrudím věnem královně Elišce; později zapisována královnám (1363 Elišce Pomořské; 1412 Žofii, 1437 Barboře, pak královně Johaně choti Jiřího Poděbradského). Za válek husitských hejtman Jan Městecký z Opočna, obležen Pražany a Tábory r. 1421 vzdal Chrudim; klášter dominikánský před tím zde založený, při příležitosti té pobořen. R. 1469 předměstí Chrudimě spustošena za vpádu Matyáše krále uherského.

Koncem století XV. a počátkem století XVI. Chrudim se zvelebovala. Kostel sv. Michala založen, sv. Kateřiny rozšířen a četné privátní stavby úpravně zřízeny v městě i podměstích.

R. 1547 skonfiskovány Chrudimi statky a jen malá část jich vrácena. Nicméně i pak v 2. polovině XVI. stol. a počátkem XVII. stol znovu se vzmohla. R. 1620 podruhé zbytek jmění konfiskaci propadl.

Město trpělo svízely válečnými, vystěhováním se části obyvatelstva, jež nechtělo přestoupiti na víru katolickou, i požárem, jenž r. 1641 město zachvátil. R. 1643 vypleněno Švédy. Po válce třicetileté znenáhla se zotavilo a vzmohlo se hlavně jako město poutní, následkem uctění obrazu sv. Salvatora. R. 1656 založen klášter kapucínský. Za děkana Václava Samuele Hataše (1670—1685) všechny kostely valně sešlé opraveny a ozdobeny,

Za válek XVIII. stol., ač dvakrát (1742 a 1744) obsazeno Prusy, neutrpělo město značnějších škod. Častěji stíženo živelními pohromami; r. 1734 a 1804 povodní, r. 1740 vichřicí a r. 1850 požárem, jenž část předměstí Kateřinského s kostelem v popel obrátil.

Kromě řemesel v městech z pravidla pěstovaných kvetly za starodávna v Chrudimi zvláště některé živnosti, jmenovitě koželužství, soukenictví a i různá odvětví umělecká. Za všech dob, pokud zprávy jsou po ruce, vykazuje Chrudim dosti značné množství malířů, řezbářů a sochařů. Největší část uměleckých děl v Chrudimi a v celém okresu se nacházejících lze považovati za výtvory chrudimské.

Obr. 28. Chrudim. Fortna pardubická.

HRADBY MĚSTSKÉ s branami zachovány byly téměř úplně ještě na počátku XIX. stol. a jejich umístění, jakož i celé původní založení města patrny jsou, nehledíc k pohledům a zbytkům, ještě z katastrální mapy z r. 1830.

Pro opevnění města využito vhodně polohy a terénu(obr. 27). Na straně jižní, západní a severní obklopují vrch chrudimský ramena řeky Chrudímky, k níž schylují se úbočí na straně jižní a severní mocným srázem, který jmenovitě na straně severní na tak zvaných »valech« při značné výši spadá těsně až k samé řece. Na straně východní zřízen k ochraně hluboký příkop, nyní až na část děkanské zahrady zavezený. Příkop tento po obou stranách, zevní i vnitřní opevněn byl hradbami. Brány nyní vesměs zrušené a odstraněné byly jedině na dvou stranách. Na dolejší straně směrem vedoucím od pardubské silnice svatojanským podměstím přes most byla brána »dolejší« (2),

Obr. 29. Chrudim. Pohled od jihu.

jež skládala se ze tří věží za sebou položených, spojených dlouhým průjezdem vedoucím do ulice široké (nyní Martiniovy). Po boku brány na straně jižní vedla branka k sestupu směrem k mlýnu koželužskému. Na straně východní, kudy vedla silnice Vysokomýtská Novým Městem, nacházela se v zevní hradbě brána hořejší, »svrchní« (1), za ní od strany jižní z podměstí Kateřinského vedlo do města příkré »dláždění« (nyní »Na schodech«.) Za bránou vedoucí z »dláždění« následovaly v úzké ulici (někdy klášterní nyní Břetislavově) ještě další tři brány v menších distancích za sebou; první z nich spojena byla s někdejším starým hradem (nyní školy měšťanské); nad poslední bránou vypínala se vysoká čtverhranná věž »Hláska«; nejvyšší

opevňovací věž tato zřítila se r. 1717; ostatní hoření brány odbourány r. 1801, 1803.

Kromě bran hlavních byly branky pro chodce, či fortny, jež dosud se zachovaly.

Fortna pardubská, (3) »stará fortna« (uvádí se již 1459); čtverhranná věž s průchodní brankou; vchod na straně města polokruhový; vchod na straně venkovské o dvojích částech (obr. 28), vnitřní v gotický oblouk sklenutá; zevní vyšší zavřená plochým kruhovým segmentem; mezi oběma žlábek pro spouštěcí dvéře; veškerá ostění vchodů z pískovce. Na zevní straně věže nad vchodem okénko čtverhranné s rumpálem; v hořeních poschodích nad tímto okénko slepé a výše druhé otevřené.

Poblíže fortny stávala bašta v XVIII. stol. zvaná »Citadela«, válcového tvaru, vysoká, nahoře zúžená.

Fortna tmavá (4); dlouhá šíje, zděná z opuky s klenutím valeným, vedoucí z podloubí v ulici nyní Štěpánkově za hradební zeď směrem jižním; vchody jednoduché, na straně podloubí 2·20 *m* vys., 1·20 *m* šir.; na straně zevní 3·20 *m* vys., 1·93 *m* šir. Délka celé fortny, zpředu úzké, zevně se rozšiřující, 27·5 *m*. Zevně schody na hradební val, odtuď schůdky po příkrém úbočí k říčnímu rameni.

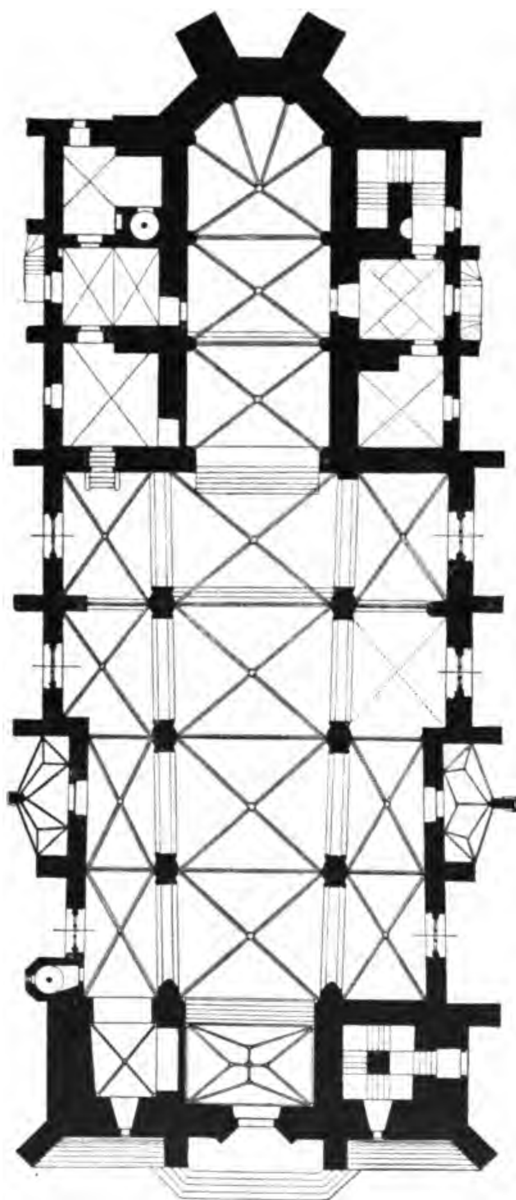
Hradební zdi byly na rozích četných záhybů opatřeny okrouhlými baštami se střílnami a cimbuřím. Zbytky bašt i hradební zdi místy se zachovaly.

Obr. 30. Chrudim. Fragment opěrného pilíře.

Na straně severní velká bašta nárožní válcového tvaru, nyní zvaná »prachárna,« a další menší bašta v zahradě děkanské: u této vedla branka (5), nyní zazděná. Od fortny pardubské k dolní bráně táhla se dvojí zeď s baštami, spodní zevní, a horní vnitřní. Četné zbytky zdí a bašt hořeního pásu v zahrádkách a dvorech domů ulice filištínské (zejmena při č. 5 a 11). Od bývalé brány dolní až k tmavé fortně zdivo hradební namnoze zachováno; zbytek (spodní část) větši bašty při domě č. 17 v ulici Štěpánkově. Pozůstatky hradební zdi od fortny tmavé po bývalou horní bránu. (Obr. 30.) Zdivo vesměs z opuky, tvořící dosti pravidelné vodorovné vrstvy, pilíře místy z pískovce.

K opevnění města přináležela t. zv. věž Žižkova (6), čtverhranná, která stála při staré škole vedle jižní strany choru kostela hlavního, s nímž spojena byla gotickou bránou. Snesena r. 1846. (Vyobrazení v Hebers Burgen 5. 151. a kresba v městském museu chrudimském.) Fragment pilíře ze staré budovy školní, někdejšího hradu, vezděn v novější budovu; po stranách plastické podoby: hlava vousatá se šišákem, hlava obludy a hlava bezvousá, infulovaná; nad nimi terčové štíty. XV. stol. (Obr. 30.)

Obr. 31. Chrudim. Půdorys kostela hlavního.

Pozůstatek hradu vně hradeb nad bývalou zevní bránou »svrchní«, věž čtverhranná (vodárenská) a stavení s polookrouhlým zakončením (7). Název »na Puši«, dosud užívaný přichází již v XV. stol. (r. 1444).

Předměstí ohrazena byla hrázemi a palisadami. Zbytky hráze na Kateřinském podměstí v zahradě při domu č. 86; pak v zahradách na Novém Městě mezi Tejneckem a ulicí Rubešovou; pod touto zřízeny na svahu k Chrudimce »parkáně«.

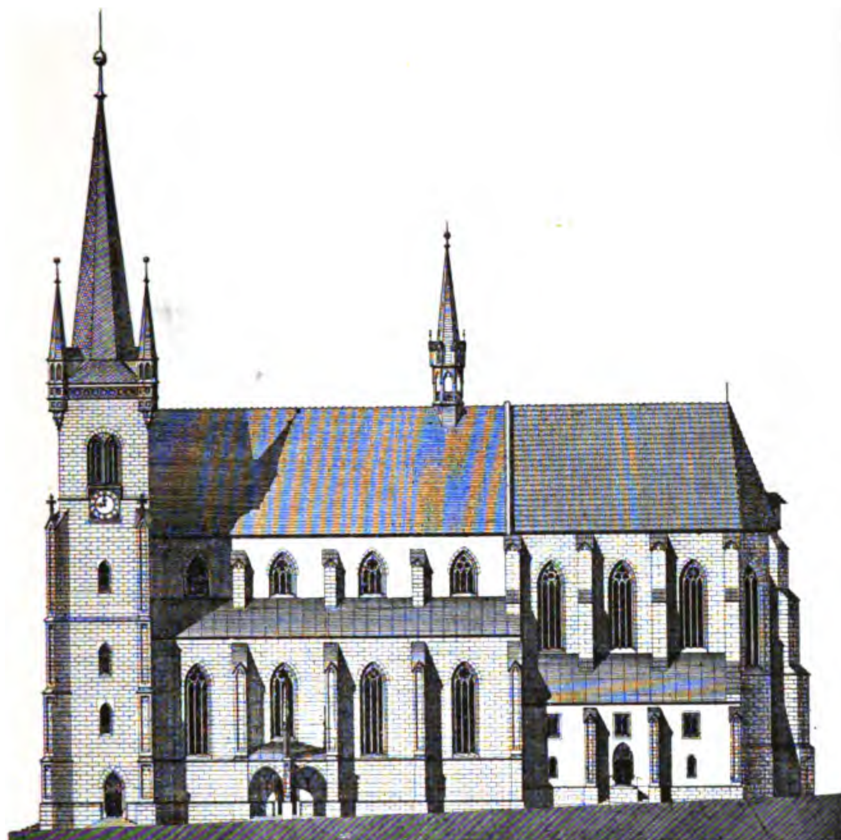
CHRÁM NANEBEVZETÍ P. MARIE (arciděkanský).

Rybička, Kněží chrudimští z XV. a z XVII stol. Věstník král. uč. spol. nauk 1891. Dodavky 1893. — Petržilka V B., Nebeský lékař Kristus Ježíš v svém obraze zázračném v kostele děkanském v Chrudimi od 5. dubna 1676 k veřejnému uctění vystavený, co zvláštní spomocník v těžkostech k němu se utíkajících. 1735 (II. vydání 1764). - Svoboda Jan, Nebeský lékař etc. (týž titul. Nové, rozšířené spracování). Kolin 1880. — Umlauf Fr. Historie divotvorného obrazu sv. Salvatora v chrámu páně Nanebevzetí B. P. Marie 1895 (II. vyd.)

Kostel hlavní přináležel prvotně jakožto beneficium klášteru břevnovskému, jemuž potvrzeno právo podací r. 1379 Albrechtem ze Šternberka, biskupem litomyšlským a r. 1395 králem

Václavem. Kostel nynější založen dle nezajištěné zprávy r. 1291; r. 1350 podřízeo spnlu s farním chrámem sv. Kříže na předměstí a klášterem dominikánským biskupství litomyšlskému; před válkou husitskou již úplně byl dobudován.

Četných změn a oprav doznal v XVI. stol., jmenovitě zřízením krucht literáckých, jež nyní již neexistují; pak v stol. XVII., když chrám stal se proslaveným chrámem poutním; upravena façada s věžemi cibulovitými a zřízen t. zv. parapet, nyní odstraněný. Až do XVII. stol. rozkládal se kol kostela hřbitov. R. 1850 shořely báně

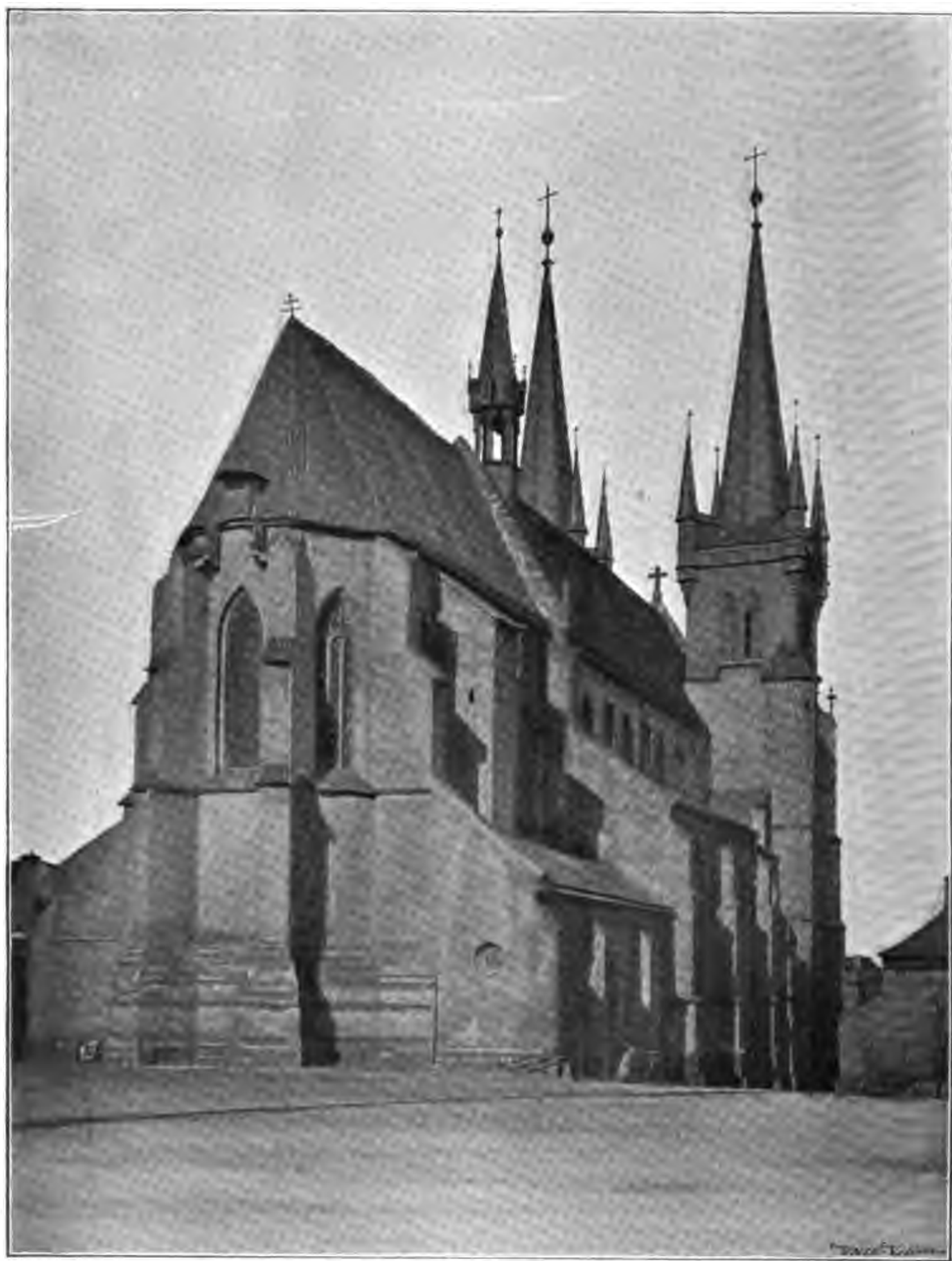

Obr. 32. Chrudim. Kostel hlavní, strana jižní.

jižní věže, druhdy »Trubačkou« zvané, načež i s druhé musely býti sneseny; tím zavdán podnět k opravě chrámu valně sešlého. Oprava provedena v letech 1850—1880 dle plánů a vedením Fr. Schmoranze. (Schmoranz Mittheilungen der k. k. C. C. 1865 LXXVI.; Rybička, Památky XI. 635.)

BUDOVA CHRÁMOVÁ orientovaná, z pískovce stavěná; trojlodní s dvěma věžema v průčelí. (Obr. 31.)

Západní průčelí obdrželo nynější svou tvářnost při posledních opravách; z té doby pocházejí opěrné pilíře průčelní a věžní, i nynější dělení ve vertikálním směru římsami. K původnímu stavu patří toliko velké střední okno, vyjma kružbu, která jest nová; pak dolení obdélná okénka

Obr. 33. Chrudim. Kostel hlavní, arciděkanský.

Obr. 34 Chrudim. Vnitřek hlavního kostela.

ve věžích a okna hrotitá v třetím patře věží, která toliko na dolní straně prodloužena a kružbou opatřena. Okna hoření části věží byla podvojná, ale polokruhem uzavřená; pocházela již z doby pozdní. Původní věže byly vyšší, a přecházely v hoření části v osmihran. Hlavní vchod a hoření štít průčelní pocházely z doby barokní a zaměněny při opravě nynějšími gotickými tvary. Před průčelím rozkládal se malebný parapet z pískovce zřízený v letech 1727—1728.

Z náměstí uprostřed vedlo naň trojdílné schodiště, z obou stran bočních stupně; na parapetních zdech do vnitř proláklých a zohýbaných stály sochy. Z fragmentů parapetu zřízena kašna novoměstská (viz níže); některé sochy osazeny na mostech.

Strany boční rozčleněny jsou v části podélné tím, že poboční lodi jsou nižší, než loď střední, která nad střechou pobočních lodí má nízká gotická okna. (Obr. 32.) Pilířů opěrných na bočních stěnách vedlejších lodí nebylo, vyjma první nejvýchodnější travé, následující za partií věžní; oba pilíře severní a jižní jsou jednoduché o jednom sestupu. Strana jižní, která byla obestavena různými přístavky upravena v nynější podobu při opravě. Na straně severní, která celkem zachovala původní ráz, nachází se vedle věže věžka se schody šnekovými, kteráž vystupuje zevně pěti boky osmiúhelníka; patra její odpovídají patrům věže, které na bocích označeny jsou římsami; v jednotlivých patrech věžky okénka gotická, dole lomeným obloukem zakončená, v hořeních patrech obdélníková; nad okénkem prvního patra pěkně tesaný baldachin; věž velká severní má na boční straně toliko v 1. patře okénko; věž jižní měla po obdélníkových okénkách též v 3. a 4. patře. Počínajíc třetím oddílem klenebním vystupuje zdivo bočních lodí z čáry; mezi tento výstup a pilíř položeny po obou stranách síňky vedoucí k postranním vchodům. Před opravou byly zazděny, nyní jsou opětně otevřeny. Pěkná jich klenutí z pozdní doby gotiky (XV. stol.) sbíhají zevně na pilíř, vnitř na straně kostela, na jednoduché konsoly Hlavní loď má zevně po obou stranách po třech opěrných pilířích zakončených štítky ozdobenými trojlistem. Na nároží na straně severní jednoduchá fiála, pod ní podoba dračí.

Chor skládající se ze tří oddílů klenebních, z nichž poslední ukončen trojbokým závěrem osmiúhelníka, opřen zevně mohutnými pilíři opěrnými; dva volné pilíře na nároží závěru mají tři sestupy a vysoký podval; ostatní pilíře jsou ve svých doleních částech zabrány do zdiva místností, jež po obou stranách dolní část presbyteria, vyjma závěr obklopují; na straně severní jsou síň, stříbrná komora (na levo) a sakristie (na pravo); síň a stříbrná komora patří k původním partiím chrámu. Ze stříbrné komory vedou vzhůru pod krov šnekové schůdky umístěné ve zdivu pilíře, širšího a mohutnějšího ostatních. Přístavba na jižní straně choru, nově upravená, skládá se ze síně, komory (na levo) a schodiště (na pravo), kteréž vede k oratoři, zaujímajícímu horní patro. Oba přístavky končí na straně východní hladkými stěnami, a způsobují ve spojení se závěrem dojem rozloži-

tosti a imposantnosti. Stěna severní části opatřena okrouhlým oknem stříbrné komory, jež ozdobeno plamenitou kružbou. Okna chorová, vysoká a štíhlá, dělena jsou dvěma pruty. Kružba skládající se ponejvíce z trojlistů a čtyřlistů jest namnoze nová.

Ve vnitru chrámu (obr. 34) působí dvojí zvláštnost, šíření se střední lodi směrem k choru a vzestupování podlahy chrámové, následek to stoupajícího terrainu; krom nynějsích schodů průčelních, nacházejí se stupně při východu z mezivěží do lodí, před posledním travé v lodi pod obloukem triumfálním a po prvním travée choru.

Vysoký chor skládá se ze dvou obdélníkových oddílů klenebních a oddílu se závěrem; žebra klenební hruškovitého profilu (viz obr. 36) vycházejí od společných podvalů šestistraných a pokračují nepřetržitě ke svorníkům; klenba chorová o hlubokých kuklách; svorník v presbytéři nese poprsí Kristovo, ostatní dva ozdobeny růžicemi.

Na stěně na straně evangelií ve výši nápis:

I X-R
1551.

V druhém travé na straně epištol otevřen výhled z oratoře arkádami.

Oblouk triumfální, lomený, dosahuje téměř výše klenby; hrany jeho proláklé.

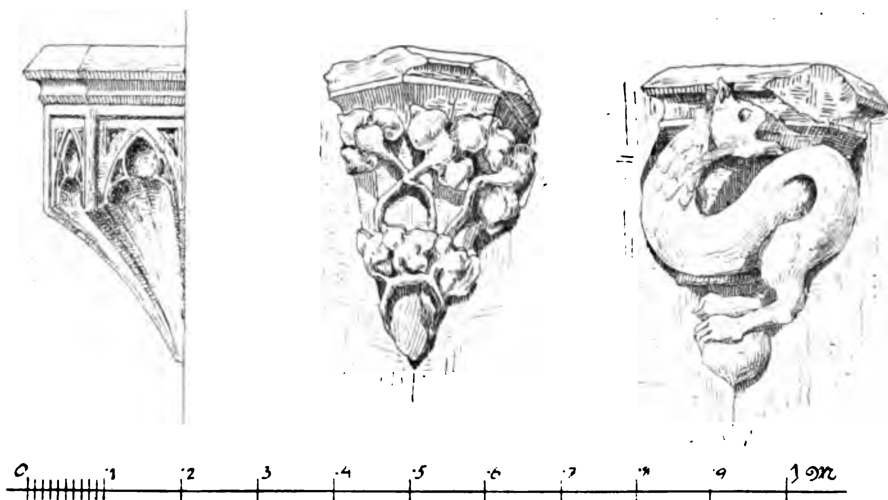
Podélná část sestává (oddíl kruchty v to nečítaje) ze čtyř travé; dvě poslední travé (směrem k presbyteři) šíří se ven bočními loděmi, jaksi na způsob lodi příční. Loď střední oddělena od vedlejších třema páry pilířů o základně obdélné se zaoblenými stěnami; delší osou postaveny směrem podélným; silné profily na nároží tvoří nepřerušenou obrubu arkád o lomeném oblouku. Jen vnitřní strany (do středu lodi) pilířů mají ozdobné ohlavení, skládající se z motivu arkádového, a římsy s liliovitým ozubím, nahoru obráceným; nad tímto štíty, nyní ozdobené malovanými znaky. Nad oblouky římsa podokenní, která úplně dělí arkády střední lodi od klenby; římsa prostoupena konsolami neb ukončením žeber klenebních. Nad kruchtou a nad posledními pilíři (k presbyteři) konsoly hranolové v jehlan vybíhající, ozdobené na bocích hrotitými obloučky s nosy; u oblouku triumfálního končí žebra prostými jehlanci. Zakončení ostatních žeber v hlavní lodi, jakož i žeber v lodích vedlejších prostě združená. Klenutí jsou křížová, klenba lodi střední ve stejné výši s presbyteří. Svorníky ozdobeny v lodi severní štítem s motyčkami (?), hvězdou s půlměsícem a rosetami; v lodi jižní rosetou, měsícem s hvězdou, monogramem složeným z A a N a rosetou.

Založení věží, mezivěží a prvních pilířů k tomuto přiléhajících přináleží spolu s presbyteriem první době stavby, která při pokračování v lodi doznala změn a zjednodušení detailu.

Ve severní věži kaple s původním klenutím, korespondující kaple ve věži jižní zrušena vestavením schodiště do věže, v mezivěži staré konsoly,

o něž opřeny žebra, klenutí nové. Konsoly v kapli a meziněži mají tvar jehlance s arkádami; ve schodišti věžním fragmenty někdejšího klenutí a dvě konsoly v podobě dvounohého dráčka (dipsy), dvou netvorů navzájem spletených a jehlance s arkádami. Dobrá kamenická práce v pískovci z první poloviny neb středu XIV. stol. (Obr. 35.)

Pilíře při meziněži, dělící hlavní loď od vedlejších, nebyly dokončeny; jsou bohatě profilovány; profily tvarem odpovídají profilaci přípor v presbytáři; pilíře zakončeny pod kruchtou stejně jako vnitřní lice pilířů loďových. (Obr. 36.). Klenutí při nich založené nebylo v původní podobě dokonáno, zůstaly jen v koutech konsoly s fragmenty žeber; tvar konsol jehlancový, namnoze složený z desk, jedna pokryta lupením.

Obr. 35. Chrudim. Hlavní kostel. Konsoly při meziněži a ve věži.

Pilíře v posledním travé u oblouku triumfálního stejné výše ale jednoduché, na nárožích proláklé, pod ohlavením tvary ptáků.

V jižní lodi v posledním travé na hladkém pilíři do vnitř kostela obráceném, hlava lidská, jakoby ze zdi vyhlédající.

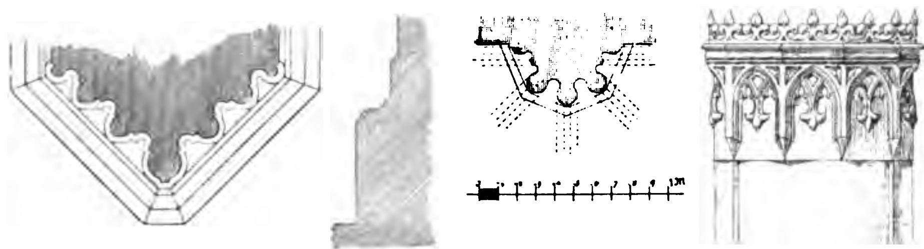
Veškerá délka chrámu (uvnitř) 38·50 *m*, délka meziněží 4·10 *m*, šířka 4·80, délka lodi 20·50 *m*, šířka lodi pod kruchtou 13·10 *m*, u oblouku triumfálního 14·50 *m*, loď střední u kruchty 5·10 *m*, u oblouku triumfálního 6·25, interkolumnium od osy k ose u věži 4·90 *m*, pak 5·20 *m*. Kaple pod věží 2·90 *m* hluboká. Síla triumfálního oblouku 1 *m*. Délka presbyteře 13·20 *m*, šířka 5·40, šířka stran závěru 2·20 *m*. Předsíň sakristie o dvou klenebních polích s původním klenutím křížovým, svorníky hladké, 3·70 *m* hluboká, 2·90 *m* široká, komora široká 3·30 *m*. Sakristie nynější zřízena r. 1635.

Vnitřek kostela nově polychromován dle návrhu arch. *G. Schmoranze*; na podélných stěnách presbyteře postavy apoštolů od *F. Jenneweina*.

Velké tabernakulum zřízené v letech 1507—1512 neexistuje více, nepochybně z něho pochází fragment zdobený kružbou, zasazený v severní zdi sakristie.

Kazatelna gotická (obr. 37.), částečně původní, tvar hranolu, na podvalu osmistěnném; stěny vyplněny jsou jemnou slepou kružbou o třech prutech, v kružbě tvary troj a čtyřlistů a plamenů, na dvou stěnách krom toho terče heraldické, na dolní straně pod římsou obruba oblouková (vždy dva odpovídají jedné stěně); celkem jest šest stěn, ostatní otevřeny jsou pro vstup. Výška 1·20 *m*, šířka 1·20 *m*. Pracováno z jemné opuky. XV. stol. druhá pol. Úprava z r. 1869; nové polychromování; podstavec a schodiště z pískovce nové, rovněž příkrov dřevěný. Starý zbytek této kazatelny nalezen pod dřevěným obložením doby barokní.

Z oltářů měl do nedávna boční oltář v jižní lodi původní, jednoduchou tumbu; při rozebrání nalezen v této r. 1896 voskový obal, v němž se nachází olověná destička, nepochybně s ostatky svatých. Voskový

Obr. 36. Chrudim. Hlavní kostel. Pilíř v lodi a (uprostřed) přípory v choru.

obal má podobu hranole s tupými hranami, 0·085 *m* dlouhého, 0·06 *m* širokého, 0·055 *m* vysokého. Na dvou stranách otisky pečetí, sešlé, částečně neznatelné. Jedna mandorlová, s podobou biskupa, opis:

S · FRIS · HERM · · NI · DEI · GRA · EPI · NARETENEN ·

(Sigillum fratris Hermani dei gratia episcopi Naretenensis); Herman, biskup nazaretský, byl světícím biskupem pražským 1359—1370. Druhá pečeť okrouhlá s podobou Panny Marie s dítětem; opis;

+ S · MAR · V · SECRET . . . .

(Sanctae Mariae Virginis secretum). Relikviář uložen jakožto majetek kostela chrudimského v museu království Českého v Praze. (Smolík, Památky XVIII. 1898. Str. 123).

Hlavní oltář, zřízený počátkem XVIII. věku, skládá se z tumby oltářní se sanktuariem a obrazem sv. Salvatora a bohaté architektury s obrazem Nanebevzetí Panny Marie.

Na dvířkách sanktuaria ve způsobu výklenku prohloubených stříbrný krucifix a po stranách jeho postavy sv. Jana a Panny Marie; XVIII. stol.

Nad sanktuariem obraz sv. Salvatora (obr. 38.), v těžkém, stříbrném rámci s paprsky.

Obr. 37. Chrudim. Hlavní kostel, kazatelna.

Ve válce třicetileté byl obraz majetkem Jana Pfeifera, měšťana chrudimského, do jehož rukou z Prahy se dostal; byl-li obraz dříve ve sbírkách Rudolfa II., jak za to se má, není zjištěno. R. 1648 obraz při obsazení Chrudimě od Švédů potupen; od r. 1674 v kostele vystaven, stal se hlavně působením děkana Samuele Václava Hataše předmětem uctění. V době moru 1680 a v dobách následujících až do dnes konána k němu hojná procesí. R. 1687 zřízen pro obraz zvláštní stříbrný oltář, jehož součástky v 1811 do mince odvedeny. Rám stříbrný, dosud zachovaný. věnoval hrabě Kolovrat Libštejnský, zlatou korunu, která již neexistuje, císař Leopold I.

Obraz malován na dřevě; deska 0·505 *m* vysoká, 0·445 *m* široká, připnutá v zadu na kovovou desku. Ušlechtilá, mírně pohlížející hlava

Obr. 38. Chrudim. Hlavní kostel; obraz sv. Salvatora.

s temnými kadeřemi a vousy, šat modrý, pozadí tmavé. Neznámý mistr XVI. stol.

Rámec vnitřní stříbrný, tepané ozdoby, na nároží hlavičky andělů, kolem ozdoby z dracounu a perel, zevní rám široký, bohatě profilovaný s nasazenými tepanými ratolestmi a květy. XVII. stol. 2. pol.

Obr. 39. Chrudim. Hlavní kostel; stříbrný relliquiář.

Po stranách sanktuaria dva stříbrné stojany s barokními rámci na relikvie (obr. 39); na čtverhranném podstavci ovální destička s rytým nápisem:

JOANNES
CAROLUS COMES STRAKA
DE NEDABILITZ DOMINUS IN LIB
SCHAN OCKROUHLITZ WECKELS
DORF SACRAE CAESA · MAJE ·
CAMERARIUS
ETC.

Nad tím v kartuši na oválním štítu znak Strakovský — kohout. Rámec bohatě tepaný a ciselovaný vybíhá nahoře ve věnec palmový.

Na kraji oltáře dřevěné sochy klečících andělů, pěkně řezané a zlacené; anděl na straně epištol drží lodičku, na straně evangelií kaditelnici. V zadní architektonické části oltáře, po stranách po dvou sloupech ze šedého mramoru podolského; korintské hlavice zlacené nesou trámoví, jež vypíná

se ve středu v oblouk. Nad ním dřevěné zlacené sochy: po stranách postavy proroků, na hranách andělé, ve středu Bůh otec.

Před patkami krajních sloupů rocailové dřevěné rámečky s výjevy majícími vztah k událostem s obrazem za dob okkupace švédské.

Hlavní obraz oltářní Nanebevzetí Panny Marie na plátně, vzletně malovaný, Panna Maria v modrém rouše volně spočívá na oblacích, kol andělé, dole kol hrobu apoštolové v pohnutí a úžasu; v předu sv. Jan s rukama rozpjatýma, v pravo pěkná, pohnutím uchvácená postava; za hrobem žena, ukazující k prázdnému prostěradlu. Výborná malba z první polovice XVIII. stol. Šířka ca. 2·50 *m*.

Archa dřevěná, vyřezávaná (obr. 40.), v jižní lodi, nepochybně bývalý hlavní oltář. V oddílu prostředním Nanebevzetí Panny Marie, kol otevřeného hrobu apoštolé, nad ním Panna Maria v oblacích. Křídla na dvé dělená; na pravém křídle Zvěstování a Narození Krista, na levém křídle Navštívení Panny Marie a příchod sv. Tří králů. Nad středem i obrazy křídelními oblouky z gotických ratolestí. Půda zlacená, vzorkovaná, na rámci tlačená lišta, skládající se z kadeřavých lupenů. Řezba byla zlacená a mírně polychromovaná. Při opravě oltáře shledán na něm letopočet 1527. Nynější polychromie nová, rovněž tympanon a gotická architektura. V predele staré sošky sv. Alžběty, Markéty, Kateřiny a Barbory. Rub křídel tvořily tabulové obrazy, nyní na jižní zdi vedle vchodu zavěšené. (Obr. 41.). Křídla dělená. 1. v hořením poli podoba proroka neb člena příbuzenstva Kristova, v dolením Panna Maria v modrém šatě, s nízkou korunou, na klíně Ježíšek, oděný šatem sivým, lapající ptáčka; 2. v hořením poli tři mužské podoby, v dolením sv. Anna, s bílou plenou na hlavě, hoření roucho rudé, spodní zelené. Markantní tahy, tváře Marie a děcka plné, šťavnatý kolorit; koberce s granátovými vzory, hotově malovanými. Výška oltáře 2·04 *m*, šířka středu 1·59 *m*, křídel 0·78 *m*.

K oltáři tomuto přináležela patrně též křídla, chovaná nyní v museu chrudimském. (Obr. 42.). Jsou na licu stejně na výšku dělená; v hořeních polích za poprsní zdí skupiny mužů a žen. Na jednom křídle tři muži a dvě ženy, z nichž jedna drží dítko; toto má v ruce pásku s nápisem:

Servacius

na druhém křídle tři muži a žena s dítkem, kteréž má pásku s nápisem:

Johannes baptista.

V dolních polích na kamenných lavicích ženy s chlapci; na jednom křídle dva chlapci s nápisy:

»Johannes ew.«, »Jacobus maior«,

na druhém čtyři chlapci; nápisy:

»Judas« »Simon« »Joseph« »Jacobus minor.«

Na rubu malby nyní vybledlé a porouchané; každé křídlo rozděleno na výšku na dvé polí, v nich čtyři biskupové se svými atributy, sv. Mikuláš

Obr. 40. Chrudim. Hlavní kostel; archa řezaná.

K. BELLMANN PHOTOTYP.

Obr. 44. Chrudim. Epitaf Mat. Cyrilla Heina z Heinbergu.
1640.

z Bari (na knize drží tři kulovaté chleby), sv. Martin, biskup tourský, oblékající žebráka; sv. Valentin s postavou chlapce; sv. Erazim, držící rožeň otočený střevy. Určité obrysy, výrazné hlavy. Výška křídel 2 *m*, šířka 0·77 *m*.

Oltář křídlový Panny Marie, v severní lodi, (obr. 43.), spojený s různými jinými součástkami v nový oltář. Uprostřed Panna Maria, oděná v modré roucho, s královskou korunou na hlavě, v náručí nahé děcko; na pravo světice bez odznaku (sv. Kateřina), na levo sv. Barbora; za nimi koberec v zlatě ornamentovaný. Na křídlech vždy po třech apoštolech na zlaté půdě. XV. stol. z konce. Výška 1.60 *m*, šířka středu 1·16 *m*, křídel 0·58 *m*. (Oltář stával druhdy u sv. Kříže). Nad středním oddílem v nástavku v oblouku vypjatém »Ecce homo« se znameními umučení. V nově zřízené architektuře po stranách archy pod baldachýny staré sošky dřevěné, nově polychromované; na levo Panna Maria s děckem, toto s korunou na hlavě, v ruce jablko; v pravo sv. Markéta, s korunou na hlavě, v ruce drží dráčka a žezlo. Postavy bokem vypjaté, tváře ploché. XV. stol.

V predele zasazen:

Epitaf Matěje Cyrila z Hainperku, (obr. 44. Příloha II) druhdy na (odstraněném) oltáři svaté Markéty z roku 1640. Obdélná deska dřevěná, 0·38 *m* vysoká, 1·02 *m* široká; v předu na levo klečící postava Hainova se synáčkem, na pravo manželka jeho v bohatém rouchu s třemi dceruškami, pozadí tvoří vnitřek chrámový s oltářem, při němž kněz mši svatou slouží. Provedení jemné, téměř miniaturní; límce s krajkami, vyšívání a ozdoby roucha do detailu vypracovány; kolorit svěží a delikátní. Mistr neznámý.

K epitafu vztahuje se nápis na desce kamenné v posledním travée levé boční lodi umístěný:

Jn Aenam Memoriam
Anno Aerae CHristianae
MDCXL.
Ad Maiore Dei glam Imaculatae Mris
Laude Totis Curiae Coelestis Iubilu S Mrgrtae
Hore Ꝑ Salute anae Posteritatisq suae
Altare istud Fundavit Erexit atq dotavit
Nobilis Strenus Eques D Matthias Cyrillus Hein
ab Heinberg Cum certo onere udt.
Ut quovis semestri unn Sacru Ꝑ défuncta
Familia Heinbergiana dicatur, sub trans-
latione Dotis ex negligetia futuroru Decanoru.

Epitaf Samuele Fontina Klatovského z r. 1614. (Obr. 45.). Dva obrazy tabulové v dřevěném architektonickém rámci; na hlavním obraze klečící postavy Fontina a jeho dvou manželek, v pozadí město Klatovy (viz

Obr. 41. Chrudim. Hlavní kostel; křídla archy, malovaná.

Soupis VII. Politický okres Klatovský, str. 40.) V hoření části obrazu oblaka, v nich andělé rozdávající nahým šat; andělé se širokými pestrými křídly oděni jsou v řásnatá roucha. Charakteristická malba živého koloritu. Na hoření, menší tabuli, horem zaokrouhlené, anděl, sedící na umrlčí lebce. Po stranách hlavního obrazu po jednom sloupci a kanelovaném plochém pilastru; mezi tímto a sloupem výklenek, v něm na pravo vyře-

Obr. 42. Chrudim. Křídla archy v městském museu.

závaná postava Mojžíše, na levo Arona; okraj po obou stranách pilířů kartušovitý. Pod obrazem nápisová deska, po její stranách dřevěné volutové konsoly, na nichž spočívají sloupce a pilířky rámce; tyto nesou trámoví, na hladkém středním vlysu nápis, římsa ozdobena vejcovcem. Hoření část tvoří nástavek, po stranách obrazu kariatidy s trámovím a nízkým kartušovým štítem; po stranách kariatid podoby delfínů.

Veškeré architektonické součástky polychromované, sochy bíle natřené.

Nápisy pod hořením obrazem:

QUIS EVADET.

Obr. 43. Chrudim. Hlavní kostel; oltář skládací.

Na vlysu nad hlavním obrazem:

»SAMUEL FONTINUS GLATOVINUS CIVIS HUIUS ŘEIPUB. CONSULARIS AC POLYTARCHA MULTIS EXANCLATIS LABORIBUS MORTALITATIS SUAĖ MEMOR MONUMENTUM HOC EXILĖ SIBI CONJUGIBUSQ. SUIS, QUARUM CUM ALTERA SALOMENA OLEYNICIA ANNOS 14, M. Q.

Obr. 47. Chrudim. Epitaf Sam. Lagarina.

Maloval Matouš Radouš.

CUM ALTERA ELISABETHA KODESSIA AN. JAM 13. CUM UTRAQUE PACATISSIMO SINE LITE, SINE JURGIO ET SUSPICIONE ORSEIT EX QUOAD DEO PLACUERIT VICTURUS EST CONJUGIO; VIV. HIC. ITA S. P. Q. CHR. ANUM, UT ILL. POSTERI VIXISSE SCIRENT PONI CURAVIT 1614.«

Na spodu břevna:

»ET ERIT IN PACE MEMORIA EIUS«.

Pod obrazem hlavním na desce černé v zlaté liteře verše latinské (viz Rybička Č. Č. M. 1848), pod nimi signatura:

S. A. G. F. 27. Junii posita 1614.

Výška 3 *m*, šířka 2 *m*.

Epitaf Tomáše Lvíka Domažlického z r. 1619. (Obr. 46.) Uprostřed tabulový obraz s klečícími postavami Lvíka a manželky jeho Salomeny, rozené Francové z Liblic; v pozadí alegorický výjev: u kříže s ukřižovaným Kristem stojí mužská postava, již ohrožují smrť, ďábel a personifikace pýchy, násilí (s mečem) a hladu. Skupinu osvětluje nápis:

KDO NÁS ODLAUČI OD LÁSKY KRISTOWY? ZDALIŽ ZÁRMUTEK NEBO AUZKOST NEB PROTIWENSTWÍ, ZDALI HLAD, ČI NAHOTA, ČILI MEČ? ANI TA SMRT NEODLAUČÍ NÁS OD MILOSTI BOŽÍ V KRISTU JEŽÍŠI. K Řím. VIII. kap.

Nad obrazem a pod obrazem desky s nápisy, po stranách pilastry, kol býval druhdy kartušový okraj.

Nápis nad obrazem:

CONSULT. CIVI CONSULARI DM. THOMÆ LEONI DOMAZLICENO 11. NOV. 1616. SALOMENÆ FRANCIÆ A LIBLIC EJUSDEM UXORI 13. JAN. 1619 PIE IN CHRISTO DEFUNCTIS POSUERUNT AMICI.

Pod obrazem disticha:

TUSTA MIHI CUNAS DEDIT, ARTES LAUNEA, LAURUM
PRAGA, MARITALES INCLYTA CHRUDA THOROS.
TRES HABUI UXORES QUARUM SALOMENA SEPULTO
EST MIHI POST ANNOS MORTUA JUNCTA DUOS.
QUALIS ERAM DICENT SACRA LUMINA, CURIA, MUSÆ
VOSQUE IN QUOS COMIS SEMPER AMICUS ERAM.
SUB CHRISTI EXEGI TREDECIM PIO LUSTRA TROPHÆIS,
NUNC CHRISTO AETERNOS SUB DUCE VIVO DIES.

Výška 1·80 *m*, šířka 1·22 m.

Epitaf Samuele Lagarina († r. 1630). (Obr. 47. Příloha III.) Obraz tabulový s nápisem, po stranách pilastry. Na obraze klečící postavy Lagarinova se sedmi dítkami a jeho manželky, za nimi pod obloukem neseným krátkými sloupy Panna Maria v oblacích sedící, ruce sepjaté nad Ježíškem, v košilku oblečeným, spočívajícím na její klíně; pod nohama veliký

Obr. 45. Chrudim. Hlavní kostel; epitaf S. Fontina Klatovského, 1614.

Obr. 46. Chrudim. Hlavní kostel; epitaf Tom. Lvíka Domažlického, 1619.

Obr. 48. Chrudim. Hlavní kostel; epitaf neznámého malíře.

měsíc (srpek); po stranách v oblacích postavy a hlavy andělské, dvě dětské postavy andělské s obou stran palmami drží korunu nad ozářenou hlavou Mariinou. (Koncepce s použitím rytiny dle *Bloemaerta*.)

Nápis na desce pod obrazem:

HIC CUM SEPTENA LAGARINUS PROLE QUIESCO,
OCTAVUS NUMERUM PERFICIO IPSE PAREM.
HOSPITA TERRA VALE; CHARISSIMA TURBA VALETE,
HOSTILI SOLVOR CARCERE, VIVO DEO.
SAT λαγαρος FUERAM, TERRESTRI IN SEDE LOCATUS:
JAM LASSUS μαγαρος SIM, PIE CHRISTE TIBI
ARRHA MANES: NITIDIS ANIMAS ORNATO COROLLIS,
UT SINT AETHEREO CASTA BRABAEA TORO.
OSSIBUS HIC NOSTRIS PLACIDAM LARGIRE QUIETEM
AC SANCTO EXCITOS ASSERE, CHRISTE GREGI.

MR. B.

Obr. 50. Chrudim. Obraz kladení Krista v hrob.
Maloval Jiří Mydlář r. 1632.

Signaturu lze vyložiti: Mathaeus Radouš Bohemus. Radoušovi dle slohové příbuznosti s tímto dílem a malbami kancionálu králové-hradeckého možno přisouditi též epitafium Tomáše Lvíka Domažlického.

Výška 1·60 *m*, šířka 1·22 *m*.

Epitaf neznámého malíře. (Obr. 48.) Obraz tabulový, bez nápisu; uprostřed Pieta: Panna Maria nese na klíně nahé, ssinalé tělo Kristovo; na levo klečí Maří Magdalena, na pravo dva andělé. Pod Pietou na levo muž v měšťanském kroji, v levé ruce paletu, v pravé zlomenou hůlku; vedle něho čtyři dítky, jedno v peřince; na pravo dvě ženy. Práce z počátku XVII. stol. ve způsobu Radoušově. Výška (bez rámu) 1·15 *m*, šířka 0·83 *m*.

Obr. 49. Chrudim. Hlavní kostel; křtitelnice cínová, 1462.

Křížová cesta. Dvanáct obrazů od *J. Ceregettiho*; částečně dle *Willmanna.*

Dva oltáře nové; jeden s obrazem sv. Františka z Assisi, od *F. Jenneweina* a dvěma řezanými sochami od *J. Kastnera;* druhý s obrazem sv. Jana Nepomuckého od *V. Hradeckého.* Pod tímto relikvie sv. Viktorina; v rakvi se skleněnou stěnou ležící postava, oděná v hedvábný šat bohatě vyšitý zlatem s cetkami a dracounem. XVIII. stol.

Křtitelnice cínová (obr. 49.), kotlík, spočívající na třech nohách, jež nahoře končí podobami mnichů vousatých s kápími, dole vybíhají v pazoury; na plášti kotle plastické ozdoby a sice gotické arkády, v nichž umístěno Ukřižování Krista a 14 postav apoštolů a svatých. Nápis jednořádkový (jediné poslední slovo pod řádkem).

anno ✤ dom ✤ m ✤ cccc ✤ LXII ✤ iste fons ✤ usus ✤ ēt sub ✤ f regine ✤ sacerdotis benedicti ad regracionem omni credenti ī ✤ deum.

Výška 0·93 *m*, průměr hoření 0·85 *m*.

Víko dřevěné z XVIII. stol. s řezanou a polychromovanou skupinou křtu Krista v Jordaně sv. Janem Křtitelem.

Kropenky kamenné, žulové, dvě u hlavního vchodu. Kuželková noha ozdobena akanthem a mísa na spodu ozdobena vějířovitě složenými vyboulenými pruhy. XVII. stol.

Ramena železná, kutá; dvě v choru před oltářem, trojboká, s točenými pruty, XVII. stol.; menší raménka svícnová v lodi, s tepanými rocailovými lupeny, XVIII. stol.

Zpovědnice, dvě, trojdílné; střed vypouklý, dvířka vykládaná s podobou hvězdy. Po stranách pilastry; silně profilovaná římsa. XVIII. stol. Z téže doby lavice kostelní v lodi, při nich dvě korouhve; jedna mlynářů a sekerníků; stříbrné raménko, uprostřed dva lvi drží odznaky cechovní Pod raménkem dvoucípá korouhev, po jedné straně obraz sv. Salvatora, po druhé klečící muž (Doupovec?). Žerď částečně řezaná, XVIII. stol. konec, XIX. stol. poč. Druhá korouhev procesijní, raménko utvořeno z rozvilin a květů. Obrazy sv. Salvatora a Panny Marie na zeměkouli stojící. Proti kazatelně na pilíři veliký krucifix dřevěný, polychromovaný z XVIII. stol.

Obrazy krom vnitřku kostela nacházejí se v sakristii, předsíni, na oratoři a v depositu (na děkanství).

Narození Páně a Svatí tři krále, tabulové malby, XVI. stol. střed (v depositu). *a*) Chýše s vysokým dřevěným krovem podepřeným o sloup renaissanční, korintisující; Panna Maria klečí s rukama skříženýma nad novorozeným na zemi ležícím, za nimi sv. Josef; vedle sloupu dva pastýři, za chýší vůl a osel. V pozadí krajina hornatá, v ní stádo ovcí s pastýřem. *b*) Panna Maria sedíc drží nahé novorozeně, za ní sv. Josef s výraznou bělovousou hlavou, na levo klečí jeden z králů, stařec s obnaženou hlavou, v ruce skřínku; za ním král mouřenín v bílém rouchu a třetí král s korunou v ruce a vysokou nádobou; v pozadí zřícenina. Volná komposice, kolorit měkký, provedení místy povrchní.

Výška 2·00 *m*, šířka 1·20 *m*.

Sv. Barbora, tabulový obraz (v sakristii), XVI. stol. druhá pol. neb XVII. stol. počátek; deska osmistranná. Světice klečí, čelem k diváku obrácená, v pravici drží meč, v levici palmu; přiléhavý pancéřový život se sukní rudou, v pozadí věž a krajina. Svěží, plynný kolorit. Výška 1·20 *m*, šířka 0·70 *m*. Rám dřevěný má svrchu nástavek v podobě ratolestí a lupenů.

Panna Maria v růžích (na oratoři), tabulový obraz z konce XVI. neb počátku XVII. stol. Deska osmistranná. Madonna drží na klíně Ježíška bílou košilkou oděného; před ním dva klečící andělé, za těmito dva jiní, dlouhými rouchy odění; nad madonnou vznášejí se dva nazí andílkové. Všichni andělé drží věnečky neb kytice, v pozadí košík s květinami. Výška 1·48 *m*, šířka 0·94 *m*.

Kladení Krista v hrob (na oratoři). (Obr. 50. Příloha IV.) Malba na plátně se signaturou (dole v levo) *Jiřího Mydláře*, zvaného Smilipaeus, žáka MatoušeRadouše a letopočtem 1632. Obraz nahoře omezen polokruhem. Hluboká jeskyně, do níž z předu světlo padá, v pozadí výhled na návrší, uprostřed kamenný hrob, do něhož vkládá se mrtvola Kristova; vedle hlavní skupiny dva muži s pochodněmi, z předu poloviční postava Maří Magdaleny. Postavy

dlouhé, roucha měnivých barev, pleť (kromě Kristovy) narůžovělá. Ráz mistrů Rudolfínské doby, některé motivy dle van Achena. Výška 1·50 *m*, šířka 1·10 *m*.

Zvěstování Panny Marie (v sakristii). Malby na plátně, dvě poprsí, kol deska a nápisy. *a*) Panna Maria, mladistvá jemná hlava, pozvednutá. Nápis:

ECCE ANCILLA DOMINI ·

b) Archanděl s ušlechtilou kadeřavou hlavou. Nápis:

AVE GRATIA PLENA ·

Kopie dle starého vzoru provedená as v I. polovici XVII. stol.

Votivní obraz obce Slatinan na paměť moru r. 1680 (v předsíni sakristie). Před oltářem s obrazem sv. Salvatora slouží mši děkan Hataš; na pravo klečí Jaroslav Puchart z Voděrad, majitel Slatinan, v čele osadníků, na levo stojí smrť (kostlivec) s lukem. Maloval dle nápisu na stupni oltáře *Samuel Andrez* r. 1681. Pod obrazem nápis pamětní o moru v Slatinanech r. 1680. (Svoboda, Nebeský lékař, str. 58. 73).

Obr 51. Chrudim. Hlavní kostel; štít pohřební A. Talacka z Ještětic, 1668.

Sv. Starosta (v depositu). Světice vousatá, oděná bohatým krojem z 2. polov. XVII. stol., visí na kříži; pod ním mladík s houslemi. Zajímavé předmětem a krojem; hodnota umělecká podřízenější. XVII. stol. 2. polovice.

Dvanáct apoštolů (v depositu). Jednotlivé malby na plátně od chrudimského malíře *Jiřího Vojtěcha Kubaty*, pořízené nákladem děkana Václava Pecolda a šlechticů z Chrudimi a okolí. Visívaly druhdy v presbytéři. Postavy v životní velikosti; v pozadí drobné sceny umučení dotyčného apoštola. Dole v rozích vždy znak dárce. Dobré postoje, hlavy výrazné, kolorit mdlý, sivých a hnědých tonů. Výška 1·74 *m*, šířka 1·10 *m*. Řezané a prolamované rámce.

Čtrnáct pomocníků (na oratoři), v jednom obraze, na plátně, od *Davida Kubaty*, syna předchozího; prostřední práce, valně porušená, z počátku XVIII. stol. Pěkný, vyřezávaný rám, tvary lupenovité. Šíře lišty rámové 0·17 *m*.

Sv. Alžběta (na oratoři), v ruce drží palmu a košík s květy, před ní andílek. Půvabný, koketní výraz, kolorit světlý. XVIII. stol. střed. Rámec s nástavkem vyřezávaným, mřížovaným. Výška (rámu) 1·92 *m*, šířka 1·08 *m*.

Jiné obrazy XVIII. věku (sv. Jan almužník, sv. Dominik v předsíni sakristie), podřízenější ceny umělecké v dobrých řezaných rámcích.

Obr. 52. Chrudim. Hlavní kostel; tabule sboru literátského.

Štíty pohřební, znakové, na oratoři:

Pohřební štít Jindřicha Kustoše ze Zubřího z r. 1648, na prkně malovaný; deska bez rámu, výška 1·20 *m*, šířka 0·88 *m*. Nápis:

Erb.

Vrozeneho Pana Pana Gindřzicha Kustosse Swobodnyho Pana z Zubřziho a Lypky a na Nowym Studenczy G. M. Cz. Raddy Kralowskyho Mistodrzicżyho GENERAL Proffiantmistra a Gegi Mi: Owdowieli Czysarzowy Rzimsky Eleonory Miest Wiennich Podkomorzyho w Kralowstwi Czeskem.
10 dne Miesycze Listopadu Letha Panie 1648.

Pod znakem hotově malovaným:

Henricus Custos, Baro Subcamerarius Urbis,
Haec picta Indultu Caesaris arma gerit,
Gemma, Locumque tenens patrii pro tempore Regni,
Regi a Consiliis Liber ubique Baro est.

Pohřební štít Adama J. Talacka z Ještětic z r. 1668 (obr. 51); dřevěná deska ovální, uprostřed znak hotově malovaný. Kol nápis. Kraj a vnitřní pole obroubeny plasticky řezaným věncem. Výška 0·98 *m*, šířka 0·84 *m*.

Nápis v obrubě:

Urozený a Statečný Rytiř Pan Adam Gindřich Talačko z Gesstietic na Przeslawlczich a Wegwanowiczich G. M. Cz. kral. Slawnych Saudum dworskeho a komorniho Radda a Narziženy Kralowsky Heytman krage Chrudimskeho.

Nad znakem ve vnitřním poli:

dokonal žiwot swug w Panu 1668 dne 23 Januarij.

Pohřební štít, deska čtverhranná, se znakem Lažanských. Výška (bez rámu) 0·60 *m*, šířka 0·48 *m*. Nápis:

Mikuláš Lazanský z Bukowé a na Chuchly nekdy krage czaslawského hegtman 1678.

Znak malovaný na plátně s nápisem:

Johann Wolfgang Böhm von Löwencron 1708.

Rámec dřevěný, vyřezávaný a zlacený, se jmény zesnulých členů literátského sboru; nahoře a dole vyřezávané nástavky v podobě mušlí a hřebenů; po obou stranách hoření části rámu větvice s lupeny a květy. Rám z XVIII. stol., druhé pol., tabulky s jmény většinou z XIX. stol.

Bohoslužebního náčiní a klenotů v XV. a XVI. stol. bylo značné množství. (Rybička, Seznam klenotů atd. Věstník kr. č. společnosti nauk 1895); v letech 1630—1634 staré náčiní zničeno a nové pořízeno.

Obr. 53. Hlavní kostel; monstrance, 1630.

Monstrance stříbrná (obr. 53), pořízená za děkana Frant. Čichovského, jemuž vydala městská rada staré »bludařské« kalichy jakožto materiál k roztavení; monstranci zhotovil *David Klement*, zlatník v Hoře Kutné, jemuž dáno 656 uncí stříbra, 24 dukáty na zlacení a 60 kop grošů na drahé kameny; celkem stála spolu s kaditelnicí 878 zl. rýnských a 30 kr. a ponejprv vystavena o slavnosti Božího těla r. 1631. Počátkem stol. XIX. masivní noha odevzdána do mince a nahrazena nynější.

Hoření část trojdílná, napodobující tvar gotický, vybíhá ve tři čtyrboké prolamované věžky; střední nejvyšší, zakončená krucifixem, pne se

nad Melchisedechem. Lunula provedena prací klenotnickou s diamanty, kol ovální rámec složený z klenotů v podobě růžic, hvězdic a knoflíků, za lunulou a rámečkem paprsková záře; nad lunulou mezi sloupky stříbrná soška Panny Marie, nad ní »Ecce Homo, po stranách pěkné sošky (0·15 *m* vysoké) sv. Vojtěcha a sv. Václava; nad nimi sv. Norbert a sv. Ivan (?).

Baldachýny prolamované, tvaru renaissančního, rovněž ozubení pruhu obrubujícího základnu celé hoření části; pod touto a po stranách stáčené

Obr. 54. Chrudim. Hlavní kostel; kalich bydžovský, 1716.

Obr. 55. Chrudim. Hlavní kostel; kalich stříbrný.

proutky, vybíhající v rosety ozdobené studeným emailem. Celá výška 1·60 *m* šířka 0·53 *m*.

C i b o r i u m stříbrné, obhrouble tepané, na noze, nodu a na koši kupy andělské hlavy; víko v podobě koruny. XVIII. stol. Výška 0·31 *m*.

K a l i c h s t ř í b r n ý (v sakristii) (obr. 54.); noha šestilaločná, tepaná, s třemi medailony, mezi nimi vysoce tepané květy a mušle, v oválních medailonech podoba sv. Salvatora, sv. Vavřince a nápis:

HaeC offere
Neo - By DCzo
WIVM

Nodus hruškovitý, s podobami andílků. Kupa ve spodní části tepaná, se třemi medailony; v nich postavy (po kolena) sv. Šebestiána, sv. Jakuba a Maří Magdaleny. Kol medailonů a na okraji koše kupy granáty. Značka: IC Votivní kalich bydžovský z r. 1716. Výška 0·26 *m*, průměr dolní 0·15 *m*, hoření 0·10 *m*.

Kalich stříbrný (obr. 55), noha šestilaločná, nad ozubeným okrajem tepaný vlys květinový, v něm třikráte podvojné hlavy andělské; na šesti dílech

Obr. 56. Chrudim. Hlavní kostel; kalich, 1714.

Obr. 57. Chrudim. Hlavní kostel; kalich stříbrný.

stojanu páskový ornament, nodus litý, ciselovaný, s hlavičkami a květy; na spodu kupy tepané ovální medailony, v nich: Hlava sv. Salvatora (dle obrazu), poprsí sv. Petra a Pavla, sv. Jan Křtitel a sv. Josef. Značky:

XVIII. stol. Výška 0·275 *m*, průměr dolní 0·18 *m*, hoření 0 10 *m*. Na spodu nohy napsáno inkoustem:

A · R · D · Joannes Nebožiček Curatus Kralicensis in Moravia jam modo defunctus.

Kalich stříbrný (obr. 56), noha šestilaločná s okrajem vroubkovaným, tepaná, s třemi oválními medailony a festony; v medailonech celé postavy Krista, Panny Marie a sv. Jana Křtitele, kol barokní kartuše. Na nohou podoby andělů, na spodní části kupy tři medailony v kartuších, mezi nimi páskové a listové ornamenty; v medailonech podoby sv. Uršuly, sv. Václava

a sv. Jana Nepomuckého, nad košem prolamovaný pruh. Na spodu nohy na desce rytý nápis:

DICaVIt
SaLVatorI Iannes
PaLMa
Vrsula quem genuit
Cum Daniele Patre.

(Dle chronogramu 1714.) Označeno jen repuncí. Výška 0·275 *m*. průměr dolní 0·19 *m*, hoření 0·10 *m*.

Kalich stříbrný, noha šestilaločná, na ní tři okřídlené hlavy andělů, mezi nimi květy slunečnice, bodláku a růže. Na nohou podvojné hlavy andělů. Koš kupy se šupinovitou obrubou, tepané hlavy sv. Salvatora, Panny Marie a sv. Josefa v oválních medailonech, orámovaných kartušem i mezi nimi hlavy andělů a květy. Práce vysoce tepaná, poněkud obhroublá· XVIII. stol. Na okraji nohy nápis:

ANNA MARIA BÖHMIN GEBORENE SKIDINZKIN DE SKIDIN.

Značky: RR ... Výška 0·275 *m*, průměr dolení 0·165 *m*, hoření 0·10 *m*.

Kalich stříbrný (obr. 57.), noha šestidílná, rocailová, s ozdobami laločnatými, růžemi a klasy, nodus mušlovitý, spod kupy silně vyboulený, s třemi rocailovými kartušemi, v nich rožně. XVIII. stol. střed. Výška 0·235 *m*, průměr dole 0·145 *m*, nahoře 0·09 *m*.

Kalich stříbrný, noha šestidílná, na ní tři ovální medailony v malovaném emailu s poprsími sv. Jana Evangelisty, sv. Anny a sv. Barbory, mezi nimi tepané hlavy andělů, kupa nezlacená s emailovými medailony, na nich sv. Salvator, sv. Simeon s Pannou Marií co dítětem a Panna Maria; mezi medailony podoby andělů a prolamované ozdoby. XVIII. století. Značky:

Výška 0·25 *m*, průměr dole 0·17 *m*, nahoře 0·095 *m*.

Kalich, noha mosazná, kupa stříbrná, na spodní části koš prolamovaný se znameními umučení a květy; setřeno a poškozeno. XVIII. stol. Průměr nahoře 0·085 *m*.

Kalich sestavovaný a porouchaný, noha šestidílná, tepaná, s květy; nodus rytý, XVIII. stol., poč.; kupa hrubší práce pozdější. Značky na noze nezřetelné: zídka s pěti (?) věžemi a letopočtem 1712 a ovál s písmenami I · K · Výška 0·215 *m*. Průměr dolení 0·13 *m*.

Pacifikál, noha mosazná, hrubě tepaná, kříž sám starší z XVIII· stol., ozdoben páskovými a mušlovými ornamenty, na konci trojlistých ramen kříže nasazená skla; tělo Kristovo plně modelováno. Na zadní straně kříže schránka s ostatky sv. Petra a Pavla. Kříž vys. 0·24 *m*, šir. 0·23 *m*.

Kříž; ovální noha tepaná, na širších stranách medailony se sv. Václavem a Janem Nep., na úzkých mušlové tvary; na nodu hlavy andělské; na kříži,

jehož ramena vybíhají v mušlové tvary, po jedné straně sv. Salvator, na druhé P. Maria. Slabší práce. Výška 0·33 *m*.

Ciborium stříbrné, obhrouble tepané; na noze, nodu a spodní části kupy hlavy andělské; příkrov v podobě koruny. Výška 0·31 *m*.

Misály dva, jeden v starší vazbě sametové s mosazným, obhroublým kováním; uprostřed sv. Jan Nep. co almužník, XVIII. stol.; druhý v kožené vazbě se stříbrným kováním slohu Louis XVI.

Pluviál ze žlutého hedvábí, s kvítky vyšitými zlatem; XVIII. stol

Kasule, bílá, vyšívaná pásky, šňůrkami a cetkami; ve středním pruhu růže a různé květy, na postranicích karafiáty a lupeny. XVIII. stol.

Nebesa ze žlutého hedvábí; okraje bohatě vyšité stříbrem a hedvábím, v nároží a uprostřed obruby fantastické květy a klasy, střed rovněž bohatě vyšitý; v krajích čtyři císařští orli. XVIII. stol. Délka 2·25 *m*, šířka 1·80 *m* K tomu žerdě řezané, zlacené.

Nábytek: Skříň v sakristii, vykládané pruhy a hvězdy, ozdobné nástavky. XVIII. stol. Skříň do rohu podobně upravená. Jarmara v (komoře), dvoukřídlá, malovaná; na dveřích dvě výplně s malovanými vásami po stranách květy: růže, tulipány, konvalinky, narcis a mečík. Z konce XVII. stol.

Křeslo pro celebrujícího, nohy vybíhají v pazoury, podpěry postranní v hlavy, lenoch ozdoben lupenovými ornamenty. XVIII. stol. Rám čtyrhranný, vyřezávaný a prolamovaný, lupenové motivy. V hoření části ovální medailon, v něm obraz Nalezení sv. Kříže Výška 1·05 *m*, šířka 0·80 *m*, tlouštka rámu 0·37 *m*.

Náhrobky. 1. Náhrobek z červeného mramoru v presbyteriu na straně epištol. Postava kněze s holou tváří, držícího kalich; nápis na okraji částečně otřelý:

. . . . . S. panny Markyty umrzel Cztihodny kniez Jan diekan Chrudimski a niekdy dobre pamieti opat klasstera slowansky° a tuto pochowa gt pste za ge° d. p. b.

Výška 1·90 *m*, šířka 0·85 *m*.

2. Náhrobek pískovcový, na zevní straně presbyteria

LETA BOZI MDXIII KNIEZ JAKUB RODIC CHRU . . .

Pod nápisem štít s kalichem.

3. Náhrobek pískovcový, zevně zazděný, blíž vchodu do sakristie:

REVERENDISSIMUS AC DOCTM · D · PAULUS : ZIAK DEC · CHRU ·
L · D · D · CAR · AB HARRACH VI FO+ MORITUR CORPORE
AO 1666 14 JUNII E · I · V · . . . , FAMA SANCTORUM . . . .

V kartuši kalich, pod nim průpověď:

CALICEM SALUTARIS ACCIPIAM ET NOMEN DOMINI INVOCABO.

Z v o n y na věži severní:

1. Vavřinec. Průměr 1·46 *m*, výška 1·20 *m*. Nápis ve dvou řádkách bez rozdělovacích znamének:

Anno domini mcccccı hec campana fusa est ad honorem dei omnipotentis et beatae marie virginis dominorūque chrudimensium s̄ub juris consulto dn̄o petro ſſyndel plebanoque wenceslao humpolecensi baccalaº per magistrum andream dictum ptaczek ĩ mõtibs chut: en.

Na plášti postavy Krista a Panny Marie.

2. Dominikán; Průměr 1·05 *m*, výška 0·85 *m*. Nápis dvouřádkový, pod nim gotická obruba s liliovitým ozubím.

Ja ✤ hlas ✤ wolagici ✤ podte ✤ dobrzi ✤ i hrisnici ✤ sem do ✤ bozieho ✤ domu ✤ wzdaite ✤ czest ✤ a chwalu ✤ tomu ✤ genz ✤ wſſemohouci ✤ gest ✤ gemuzto ✤ wſſemohuczi ✤ pane ✤ gezu Kriste ✤ pro ✤ twe ✤ narozenie ✤ z panni ✤ cziste ✤ bud chw ✤ ala ✤ i cest ✤ i hoine diekowanie na wieki bez skon ✤ anie amen.

3. Cymbál hodinový, s ozdobami barokními; na hoře i dole lišty, v nich hlavy andělské a volutové motivy, mezi nimi postavy andělské.

Dva zvony věže jižní »Poutník« (s nápisem: Tento zwon gest slitey za pana Samuele z Liblic primasa ke cti a chwale panu Bohu Jakub konwarz A. D. 1582) a »Václav« (s nápisem: Sit nomen domini benedictum 1751 Alto Mautae Fudit Joannes Zeida.) rozlily se při požáru r. 1850. Místo nich pořízeny zvony nové.

B u d o v a a r c i d ě k a n s t v í nová postavena na místo staré, sešlé budovy, zřízené v stol. XVII.

V místnostech četné obrazy XVIII. stol. Zvláštní zmínky zasluhuje pěkná p o d o b i z n a L i b o s l a v a Z i e g l e r a, děkana chrudimského od *A. Machka*. Na rubu obrazu nápis:

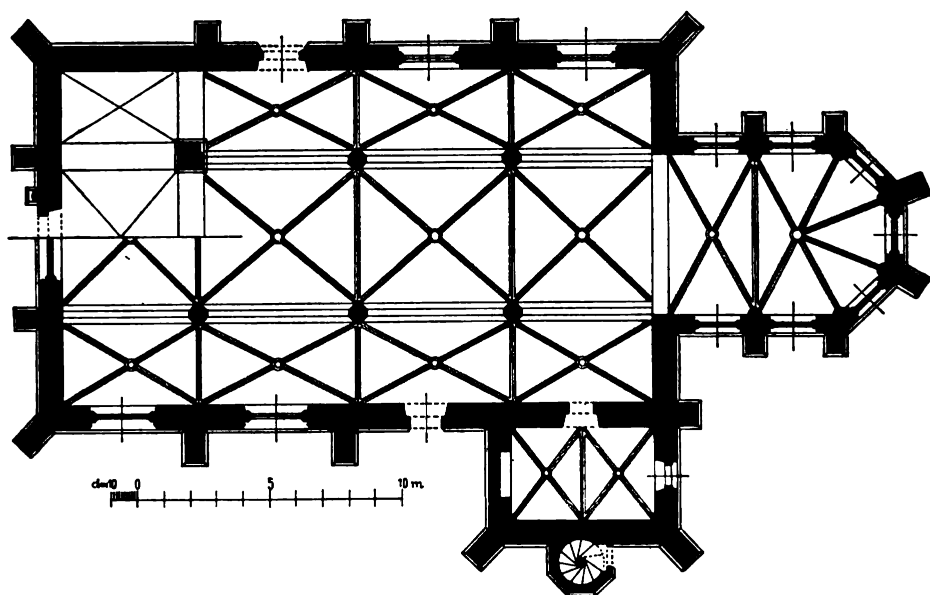
Pinxit 30 Nov. 1833
Antonius Machek
natus Podlažicii
31 Octob. 1775.

Patří k nejlepším obrazům Machkovým. Výška 0·80 *m*, šířka 0·64 *m*,

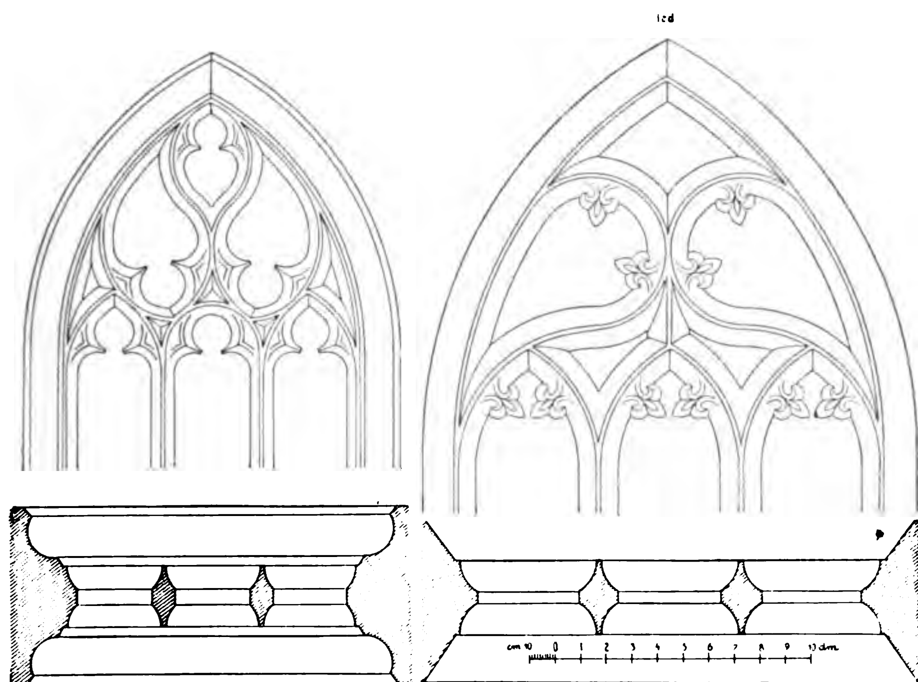
KOSTEL SV. KATEŘINY.

Kostel, druhdy farní, nyní filiálný, vznikl po válkách husitských; první zmínka o faře svatokateřinské r. 1461.; v letech 1463.—1470. opětují se odkazy ku »dolnímu kostelu«. Počátkem XVI. stol. kostel rozšířen; po r. 1514. počalo se stavěti a stavba lodi ukončena r. 1536. Nákład veden z darů a odkazů za přispění obce, která r. 1539. provedla k účelu tomu půjčky. Na věži stavěno ještě r. 1559. R. 1850 shořel krov kostela a věž. Na to nejprve vybudována znovu hoření část věže a provedeny další opravy dle plánů Fr. Schmoranze. V podstatě oprava dokončena r. 1888.

Budova orientovaná, z pískovce stavěná, jednolodní, při lodi na jižní straně u presbyteria věž. (Obr. 58.).

Obr. 58 Chrudim. Kostel sv. Kateřiny.

Obr. 59. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; okno presbyteře a lodi.

Presbyterium se závěrem trojbokým značně nižší než loď. Oken sedm, tři v závěru děleny jedním prutem, čtyři postranní dvěma pruty; v kružbách převládají troj- a čtyřlisty a plameny, jež na dvou pobočních oknech seřaděny koncentricky. (Obr. 59.).

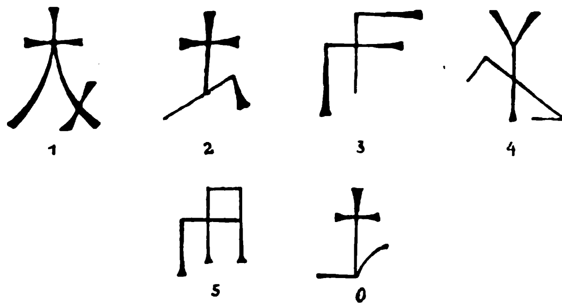

Obr. 60. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; hlavní vchod.

Na nároží a mezi okny opěrné pilíře, nepřerušeně vystupující od podvalu; tento běží kol celého chrámu a jest u presbyteria následkem různosti terénu nižší než u lodi. Presbyterium, starší než nynější loď, pochází z XV. věku. Opěrné pilíře podélné budovy o jednom sestupu. Do lodi vedou tři vchody.

Vchod hlavní v průčelí, se sloupovím. (Obr. 60.) Oba sloupy po stranách stojící renaissančního slohu. Vysoké stylobaty, ve stěnách těchto výplně

s renaissančními ornamenty; na podvalu ploská, z několika desk složená noha; dřík tenký, rovný, po výšce kanelovaný, kanelury nahoře skřížené; hlavice

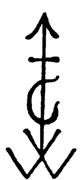

Obr. 61. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; značky kamenické: 2—6 na vchodu hlavním, 1 též na pobočním.

nepoměrně těžká, lupenová, lupeny na nároží vybíhají v kotouče zdobené rosetami; abakus dovnitř proláklý nese na čelní straně hlavičky, břevnoví těžké, s profilací částečně gotickou. Vchod gotický v lomeném oblouku; mělké profily, oddělené plochým pásem od zevního silnějšího prutu, spočívajícího na rýhovaných nožkách; nad obloukem vrch čtverhranného rámu, ve výsečích mezi oběma květy s kadeřavými lupeny; vše z pískovce. Portál tento tvarem svým jest příbuzen portálu kostela sv. Petra a Pavla v Čáslavi z r. 1537., označenému téměř těmitéž kamenickými značkami, jako tento. (Obr. 61.).

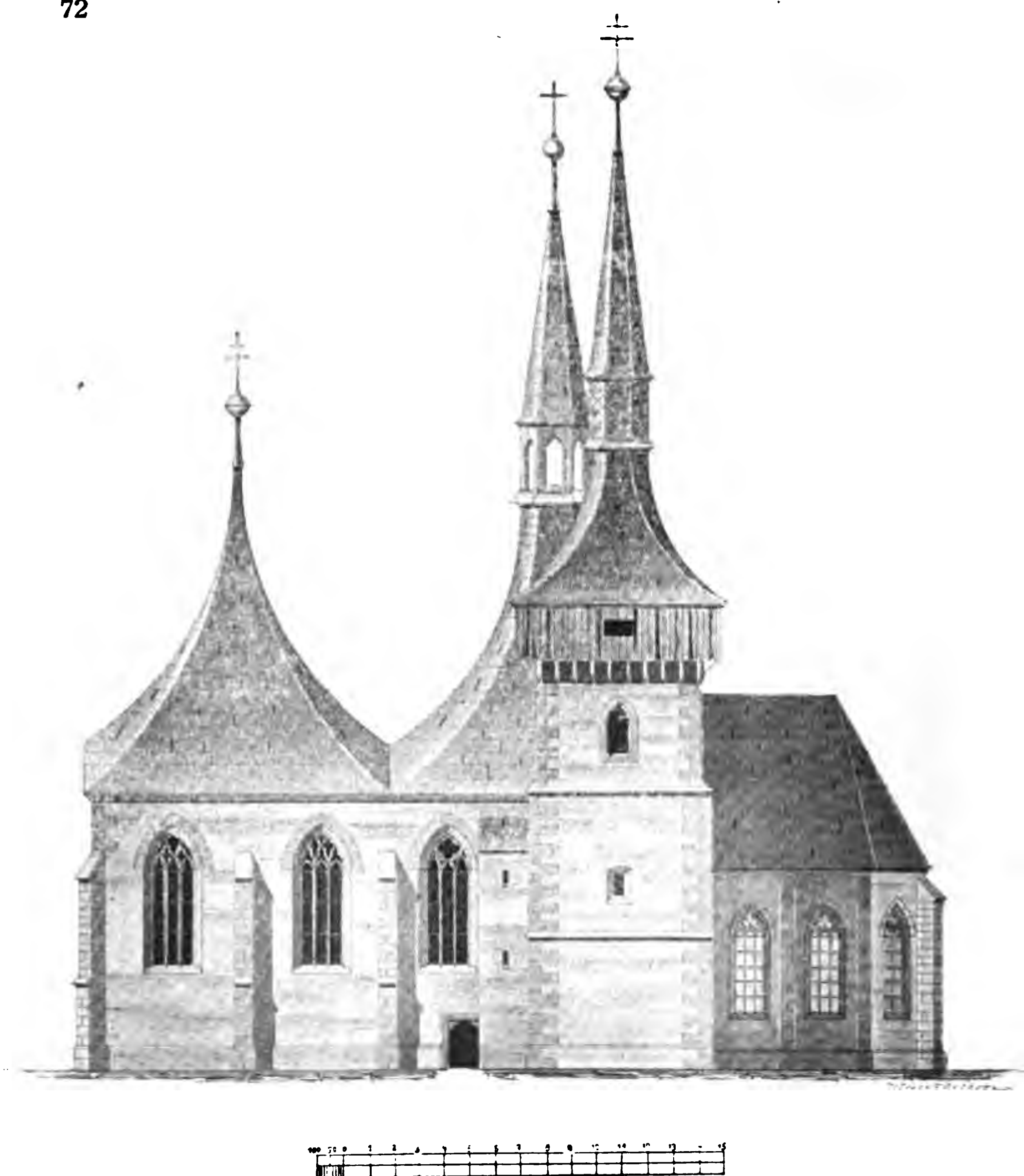

Obr. 62. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; vchod poboční.

Na obou vnitřních stranách ostění vchodu červenou hrudkou nakreslená značka. Okno nad vchodem hlavním čtyřdílné, dělené třemi pruty; oddíly končí trojlisty, nad nimi kružba plamenová s čtyřlistem.

Vedle vchodu prolomen při poslední opravě nový vchod na kůr, nad nim zazděny výplně z pažení kruchty.

Obr. 63. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; starý pohled před požárem.

Vchod boční na straně jižní nízký, čtverhranný, v ostění oblouk mírně vypjatý, cípy vyplněny renaissančním lupením. (Obr. 62.) Na středu kamenická značka. (Obr. 61. č. 1.).

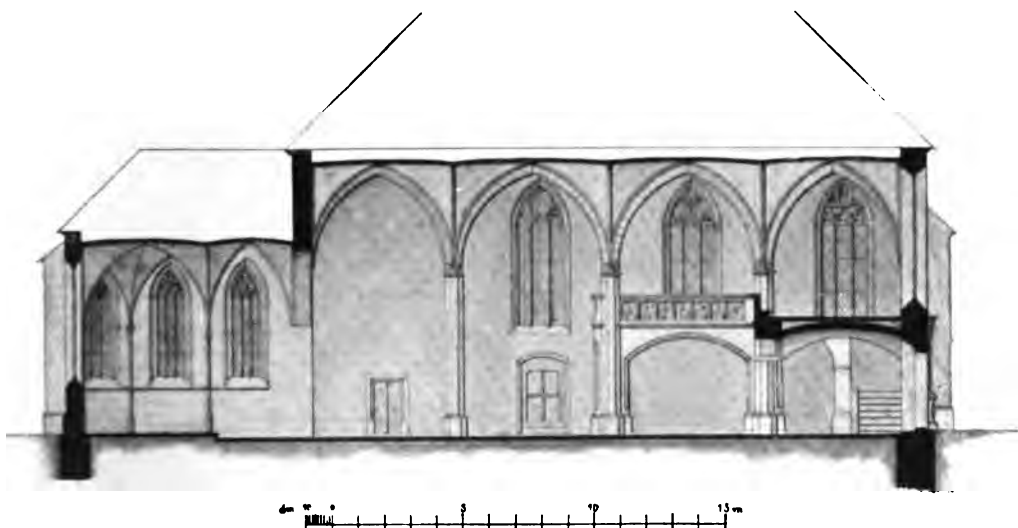
Vchod boční na straně severní v lomeném oblouku; nad podvalem, (0·90 *m*) složeno ostění z tří žlábků oddělených dvěma silnými pruty, které spočívají na nožkách válcových šikmo (šroubovitě) kanelovaných. V oblouku protínají se vnitřní pruty, kdežto zevní se spojují.

Oken v lodi postranních (mimo průčelní) šest, trojdílných, dělených dvěma pruty. Kružba složena volně a často neorganicky z čtyřlistů, trojlistů, plamenů a pozdních útvarů. (Obr. 59.)

Věž na jižní straně lodi starého založení, nově upravena.

Krov lodi kostelní byl před požárem dvojdílný, šindelem krytý, v předu měl tvar čtyrbokého jehlance, v zadní části k presbyteři vybíhal ve vysokou štíhlou vížku. (Obr. 63.) Věž nyní na veskrz zděná a břidlicí krytá, měla zvonici dřevěnou ve způsobu podsebití s vysokou šindelovou vížkou.

Uvnitř chrámu odlišuje se též presbyterium tvary svými od lodi. (Obr. 64.) Klenutí choru jest poměrně nízké, s hlubokými kuklami (Obr. 65.); žebra

Obr. 64. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; řez podélný (před poslední opravou).

klenební po stranách proláklá, (Obr. 66.) s úzkým pruhem středním sbíhají v šestistranné dříky jdoucí od země; stěny prutů do vnitř proláklé hraničí ostrými hranami. Dříky spočívají na podnožích, tři přípory v koutech choru mají prosté, čtyrboké, nálevkovité konsolové hlavice, na dalších dvou protilehlých dřících místo konsol poloviční postavy sv. Jana Evangelisty a sv. Petra. Vnitřní dvě žebra vedoucí do koutů vedle triumfálního oblouku sbíhají ke konsolám (bez dříků). Na svorníku klenby plastická hlava Kristova. Oblouk triumfální polokruhový.

V presbyteři, na straně evangelia; s a n k t u a r i u m; ostění pískovcové; výklenek uzavřen železnými dvířky (Obr. 67.); tato ozdobena nasazovanými tepanými výplněmi v podobě stočených a prolamovaných ratolestí lupenových. Sanktuarium vysoké 2·25 *m*, široké 0·65 *m*, dvířka vysoká 0·88 *m*, široká 0·41 *m*.

L o ď rozdělena třema páry pilířů na širokou loď střední a dvě poboční; první pár pilířů (směrem k průčelí) pojat v dolní části ve stavbu

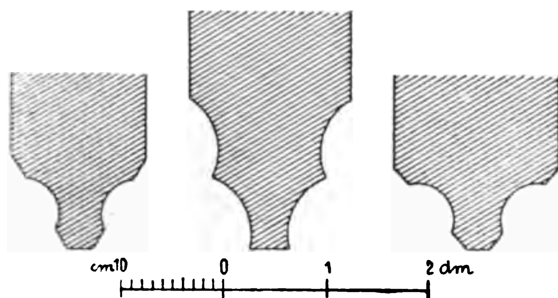
kruchty. (Obr. 68.). Veškeré klenutí v jedné výši. Při štíhlosti pilířů a poměrně značné své šířce činí celá loď příznivý dojem prostorné dvorany. Osmistranné pilíře spočívají na jednoduchém podvalu, (Obr. 69.) místo hlavice

Obr. 65 Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; vnitřek presbyteria.

věnec listů, poněkud skadeřených, vedle sebe řaděných; nad ním zakončují žebra klenebná; tato jsou úzká, s ostrými hranami, v hlavní lodi sbíhají v jakési podlohy ve tvaru skadeřených lupenů; u jedné z nich ve středu umístěna lilie (heraldická), od níž na obě strany se vyvinují lupeny s troj-

listy. Žebra bočních lodí spočívají na pilíři prostě, bez konsol, na zdích podložena jsou poduškou, utvořenou z lupenů. Svorníky okrouhlé nesou namnoze plastickou ozdobu. V lodi hlavní: 1. kalich, 2. prázdný, 3. lev, 4. znak nožířů; v boční lodi levé (severní) 5. odznak pekařský, 6. postřihačů, 7. tesařů, 8. soukenníků (obr. 70.); v boční lodi pravé (jižní): čtyrlisty. Kruchta na straně průčelní, která dříve vystupovala po obou stranách do bočních lodí, pokračuje nyní v těchto v jedné čáře se střední částí. V tomto dřívějším uspořádání byl kostel tento typem chrámu, sloužícího zpěvu sborovému. Uprostřed pažení části střední znaky, lev český a orlice (chrudimská?) v terčovitých štítech; na nich kolčí helmy a přikryvadla, prostřed se propletající. (Obr. 71.). Mezi znaky a pod nimi nápis:

Obr. 66. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; Profily žeber v choru, lodi a sakristii.

Leta panie
ZC XXX VI
poczatek
stawenij
Toto Chrā panie ke cztij chwa^e Boži
a S^e pan^e Katerzy^e doko^o jest.

Ve vyplních pažení na pravo a na levo po dvou postavách proroků s páskami; postavy po kolena, neobratně a naivně tesané; na krajích renaissanční rosety. Na pažení na straně jižní tři apoštolové; další tři a sv. Vavřinec zazděni ve stěně; na straně druhé postavy 6 apoštolů, výplň s kružbou a výplň s odznaky tesařskými. Ostatní výplně zazděny zevně. Pod kruchtou ploché, stlačené oblouky, profily mělké.

Sakristie pod věží pochází z doby původní; vchod do ní z lodi čtyrhranný, s obloučky na hořeních rozích; ostění skládá se z dvou prutů

Obr 67. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; dvířka sanktuaria.

a dvou žlábků. Dvéře železné, kuté, s pásy se křižujícími, držadlo gotické, podloha prolamovaná, zámek uvnitř (na straně sakristie) gotický, jednoduchý, s ořechem a spouští. Obdélná sakristie rozdělena ve dva klenební oddíly, žebra o seseknutých, uprostřed dovnitř proláklých stranách, mezi

Obr. 68. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; pohled do lodi s kruchtou.

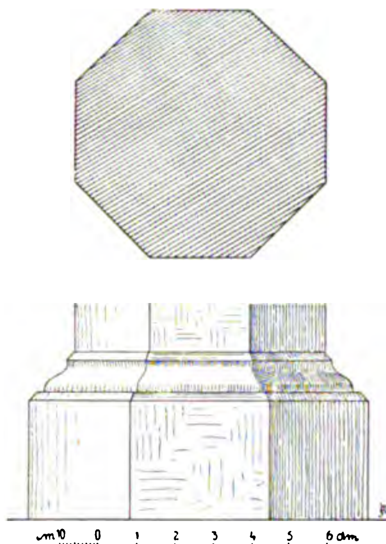
nimi tenký pruh. Sbíhají v koutech a uprostřed na stěnách v konsoly, které mají ve třech koutech a na jedné stěně tvar hlaviček; z nich jedna zpitvořená, dvě vousaté, jedna holobradá; ostatní dvě konsoly mají jednoduchý konický tvar.

K. BELLMANN PHOTOTYP.

Obr. 72. Chrudim. Archa v kostele sv. Kateřiny,
z počátku XVI. stol.

Délka chrámu uvnitř 31 *m*, presbyterium 8·60 *m*, loď 22·40 *m*; šířka presbyteře 5 *m*, lodi 12·70 *m*; sakristie dlouhá 5·70 *m*, široká 3 50 *m*. Vnitřek chrámový nyní polychromovaný, hlavní oltář nový, též malby na skle v presbyterii.

Obr. 69. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; pilíře v lodi.

Obraz sv. Kateřiny z bývalého oltáře hlavního v lodi. Sv. Kateřina v disputaci se čtyřmi mudrci. Maloval *J. Ceregetti*. Dřevěný rámec se zlacenými ozdobami rocailovými.

Naproti oltář skládací, nepochybně původní oltář hlavní. (Příloha V.; obr. 72.). Na střední části modrá půda, uprostřed dvě řezané, částečně zlacené fiály, s vrchu se zatáčející, ohraničují střední pole, nyní prázdné, v němž nepochybně původně se nacházela soška. Po každé straně fiál andělská postava malovaná, do středu obrácená; andělé mají vysoká, nahoru obrácená zlatá křídla, určitě se vzletem rýsovaná; roucha jahenská, na svrchním šatu brunátné barvy jemný dessin, jmenovitě u anděla levého zřetelný; pruhy s mystickým nápisem (. . . ariol bum.), mezi nimi lev

Obr. 70. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; svorníky v lodi.

a pták. (Obr. 73.) Tváře andělů ovální, oči sklopené. Pod nohama andělů trávník.

Křídla dělená na výšku ve dva obrazy.

Křídlo levé: 1. Sv. Kateřina s mečem v ruce, korunována dvěma anděly v bílém rouchu. 2. Sv. Alžběta, vedle pachole, jež pravicí podává jí ratolest, v levicí drží košík s jablky. Podlaha šachovaná, v pozadí pažení s kobercem„ nad ním dva andělé ve světlých oděvech, s pestrými křídly.

Křídlo pravé: 3. Stětí sv. Kateřiny; tato klečí, majíc ruce spjaté, nad ní dva andělé, vedle kat dvojručním mečem se ohání. 4. Sv. Barbora, v širokém rouchu, s kalichem a knihou, za ní věž a pažení; nad ní dva andělé držící korunu.

Půda obrazů částečně zlatá. Roucha světic temných barev, zdobená jemným vzorem granátového jablka. Rámce tlačené, se vzorem prutu otočeného gotickým lupením; vedle rámce jako obruba ploch obrazových řezaná obruba, složená z plochých trojlistů. Výška 2·50 *m*, šířka střední desky 2·25 *m*, křídel 1·09 *m*.

Obr. 71. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; střed kruchty.

Archa tato přináleží k nejlepším výtvorům českým gotické periody. XVI. st. poč.

Nad střední částí deska s vypjatým obloukem; obraz kamenování sv. Štěpána z doby pozdější (XVII. st.).

Predella oltáře pochází od jiné ruky, než archa; na bledě modré půdě poprsí Krista a apoštolů; práce přihroublé, ale charakteristické, jednotlivé emblemy apoštolů stříbrné. XVI. st. poč.

Archa s Nanebevzetím Panny Marie, která se zde druhdy nacházela, umístěna nyní v kapli špitálské. Řezba s korunováním Panny Marie (dle Rybičky: vys. 4′10″ šir. 3′6″) s rámem, na němž se nacházelo devět medailonů s poprsími českých patronů, zmizela v letech padesátých (zaprodána pod rukou nepovědomo kam).

Krom těchto oltářů, jež patřily k původní výzdobě chrámu, několik oltářů a obrazů z XVIII. stol. a doby novější:

Oltář Panny Marie sedmiradostné; hlavní obraz matky Boží těhotné, na plátně. Pod ním nápis s chronogramem 1716.

MatrI *F*ILII DeI *F*ILI*ae Patr*I*s sa*C*ratae Sp*I*r*I*t*VI.

Kol obrazu řezaný rám s plochými lupenovými ornamenty, v nich medailony se znázorněním sedmi radostí Panny Marie; na predele oltáře očistec. Malba medailonů hotová, ale povrchní.

Obraz sv. Antonína Paduanského, prostřední práce. Rám vyřezávaný, složený z pásků a květů. XVII. stol.

Pohřební štíty, malované, se znaky a nápisy: 1. Václava Šťastného Straníka z Kopidlna na Vlčnově z r. 1680 (na plátně). 2. Anny Margarethy Marie Kaučovny z Kaučže z r. 1716 (na prkně oválním).

Obr. 73. Chrudim. Kostel sv. Kateřiny; vzorek roucha anděla na arše.

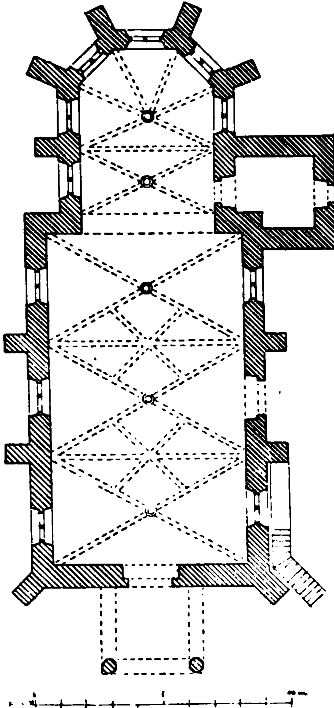
Kazatelna dřevěná; na podpěrném sloupu kůželkovitého tvaru; článkovaná sloupky korintskými; na dolení části věnec, v něm obraz Panny Marie boleslavské, nad ní klobouk prelátský. Na výplních stěn kazatelny Kristus dobrý pastýř, postavy evangelistů a učitelů církevních. Malby obstojné ze XVII. věku od *Samuela Gindtera*.

Náhrobní kameny, pískovcové, ve zdi v lodi, velikosti obvyklé.

1. Kartuše, v ní průpověď latinská; pod ní druhá kartuše, v ní odznak: měděný had, a nad tímto kalich; mezi oběma kartušema značka (kameníka?) WK.

Nápis na okraji:

Leta Panie 1606 dokonal Ziwot 24. Julij Tu Hodinu Večer Knez Waclaw Agricola Leta toho Decan Chrudimſky Jehoz tielo w tomto Koſtele pochowane odpocziwa w Panu.

Obr. 74. Chrudim. Kostel sv. Michala.

2. Deska s dvojitým křížem a kalichem. Letopočet a nápis:

1677.

»HODIE MIHI CRAS TIBI.«

3. Znak Franců z Liblic (beran); nápis: Leta zc MDlVI v auteri po B. Křtu Tuto leží tělo urozene° pa Vaclava France z Liblic a vorzekaje kralovske mi°. Kriste Smiluj se. P. B. nad nim!

Zvony staré, tří, při požáru se rozlily; dle Rybičky pocházely z XV. neb počátku XVI. stol.; nápisy v gotické liteře.

KOSTEL SV. MICHALA; do nedávna hřbitovní. Kostel zřízen počátkem XVI. stol. Hlavní doba stavby 1520—1530. (R. 1521 Jan Hnat kolář veškeré své jmění (44 kop gr. a 2 hřivny stř.) odkázal na stavbu kostela sv. Michala.) V ohledu stavitelském, doznav málo změn, zachovává celkem ráz oné doby.

Budova orientovaná, jednolodní ležící uprostřed bývalého hřbitova proměněného nyní v sad; zděná, (obr. 74.) podval, nároží, pilíře a ostění z pískovce. V průčelí se štítem vchod hlavní; před tímto síňka čtverstraná, otevřená; její polookrouhlé, ploše článkované oblouky spočívají zpředu na dvou pilířích, tyto mají čtverhrané podvaly a čtverhrané římsové ohlavení; dřík na nárožích sříznutý přechází v tvar osmistěný. Nad síňkou štít cimbuřovitý o devíti stupňovitě do středu řaděných zídkách; v těchto otvory v podobě křížů; uprostřed štítu pod středním stupněm úzké gotické okénko. (Obr. 75.). Vchod do chrámu gotický; profily, dosti mělké, počínají ve výši 0·90 *m* nad prahem a křižují se v lomeném oblouku.

Nad vchodem prostranné okno gotické, v dolení části polozakryté střechou síňky; trojdílné, s kružbou tvarů trojlistých a plamenových; nad hrotem okna terčovitý štítek, v něm kalich. Nad římsou pospod žlábkovanou

vysoký průčelní štít; ve střední části, zakončené trojbokým štítkem (pozdějším, než ostatní části) dvě slepá, štíhlá gotická okna; postranní díly vybíhají po obou stranách ve tři cimbuřovité, stupňovitě zvýšované zídky, opatřené ústupky. Zadní štít lodi ozdoben analogicky devíti zídkami. Na

Obr. 75. Chrudim. Kostel sv. Michala.

nároží façady šikmo postavené pilíře opěrné o jednom mělkém sestupu v dolní části; stejného tvaru i ostatní pilíře, jichž podvaly běží kol celého chrámu. Na stranách lodi po dvou pilířích, na straně severní dvě, na jižní tři okna štíhlá o ostrém oblouku.

Dolní část krajního okna jižní strany (dvojdílného) proměněna ve vchod na kruchtu, k němuž vede na zevní straně kostela schodiště s gotickým obložením z pískovce. (Obr. 76.). Hoření parapet schodů ozdoben pěti výplněmi (dvě větší a tři menší) vkusně tesanými, slepá kružba skládá se z plamenových motivů koncentricky seřaděných. (Obr. 77.).

Druhé okno dvojdílné, třetí trojdílné; v kružbě zde i v presbyteři převládají motivy plamenové. Ostění oken v lodi ploché, v presbyteři a na průčelí žlábkované; na průčeli o dvou hlubokých žlábcích a vysoké střední liště, v presbyteři o hlubokém žlábku.

Obr. 76. Chrudim. Kostel sv. Michala; schodiště.

Pod druhým oknem jižní strany vchod postraní (nyní zazděný), gotický s lomeným obloukem. Na rozhraní lodi a presbyteria zřízena sakristie, jejíž jižní čelo opatřeno štítem (pozdějším než ostatní budova).

Na presbyteři pět opěrných pilířů, tři na závěru, dva na bocích. Mezi pilíři pět oken, většinou až po kružbu zazděných. (Obr. 78.).

Věžka na slemeni přední části střechy lodní v nynější podobě z let nedávných. Ostatek celá stavba až na malé změny (na štítu průčelním a sakristii) pochází z 1. poloviny XVI. věku.

Vnitřek architektonicky jednolitý, v původním stavu. Presbyterium užší než loď jest téměř stejné výše s touto. (Obr. 79.). Klenba jeho skládá se

z jednoho pole a závěru. Žebra klenební krom předních, jež sbíhají u triumfálního oblouku na konsoly, spočívají vesměs na polosloupcích; podval těchto vykazuje šroubovité a prismatické tvary; v závěru jsou dříky polygonní se stěnami do vnitř proláklými, a s jehlancovými hlavicemi. Prutovité sloupky boční jsou okrouhlé bez hlavic.

Obr. 77. Chrudim. Kostel sv. Michala; pažení schodiště.

Oblouk triumfalní, ostrý, skládá se z dvou hlubokých žlábků, střední lišty a krajních pruhů.

Loď skládá se ze tří travé. Klenba křížová, vnitřní širší kukle rozděleny (vyjma kukli na straně průčelní) křižujícími se žebry v menší podružná klenební pole. Hlavní žebra sbíhají na konsoly vyhráněné, konické, ozdobené v dolní části slepými arkadkami. Na svornících hvězdy v plochém reliefu

Délka (vnitřní) celého chrámu 20·80 *m*; lodi 13·40, presbyteria 7·40, šířka lodi 7·60, presbyteria 5·20 *m*.

Obr. 78. Chrudim. Kostel sv. Michala.

Na hlavním oltáři obraz sv. Michala od *J. Ceregettiho*. Sv. Michal v brnění antickém drží v pravici plamenný meč, v levici řetěz, na němž přikován satan pod nohama anděla se svíjící. Kol obrazu bohaté rámování rocailové, vyřezávané a zlacené, tvary hřebenovité a ploutvovité, na vrcholku lambrequin, od něhož po stranách splývají záclony; nad nimi podoba Hospodina až ke klenbě sahající a hlavičky andělské. Dole po stranách obrazu nad vchody vedoucími za oltář dřevěné postavy andělů, Rafaela a Gabriela. Mezi vchody a schránkou na sanctissimum rocailové vázy a podoby andělů. XVIII. stol. 2. pol.

Před oltářem na stupni mříž kutá železná o čtyrech polích a dvojkřídlých vrátkách; točené pruty vybíhají v široké tepané

listy; místy nasazeny okřídlené hlavy andělů a poloviční postavy. XVII. stol. 2. pol. (Obr. 80.)

Na dveřích do sakristie vedoucích zámek gotický, ústrojí jednoduché, na straně sakristie; na straně kostelní rukověť železná, gotická; pevná,

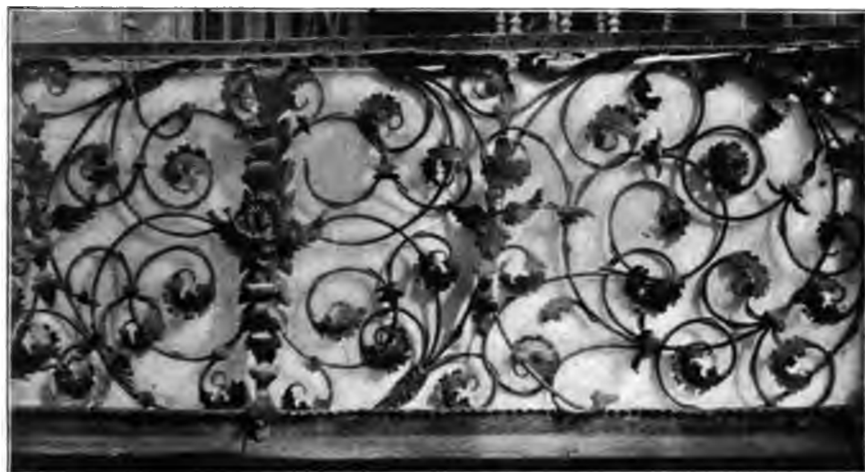
Obr. 79. Chrudim. Kostel sv. Michala; vnitřek presbyteře.

vertikálně postavená, ovální, s prstenem uprostřed; podloha kruhová, prolamovaná s pěkně tepanými a rýsovanými květy bodláku. XVI. stol. poč. Průměr 0·15 *m*.

Kazatelna dřevěná, na levé straně na nároží presbyteria; spočívá na lvu sedícím na zadních tlapách, držícím v předních tlapách štít, na

něm vymalovaná P. Maria boleslavská; letopočet Anno 1682. Mezi stěnami kazatelny, ozdobenými obrazy učitelů církevních, sloupky s hlavicemi korintskými, uprostřed dříků vyřezávané hlavy andělské. Na pažení schodů postavy sv. Anežky a Rosary. Na příklopu socha sv. Václava. Na podstavci v obraze sv. Řehoře signatura malíře *Samuela Gindtera*:

S. G. A. 1682.

Obr. 80. Chrudim. Kostel sv. Michala; mříž u hlavního oltáře.

Oltář poboční na straně levé s řezbami téhož rázu jako na kazatelně; po stranách oltáře sochy sv. Jana Křtitele a sv. Rocha (?), na vrcholi oltáře sv. Michal, po stranách andělé se štíty, na nich monogrammy Krista a Marie. Na obraze oltářním postavy sv. Šebestiána a Rocha, nad nimi v oblacích sv. Rosalie s liliema v ruce, kol ní vznášejí se andělé. Pod obrazem na desce nápis:

„*Hoc altare erectum est pro honore*
Dei et S. Rosaliae tempore pestis
implorandae Anno 1673“.
S. W. H. D. C.

(t. j. Samuel Wenceslaus Hattaš Decanus Chrudimensis).

Řezba místy obhroublá, stavba a ornamentální část oltáře charakteristické pro díla Hattašem pořízená. Malba tvrdých forem a suchého koloritu nepochybně od *Gindtera*. Antipendium oltáře současné, plátěné s malovanými květy v rázu znárodnělém.

Na protějším pobočním oltáři obraz Krista v okovech, v řezaném rocailovém rámci z XVIII. stol., jehož motivy složeny z tvarů hřebenovitých a listů.

Postraní oltář sv. Václava, s oválním obrazem sv. Václava klečícího před obrazem Matky Boží boleslavské; zajímavé znázornění,

obstojná malba z konce XVII. neb poč. XVIII. věku (druhdy v kostele hlavním).

Náhrobek Krištofa Roupovského, oltářovitý, mramorový vezděný na levé stěně lodi. Mezi dvěma sloupci velká kartuše s nápisem, po její stranách andělé s troubami; v dolení části odznak: šíp, kol něho had otočený; po stranách odznaku postavy andělské. V soklu kartuše, s nápisem. Po stranách sloupů orlové; na trámoví, spočívajícím na sloupech čelo z volut složené. Výška 3·25 *m*, šířka 1·80 *m*. Nápis:

»PIO ET GRATO AFFECTU. PRAESTANTI AG INTEGERRIMO VIRO D. CHRISTOFORO RAUPOVINO CIVI AC SENATORI CHRUDE. FELICIS MEMORIAE. DE ARIS ET F. DE RE ITE P. OPTIME MERITO PACIS ET TRANGUILLITATIS MUTUAE ASSERTORI EX HAC FATALIS AEVI INTEMPERIE ABSOLUTO FRAGILIS VITAE NAVIGIO IN PORTUM AETERNAE SALUTIS EXPOSITO PROGENITORI DULCISS. IN PERPETUAM MEMORIAM.

SEBASTIANUS ET DANIEL FRATRES GERMANI RELICTI FILII F. F ET CONSECRARUNT.

AN. DM. MDXCV DIE XVI FEBRU. HORA XXIIII FATO SUBLATUS IN PONTUM VITAE APPULLIT.«

Po stěnách kostela rozvěšeno hojně obrazů a epitafů.

Obraz Panny Marie s Ježíškem a sv. Janem, v šíré krajině; krajinové partie dosti zdařilé. Tvar obrazu (visícího nad dveřmi vedoucími do sakristie) polokruhový. Rámec výborně řezaný, prolamovaný, skládající se z listů a květů; XVIII. stol. 1. pol.

Obraz smrti Panny Marie, obdélný (sešlý) v dobrém rámci vyřezávaném. XVII. stol. konec.

Obraz sv. Petra, poprsí, se sepjatýma rukama (sešlý), upomíná na lepší práce *Ceregettiho.*

Epitaf Marty Boleslavské z Kočic. Na tabuli dřevěné znázorněno vstání z mrtvých; uprostřed mezi kostrami, mrtvolami a nahými postavami vstalých z mrtvých kráčí prorok Ezechiel. V popředí na pravo klečící postava Marty, s výraznou hlavou; šat tmavý; pás řetízkový, při něm stříbrný ozdobný toulec; před ní děcko v peřince; naproti čtyři klečící postavy manželů. Nad a pod obrazem nápisy, nad tabulí znak. V 1·93 *m* (bez znaku) Š. 1·28.

Nápis nad obrazem:

Effigies quatuor maritorum ordine succedentium honestae optimaeque moratae matronae dominae Marthae Boleslawsky exhibens: pio et grato memorique in mente recondito erga singulos affectu ab eadem domina Martha cum iisdem hic ad vivum delineata, erecta a. d. 1610.«

Pod obrazem:

Ordine qui Marthae tres decessere mariti,
Hic ars pictoris cernere quemque dedit.

Obr. 81. Chrudim. Sv. Michal; epitaf V. Lípy 1567.

Z Kochanku Burian (primus fuit ille) Kochanek
  Caesarei munus Judicis obtinuit.
Alter pone subit thalamos renovatque Johannes
  Cui vacua a publico munere vita Niemecz
Inque thorum sese Johannes miscet eundem
  Proculus hic Primas officio aequus erat.
Succedit tribus his Naxera quartus
  Qui propior vivae nunc quoque vivus adest.
Non minimam certe hinc laudē Matrona mereris,
  Quae nubis tantis atque tot una viris.
Sic illos olim QVATVOR rediviva videbis,
  Illi VNAM sic te QVATVOR adspicient,
Interea illorum clarescat posthuma Fama
  Et tibi perpetuum perstet in orbe decus.

Epitaf Václava Lípy. (Obr. 81.).

Tabule dřevěná, v obraze na pravo klečící postava Lípy před Kristem na kříži; za skupinou touto pohled na chrám s otevřeným renaissančním portálem; v pravo čtyry klečící postavy manželek Lípových; v levo dům dvoupatrový s arkadami, mezi tímto a chrámem ulice vedoucí ku bráně; před domem skupiny znázorňující rozdávání darů chudým, chorým a žáčkům.

Část pohledová, jak se zdá, ideální; obraz, přemalováním znešvařený, patří k nejzajímavějším a nejcenějším celé řady. Výška celého epitafu 2·26 *m*, šířka 1·33 *m*. Nad obrazem nápis:

EXIMII VIRI AC DE SCHOLA PATRIA OPTIME MERITI WENCESLAI LIPA PIE IN CHRISTO 28 AUGUSTI A. 1587 DEFUNCTI.

Pod obrazem panegyrika v řeckém a latinském jazyku. (Viz Rybička ČČM. 1848. S. 430. Životopis Lípů od téhož ve Zprávách kr. č. uč. společnosti. 1883. O erbovních a patricijských rodinách atd. 22.

Epitaf Salomeny Kuboňové.

Tabule dřevěná, uprostřed obraz znázorňující matronu, ana klečí před krucifixem, k němuž anděl poukazuje. Malba dobrá, ale sešlá. Nápisy a odznak složený z kotvy, písmeny S a M. Výška 1·60 *m*, šířka 1·05.

Nápis zní:

PIAE ET HONESTAE MATRONAE SALOMENAE KUBONIAE, QUAE IMPROVISA MORTE DECESSIT XXVIII JANUARII AN . M . D . LXXXII.
EPIGRAMMA AENIGMATICUM.

Ter centum lector bis octo concipe lustra
Pectore, quae senis mensibus adde quater
Reperies annum Salomen quo falce Simonis
Kozilii uxorem mors inopina metit.

ALIUD NUMERALE A DAVIDE CRINITO SCRIP:

Ut brevis et sit vita fugax incerta Simonis
Kozilii consors hic sita testis erit,
Quae non proviso sublate ē funere, Janus
Septenas quater ut sparsit in orbe faces.
Jak jest krátký čas žiwota našeho,
Jest nejistý běh a skončení jeho,
Má každý člowěk w swé paměti míti
Chceli w pobožnosti z swěta wyjiti.

Epitaf Eustachia Landeka z Traunsteina.

Dřevěná tabule, po stranách kanelované polosloupy, hoření římsa ozdobena vejcovcem. Obraz »Z mrtvých vstání Krista«; zbrojenci, hlídající hrob, ozbrojení jsou cepem a vidlicí. V dáli modravá krajina s městem Jerusalemem. V předu klečící postava Landekova, s límcem krajkovým; v levo podoby dvou manželek.

Nápis nad obrazem:

EPITAFIVM NOBILITATE GENERIS ANIMIQVE VIRTVTE EXIMII VIRI DOMINI EVSTACHII LANDEK a Traunstein olim ad appellationes regni Bohemiae notarii nec non incolae reipublicae CHRVDIMENSIS dignissimi 16. Februarii ano 1606 ex hac vita in coelestem patriam vocati. Positum a LVDMILLA conjuge sua dum vixit fidelissima in perpetuum fidei maritatis et amoris conjugalis monumentum.

Pod obrazem verše

Eustachii Landek prostrati funere saevo,
Effigiem in vivis, aspice qualis erat,
Ejus post mortem conjunx LVDMILLA superstes
Quam cernis SIGNUM hoc struxit amoris opus.
Dum vixit GENERE et multa VIRTVTE valebat,
Excellens animi dotibus ingenui:
Nunc licet exanimum jaceat sub cespite corpus,
Non tamen est hujus FAMA sepulta viri;
Coelo anima at corpus putrida tellure quiescunt,
EFFIGIES TABVLA NOMEN IN ORBE viget.

Epitaf Michaela a Henrica de Alvernia.
Malba na plátně v řezaném barokním rámci. V hoření části Panna Maria, po stranách andělé a sv. Ludvík (na levo) a sv. Bonaventura (na pravo). Pod oběma patrony na levé straně klečící postava muže v plném brnění, na pravo holobradého mladíka v kroji šlechtice.

Při nich nápisy:

S. Ludovice

O. P. N.

Anno Dom. 1678 19 Aug: Obiit in Dno. Illustrissimus D. Domin, Michael Ludovic, Marchio de Aluernia aeta: suae 71 cuius anima requiescat in pace.

S. Bonaventura

O. P. N.

Anno Dom. 1686 30 Novemb. obiit in Domino Illustrissimus D. Dominus Henric, Maximilianus Bonaventura Marchio de Aluernia fili, ejusdem aeta: suae . 27 . cui, anima requiescat in Pace.

Malba dosti jemná; maloval (dle Rybičky) *Jiří Vojtěch Kubata*, malíř chrudimský. Výška (bez rámu) 1·24 *m* Š. 0·93 *m*.

Kromě těchto nacházely se zde druhdy (v letech čtyřicátých): epitaf Doroty, dcery Krištofa Soukeníka (nyní v městském museu); řezaná archa Nanebevzetí Panny Marie (nyní v hlavním chrámě); dvě křídla s příbuzenstvím Ježíšovým (nyní v městském museu).

Lavice kostelní, s postranicemi vyřezávanými, motivy laločnaté, čela pořadí lavic malovaná; květy v znárodnělém rázu a monogramy Krista a Panny Marie. XVII. stol. 2. pol. Doba děkana Hataše.

Kruchta hudební, dřevěná; pažení částečně gotické, na dolním okraji ozdobené prolamovaným, liliovitým gotickým obroubením; lišty s gotickými profily dělí pažení v jednotlivé pole s pozdějšími obrazy svatých. Zajímavé, svého druhu jediné pažení jest současné se stavbou (XVI. stol. 1. pol.), malby nynější, jež as kryjí malby původní, pocházejí z konce XVII. stol. (Obr. 82.)

Varhánky s pěkně řezanými lupenovými ozdobami, nad nimi postava anděle. XVIII. stol.

Kristus na kříži, dřevěný; kříž černý, plochý; tělo Kristovo na pravo mírně vybočeno, ruce napjaté, hrudí poněkud vyklenuté, boky úzké, nohy hubené, s koleny vyčnělými; chodidla skřižená. Hlava Kristova podlouhlá, vlas a vous černý, brada špičatá; nad zavřenýma očima silně

Obr. 82. Chrudim. Sv. Michal; kruchta.

vyznačené obočí; kol čela trnová koruna; kol kyčlí roucho s drobnými záhyby (zlacené). Typická řezba, poněkud tvrdá a plochá; ráz celkem gotický. XVI. stol. 1. pol. (Obr. 83.).

Malba na skle v okně strany levé; dva zbrojenci, mezi nimi terč; oděni jsou v brnění, bílé a černě stíněné, na přilbách chocholy; figura znaku

Obr. 83. Chrudim. Sv. Michal; krucifix dřevěný.

vyražena; půda horem modrá s filigranovými ornamenty, dole fialová; pod pravým zbrojencem zelená bylina. Pod obrazem číslice (počátek letopočtu, ostatek vyražen). 8 1 8 5. XVI. stol. 1. pol.

Jiné dva fragmenty maleb na skle nyní v městském museu.

Náhrobky zevně ve zdi kostelní zasazené (srovnej Šolta, Nápisy na kamenných tabulích náhrobních na hřbitovech chrudimských. Časopis sp. přátel star. VI. 1898 str. 54 a násl.).

1. Ve výklenku pod schodištěm, vedoucím na kruchtu: náhrobník pískovcový, po stranách karyatidy, mužská a ženská, nad nimi nad římsou hodiny přesýpací (v levo) a umrlčí lebka (v pravo); mezi nimi ve vlysu páska s nápisem:

ETIAM VENI DNE JESU.

Na dolním kraji pod římsou štít, v něm šíp hadem ovinutý. Vnitřní plocha náhrobníku v podobě roucha, na něm deska s okraji kartušovými; nápis:

Sſebeſtyan Kryſtoff Kateřině Roſowy, Manželce ſwy tuto po dokonanj žijwota gegiho w Kryſtu Pánu odpoczjwagiczij na pamatku laſky Manželské poſtawiti dal XXII dne Mieſice Čerwence Letha Pa: MDXCIII.

2. Deska vedle předešlé zasazená, z tvrdého pískovce, dobrá kamenická práce; v hoření části kartuše s nápisem v gotické minuskuli, obsahující průpověď: »Wím že Wykupitel můj žiw jeſt« atd.; v dolní části v oválním věnci znak; na helmu kamzík s korunkou. Nápis úmrtní na okraji až na některá obvyklá rčení otřen. Značka kamenika v dolním pravém rohu:

GHK.

3. Deska pískovcová, část otřená, v dolní části odznak. Nápis:

Leta Pa^e MD. — ten patek po ſwatym M... umrzel geſt ſlowutny p^a Warzlaw Beranek Mieſſtenin Mieſta Chrudimě tuto odpoczjwa oczekawage ſlawneho z mrtwých wſtání a dogiti žiwota wiečneho ſkrze zaſluhy Pana Ježiſſe Kryſta.

V dolení části odznak.

4. Deska z bílého mramoru, otřená, se znakem, v něm kozorožec. Nápis otřený:

Letha Panie 1610 w neděli druhou poſtni...

5. Deska pískovcová; nápis:

Leta Páně 1589 na den ſwa° Škaſtnyho slowutna pani Lidmila manželka ſlowutneho pana Krištofa Saukeníka meštěnina a primaſa to° čaſu me° Chru(dimě) žiwoth swug u miře w Syna božiho dokonřila a tuto jeſt pochowana očekawajic w jiſté naději weſelého wzkřiſſení a žiwota blahoſlawene°.

V dolní části pod nápisem věnec, v něm hrot spojený s písmenami K (na hoře), a S (dole).

6. Deska pískovcová, v hoření části relief neuměle tesaný: Kristus na hoře olivetské se skupinou tří apoštolů; v dolení části znak Franců z Liblic; nápis:

Leta Pánie MVIXII w tu nedeli pred S. Waclawem umrela jeſt urozena panna Eliſka, drera urozeneho pana Waclawa Francze z Liblic,

7. Deska pískovcová; v hoření části renaissanční kartuše s nápisem. v dolení věnec s písmenami W. B. Nápis:

Leta 93 w auteri po S. Tomaſſi umřela poctiwa p. Dorota manzelka ſlowutneho p. Walentina Brzezowſkeho toho czaſu I. M. C. rychtarze w mieſtie Chrudimi mage wieku ſweho 67 leth, Kteraz ſaucz ziwa ſobie Smrt czaſnou przedpokladage k nij se hotowila w te nadegi a prawe wirze zie w den nejpoſledniegſſi przi wzkrziſſeni mrtwých pro zaſluhy Syna Bozího a ſkrze wiru gi bude dan ziwot wieczny.

8. Kámen pískovcový, v dolní části znak Svěchynů z Paumberka; nápis:

Letha Panie 1593 ten patek po Swatym Gabriele Urozeny P. Petr Swěchyn z Paumberka mieſſtenin mieſta Chrudimi proſtredkem Smrti ciaſne od pana Boha wſſemohauczího z toho Bydneho audoli gſuc powolán u wyrze Pana Jezíſſe Kryſtapo bozny a krzeſtanſky ziwot ſwug dokonal gehozto tielo tuto pochowano geſt.

9. Kámen pískovcový, v hoření části čtverhraná deska s ozdobnými kartušovými okraji, v dolení části kartuš s okrouhlým polem, v něm domácí značka, šíp s dvěma příčkama, po stranách písmena I. B. Nápis:

Letha 99 w ſobotu den S. Fabiana a Sſebeſtyana uſnula w panu poczſtiwa pani Salomena manzelka Slowutneho pana Jana Brzezowſkého meſſtenina meſta Chrudime a tuto pochowana geſt oczekawage | blahoſlaweneho wzkrziſſeni w den neypoſlednegſſi.

Následuje ještě na desce horní kartuše průpověď z Eklesiastika XVIII. kap. (Obr. 84.).

10. Kámen pískovcový, 1·80 *m* v., 1·40 *m* š. s podobami tří dítek v dlouhém rouchu; (obr. 84.) největší postava dívčí, prostovlasá s vínkem na hlavě; hlavy spočívají na okrouhlých poduškách umístěných v obloukových výklencích; nad nejmenší postavou vyryto jméno »Danyel« mezi oblouky hlavy andělské. Nápis na okraji:

Slowutneho P. Petra S .... Danyel Syn Starzi XI Leth Letha 1597 na den S° Medarda. Item Letha 1599 Anna drera w XVI Letech w Sobotu den Ob. P. Marye a Ja(n) ſy(n) druhy w L. 14 w autery d. S° Ondrzege.

Mezi prvními dvěma postavami:

A tuto pochowany gſou.

11. Deska pískovcová, v hoření části kartuše, v dolení ovální věnec, v něm na oválním poli obklopeném kartuší kříž, obvinutý hadem; nad křížem písmena I. P. (Jan Písecký). Nápis na okraji, pokračující v kartuši:

Leta Paně 1591 u ſobotu po prowodni nedieli dokonala ʒiwot ſwug Pani Anna Slowutneho Pana Jana Piſeckeho manʒelka a tu geſt pochowana oczekawage w nadiegi | Budauczijho blahoſlaweneho wʒkrʒiſſenij. Amen.

Obr. 84. Chrudim. Sv. Michal; náhrobky (č. 9. a 10.).

12. Deska pískovcová, v hoření části kartuše, v dolení věnec, v něm na štítu značka rodová: šíp, na jeho spodu W a po stranách dříku W B (Valentin Březovský). Nápis na okraji rytý:

Letha 98 w pátek po s. Witu umřel w Pánu Slowutný měštěnín Chrudimſký Walentin Březowſký w letech wěku ſweho 75, jehožto tělo tuto odpočíwa očekáwaje blaženého wʒkřiſſe(ní) w de(n) ſou(dný).

V kartuši průpověď z knihy Jobovy, 19. kap.

13. Náhrobek pískovcový se znakem ptačí hlavy ve štítě i nad přilbou. Nad ním nápis:

Leta od naroʒeni Syna božího MDLXVI umřel uroʒený pan Wáclaw Ludwik ʒ Chlumku w outerý po Hromnicích VIII hodin na noc. Tuto jeſt pochowán. Pán Bůh rač byti miloſtiw jeho duši.

14. Náhrobek pískovcový, v dolní části značka osobní ve tvaru čtverky nahoře zavřené, jejíž vodorovná čára vybíhá v hrot; uprostřed kolmice, jež spočívá na oblouku, leží hvězda. Nápis v latinské majuskuli:

ANNO ULTIMI TEMPORIS CIƆIƆXXCII, XI APRILIS PIUS, HONESTUS ET DOCTUS VIR D. JOANNES CRACOVIUS PRAGENUS CIVIS CHRUDIMEN:

POST GRAVES DOLORES ET LONGAS VITAE MOLESTIAS INTER PIA SUSPIRIA EX HOC FLUCTUOSO ET INFIDO MARI IN PORTUM AETERNAE SALUTIS APPULIT.

15. Náhrobek pískovcový, porouchaný; nápis:

Letha 1599 w patek den s. Hedwiky Tobiaſſ a Gabriel w patek po s. Wácl. ſynowe ſlowut. pana Jana Kozáka měšť. . . . . ſwěta wykročili a tuto odpočiwaji, očekawajic weſeléhο wzkříšeni z mrtwých.

V kartuši latinská průpověď z knihy Jobovy 19. kap.

16. Náhrobek pískovcový; v hoření části kartuše, v dolení značka Březovského jako u č. 12. Nápis na okraji:

Letha 99 w pondeli XXV dne meſice řijna u wiče S. božiho mage wěku ſweho 46 žiwot swug dokonal ſlowutny pan Jan Březowſky měštěnin chrudimſky a tuto gſa pochowan očekáwa blaženeho wzkřiſſeni w den poſledni.

V kartuši věta z knihy moudrosti III. kap.

17. Náhrobek pískovcový s podobou prostovlasé dívky, neuměle tesanou; u noh dívky dva štíty s odznaky a písmenami L. P. a G. X. spojeno s radlicí (?). Nápis na okraji:

Leta Boži 1562 we ctwrtek den s. Ffilipa Jakuba umrzela geſt panna Mandalena Dcera Marty Sſichowy a tuto geſt pochowana Oczekawage wzkryſſeni blahoſla°.

18. Náhrobek pískovcový; okraj z lupenovitých tvarů složený; v hoření části nápis, v dolení relief: anděl okřídlený v rouchu jahnovském mává pravicí mečem, v levici drží kříž, kterým zažehnává draka; nad hlavou andělovou štít, v něm hrozen s lupenem. Nápis končí po obou stranách reliefu:

LETA PANIE 1562 WE CTWRTEK PRZED S. HAWLE W MOR UMRZEL G MLADE CIPRIAN SI WARHANÍKA CHRUD. JANA. TUTO ODPOCZIWA OCEKAWAGE BLAHOSLAWENEHO WZKRZISSENI. TEZ OD WANOC AZ DO S. MARTINA POCHOWANO GET LIDU WSSEHO V TETO OBCI CHRUDISKE SUMA XVIIIC A X.

19. Náhrobek z červeného mramoru; levý hořejší roh uražený; v hořejší části kartuše, pod ní monogramm IHS v paprskové záři; pod ním srdce, do něhož vraženy tři hřeby. Nápis na okraji s různými zkratkami a spojkami.

. . . . Auguſti žiwot ſwuj w P. Bohu po porodu wz ſynaczkē dokon[a] Pocztiwa Matrona P. Kateřyna Manželka Slowutne[o] P. Danyele Sſtaſtnyho Toho czaſu Prymatora M[a] Chrudimě, Gegižto Tělo tu[o] položene blahoſlaweného wzkrziſſeni oczekawa, Modlete ſe za duſſi gegi Panu B[o].

V kartuši nápis s chronogramem 1629:

AVgVstI bIs Dena poLIfax aethere fVLget Et pVer et Mater, regna beata sVbIt.

20. Náhrobek pískovcový, s podobou dívky neuměle tesanou. Nápis na okraji:

Leta 1562 w sobotu po S. Michale umrzela jest panna Regina dcera slowutneho pana Jirzika Bilka a tuto pochowáno tělo jeji očekawaje wzkrisseni blahoslaweného.

21. Náhrobek pískovcový, malého rozměru, (V. 1·00 *m*, š. 0·63 *m*) s postavou dětskou.

Nápis:

LETA PÁNĚ TISICI° PIETISTE° XCIII DEN S. KATEŘINY UMŘEL .... SYN PANA DANYELE ŽITAVSKÉHO.

Obr. 85. Chrudim. Kostel sv. Kříže.

Následují četné fragmenty a celé kameny namnoze otřené, celkem ke 20 kusům; z nápisů zachovány jen počátky s letopočty (1604, 1610 a j.), jména křestná a jiná slova. Na některých jsou postavy, tak na jednom fragmentu poprsí mladé dívky prostovlasé, na jiném spodní část postavy dítka se štítem, v něm čepice; dvě postavy dívek prostovlasých. Na některých kamenech jsou znaky se znamením ptáka, zajíce; jeden setřený erb má na přilbě tři péra v toulci. Poslední kámen se znakem, rovněž otřeným, nese letopočet: 1562 | v autery po svatym Matięji Apostolu panie.

KOSTEL SV. KŘÍŽE.

Lüssner, Kostel sv. Kříže v Chrudimi. Památky VIII. 495. — Svoboda, Dodavky o kostele sv. Kříže v Chrudimi. Památky IX. (1873) 929. — Lábler, Dějiny kostela sv. Kříže v Chrudimi. Chrudim 1898. — Šolta, Nápisy na kamenných tabulích atd. Časopis sp. př. st. č. VI. 1898.

Kostel, nyní hřbitovní, byl původně farním pro předměstskou osadu, která, pokud se rozkládala v nejbližší blízkosti kostela, zanikla. Na hřbitově, krom nálezů praehistorických nalezeny stříbrné denáry Vratislava (1061—1092) a Vladislava (1110—1125).

Dle zběžného nápisu z r. 1596 na arše (chované nyní v museu) postaven chrám r. 1291; jest to však zpráva pozdní a neurčitá (»Tento chrám Bozij gest stawen v lethu 1291«) a není nepochybno, zda archa nepřišla sem odjinud, snad z kostela děkanského. První bezpečná zmínka pochází z r. 1349 a 1350 (»in suburbiis ejusdem oppidi parochialis ecclesia S. Crucis«). Podací měl klášter břevnovský; fara zanikla v bouřích husitských. Kostel opravován v století XVI., pak za děkana Hataše a v době novější Fr. Schmoranzem počínajíc r. 1865.

Ve zdi hřbitovní starý portál hřbitovní, nyní zazděný, k němuž vedla bývalá cesta, nyní dráhou přerušená. Ostění pískovcové, polokruhem uzavřené s gotickými lištami. Vedle na levo výkleneček s baldachinem o třech nízkých fiálách (dvě po stranách, jedna uprostřed), v něm krucifix; vše z pískovce. Konec stol. XV. neb poč. XVI. Výška výklenku 0·90 *m*, šířka 0·45 *m*. Nyní působením času a povětrnosti sešlé, detaily nezřetelné.

Kostel jednolodní, orientovaný, zděný, pilíře, obruby a ostění z pískovce. (Obr. 85.) Presbyterium s trojbokým závěrem. Na průčelní straně síňka na sloupcích, pocházející v nynější podobě z doby opravy. Průčelní vchod gotický, v lomeném oblouku, rovněž vchod postranní na straně severní do lodi vedoucí. Pískovcové ostění obou jednoduché, šikmo oseknuté, nese stopy polychromie. Pilíře o jednom sestupu a podvalu. Okna v lomeném oblouku zavřená nově upravená. Na pravo od postranního vchodu vně kostela kazatelna (nynější jeji podoba zánovní, z doby opravy).

Presbyterium klenuté; loď měla původně dřevěný strop jednoduše kasetovaný a malovaný.

Délka (vnitřní) lodi 13·40 *m*, presbyteria 7·50; oblouk triumfální 0·70; šířka lodi 7·20 *m*, presbyteře 5·60 *m*.

Sanktuarium ve zdi na levé straně choru, čtyrhranné, nad ním štít trojhranný vyplněný slepými arkádkami a kružbou; na bocích štítu krabole. XV. stol.

Vnitřní zařízení a paramenty nové; ze skládacích oltářů, jež zde se nacházely, jeden umístěn nyní v kostele hlavním (Matka Boží se sv. Kateřinou a Barborou); druhý (se Vzkříšením Páně a Zvěstováním P. M.) v městském museu; tamtéž epitaf Martina Petráska z r. 1616.

Náhrobky:

1. Uvnitř kostela na levo v presbyteriu velký náhrobek z jemného pískovce s plastickými postavami; na levo mladík, na pravo menší pachole; oba v rubáši s límcem nabíraným; v rukou drží knížku; u obou dole u noh znak řeznický v oválním věnci; mezi nimi hnáty a lebka, z níž vyrůstají lilie; nad nimi vznáší se anděl, držící v levé ruce nad hlavou pacholete květiny; hlavy obou mladíků se zajímavými účesy, výborně tesané; hlava většího mladíka porouchaná. Stopy polychromie. Nápis na okraji a ve vnitřním poli:

Letha 1599 Na den S. hawla 2. hodijn na nocz w letech 23. žiwot swug dokonal P. mladeez Ge m Jakub Syn Slowut: Pa Martija Petraska

. Kze . A souseda Města Chrun Teiž Waczlaw we czť Po Sm . Tu⁹ w 10 hō . 13 leth dokonal.

Tiela geg wtoto mistě odpocziwa oczekawage wes . wzkrzisseni k we . —

Výška náhrobku 1·85 *m*, šířka 1·30 *m*.

Obr. 86. Chrudim. Kostel sv. Kříže; náhrobek synů Petráskových.

Na průčelí kostelním zevně.

2. Deska mramorová, nápis:

LUDOVICA COMITISSA A SPORCK NATA BARONA : A : GAB . KOVEN . AETATIS SUAE MORTUA DIE 22 MARTII 1788.

3. Náhrobek pískovcový s podobami dvou žen, dole znak s příčným břevnem, otřelý. Nápis otřelý:

Leta 1600 ... Pana Magdalena ... též leta 1608 ...

4. Náhrobek pískovcový se znakem baronů Schmidlů, nápis:

JOANNES NEPOMUCENUS SCHMIDL E. LIBERIS BARONIBUS DE SCHMIDEN NATUS DIE XIII MAY MDCCXXXXVIII MORTUUS DIE XII APRILIS MDCCCV.

5. MARIA ANNA E. LIBERIS BARONIBUS DE SCHMIDEN NATA 30 OCTOB. 1798 MORTUA 28 JANU AN . 1801.

6. FRANCISCUS SALESIUS SCHMIDL LIBER BARO DE SCHMIDEN NATUS DIE 31 OCTO MORTUUS DIE 20 DECE AN . 1793.

7. Fragment pískovcový:

... tu nedieli před Sw. křížem umřela gest Katerzina ... Paucho-bradskeho manzelka ...

Krom toho jiný fragment.

Na presbyteriu:

8. Náhrobek pískovcový, v hoření části kartuše s nápisem, v dolení znak řeznický (lev); nápis na okraji částečně otřený:

Letha Panie 1592 ... Matiege ... umrzel ... ny Pan m ... Br ... pochowan gest oczekawagicze przisstij syna Bozijho k saudu.

V kartuši:

Ty kameni sau wlozeni nakladem Jana Bracharzka gich wobou wlastnijho syna; pod tím značka (kameníka?) W. G.

9. Náhrobek pískovcový; v hoření části kartuše, pod ní věnec; uprostřed tohoto nůžky postřihačské, po obou stranách těchto štětky, dole značka domácí; po obou stranách nůžek písmeny I. H.

Nápis na okraji:

Leta 95 w středu po sw. Pokšile (?) žiwot swug dokonal Slow. P. Jakub Hanata.

V kartuši věta z knihy Jobovy: Vím zajisté atd.

10. Náhrobek pískovcový, se znakem Svěchinů z Paumberka; pod ním nápis rytý:

GEORGIO SWIECHINO A PAUMBERK VIRO PACIS ET CHARITATIS CHRISTIANAE STUDIOSISSIMO. QUI MORTUUS EST ANNO DOMINI 1553. DIE 3 SEPTEMBRIS JOANES GABRIEL MATIAS FILII HOC PIUM AMORIS OPUS CREERUNT.

11. Náhrobek se znakem Zapských ze Zap (trojúhelník ve štítě; helm s křídly rozpjatými).

Nápis rytý, setřený; jen místy zachovaný:

LETA MD ... UR ... NA PANA JOH ... A ZAPSKA Z ZAP A TU POCHOWANA GT. PAN BUH RACZ B ... MILO ...

12. Náhrobek pískovcový; kartuše s nápisem, pod ní znak Vorelských ze San (dvě skřížená pušťadla).

Nápis částečně otřený:

Letha 1599 we cztwrtek po Swatym Waczlawě urozeny pan Jan Worelsky ze San ... ziwot dokonal a tielo geho tuto pochowane odpoczjwa oczekawagicz wzkrzisseni.

13. Náhrobek pískovcový; podoba ženy v dlouhém rouše, na hlavě kukli; ruce spjaté. Nápis:

Letha Panie ... w tu strzedu Przed Swatym Martinem umrzela gest Slowutna Katerzina Bracharzkowa gegizto tielo tuto pochowano gest oczekawagic przissti Syna Bozieho su (t. j. súdu).

14. Fragment náhrobku se znakem; ve štítu kolo, v něm stejnoramenný kříž (či 4 paprsky kola?). Nápis s části otřený:

»umrzela gest panna Girzena dcera ... Ssymona ... Pouchobradského, tuto g ...«

15. Fragment se znakem; v štítu hlava srnce(?), nad helmem obrněná ruka s parůžkem.

16. Fragment s poprsím dívky dosti zdařile tesaným; na hlavě vínek, kol krku okruží.

Nápis porouchaný:

Leta Panie 1595 w strzedu po pamatcze seslani ...

KLÁŠTER KAPUCINSKÝ řádu sv. Františka, založený r. 1656 primatorem kutnohorským Jiřím Vykročilem z Bilenberku; posvěcený r. 1665, 25. července biskupem Mat. Ferd. Bilkem z Bilenberka.

Kostel klášterní sv. Josefa zaujímá západní čásť budov klášterních, položen směrem od jihu k severu. Prostá stavba jednolodní se čtverhranným presbyteriem. Chrám uvnitř dlouhý 33·50 *m*; šířka lodi 10·30 *m*, presbyteria 5·70 *m*. Průčelí jednoduché, se slabou sochou sv. Josefa; pod ní letopočet 1702. Na prostranství před klášterem sochy pískovcové Bolestné Panny Marie a Ecce Homo; na podstavci tohoto štít s křídlem a písmena W: W: R. V. K.

Hlavní oltář zaujímá celou zadní stěnu presbyteria; dřevěná architektura se sloupy obklopuje rám velkého obrazu znázorňujícího Útěk do Egypta. Panna Maria a sv. Josef kráčejí v před vedouce uprostřed Ježíška, vedle Josefa anděl s oslíkem. V pozadí krajina s nízkým horizontem, na levo strom, na pravo skála. Panna Maria v sivém, řasnatém rouchu s modrým pláštěm; ušlechtilá, imposantní a zároveň graciosní postava. Nad Ježíškem holubice, v hoření části obrazu oblaka s andílky a Bohem otcem v žlutavé záplavě. Zdařilé dílo z konce XVII., poč. XVIII. stol., mistr neznámý.

Nad rámem císařský orel, nesoucí na prsou znak rodu Gonzagů Mantuanských; znak ten a nápis pod nim umístěný:

6 · ROM · IMPERATRIX

vztahuje se patrně k Eleonoře, manželce Leopolda I.

Postranní oltáře v lodi, sv. Františka a Antonína; dřevěné, barokní, částečně vyřezávané; malby nové, v nástavcích nad těmito starší obrazy sv. Václava a sv. Floriana z XVIII. stol.

Vedlejší oltář sv. Felixe, barokní; obraz původní, slušný, po stranách dřevěné postavy sv. Vavřince a Štěpána. Antipendium malované nápodobí látku s květy. XVIII. stol. poč.

Oltář P. Marie s obrazem dle *Heintsche*; podobné dřevěné sochy slabší práce.

Oltář sv. Jana Nepomuckého s řezanou sochou světce; na antipendiu obraz znázorňující mrtvolu sv. Jana s andílkem. XVIII. stol. poč. Nad oltářem oratorium s obrazy sv. Václava a Víta ve způsobu *Gindterově*.

Na straně protější, západní, oblouk vedoucí ke kapli loretanské, přistavené ke kostelu; pod obloukem na nárožích sochy Panny Marie a anděla Páně (Zvěstování).

Na tumbě oltářní přístavené ku kapli loretanské obraz znázorňující vstoupení v řád kapucínský; kněz u oltáře dává šlechtici klečícímu v čele průvodu řeholní roucho. Kol obrazu květinová malba. XVII. stol. konec.

Svítilny závěsné, dvě, mosazné, stříbřené, prolamované, s tepanými květy (před kruchtou) XVII. stol. Ostatní pozdější.

Obr. 87. Chrudim. Klášter, monstrance.

Kaple loretanská, čtverhranná, kol ochoz; stěny zevní ozdobené freskami. Na stěně (průčelní), do kostela obrácené, malba al fresko: Uprostřed P. Maria na zeměkouli, otočené hadem; kol ní vznášejí se andělé s emblemy litanie loretanské; nad nimi Bůh Otec. Na stěnách postranních po třech obrazech, oddělených točenými sloupy; na straně severní: Narození Panny Marie, Uvedení ve chrám a Zasnoubení; na jižní straně: Navštívení Panny Marie, Obětování Krista a Přenesení kaple loretanské. Malby dekorativního rázu, hbitě malované, místy nesprávné, částečně porouchány. Pod Obětováním nápis:

Pinxit Jos. Ceregetti
17 . .

Poslední čísla letopočtu smazána.

Modlitebna za oltářem hlavním; k zadní straně tohoto přiléhá veliký obraz sv. Trojice; v hoření části obrazu Bůh Otec a Kristus s křížem, na levo klečí Panna Maria, kol andělé a hlavy andělské; celá skupina v zářné záplavě; v dolejší části skupina svatých: sv. Antonín klečící, vzhlížející vzhůru; sv. František, Bonaventura, na levo sv. Rosalie, sv. Helena a dvě jiné svaté. Uprostřed před sv. Antonínem monstrance s paprsky a lilie. Výborný obraz silného koloritu v charakteru španělské školy z konce XVII. stol. Šířka 2·60 *m*. Uprostřed modlitebny pult dřevěný, o dvou etážích; jedna pohyblivá. XVII. stol. konec.

Obr. 88. Chrudim. Klášter, kalich.

Sakristie, na západ od modlitebny. Kol do kola dřevěné skříně, s vyřezávanými mušlovitými nástavky. V ní chovají se bohoslužebné předměty.

Monstrance, noha cínová, vrch stříbrný; podstavec šestilaločný, šestistraný hladký dřík, nodus šestidílný; lunula měla původně válcové pouzdro, nynější upravena v barokní rámec; nad ní věžka šestistranná, s prolamovanými stěnami a plnou stříškou; po stranách gotická architektura s fiálami. Gotické tvary XVI. (?) st., s barokními nāmětky z XVIII. st., mezi nimi figurky sv. Jana N. a sv. Vojtěcha. Výška 0·67 *m*, šířka 0·27 *m*.

Monstrance stříbrná (obr. 87.), noha šestidílná, s rytými květinovými ozdobami pozdní gotické stylisace; dřík šestidílný, štíhlý, nodus silně vyčnělý; lunula měla původně válcové pouzdro s liliovitým ozubím; nad ní věžka šestistranná, s prolamovanými arkadami, stříška plná, křídla postranní o třech fiálách, postupně snížených; spod křídel vybíhá v zátoč. Gotické dílo XVI. stol. s nāmětky barokními. Výška 0·60 *m*, šířka hoření 0·21 *m*; průměr nohy 0·14 *m*. Značka: LG

Kalich stříbrný (obr. 88.), noha má široký okraj zohýbaný a vykrajovaný; na ploše nohy tři tepané medailony ovální, v nich poprsí sv. Josefa, Františka a Antonína; mezi medailony lupenové tvary; nodus hruškovitý, hladký, krytý v dolní a horní části prolamovaným pokrovem,

kupa má v dolní části koš prolamovaný složený z pásek a lupenů. XVIII. st. Výška 0·26 *m*, průměr nahoře 0·098 *m*, dole 0·175 *m*. Značky:

Kalich stříbrný; na noze tři pole, dělená vysoce tepanými pruhy a mušlemi; v polích po dvou hlavičkách andělských; nodus třídílný; spod vyboulené kupy podobně zdoben jako noha; na okraji vyryto: IWI 1747. Výška 0·265 *m*, průměr nahoře 0·10 *m*, dole 0·15 *m*. Značky:

Kalich, noha mosazná, šestidílná, na stěnách prolamované krytiny stříbrné; rovněž na spodu kupy. Nápis na dně dolním:

J: C: F: D: Anno 1758.

Výška 0·025 *m*, průměr nahoře 0·098 *m*, dole 0·155 *m*.

Kalich, kupa stříbrná, na spodu jejím tepaný koš, tři andělské hlavy a mezi nimi páskový ornament s lupeny. XVIII. st. Průměr kupy 0·094 *m*.

Žaltáře tištěné, benátský z r. 1656 a mohučský z r. 1667.

Refektář na jižní straně kostela, prostranný; staré, prosté stoly; hodiny na závaží ve vysokém dřevěném stojanu, vykládaném, XVIII. stol. Četné obrazy. Hlavní obraz na plátně, zaujímající jednu užší stěnu znázorňuje: Poslední večeři Páně; rozsáhlé večeřadlo se sloupy a draperiemi, uprostřed mosazný lustr, na levo u podlouhlého stolu apoštolové; před stolem, pokrytým ovocem a pokrmy, dva hošíci se svícemi; na pravo znázorněno mytí noh; dva muži v kroji XVII. stol. zdají se býti podobami příznivců kláštera; na levo v pozadí vstupují v síň dva sluhové, jeden s pochodní. Obraz dobře komponovaný, silného koloritu, tonů temných. XVII. stol. konec. Výška 1·85 *m*, šířka 3·35 *m*.

Panna Maria a sv. Jan Evang., dva obrazy na plátně, v pozadí krajiny. Ruka podobná jako v obraze večeře Páně. V. 1·35 *m*, šířka 0·70 *m*.

Ecce Homo; obraz na plátně. Kristus nah, ruce vzadu svázané, veden pochopem, za ním stojícím; vedle skupina s P. Marií, klesající mezi Magdalenou a sv. Janem, za nimi žena. Pěkné postavy, výraz ušlechtilý; světlý kolorit, roucha měňavá. Způsob malby upomíná na dobu Rudolfinskou. Výška 0·665 *m*, šířka 0·51 *m*.

Patroni řádu, z cyklu obrazů věnovaných různými dárci v letech 1755—1762. Nejlepší z obrazů sv. František; v jeskyni před křížem; otvorem padá světlo na hlavu světce; bledý, asketický obličej s očima krví podlitýma. Výška 1·30 *m*, šířka 1 *m*. Na rubu obrazu nápis obnovený (přepsaný?):

Benefactor
Josephus Cerregeti (?) pictor
in Cuttenberg
1762.

Sv. Antonín; příbuzná ruka; nápis:

Benefactor
Prae . D . Josephus Beranek
Senator
Chrudimii 1755.

Sv. Felix; bez nápisu.

Sv. Bonaventura, jiná ruka, střízlivá malba, suchý kolorit. Nápis

Benefactor
Prae . D . Josephus Antonius Melhardt,
Syndicus Chrudimii.
Lucas Thadeus Kubat inv. et Pinxit 1755.

Ostatní obrazy této suity na chodbě v I. poschodí; sv. Klára, s monstrancí v ruce. Nápis:

Benefactor
Prae . D . Adalbertus Rubrici
Oeconomiae Director
in Przestawelk 1755.

Světec řádu, s krucifixem a růžencem; hlava výrazná. Nápis v zadu:

Benefector
Wenceslaus Sebastiani
1755

Ostatní obrazy tohoto cyklu namnoze slabší a rentoilované.

Sv. Jeronym a sv. Magdalena, pendanty; ztemnělé barvy, široká energická technika ve způsobu *Brandlově*. Výška 1·15 *m*, šířka 0·90 *m*.

Sv. Ludmila, ve světlých tonech, povrchní malba ve způsobu *Raabově*.

Sv. Kateřina (v depositu), kopie *Ceregettiho* obrazu z kostela sv. Kateřiny. Na rubu obšírný nápis z r. 1767 se seznamem žáků klášterních.

Čtyři učitelové církevní; (v zimním refektáři) od *Jiřího Kubaty* v rámcích vyřezávaných. Malba stejného rázu jako apoštolové hlavního kostela od téhož; poškozené a částečně přemalované.

V kapli Panny Marie lourdské: dva obrazy s reliquiemi; Zvěstování Panny Marie a Svatá noc; malby na pergamenu; rocailové rámy vyřezávané. XVIII. stol.

V křížové chodbě přízemní zbytky fresk; čtyři otcové církevní, stigmatisace sv. Františka a sv. Felix. V pozadí krajiny neb rozsáhlé architektury; malba hotová, dekorativní. Na obraze sv. Řehoře nápis:

Josep : Cereg :

Pod kostelní budovou podzemní kostel s chodbami, tak zvaný »Boží hrob«. Ve schodišti, předsíni a po stranách kostela podzemního dřevěné postavy a skupiny, znázorňující výjevy z Kristova utrpení ve způsobu pa-

šijových her. Pocházejí z XVIII. st., pro značnou sešlosť opraveny a doplněny neb vyměněny novými. Stará práce řezbářská celkem obhroublá, živá a charakteristická. Veškeré sochy naturalisticky omalovány. Na hlavním oltáři Kristus na kříži mezi lotry, pod křížem Panna Maria a sv. Jan. Největší a nejživější skupina, s četnými postavami (nyní namnoze novými) znázorňuje soud Krista před Pilátem.

Obr. 89. Chrudim. Kaple špitálská; řezba z oltáře skládacího.

KOSTELY ZRUŠENÉ A KAPLE.

Klášter dominikánský s kostelem P. Marie, uvedený r. 1350, rozbořený r. 1421 po dobytí Chrudimě Žižkou, stával na severní straně hradební poblíž fortny pardubské. Fragmenty stavby, pozůstávající ze dvou gotických oblouků lomených, zazděny do zdiva krajského soudu směrem k valům. Oblouky jsou zbytky buď lodi střední a poboční, nebo chodby křížové; na širším oblouku zachováno částečně nasazení oblouku podélného; užší přiléhal k širšímu as pod stupněm 45%. Výška cca 5 *m*, rozpjetí širšího oblouku 3 *m*, užšího 1·20 *m*. Krom toho fragment podvalu, s třístrannými basemi přípor.

Kostel sv. Jana, dle něhož nazváno podměstí svatojanské, více neexistuje. Uvádí se již ve stol. XVI.; za děkana Jana Václ. Pecolda znovu zřízen, zavřen a zrušen byl za Josefa II. Nacházel se v místech, kde stojí nyní museum.

V kapli špitalské sv. Filipa a Jakuba, nové (z r. 1857) oltář skládací s řezbou, představující Nanebevzetí Panny Marie; Pannu Marii, vznášející se nad hrobem, drží dva andělé; P. Maria v pozlaceném rouchu, volných záhybů, na hlavě koruna; hrob postříbřený s gotickými arkadami, kolem apoštolové. XVI. st. poč. (Obr. 89.) Výška reliefu 1·30 *m*, šířka 0·96. Křídla nepřináležela původně k této řezbě; jsou z předu po výšce dělena na dvé polí, s malbami temperovými.

V levo: Zvěstování Panny Marie a Narození Krista; v pravo: Navštívení P. Marie a příchod sv. Tří králů. 1. Na obraze Zvěstování Panna Maria, v pravo klečíc u pultu, obrací hlavu k levé straně proti andělu; tento v červeném plášti, s kadeřavou hlavou. 2. Při Navštívení Panna Maria prostovlasá, s Alžbětou, jež hlavu má v plenu zavitou, ruce si podávají; v pozadí architektura.

3. Ježíšek nah, leží na ošatce, za ním tři andělé, v rouších a s křídly různých barev; Panna Maria klečí s rukama sepjatýma; za ní vůl a osel. Pozadí tvoří chýš zděná, kvadrovaná, za ní dva pastevci. 4. Na pravo Panna Maria, na hlavě roucho, přes čelo závoj; Ježíšek nahý; před ním klečí král se skřínkou; za ním král s nádobou kulovatou; v levo král černoch, v bílém šatě, na turbaně korunu. Výplně vysoké 0·71 *m*, široké 0·44; celé křídlo i s rámem, ozdobeným tlačenou, kadeřavou lištou, vysoké 1·54 *m*, široké 0 59 *m*.

Na straně zadní po celou výši křídla postavy Panny Marie a Krista. Panna Maria za pultem, tento na vysokém šroubovém stojanu; hlava ovinuta vrchním rouchem a plenou, pěkná s určitými tahy, rovný nos, plné rty, oči sklopené, pleť snědá; v pozadí pruh tapetový s velkým vzorem. Kristus stojí zpříma, ruce a nohy zbodané; přes bedra bílé roucho, v levici drží hůl s křížem, pravicí žehná. Hlava vážná, zasmušilá, vysoké čelo, dlouhý nos, brada krátká. Postavy poněkud neobratné, místy skreslené; barvy silných tonů, šťavnaté, vynikají leskem a tmelem. XV. stol. konec. (Křídla tato nacházela se druhdy v kostele sv. Kateřiny.)

Sestavení celé archy nové; zakončení středu s novým obrazem Křtu Krista v Jordáně.

Obraz Krista pod křížem, s nápisem:

Franc. Mik. Morav. Wallendorfen. nat. pinx.

Malba z počátku našeho věku, nevalné umělecké ceny, nacházela se dříve v kostele sv. Kříže na hlavním oltáři.

Kaple nová v nové budově gymnasiální. Obraz zřízení škol chrudimských. V barokní architektuře kněz podoby sv. Jana Nepo-

muckého (arcib. M. G. z Manderscheidu?) odevzdává třem klečícím mladíkům listy; na jednom napsáno: »Fiat« dole v pravo:

Pinxit Joseph Cerregetti.

Pod obrazem nápis:

A. D. 1762 die 19 Apr. FAUSTISSIMIS AVSPICCIIS CELSISSIMI PRINCIPIS MARITII GUSTAVI DEI GRATIA ARCH: EPI: PRAGENSIS Nec non IN . . . REPRÆSENTATIONIS REGLÆ Confirmatum et pro Tribus Classibus CHRUDIMII introductum studium est Praeside et Protagogo Ad Mūm Rdō Honorab: Doctiss: ac Praecell: Domino P. Francisco May Patriota et Chrudimensi Capellano bene merito inchoatum est ut Sequitur (následují jména žáků). Výška 1·80 *m*, šířka 1·10 *m*.

Obraz sv. Salvatora se sv. Janem Nep. a sv. Vojtěchem, z r. 1771, nalezený v domě č. 65—I., nevalné ceny umělecké.

RADNICE. Budova slohu barokního o dvou poschodích; façada dělená po výšce čtyřmi pilastry, pokračujícími skrz obě poschodí; štít uprostřed prohnutý, po stranách segmenty; na rozích a uprostřed vásy. Dům na levo sousedící připojený k účelům radnice, přizpůsoben jejímu slohu novější dobou.

Veškeré starobylé předměty, pečetidla a archivalie, druhdy na radnici chované, odevzdány do musea městského. Toliko v důchodu chová se nyní závěsek zlatý emailovaný (obr. 90.). Sv. Jiří klečí na draku, do něhož bodá kopím; tělo draka z perleti. XVI. stol. z pol. neb poč. XVII. stol. (Labler: Závěsek zdobený soškou sv. Jiří v Chrudimi. Časopis společnosti př. st. V. 17.).

Obr. 90. Chrudim. Závěsek zlatý, emailovaný.

RADNICE STARÁ, nyní soud delegovaný; budova sloužívší původně za radnici, postavená v nynějším rozsahu v XVI. stol. (kolem r. 1560), upravená ve stol. XVIII. (Obr. 91.).

V levé části průjezd, vedoucí do ulice ku fortně pardubské. Vchod průjezdu ze XVI. stol. sklenut do oblouku polokruhového s plochým gotickým profilem. Přízemí, schodiště a síň v patře zachovávají disposici XVI. stol. Façada barokní. Nad portálem, vedoucím do vnitř budovy, me-

dailon se znakem města, štítem s orlicí; kol štítu nápis s chronogramem z r. 1721.

CHRVDIMENAE CIVITATIS ROBVR ET INSIGNE.

Obr. 91. Chrudim. Stará radnice.

Nad okny přízemí vytesán nápis:

HAEC DOMUS
ODIT AMAT PUNIT CONSERVAT HONORAT
NEQUITIAM PACEM CRIMINA JURA PROBOS.

Na barokním štítu sochy: Justitia a Caritas. Věžka čtyřboká nese jakožto korouhvičku podobu orlice.

SOUKROMÉ DOMY. Vzdor požárům a častým přestavbám zachovalo se hojně domů, jichž založení, částečně i některé součástky sahají do doby gotické, jmenovitě ve městě vnitřním a na podměstí kateřinském. Zdivo stavěno bylo z opuky, ostění vchodů a oken vytesáno z pískovce. Domy tyto byly většinou jednoduché, jako dům na náměstí č. 9., snesený r. 1898, jenž měl gotický portál s lomeným obloukem, o několika lištách, jež spočívaly na patkách šroubovitých a jež na ohybu z přímé linie v zakřivenou byly kryty lupením. Okno, jehož ostění při bourání objeveno, bylo čtyřdílné, s třemi pruty. Součástky uloženy v městském museu.

Obr. 92. Chrudim. Gotický vchod domu ve Filištinské ulici.

Podloubí či podsíně zachovány v ulici Štěpánkově a při č. 12 na náměstí.

Dům č. 2. na náměstí; v založení pochází z doby gotické; na boční straně do ulice Štěpánkovy tři opěrné pilíře o jednom ústupu; vedle domu vchod do dvorka s gotickým jednoduchým ostěním. Průčelí o vysokém štítu změněno v XVI. stol.; hlavní vchod do domu z náměstí kamenný, renaissanční; vchod do polokruhu klenutý, kolem rám čtverhranný; rohy vyplňuje listový ornament. V tesané obrubě uprostřed domácí značka, v srdcovém poli písmena P I M; po stranách trigliffy, sekery a antikysující ornamenty. XVI. stol. 2 pol.

Dům č. 12. na náměstí (Rozvodovský), s podsíní (viz obr. 95); vchod starý, gotický, lišty spočívají na šroubovitých podvalech; v chodbě uvnitř na levo gotické ostění; druhý vchod renaissanční. Průčelí domu ve způsobu empirovém, s reliefy a hlavami v medailonech.

Dům č. 7. v Břetislavově ulici, gotický portál v lomeném oblouku, profilovaný.

Dům č. 37. v ulici Filištinské; vchod má pískovcové ostění gotické, do čtverhranu zavřené, v hořeních koutech nosy; profily složené ze žlábků

a prutů; tyto na nožkách šroubovitých; na hořením prahu skřížené pruty. XV. stol. 2. pol. (Obr. 92.)

Dům č. 3. v ulici Střelecké; vchod podobný předešlému.

Dům č. 8. na Žižkově náměstí; vchod gotický, futra se žlábky, pruty a nožicemi šroubovitými.

Dům č. 10. v Havlíčkově ulici »u tuplovaného jelena«; vchod gotický, nyní odstraněný. Na nároží hlava jelena, plastická, společná tělům po obou stranách rozloženým. Pod jeleny nápisy, obnovené, dříve v gotické minuskuli:

„Nesuď, nebudeš sauzen."
„Ty mne saudis giny tebe, deg gen pozor sam na sebe."

Na střeše korouhvička plechová s jelenem.

Obr. 93. Chrudim. Gotický portálek na domě »děkanského dvoru«.

Portálek gotický na domě při dvoře děkanském na podměstí kateřinském; čtyřstranný s pěknými profily, složenými z prutů, v hoření části se protínajících. Šířka 1·15 *m.* (Obr. 93.) Stával v staré budově děkanského dvora; *Fr. Schmoranzem* umístěn v nové stavbě, provedené r. 1854.

Při č. 46. v Kateřinské ulici vjezd nádvorní s rozměrným obloukem, o gotických profilech; nad ním štít členěný ve tři větší a tři nižší polookrouhlé štítky. XVI. stol. 1 pol.

Dům Mydlařovský, v ulici Břetislavově č. 4. (Rybička, Památky I. 68.) postavený nákladem měšťana chrudimského Matěje Mydláře v letech 1573—1577. (Obr. 94 a 95.) Na stranu uliční o třech poschodích; v přízemí vchod, obroubený bossážemi; na polokruhovém vchodu štítek; uprostřed šípovitá značka, po stranách písmena M M (Matěj Mydlář); nad štítkem nápis:

Ma laska gest, kdo Przebywa
w lasce, w bohu

przebywa a Buh w niem
leta panie 1 · 5 · 7 · 3.

Hoření patra vystupují v před do ulice otevřenými pavlačemi; nejspodnější spočívá na krakorcích; jelikož neposkytovaly dostatečnou bezpečnost, opatřeny v novější době železné sloupky v přízemí, jimiž vystupek pode-

Obr. 94. Chrudim. Mydlářovský dům, pohled do ulice.

Obr. 95. Chrudim Mydlářovský dům; pohled k náměstí s domem Rozvodovským.

přen. První dvě poschodí mají loggie o pěti obloucích, jež spočívají na čtyřech hladkých sloupcích a dvou krajních polosloupech; galerie třetího patra dřevěná, nese hoření římsu domovní. Na pažení prvního patra plastické ozdoby; na čelních stranách krakorců rosety, podoby sůvy, šaška, býčka,

monogram Krista IHS a štít znakový. Nad tím na dolní obrubě pažení táhne se po celou šířku domu nápis, nyní místy porouchaný, počínající slovy: Suma zakona božiho ga sem pan Buh twug...

Na stylobatech sloupů přímo stojící postavy allegorické: zbožnosť, spravedlnosť (váhy a meč); opatrnosť (zrcadlo a had) a síla (se sloupem); mezi těmito v oválních polích pažení: mír, válka, láska, poctivosť a moc. V patře druhém zábradlí balustrové. Na zadní straně domu jest tak zvaná hvězdárna, věž válcová nahoru se súžující, se zakončením podoby minaretu; za ní věž nižší, prostrannější, se základnou šestiúhelnou. (Obr. 96.)

Obr. 96. Chrudim. Mydlářovský dům; zadní část t. zv. hvězdárna.

Dům sousední č. 6., renaissanční; první poschodí vystupuje do ulice a spočívá na krakorcích, ozdobených rosetami. (Viz obr. 95.)

Dům č. 5. na náměstí, renaissanční z 2. pol. XVI. stol; portálek nyní zahražen; v poschodí okna s vystouplými chambranlami; štít o třech stupních, římsy opřeny volutovými konsolami; na vrcholu štítu šišatý nástavek.

V domě č. 25. na náměstí (lékárna) v chodbě zazděny součástky portálu hliněného; ostění s renaissančním vzorem stoupajícím a trojboký štít se znakem pernštejnským. Stejné tvary jako portál, pocházející z Pardubic, nyní v zemském museu v Praze chovaný. XVI. stol.

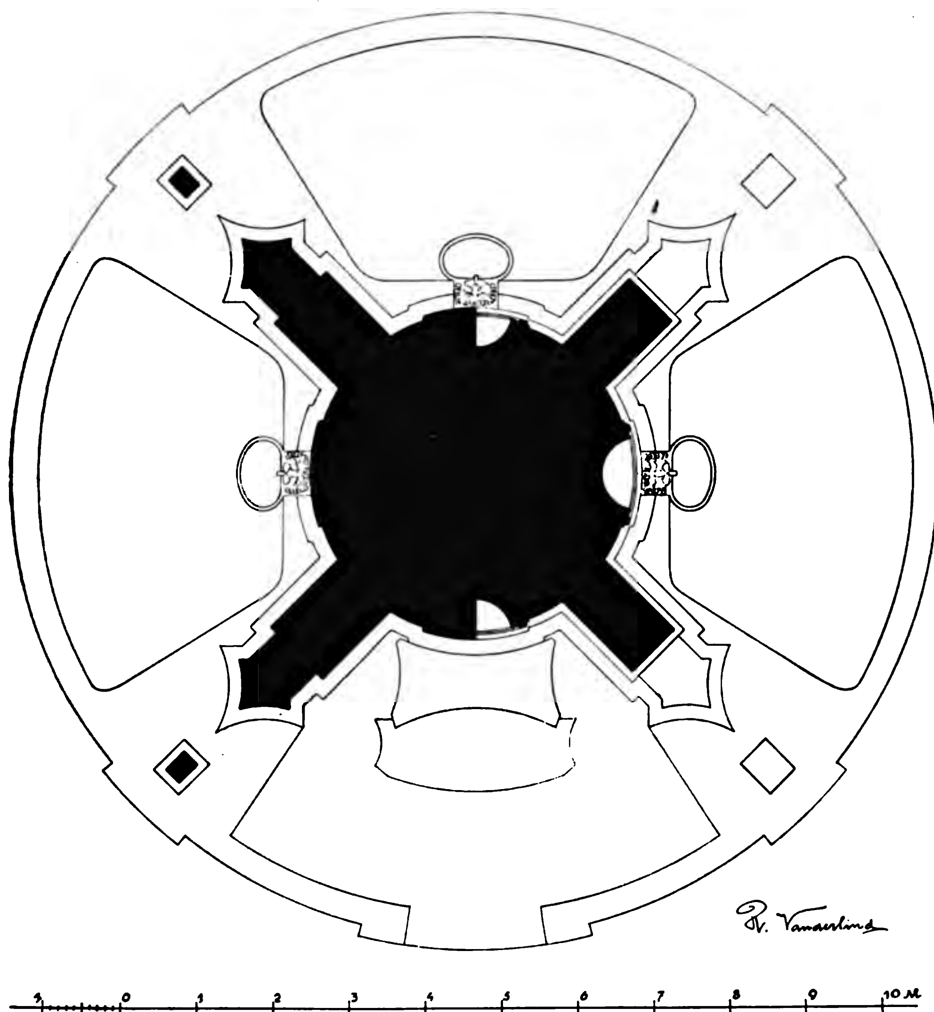
V domě č. 26. na náměstí (Beseda) síň prostorná, nyní předělená, s klenutím sklípkovým, bez žeber; z 1. pol. XVI. stol. Ve schodišti téhož domu zazděna deska kamená, s nápisem v gotické minuskuli obsahujícím žalm G. XV.

Dům č. 22. na náměstí barokní; portál kamený, tesaný, ze XVII. stol. nyní větším dílem zakryt; vysoké průčelí do náměstí členěno pilastry, pokračujícími skrze všecka poschodí; štít se sochou Panny Marie; na poboční straně portálek s reminiscencemi slohu empirového.

Dům č. 26. (55. staré) na podměstí janském, někdy Kuchynkovský; budova o jednom poschodí, nověji přestavěná; vjezdy do zahrady v barokním slohu: na nároží vásy tesané z pískovce, na středu poprsí imperatorů.

SOCHY A SLOUPY.

Sousoší na náměstí (t. zv. štátev), z pískovce, ve způsobu oblakového sloupu se sochami a kašnami (Obr. 97.) Přičiněním děkana Lachmanna založeno r 1724 nejprve vedením sochaře *Bulla*; vlastní sochařskou

Obr. 97. Chrudim. Půdorys sousoší s kašnami na náměstí.

práci provedl *Jan Pavel Čechpauer*, sochař v Chrudimi usedlý, jenž přibral si k ruce *Ignáce Rohrbacha;* tento po smrti Čechpaurově († 1728), dokončil dílo r. 1734. Na průčelní, západní straně oltář, na třech ostatních nádržky pro vodu; nad oltářem ve výklenku socha Panny Marie na nebe vzaté, stojící na měsíci; pod sochou orel císařský, na prsou štít se lvem, držícím půlkruh (písmena C?). (Obr. 98.) Ve výklencích na ostatních třech stranách sochy živě pohnuté, sv. Michala, sv. Kateřiny a sv. Šebestiána, přivázaného ke stromu. Na nárožích, vystupujících mezi výklenky, sochy sv. Jana Nepo-

muckého, sv. Vincence de Paula, sv. Dominika a sv. Aloisia. V další řadě nad nimi menší postavy sv. Františka de Paula, světce s knihou v ruce, sv. Antonína a sv. Františka Xaveria.

Obr. 98. Chrudim. Sousoší na náměstí.

Nad architektonickou spodní částí skála a oblak, vystupující do výše, se znázorněním Proměnění Krista. Na skále odpočívají tři apoštolové; v oblaku postava Kristova, po stranách Isaiáš a Mojžíš a podoby andělské; nad Kristem holubice a postavy a hlavičky andělské, na vrcholu oblako-

vého sloupu Bůh Otec. Celé dílo imposantní, bohatě členěné, malebné v seskupení a v kontuře.

Sloup svatováclavský na Novém městě při silnici týnecké; kamenný; na podstavci čtyřstranném vysoký sloup, ozdobený šroubovitě vinoucími se ratolestmi vinnými s lupeny a hrozny; na abaku postava sv. Václava, pod ní letopočet:

1641.

Nápisy na čtyřech stranách podstavce:

1. Značka měšťana chrudimského Jana Maje, nad tím:

Letha panie.

2. 1641 Tato Pamatka Umuczeni Panie postawena ke czti a Bohu chwale S nakladem miesstienina Pana Jana Mage

3. S Waczlaw Letha 1702 sstiastnie wyzdwizeny a k wiecssi ozdobie Tez ke czi a chwale Bozi (znak se dvěma lvy, mezi nimi strom)

4. Od Anny Bergkmanowe z Lyndenbergku dcery Pana Jana Mage postaweny.

S Waczlawe Orodug za nas.

Sochy z bývalého parapetu děkanského chrámu, postaveny sc součástkami zábradlí při kašně novoměstské. Vše pracováno z pískovce; sochy provedl většinou (dle Rybičky) *Jan Pavel Čechpauer.*

Zábradlí barokně zprohýbané; na nároží urny (pozdější) ve slohu Ludvíka XVI. Na pilířcích pod urnami a sochami znaky dárců. Pod pravou krajní urnou znak se třmenem, letopočet 1727. Světec v helmici a pancéři v dlouhém rouchu; celá postava, živá v pohybu, spjata řetězy. Na podvalu dva štíty, jeden s baziliškem, druhý (Harachovský?) s třemi péry. Letopočet 1719(?). Sv. Eustach, v kroji rytířském, klečí před jelenem; skupina dosti zdařilá. Na podvalu znak s orlicí. Sv. Anna, slabšího provedení; znak hrabat Buttlerů s letopočtem 1728. Panna Maria, menší ostatních, zlacená; pod ní štít čtvrcený.

Světec s knihou opírá se o kotvu; postava zdařilá. Na podvalu znak Kaučů z Kauču, štít s křídlem a písmena:

W W
K Z K
1727.

Sv. Jiří v brnění, potírá draka, slabší práce; na podvalu znak: tuří hlava s prstenem. Písmena CATVS.

Sv. Jan Nepomucký kleče na oblaku drží medailon s Pannou Marií boleslavskou; v levici drží kvadrátek; postava dosti zdařilá. Na podvalu složitý znak.

Pod sv. Janem v zadu na římse parapetu písmena H. W., snad značka některého z umělců.

Socha sv. Antonína Paduanského z bývalého parapetu na mostě, vedoucím k ulici Martiniově; tamtéž socha sv. Jana Nepomuckého a Pietà, prostřední práce barokní; sochy sv. Vojtěcha a Václava, z doby novější od *Linna*.

Socha sv. Václava z bývalého parapetu u mostu svatokateřinského; na podvalu štít s kolem o čtyřech paprscích; sv. Václav v plném brnění, s korouhví. Jakožto pendant tamže socha sv. Jana, slabší práce barokní.

Sochy sv. Jana na sloupech na Novém městě a při č. 86. na podměstí svatokateřinském; tato z r. 1707.

V okolí četné kříže polní, namnoze barokní z XVIII. stol.; při poli »nad vinicí« u cesty, vedoucí od kostela sv. Kříže k Podhůře, kříž stejnoramenný, tak zvaný cyrillomethodějský.

Obr. 99. Chrudim. Museum; zbytek ostění.

PRŮMYSLOVÉ MUSEUM císaře a krále Františka Josefa I. pro východní Čechy, chová četné památky lokální. Publikace musea o předmětech chovaných ve sbírkách: Šolta, Památky starobylého vyšívání českého na rouchách kostelních z Chrudimska 1896. — Chytil, Český graduál literátů chrudimských 1898. — Šolta, Kancionály psané vesnickými kantory z Chrudimska 1899.

Nálezy praehistorické z Chrudimi při stavbě místní dráhy (u Sklepů), při stavbě průmyslové školy, nález na Ostrůvku, u Vestce, u Markovic a z Úřetic (z cihelny p. Kopisty). — Nálezy od Chocně (pod Hemží) a u Trsic blíže Olomouce.
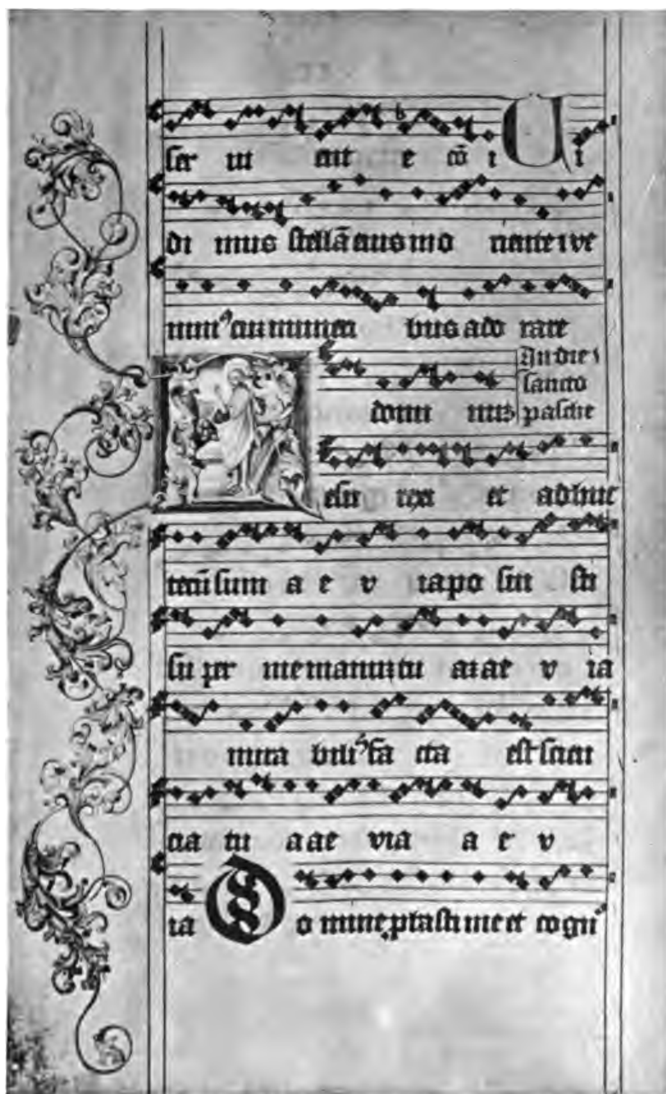
Středověké hliněné nádoby vykopané na různých místech v Chrudimi. Nález mincí na Podhůře.

Fragmenty stavitelské z Chrudimi a okolí; z Kostelce u Heřmanova Městce (románské hlavice a křtitelnice), z Podlažic (fragmenty profilovaných pilířů a kružeb okenních); ostění dveří a oken z domu Všetečkovského; vlys dveřní (z Chrudimi), s nápisem; XVI. stol. 1. pol.; uprostřed terč s kohoutem (obr. 99); na levo:

KDO § MA § MIESSIECZ § PRAZDNI §
NECHOD § DO § TOHO § DOMU § ZIADNI. §

Na pravo (kus uražen):

KDO § MA § PENĚZ (dosti)
VITAM § VAS § M(ilé hosti).

Obr. 100. Chrudim. Museum; kancionál latinský.

Památky písemnictví, výsady cechovní; *Ceregettiho* historie chrudimská s kresbami kolorovanými.

Kancionály dva, na pergamenu psané, s miniaturami.

1. Latinský graduál, starší; vazba kožená, tlačená, z 2. pol. XVI. věku; kování mosazné, prolamované z 1. pol. XVI. věku. Registra gradualu ozna-

čena na konci značkou *Jana Táborského* a letopočtem 1530; uspořádání zpěvu a ráz drobnomaleb poukazuje k době o něco starší. Initialy malované na čtvercovém poli, s ozdobami kadeřavými vinoucími se po okraji listů. Komposice figurální umístěné v initiálách jednoduché; kresba určitá, provedení pečlivé; celkem 14 miniaturních maleb na listech 2, 25, 48, 53, 55, 56 (obr. 100), 59, 61, 63, 65, 69, 73, 81, 137. Výška 0·59 *m*, šířka 0·39 *m*.

Obr. 101. Chrudim. Gradual český; vzkříšení Kristovo.

2. Graduál český z let kol r. 1570 (tento letopočet na listu 53.). Vazba kožená, tlačená, současná; kování mosazné na nároží a uprostřed. Značný počet listů vyřezán; začátek schází. Malby miniaturní v initiálách a na okraji; initiály ve čtvercových polích; malby na okrajích z části ornamentální, většinou figurální; komposice složité, scény živé; v pozadí krajinomalby; provedení maleb většinou pečlivé, jen podřízenější initiály malovány zběžně.

Hlavních maleb celkem na 19 listech, a sice na listu 2, 48, 53 (s letopočtem 1570), 59, 74, 81, 85, 114, 143, 149 (v initiále Vzkříšení Krista; obr. 101.), 161, 170, 176, (s pohledem na Chrudim; obr. 23.), 181, 184, (se znakem Svěchynů z Paumberka), 188, 202, 218, 277. Při výzdobě působilo, soudíc dle slohu maleb, několik umělců. Výška listů 0·595 *m*, šířka 0·38 *m*.

Pečetidla:

Pečetidlo městské, železné, hrubší ryjecká práce ze XVII. (?) stol. V okrouhlém poli orlice; opis:

☩ SIGILLVM MAIVS : CIVITATIS CHRVDIMENSIS ☩

Průměr 0·046 *m*.

Pečetidlo městské, železné, dosti jemná ryjecká práce z XVIII. stol. 1. pol. v okrouhlém poli kartuše s oválním štitem, v něm orlice. Opis

SIGILLUM REGIAE AC DOTALIS URBIS CHRUDIMENSIS ✳

Průměr 0·042 *m*.

Pečetidlo stříbrné, cechu koželužského; plocha okrouhlá; štít obklopený kartušovými ozdobami; v něm rohy hovězí, mezi nimi růžice; opis:

✳ PEC . PO ✳ RZEMESLA ✳ KOZELVHSKEHO . M . CHRVDIME ✳ 1615.

Průměr 0·038 *m*.

Pečetidlo mosazné, soukenické, jemně ryté; okrouhlá plocha; štít čtvrcený s odznaky: 1. obrněná ruka; 2. lev se štítem, nad tím písmena L; 3. nůžky a smyčec; 4. hřeblo; na štítu helm s přikyvadly; na helmici podoba svatého v biskupském rouše se smyčcem. Opis:

✳ PECZET . SAVKENIKVW . MIESTA . KRAYSKYHO . CHRVDIMIE ✳ 1661

Průměr 0·045 *m*.

Pečetidlo stříbrné, krejčovské ze XVII. st. 2. pol. Plocha okrouhlá; v kartušovém rámci ovální štít, v něm rozevřené nůžky, mezi nimi pětihrotá koruna. Opis:

✳ PECZ . POC . PORZAD . KREG . KRAL . WIEN . MIESTA . CHRVDIMIE.

Průměr 0·037 *m*.

Pečetidlo mosazné, okrouhlá plocha; uprostřed tři skřížené háky provaznické a letopočet 1733. Opis:

✳ CRALOVS . CRAG : VIENI : MIEST : CHRVDI ✳

Průměr 0·035 *m*.

Pečetidlo mosazné; okrouhlá plocha; štít s odznaky (kružítko, šroub a pravídko) a letopočet 1740. Opis:

✳ PECET· CECHV : TRVHLARZVW . V KRAL : MESTE . CHRUDIMI ✳

Průměr 0·037 *m*.

Pečetidlo mosazné, ovální plocha; štít s nůžkami. Opis:

PETCET PO : CE : KREG . MESTA CHRVDIMIE 1749.

Osy: 0·024 *m*, 0·021 *m*.

Pečetidlo mosazné, cechu mlynářského z r. 1749, s odznaky (kolo v něm kružítka, sekera a pravídko).

Průměr 0·039 *m*.

Druhé též mosazné z r. 1764, ovální; nad štítem s odznaky obraz sv. Salvatora.

Osy: 0·05 *m*, 0·044 *m*.

Obr. 102. Chrudim. Museum; křídla archy z kostela sv. Kříže.

Pečetidlo měděné, kovářů a zámečníků, ovální, s odznaky a německým opisem z r. 1786.

Pečetidlo železné, chirurgů, okrouhlé, se znakem; opis:

SIGILLVM MAIUS GREMY CHYRURGICI CIRCULLI CHRUDIMENSIS.

Průměr 0·042 *m*.

Obrazy tabulové.

Křídlový oltář, z kostela sv. Kříže; na desce prostřední Vzkříšení Páně: nad hrobem Kristus z příma stojící v rouchu červeném; kol hrobu čtyři pochopové odpočívající, přední z nich na levo v plném brnění z počátku XVI. stol., s cepem a pavezou, o niž se opírá. V pozadí krajina se skálou. Nad deskou štít o vypjatém oblouku; v něm Kristus na duze, nah, v červeném plášti; po stranách klečí Panna Maria a sv. Jan Křtitel. Šířka desky 1·15 *m*, výška 1·38 *m*, výška štítu 0·75 *m*.

K tomu křídla, jichž lícní strany jsou poškozeny; zachovány cele jsou jen na křídlu levém, děleném po výšce na dvě pole; nahoře sv. Petr a Jan, dole sv. Jakub a Filip; krátké postavy, pozadí v dolní části zelenou oponou zastřené, ostatek zlaté. Ve štítu poloviční postava sv. Mikuláše. Z druhého křídla zachován fragment: vzkříšený Kristus v bílém plášti a sv. Maří Magdalena. Rub křidel nese obraz Zvěstování Panny Marie (obr. 102.);

Obr. 103. Chrudim. Museum; predella.

malba poněkud hrubá, se silnými rázovitými konturami. Ve výplních štítových podoby proroků, krále Davida a Habakuka. Na predelle k tomu náleževší (obr. 103.) postavy sv. patronů českých, Husa (?), sv. Václava, Lidmily a Prokopa; půda šedá; délka 1·27 *m*, výška 0·38 *m*.

Predella s obrazem příchodu sv. tří králů: postavy do půl těla první král, stařec, klečí; druhý drží pohár, třetí, černoch, nese dvojnásobný zlatý pohár, puklovaný. XVI. stol. poč.; délka 1 *m*, výška 0·30 *m*. Křídla s příbuzenstvem Ježíšovým, výše popsaná (viz obr. 42.).

Epitaf Doroty, dcery Krištofa Soukeníka z r. 1582, z kostela sv. Michala (obr. 104.). Dřevěná deska. Postava Krista vzkříšeného v světelné záplavě; kol hrobu uděšení, neb ještě spící pochopové; v pozadí Jerusalem; v pravo dvě ženy klečící. Pod obrazem nápis:

Wěčný syn Boží z sweho božskeho a nestihleho uloženi powolati račil z tohoto sweta poctiwau a šlechetnau pannu Dorotu, dcerku slowutneho pana Kristofa Saukenika, měšťenina a spoluradniho města Chrudimě w jejim mladém a spanilém wěku. Neb mila byla jemu duše jeji, protož pospisil ji wywésti z prostředku neprawosti, aby byla aučastna sprawedlnost skrze smilowani jeho a pokoje, jemuž nebude konce na weky

Obr. 104. Chrudim. Museum; epitaf Doroty, dcery Krištofa Soukeníka z r. 1582.

Na rámě zlacené ornamenty. Výška 1·65 *m*, šířka 0·905 *m*.

Epitaf Martina Petráska z r. 1618 z kostela sv. Kříže. Obraz vzkříšení Krista; kol hrobu pochopové živě pohnutí; malba hrubá. Epitaf zřízen nákladem Marty, manželky Petráskovy. Výška 0·94 *m*, šířka 0·75 *m*.

Epitaf neznámé měšťanky z poč. XVII. stol. Kristus na kříži, při něm sv. Jan a Panna Maria; vedle klečící postava ženy. Malba slabá, porouchaná.

Obraz sv. Magdaleny (z kostela v Pochobradech); na plátně, v černém širokém, původním rámci. Svižná postava v širokém, částečně přiléhavém rouchu měňavých barev. XVII. stol. 1. pol. Ve způsobu *Jiřího Smilipaeusa*. Výška (bez rámu) 0·93 *m*, šířka 0·395 *m*.

Malby na skle dvě, z kostela sv. Michala; znak lazebníků, ve věníku papoušek s prstenem v zobáku, rovněž nad ním; půda modrá, filigranovaná (obr. 105.). Šířka 0·32 *m*, výška 0·76 *m*. Jakožto pendant znak sladovnický.

Obr. 105. Chrudim. Museum; malba na skle z kostela sv. Michala.

Kasule s vyšívaným křížem; z kostela v Kočím (obr. 106.); látka modrá s bílým vzorem granátového jablíčka; v pruhu prostředním strany zadní na zlaté půdě vyšívání hedvábím; Ukřižovaný na stromu kříže, zeleném, se suky; po stranách ramen sv. Petr a Pavel; nad křížem Bůh Otec; pod křížem ženy; nejdoleji sv. Šebestián (?). Strana přední, chatrná, nese v hoření části korunování Panny Marie Kristem a Bohem Otcem. XV. st. Výška 1·07 *m*, šířka 0·69 *m*.

Kasule bílá, z kostela v Honbicích, zeleným hedvábím vyšitá; motivy květinové: tulipánu, čtyřlistu, mečíku a j. V prostředním pruhu monogramy Marie a IHS. XVII. stol.

Kasule ze Svinčan, modrá, stříbrem vyšitá; v prostředním pruhu vzor stoupající, na postranicích zátoče. XVII. stol.

Obr. 106. Chrudim. Museum; kasule.

Kasule ze Žumberka, hnědá sametová, vzor stříbrem vyšitý, podobný předešlému. XVII. stol.

Kasule, zelená látka s házenými květy; pruh střední, bílý, vyšitý aplikací; dole znak Harrachovský. XVII. stol.

Kasule, postranní pruhy bílé, vyšívané, zelený vlnitý vzor se čtyřmi velkými aplikovanými květy. XVII. stol.

Ornáty a jich součástky z Jezbořic, z hlavního kostela v Chrudimi, pally různobarevně vyšívané a četné ukázky vyšívek lidových z okolí chrudimského i z ostatních krajin Čech a Moravy.

Koberce orientální, hedvábné; půda červená neb zelená, vyšívání aplikací. XVII. stol. (dle podání ukořistěné po obležení Vídně r. 1683).

Řezby dřevěné a fragmenty oltářů barokních, zrušených a odstraněných z kostela hlavního; mezi nimi součástky oltáře čtrnácti pomocníků; poloviční postavy svatých v kališích květů.

Obr. 107. Chrudim. Museum; železné rameno vývěsní.

Nábytek vykládaný z XVIII. st. z měšťanského majetku v Chrudimi; jarmary malované z okolí.

Kamna z Hlinska a okolí; sbírka kachlů nalezených jednak v Chrudimi, jednak v Hoře Kutné.

Kříže kuté, náhrobní, z okolí chrudimského; XVIII. stol.

Rameno vývěsní, železné, kuté, z hostince »u slunce« v Chrudimi. XVIII. st. 2. pol. (Obr. 107.)

Zámky a kování; předměty mosazné a cínové.

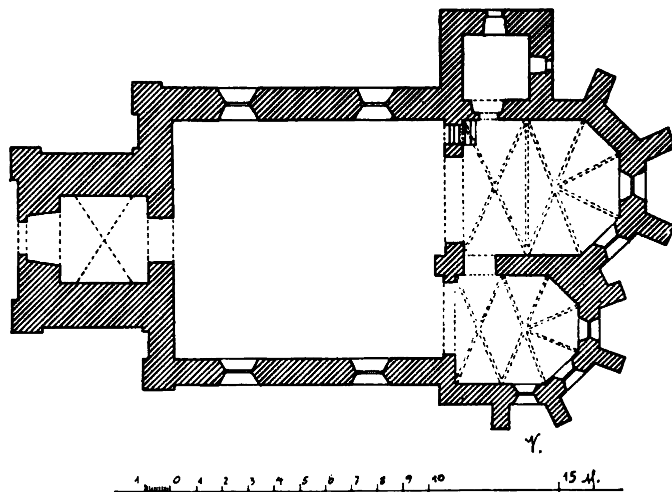
Sv. Jiří (Tři bubny).

Samota o několika staveních, obecně »u tří bubnů« zvaná; ve stol. XIV. »Kaplice větší«; příslušná spolu s hřbitovem k vesnici Vorlí (Orel).

Široké návrší kol kostela jest opatřeno, jmenovitě na straně východní a jižní, umělými náspy a příkopy, jež zřízeny byly dle podání r. 1778 za války o dědictví bavorské.

KOSTEL SV. JIŘI, hřbitovní, filiálný do Chrudimi; r. 1350 plebánie (Kaplice major). Budova orientovaná, o dvou presbyteřích (obr. 108.) a jedné lodi, v průčelí věž; z presbyterií jest severní větší a delší; jižní, kratší vybočuje o tloušťku zdě z linie lodi; závěry o třech bocích, s přípornými pilíři; okna gotická (obr. 109.).

Uvnitř obě presbyteria klenutá; klenby skládají se z jednoho křížového pole a paprskové závěrní klenby o šesti žebrech; v této svorník, který nese v pravé (jižní) lodi štít. Žebra po stranách dovnitř proláklá k spodu súžená. (Obr. 110.)

Obr. 108. Sv. Jiří u Chrudimi.

Šířka presbyteria severního 5·25 *m*, délka 7·08 *m*, presbyteria jižního 4·34 *m*, délka 5·48 *m*; oblouk triumfální (severní) 0·75 *m* široký; šířka lodi 9·57 *m*, délka 10·75 *m*. Věž uvnitř 3·25—3·34 *m* široká, 3·50 *m* dlouhá; zeď vchodu věže do kostela 1·50 *m* tlustá. Vnitřek nově upraven a zařízen.

Hlavní oltář, bývalý; pěkně řezané dřevěné rámování, složené z ratolestí s rožni a vinnými listy; větve révy vyvinují se z kořene, dole umístěného. V rámci býval obraz sv. Jiří. XVII. stol. 2. pol.

Náhrobní kameny, zazděny při posledních opravách ve vnitřní zdi presbyteria a pod kruchtu, v místa, namnoze nedostatečně osvětlená.

V jižním presbyteriu:

1. Leta od narozeni Syna Bozyho 1579 w auterý przed swatau Katerzinau . . . hodinu na noc urozena pani Anezka Janowska z Aussawy ziwot swug w panu dokonala a tuto pochowana gl. Se znakem.

2. Kámen setřelý.

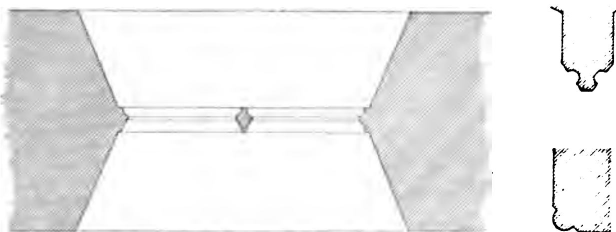

Obr. 109. Sv. Jiří u Chrudimi.

3. Dvě desky s nápisy vedle sebe:

a) Leta panie 1652 dokonal ziwot swuj urozeny a stateczny rytirz Karel Kustoš z Zubrziho a z Lipky a na Lipce jehozto tie'o w tomto chramie panie odpoczjwa oczekawaje blahoslaweneho wzkrziſſeni.

b) Urozena pani Katerina Kustoſſowa rozena Hamzinka Borzkowna z Zabedowicz a na Lipce ziwot ſwuj w panu dokonala .. Decembris letha 1650. Pod nápisy znaky Kustošů a Zábědovských.

Obr. 110. Sv. Jiří u Chrudimi; profily oken a žeber.

4. a 5. Dva kameny otřené, jeden se znakem.

V severním presbyteriu:

6. Kámen s dvojím znakem (nevhodně, obráceně zazděn).

7. . . . . . Krystyna (?) z Sautic manzelka urozene . P. Jana Kekule ze Stradonic a na Worli a tuto pochowana. Znak Soutický.

8. Leta MV. LVII ten patek po sw. Waclawie umrzel geſt urozeny P. Petr Janowsky ſyn urozeneho pana Alſſe Janow . . . a tuto pochowan, gehozzto duſſi P. Buh raczi byti miloſtiw. Se znakem.

9. Leta panie 1562 ten pondely po sw . . . . Janowsky ze Sautic . . . . odpocziwa tielo geho oczekawajic wzkrziſſeni blahoſlaweneho. Se znakem.

10. . . . Bukowska a Jan na Libanicich. Se znakem.

11. Letha panie 1574 (?) umrzela geſt urozena panie . . . . yna Janowska . . . po ſwatym Petru . . . tuto pochowana jeſt. Se znakem.

12. Letha panie 1590 w ſtrzedu po Swatem Simonu umrzel . . . pan Hradecky z Bukowan . . . oczekawage priſſtiho wzkrziſſeni. Se znakem.

Pod kruchtou zazděny tři otřelé náhrobky, dva se znakem Janovských ze Soutic, třetí o štítu s břevnem příčním, v němž tři ptáčci se spatřují. Veškeré náhrobky zhotoveny z pískovce.

Věž druhdy cibulovitou bání krytá, nyní přeměněná.

Zvony na věži, tři, malých rozměrů:

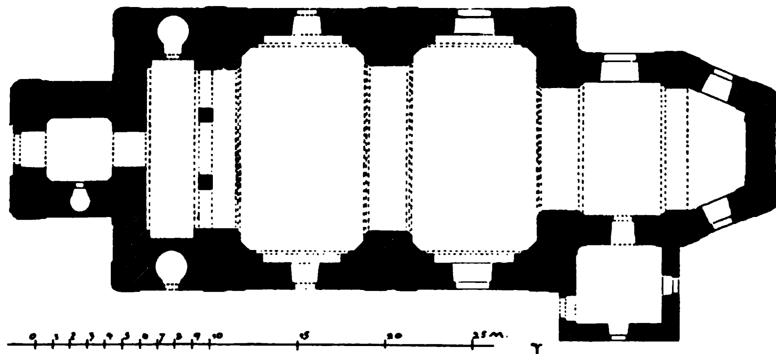
1. Alto Mautar Ioanes Zeida 1740.
2. Goſſ mich Ignacius Drack in Königgrätz 1784.

Kamenice Trhová.

Sommer V. 271. — Rybička, Památky II. 191 a IV. 2, 39. — Sedláček, Hrady a zámky I. 167.

Kamenice Trhová byla v XV. věku v držení rodu z Kocurova; Kocurov leží v blízkém sousedství na Čáslavsku; r 1499 uvádí se Kamenice jako městečko. R. 1628 prodána Františkovi de Couriers a tento připojil ji k panství Nasavrckému, jež přešlo v držení Schönfeldů a dědictvím pak na rod Auerspergů. R. 1835 vyhořelo městečko kromě kostela a fary.

KOSTEL SV. FILIPA A JAKUBA (farní); uvádí se r. 1350; v XVII. stol. patřil ku faře skutečské, pak do Bojanova; fara opětně zřízena r. 1712 působením Frant. hraběte ze Schönfeldu a faráři vykázán

Obr. 111. Kamenice Trhová. Kostel sv. Filipa a Jakuba.

někdejší zámeček panský jako obydlí. Nový kostel jal se stavěti Josef František Schönfeld r. 1737; toho roku zemřel a stavba vázla, až r. 1747 dokonána (Pamětní kniha ab anno 1735 rukopisná na faře). R. 1874 shořela věž a znovu zřízena. Budova kostelní, orientovaná, zděná, omítnutá, leží na svahu, jejž zaujímá podélné náměstí; jest jednolodní, před průčelím věž, presbyterium třema boky uzavřené (obr. 11.). Průčelí rozčleněno jest vystupující věží o jednom patře; po stranách této na bocích průčelí výklenky; nad hlavní římsou, silně vyčnělou, štítové segmenty, ozdobené kulemi pískovcovými. Vchod věží do předsíně jednoduchý, čtverhranný, nad ním letopočet 1747. Dvéře železem pobité nesou staré barokní kování (přítuhy a kliku). Vnitřek prostranný, úměrný; loď pilastry dovnitř silně vystupujícími na dvě části dělená; na pilastrech podvojné leseny; hlavice a pásy štukové, složené z akanthu a vaječníku; na nárožích poloviční postavy andílků; na bocích šikmo sříznutých poloviční postavy čtyř evangelistů a sv. Filipa a Jakuba. Římsa silně vyložená.

Obr. 112. Kamenice Trhová. Náhrobek Beneše z Kocurova.

Délka lodi 20·86 *m*, šířka od okna k oknu 13 *m*; šířka od pilíře k pilíři 9·50 *m*; presbyterium: délka 11·50 *m*, šířka 7·50 *m*; délka boku 4·50 *m*; věž: délka a šířka 3·80 *m*.

Vnitřní zařízení zánovní; křížová cesta z XVIII. st. 2. pol., částečně dle křížové cesty děkanského chrámu v Chrudimi od *J. Ceregettiho*.

Kalich, kupa stříbrná, spodní obal kupy prolamovaný a tepaný s třemi oválnými medailony; nodus hruškovitý, rytý; XVIII. stol.; noha měděná, zlacená, pozdější. Výška 0·225 *m*, průměr nahoře 0·09 *m*. Ciborium, jednodušší práce z konce XVIII. stol.

Náhrobek, nyní vedle kostela ve zdi zazděný, z červeného mramoru; ve vnitřním poli plastický znak s helmem kolčím; ve štítu dva rohy bůvolí; rovněž na přilbě (obr. 112.). Na okraji nápis, rytý:

Anno domini M°CCCC † X † IX vigilia . sancti . Bartolomei . obiit . famosus . Benessius . de . Koczurow . pater . Przibislai . Abbati ꝫ . Lucensis . hic sepultus . orate . pro . eo.

(Viz Rybička, Památky II. 191.)

Zvony na zvonici dva nové, »lité r. 1875 nákladem Vileminy z Auerspergu rozené z Colloredo-Mansfeldu po vyhoření kostela a věže následkem blesku, při čemž se zvony rozlily, od zvonaře *Jos. Schneidera* r. 1875 v Hradci Králové.«

Staré zvony měly následující nápisy:

1. L. m. CCCCC°XVIII. Ve meno bozi tento zvon gest udielan ke czti a chwale bozi a panie marıji . mistr gira chrudimi mne udielal panum kamenicz zlil.

Obr. 113. Kameničky. Monstrance.

2. Ad laudem sancte marie anno milesimo CCCC decimo (?) sexto . lucas † gohanes † marcus † matheus.

3. Goss mich Ignatzius Drack in Königgrätz 1791.

OBECNÍ ÚŘAD, stavení barokové s vížkou dřevěnou o cibulovité báni.

Kameničky (u Hlinska).

Brychta, Památky I. 174. — Adámek JUDr. Sborník 51. — Týž, Památky XV. 473.

KOSTEL SV. TROJICE (farní), uvádí se co farní r. 1350; v XVII. věku po r. 1620 filiálný do Hlinska, r. 1786 zřízena lokalie, r. 1855 fara. R. 1763 starý kostel stržen, r. 1764—66 postaven nový v nynějším rozsahu nákladem Filipa hr. Kinského.

Budova kostelní při okresní silnici, se hřbitovem, zděná, jednolodní, věž v průčelí, čtyrhranné presbyterium, za ním sakristie.

Vnitřní zařízení zánovní (obraz sv. Trojice od *Voříška* z r. 1842, obraz sv. Josefa od *Umlaufa*). Lavice kostelní s nápisem z r. 1775 (vyzdvižená nákladem Václava Tumy z Hlinska).

Monstrance stříbrná, (obr. 113.) noha šestilaločná, nodus šestistranný, s tvary zídek; lunula zlatá, kol válec skleněný, spjatý dole i na hoře liliovitým ozubím, nad ním šestiboká věžka; po stranách po dvou arkádkách gotických vybíhajících dole v zátoč lupenový, nahoře v štít trojboký,

v podobě vimperků. Vzácná práce XV. st. Na jednom laloku na noze vyrytá písmena (jméno dárce?).

+
+|+

M.P.T.P.Z.P
I.I.P.M.S.
1652.

Pod tím na okraji IBMPL. Výška 0·68 *m*. Šířka 0 25 *m*. Průměr dole 0·19 *m*.

Kalich, kupa a nodus ze stříbra zlaceného, noha (pozdější, nahražená) z mosaze; kol dolení části kupy prolamovaný kryt; tři tepané medailony s odznaky umučení; mezi nimi ornamenty s květy čtyrlistými a kalichovými. Pěkná práce XVIII. stol. 1. pol. Výška 0·22 *m*. Průměr (hoření) 0·08 *m*.

Kalíšek stříbrný, nezlacený, jednoduchý, hladký, pěkného tvaru; štíhlý dřík. Pochází z kaple karlštejnské; XVIII. stol. Výška 0·22, průměr hoření 0·07, dolení 0·115 *m*.

Obr. 115. Kameničky. Znak na zvonu.

Zvony na věži (Adámek K., Památky XV. 473).

1. Průměr 0·73 *m*, výška 0·54 *m*.

PROKRZIKUYTE HOSPODINU WSSICKNI OBYVATELE ZEMIE SLUZTE HOSPODINU SWEU. SL. IM

Nápis jednořádkový, pod tím akantový vlys; letopočet 1600, pod ním krucifix, sv. Jan a Panna Maria.

2. Průměr 0·54 *m*, výška 0·40 *m*.

Nápis kol koruny, minuskule gotická, písmena přeházená; (obr. 114.); pod nápisem štít s orlicí, nad touto trojzubá koruna; nad štítem nápis: »Przemislai«, vztahující se snad k některému z Přemyslů slezských. (Obr. 115.)

Obr. 114. Kameničky. Nápis na zvonu.

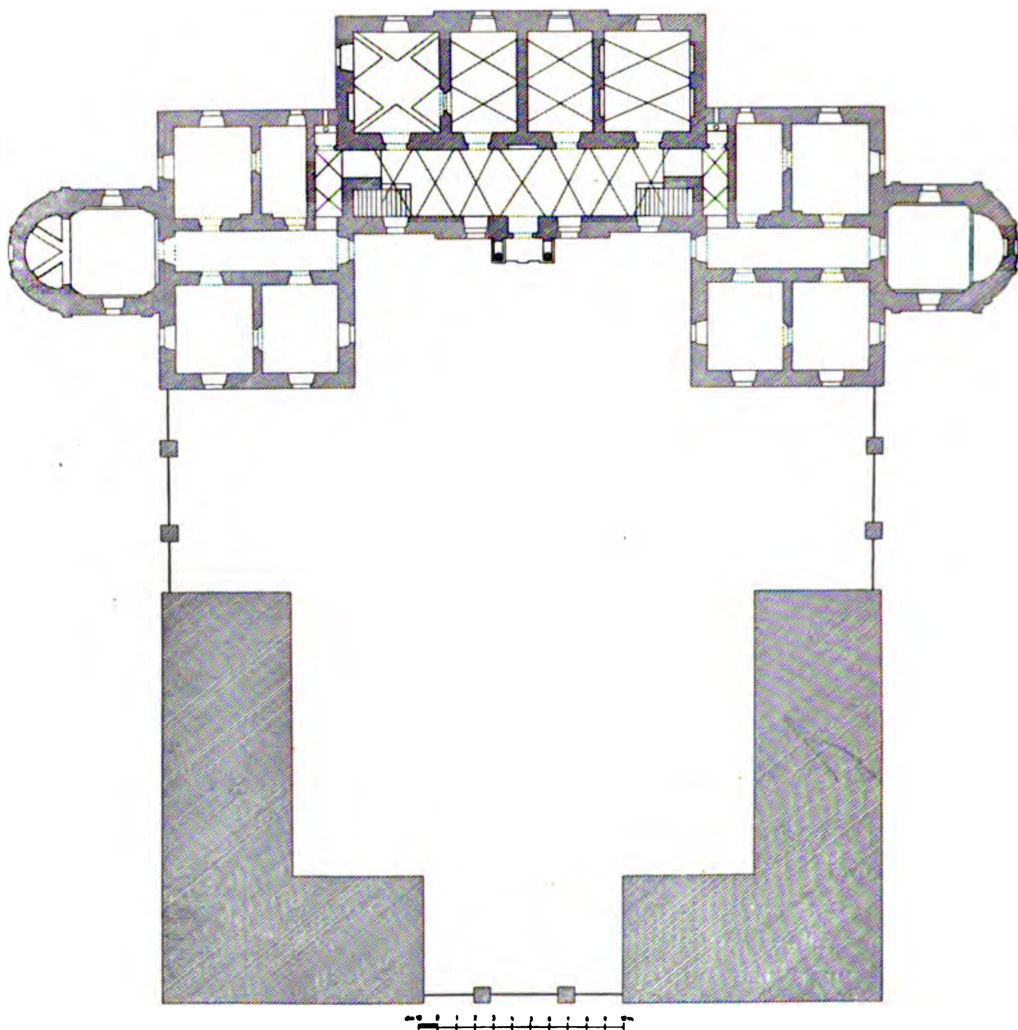
Karlštejn.

ZÁMEK LOVECKÝ.

Schaller, XI. 176. — Sommer, V. 253. — Brychta, Památky I. 174. — Adámek, Sborník 53.

Zámek vystaven Filipem hrabětem Kinským, jenž od r. 1763 byl majitelem panství rychmburského, k němuž

pozemky zdejší náležejí. Jako rok založení udává se 1776 (Sommer 1837 — vor beiläufig 60 Jahren). Leží v lesích na návrší. Budovy rozloženy kol prostranství obdélného (obr. 116.). Přední budovy přízemní sloužily účelům hospodářským; mezi nimi z předu vjezd, k němuž vedla přímá cesta lesem; mezi trakty předními a zadními zeď s dvěma urnami pískov-

Obr. 116. Karlštejn. Půdorys loveckého zámku.

covými, rocailových tvarů, v traktu zadním střední část obytní obdélníková, o jednom patře; po obou stranách nižší křídla; k levému připojuje se kaple sv. Jiljí (obr. 117.), k pravému kuchyně.

KAPLE SV. JILJÍ; oltář svěcen 20. IX. 1708 opatem kláštera hradištského. Čtyrhrané stavení s polookrouhlou apsidou; nad střechou dřevěnou věžka; v presbyteři dvě oválná okna. Vnitřek pilastry a silně

Obr. 117. Karlštejn. Pohled na lovecký zámek s kaplí.

vyloženými římsami rozčleněn; v lodi kruhová klenba. Šířka lodi 4·50 *m*. Kaple v nynější podobě a úpravě z doby Filipa Kinského. Strop malovaný, rocailová ornamentika, uprostřed monogram Panny Marie.

Oltář, na tumbě dřevěné sošky sv. Jiljí, Huberta a Eustacha v malebném uspořádání; nad nimi obraz představující Pannu Marii, jakožto

Obr. 118. Karlštejn. Vjezd a průčelí zámku.

orodovnici, jež béře pod plášť Adama a Evu; v pozadí lesní krajina. XVIII. stol. 2. pol.

Budova zámecká, v středu, jednopatrová, zděná, stěny ovržené s bílými pásy; střecha sedlová, dvojdílná (obr. 118.). Po stranách vchodu prosté sloupy hladké: na nich spočívá balkon prvního patra s kutou mříží;

tato složena z čtyrhranných prutů a stáčených ozdob v podobě C a S. Z dolní předsíně rozloženy schody na obě strany; v prvním poschodí v předu prostranná síň, ostatek komnaty. Dveře na veskrz dubové; zámky, štítky klíční, kliky a závěsy železné kuté, rocailových tvarů.

Obr. 119. Karlštejn. Kamna v zámku.

Kamna hliněná (obr. 119.) v síni prvního patra; zeleně polévaná, trojboká, umístěna do rohu; tvary rocailové; linie vypnuté a zakroucené, bohatě členěné profily; v čele výplň s rocailovou kartuší, v ní relief: dívka, která spočívá na podobě lidské, vedle pes a pyramida; jiná postava podává jí korunu. Na vrchu krbu plně modelovaná postava Turka sedícího s nohama skříženýma; tvář začerněná. Výška celku 2·20 *m*. Šířka 0·80 *m*. Naproti v rohu podobný Turek, menší, práce slabší; části urážené.

Karlštejn starý či Zkamenělý zámek.

Adámek, Sborník o. h. 54. — Týž, Hradiště Zkamenělý zámek u Hlinska; Památky XIX. 27. (Přiložené obrazy vyňaty z tohoto pojednání.)

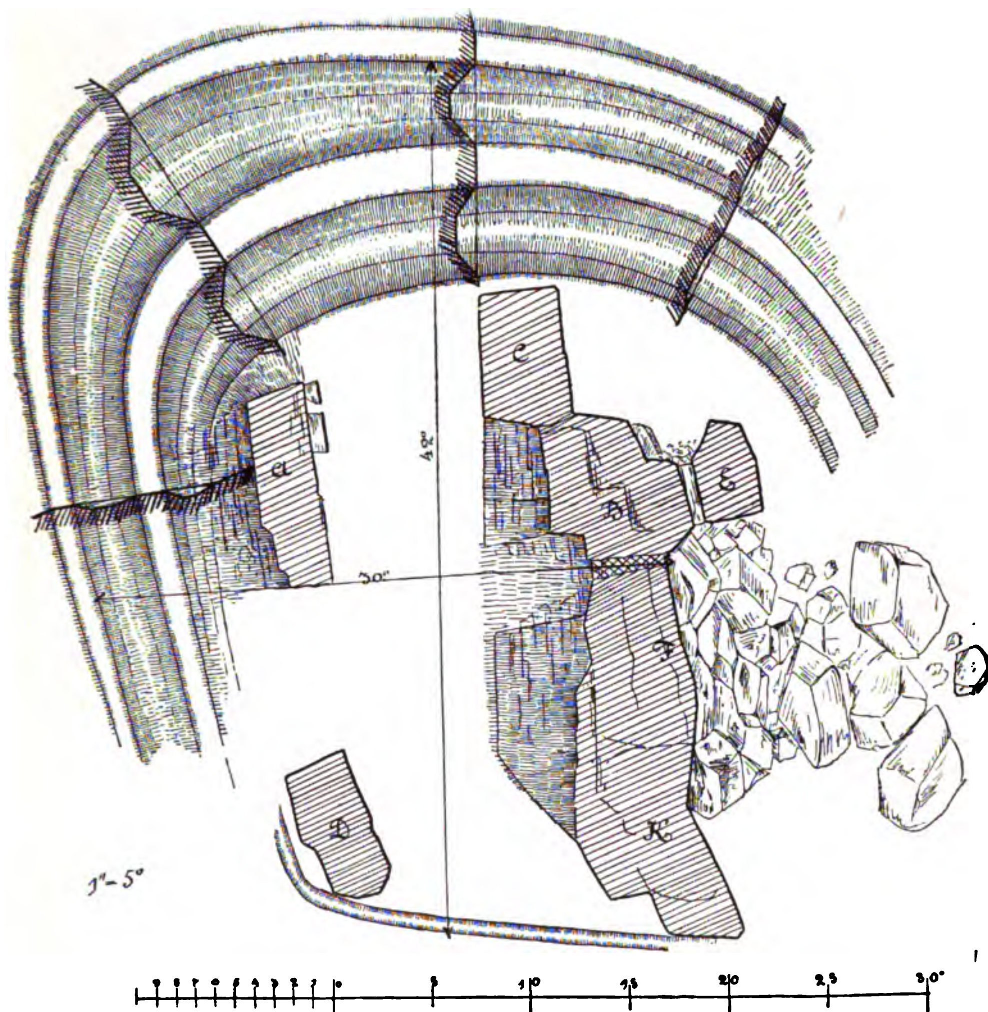
»Zkamenělý zámek« leží na vrchu na jihovýchod od vesnice Karlštejna; hradiště se stopami osídlení staršího a osídlení z doby knížecí. (Obr. 120. až 122.). Běžný název »starý Karlštejn«, jest původu novějšího a vznikl patrně po založení loveckého zámku Karlštejna.

Klešice.

Řadové hroby z doby křesťanské (bronz. andělíček) u potoka na hranicích jesbořických.

Kočí.

Rybička, O starožitnostech a umělcích chrudimských Čas. Č. M. 1848. — **Týž**, Kočí a Vlčnov v Památkách III. 124. — **Nechvile**, Method 1882 st. 83. — **Šolta**, Český Východ 1896 č. 52. — **Zíbrt**, dřevěné kostelíky v českých zemích. Český lid. 1895. 139.

Obr. 120. Karlštejn starý. Hradiště »Zkamenělý zámek«.

KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE (filiálný), založen od královny Žofie, druhé manželky krále Václava IV., listem daným dne 28. února 1397. Obec Kočí byla v držení města Chrudimi, kamž dosud přináleží kostel jako filiálný.

Budova orientovaná, zděná, s dřevěnou věží a mostem; stojí uprostřed obce na rozsáhlém prostranství v středu hřbitova; tento jest vyvýšen a obehnán dřevěným roubeným plotem, krytým stříškou. Kol návrší příkop

Obr. 121. Karlštejn starý. Výkopy ze »Zkamenělého zámku«.

Obr. 122. Karlštejn starý. Výkopy ze »Zkamenělého zámku«.

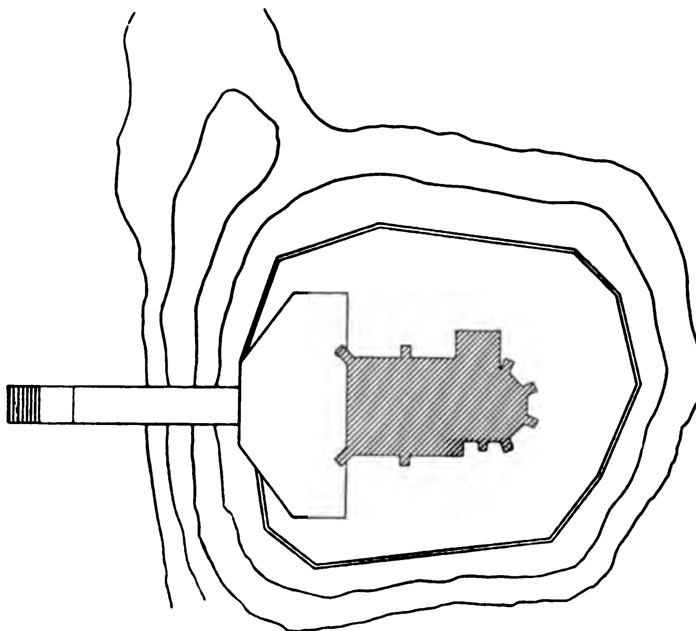
a potok (obr. 123.); přes tento vede most dřevěný, spočívající na dvou pískovcových pilířích; z předu stupně pískovcové, na nichž spočívá čelo mostu (obr. 124.). Most skládá se z osmi oblouků, chodba kryta v dolní části brlením, nad mostem střecha sedlová (obr. 125.).

Na příklopu mostní brány nápis:

Ad Mayorem IHS Dei gloriam
Wyzdwizen tento most Przi tomto chramu Paně
w letu 1721 dne 1. Augusta Nakladem Zadussi
S. Bartoloměje.

Vedle:

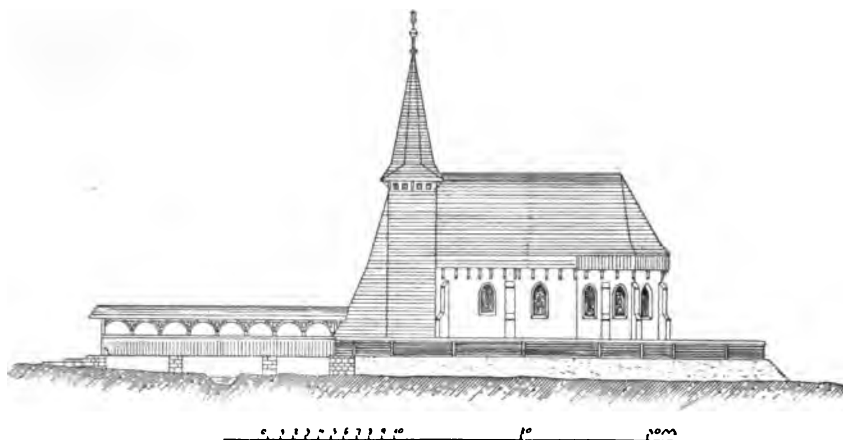
... wystawen od Jana Teplyho ...

Obr. 123. Kočí. Situace kostela.

Most vede do věže, před průčelím chrámu umístěné (obr. 126. a 127.); tato jest úplně ze dřeva, zevně až k zemi šindelem kryta; dolení část tělesa věžního široká, pěti boky zavřená; věž zúžuje se do výše a nese jehlanec, jenž ze čtverce přechází v osmistěn. Na trámu levé strany v přízemí vyřezáno: Leta Paně 1666; k tomu připsáno hrudkou: MATC Za povinosti Waclawa Borowce kosteinika postaveno.

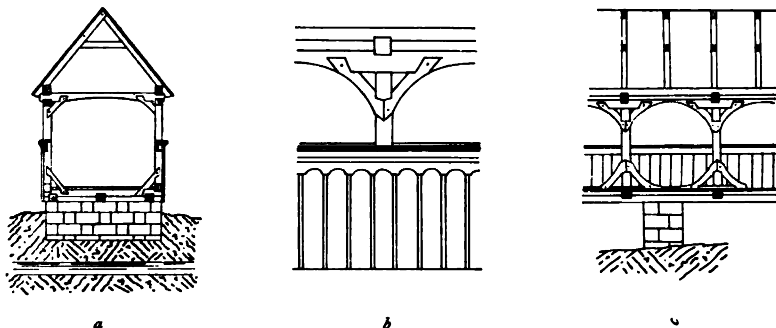
Kostel (obr. 128.) má presbyteř třemi stranami uzavřenou, na nároží a v polovině strany jižní pilíře o jednom ústupu; loď na průčelí a uprostřed podélných stran rovněž opřena pilíři; okna gotická tři v závěru, dvě v jižní straně presbyteria a dvě v jižní zdi lodní; v jednom jednoduchá kružba čtyřlistá. Podval, pilíře a ostění oken z pískovce. Nad presbyteří dřevěné

Obr. 124. Kočí. Kostel s mostem.

roubení ve způsobu podsebití, nad tímto a nad lodí dřevěná střecha šindelem krytá spočívající na krokvicích dřevěných (obr. 129.).

V průčelní zdi kostela pod zvonicí, která tvoří předsíň, portálek gotický, šikmo seseknutý o jednom hlubším žlábku; nad vchodem vytesaný rok založení 1397. Před vchodem na trámoví součástky bývalého hlavního oltáře, ozdoby a sošky dřevěné. Dle nápisu zřízen oltář r. 1682 za děkana S. W. Hataše.

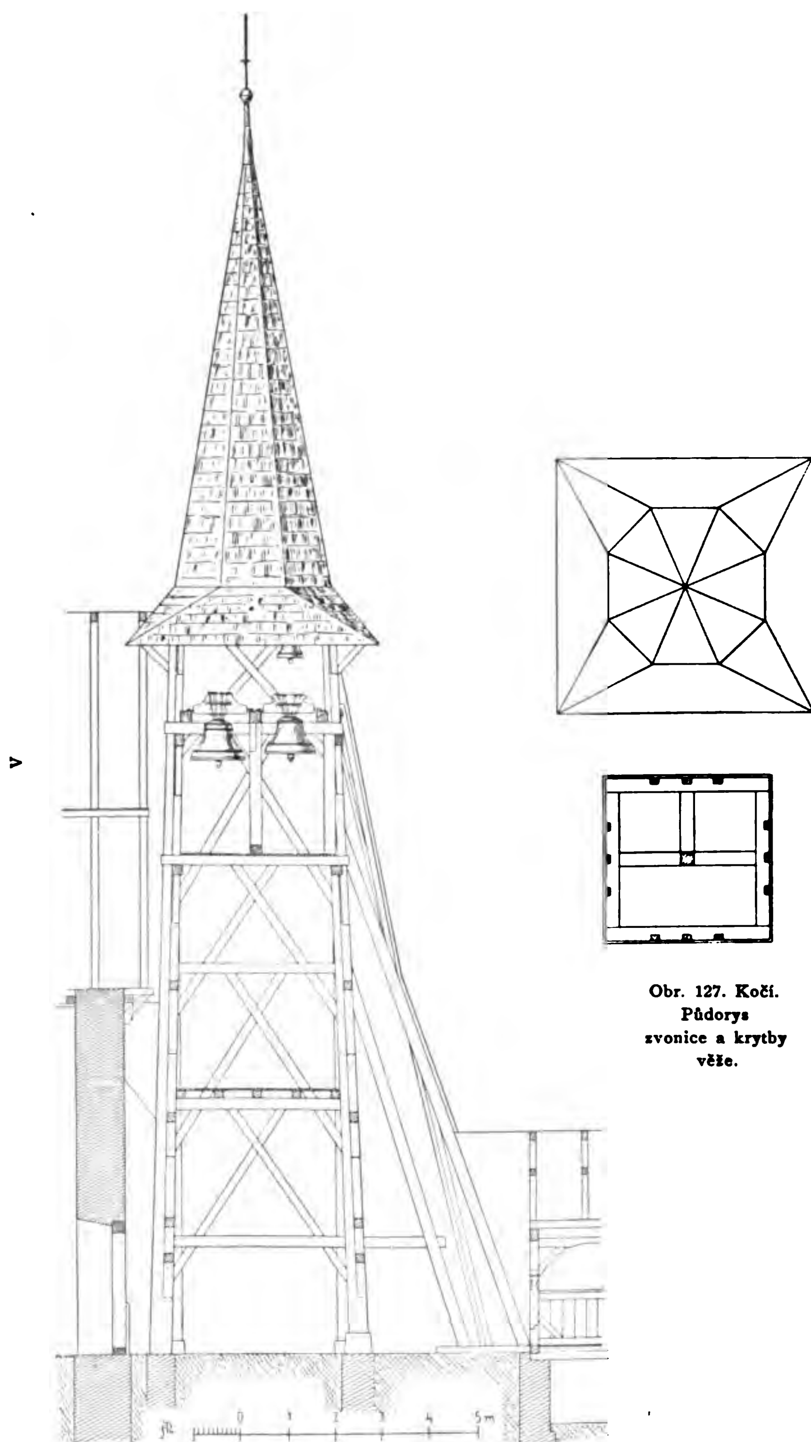

Obr. 125. Kočí. Most kostelní; *a*, *c* řez příčný a podélný, *b* pažení a vazba trámů.

Vnitřek kostela s části nově upraven. Presbyteř klenutá, klenba gotická s pasy vybíhajícími od prostých konsol; svorníky okrouhlé, na jednom prázdný štít. V presbyteři i lodi bývaly malby nástěnné. Strop v lodi prkenný, jednotlivé pruhy ozdobeny květy, tulipánky, jiřinkami, mečíky a pod. (obr. 130.). Kruchta stejně vyzdobená; obojí z r. 1678. Nápis na stropě: Leta 1678.

Sakristie čtverhranná, s křížovým klenutím, na východní straně gotické okénko; vchod do sakristie z kostela čtverhranný gotický, hoření kouty prohnuté.

Délka presbyteria 6 *m*, šířka 5 *m*, šířka strany závěru 2·15 *m*; délka lodi 9 *m*, šířka 7 *m*; šířka předsíně pod zvonicí 18 *m*; délka 8·50 *m*.

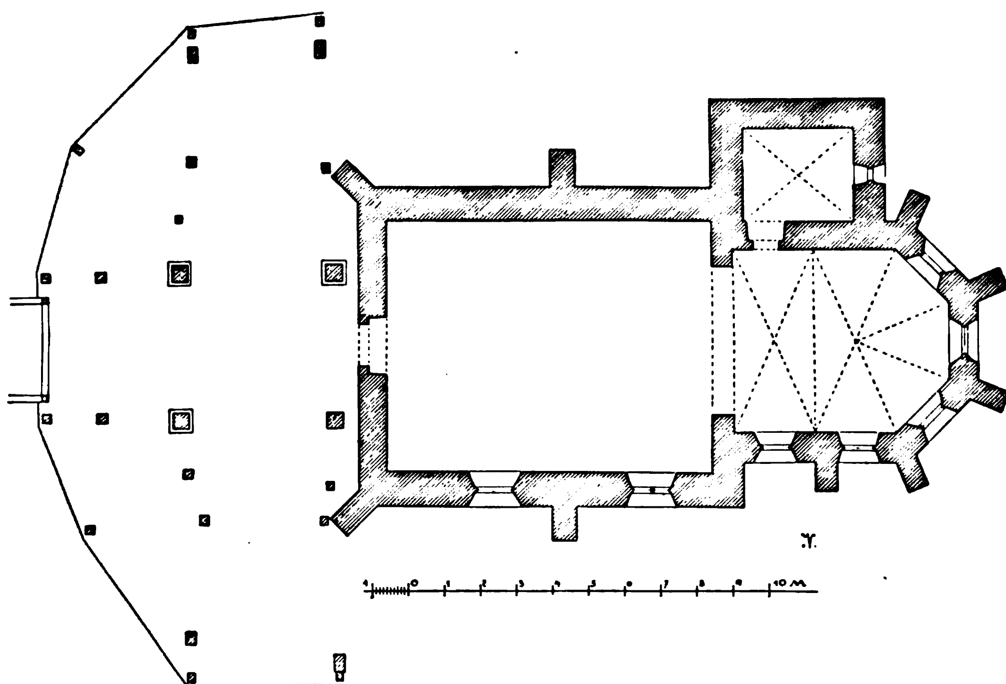

Obr. 127. Kočí. Půdorys zvonice a krytby věže.

Obr. 126. Kočí. Vazba věže kostelní.

Sanktuarium na straně evangelií, kamenné, čtverhranné, se štítem a postranními fialami; ve štítu vybíhajícím v kříž kružba; po stranách štítu dvě růžice. V. 1·32 *m*, š. 0·67 *m* (obr. 131.).

V lodi odkryty r. 1899 malby nástěnné. Nad obloukem triumfálním Kristus na kříži; u kříže Máří Magdalena; na levo postava Panny Marie v rouše červeném a svrchním šatě modrém; na pravo Jan Evan-

Obr. 128. Kočí. Půdorys kostela s věží.

gelista. Sličné tváře; svěží barvitost. XVI. stol. Po stranách oblouku na levo velká postava sv. Vojtěcha, pod ní nápis:

Swaty Wogtech patron česky,

na pravo postava biskupa a nápis:

Swaty Gothard biskup Hyldensky
patron proti Hromu a krupobiti a zlemu wětru.

Na levé (severní) stěně lodi postavy a skupiny svatých: sv. Magdalena, opřená o lebku, v levici drží kříž; kartuš barokní s nápisem:

Tiechto zagiste gest kralowstwi Nebeske genž pohrdaly žiwotem Swieta a przyssly k odplatie kralowstwi a umyly roucha swa w krwi Berankowě.

Vedle sv. Rosalie, dále zavraždění sv. Ludmily, kterouž dva vrahové, každý po jedné straně, škrtí; nad tím:

Swata Lydmila Bohu i lidem mila pro wiru krzestianskau usskrcena byla.

Pod obrazem:

Nakladem Ludmily Tepty z Topole A. 1743.

Svatá Dorota, s nápisem:

Nakladem Doroty Zemanowy.

Obr. 129. Kočí. Pohled na kostel.

Mezi svatou Rosalií a Ludmilou stopy starších maleb doby gotické; ruka s nožem, ležící nahá postava (sv. Bartoloměje) a pod tím hlava muže.

Obraz korunování Panny Marie (obr. 132.) na desce prkenné, na níž napjato plátno s křídovým podkladem; v dolejší části otevřený

Obr. 130. Kočí. Dřevěný strop lodi kostela 1678.

hrob, kol něho apoštolové; v hoření části Panna Maria v rouše zeleném, s bílou plenou na hlavě, mezi Bohem Otcem a Synem sedícími na duze; Kristus v červeném rouchu, s korunou na hlavě, drží žezlo a jablko; Bůh Otec s korunou císařskou; nad nimi holubice. Půda zlatá. V levém rohu značka

I F ꝭ Z Z

(vykládaná též za rok 1522 neb 1572). Obraz z poč. XVI. stol., nyní silně přemalován *J. Papáčkem*. Výška 2·10 *m*, šířka 1·50 *m*.

Obraz posledního soudu; v hoření části Kristus na duze sedící, zahalen v červené roucho, pod nohama má zeměkouli, u hlavy po jedné straně lilii, po druhé meč; po stranách troubící andělé; níže klečí po obou stranách Panna Maria a sv. Jan Křtitel, tento v rouše žíněném. V dolní části anděl s čer-

Obr. 131. Kočí. Sanktuarium.

venými křídly odděluje spravedlivé od hříšníků, jež čerti zahánějí do otevřené tlamy; na křídlech postavy svatých s kleštěmi a sekerou (sv. Fabián a sv. Matěj?), při nich nápisy:

Buoh saudit przigde s starri lidu sweho i
knizigaty g° Isai: III. a
Wierzim tiela vzkrzisseni i ziwot wierzny.

Obr. 132. Kočí. Obraz tabulový.

XVI. stol. 2. pol., ve způsobu mistrů epitafií. Přemalováním utrpěl obraz na charakteru a jemnosti. Výška 1·36 *m*, šířka středu 0·96 *m*, křídel 0·48 *m*.

Obraz tabulový, Ukřižovaného; Kristus visí na kříži, označeném deskou INRI; na levo Panna Maria oděná v modrý šat, v pravo

sv. Jan, s rukama sepjatýma (nohy bosé); pod křížem Magdalena; v pozadí krajina s modrými vrchy, po cestách jezdci. Malba tvrdá, obhroublá, z první polovice XVI. stol. Výška 1·45 *m*, šířka 0·94 *m*. Obraz byl skryt a připevněn nad obloukem triumfálním.

Obraz na plátně, sv. Bartoloměj, z původního oltáře hlavního; nad světcem anděl s nápisem: S. Bartolomaeus 1680. Signatura S. G. 1680 svědčí *Samueli Gindterovi*, malíři chrudimskému.

Obraz umučení téhož světce; na plátně; světec uprostřed mezi třema pochopy; nad ním anděl s palmou. Dobrá, poněkud brutální malba z 1. pol. XVIII. stol. opravena r. 1881 *J. Papáčkem.*

Poboční oltář z r. 1676, z doby Hatašovy; obnovený zánovně; kazatelna z r. 1681 s podobami evangelistů ve způsobu *Gindterově.*

Korouhve poutní, s malbami. XVIII. stol.

Svícen železný (obr. 133), tabulka s nápisem:

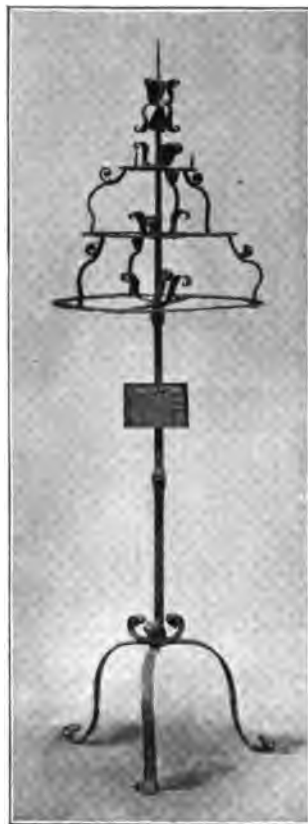
Tento Swicen obietowan gest ke czti a chwale bohu wssemohoucimu a sv. Bartolomegi M. 1732.

Svícny dřevěné, dva, renaissanční; dřík soustruhovaný, na něm kotlík, zdobený po stranách ornamenty, nad tímto oblouky nesou vlastní mísku. V. 1·50 *m*.

Svícny cínové, lité, dobré práce, s letopočtem 1669 a písmenami: J. L. W. B. a G. D. J. H.

Kaditelnice měděná, vrch prolamovaný. XVI. stol.

Kasule s pruhem vyšívaným nyní v museu v Chrudimi.

Obr. 133. Kočí. Kovaný svícen, 1732.

Zvony na věži:

1. Průměr 1·05 *m*, výška 0·78 *m*:

anno domini mcccclxxxxvi hec campana fusa est ad honorem dei omnipotentis et beate marie virginis ac beati bartmi.

Nápis jednořádkový; pod ním po jedné straně znak, na druhé světec.

2. Průměr 1·02 *m*, výška 0·75 *m*.

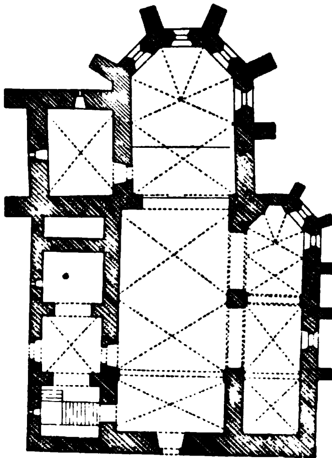
LETA x MDLXII x TENTO x ZWON x SLIT x GEST x KE x CZTI x A CHWALE x PANU x BOHU x WSSEMOHUCZIMU x DO x VSY x KOCZIHO x SKRZE x WACZLAWA x KONWARZE. x

Nápis ve dvou řádcích, pod ním liliový vlys; pod tím na jedné straně tabulka s nápisem v gotické minuskuli:

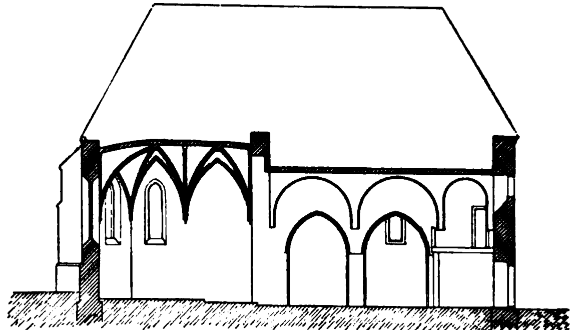
S Koczího richtarz Gan Honk, s Topoli Wawrusska Waniczek, Klimess, Matouss Korciek, Barton, Hemerka.

3. Nejmenší bez letopočtu. Nápis:

+ Pane bozye day swobodu + tyem + ktoz + tye milugy. Kuchynka + pan wladarz.

Obr. 134. Kostelec u Městce. Kostel sv. Petra a Pavla.

Obr. 135. Kostelec u Městce. Kostel sv. Petra a Pavla; řez podélný

Kostelec u Městce Heřmanova.

Heber, Burgen III. 222. — Schaller XI. 28. — Sommer V. 24. — Adámek, Chrudimsko. — Sedláček, Hrady I. 177.

Naleziště železných předmětů středověkých.

KOSTEL SV. PETRA A PAVLA, (filiální), byl r. 1350 farním; stával však již v XIII. stol., soudě dle zbytků románských; r. 1318 jest již zmínka o Heřmanovi z Kostela. Od XVI. stol. ves s kostelem přináležela k panství Heřmanova Městce.

Kostel se hřbitovem stojí na návrší a jest kol do kola obklopen valy umělými; tyto jsou na některých místech téže výše jako zeď hřbitovní; mezi valy dvé příkopů navzájem spojených, do nichž prý rourami hliněnými voda se vpouštěla; zeď hřbitovní z kamene lámaného.

Budova kostelní orientovaná (obr. 134.), zděná, má dvě lodi a dvě presbyteria; presbyterium větší, hlavní, zavřeno třema boky; na nároží a v prostřed zdi jižní pilíře opěrné, pískovcové, o dvou ústupech a podvalu; na jižní straně přiléhá presbyterium menší dvěma boky a přechází bokem podélným v loď pobočnou; na obou nárožích pilíře, na zdi podélné pilíře tři. Na straně severní sakristie a sínec, v tomto bývala prý poustevna.

Obr. 136. Kostelec u Městce. Sanktuarium.

V presbyteři okna gotická; jedno, v středu presbyteria, má částečně původní kružbu, končící čtyrlistem.

Presbyterium větší i postranní a loď poboční jsou klenuty. (Obr. 135.) Klenutí v presbyteři křížové se žebry, má dva oddíly; loď boční spolu s presbyteří tři oddíly a závěr; svorníky kruhové, na některých rosety; žebra velkého presbyteria sbíhají na konsoly. Mezi lodí vedlejší a hlavní dva oblouky gotické nesené jednoduchým pilířem s přiseknutými hranami.

Délka presbyteria 7·90 *m*; šířka 5·40; výška 8 *m*; délka boční lodi s presbyteriem 11·50; šířka 3 *m*, výška 6·70. Vchod do sakristie gotický, o třech žlábcích a dvou lalocích; sakristie čtverhranná, s křížovým klenutím se žebry.

S a n k t u a r i u m na straně evangelií (obr. 136); čtverhranné se štítem trojhranným; obruba kamenná, profilovaná, o hlubokém žlábku a dvou zářezech. Dvířka dřevěná, zevně pobitá železem (nyní v museu v Chrudimi). Na vnitřní straně namalován klečící anděl s dlouhými křídly; silně konturované obrysy; půda černá. XIV. stol. konec, XV. stol. poč.

H l a v i c e r o m á n s k é a p a t k y s l o u p ů, které se zde druhdy nacházely, nyní v museu v Chrudimi. (Obr. 137.)

Oltář dřevěný, vyřezávaný, s obrazem sv. Šimona, v osmihraném rámci; nad tímto ovální rámec; obrazy podřízené ceny; rámování bohatě vyřezávané a prolamované skládá se z lupení do výše se vinoucího. XVII. stol. 2. pol.

Malby nástěnné, nyní zabílené, nacházely se v presbyteriu; na straně epištol vyobrazeno bylo dvanáct rytířů klečících, úplným brněním oděných; při nich štít s listem leknínovým zeleným v poli bílém. Nad nimi byl nápis:

Rod urozených a statných panu rytířů Hermanů.
⥅ a . d . 55 R a d 1694.

(poslední znamená as: a . d . 1355 (?) Restauratum (?) a . d . 1694.)

Obr. 137. Kostelec u Městce. Románské hlavice a patka, nyní v museu chrudimském.

Nad nimi byly obrazy: mrtví vstávající z hrobů, čert honící hříšníky a kotel v průřezu s hříšníky, nad nimi kostel. Na straně protější byla vyobrazení: večeře Páně; nad ní Kristus se zeměkoulí v ruce, u hlavy slovo: pax; vedle večeře Páně kruh se zvířaty; pod ní postavy svatých, jmenovitě sv. Pavla.

Malby pocházely, jak se podobá, ze XIV. stol.

Krom maleb byly zde nápisy, mezi nimi celé desatero Božích přikázání.

Křtitelnice kamenná, druhdy na hřbitově vedle vchodu pobočního, nyní v museu v Chrudimi; podoby polokoule; bez ozdob.

Zvony na dřevěné zvonici.

1. Průměr 0·95 *m*, výška 0·77 *m*.

hec campana fusa est ad laudem dei omnipotentis et beate marie virginis et sancti petri patroni ecclesie villa vocatur costelecz . anno domini MXX per magistrum jacobum dictum ptaczek in montibus cutnis . en ego campana nunquam pronuncio vana.

Nápis dvouřádkový, pod ním postavy Panny Marie a sv. Petra.

2. Průměr 0·79 *m*, výška 0·62 *m*.

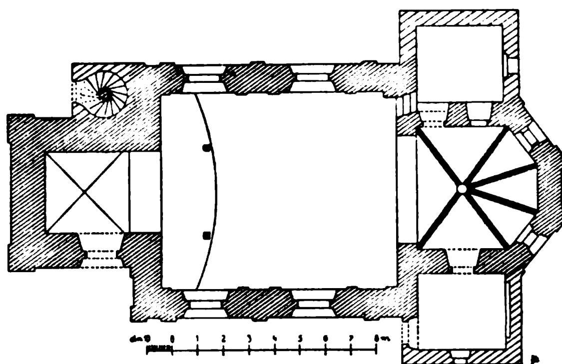
nenij x ziadneho x gmena x podevssim x nebem x skrze niezby x mohl x przigiti x spaseni x nez gmeno x pan x gezijss 1551.

Nápis jednořádkový, pod ním postava sv. Petra.

3. (Malý). Ga hlas x volagiczího x na paussti x spravte x cestu x panie.

Kostelec (Vrbatův) u Chrasti.

KOSTEL SV. HAVLA OPATA, (farní); připomíná se r. 1086; r. 1349 byl farním, později filialním do Žumberka; r. 1787 zřízena zde lokalie, r. 1853 fara. Osada pojmenována dle Vrbaty, zakladatele kláštera Podlažického.

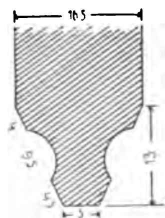
Obr. 138. Kostelec Vrbatův. Půdorys kostela sv. Havla.

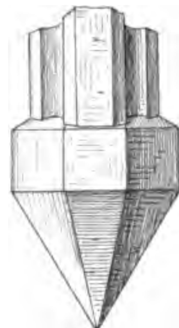
Stavení orientované, zděné, jednolodní s věží v průčelí (obr. 138.); chor gotický, třema stranami uzavřený bez opěrných pilířů; presbyterium uvnitř klenuté, jednoduché pasy vybíhají od prostých konsol v podobě jehlanců špičkou dolů obrácených (obr. 139.). Loď a věž v nynější podobě z XVIII. stol.

Loď dlouhá 9·3 *m*, šir. 7·8 *m*; oblouk triumfální 0·8 *m*; presbyterium dlouhé 4·7 *m*, široké 4·9 *m*.

Obraz sv. Františka ležícího na kříži; obličej a ruce jemně malovány, v pozadí krajina. Ve způsobu *Balkově;* XVIII. stol. Pochází dle podání ze zrušeného kláštera v Sedlci.

Kalich stříbrný (na faře chovaný), gotický (obr. 140.); noha šestilaločná, okraj plochý, okolek prolamovaný ve tvary čtyrlistů a plamenů; na plochách laloků rýsované lupenové a plamenové ozdoby; na jedné straně štít terčový, v něm křížem přeložená kladívka; noha vybíhá ve tvar zídek, mezi těmito a ořechem nápis maria; nad ořechem ihesus; ořech s puklemi, na nich nasazené hlavy andělíčků; pod hladkou kupou liliový vlys. Gotická perioda XV. stol., konec. V. 0·21 *m*. Průměr nahoře 0·11, dole 0·142 *m*. Dle podání věnován kalich od havířů bítovanských; na zboží Včelákovském, k němuž Kostelec patřil, dobývaly se vůbec v XV. a XVI. st. rudy železné a sirné; hory ty však zašly na zač. XVII. st., neb ku konci XVI. st. (Rybička, Památky VII. 354. p. 26.)

Obr. 139. Kostelec Vrbatův. Profil žebra a konsola.

Zvony na zvonici:

1. Průměr 0·95 *m*, výška 0·73 *m*.

Leta bozijho 15XXXIX tento zwon slit gest ke czti bohu wssemohuczimu do rychnova skrze iakoba placzka na horach gun. x

Nápis kol koruny.

2. Průměr 0·62 *m*, výška 0·47 *m*.

AVE MARIA GRACIA PLENA O LUCAS MARCUS JOHANES MATHEUS.

Nápis kol koruny.

Zbytky náspu, jakožto opevnění kostelního u východní strany kostela na svahu ku potoku Žejbro.

Obr. 140. Kostelec Vrbatův. Kalich gotický; štítek se znakem hornickým.

Kozojedy.

Schaller XI. 194. — Heber's Burgen V. 153. — Rybička, Památky I. 271. — M. L.(üssner), Památky II. 191. — Sedláček Hrady I 188.

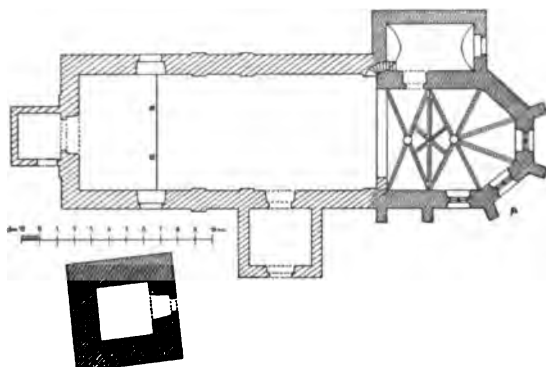
TVRZ, jež stávala u Pochobrad, blíž mlýna nazvaného Červenec; náspy z tvrze pozůstalé rozkopány a rozvezeny r. 1857. Vlacheň z Kozojed připomíná se roku 1318, rod z Kozojed v stol. XV.; vymřel 1454. Při kopání r. 1847 a 1857 učiněny různé nálezy; předměty železné, sekera, hroty, střepy z nepálené hlíny a polovice paty románského sloupu s lupeny v rozích.

Licibořice (Lucibořice).

Sommer V. 267.

KOSTEL SV. MICHALA, (farní), byl r. 1350 farním; později filiálním do Bojanova; r. 1780 zřízena zde lokalie, r. 1853 opětně fara. Kostelní budova orientovaná, zděná, malebně položená, mezi návršími a lesy. Presbyterium gotické (obr. 141.), třemi boky osmihranu uzavřené; na nároží

a v prostřed zdi jižní pilíře pískovcové o jednom ústupu a podvalu. Ve středním a dvou jižních bocích polygonu okna gotická, dělená vertikálním pruhem, ozdobená nahoře kružbou, skládající se ze dvou polotrojlistů a tvarů plamenitých, úhledně pracovaných (obr. 142.). XV. st. konec neb poč. XVI. st. Na severní straně presbyteria sakristie obdélná; dlouhá loď, do níž vede na jižní straně sínka, v nynější podobě z XVIII. stol.

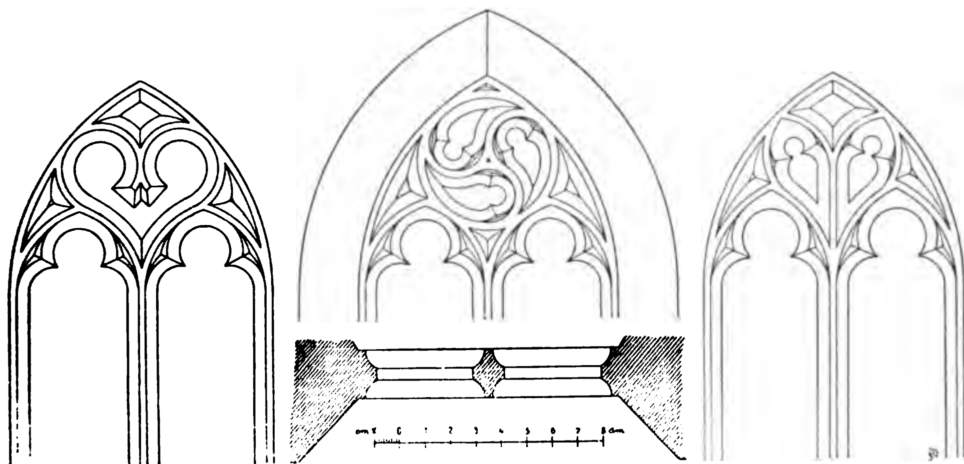

Obr. 141. Licibořice. Půdorys kostela sv. Michala.

Presbyterium klenuté, o dvou oddílech, v polygonu pět hlubokých kuklí; pole před ním ležící má křížové klenutí, obě partie spojeny navzájem křížícími se pasy; tím nabývá klenutí tvar hvězdový.

Žebra pískovcová mají proláklé profily a vybíhají od konsol hráněných dolů zahrocených, uprostřed proláklých (obr. 143.); kruhové svorníky ploché. Původní stav pozdní gotiky celkem dobře zachován. Pozdější loď má plochý strop rákosový.

Presbyterium: délka 7·30 *m*, šířka 5·?0 *m*, strana polygonu 2·80 *m*. Loď: délka 16·90 *m*, šířka 6·70 *m*.

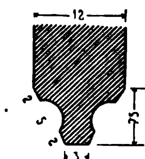

Obr. 142. Licibořice. Kružby oken kostela.

Oltář hlavní s obrazem sv. Michala zápasícího s drakem; maloval *Jan Kokeš* 1842.

Křtitelnice pískovcová, válcového tvaru, víko cínové.

Monstrance mosazná, zlacená, noha tepaná, kol lunuly tepaný rámec, stříbřený, ozdobený nasazenými imitacemi drahokamů ze skelné broušené hmoty. XVIII. stol. Výška 0·40 *m*.

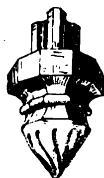
Věž kostelní, vedle kostela o sobě stojící, zděná; o jednom patře, s bání dřevěnou cibulového tvaru. Vchod do věže čtyrhranný, pískovcová obrubeň gotická, s lištami. Nad vchodem zazděn kámen s postavou dětskou a znakem nezřetelným.

Zvony ve věži:

1. Průměr 0·93 *m*, výška 0·78 *m*.

FIAT MISERICORDIA TUA DOMINE SUPER NOS. ANNO 1714.

Obr. 143. Licibořice. Profil žeber a konsoly.

Nad a pod nápisem ornamentovaný pruh, pod ním festony; na plášti reliefy, postavy dvou svatých a dvou světic; tyto obklopeny věncem.

2. Průměr 0·68 *m*, výška 0·60 *m*.

Tento zvon starý od roku 1714 přelitý byl v Praze od Karla Bellmanna c. k. dvorního zvonaře r. 1837 a nazvaný jest Michal.

3. Malý zvonek r. 1861.

Lipka.

Rybička, Památky IV/2. 38. — Rieger, Památky X. 737. — Sedláček, Hrady I. 163 a násl.

TVRZ někdy rodu Kustošů ze Zubřího a na Lipce; blíž Brádla (sklárny) nad levým břehem Chrudimky na kamenitém návrší, starými lipami osázeném. Stará tvrz rozšířena za Jana Kustoše († 1588). R. 1715 Marie Alžběta Kustošová, provdaná Milesimo, prodala Lipku Frant. Jos. hraběti ze Schönfeldu. R. 1737 koupena pro rod Schönfeldů (po druhé) a spojena s panstvím nasavršským.

Zámek Jana Kustoše o dvou poschodích do čtverhranu postavený, s arkádami do vnitř otevřenými a vížkami ozdobený v první polovici našeho věku částečně odklizen; hoření patro sneseno a křídla poboční odbourána. Nyní jest to stavení prosté o jednom poschodí, obdélné, s křídlem postraním, kolmo k němu postaveným. Zevně na hlavní části jednoduchý vchod renaissanční, nyní nepoužívaný; v prvním poschodí řada šesti oken čtverhraných; v části do dvora obrácené v přízemí prostranná síň klenutá a schodiště.

Hrobka Kustošů opodál dvora; zřízena byla spolu se sborem bratrským, od Jana Kustoše. Po sboru neostalo památky, leč název »u kostelíka«. Náhrobky Kustošovské, zcela otřelé, částečně travou zarostlé v ohradě, již spolu se křížem kamenným zřídila Vilemina kněžna z Auerspergu. Popis náhrobků, nyní až na nepatrné obrysy nezřetelných, podal Rybička l. c. r. 1861. Čitelný tehdáž byl náhrobek Doroty Kustošové ze Šanova na Lipce z r. 1586.

Lukavice (Velká, též Velké L.).

Heber, Burgen V. 153. — Rybička, Památky II. 40. — Sedláček, Hrady I. 169.

Lukavice byly původním sídlem rodu Lukaveckých z Lukavic. R. 1318 vyskytuje se Radslav z Lukavic. Od XVI. stol. spojeny byly se statkem Žumberským. Tvrz, která stávala v lesích mezi Lukavičkou a Žumberkem v místě, jež nazývají Hrádek, též Kočičí Hrádek, byla již v XVI. stol. pustou (1616 se připomíná ještě jako pustá). U Lukavic byly již v dávných dobách doly, v století XVII. často se uvádějí. V XVIII. stol. bývaly pronajímány, až koncem století Jan Adam z Auerspergu převzal je ve vlastní vedení a zvelebil je.

ZÁMEK, o jednom poschodí, přízemí rustikované; v průčelí štít trojboký, v něm znak s odznaky hornickými. XVIII. stol. 2. pol.

Markovice.

Rybička, Památky. — Nechvíle, Method 1882.

KOSTEL SV. MARKA (filiálný); druhdy též pod jmenem »Kaplice minus« uváděný; r. 1350 byla zde plebanie, která zanikla; 1676 byl filiální do Chrudimi; podací měla Eva z Valdštýna, která je prodala hrab. Frant. Jos. ze Schönfeldu.

Budova kostelní orientovaná, zděná, stojí o samotě se hřbitovem na mírném vršku blíž osady Markovic; jednolodní s apsidou polookrouhlou, při ní na straně jižní sakristie čtverhranná, zvenčí na podélné straně kostela opatřená barokním štítem; zevnějšek kostela prostý, okna čtverhranná, v hoření straně mírně vypnutá; vnitřek úměrný, a pokud architektury se týče, jednotného rázu, upomínajícího na stavby hrabaty ze Schönfeldu v 1. pol. XVIII. stol. provedené (Bojanov, Kamenice Trhová). Presbyterium klenuté s třemi kuklemi, dělenými širokými pásy, jež spočívají na pilastrech, jež nad úzkým hrdlem mají silně vystupující římsy; před závěrem obdélné travée s křížovým klenutím; oblouk triumfální stlačený na pilastrech; loď s plochým stropem na rákos; v koutech a mezi okny pilastry až pod samý

strop jdoucí (po každé straně dva poloviční v koutech a dva celé po stranách). Na západní straně kruchta. Presbyteř vnitř: délka 8·45 *m*, šířka 5·95 *m*; výška 6·32 *m*; loď: délka (i s kruchtou) 14·91 *m*, šířka 8·30 *m*; výška 7·44 *m*.

Oltář sv. Marka, kol nového obrazu (od *Papáčka*) široké rámování, plastické a prolamované, z lupení složené; figurální část sv. Barbora, sv. Kateřina a andělé slabé práce, část ornamentální velmi dobrá. XVIII. st. poč.

Oltář sv. Antonína, na straně epištol; dřevěný ve slohu pozdní renaissance; XVII. st.; některé části, vlys a hoření nástavek řemeslně provedeny; obraz sv. Antonína na plátně malovaný, pozdější, z XVIII. stol.

Zvonice zděná, stojí opodál kostela; základ čtverhranný; nad vchodem okno gotického tvaru; zvon z r. 1846 od *Paula* v Hradci Králové.

Obr. 144. Medlešice. Pohled na zámek.

Medlešice (Mezilesice).

Rybička, Památky I 271.

Jméno původní, Mezilesice, přichází r. 1229; dle místa jmenoval se vladycký rod Hrochů z Mezilesic. Panství, přináležející nyní rodu z Wiederspergů, skládalo se z několika dvorů poplužních, různým majitelům náleževších. Ve válce třicetileté vpády švédskými tvrz i dvory vydrancovány a spuštěny. Tvrz znovu vystavěna za Evy Kustošové ze Zubřího, rozené z Glouchova (kol. r. 1660); v rodě Kustošů ostaly Mezilesice do r. 1716. R. 1722 koupila je Terezie Rašínová z Rizemburka, rozená Straková z Nedabylic, po smrti její 1725 připadly dceři její Marii Terezii provdané za Václava svob. pána z Vernieru. Z doby té pochází stavba nynějšího zámku; kaple domácí používáno r. 1730.

Obr. 146. Medlešice. Oltářík v domácí kapli; střední relief snětí Krista s Kříže.

Budova zámecká, slohu barokního, zachovala celkem svou podobu, až na věž, cimbuřím opatřenou, nově přistavenou. (Obr. 144.) Jednoduché obdélné stavení o jednom poschodí s výstupkem, v němž nachází se vchod ke schodům. Na nárožích pilastry; široká fronta, obrácená do zahrady, má

ozdoby štukové; okna mají štíty střídavě trojhranné a polookrouhlé. Střecha mansardová s okny.

Uvnitř v prvém poschodí ploché stropy se štukaturami, tvořícími obrazce se silně profilovaným rámováním.

KAPLIČKA DOMÁCÍ, zasvěcená sv. Rodině Kristově, vedle schodiště, malých rozměrů, podoby obdélníka s dvěma výklenky. Obraz na oltáři nový, od *J. Papáčka.*

Obr. 147. Medlešice. Kalich v domácí kapli zámecké.

Oltářík ze želviny (obr. 145. Příl. VI.) se stříbrnými součástkami, o třech etažích, sloupky stříbrné, po celém dříku tepané květy; tepané stříbrné reliefy; dole kladení Krista v hrob; uprostřed Snětí s kříže (obr. 146.) dle motivu připisovaného *Michelangelovi;* nahoře Kristus na kříži mezi Marií a Janem; po stranách voluty, na nich podoby andělů; navrchu nástavek s podobou srdce a soškou anděla s křížem. XVII. st. Výška 1·05 *m*, šířka 0·42 *m*.

Kalich stříbrný, tepaný (obr. 147.); noha trojdílná, s medailony, v nich znamení umučení, mezi medailony rocaillové nádory, nodus trojdílný;

Obr. 145. Medlešice. Oltářík v zámecké kapli;
ze želviny a stříbra. Augsburská práce. XVII. stol.

spod kupy tepaný, na třech stranách znamení umučení Kristova, mezi nimi nádory s klasy.

Na noze vyryto A. I. O 1760. Značka: štít, v něm lev, po stranách 1760. V. 0·275 *m*, průměr dole 0·165, na hoře 0·095.

Kropenka závěsná, plechová s emailovanými námětky; miska z rubínového skla; po stranách postavy Arona a Mojžíše; deska se Zvěstováním Panny Marie. XVII.—XVIII st.

Krucifix stříbrný, na černém hlazeném kříži dřevěném. XVII. st.

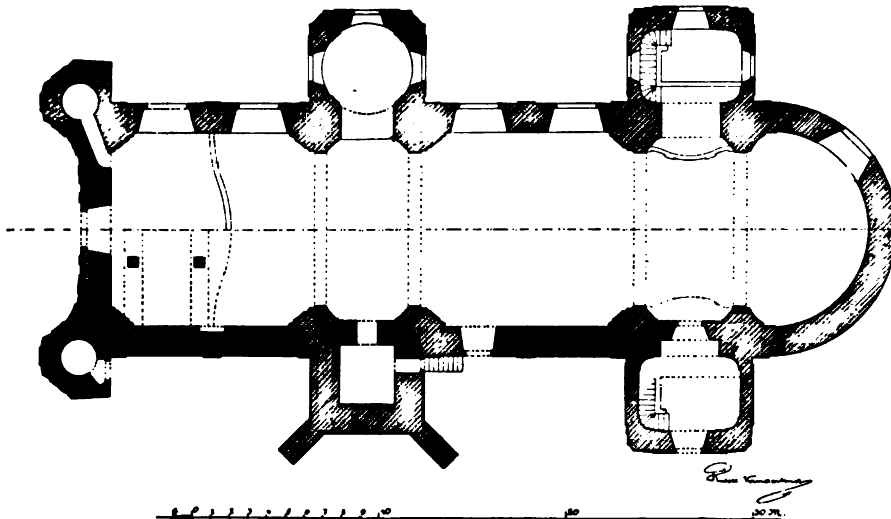
Figurky mosazné, zlacené; dvě; podoby evangelistů; gotická perioda XV. st.

Městec Heřmanův.

Schaller XI. 20. — Sommer V. 21. — Adámek, Chrudimsko. — Pokorný, Stopy průmyslu v Heřmanovu Městci za časů nejdávnějších. Světozor 1874. S. 187. — Pokorný, Heřmanův Městec v letech 1660—1797. Světozor 1874. S. 603. — Pokorný, Zboží Heřmanoměstecké. Světozor 1875. S. 292. — Týž, Městec Heřmanův. Tamže, 1875. S. 429. — Rybička, Městec Heřmanův, město a velkostatek v Chrudimsku. Památky XIV. — Sedláček, Hrady I. 177.

Naleziště starých hliněných hrnků na staveništi nynější pošty.

Jméno a založení Heřmanova Městce (Hermanni civitas) uvádí se ve spojení s vladyky z Mrdic, jichž tvrz ležela mezi nynějším Městcem a Klešicemi; v rodu tom jméno Heřman bylo obvyklé; ve znaku měl lupen leknínový, jejž nacházíme též v erbu Městce; jakožto majitel Městce uvádí se rod ten počátkem XIV. věku. Nynější rozsah a ráz Městce pochodí hlavně z doby, kdy zde vládl rod Šporků; prvním majitelem z tohoto rodu byl Jan Karel svobodný pán ze Šporku a na Lysé, jenž koupil Městec r. 1661 spolu s panstvím Stolanským, zvláště vnuk tohoto Jan Josef (1710—1749) a jeho syn; Jan Václav (1749—1794) zvelebili Městec, onen po požáru jenž r. 1740 Městec úplně zničil, tento jmenovitě vystavěním kostela a zámku. Jan Václav Špork prodal r. 1794 Městec, jenž od r. 1828 jest v držení knížat Kinských.

Obr. 148. Městec Heřmanův. Kostel sv. Bartoloměje.

KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE.

Pamětní kniha rukopisná na faře od r. 1666.

Starý farní kostel vyhořel r. 1740, na novou stavbu pomýšlel již Jan Josef Špork; r 1749 odkázal 1000 zl. na stavbu věže. Ku stavbě nového kostela položen roku 1756 25. června základ Janem Václavem Šporkem, r. 1761 dovršeno průčelí osazením soch. R. 1762, 10. listopadu dokonána malba druhé klenby *Josefem Balkem*. Stavbu provedl stavitelský mistr *Jedlička*.

Obr. 149. Městec Heřmanův. Pohled na kostel sv. Bartoloměje.

Budova kostelní orientovaná, o jedné prostranné lodi (obr. 148.); na straně jižní vybočuje věž na základně čtverstranné; vypíná se o třech poschodích; ve výši druhého poschodí pavlač na krakorcích spočívající; nad ní súžené poslední patro; báň cibulovitá s lucernou; základ věže starší ostatního kostela; na nárožích dva gotické pilíře opěrné o jednom sestupu a podvalu. Façada rocaillová se štítem nad silně vyloženou římsou; nároží façady vystupují ve tvaru tří stran osmiuhelníka, na bocích pilastry; ve středu façady dva pilastry, mezi nimi portál (obr. 149.). Pilastry po celé

budově vesměs na nízkém podvalu; hlavice rocaillové, s volutami, pod nimi mušlový tvar; mezi volutami vypíná se nad hlavicí tvar hřebínkovitý; pod hlavicí na krku pilíře rovněž mušle nahoru obrácená. Břevnoví prosté o pěti deskách; mezi ním a hlavní římsou prostý vlys přerušený pasy, jež jsou pokračováním pilastrů.

Vchod čtyrstranný, nad ním znak Šporkovský z pískovce tesaný; po stranách vchodu pilíře nesoucí vásy; nad vchodem polokruhové okno se silně vyloženou barokní, vypjatou a sprohýbanou římsou nadokenní; plocha mezi oknem a římsou vyplněna štukovou kartuší.

Štít ohraničený pilastry nese uprostřed ve výklenku sochu sv. Bartoloměje; nad štítovým obloukem pískovcová socha andělíčka držícího kříž (víra). V zadu na podstavci sochy nápis (z věže čitelný)

CAJETANVS
BEVTHL ME
Fecit 1761

Po obou stranách sochy na rozích středního štítu pískovcové urny. Nároží façady spojena se středním štítem segmenty; na podstavcích ve tvaru volut sedí andílkové, jeden s kotvou (naděje), druhý se srdcem (láska).

Jižní strana členěná pilastry a okny polokruhem zakončenými, k ní přiléhá věž a sakristie; na straně druhé kaple a oratoř; závěr presbyteria polokruhový.

Presbyterium uvnitř dvěma stupni od lodi oddělené (obr. 150.); po jeho stranách hluboké výklenky, v nich oratoře ve způsobu pavlačí se železným kutým zábradlím. Loď na délku trojdílná, dělená mohutnými do vnitř vystupujícími pilíři se silně vyloženou římsou, hlavice pilířů (štukové) skládají se z akantů, vaječníků a volut, jež nad akanty spočívají. Podobné pilíře též v presbyteři; mohutná římsa probíhá na veskrz, přerušena pouze okny do vnitř se šířícími; nad okny a na plochách mezi okny štukové rocaillové ozdoby. Na straně západní kruchta hudební (obr. 151.); spočívá na klenutí široce rozpjatém, jehož nízký, stlačený oblouk opřen z předu o dva sloupy. Zábradlí kruchty, která do vnitř kostela mírně vzedmutým obloukem vystupuje, má čtyři železné kuté výplně tvarů mušlových a hřebénkových. Na římse kruchty uprostřed štuková kartuš, v ní housle; na klenbě pod kruchtou kartuš s rohem a troubou.

Malby al fresco zdobí zadní plochu presbyteře a veškeré plochy klenutí. Za tumbou hlavního oltáře vymalována složitá architektura oltářní uprostřed stojí sv. Bartoloměj s anděli; nad ním kartuše s nápisem:

ALTARE PRIVILEGIATUM
PRO OMNI DIE.

Nad nápisem sv. Václav, po jeho stranách andělé, vedle sloupů na nároží dolení částí po jedné straně sv. Petr, po druhé sv. Pavel.

V klenebním poli nad oltářem obraz sv. Bartoloměje, modlícího se uprostřed andělů.

Nad okny znaky: v levo znak Šporků, v pravo znak manželky Šporkovy Eleonory kněžny Clary-Aldringen.

V obloukovém poli nad oratoří obraz sv. Trojice a andělé držící kříž.

V lodi v prvním oddílu, presbyteriu nejbližším, okrouhlé pole s Umučením sv. Bartoloměje (vyčistěno a částečně přemalováno). Uprostřed sv. Bartoloměj na čakanu; před ním kat a pes, jenž líže krev se světce

Obr. 150. Městec Heřmanův. Pohled do presbyteria chrámu sv. Bartoloměje.

se řinoucí; za ním pacholek. Na levo brána (tvar gotisující s cimbuřím), v ní dva zbrojenci, z nichž jeden odpočívá a řetěz od rumpálu drží; na pravo věž (gotisující); před ní muži v kroji orientálním; opodál velitel na koni s jinými v hovoru. Nad skupinou anděl se vznáší a podává palmu sv. Bartoloměji; jiný anděl drží okovy. Na pendentivech vásy s květinami.

Pole druhého oddílu ornamentováno; na okrajích květy.

K. BELLMANN PHOTOTYP.

Obr. 152. Městec Heřmanův. Malba al fresco.
Maloval J. Balko r. 1762.

Obr. 151. Městec Heřmanův. Chrám sv. Bartoloměje; pohled na kruchtu.

Pole třetího oddílu, okrouhlé; uspořádání podobné jako u prvého. Malba dobře zachovaná (vyčistěná, nepřemalovaná), (obr. 152., příloha VII.). V partii obrácené k hlavnímu oltáři postava sv. Bartoloměje, an káže, stoje na mostě; za ním chrám antický, nad ním andělé s křížem. Na pravo skupina orientálů naslouchajících; v levo drží poloobnažený muž kozelce, chystaje se ho skolit před sochou bůžka; za tímto kněz pohanský, vedle, mezi ním a sv. Bartolomějem, třínožka s pánví obětní. V partii nad kruchtou anděl drží knihu s nápisem »Evangelium« a před ním klečí dívka v bohatém kroji, vedle ní muž; za ní chlapec a starý Číňan. Jakožto krajinová stafáž kol do kola různé stavby, pyramida, věž, mezi tím keře a různé stromoví. Kolorit jemný, barvy stlumené a zamlžené; krajinomalba poněkud theatrální. Na pendentivech vásy s květinami. Malby nástropní jeví stejný charakter; jako autor posledního pole a tudíž i ostatních zjištěn *Balko* (Josef?).

P o b o č n í o l t á ř s v. J a n a N e p o m u c k é h o, v presbyteriu, na straně pravé; dřevěný, vyřezávaný; světec klečе na oblacích drží palmu, níže andělé s lilií a palmou. Nad sv. Janem baldachin, na něm andílci, pelikán, lev a nejvýš anděl s troubou. Celek výborně uspořádán; zdařilá práce, současná se stavbou kostela.

Poboční oltář v lodi, s obrazem sv. Rodiny (malba ceny podřízené); rámec vyřezávaný, ozdobený mřížováním, na něm andělé v letu, nahoře křest v Jordáně. XVIII. st. 2. pol.

K a z a t e l n a (obr. 153.) dřevěná, bohatě vyřezávaná a místy zlacená; postavy bíle natřené. Na spodu andílek jakožto konsola; nad ním hlavy anděle a vola (symboly evangelistů); na dolním okraji sedící postavy Mojžíše a Arona; zpředu zlacený relief v rocaillovém rámci: Kristus mezi evangelisty. Střecha v podobě baldachinu s visutými lambreguiny; na ní postavy andělů, orla a lva (symboly evangelistů) a Boha Otce. Zdařilé dílo téže ruky, z které pochází protější oltář svatojanský.

V a r h a n y na kruchtě; dva oddíly v schránkách, vysoko se pnoucích silně vystupující římsy; vyřezávané zlacené ornamenty s mřížkováním. XVIII. st. 2. pol.

K ř t i t e l n i c e c í n o v á; kotlík spočívá na třech nohách, zakončených nahoře hlavami paniců a vybíhajících dole v drápy. Výška 1·02 *m*, průměr hoření 0·48 *m*.

Nápis, počíná na hořením okraji:

Tato sskrcydlnicze dielana gest ke cty a chwale Panu Bohu a Swatymu Bartolomiegi do mies

na dolením okraji: ła miestcze Herzmanowa za Fararze Tehdaz knieze Michala z gicyna Anno M⁰CCCC⁰XXXVI.

Na plášti stopy po oloupaných reliefech. Na víku nápis:

QUI CREDIDERAT ET BAPTHIZATUS FUERIT SALWUS ERIT INOMINE PATRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI.

Svícny cínové, šest kusů, na oltáři sv. Rodiny, nohy třídílné, plasticky zdobené. XVIII st.

Mříže železné, kuté, barokní, v zábradlí před oltářem, na oratoři a kruchtě.

Náhrobek mramorový, za hlavním oltářem, čtverstranný; s postavou rytíře pod obloukem; po stranách oblouku, v obou rozích hlavy andělské. Postava v plné zbroji má obnaženou hlavu, s plnovousem;

Obr. 158. Městec Heřmanův. Kazatelna v kostele sv. Bartoloměje.

v pravici drží kladívko, jakožto odznak hejtmanský; brnění ozdobeno leptanými ornamenty; u nohou helm a rukavice. Zdařilá kamenická práce XVI. st. 2. pol. Nápisu není. Postava představuje nepochybně některého ze Žerotínů. V. 1·90 *m*, š. 1 *m*.

Náhrobní deska, v sakristii, na ní čtyři znaky. Nápis:

Leta Panie 1594 w sobotu przed pamatkau S. Bartholoměje Pan Buh wssemohuczy urozenemu Panu Panu Janowi Gelkzichowi Starssimu z Zierotina s Urozenau Pani Pani Lidmilau Zierotinskau z Kolowrath

Pani Manželkau geho na Tento swet racil wywesti dcercku w 3 hodinu na pul orlogi kterazto yhned po narozeni swē krzest swaty we gmenu blahoslawene a swate Trogicze przigawši gmeno Anna dane sobě magic žiwot swug w Panu dokonala a w tomto chramě pochowana wesele wzkrziſſeni oczekawagicze.

Výška 0·38 *m*, délka 0·94 *m*.

Skříň dřevěná v sakristii, barokní. XVIII st.

Kalich stříbrný, noha nová; kupa vespod prolamovaná, s 3 medailony a festony ovocnými; v medailonech sv. Petr, sv. Josef a sv. Pavel. XVIII st. Výška 0·22 *m*, průměr nahoře 0·085 *m*

Obr. 154. Městec Heřmanův. Lavice Šporkovská ve hřbitovním kostele.

Hrobka pod kostelem nyní zasypaná; v ní nacházela se rakev s nápisem z r. 1606, svědčící Lidmile Žerotínské, rozené Lybšteinské.

Zvony (na věži):

1. RVRSVS CONFECIT QVI ME DESTRVXERAT IGNIS

Nad a pod nápisem ornamentální pruh; pod dolním festony; na plášti po jedné straně Kristus na kříži a pod ním emblem zvonařský; Panna Maria, sv. Josef. Průměr 1·24 *m*, výška 1·05.

2. Nápis:

PAVCE TECTA DOLENS GAVDEBO SONANDO
FUDIT ME JOANNES GEORGIUS HÜBNER PRAGAE 1770.

Nad nápisem rocaillový ornament; pod ním festony; kol dolního okraje rovněž ornamentální pruh. Na plášti krucifix a postavy svatých v reliefu. Průměr 0·82 *m*; výška 0·66 *m*.

3. Přelit v Jihlavi r. 1865; 4. z r. 1878.

FARNÍ BUDOVA, jednoduchá stavba, současná s kostelem.

V jednom z pokojů kamna baroková, hnědě polévaná.

Podobizna Rudolfa hrab. Šporka, biskupa světícího a probošta staroboleslavského. Zdařilá práce neznámého mistra.

KOSTELÍK HŘBITOVNÍ ZVĚSTOVÁNÍ PANNY MARIE. Zevnějšek prostý, hrubé pilíře opěrné; façada se štítem; nad vchodem dorský vlys. Vnitř v lodi křížové klenutí, o dvou oddílech, hrubé, bez žeber; po obou stranách po dvou oknech gotickým obloukem zavřených, bez kružeb. Presbyterium čtyrstranné, klenuté. XVI. st.

Na oblouku triumfálním fresko: Svatá Trojice, kol svatí a andělé. XVIII. st. (silně přemalováno).

Poboční oltář sv. Antonína; kol obrazu podřízené ceny široký rám vyřezávaný, složený z pásek a lupenů. XVIII st.

Obraz sv. Maří Magdaleny; v poli oválním poprsí světice, tvář s bolestným výrazem, ruce spjaté; roucho modré. XVIII. st. 2. pol. (poněkud přemalováno); rámec čtverhranný, vyřezávaný a prolamovaný ve tvaru lupení. Výška (vnitřní plochy) 0·62 *m*, š. 0·48 *m*.

Lavice s klekátky (obr. 154.); první dvě s vyřezávanými pobočnicemi v podobě polovičního orla korunovaného a sedícího lva (součástky znaku Šporkovského); rázovitá práce XVIII. st.

Žerď korouhve poutnické, šroubovitě točená; uprostřed široký prstenec, nahoře ovální medailon. XVII. st.

Epitaf malovaný (v sakristii, přistavené za presbyteří). (Obr. 155.) Po stranách pilastry, v hořením vlysu nápis obsahující větu z Ozeáše proroka, 6. kap.; nad římsou ovální medailon s odznakem (volské rohy, mezi nimi růže, s písmenami G K [nahoře] a letopočtem 1615 [dole]); po stranách medailonu delfini.

Na hlavním poli mezi pilastry obraz (přemalovaný) Vzkříšení Krista; v popředí klečí tři muži a dva chlapci (v levo), žena a 4 dívky (v pravo); před ní a před posledním mužem děcko v peřince. Pod obrazem nápis zlatý na černé půdě:

„Pamatka pohřebnij Slowutnych P. Giřika Wyletiala, den S. Jana Křtitele Let 1593, P. Bartoloměje Krouskyho, w nedieli 8 dne miesyce řáříj L. 1597. P. Giřika Karaska w nedieli před narozenim P. Marye 1615 Miesstianuw a spolu Radnich Městcze Herzmanoweho w pánu y s ditkami zesmulich gakožto Manžielum swych milych od Pani Doroty Karaskowe pozustaly wdowy s dcerkami žiweymi zde w tomto mistie nakladem gegiim z lasky a uprzimnosti manzelske gest wyzdwižena a odwedena den S. Jana Krztitele Leta 1616.“

Obr. 155. Městec Heřmanův. Kostel hřbitovní; epitaf z r. 1616.

Dole a po stranách epitafu kartušovité ozdoby, částečně olámané; dobrá práce ve způsobu chrudimských epitafů z dílny *M. Radouše* neb jeho vrstevníků. Výška cca. 2 *m*, šířka cca. 1·30 m.

Náhrobky:

1. Deska pískovcová, v presbyteriu na levo, s postavou ženy, u nohou znak. Nápis:

Anno 1582 Sabbato post Luciae o. hora noctis Dom. honesta matrona Marianna conjux Mathiae . . . .

Štít vodorovně dělený; v hořením poli jakési těleso proražené šípem, nad ním písmena M K.

2. Deska vně kostela zazděná:

„Leta 1586 w patek przed swatym Ssimonem .... sauseda a obywatele města 'miestcze herzmanowa .. pana Jana Smyshа (?) ... a tuto tielo geho."

Na hřbitově dva náhrobky empirové z parku zámeckého sem přenesené. Jeden s urnou, na pilíři stojící, označen letopočtem 1807 a jménem Sophie Baronne Bogdan. Druhý: postava v antickém rouchu truchlící nad urnou.

Zvony na zvonici, stojící o sobě; spod zděný o čtyrhranné základně; na něm dřevěné roubení, na střeše makovice.

1. Nápis ve dvou řádkách:

LETA ♦ 1641 ♦ TENTO ♦ ZWON ♦ GEST ♦ SLIT ♦ OD MARTINA EXNERA ♦ | ZWONARZE ♦ V MIESTIE ♦ HŘADCZU ♦ NAD LABEM.

Průměr 0·52 *m*, výška 0·43 *m*.

2. Nápis u dolní obruby:

»GEGOSSEN VON K. W. PAUL IN KÖNIGGRÄTZ 1834.«

Kapličky dvě, na obou koncích města, na straně k Chrudimi i k Cholticům, zřízené v době Šporkovské; ve slohu barokním; kaple směrem k Chrudimi opravena r. 1884.

Obr. 156. Městec Heřmanův. Socha sv. Vavřince z r. 1729.

Sochy pískovcové. Na náměstí socha sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého. Sv. Václav v šupinovitém pancéři, drží štít s orlicí a korouhev; na podstavci chronogram (1723):

A IOSEPHO COMITE
DE SPORK
EXSTRVCTA FVIT

Na soše sv. Jana v zadu chronogram (1729):

HONORI AC VENERATIONI DIVI JOANNIS
NEPOMUCENI PATRONI POSVIT AFK.

Na silnici Kostelecké socha sv. Vavřince (obr. 156.). Podstavec barokní s volutami po stranách; nad ním sv. Vavřinec klečí na oblaku, v pravici drží rožeň, v levici palmu; hlava obrácená vzhůru k nebesům. Živá postava barokního rázu.

Nápis z předu s chronogramem (1729):

DIvVs
LaVrentIVs PatronVs
noster ab Igne
teMporaLI et aeterno
nos ConserVet

Vzadu:

Ista statVa eXpensIs
IoannIs Iosephi CoMItIs
De spork ereCta fVIt.
1729—1892

Obr 157. Městec Heřmanův. Pohled na průčelí zámecké.

ZÁMEK. V nynějším rozsahu zřízen r. 1784 *Janem Václavem Šporkem;* novější dobou upraven; věž zánovní.

Budová zámecká, jednopatrová, obrácena jest dlouhým průčelím do předního rozsáhlého náměstí, obklopuje čtverhranný dvůr a zadní částí čelí do parku malebně založeného. Architektura prostá; okna s těžkými, barokně profilovanými chambranlami; tré středních oken strany do zahrady obrácené ozdobeno kartušemi, ostatní římsami uprostřed do štítu lom nými. Na straně průčelní nad vchodem balkon se železnou kutou mříží. (Obr. 157.) Kol nádvoří vedou síně, za nimiž leží komnaty. V síni přízemní na levo zachovány původní dvéře barokní, vykládané. Tamže u schodiště kamna barokní, zeleně polévaná o podvalu a dvou etážích, na vrcholi urna. XXIII. st. poč. Pochodí z klášterního dvoru Sázené u Velvar.

Úprava a zařízení pokojů novější. K zařízení použito hojně starého nábytku vykládaného, jarmar, sekretářů, truhel a pod. ze XVII. a XVIII. století různého původu. Podobizny rodinné rodu Kinských od *Fügera, Weikerta* a j.; obrazy honební a jízdecké od bratří *Adamů*. Četné předměty porculánové a fayencové.

DŮM č. 179 na Náměstí, barokního slohu, o jednom poschodí s vikýři; vystaven stavitelským mistrem *Jedličkou*, jemuž přináležel.

Archiv městský, v úřadě obecním. Četné archivalie; gruntovní knihy, knihy trhové, smluv svatebních a j. ze XVI. a XVII. st. Majestát Rudolfa II. z 1579 se znakem města, malovaným; ve štítu zelený list leknínový na modrém poli. Právo rychtářské, kožené.

Obr. 158. Městec Heřmanův. Pečetidlo městské.

Museum, v budově školy měšťanské. Pečetidla, druhdy v archivu chovaná; mezi nimi jmenovitě: Pečetidlo stříbrné, městské, závěsné (obr. 158); kroužek v podobě hada, na něm řetízek; na okrouhlé ploše rytý znak městský; opis:

PECT MES[a] MIESCE HERZMANOWA RICHT.

XVI. st. 2. pol. Průměr 0·028 *m*.

Pečetidlo cechu kovářů, kolářů, bednářů a zámečníků, mosazné, z r. 1611.

Pečetidlo mosazné, cechu kožešnického; mlynářského cechu z roku 1706; stříbrné cechu obuvnického z r. 1772; železné cechu soukenického a postřihačského z XVIII st. a j. v.

Artikule cechovní a listy vyučné. Výšivky a jiné památky národopisné.

Sv. Mikuláš viz Rváčov.

Morašice.

Schaller XI. 26. — Heber III. 226. — Rybička, Památky II. 259. — Sedláček Hrady I. 186.

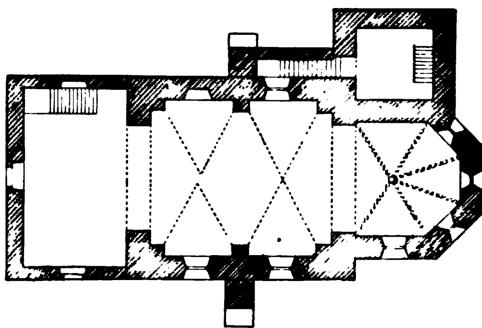
Osada, jihovýchodně od Městce Heřmanova ležící, dávného původu, vyskytuje se již roku 1226. V XIV. st. rod vládycký se jménem z Morašic přichází. V 2. polovině XV. a v XVI. st. drželi Morašice Andělové z Ronovce, od r. 1550 Hamzové ze Zábědovic. R. 1661 koupil je Jan ze Šporku a připojil ku panství městeckému.

KOSTEL SV. VÍTA (farní), uvádí se r. 1350, jakožto plebanie; fara v bouřích husitských zanikla; v XV. a XVI. st. filiální do Rozhovic, pak do Městce Heřmanova; r. 1866 zřízena lokalie, r. 1868 fara. R. 1878 kostel přestaven a upraven v nynější podobu.

Budova zděná, orientovaná, jednolodní s chorem trojbokým (obr. 159.); vedle něho na straně severní věž čtyrstranná, zděná, která druhdy měla dřevěný nástavek, na krokvicích ve způsob podsebití, s nízkou, dřevěnou stříškou. Presbyterium bez opěrných pilířů, má v závěru tři úzká, lomeným obloukem zavřená okna, bez kružeb; na straně jižní jedno širší okno. Loď v předešlém století prodloužená má po obou stranách uprostřed masivní opěrný pilíř; dvoje okna v části u presbyteria byla již původně gotická.

Portál na straně severní, pískovcový, gotický do špičatého oblouku, bohatě profilovaný. Výška 2·60 *m*, šířka 1·50 *m*.

Klenba presbyteria gotická, s hlubokými kuklemi (obr. 160.); žebra silná, po obou stranách dvakrát proláklá, vystupují od prostých zahrocených konsol.

Obr. 159. Moravšice. Kostel sv. Víta.

Portál v chcru zazděný, na straně epištol, gotický, vybíhá nahoře, v podobu trojlístku.

Podoba a tvary presbyteria ukazují k XIII. st. Loď pozměněna při přestavbě v XVII. neb XVIII. st.; z té doby nynější klenutí; původně loď klenutí neměla. Stěna nad obloukem triumfálným byla ozdobena malbami.

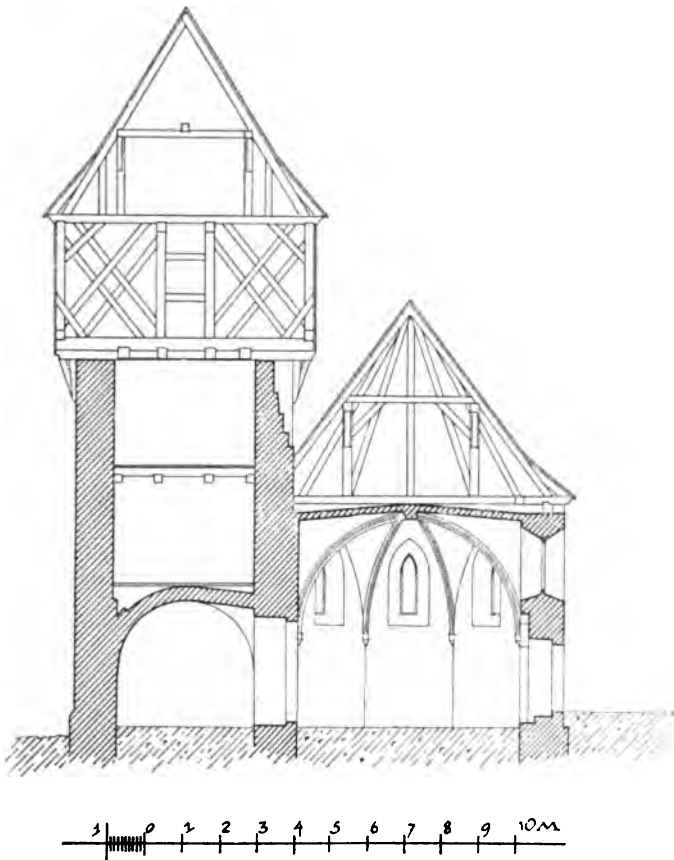
Sakristie pod věží, čtverhraného půdorysu; mohutné zdivo, klenutí valené; na straně východní polookrouhlé okénko; pod ním oltářní tumba kamenná.

Presbyteř délka 5·20 *m*, šířka 5·65 *m*, strana polygonu 2·50 *m* oblouk triumfální 1·15 *m*. Loď: délka (dřívější) 9·20 *m*, šířka 7·80 *m* Sakristie délka 4·60 *m*, šířka 4·15 *m*, zdivo 1·18 *m*.

Sanktuarium kamenné, na straně evangelií v presbyteriu; čtverhranný výklenek s gotickým ostěním, nad ním trojboký štít, vyplněný trojlistem; na bocích kraby, na vrcholi růžice, po stranách boků prázdné štítky. Dvířka tvoří prostá železná mřížka s gotickým zámkem na spoušť. Výška 1·23 *m*, šířka 0·53 *m*.

Kazatelna dřevěná; šestihranná na sloupci zdobeném vinnou révou, na nároží korintické sloupky, mezi nimi podoby evangelistů. Řemeslná práce XVII. stol.

Zbytky maleb na štítu nad triumfálním obloukem, nad nynější klenbou lodi na půdě kostelní; toliko na straně pravé (epištolní) zachovalo se několik hlav, s nimbem okrouhlým, za nimi architektura v primitivní perspektivě na způsob sedilií; tato barvy rudé, mezi nimi čtyrhrané prostory jako okna barvy modré. Kresba určitá, tvary obličejů narýsovány hrudkou. XIV. stol.

Obr. 160. Moražice. Řez kostela, vazba věže před opravou.

Náhrobky z pískovce, nyní zevně ve zdí kostelní zazděné.

1. LETHA PANIE MDLVII V PATEK PO SVATICH SSIMONU A JUDOVI . . . . . UROZENÉHO PANA PETRA HAMZY Z ZABIEDOVIC PÁNA PANSTVII MQRASSICZKEHO :KTERIZ Z BAZNI BOZI TUTO POCHOWAN GEST GEHOZTO DUSSI PANE BOZIE RACZ MILOSTIW BEITI A NAD NIM SE SMILOVATI.« Uprostřed znak.

2. (Na presbytéři.)

»LETHA PANIE MDLVII W STRZEDU NA DEN POCZETI PANNY MARIE POIAL GEST PAN BUCH S TOHOTO SWIETA PANA BORZKA

SINA UROZENEHO PANA PETRA HAMZI ZABIDOWICZ PANA PANSTWI MORASICZKEHO A TUTO POCHOVAN GEST.« Znak uprostřed. Výška 0·90 *m*, šířka 0·58 *m*.

3. ..... krzize nalezení Margareta dcera urozeného ..... morassiczkého a tuto pochowana gest."

Malý náhrobek se znakem.

4. Letha Panie 155 ..... Marku pogal gest pan .... sina urozeneho ... z Zabiedowic.

5. Náhrobek se znakem orlice, setřený a nečitelný.

Zvony ve zvonici, která jest nyní veskrze kamenná; na schodech ve zvonici letopočet »Anno 1687«.

Zvony dle cedulek na hranici upevněných vysvěceny r. 1725 opatem Ottonem.

1. »Vít«. Průměr 0·95 *m*, výška 0·75 *m*.

LETA x PÁNĚ x MDLVI x TENTO x ZVON x SLIT JEST x KE CTI x A K CHVALE x PÁNU BOHU x SKRZE x WÁCLAVA x FARARZE x.

Nápis dvouřádkový; v druhé řádce částečně ornament.

2. »Sigmund«. Průměr 0·45 *m*, výška 0·56 *m*; bez nápisu; tvar štíhlý, v hoření části profilovaný. XV. stol,

3. »Ivan«. Průměr 0·42 *m*, vyška 0·32 *m*.

ANNO 1642. TENTO ZVON JEST SLIT ODE MNE MARTINA EXNERA ZVONARZE W HRADCI KRÁLOVÉ NA LABEM.«

4. Umíráček malého rozměru.

Obraz sv. Víta, dříve na hlavním oltáři, nyní na faře; mladistvá postava světce přímo stojící; v pozadí krajina; obstojná malba, přemalovaná. Pod obrazem nápis:

S · VITE EXORA DEVM PRO TVIS CLIENTIBVS (1684).

Epitafium Myslibora Hamzy ze Zabědovic, jež druhdy ve zdejším kostele se nacházelo, nyní v městském museu v Chrudimi.

TVRZ MORAŠICKÁ stávala za nynější farou, kde se nachází štěpnice, zvaná »na hrádku«, kdež dosud viděti jest mírný pahorek, tvaru okrouhlého, na straně východní příkopem obehnaný.

Krom tvrze stával zde u nynějšího panského dvorce zámek, dle starých inventářů a taxací (Sedláček, Hrady l. c) dosti výstavný s pavlačema a ambity; zámek pustnul již v XVII. stol. a nezbylo po něm památky.

Nasavrky.

Sommer V. 257. — Sedláček, Hrady a zámky I. 157.

Město; sídlo panství (allodiálního) nasavrckého.

Poprvé uvádí se Kunrát z Nasavrk; roku 1360 držel zboží Jan biskup Olomoucký, po něm Lacenbokové z Chlumu. Od r. 1595. bylo v držení Zárubů z Hustiřan.

Roku 1623 zakoupil panství František de Couriers, jenž spojil je se sousedními statky (Seč, Bojanov a j.) v jedno velké dominium. Sňatkem přešlo panství na rod ze Schönfeldu a z tohoto r. 1754 na rod Auerspersky.

KOSTEL SV. JILJÍ farní; připomíná se r. 1350; později filiální do Bojanovva; r. 1786 zřízena lokalie, r. 1857 fara.

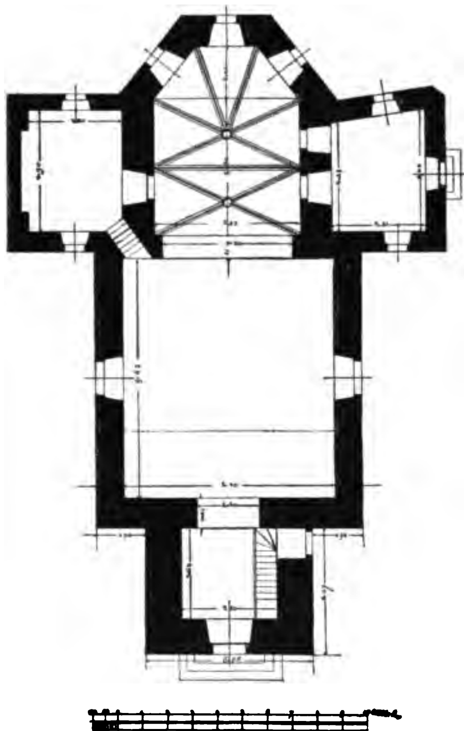
Budova orientovaná, zděná, jednolodní, s věží před průčelím (obr. 161.); presbyterium gotické, třema boky uzavřené, bez opěrných pilířů (schema podobné jako v Pochobradech).

Uvnitř presbyterium klenuté; o závěru a jednom klenebním poli; v závěru pět kápí užších a jedna na šíř mělká; sousedící obdélné pole s jednoduchou křížovou klenbou. Žebra úzká, po stranách uprostřed dovnitř proláklá vybíhají z konsol, namnoze zanešených omítkou; ve čtyrech rozích závěru jednoduché konické konsoly; z konsol žebra, dělícího obě pole klenební má jedna tvar zvířecí, druhá podobu hlavy, nad ní gotické arkády. Století XIV.

V lodi strop plochý, rákosový.

Šířka presbyteria uvnitř 5·85 *m*, délka 7·80 *m*; šířka lod 8·40 *m*, délka 9·65 *m*; síň věžn 3·80 *m* široká, 3·63 *m* dlouhá.

Hlavní oltář, prostý, se slušným obrazem sv. Jiljí s laňkou; vedle oltáře sanktuarium kamenné, čtverhranné.

Obr. 161. Nasavrky. Kostel sv. Jiljí.

Nábytek: lavice v presbyteři, vykládané, s hvězdou, lidová práce z XVIII. stol.; v sakristii skříň na registra, dřevěná, vykládaná, barokní; XVIII. stol.

Zvony na věži, oba se stejným nápisem:

„Tento zwon nakladem kolatury nasaberske přelity jest Roku 1822 za duchowny sprawy T. C. Antonina Husara . Francz Waniek zwonař w Slaupnici.“

ZÁMEK za kostelem, postavený na straně východní a jižní nad svahem, pne se na těchto stranách nad celou okolní krajinou. Jednoduché renaissanční průčelí obráceno k prostranství za kostelem.

V přízemí prostranná síň, klenutá, uprostřed roseta; nad dveřma vyložené římsy, nesené volutami. V prvním poschodí rovněž prostranná síň, strop

nový; dvéře ve schodišti mají podobné ostění jako hlavní vchod. XVI stol. konec, XVII stol. počátek, z doby nepochybně Zárubovské. Ostatní místnosti přeměněny.

Oheb a Vildštein.

Heber, III. 142. Zříceniny (s vyobrazením). — Sedláček, Hrady a zámky I. 153.

Naleziště železných předmětů.

Oba hrady k sobě přináleževší leží proti sobě po obou březích Chrudimky blíže městečka Seči; Oheb na pravém, Vildštein na levém břehu. Chrudimka (Ohebka) tvoří zde ohbí.

První známý držitel byl Hrabiše z Paběnic 1289 připomínaný, jemuž opat vilemovský r. 1315 postoupil Oheb. Dle hradu nazýval se rod Hrabišů z Vildšteina. Koncem XV. věku hrad Oheb již pustnul; za Jana Trčky z Lípy r. 1533 uvádějí se oba Oheb i Vildštein jako hrad pustý.

OHEB, rozsáhlejší z obou hradů, jest nyní lesem zarostlý; zbytky příkopů, hradeb i bran zaujímají značné prostranství; polookrouhlé bašty, vše z lámaného kamene, neomítnutého; zbytek velké věže okrouhlé.

VILDŠTEIN menší; stál na homolovitém skalnatém vrchu, nyní holém a pustém; stopy okrouhlé věže, která byla podstatnou částí hradu.

Orel viz sv. Jiří.

Podhůra.

Naleziště většího »pokladu« XVII. věku.

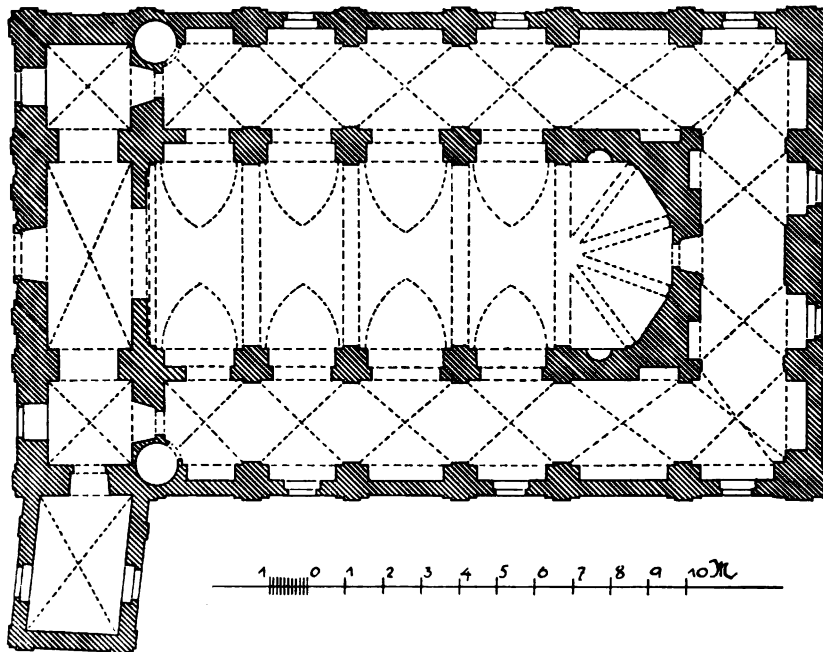
Podlažice.

Dunder, Památky VII. 219. — Rybička, Památky VII. 347. — Bakeš, Method, 1881 VII. 54. — Paulus, Dějiny města Chrasti. — Památky východočeské; Chrudim 1900.

Bývalý klášter benediktinský, založený r. 1159 pánem českým Vrbatou, jemuž krajina okolní přináležela. První opat Hugo připomíná se r. 1160. V XIV. stol. přináležel klášteru mimo jiné okolí Chrastecké hrad Stradov se vsí Svídnicí (sv. Jakub). R. 1421 v měsíci dubnu po vzdání se Chrudimě Husitům část těchto klášter Podlažický dobyla a zbořila. Klášter ostal v ssutinách a nebyl více znovu zřízen. Zboží podlažické, zahrnující v sobě Chrasť, sdílelo pak s touto majitele a osudy. Při zřízení biskupství královéhradeckého 1664 dostaly se Podlažice s panstvím chrasteckým v držení biskupů. Třetí biskup Frant. Krištof z Talmberka pojal myšlénku obnoviti kostel i klášter. R. 1696 dal stavěti nový kostel; při kopání nalezena hrobka a v ní několik sarkofágů. Biskup zemřevší 3. dubna 1698 v kostele zdejším pochován, spolu se sestrou Ludmilou,

provdanou Kolovratovou. Kostel vysvěcen od biskupa Jana Adama hraběte Vratislava z Mitrovic dne 22. září 1721, spolu s velkým oltářem, v němž uloženy ostatky sv. Fruktuosa a Felicity. Ssutiny kláštera ostaly kol kostela částečně ještě do prvé poloviny našeho století; v letech čtyřicátých biskup K. Hanl dal je odstraniti a prostranství vyrovnati. Některé architektonické detaily složeny tehdá v kostele.

KOSTEL SV. MARKÉTY, budova orientovaná, zděná, trojlodní, nachází se na volném prostranství, blíž rybníčka ležícího na straně severovýchodní. Půdorys obdélníkový (obr. 162.). Postranní lodi pokračují za chorem tvoříce přímočárný nízký ochoz, nad nímž vystupuje vysoký chor s trojbokým závěrem, bez opěrných pilířů. V průčelí dvě věže vysoké, vypínající

Obr. 162. Podlažice. Kostel sv. Markéty.

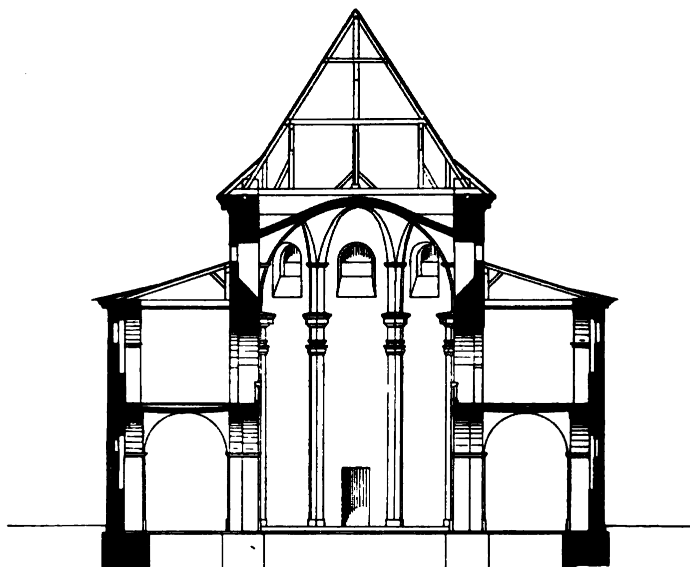
se nad výši kostela označenou mohutnou římsou, čtyřmi patry; mezi nimi vysoký štít lichoběžníkem zakončený. Zevnějšek jinak prostý, článkovaný lesenami a mělkými pilíři. Celá stavba nynější pochází z doby po r. 1696; jen v půdorysném založení (jmenovitě závěru) reminiscence na starou stavbu.

Uvnitř chor skládá se z jednoho pole pěti stranami osmiuhelníka ohraničeného a pole obdélného; loď hlavní o čtyřech oddílech, mezi věžemi kruchta; nad nízkými pobočními loděmi chodby, jež se otvírají do hlavní lodi; těžké pilíře, polooblouky spojené; římsy silně vyčnělé (obr. 163.). Hlavní loď s chorem dlouhá 14 *m*, široká 5 *m*; poboční lodi s ochozem dlouhé 16·40 *m*, široké 2·30 *m*; šířka ochozu 11·20 *m*; hloubka věží a mezivěží 2·30 *m*.

Hlavní oltář, s obrazem sv. Markéty; kol pěkné, výrazné hlavy světelná záplava, v ní hlavy andělské. Rám čtyrstranný, na rozích do vnitř proláklý; kol něho pásky s květy, v hoření části postavy andělíčků. XVIII. století. 1. pol.

Za hlavním oltářem v ochoze náhrobek biskupa Talmberga. Na pravé i levé straně ochozu oltáře boční.

Oltář Panny Marie Bolestné (na straně pravé), s pěkným obrazem z 2. pol. XVIII. st. Nad Pannou Marií mečem protkanou v oblacích skupina andělů lkajících. Rám rocailový s mřížováním. V. 2 *m*, š. 1·20 *m*. Na tumbě oltáře antependium malované; Panna Maria nad mrtvolou Kristovou, v pozadí skalnatá krajina s červánky. Na straně levé oltář

Obr. 168. Podlažice. Kostel sv. Markéty; řez.

podobně upravený s obrazem Ukřižovaného. Na oltáři svícny dřevěné; spod kartušovitý upraven v rámce pro kanonické tabulky; nad ním anděl sedící, jenž drží misky pro svíčky, na vrchu tři misky. XVIII. stol.

Obraz na plátně, sv. Václav, sv. Michal a sv. Leopold (u věže); v kroji a brnění třicetileté války. Rámec ve způsobu epitafů. XVII. stol. Výška (obrazu) 1·30 *m*, šířka 0·98 *m*.

Zvon na věži, těžce přístupné; legenda při nedostatečném přístupu a osvětlení nečitelná; letopočet MDXXXVIII. Průměr cca 0·60 *m*.

V pivováře poblíž kostela síň, sloužící jako humna; stavení zevně jednoduché, mohutnými beztvárnými pilíři opřené; okna malá, čtyrstranná, některá z nich mají gotické ostění o hranách sříznutých. Vnitřek rozdělen po délce čtyřmi sloupy nesoucími klenutí; sloupy, jichž spod s basemi zasypán půdou, jsou válcového tvaru; hlavice označeny na čtyřech stranách hrubými, lupenovitými, rýhovanými cípy, vedoucími ku nároží krycí čtyr-

hranné desky, jejíž strany jsou 0·86 *m* široké; interkolumnia obnášejí 4·80 *m*; délka celé prostory 27·40 *m*; šířka 12·80 *m*. Klenutí valené, s mělkými kuklemi.

Na staveništi bývalého kláštera nalezeny předměty bronzové, kostěné a železné. Mezi nimi krucifix bronzový zlacený (obr. 164.), hlava korunovaná, ruce rozpjaté; kol boku roucho, krátké, nad kolena, s paralelními rýhami, v nich stopy emailu; nohy vedle sebe položené; XIII. stol. Výška 0·072 *m*; šířka 0·06 *m*. Druhdy chován v biskupské residenci Chrasti, nyní uložen v museu v Chrudimi. Tamže fragmenty stavební, gotické, do nedávna v kostele složené; podval pilíře, bohatě profilovaný, 0·52 *m* široký, 0·18 *m* vysoký; součástky kružeb oken ních, z pískovce, s okrouhlými pruty.

Obr. 164. Podlažice. Krucifix bronzový; (nyní v museu chrudimském).

Podol Vápenný.

Sommer, V. 24. — Zap, Památky I. 241. (Lichtenburk).

KOSTEL SV. VÁCLAVA, farní; r. 1785 založena zde lokalie; kostel vystaven r. 1788 nákladem náboženského fondu, dle obvyklého josefinského schema. Před tím stávala zde kaple r. 1716 hrabětem Janem Josefem Šporkem postavená. Nynější kostel zděný, jednolodní, s věží v průčelí, stojí nad údolím podolským, na nejvyšším místě osady.

Vnitřní úprava zánovní.

Kalich, kupa stříbrná, baroková, pěkně tepaná s původním nodem; na plášti tři ovální medailony; mezi nimi květy vysoko vytepané; XVIII století; mosazná noha nová. Průměr kupy 0·09 *m*.

Zvony na věži pocházely z Hrbokova, nyní přelity.

1. Campana ex anno 1501, reconstituta 1871.

2. Tento zvon dělan ke cti a chwale panu Bohu leta Paně MDXXXX Prelyt gest byl od Karla Bellmanna v Praze roku 1833.

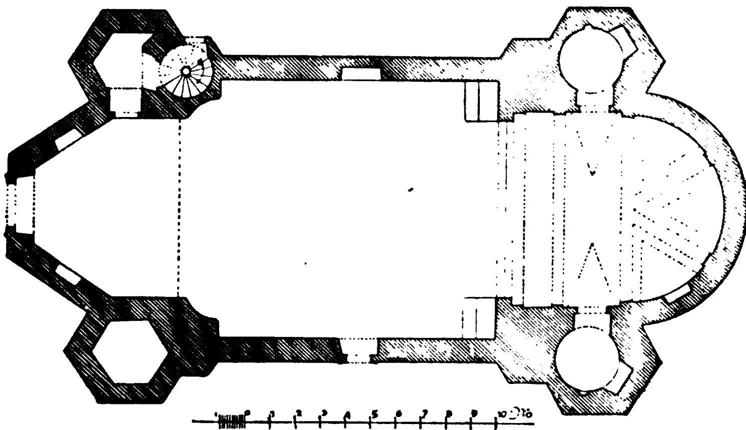
LÁZEŇSKÝ DŮM, zřízený 1802; léčivé vody zdejší připomínají se již 1586. Lámání vápence starého původu, odtud jméno Podol Vápenný, vyskytující se již v stol. XVI.

Podskalí u Chrasti.

Paulus V. Z paměti města Chrasti. I.

KAPLE SV. JANA KŘTITELE, obecně též u sv. Vrbaty zvaná. Kaple založena prý Vrbatou, jenž ve středu XII. stol. založil klášter Podlažický; obec spolu se vsí Skalou přináležela ke zboží kláštera Podlažického, jehož osudy sdílela; s ním spolu přešla v majetek biskupů královéhradeckých. Biskup František Kr. z Talemberka r. 1696 dal kostelík sv. Jana v nynější podobě zříditi. Kostelík slul též u sv. Vrbaty; účty z r. 1660 jmenují »záduší sv. Vrbaty«

Budova orientovaná, malebně položená v údolí »pod skálou« u potoka Žejbro; zděná, jednolodní, s polokruhovou apsidou; na nárožích průčelí věže šestihranné (obr. 165.).

Obr. 165. Podskalí. Kaple sv. Jana Křtitele.

Loď uvnitř 12·30 *m* dlouhá, 10·20 *m* široká; předsíň 5·80 *m* dlouhá, 7 *m* široká; chor 9 *m* dlouhý, 7·70 *m* široký.

Vnitřní zařízení střízlivé; na hlavním oltáři nový obraz sv. Jana Křt.

Oltáře poboční, s rámci barokními; dřevěnými, vyřezávanými; v nich obrazy sv. Václava a sv. Floriana. Zavraždění sv. Václava; výraz krvelačnosti vrahů přehnaný; v pozadí gotická architektura. Sv. Florian, v oblacích, vedle dva andělé, jeden vylévá z urny vodu na hořící budovy. U obou obrazů snaha po docílení světelných efektů. Signatura *A. Machek* inv. et pi. V. 1·87 *m*. Š. 1·07 *m*. (*Antonín Machek*, narodil se r. 1775 v blízkých Podlažicích.)

Polom.

KOSTEL SV. KUNHUTY (filiálný); připomíná se r. 1350 jako farní, přináležel k opatství Vilémovskému; nyní filiálný do Libice u Chotěboře. Budova kostelní stojí na samotě se hřbitovem; orientovaná; o jedné

obdélné lodi s apsidou polokruhovou; prostá stavba nepatrných rozměrů v nynější podobě z konce XVIII. stol. pochodící.

Obraz na hlavním oltáři, představuje sv. Kunhutu kráčející přes radlici rozžavenou. Maloval *J. Kokeš* 1847 (patří k lepším jeho pracím).

Zvony na dřevěné, čtverhranné zvonici:

1. Průměr 0·70 *m*, výška 0·56 *m*.

+ EY GA HLAS WOLAGICZIHO NA PAUSSTI PRZYPRAWTE CESTU PANIE LETA 1728.

Nápis táhne se mezi dvěma pruhy ozdobnými; pod tím na jedné straně sv. Jan Křtitel, na druhé sv. Václav pod špičatými baldachiny. Pod sv. Janem Křt. nápis:

SLYT SEM OD JANA PRICQUEY.

Na dolním okraji ornamentální pruh s květy a rohy hojností.

2. Průměr 0·53 *m*, výška 0·48 *m*:

+ Tento † zwon † udyelan † wegmeno † bozy † k swate † kunhutye † adha. (?)

Tvar zvonu štíhlý, nápis jednořádkový. XV. stol.

Kol hřbitova dřevěné roubení plotové se stříškou, podobného způsobu jako u kostela v Kočí.

Pouchobrady (Pochobrady).

Rybička, Památky II. str. 154. — Nechvíle, Method VIII 90.

KOSTEL NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE, (filiálný); r. 1350 byl farní (Duchowrad); po válce třicetileté byl filialní do Chrudimě; r. 1675 opraven nákladem děkana tamního Samuela Václava Hataše. R. 1886 opraven, při čemž přistavena nová věž.

Budova orientovaná, zděná; presbyterium třemi boky zavřené, bez opěrných pilířů; zevnějšek i vnitřek druhdy prostý a znešvařený, nabyl poslední opravou nového vzhledu. Vchod postranní starý, gotický, o dvou žlábcích a třech lalokách; presbyterium má staré gotické klenutí. Presbyterium uvnitř 5 *m* dlouhé, 4·10 *m* široké; loď dlouhá 7·20 *m*, široká 6·20 *m*.

Za hlavním oltářem sv. Trojice nápis:

Capella anno 1675 per Samuelem Hattaš Decanum Chrudimensem et Bartholomeum Franciscum Ossecky parochum Mikolovicensem renovata, anno 1856 novo altari decorata fuit.

Obraz tabulový, nyní na vedlejším oltáři (obr. 166.): Panna Maria mezi sv. Kateřinou a sv. Barborou. P. Maria v šatě tmavém, sv. Kateřina v zeleném, sv. Barbora v plášti purpurovém se zlatou obrubou; roucha

volná, hlavy sličné, okrouhlé, s plnými tvářemi a drobnými tvary; pozadí zlaté, damaškované. XV. stol. konec.

Obraz na plátně, podoba světice, v rouchu měňavých barev. XVII. století. 1. pol. (Pendant k němu nachází se v městském museu v Chrudimi.)

Obr. 166. Pouchobrady. Tabulový obraz v kostele sv. Trojice.

Náhrobek kamený, se znakem, štít vodorovně na dvě půle rozdělený; v hoření části ptáček na příčce stojící, v dolní polovici šikmé břevno. Dle nápisu latinského pohřben zde: nobilis ingenuusque juvenis Samuel Antonius Gregorius Crispinus ex Stradova, poëta Guttenbergensis Složité chronogrammy zdají se poukazovati k r. 1668.

Práčov.

Sommer V. 268. — Sedláček, Hrady a zámky I. 160 a 170.

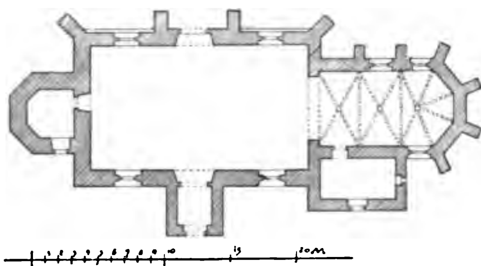
Náleviště bronzových artefaktů a hradiště středověké. (Památky XIV. 45 se situačním plánem.)

Ves na strmém skalním úbočí, nad řekou Chrudimkou, uvádí se též s označením sv. Jakub nad Svídnici (vesnici položenou níže v údolí).

KOSTEL SV. JAKUBA s lokalií; plebánie r. 1350.

V 2. pol. st. XIV., založil zde Jaroš Lacembok z Chlumu klášter a uvedl do něho kněze z Podlažic; klášter (klášterec) po vzetí Chrudimě Žižkou 9. února 1421 Chrudimskými zbořen a vypálen. Kostel po válce obnoven a na podací jeho činil nárok Jan Horyna z Honbic (1454); klášter ostal v ssutinách; r. 1580 uvádí se »klášter sv. Jakuba zbořený nebo pustý«. Počátkem XVII. věku náležel spolu se Sečí Karlu ml. Zárubovi z Hustiřan († 1616), později připojen k panství nasavrckému. R. 1674 filiálný do Bojanova; r. 1784 zřízena lokalie. Kostel opravován r. 1675, pak 1788 a posléz r. 1851 a r. 1865.

Budova kostelní, malebně nad Chrudimkou položená, orientovaná, zděná, se součástkami pískovcovými; jednolodní, s věží před průčelím, jejíž hoření část dřevěná, s cibulovitou bání, založena na osmihranu. (Obr. 167.) Presbyterium třema boky uzavřené, vysoké a štíhlé, má na čtyrech nárožích a dvou místech severní strany vysoké pilíře o jednom ústupu; na severní straně lodi čtyři příporné pilíře; strana jižní, která nemá pilířů, přiléhala nepochybně k někdejšímu klášteru.

Obr. 167. Práčov. Kostel sv. Jakuba.

Okna v presbyteři tři, vysoká, štíhlá, gotické jich kružby pocházejí z opravy z r 1865. Presbyterium poměrně dlouhé skládá se ze závěru a dvou obdélníkových travée; tato mají křížové klenutí; klenba závěrního polygonu složena z pěti úzkých kápí a přiléhající široké příční kápí; štíhlá okna sahají až ke klenbě. Žebra klenbová pozbyla původního tvaru. Jinak zachoval kostel původní disposici a výšku.

Šířka presbyteria (uvnitř) 5·7 *m*, délka 10·20 *m*; délka stěny závěru 2·20 *m*; šířka lodi 9·50 *m*, délka 16·50 *m*; výška 11·37 *m*; výška oken 3·50 *m*.

Vnitřní zařízení pochází namnoze z doby opravy r. 1675.

Hlavní oltář, s obrazem sv. Jakuba na plátně; malba slušná; sv. Jakub v poutnickém oděvu, v levo houština s hradem, v pravo stětí světce; krajinářská partie zdařilá. Oltář, jenž nese znak waldštejnský, zřízen dle obšírného namnoze opadaného (německého) nápisu při opravě kostela, 25. července 1675 Magdalenou Viktorií hraběnkou z Waldštejna.

Z téže doby jednoduchá zpovědnice se znakem waldštejnským a kazatelna dřevěná s vyřezávanými květy rázu polo lidového.

Ornát, s vložkou hedvábnou, modrou, s vyšitými tulipány a karafiáty. XVII. stol. konec.

Druhdy se zde nacházel obraz tabulový, znázorňující bičování Krista u sloupu přivázaného. XVI. stol. počátek; pak kalich stříbrný, zlacený, s nápisem, svědčícím, že věnován byl r. 1604 Karlem Zárubou z Hustiřan.

Zvony na věži:

1. Průměr 0·59 *m*, výška 0·47 *m* Nápis obráceně vylit:

·OHYMSOW OHETASEDAP OHETSITEP OHYCISYT EINAP ATEL

(Leta panie tysicyho petisteho padesateho wosmyho).

2. Průměr 0·56 *m*, výška 0·45 *m*:

Tento x zo x letha x panie x tisycze x pietiste x XXX x slit x gest x on x odemne x Diwisse. x

3. Průměr 0·275 *m*, výška 0·20 *m*:

J. LISSIAK. 1767.

Rabštejnek, zřícenina hradu.

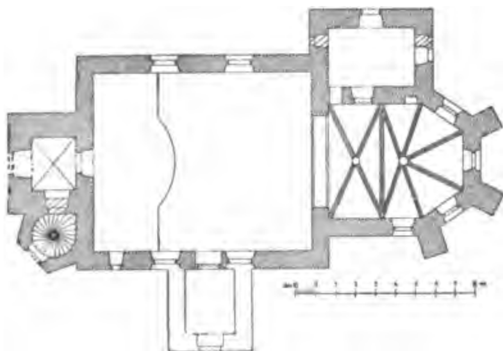
Heber, Burgen IV 199. (s vyobrazením). — Světozor 1872 str. 472. Zříceniny hradu Rabštejnka. — Sedláček, Hrady I. 143.

Hrádek položen v lese nad příkrým svahem, sklánějícím se na sever a západ k rokline. Pozůstatky zdiva; prostora klenutá, která se zachovala, upravena jest novější dobou spolu s okénkem ven obráceným.

Ranná, městys.

Brychta, Památky I, 175. — Adámek, Sborník okresu hlineckého. — Adámek K Kalich z Ranny, Památky východočeské. Chrudim 1900.

KOSTEL SV. JAKUBA, farní; r. 1350 připomíná se co farní; po r. 1620 filialní do Skuče; od r. 1786 farní; loď i zvonice kol r. 1718 přestavěny; v novější době od r. 1873 kostel častěji opravován, posledně r. 1895.

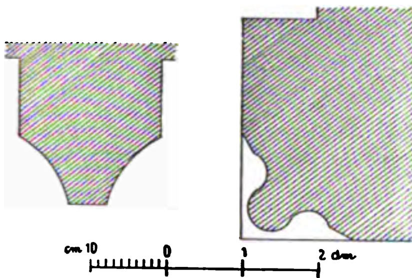

Obr. 168. Ranná. Kostel sv. Jakuba.

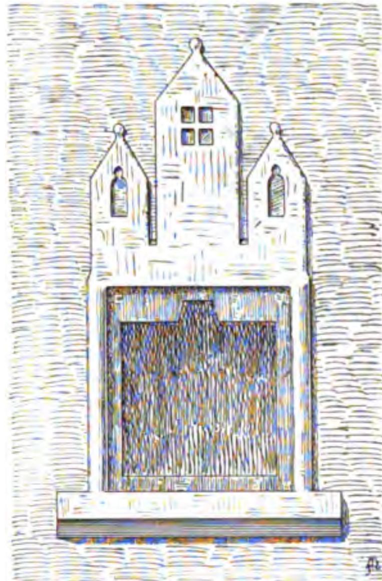
Budova orientovaná, stojí na místě povýšeném; zděná se součástkami z tesaného pískovce; jednolodní, se čtyrhrannou věží před průčelím; presbyterium třema boky uzavřené, s opěracími pilíři z pískovce na třech rozích

závěru; k severní straně přiléhá sakristie (obr. 168.); pilíře o jednom ústupu s římsou proláklou; okna gotická bez kružeb. Při lodi na straně jižní předsíň; vedle této malé gotické okénko s nosy tvořícími zakončení v podobě trojlistu.

Do věže a do čela lodi vedou jednoduché gotické vchody o ostrém oblouku hladce přitesaném; postranní vchod do lodi rovněž původní gotický, článkovaný lištou a žlábky (obr. 169.); z presbyteře vede do sakristie gotický vchod vodorovně zakončený. Klenba v presbyteři gotická o dvou částech, v závěru pět kuklí s mělkou kuklí po šíř; přilehlé pole obdélné o křížovém klenutí; žebra jednoduchá s proláklými okraji, mezi nimi pruh; svorníky dva okrouhlé; konsoly žeber nové. Sanktuarium jednoduché (obr. 170.), gotické s mřížkou. V lodi, současné s presbyteří, strop plochý rákosový. Stavba původní z XV. věku. Při opravě přišlo se na stopy maleb, jež však odtlučeny a zatřeny.

Obr. 169. Ranná. Profil portálku a žeber.

Obr. 170. Ranná. Sanktuarium.

Presbyterium uvnitř široké 6 *m*, dlouhé 6·20 *m*, loď široká 9·5 *m*, dlouhá 10·10 *m*, síň věžní široká 2·7 *m*, dlouhá 2·3 *m*.

Svícny mosazné, gotické, točené s třemi prsteny; dva větší a dva menší.

Kalich stříbrný (na faře) (obr. 171.); noha šestidílná, okraj profilovaný, plochy ryté, na třech hlavičky andělské (obr. 172.); nodus šestidílný, na třech dílech plastické hlavičky, na třech kartušky. Spod kupy rytý; ozdoby ryté skládají se dílem z kartuší, dílem ze zátoček; na spodu kupy tvary lupenové.

Na spodu nohy současný nápis:

KALICH TENTO GT DIELA DO KOSTELA RANSKEo ZA DRZENIIJ PASTWI RYCHNBERSKY^{O} UROZENE^{O} PANA WACZLAWA BERKY Z DUBEE Z LIPPE^{O} GEOTI CZY^{E} RADDY LETHA 1581.

Obr. 171. Ranná. Kalich.

Výška 0·20 *m*, průměr hoření 0·108 *m*, dolení 0·13 *m*. Patena stříbrná, starobylá z jiného kalichu; na ni rytý znak s radlicí a písmena A W Z.

Zvony na věži. 1. Průměr 0·91 *m*, výška 0·74 *m*.

Nápis na hoření obrubě:

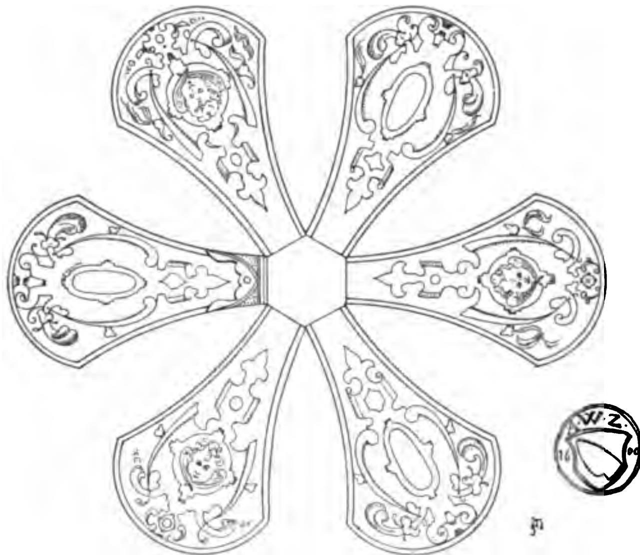
Anno domini m⁰ cccc⁰ lxxxxii⁰ hec campana fusa est ad honorem omnipotentis dei et beate marie v'ginis et omnium S.

Pod tím: K wobri wosadi do rani.

2. Průměr 0·75 *m*, v. 0·50 *m*.

LETA ꝫ PANIE MDXXXXVI TENTO ZWON SLYT GEST SKRZ WACLAWA W.

3. LETA MDXXXXVII ZWONECZ SLIT V HRADCZI.

Obr. 172. Ranná. Rytba na noze kalicha a znak na pateně.

Rosice (Vládycké).

Sommer V. 92. — Rybička, Památky arch. VII. Str. 359 a násl. — Sedláček, Hrady I, 220.

Vládykové z Rosic uvádí se roku 1318. Od stol. XV. do r. 1611 drželi Rosice Talackové z Ještětic a roku tohoto koupil je Lev Burian Berka z Dubé, v jehož rodě ostaly do vymření r. 1714. R. 1718 koupil je Václav Norbert Oct. Kinský; rod jeho má je dosud v držení.

KOSTEL SV. VÁCLAVA (filiálný). Prostá nepatrná zděná stavba pochodí v nynější podobě z XVIII. věku; průčelí barokové jednoduché, bez ozdob, o vysokém štítu s proláklými boky. Věže není; zvony umístěny v nízké, prkenné zvonici, stojící o sobě vedle kostela.

Hlavní oltář, s obrazem Zavraždění sv. Václava, barokní, vyřezávaný, dosti zdařilý s podobami andělů a medailonem Matky Boží boleslavské. Obraz sám, silně přemalovaný, upomíná fantastickým krojem a pojetím na způsob *Ant. Machka.*

V lodi oltář, v němž nacházel se obraz sv. Jana Nepomuckého, nyní na zdi zavěšený; sv. Jan modlí se před podobou Krista; dole andílek, držící prst na ústech, nad sv. Janem vznášejí se andělé.

Na druhém, protějším oltáři obraz Neposkvrněné Panny Marie; v rouchu modrém (svrchním) a bílém (spodním), držíc lilii, stojí na zeměkouli, kol níž had se vine; vedle Panny Marie a nad ní andělé. Malba olejová. XVIII. st. Š. 0·75 *m.* V. 2 *m.* Oba obrazy od jednoho a téhož neznámého mistra.

Na kruchtě obraz Panny Marie Ochránkyně, v popředí papež a císař (v kroji třidcetileté války). Malba na dřevě. XVII. st. střed. Malba umělecké ceny nevalné, avšak zajímavá ikonograficky.

Stojan na svíčky, železný, kutý; s dvěma kruhy nad sebou umístěnými. XVII. st. Na dveřích do sakristie vedoucích zámek a kování s tepanými ozdobami; řemeslná práce XVII. stol.

Uvnitř kostela a zevně ve zdi kostelní náhrobky pískovcové s nápisy a znaky.

Uvnitř kostela:

1. LETA 1567 W PONDIELI PO NEDIELI POSTNI GENZ SLOWE OCULI UMREL GEST WACZLAV SIN UROZENEHO PANA WACZLAWA TALACZKI Z GESSTETICZ A NA WLADIEZCICH ROSICICH A TUTO TELO GEHO POCHOWANO GEST. BU RAČ NAM . . . MILOST . . . Dva znaky, Talackovský (hlava volská) s písmeny: W· T· Z· G· (Václav Talacko z Ještětic) a Zásmuckých (sokol) M· T· Z· T· (Marketa Talacková ze Zásmuk).

2. LETA PANIE 1558 W SOBOTU PRZED PROWODNI NEDIELI UMRZEL UROZENY PAN . . . . Z GESSTIETICZ . . . . . . PANE BOZE RACZ BYTI MILÓSTIV DUSSI GEHO. Se znakem Talackovským.

3. LETA PANIE 1538 V AUTERY PO PAMATCZE BOZIHO VSTAUPENI UMRZELA GEST UROZENA PANI MAGDALENA ZASMUCKA Z ZALUŽAN A NA HROBOWICICH, GEGIZTO TELO TUTO POCHOWANO A POHRZBENO GEST. Se znakem Zalužanských (půl jelena).

4. LETHA PANE 1584 W STRZEDU V DEN PAMATKY SV. JANA STIETI .... CERA UROZENEHO PANA GINDRZICHA TALACZKI Z GESSTICZ A NA SYNCZANECH .... Se znakem Talackovským.

5. LETA PANIE 1590 V PATEK PO SV. MARTINIE UMRZEL GEST SYN UROZENE P. GINDRZICHA TALACZKY Z GESSTETIC A NA SYNCZANECH A W NEDIELI PRZED SW. ALZBETAU V ROSICICH ... Se znakem Talackovským.

6. LETA PANIE 1590 PRZED PAMATKOU HROMNIG UMRZELA .... GESSTIETICZ A NA SYNCZANECH W NOCI NA PONDIELI A WE CZTWRTEK TO TYHODNE POCHOWANA. Se znakem Klusáků z Kostelce (dvé veřejí).

7. Leta panie 1603 we cztwrtek prwni postni umrzela ... Gindrzicha Talaczky ... a telo gegi tuto ge pochowano. Se znakem Talackovským. Zvenčí na zdi kostelní:

8. Leta panie 1545 v patek przed strzedoposti umrzel urozeny pan Jan Talaczko z Gesstieticz a na Zestorczich a tuto pochowan gest, pane Bozie racz milostiv byti dussi geho. Se znakem Talacků.

9. Leta panie 1553 v sobotu przed prowodni nedieli umrzela urozena panii Anna Sskrowadska ze Sskrowadu manzelka urozeneho Pana Talaczka z Gesstieticz a na Rosiczich a tuto pochowana gest. Pane Bozie racz milostiv byti dussi gegi. Se znakem Škrovádských (půl býka).

10. Leta panie 1610 w patek .... P. Jindrzicha Talaczky z Gesstieticz a na Rosicích a tuto odpocz.

Postava ženská, zdařile tesaná; držící v sepjatých rukou kvítek; v levo v dolním rohu znak Zásmuckých. Vedle značka CK.

11. Leta Panie 1594 den swateho Jana Krtitele umrzel urozený pan Jan Okrauhliczky z Knienicz, gehozto tielo tuto odpoczíwa, oczekawagicz prissti syna Bozího a wiecznehо ziwota."

Znak Okrouhlických (růžky) a značka W. B. nad znakem.

Ve zdi hřbitovní několik kamenů náhrobních polozapadlých, s nápisy nečitelnými; dva s postavou rytíře, jeden s erbem Talacků, jiný s lovčí trubkou ve štítu.

Na zvonici tři zvony.

1. Největší (puklý) zvaný Doubrava, dle blízkého háje, v němž dle pověsti byl jeden čas ukryt a opět nalezen; o zvonu tomto, jenž patří k největším na celém Chrudimsku, kolují různé pověsti. Dm. 1·37 *m*. V. 1 *m*.

Na hoře trojřádkový nápis:

JAKOŽ MOGZISS POVYSSIL HADA NA POUSSTI, TAK MA POVYSSEN BYTI SYN CZLOWEKA ABY KAZDEY KDOZ WIERI W NIEHO NEZAHYNUL ALE MIEL ZIWOT WIECZNY NEBO TAK BUH MILOWAL SWIET, ZIE SYNA SWEHO GEDNOROZENEHO DAL, ABY KAZDY KDOZ WIERI W NIEHO NEZAHYNUL, ALE MIEL WIECZNY ZIWOT. x NEBT NEPOSLAL BUOH SYNA SWEHO NA SWIET ABY SAUDIL SWIET, ALE ABY SPASEN BYL SWIET SKRZE NIEHO. Po straně: LETHA PANIE MDLXXXXI SLYT GEST ZWON TENTO KE CZTI A K CHWALE BOZI ODEMNE MISTRA ELYASSE ZWONARZE V HRADCI NAD LABEM.

2. Dm. 1·05 *m.* V. 0·82 *m.* Nápis dvouřádkový:

Anno x domini x milesimo x quingentesimo x decimo x V x hec campana x fusa x est in laudem x dei x atqu x genitricis x marie x sanctae x fusa est hraecz x super x albea x firma x urbe x A andre x in villam rossice x de x deus x felicem x atqu x utilem x faveat x in laudem x suam.

Pod nápisem reliefy; na jedné straně krucifix, a IhS, na druhé straně sv. Ondřej.

3. Dm. 0·76 *m.* V. 0·58 *m.*:

Kol koruny: verbum x domini x manet x in eternum x slowo panie x zustawa x na wieky.

Dole: Leta panie x m x v x l x vu x tento x zwon x slit x od x Gana zwonarze x v miestie hradczij x nad x labem x do dobryho x.

ZÁMEK jest rozsáhlé stavení se dvorem a zahradou a někdejší jízdárnou; skládá se ze dvou části, berkovské, sloužící nyní za sýpku a místnost hostinskou, a křídla s kaplí postaveného 1728 Štěpánem Vilémem hr. Kinským.

Křídlo berkovské ve slohu pozdní renaissance má hlavní vchod se strany nynějšího dvora hospodářského. Parapet se schody vede k jednoduchému portálu renaissančnímu; nad ním znak berkovský v kartuši a písmena

B.F.L.H.B.Z.A Z L.
P.N.R.W R.A SL.

Znamená: Bohuslav Ferdinand L(adislav?) Hrabě Berka Z Dubé (D vynecháno) a z Lipého, Pán na Rychmburce, Wladyckých Rosicích a Slatiňanech.

Bohuslav Ferdinand nastoupil panství 1650 a zemřel r. 1653.

Za vchodem prostranná síň klenutá, místnosti přízemní přestaveny; v poschodí prostranná síň; místností celkem dobře zachované mají stropy ozdobené štukaturami; v jedné z komnat na stropě osmihranná zrcadlová plocha, v druhé čtyřlistá, v třetí uprostřed ovální, v ploše obdélníkové s proláklými rohy; vesměs profily renaissanční s ornamentikou skládající

se z vaječníků, vavřínů a listoví. V jedné z místnosti (v pravo od síně) ostění vlašského krbu; na dveřích vedoucích k půdě znak berkovský.

V křídle pozdějším ku staré části připojeném kaple Nejsvětější Svátosti oltářní; tato má ovální tvar s výklenky na osmi stranách.

Hlavní oltář, barokní rámování; znak Kinských a Dietrichsteinů. Obraz Poslední večeře Páně od *P. Brandla* a *Halwachse*. V místnosti o sloupech sedí Kristus s apoštoly kol kulatého stolu; nad stolem roz-

Obr. 173. Rosice. Vchod bývalé jízdárny z r. 1678.

svícený lustr; dole v popředí stupně, na nich kniha a konvice. Výborný obraz s vervou provedený, s effekty světelnými, nyní velice sešlý a zatmělý. Šířka 2·80 *m*, výška cca 4 *m*. V zadu signatura:

Petrus Brandl & Holbwox
pinxerunt Pragae.

Krom toho nápis:

Sacellum anticum Venerabili Sacramento Sacrum ab Illm. et Excellm. D.D.S.R.J. Comite Stephano Wilhelmo Comite Kinski (následují titule) erectum Ao. 1728.

Krucifix v tabernakulu hlavního oltáře; kříž dřevěný, černý, na něm Kristus mosazný; silně prohnuté tělo, dobře modelováno a ciselováno. XVII. stol. Výška 0·62 *m*.

Svícny dřevěné, vyřezávané. XVIII. stol.

Poboční oltáře; v architektuře mramorované zlacené řezby: kamenování sv. Štěpána a stětí sv. Barbory; na hoře postava sv. Štěpána a na druhém sv. Barbora, po stranách jich andělé (bílí). XVIII. stol.

Cínové svícny.

Obraz Panny Marie, Černé, s Ježíškem, vedle hlavního oltáře na zdi; malba na plátně, upevněném na dřevěné desce; půda zlatá; určité kontury, tvář Panny Marie sličná. Po stranách u hlavy Marie MP ΘY. Kopie hieratického obrazu; XVII.—XVIII. st. V. 0·36 *m*. Š. 0·22 *m*.

Před zámkem sad, založený nepochybně za doby posledních Berků, v něm salla terrena; za sadem bývalá jízdárna, obdélné stavení, sloužící nyní za skladiště cukru; podélná strana článkovaná 15 plochými pilíři. V průčelí vchod (obr. 173.) mezi dvěma pilastry, poloobloukem sklenutý, nad ním v klenáku ostrve pánů z Dubé; výše hraběcí koruna a nápis:

FRANCIS. ANTON COMES. BERKA
ANNO MDCLXXVIII.

Ve světlíku nade dveřmi mříž kutá, železná, složená z prutů stáčených ve spirály, symetricky rozdělené. Na dveřích (nových) dvě stará kruhová klepátka; podklady s dlouhými závěsy, vybíhajícími v obludné hlavy; detaily provedeny sekanou a rytou prací.

Rozpakov, bývalý hrad.

Sommer V. 25. — Sedláček, Hrady a zámky I. 190.

V lese k Podolu se táhnoucímu, mezi Nerozhovicemi a Dolany na skalnatém ostrohu zbytky starého hradu, nyní téměř úplně porostlé. Celková rozloha, rozměrů neznačných dosud znatelná. Jméno Rozpakov, jež v lidu se zachovalo dodnes, uvádí Schaller i Sommer; jinak historicky známo není. Sedláček (l. c.) má hrad tento za tvrz vládyk z Dolan; počátkem XVI. st. držel blízké Dolany Václav Lorecký ze Lkouše, jenž je as 1520 prodal Burjanovi Trčkovi z Lípy, a sice dvůr poplužní a tvrz pustou.

Rozhovice.

Rybička, Památky II. 262.

KOSTEL SV. PETRA A PAVLA, filiálný do Městce Heřmanova; připomíná se r. 1350 jako farní; v 2. polovině XVI. věku farní pod obojí; po bitvě bělohorské připojen k Městci. V 1. polovici XVIII. stol. přestaven od Jana Josefa hraběte ze Šporku.

Stavba uprostřed vsi, na vyvýšeném místě, po schodech přístupném; orientovaná, zděná, omítnutá, jednolodní; presbytéř třemi boky uzavřen, bez opěrných pilířů; na jižní straně věž, jejíž dolní část jest pozůstatek původní stavby. Se strany opačné vede do kostela sinec (zánovní), do jehož zevní stěny zazděn fragment (hoření část) gotického sanktuaria, přesně pracovaného; skládá se z vypjatého oblouku, vyplněného kružbou vybíhající dovnitř ve dvě lilie, pod těmito štítek erbovní, prázdný, po stranách oblouku, jenž vybíhá v růžici, po jedné fiále, mezi touto a středem oblouku dvě slepé gotické arkády. Výška fragmentu 1·00 *m*, šířka 0·64 *m*. Vnitřek kostela, podobně jako zevnějšek prostý, strop plochý.

Na hlavním oltáři s obrazem podřízené ceny dřevěné sošky sv. Václava a sv. Ludmily z XVIII. stol.

Kazatelna dřevěná, na ni obrazy evangelistů; prostřední práce, z 2. pol. XVII stol.

Svícny cínové, čtyři, noha trojdílná, z plastickými hlavičkami. XVIII. stol.

Sakristie pod věží; čtyrhranná prostora mohutného zdiva s valeným klenutím; okénko uvnitř obloukem uzavřené, zevně čtyřhranné; šířka prostory (na straně okna) 2·75 *m*, hloubka 2·60 *m*; okno vnitř 0·97 *m* široké, zevně 0·35 *m*; tlouštka zdi 1·20 *m*. Ráz románský.

Zvonice nad sakristií, pozdější přístavek, přístupný po dřevěných schodech zevně umístěných. Na hranici, na níž zavěšen zvon, cedulka s nápisem z r. 1725:

Ista CaMpana beneDICta fVerat gVarta IVnII
ab Vno Abbate Ottone.
S. Petrus et Paulus.

Zvon: 1. Průměr 0·76 *m*. Výška 0·64 *m*. Nápis kol koruny ve dvou řádkách:

tento zwon dyelan gest ke czti a chwale panu bohu i swatemu petru skrze mystra zwonarze na horach kutnych.

Pod tím na jedné straně dva otisky medaile na císaře Maxmiliána II. a jeho choť, a tabulka obdélná; rámeček má na vnitřní straně liliovité ozubí; nápis:

snaz nebe zemye
pomyne nezly
slowo panye zahyne
1562.

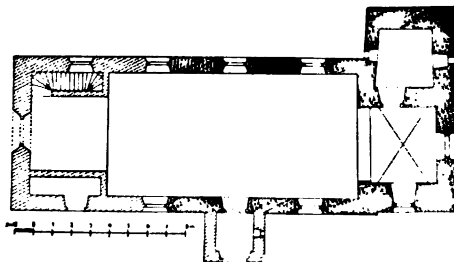
2. Zvon malý, bez nápisu. Průměr 0·34 *m*; výška 0·28 *m*.

Rváčov (Sv. Mikuláš).

Adámek, Sborník 58. — Adámek, Monstrance ze Sv. Mikuláše u Rváčova (Památky východočeské. Chrudim 1900.)

KOSTEL SV. MIKULÁŠE (filiálný); připomíná se r. 1350 (ad s. Nicolaum); od r. 1710 filiálný do Nasavrk; později (před r. 1770) do Kamenice Trhové. R. 1827 rozšířen, r. 1886 obnoven.

Budova orientovaná, zděná (obr. 174.); stojí poblíž Rváčova o samotě na návrší, uprostřed hřbitova. Tvar obdélníkový; presbyterium čtyrhranné, bez opěr, u něho na sever sakristie. Okna v presbyteriu polokruhová; zdivo silné, jmenovitě na straně jižní (1 54 *m*). Klenutí presbyteře bez žeber; oblouk triumfálný polookrouhlý; stavba původně románská; loď s plochým stropem, pozdější, obdržela při poslední opravě okna gotického tvaru.

Obr. 174. Rváčov. Kostel sv. Mikuláše.

Šířka presbyteria 3·95 *m*, délka 3·40 *m*, oblouk triumfální 0·63 *m*; šířka lodi 6·05 *m*—6·40 *m*, délka 17·25 *m*.

Vnitřní zařízení nové.

Svícny cínové na postranních oltářích, čtyři; nohy trojdílné s květy. XVII. stol. konec. V. 0·42 *m*.

Monstrance mosazná (obr. 175.), rocaillová; noha ovální, tepaná; nad sanctissimem Bůh Otec, po stranách andělé; skleněné ozdoby, imitující drahokamy; plech dílem zlacený, dílem stříbřený. XVIII. stol. V. 0 47 *m*. Šířka nohy 0·19 *m*.

Kalich; kupa s tepaným a prolamovaným pokrovem. XVIII. stol., 1. pol. Mosazná noha tepaná, pozdější.

Na věžičce (nové) dva zvony; nyní nepřístupné.

1. (Obr. 176.) 4·86 *m* v průměru, 4·04 *m* vysoký, s nápisem (obr. 177.):

✠ CASPAR ✳ MELCH ✠ BALTHIOR.

2. Nápis (obr. 178.):

+ OREX GLORIE VENI + NOBIS + CVM MA.

Obr. 175. Rváčov. Monstrance.

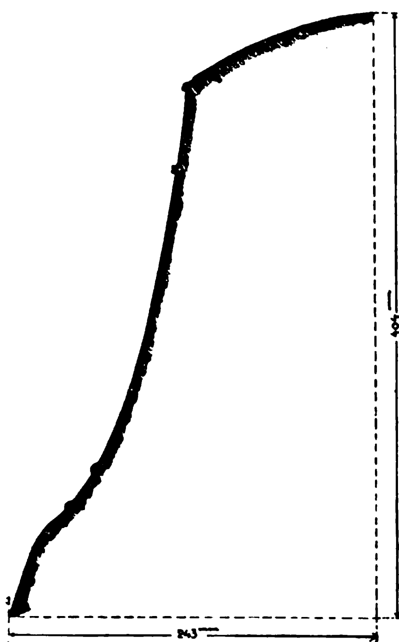
Řestoky (Žestoky).

Rybička, Památky II. 258. — **Nechvíle**, Method XI. (1885) 28. — **Sedláček**, Hrady a zámky I. 223.

Naleziště hliněných nádob u školy a u »Pustého mlýna«.

KOSTEL SV. VÁCLAVA, filiálný do Chrasti; připomíná se již r. 1115 v nadací listině kláštera kladrubského; (Erben, Reg. I. 89); r. 1350

plebanie, která v bouřích husitských zanikla; po válce třicetileté filiální do Skuče, později do Chrasti.

Obr. 176. Rváčov. Zvon č. 1.

Budova orientovaná, zděná; jednolodní s věží; presbyterium quadratické, gotické, na obou nárožích nízké opěrné pilíře pískovcové.

Uvnitř opatřeno presbyterium jednoduchým gotickým křížovým klenutím; žebra silná, pětistranná, na obou šikmých stranách dovnitř proláklá; vybíhaji od prostých hrotitých konsol; svorník kruhový nese tvar štítu prázdného. Loď čtverhranná, se stropem rákosovým; pod věží v sínci křížové klenutí bez pasů. Budova původně románská; presbyterium z XIII. věku.

Obr. 177. Rváčov. Legenda zvonu č. 1.

Hloubka presbyteria 5 *m*, šířka 4·30 *m*; loď 7·80 *m* dlouhá, 6·70 *m* široká; sínec 2·75 *m* dlouhý; tloušťka zdi v sínci 1·15 *m*.

Sanktuarium kamenné, na levo od hlavního oltáře (tento s obrazem sv. Václava, v brnění, vedle lev se znakem; XVIII. stol.); čtverhranný výklenek, nad ním trojboký štít, vybíhající v stejnoramenný kříž; štít vyplněn trojlistem. V. 0·90 *m* šířka 0·50 *m*.

Stopy nástěnných maleb, jež r. 1855 při obnově objeveny, ale většinou zabíleny; místy prorážejí jednotlivé postavy (evangelisté); na straně pravé různé postavy obnažené; hubené, s dlouhými končetinami; některé klečící neb sedící; silně konturované; barvy pobledlé; znázorňují buď vstání z mrtvých neb duše v očistci. XIV. (?) stol.

Obraz sv. Alžběty, udílející peníze; slušná malba, energického rázu; datovaná 1733.

Náhrobní kameny v podlaze, částečně vyšlapané:

1. Postava rytíře v brnění, s kladívkem hejtmanským; u nohou znak Talackovský (hlava telecí); nápis:

LETA 1610 W PATEK DEN MAUDRO . BOZI V PUL 2 HODI . NA . . . TALACKO . . . GEHOZTO TIELO W TOMTO CHRAMU POCHOVANO GT . . . (etc.)

(Jest to nepochybně náhrobek Adama Talacka z Ještětic.)

+ O REX GLORIE

VENI + NOBIS + CVM ...

Obr. 178. Rváčov. Legenda zvonu č. 2.

2. Znak Talackovský, nad ním tabulka s nápisem:

LETHA 1601 UMRZEL GEST GINDRZICH SYN UROZE: A STATECZ: RYTIŘE ADAMA TALACKY Z GESSTIETICZ A NA ZIESTOKACH, BIEH ZIWOTA SWEHO DOKONAL V NEDIELIJ PRZED SV. KATERZINAU O 6 HODINACH NA NOC GEHOZTO TIELO TUTO POCHOWANO GEST.

3. Podoba dvou dítek, se znakem:

LETA PANIE 1598 GOHANKA DCERA . . .

Kotlík cínový, šestistranný, prostý, s letopočtem 1671.

Monstrance mosazná (v sakristii), gotická; noha šestilaločná, nodus šestidílný; hoření část architektonicky upravena, s válcovým středem; podloha válce má liliovitou obrubu dolů i nahoru obrácenou; rovněž vrch, vybíhající v šestiboký jehlanec, ozdobený krucifixem; po stranách pilířky s fialami, obě křídla vybíhají dole v lupenovitou volutu. XV. stol.

Výška 0·55 *m*; šířka 0·18 *m*, průměr nohy 0·15 *m*.

Zvony na věži:

1. Průměr 0·67 *m*, v. 0·54 *m*:

Leta boziho tisiciho cztyrsteho devadesateho druheho slit gest tento zvon. amen!

2. Průměr 0·47 *m*, v. 0·37 *m*. Bez nápisu; tvar zvláštní, v podobě kotle.

3. Malý, bez nápisu.

Seč; městečko.

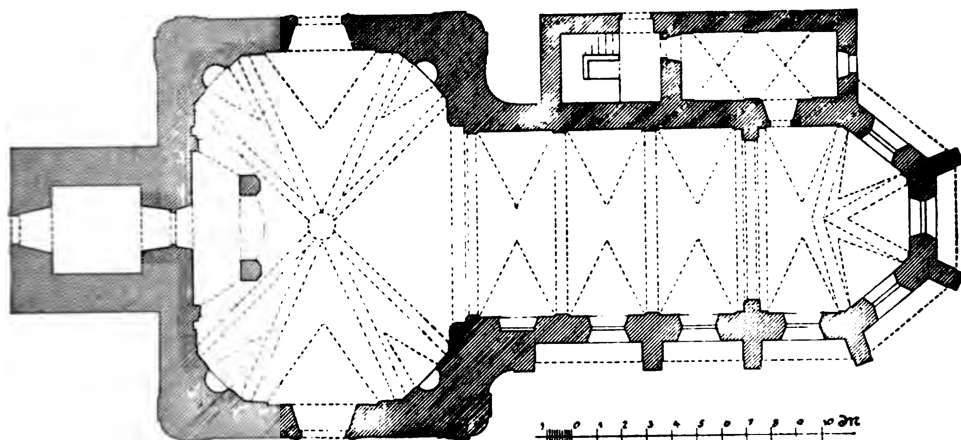
Sommer V. 265. — Sedláček, Hrady a zámky I. 154.

Sídlo vladyk ze Seče; r. 1318 Svěnek ze Seče; v XVI. stol. do r. 1583 městečko Seč i dvůr byly v držení Trčků z Lípy; 1596 zakoupil je Karel Záruba z Hustiřan; r. 1628 od Jana Záruby koupil je František de Couriers a spojil s panstvím nasavrským.

KOSTEL SV. VAVŘINCE, farní; plebanie r. 1350; v XVII. a XVIII. st. filiální do Bojanova; r. 1787 zřízena lokalie, 1854 fara. Kostel postaven nákladem Karla Záruby z Hustiřan; r. 1620(?) dostaven.

Budova zděná, orientovaná, stojí na prostranném náměstí; skládá se z dlouhého presbyteria, třemi boky osmiúhelníka zavřeného, a lodi, zevně čtverhranné; před ní věž (obr. 179.); kol do kola běží římsa renaissanční; pilastry nárožní kvádrované ve způsobu renaissančním; v presbyteriu velká polokruhem zavřená okna (obr. 180.). Postranní vchod okrouhle sklenutý, po jeho stranách znak Zárubovský (Karla Záruby z Hustiřan) a Waldštejnský (Anny manželky jeho, rozené z Waldštejna).

Vnitřek kostela až na částečně novou malbu úplně zachován v původním stavu; loď tvoří uvnitř osmihran, nad ním plochá kuple, s hlubokými kuklemi; následují tři travée v podélném pokračování lodí; vlastní presbyteř skládá se z jednoho pole a závěru; na klenbách jakési imitování starých hvězdových klenutí, jehož útvary vyznačeny jsou silnými obrubami štuko-

Obr. 179. Seč. Kostel sv. Vavřince.

vými. Římsy silně profilované na lesenových pilastrech. Na čelní straně osmihranu kruchta, po obou stranách výklenky. Na stranách protilehlých oltáře sv. Antonína a Panny Marie; ploše řezané rámy barokové.

Délka kostela 38 *m*; délka lodi uvnitř 10·5 *m*; šířka 14; délka choru se závěrem 18·3 *m*; šířka 7·5 *m*.

Kazatelna rocaillového tvaru, zeleně a hnědě natřená; na ní bíle natřené sochy víry, naděje a lásky. XVIII. stol.

Křtitelnice cínová (obr. 181.), šestihranná, na nohou vybíhajících v drápy, horem hlavy; jednotlivé stěny křtitelny i víka ohraničeny ozubím liliovitým, charakteru gotického; před ním dole a nahoře lišta renaissanční. Na dvou stěnách plastické lví hlavy, na dvou ryté znaky Schönfeldovský a Waldštejnský; na ostatních dvou nápis:

Diesen Taufkessel haben machen lassen in das Gotteshaus der Hoch undt Wohlgebohrne Herr H. Rudolf Wentzel Graf von Schönfeldt undt dero Fraw Ehegemahlin Fraw Fraw Victoria Magdalena Gräfin von Schönfeldt

geborne Gräfin von Waldstein Herr und Frau auf Saulun Lombringen, Schönwaldt, Kain, Prodlitz, Setsch und Netlucks.

Datum den 1. Januarius Anno 1669.

Výška bez víka 0·87 *m*, víko 0·70 *m*, šířka 0·70 *m*.

Dvéře do sakristie vyřezávané, renaissanční, s kováním. XVII. století počátek.

Obr. 180. Seč. Kostel sv. Vavřince.

Kasule atlasová, bílá, s květy a větévkami vyšívanými tamburirováním. XVIII. stol.

Zvon na věži:

Průměr 1 *m*, výška 0·75 *m*.

GEGOSSEN VON SCHNEDER IN KÖNIGRAETZ 1828 UNTER DEN LOKALISTEN H. JOSEPH CZASTEK.

Reliefy sv. Jana Nepomuckého a sv. Floriana.

Dva menší zvony z téže doby.

Socha sv. Jana Nepomuckého blíže kostela; sv. Jan stojí, drže kvadrátek v ruce, před ním anděl s křížem. Na podstavci znaky Schön-

Obr. 181. Seč. Křtitelnice cínová.

feldovský a Michnovský. (Josefa Fr. a Kateřiny, rozené Michnové z Vacinova). XVIII. stol. poč.

HŘBITOVNI KOSTELÍK SV. ŠTĚPÁNA za městem; jednoduchá stavba, presbyterium čtyrhranné; vnitřek prázdný.

ZÁMEK BÝVALÝ, nyní sloužíci za sýpku; se dvorem; sídlo nové zřídil Václav Záruba z Hustiřan již před r. 1577; v nynější podobě pochází zámek z doby Karla Záruby.

Do dvorce vede prostranná brána kvádrovaná; na pravo hospodářské stavení, na levo někdejší zámek, obdélné stavení s výstupkem na straně

zadní; do zámku vede portál pískovcový, poněkud sešlý, dobře tesaný (obr. 182.). Po stranách vchodu polokruhem zavřeného sloupy kanelované, v dolní části v kanelurách lišty; na sloupech kladí, nad tímto tympanon polookrouhlý, korunovaný uprostřed nahoře dvouhlavým orlem; po stranách

Obr. 182. Seč. Portál zámku.

postavy rytířské; v tympanonu rozděleném hermou dva znaky Zárubovský a Waldštejnský s opisy:

KAREL ZARUBA Z HUSTIRZAN
A SEDCZI G. M. CZISARSKÉ 1610.
ANNA ZARUBOWA ROZENA Z WALDSSTEINA
A SEDCZI 1610.

Vnitřek spustlý; klenutí propadlo, ostění vlašských krbů, jež zde bývaly, vylámáno.

Slatinany.

Schaller, XI. 17. — Sommer, V. 269. — Heber, Burgen IV. 195. — Rybička, Památky I. 213. — Sedláček, Hrady I. 147.

Jakožto majitel zboží přichází v XIV. stol. rod zvaný ze Slatinan; v letech 1525—1547 bylo v držení obce chrudimské; od r. 1575 byl majitelem Bohuslav Mazanec

z Frimburka, v jehož rodě ostaly Slatinany do r. 1594. V XVII. stol. vystřídala se řada majitelů, až r. 1732 Josef hrabě Schönfeld připojil Slatinany k panství nasavršskému.

KOSTEL SV. MARTINA, **farní, uvedený r. 1350; po bitvě bělohorské filiálný do Chrudimi; od r. 1801 farní. Budova zděná, orientovaná, druhdy jednolodní, s věží; presbyterium trojboké, druhdy bez opěrných pilířů.**

Opravy v r. 1769 a 1845; v letech 1891—1892 dle plánů *Fr. Schmoranze* přestaven, rozšířen a zvýšen a přeměněn v trojlodní. Délka presbyteria 3·35 *m*, šířka 4·75 *m*; délka lodi 12·25 *m*, šířka (původní) 6·50 *m*.

Vnitřní úprava nová.

V presbyteři zazděny náhrobky:

1. Náhrobek pískovcový se znakem; nápis rytý:

LETA PANIE 1596 W NEDELI PO HROMICZIJCH UMRZEL PAN PAWEL RACHMBERK SYN UROZENEHO PANA ALBRECHTA RACHMBERKA Z RACHMBERKU A TUTO JEST TIELO GEHO POCHOWANO GEHOZZ DUSSI PAN BUH RACZ MILOSTIV BÝTI.

Konec nápisu na kartuši v prostřed umístěné.

2. Náhrobek z bílého mramoru, s podobou ženskou a nápisem:

Leta .... w auterey před swatym Girzim umrzela g urozena panij Anezzka Kapaunowa z Libiechowa ...

3. Náhrobek z pískovce; nápis na okraji setřelý, pokračování na desce střední, pod touto znak vysoce plastický Škopků z Otradovic.

.... icz a na ... ijch ... gegizzto tielo tuto odpocziwa oczekawage weseleho z mrtwych wzkrzisseni.

4. Náhrobek z červeného mramoru uměle pracovaný; v hoření části deska s nápisem:

LETHA 1580 TUTO LEŽÍ A POCHOVANI SAU SINOVE UROZENE° WLADIKI PANA BOHUSLAWA MAZANCZE Z FRIMBURKU NA MIMONI A SLATINANECH, PISARZE MENSSICH DESK ZEMSKICH V KRAL. CZESKEM 1 VILIM STARZI 4 LET A 36 NEDELI. 2. LETA 82 VE CZVRTEK PO S. RZEHORZI VILIM TOHO GMENA 2. STARZI TRZI SSTWRTI LETA A 3. TIHOZZ LETA V PATEK PO SV. DIWISSI ADA STARZI 21 NE A 3 DNI DITKY UTESSENE. P. BŌ ZAS DANE.

Pod nápisem výborně tesaný znak ve věnci vavřínovém.

5. Náhrobek pískovcový se znakem Malviců z Malvic a nápisem rytým:

Leta 1577 v patek po sw. Girzij bieh žiwota swého dokonala urozena pani ..... Budowczowa manzelka urozeneho Pana Woldrzicha Malwice z Malwic gegizzto dussy Pan Buh racz milostiw byti.

6. Náhrobek pískovcový se znakem Lhotských ze Zásmuk a nápisem:

Leta Panie 1578 w druhau strzedu postni dokonala zziwot swug urozena Panij Anna ... urozeneho pana Hermana Lhotskeho ze Zasmuk.

7. Náhrobek pískovcový s podobou ženskou; tato má plenu na hlavě; kroj se vzedmutými rukávci.

Nápis setřelý: Leta .... Libiechowa ...

8. Náhrobek z bílého mramoru s podobou ženy, hrubě tesanou, držící v náručí děcko zavinuté. Nápis:

Leta lxvii v sobotu na nedieli trzetij adventi Urozena pani Katerzina Benedova z Libiechova umrzela gest przi dietatku a tuto pochovana gest, gegizto dussij Pan Buh racz milostiv byti.

Zevně zazděno do zdi kostelní několik menších náhrobků a fragmentů vesměs pískovcových; zejmena štít s nezřetelným znakem, fragment s reliefem, znázorňujícím vyzvědače s rožněm vína; malý náhrobek s děckem, spočívajícím na hlavě umrlčí, vedle přesýpací hodiny; podobný kámen (na presbyteři) s andělem při umrlčí hlavě, vedle znak se lvem. Letopočet 1647; pod tím kámen s letopočtem 1631.

Zvony na věži:

1. Průměr 0·705 *m*; výška 0·60 *m*.

Nápis:

GOSS MICH IGNATCIUS DRACK IN KÖNIGRÄTZ 1791.

Po obou stranách nápisu pruhy s rokokovými ornamenty; na plášti na jedné straně relief sv. Václava; na druhé Kristus na kříži, pod nim Marie.

2. Průměr 0·60 *m*, výška 0·50 *m*.

Nápis na horním okolku:

PRZIPRAVUGTE CESTU PANIE. HLAS VOLAGICIHO NA PAUSSTI 1781; dole: V VISOKIM, MEGTIE.

Na plášti po jedné straně krucifix, na druhé kartuše s nápisem:

FUDIT IOANNES ZEGDA ALTO MAUTAE 1781.

3. Průměr 0·54 *m*; výška 0·44 *m*.

Pruh s nápisem:

+ tento † zwon † dielal † mie † on † menem † gira † dobriho † dila.

4. Umíráček, na plášti reliefní obraz sv. Václava.

ZÁMEK knížete z Auerspergů, s parkem, na mírném návrší nad Chrudimkou, zaujímá místo někdejší tvrze. V XVI. stol. rozšířena stará tvrz v zámek, který se skládal z prostého obdélného stavení a dvou postranních křídel. Dobou novější zámek opět rozšířen, opatřen branou, věží a věžičkami a nově upraven. Ve schodišti a komnatách četné podobizny; starobylý nábytek vykládaný XVIII. stol.; skleněné nádobí, namnoze broušené, XVIII. stol., fayence a pod. V tak zvané Švýcarně v parku fayencové nádobí, a židle s lenochy vyřezávanými.

SLOUP se sochou Spasitele, na silnici u cesty, vedoucí ke kostelu; vysoký dřík, hlavice korintská, na ní postava Krista žehnajícího; na podstavci nápis:

HONORI AETERNO OMNIPOTENTI SALVATORI MAGNO SALUTIS DEO ET DOMINO NOSTRO EX VOTO STATUAM PRAESENTEM AMBO CONJUGES ERIGERE JUSSIMUS DIE 6. FEB. ANNO MDCLXXXIII. SALVAS NOS DOMINE QUONIAM SPERAMUS IN TE.

Sloup zřízen nepochybně na paměť moru a k uctění sv. Salvatora.

Sloup s obrazem P. Marie, (*Schmoranz*, Posel z Východních Čech 1874 č. 11.) nad Slatinany a Škrovádem, poblíž silnice k Nasavrkům, gotického slohu, postavený r. 1852. Obraz P. Marie malovaný na plotně z červeného mramoru, čtyrhranné, vrchem polookrouhlé; Panna Maria s hlavou nachýlenou, má ruce přes ňadra složené. Na zadní straně desky 0·95 *m* vysoké, 0·75 *m* široké, letopočet 1444. Obraz nalezen prý ve sbořeništi kláštera Gamingu v Dolních Rakousích.

Sobětuchy.

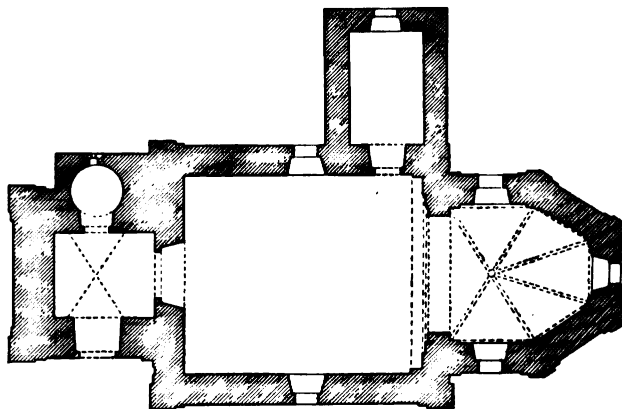
Žároviště posud neprozkoumané.

Smrček.

Sedláček, Hrady a zámky I. 170.

KOSTELÍK SV. ANNY filiálný (do Žumberku); r. 1350 farní.

Stavba zděná, omítnutá, orientovaná; jednolodní, před lodí věž čtverhranná; presbyterium třema boky uzavřené, původně gotické, bez opěrných pilířů. Schema kostelíka podobné jako v Pochobradech a Nasavrkách

Obr. 183. Smrček. Kostel sv. Anny.

(obr. 183.). Zevnějšek s mírně vystupujícími pilastry, tvar oken i dveří z XVIII. stol.

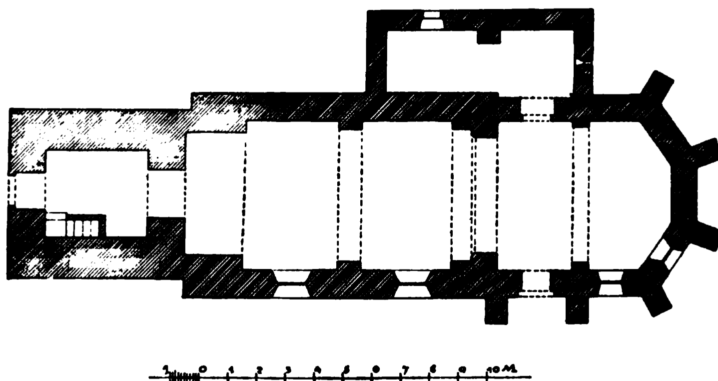
Uvnitř presbyterium má z části původní gotickou klenbu o silných žebrách jednoduše na hranách přiseknutých; konsoly, k nimž žebra sbíhala, jsou odstraněny; nyní opírají se o leseny v XVIII. stol. zřízené; závěrník okrouhlý prostý. V lodi strop prkenný.

Délka lodi uvnitř 6·55 *m*, šířka 5·40 *m*; délka presbyteria 4·50 *m*, šířka 3·84 *m*; tloušťka zdí 0·80 *m*.

Hlavní oltář, dřevěný, s obrazem sv. Anny, ceny podřízené, pochází dle letopočtu za oltářem z r. 1669.

Zvony na věži, oba s nápisem: ME FUDIT ANTONIUS SCHÖNFELDT ANNO 1700 VETERO PRAGAE.

1. Průměr 0·48 *m*, výška 0·35 *m*; *2.* 0·42 *m* : 0·30 *m*.

Obr. 184. Stolany. Kostel sv. Mikuláše.

Stolany.

Heber, Burgen III. 222. — Rybička, Památky 1857 II. str. 155. — Sedláček, Hrady a zámky I. 188.

Nejstarší zpráva z r. 1228 v listu Přemysla Otakara I., jenž potvrzuje a rozhojňuje nadání Benediktinům kláštera v Opatovicích; mezi jinými věnuje ves Stolany s příslušenstvím (Erben Reg. 338.). Do zboření kláštera r. 1430 přináležely Stolany Benediktinům, i pak ostávaly při zboží opatovickém. Okolo r. 1530 jsou již samostatným sídlem s tvrzí, a přináleží pánům Andělům z Ronovce. Počátkem XVII. stol. staly se majetkem komory královské; r. 1608 prodal je Rudolf II. Ladislavovi Berkovi z Dubé, jenž je spojil s panstvím Heřmano-Městeckým.

KOSTEL SV. MIKULÁŠE BISKUPA (filiálný); stavba zděná, orientovaná; se hřbitovem, obehnaným příkopem a zbytkem náspu. Skládá se z presbyteria, lodí a čtyrhranné věže, sloužící zároveň za předsíň (obr. 184.). Závěr presbytéře trojboký, s masivními sešikmenými pilíři na hranách; v severovýchodní části opatřen opěrnou zdí. Okno s hrotitým obloukem bez kružby jen na třetí jihovýchodní a jižní straně závěru; loď opatřena

(dvěma) okny jen na straně jižní. Věž (obr. 185.) v hořením patře má prostá gotická okna; patro zakončeno cimbuřím, o pěti zídkách na každé straně, jimž odpovídá patero obloučků na dolní straně cimbuří; na nárožích chrliče, z pískovce tesané, zvětralé, v podobě skrčených oblud. Nad cimbuřím čtyřboký jehlanec do špice cele vyzděný. Podobná věž nachází se v Opatovicích; stavba věže i kostela pochází ze XIV. věku, kdy Stolany klášteru

Obr. 185. Stolany. Pohled na kostel.

Opatovickému náležely. Do věže zazděno několik obloučků drobných, pocházejících nepochybně z obloukové římsy původně románského kostela, jenž před tím zde stával.

Vnitřek kostela prostý; předsíň věže a sakristie na severní straně se nacházející klenuté; strop kostela rákosový, plochý, zřízený r. 1795 na místě staré klenby. O tom svědčí nápis na tabulce druhdy za oltářem se nacházevší: Anno InqVo EheV Is fornIX TeMpLI BeatI NICoLaI In VICo StoLan Lente CasV Ira Cassata taLIter faCta fVIt. Sub praenobili D. Directore

Dominii Josepho Kosel, Curato territorii D. Antonio Franc. Melzer cum libera industria D. Ioannis Ondraczek consulis civitatis Heřmanoměstensis. Na zadní straně: 1795 dne 16. Maje.

Věž dlouhá 6·11 *m*, široká 5·96 *m*; zdivo 1·26 *m* tlusté; prostora chrámová uvnitř 16·90 *m* dlouhá, 5·27 *m* široká.

Na levé straně v presbyteři sanktuarium kamenné s dvířkami železnými; horem ukončené sploštělým vypjatým obloukem, po stranách pilířky šroubovitě točené, XVI. stol., počátek. Šířka 0·96 *m*, výška 1·40 *m*.

Kámen náhrobní s nápisem

Leta Panie Tisyce° petiste° cztr... cate° devate° umrzela pani Dorota urozene° pana Achylesa Andela z Ronovce manzelka tu nedeli przed swatym Martinem.

Uprostřed znak s podobou zvířete.

Svícny cínové, 6 větších a 2 malé, nohy plasticky zdobené; dříky soustruhované. XVII. stol.

Ornát vyšívaný aplikací, červené a modré barvy, kontury obšívané XVIII. stol.

Zvony na věži:

1. Nápis v gotické minuskuli. Průměr 0·83 *m*, 0·62 *m*.

Anno ✝ domini ✝ milesimo ✝ cccc° ✝ septuagezimo ✝ sedo ✝ hec campana ✝ fuza est ✝ ad laude ✝ dei ✝ ihūs ✝ xps — marya

Obr. 186. Stolaňy. Křtitelnice kamenná.

2. Průměr 0·61 *m*, 0·47 *m*.

Anno domini m ccc lxxxviii hec campana fusa es ad laudem dei omnipotentis.

Na trámech cedulka plechová s nápisem z r. 1725.

Ista CaMpana beneDICta fVerat qVarta IVnII ab Vno abbate Ottone.

Křtitelnice pískovcová (obr. 186.), na hřbitově, o nízké noze, kalichovitá, 0·82 *m* vysoká, 0·74 *m* široká v hořením průměru.

DVŮR se staveními obytnými a hospodářskými; na zadní straně zdi nádvorní brána jednoduchá, renaissančního slohu, na ní dva znaky: štíty terčové s helmy a fafrňochy; v jednom štítě podoba zvířecí (zajíc?), v druhém obrněná rukavice. Znaky přináležejí Václavovi Plesovi Heřmanskému ze Sloupna a manželce jeho rozené Andělové z Ronovce.

Strádov, zřícenina.

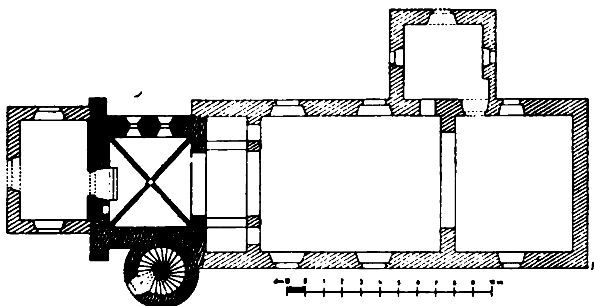
Rybička, Památky II. 41. — Sedláček, Hrady a zámky I. 159 (plán polohy).

Hrad zdejší spojen býval se zbožím nasavršským; dle něho sluli majitelé »ze Stradova«; r. 1457 uvádí se jako zbořený (munitio diruta Stradov). Leží na svahu, nyní lesem zarostlém, na pravém břehu Chrudimky, napříč proti Pračovu. Na rozvalině nevelkého rozměru znatelna mimo jiné zbytky kamenného zdiva spodní část čtverhranné budovy (věže?).

Svratka, město.

Sommer V. 251. — Brychta, Památky I. 174. — Adámek JUDr., Sborník o. h. 68. — Týž, Svratka město, Časopis spol. př. st. č. IV. Znaková příloha. — Týž, Kostel ve Svratce. Čas. sp. př. st. č. V. 126.

V XIV. věku přináležela Svratka k panství Richmburskému. V XV. stol. uvádí se jakožto městečko; r. 1867 povýšena za město.

Obr. 187. Svratka. Kostel sv. Jana Křtitele.

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE, (farní); jako farní uvádí se r. 1350; po r. 1620 byl filiálním do Hlinska, r. 1737 zřízena fara. Kol r. 1788 byl kostel rozšířen a celkem v nynější podobu uveden (obr. 187.).

Budova kostelní zděná, jednolodní, obrácena jest presbyteriem k západu. V nynější předsíni (obr. 188.), na straně východní ležící, zachována součásť původního kostela; prostora čtyrstranná, s klenutím gotickým; čtyři pasy, bez konsol a podpěr, prosté, na hranách seseknuté, sbíhají se v hladký, kruhový svorník. Nynější vchod zřízen při rozšíření kostela; ve zdi na levo od vchodu dvě polookrouhlá okna románského rázu; ve stěně vedle vchodu na pravo prosté sanktuarium obdélné, nahoře dvěma boky trojúhelníka zavřené; železná mřížka z prostých křížících se pruhů. Přechodní doba XIII. stol. 1. pol. Délka 4·30 *m*, šířka 4·80 *m*. Nad předsíni umístěna kruchta. Ostatní kostel v střízlivém slohu z konce XVIII. stol. Oltáře a utensilie z tohoto století.

Obr. 188. Svratka. Vnitřek staré části kostela.

Křtitelnice kamenná (obr. 189.) v bývalém presbyteři u vchodu pod sanktuariem; nyní slouží za kropenku; podstavec čtverhranný, štíhlý, hrany částečně seseknuté; tvar gotický, na něm spočívá nádržka podoby polokoule; kol pláště tesané ozdoby plochého reliefu; z předu znak, štít terčovitý, kolmo rozpoltěný; v něm půl orlice a tři vodorovné pruhy; po obou stranách štítu lupenové zátoče. XVI. stol. 1. pol. Výška podstavce 0·57 *m*, šířka a délka 0·31 *m*; nádržka výška 0·27 *m*, průměr 0·41 *m*.

Křtitelnice železná, litá, ve tvaru cínových, kotlík na třech nohou, v staré presbyteři ve výklenku.

Svícen železný, kutý, nástěnný (vedle kruchty), pohyblivý na kolínku, o třech kruzích nad sebou seřaděných. XVIII. stol.

Na hřbitově při kostele náhrobek rodiny Konrathovy z r. 1849; železná litina, forma antické stely.

Zvony na zvonici, stojící nedaleko průčelí kostela (obr. 190.).

1. Průměr 0·82 *m*, výška 0·54 *m*.

TENTO x ZWON x GEST x DIELAN x CHWALE x K WOLANI x SLOWA x BOZIHO x ADAM x W MEZRIC.
1561.

Nápis jednořádkový kol koruny, ucha ozdobná, na srdci vytloukané ozdoby.

2. Průměr 0·70 *m*, výška 0·50 *m*.

anno ✠ domi ✠ I ✠ cccc ✠ lxxx ✠ fecit ✠ me ✠ magister ✠ georgius ✠ de ✠ brunna

Nápis jednořádkový kol koruny, pod ním reliefy: 1. Zvěstování Panny Marie, 2. Šat

Obr. 189. Svratka. Křtitelnice kamenná.

sv. Veroniky s hlavou Kristovou držený dvěma anděly, 3. Pieta: Panna Marie s Kristovým tělem na klíně.

3. Přelitý r. 1872 *K. Paulem* v Hradci Králové míval nápis (dle p. k. f.): »Friedricus Schönfeld hat mich gegossen in der Altstadt Prag 1682. Tento zwon gest slytej k czti a chwale swateho Jana Krztitele nalezegyczy a nakladem chudyho zadussy miesteczka Svratky Letha Panie 1602.«

4. Sanktusník na vížce kostelní (dle Brychty l. c.). Kaspar Ulrich von Glatz goss mich 1638.

FARNI BUDOVA poblíž kostela, z doby barokní; matrika z r. 1737; pamětní kniha z r. 1836.

Obr. 190. Svratka. Pohled na kostel a zvonici.

Svratouch.

Adámek, Sborník 72.

KOSTEL EVANGELICKÝ se hřbitovem, r. 1783 postavený (matrika od r. 1781); čtyrhranná budova obdélná, se štítem a zaokrouhlenou zadní částí. Vnitřek prostý; uprostřed stůl s nápisy na všech stranách, nad nimi ozdoby lambrequinové. Nápisy (výňatky z písma sv.; viz Adámek l. c.) literou gotickou, začáteční písmena zdobena květinami (růže a pod.) ve způsobu lidových písařů kněh modlitebních. Pod jedním z citátů připsáno:

Psal Karel Gregor, učitel ſſkolni. L. P. 1822 za čaſu do. r. hod. Pan. Joh. Szedivyho.

Kruchta, práce venkovských truhlářů a řezbářů, zeleně a hnědě mramorovaná.

Kalich mosazný, s vysokou nohou neozdobnou, patří k nejstarším předmětům protestantského kultu v celém okolí. Z doby založení; XVIII. stol. konec. V. 0·27 *m*. Průměr hoření 0·10 *m*.

Kalich hliněný, černá glasura, kupa široká, noha a nodus ozubovaný. Domácí výrobek z konce XVIII. stol. V. 0·20 *m*. Průměr hoření 0·13 *m*. (Porouchaný.)

Trojovice.

Nechvíle, Method 1882 VIII. 94. — Sedláček, Hrady a zámky I. 216.

KOSTEL SV. MICHALA ARCHANJELA (filiálný); uvádí se r. 1350 jako farní; farním byl do r. 1704, kdy přenešena fara do Týnce Hrochova působením Anny Beatrice Zellerové z Rosenthalu; od té doby jest filiálným do Týnce. Manžel Anny Beatrice Jan Václav Zeller odkázal r. 1705 Trojovice spolu s panstvím Týneckým Praemonstratům kláštera Hradiště na Moravě. Za posledního opata Pavla Václavíka, jak ze všech okolností souditi lze, kostel v nynější podobu přestaven a upraven.

Budova kostelní, zděná, orientovaná, jednolodní; s věží čtverhrannou před průčelní stranou; prostá, střízlivá stavba z 2. polovici XVIII. stol. Nad vchodem vedoucím věží do kostela pěkně tesaný pískovcový znak podvojný; v pravém štítu postava sv. Norberta, v levém vévodská čepice a hvězdy; nad znakem infule s kloboukem prelátským. Začáteční písmena P. W. A. G. (Paulus Waclavík Abbas Gradicensis).

Na hlavním oltáři obraz sv. Michala, podřízené ceny; dřevěné sochy sv. Petra a Pavla a andělé po stranách tabernakula, obstojné řezbářské práce XVIII. stol.

Poboční oltář strany epištolní s obrazem sv. Vojtěcha; tento v biskupském rouše s berlou v ruce stojí na kameně; vedle něho dva andělé, jeden s palmou, druhý s veslem. Na kameně signatura:

Jos. Cerreghetti inv. et. pix. 1765.

Patří k lepším pracím Cerreghettiho. V. 2·20 *m*. D. 1·10 *m*. Protější obraz oltářní, Kristus na kříži se sv. Antonínem slabší práce, as jiného malíře. Na stěnách lodi proti sobě dva rozměrné obrazy:

1. Panna Maria se sv. Augustinem; podává roucho sv. Norbertu; Panna Maria v růžovém šatu a svrchním rouchu modrém; výrazné hlavy sv. Augustina i mladistvého světce praemonstratského.

2. Kristus na kříži; vedle tohoto tři Praemonstrati, nejbližší z nich klečí a drží za křížem kotvu; v levo krajina s vysokou kuplí a postavami poutníků. Bílá roucha Praemonstratů měkce malována, hlavy výrazné. XVIII. stol. Mistr neznámý; nepochybně některý z malířů, kteří zaměstnáni byli v klášteře Hradišti na Moravě za umění milovných tamních opatů. V. (cca) 2·50 *m*. Š. 1·50 *m*.

Zvony ve věži:

1. Průměr 0·78 *m*, v. 0·58 *m*. Nápisy:

Nahoře: CAMPANA PRAESENS REFUSA EST PAULO TERTIO ABBATE GRADICENO REGNANTE.

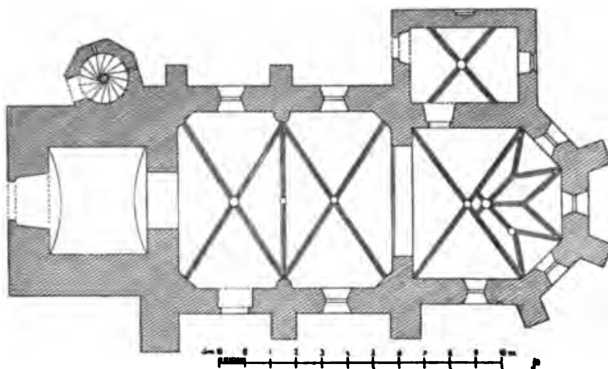
Dole: IN HONOREM S. MICHAËLIS ARCHAN. S. PAULI APOSTOLI S. STEPHANI MARTYRIS. A. D. 1762.

Nad jmény svatých postavy jejich v reliefu. Kartuše s nápisem: DIESE GLOCKE HAT GEGOSSEN WALLERIUS OBLETTER IN OLMÜTZ AMEN 1762. Nad kartuší odznak, reliefní podoba zvonce.

2. Menší zvon přelit 1859.

PIVOVÁR (bývalý, nyní soukromé stavení), na něm zasazený znak Zellerovský, nad tímto písmena I. W. Z. V. R. (Johann Wenzel Zeller Von Rosenthal); pod znakem letopočet 1681.

Stopy někdejší tvrze poblíž rybníčka.

Obr. 191. Tuněchody. Kostel sv. Jana Křtitele.

Tuněchody.

Heber, Burgen Böhmens V. 149. — Rybička, Pam. archaeol. I. 267. — Sedláček Hrady a zámky I. 67.

Předhistorické sídliště a žároviště; z nálezů poblíž Tuněchod v cihelně p. Kopisty chová se bronzová jehlice a velká popelnice ve školní sbírce v Tuněchodech.

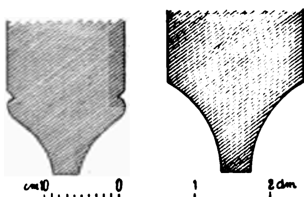
KOSTEL SV. JANA KŘTITELE (filiálný); r. 1350 farní; nyní filiálný do Chrudimi; r. 1690 opravován; v novější době restaurován zevně a jmenovitě vnitř.

Budova orientovaná, zděná, jednolodní, s věží stojící před průčelím (obr. 191.). Presbyterium o třech závěrných bocích s přípornými pilíři, pískovcovými; loď rovněž opatřena pilíři (obr. 192.); na jednom pilíři znak Tuněchodských z Poběžovic, totiž klobouk se šňůrami pod ním uprostřed v uzel svázanými.

Obr. 192. Tuněchody. Pohled na kostel.

Uvnitř presbytéř i loď opatřeny gotickým klenutím; v závěru presbyteře má klenutí tvar hvězdovitý; loď o dvou polích s jednoduchými klenbami křížovými. Žebra prolákla (obr. 193.); v choru vybíhají od konsol (obr. 194.), z nichž dvě nesou tvary cimbuřovité; v lodi prostřední žebro vybíhá z polo-okrouhlého pilíře dovnitř obráceného; v rozích směrem k choru opřena jsou žebra o konsoly, na opačné straně vybíhají od pilíře do kouta šikmo postaveného. Svorníky okrouhlé nesou různé ozdoby, na deskách spatřují se jelen hvězda, růžice, znak Poběžovských (obr. 194., 3). růžice. V čtverhranné sakristii křížové klenutí, na svorníku dvě hlavou k sobě obrácené ryby, mezi nimi proutěný keser (obr. 194., 1).

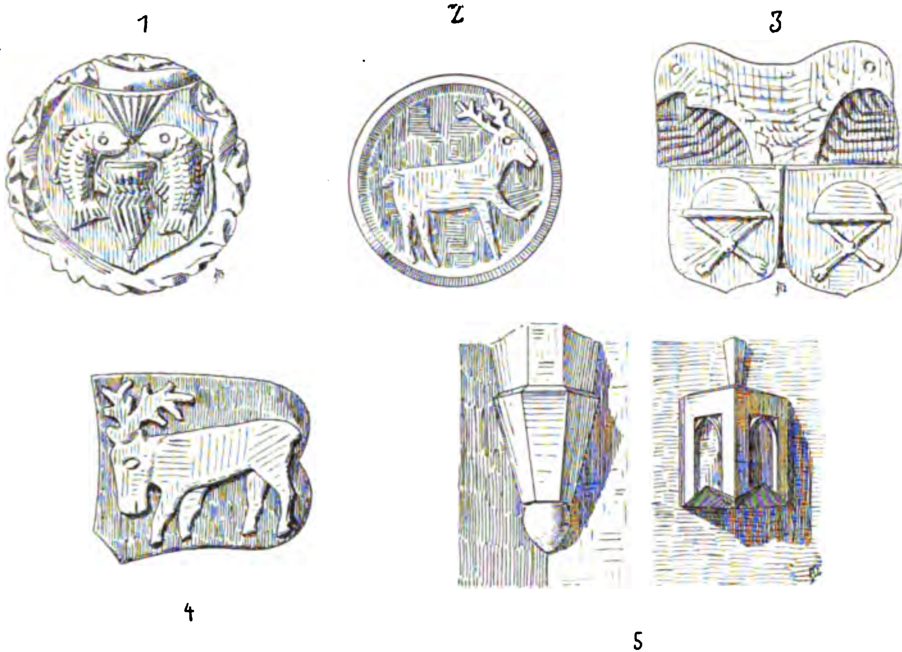

Obr. 193. Tuněchody. Žebra v sakristii a kostele.

Sloh stavby ukazuje ke středu neb 2. polovině stol. XV., ve kteréž době Tuněchodští z Poběžovic byli držiteli statku.

Délka kostela s věží 22·5 *m*; lodi 8·3 *m*, presbyteria 6·5 *m*; šířka lodi 7 *m*, presbyteria 5·9 *m*.

Sanktuarium v presbyteři gotické, kamenné, výklenek čtverhranný, nad ním gotické lupeny a květy. XV. stol.

Obr. 194. Tuněchody. Svorníky 1 v sakristii; 2 v presbyteři; 3, 4 v lodi; 5 konsoly v presbyteři.

Zámek železný, gotický, na dveřích sakristie (na straně vnitřní); deska na zevním okraji vykroužená; ústrojí s bludištěm. XV. stol.

Monstrance stříbrná (v sakristii) gotická (obr. 195.); noha šestilaločná, nodus šestistranný; v horní části uprostřed skleněný válec spjatý obrubou liliovitou; nad ním šestistranná vížka; po stranách architektura, skládající se z pilířků a fiál; XV. st.; postavy sv. Jana Nep. a sv. Vojtěcha (?) po stranách umístěné z XVIII. st.; místy porouchaná, doplňovaná. Výška 0·62 *m*; šířka 0·24 *m*; průměr nohy 0·16 *m*.

Kasule červená, karmasínová, hedvábná se vzorem granátového jablka; XV. stol. (kříž nový).

Svícny cínové, osm kusů; na noze hierogramm IHS a ornamenty. XVII. stol.

Křtitelnice cínová (obr. 196.); na třech nohách, jež svrchu mají podobu lidských hlav a dole vybíhají v paznehty; na nich kotel zvonovitý; střední část s nápisem obroubena dole i nahoře gotickými liliovitými obrubami; dole pruh s podobami Adama a Evy v ráji a vyhnání jich z ráje; v pruhu hořením a dolením nápis obsahující žalm:

1. (Nahoře): PSALM XCI CAP. JUSTUS UT PALMA FLOREBIT ET SICUT CAEDR . LIBANI . MULTIPLICABITUR . PSALM XXXVII CUM CECIDERIT . JUSTUS . NON COLIDETUR . QUIA DOMINUS.

Obr. 195. Tuněchody. Monstrance.

2. (Dole): SUPPONIT MANUM SUAM. KDIŽ PRI SPRAWEDLIWI CZLOWIEK PADNE NEBUDET ROZRAZEN NEB PAN PODKLADA RUKU SWU.

Obr. 196. Tuněchody. Křtitelnice cínová z r. 1611.

V prostředním poli, po straně jedné:

3. LETA PANIE MDCXI ZA G. M. C. PANA HEGTMANA GANA GERSSTORFA Z GERSSTORFU Z MALSSWIC NA DRSSTEKRIGICH ZAMKU PARDUBSKEHO TATO KRZITEDLNICE KE TCTI A K CHWALE PANU

BOHU NAKLADEM OBCE TUNIECHODSKE ZA KOSTELNIKU PAŇA GANA FRAIBERKA, MATIEGE MACKA.

4. (Na straně druhé): XII DNE MIESICE BRZEZNA UDIELANA GEST ODE MNIE PETRA BORZANOWSKEHO Z BITISSKI KONWARZE.

Uprostřed znak, po stranách reliefy a odlitky medailií (obr. 197.)

Obr. 197. Tuněchody. Křtitelnice; boční strana.

Zvony na věži:

1. Průměr 1·07 *m*, výška 0.80 *m*. Nápis v čtverstranné kartuši:

LETA PANIE 1593 ZWON TENTO UDIELAN GEST KE CZTI A CHWALE PANU BOHU VSSEMOHUCIMU NÁKLADEM OBCZE TUNIECHODSKE K KOSTELU SWATEHO JANA ZA SPRAWOWANIJ TI CZIASI UROZENEHO A STATECNEHO RITIRZE PANA WACLAVA CHOTKA Z CHOCZKOWA NA WSSESTATECH; A SKRZIVANIJ GEHO MILOSTI CZISARZSKE HEITMANA A PANA VALENTINA ZIALUDA MISTOHEITMANA NA PARDUBICZICH.

Pod tímto nápisem v got. min.:

Jan wostrzessansky pisarz sirotczij na parbubicich.

Vedle nápisu, po straně jedné znak Žaludův s nápisem WALENTIN ZIALUD a postavy sv. Valentina a Pavla, po druhé straně znak Chotkovský s nápisem: WACZLAW CHOTEK Z CHOCZKOWA a podoba sv. Václava.

Obr. 198. Tuněchody. Zvon z r. 1593.

Na druhé straně pláště zvonu Ukřižovaný, Panna Maria a Maří Magdalena ve vysokém reliefu (obr. 198); vedle na pravo sv. Jan Evangelista a popoba ještěrky, na levo křest Krista v Jordáně a ještěrka. Při krucifixu nápis:

TAK BUH MILOWAL SWIET ZIE SYNA SWEHO GEDNOROZENEHO DAL NA SWIET ABY KAZDY KDOZ W NIEHO WIERZIJ NEZAHINUL ALE MIEL ZIWOT WIECZNY.

Pod tím v dolní obrubě ornamentální, skládající se z akanthového listu a pruhu stuhového, znak se zvonem (obr. 199.) a opisem:

DANIEL TAPINEUS CUTENP ME FECIT.

V hoření obrubě zvonu reliefy opakující se: Herodes a vraždění nemluvňat. Na koruně na straně velkého nápisu znak Kutnohorský; na straně druhé medailon s podobou portretní.

2. Průměr 0·88 *m*; v. 0·70 *m*. (Viz facsimile obr. 200.)

Anno domini mcccxx hec campana fusa est ad laude dei et sancto Johane ad Cumiechod.

3. Malý zvonek s letopočtem 1586.

TVRZE někdejší stopy (zbytky valův), kde se nachází stodola při dvoře č. 21.; jiná tvrz beze stopy zmizela, stála v místech dvoru č. 34. Dvůr poplužní, za pánů z Pernštejna postavený, s části zachován v původní rozloze (č. 1.).

Obr. 199. Odznak zvonaře Tapinea a znak kutnohorský na zvonu.

Třibřichy.

V kruhovce předhistorická sídliště (nádoby hliněné, bronzy, nástroje kamenné, kosti atd.); v bývalé bažantnici naleziště bronzových, železných i kamenných nástrojů předhistorických; též středověkých, jelikož zde stávala tvrz.

Týnec Hrochův.

Sommer, V. 84. — Sedláček, Hrady a zámky I. 211. — Nechvíle, Method 1882 VIII. 95.

Městečko, ležící na potoku Ležáku, východně od Chrudimi. Ve XIII. stol. sídlo vladycké; r. 1265 přichází Zumrak z Týnce. Po válkách husitských vládl zdejším zbožím Hroch z Mezilesic, dle něho sluje město Týncem Hrochovým. R. 1623 koupil panství Týnecké Kašpar Zeller z Rozentálu, při jehož rodu ostalo s krátkou přestávkou do r. 1705; toho r. odkázal Jan Václav Zeller panství Týnecké premonstrátskému klášteru Hradišti na Moravě, jenž držel Týnec až do svého vyzdvižení r. 1786.

ad laude dei et sancto iohanne ad tunechod ✠

Anno domini m ccca lxe capana facta est

Obr. 200. Tuněchody. Nápis na zvonu č. 2.

KOSTEL SVATÉHO MARTINA BISKUPA, farní; r. 1350 připomíná se mezi plebaniemi; v XV. a XVI. stol. utraquistická, pak evangelická fara do r. 1621; na to byl filiálním do Trojovic; přičiněním Anny Beatrice Cellerové z Voděrad zřízena zde fara r. 1704 (dle jiných zpráv 1689). Kostel rozšířen nákladem téže r. 1680 o kapli mariánskou; r. 1723 nákladem hraběnky Markéty z Valdštejna zřízeno nové presbyterium, sakristie a zvonice; r. 1725 kaple sv. Kříže.

Budova kostelní, orientovaná, zděná, omítnutá, s věží nad průčelím, jest zevně úplně jednoduchá; presbyterium polokruhem uzavřeno; v nynější podobě z 1. polovice XVIII. stol.

Průčelí členěno čtyřmi pilíři; nad římsou barokně lámanou štít s výklenkem; průčelní nároží konkávní, boky kostela bez ozdob.

Vnitřek prostý, nečlánkovaný.

Hlavní oltář s obrazem vidění sv. Martina; sv. Martin biskup klečí před Kristem, sestupujícím s kříže a z ran krvácejícím; za sv. Martinem, jenž má výraznou vousatou hlavu, helma; nad ním v pravo andělé s pláštěm a mečem, dole s mitrou a berlou; na pravo znak valdštýnský a černínský; obraz, držený ve světlých tonech, malován hbitě. Zřízen 1723 nákladem Markéty z Waldštejna, rozené Černínové, opraven 1851. Šířka 1·40 *m*. Umístěn v současné barokní architektuře se sloupy a sochami; v pravo sv. Václav, v levo sv. Norbert.

Oltáře vedlejší v lodi: smrť sv. Josefa a smrť sv. Jana Nepomuckého; vedle těchto oltářů na stěnách v kartuších štukových ovální obrazy, slušně malované: sv. Florián, klečící, vedle něho pohled na starý zámek Týnecký a sv. Donát, klečící před sv. Trojicí. Vesměs z doby kol r. 1725. Oba obrazy značně přemalovány.

KAPLE ZELLEROVSKÁ, na straně epištol, blíže hlavního oltáře; nad vchodem znak a nápis:

NÁKLADEM U. PANÍ B. CELLEROWÉ R. PUCHARTKY Z WODĚRAD R. 1680.

Oltář mariánský v této kapli má původní architekturu a rámec barokní vyřezávaný; obraz Panny Marie nový, z r. 1879, od malíře *J. Papáčka* v Chrudimi. Na okrouhlé klenbě fresko znázorňující Boha Otce. Pod kaplí hrobka Zellerovská, v níž pochováni jmenovitě zakladatelka kaple a manžel její Jan Václav Zeller a Karel Ant. Zeller.

Proti této kapli nachází se kaple sv. Kříže; oltář s jednoduchým křížem zřízen 1754.

Náhrobky, které zde druhdy bývaly, se nezachovaly (Method l. c.).

Zvony na věži s cibulovitou bání:

1. Průměr 1·15 *m*, výška 0·87.

Nápis na horním okolku:

ME HOSTIUM IGNIS SUB ANNUM 1643 SUSTULIT; PIORUM FLAMMA IN HONOREM SUMMAE DEITATIS ATQUE DEIPARAE ITERUM EXTULLIT ANNO 1653.

Pod nápisem řaděné akanthové listy, dolů obrácené; ozdoby jemné práce; relief Krista na kříži, dole drobně ornamentovaný vlys. Na plášti nápis:

HERR DAVIDT FLEISCHMANN VON THUMBACH UNDT FRAU GEMALL ANNA KATARINA FLEISCHMANIN GEBORENE VON KNOBLOCH BEIDE ERB HERR UND FRAU AUCH ZU ROCHOVA TEINNITZ, WOYTZ UND FREIHOF ZU LUXSCHAN.

Na dolení obrubě:

HAT MICH MARTINUS SCHRETER VON AHRNAUW ZU NACHOD GEGOSSEN.

2. Průměr 0·92 *m*, výška 0·80 *m*.

Vlys akanthový na hoření obrubě; nápis:

DOMINE AD TE CLAMO, PROPERA AD ME, PERCIPE VOCEM MEAM CUM TE VOCABERO. PSALM. 141.

Na plášti po jedné straně, nápis jako na předešlém:

(HERR DAVIDT FLEISCHMANN ETC.)

Na druhé:

HAEC CAMPANA IN HONOREM SS. JOANNIS ET PAULI MA CONCECRATA EST SUB REGIMINE ADMI AC EXCELLENTISSIMI DD PAULI FERDINANDI CANONIAE HRADICENSIS LVI ABBATIS. ANNO 1767 REFUSA EST.

FUDIT ME JOSEPHUS LISSIACK PRAGAE.

Mezi nápisy reliefy sv. Jana a sv. Pavla.

V depositu (v zánovní hrobce Šlechtů z Hrochova) šest obrazů patronů českých a obrazy sv. Petra a Pavla. Svatí patronové zobrazeni jsou v malebném uspořádání (sv. Vít a sv. Václav; sv. Cyril a Methud;

sv. Ludmila a sv. Ivan), neb v živé akci (sv. Vojtěch). Na obraze sv. Ludmily v zadu nápis:

Anno Domini 1736 sub Inspectoratu Exig ac vener. Dom. Patri Martini Wincler 6 Imagines Patronum Bohemie picte. Item SS. Petri et Pauli ubi et SS. Floriani et Donati renovatae Cooperante Dom. Wenceslao Kaukal illo tempore Curato Hrochow-Teinensi.

Malby jsou dekorativního rázu, světlých tonů; některé motivy poukazují k původu moravskému; jsou to nepochybně díla některého z malířů pracovavších pro klášter hradištský na Moravě. Výška 2·55 *m*, šířka 1·75 *m*.

KAPLE MARIÁNSKÁ, BÝVALÁ; poblíž kostela, u silnice; budova o jednom poschodí; před ní schodiště; zad zaokrouhlený; postavena r. 1718 opatem hradištským Robertem Sanciem, r. 1785 zrušena, náčiní rozprodáno neb jinam odevzdáno. R. 1797 prodáno stavení na zařízení školy. (Hrady a zámky l. c. mylně ji zobrazují jako domělou tvrz.) Sochy, jež stávaly na schodišti, druhdy mnohem rozsáhlejším, byly prodány, dvě nacházejí se v Týnci, jiné v Dašicích a Kuněticích.

FARNÍ BUDOVA, jednoduchá stavba z XVIII. stol., na průčelí znak Praemonstratů Hradištských.

RADNICE; jednoduchá stavba o jednom poschodí, z XVIII. stol. V síni radní: podobizna Zellerova (Jana Václava?); tvář bezvousá, s dlouhým vlasem; v pozadí pohled na zámeček; znak Zellerovský (štít vodorovně rozpůlený; v hořením poli půl orla, v dolením příčná břevna). V. 2 *m*, š. 1·20 *m*.

Obrázek Panny Marie (z kaple mariánské); na zlaté půdě, v zlaté záři, držíc Ježíška, stojí na orlici červeně a bíle šachované. XVIII. stol.

ZÁMEK, jednoduchá, jednopatrová budova, postavená Praemonstraty hradištskými, přestavená v nynější podobu r. 1879. Nad branou, do nádvoří vedoucí, letopočet MDCCXVII., a socha Panny Marie. V zámku prostranný vestibul se schodištěm a jednoduchá kaple Panny Marie. V kapli dobrá starší kopie zázračného obrazu mariánského.

Ve vestibulu podobizny rodu Zellerovského a jiné rodinné portréty.

SOCHY. Socha sv. Jana Nepomuckého v školské zahrádce. Podval barokní, volutami ohraničený; uprostřed hvězda; světec stojí mezi anděly drže palmu a knihu; nápis z r. 1716 na podstavci:

HONORI DIVI IOANNIS NEPOMVCENI
ERECTA DIE 26 SEPTEMBRIS.

Sochy u domu p. Mlýnka; z bývalého schodiště kaple mariánské. Socha světice v životní velikosti (sv. Anna?) s knihou v ruce. Dobrá práce barokního rázu z poč. XVIII. stol. Sv. Josef s nahým Ježíškem v náručí; na podstavci znaky.

Úřetice.

Naleziště starých hliněných nádob (posud neprozkoumané).

Vejvanovice.

Nechvíle, Method VIII. (1883) 81.

KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE (farní); r. 1350 byl farní (Ivanovic); po válkách husitských byla zde fara pod obojí, pak evangelická; od r. 1623 filiální do Chrasti; r. 1720 založena fara; 1724 postavena farní budova a rozšířen kostel nákladem Štěpána Viléma hraběte Kinského. (Památní kniha farní z r. 1720.)

Budova zděná, orientovaná; presbyterium gotické, třema boky uzavřené, s opěrnými pilíři o jednom ústupu; okna okrouhlá, pozdější; loď zevně z XVIII. stol.; průčelí barokní má štít s volutami; před průčelím nízký sinec přistavený.

Uvnitř v presbyteři zachovala se původní klenba; skládá se z jednoho obdélného travée křížem sklenutého a závěru o pěti klenebních polích; žebra jednoduchá, čtverhranná, široká, na hranách něco málo přiseknutá. Do sakristie, na levo položené, vedou dvéře s gotickým ostěním.

Loď 13·50 *m* dlouhá, 8·90 *m* šir.; presbyteř 6·85 *m* dl., 5·44 *m* šir.; střední stěna závěru 2·30 *m* šir. Schema podobné kostelu v Ranné.

Hlavní oltář; obraz Nanebevzetí Panny Marie a obraz Boha Otce v hořením oválním poli obklopeny jsou dřevěným, vyřezávaným, bohatě prolamovaným rámováním, skládajícím se z listového ornamentu, dosti plochého reliefu. Od téhož mistra, jako oltář v Kostelci u Městce. XVIII. století, 1. pol.

Oltáře postranní sv. Barbory a sv. Antonína Paduánského s obstojným řezaným rámováním barokového slohu.

Stojan na svíčky železný, kutý; noha třídílná; hoření část pro svíčky o třech patrech. XVII. stol.

Svícny mosazné, dva větší a dva menší; točené; dřík se třema prstenci; miska profilovaná. XVI. stol.

Skříň na bohoslužebné náčiní a roucha v sakristii, vykládaná; s postavami sv. Petra a Pavla a andělů; dobrá řemeslná práce z XVIII. stol.

ZVONICE, dřevěná, na čtverhranné základně, nízká, prkenná s plochou stříškou. Zvony tři:

1. Průměr 0·80 *m*, výška 0·67 *m*; nápisy po stranách:

a) HAEC CAMPANA REFUSA EST ANNO 1758 DIE 30 DEC. SUMPTIBUS ECCLESIÆ WEJWANOCENSIS B. V. MARIÆ IN CÆLOS ASSUMPTÆ PER CAMPANATOREM VITUM DIETRICH NEO PRAGENSEM.

b) DOMINANTE SERENISSIMO DOMINO DOMINO PRINCIPE FRANCISCO UDALRICO KINSKI. ANNO 1758 CONSECRATA EST HAEC CAMPANA PER REVDISSIMUM PERILSREM AC AMPLISSIM. D. D. JOSEPHUM WENCESLAUM POKLOP SACRI APLICO-CANONICI ORDIS S. AUGUSTINI CANONI . REGUL . LATRANEN . NEO-PRAGÆ AD S. CAROLUM MAGNUM ABBATEM NEC NON EORUNDEM CANON . REGUL . LATERAN . AD RHENUM IN INFERIORI JNGELSHEIM VISITATOREM SUÆ SACRÆ CÆSARE REGIÆQUE MAJESTATIS ELEMOSUNARIUM PERPETUUM, INCLITI BOHEMIÆ REGNI PRELATUM.

Uprostřed relief: Nanebevzetí Panny Marie; bohaté, silné reliefované vlysy; v hořením andělé hudoucí; v dolením andělé a akanthový list.

2. Průměr 0 78 *m*, výška 0 55 *m*.

a) GOS MICH CHRISTIAN JOACHIM IN IGLAU; *b)* pod tím na jedné straně: JOANN DE MILCIN DNUS A TALMBERG DD EPISCOPUS REGINO HRADEC ME FUDI FECIT 1697; *c)* na druhé straně: JOSEPH ET ANNA SVO PVLSV JOCHIMQVE FVGABVNT HOSTIS SATHANÆ QVAS STRVIIT INSIDIAS.

Reliefy: znak talmberský, Josef a sv. Anna, a sv. Joachim.

3. Průměr 0·64 *m*, výška 0 53 *m*. Nápis:

SANCTE THEODULE PROTEGE NOS A FULGURE ET TEMPESTATE SLIT SEM OD GANA PRICQUEY 1730.

Reliefy sv. Theodula a sv. Jiří.

Zaječice.

Rybička, Památky II. 257. — Sedláček, Hrady I. 167.

R. 1319 Přibík ze Zaječic. R. 1529 uvádí se »tvrz Zaječice s její ohradou«. Po rozdělení zboží v rodu pánů ze Soutic r. 1580 vznikla zde ještě tvrz druhá, nová. Po sloučení celého zboží Josefem ze Schönfeldu r. 1697 obě tvrze opuštěny.

STAVENÍ Č. 64. (Boháčovo, na něž upozornil A. Šolta), z doby gotické, snad někdejší starší tvrz. Budova sama o jednom patře; uprostřed vchod s gotickým ostěním, jež se skládá ze čtyr prutů, nahoře se křižujících. Nad vchodem čtyrhranné okno, ostění složené z dvou prutů, spočívajících na šroubovitých podvalech. Vedle vchodu v přízemí čtyrhranné okno s ostěním jednoduše profilovaným. Vedle stavení brána vrat horem polookrouhlá. Na straně obrácené na dvůr zachovalo se jedno okno staré s jednoduchým ostěním. Uvnitř v sinci pec okrouhle sklenutá. Místnosti na levo od vchodu bývaly klenuté; dle líčení měly klenutí křížové se svorníkem. Celé stavení z lomové opuky, futra z pískovce; zbytky odstraněných ostění na dvorečku.

V zahrádce vedle stavení, sousedící s rybníčkem, bývala hráz.

Gotický ráz zbytků souhlasný se vchody chrudimských domů gotické periody XV. stol. a poč. XVI. stol.

Zámek zkamenělý viz Karlštejn starý.

Zubří.

Heber's, Burgen V. 198. — Rybička, Památky IV. 240.

R. 1556 koupil Zubří Jan Kustoš, měšťan pražský, jejž r. 1558 Ferdinand I. nadal listem erbovním a praedikatem ze Zubřího. R. 1709 Vojtěch Ladislav Kapoun ze Svojkova směnil Zubří s Antonínem svob. p. z Puteani, jenž zřídil v Zubří panské sídlo. R. 1741 připojeno Zubří k panství nasavršskému. Někdejší sídlo panské spustlo a bylo rozbouráno.

KAPLE SV. JANA NEPOMUCKÉHO, založená od Vojtěcha Ladislava Kapouna ze Svojkova; povoleno zasvěcení sv. Janu, tehdáž ještě nekanonisovanému, 5. máje 1704; dne 9. listop. 1705 posvěcena kaple od Daniele z Mayeru, sufragána pražského. R. 1727 a 1737 bullami papežskými uděleny odpustky navštěvovatelům. (Pamětní kniha farní v Trhové Kamenici.)

Kaple na návrší, dominujícím celému okolí, zděná, čtyrhranná, s polookrouhlou apsidou; nad lodí vížka. Stavba prostá, malých rozměrů.

Obr. 201. Žumberk. Sanktuarium.

Žumberk, městýs.

Rybička, Památky II. 39. — Sedláček, Hrady a zámky I. 135 a násl.

KOSTEL VŠECH SVATÝCH, farní; připomíná se r. 1350 jakožto farní; v XVI. a v poč. XVII. st. byla zde fara evangelického vyznání; pak do r. 1662 připojen k faře skutečské jako filiálný; fara zřízena 1682 na základě nadání Marie Maxmiliany Zárubové z Lišova. (Pamětní kniha na faře; Kniha obsahující v sobě všech čtyr záduší panství žumberského [od r. 1697]; Specifikací a inventaře všech připadností a práv farního kostela v městýsi Žumberce 1735.) Kostel starobylý úplně obnoven r. 1782, věž obnovena 1789; v nynější podobu uveden r. 1880.

Budova orientovaná, zděná, jednolodní, s věží; presbyterium s apsidou polookrouhlou; stavba pocházející v podstatě z konce XVIII. st., upravena při poslední opravě v slohu románském.

Délka uvnitř 24·3 *m*, šířka lodi 6·6 *m*, šířka presbyteria 4·3 *m*.

Uvnitř kostela na levo od hlavního oltáře ve zdi sanktuarium (obr. 201.), kamenné, tesané, zakončené obloukem vypjatým, osazeným krabolemi a vybíhajícím v trojlist. XV. stol. konec.

Křtitelnice kamenná, tesaná, noha nízká, balustrovitá; nádržka v podobě polokoule, zevně na plášti tesané ornamenty lupenové a festony ovocné. Dobrá kamenická práce z konce XVII. stol. (z doby Marie Zárubové). V. 0·82 *m*.

Korouhve cechovní; krejčovského cechu, s obrazy sv. Jakuba a sv. Václava; tesařského cechu, s obrazem sv. Josefa s odznaky řemesla a obrazem poustevníka. XVIII. stol. konec; XIX. stol. poč.

Obr. 202. Žumberk. Znak na kostele.

Svícny korunní, skleněné, dva, s broušenými součástkami. XVIII. století konec.

Ornát zlatohavový; na něm vyšit znak Schönfeldský a knížat z Auerspergů. XVIII. st. konec. Druhý ornát pozdější, se znakem Auersperským z r. 1836.

Náhrobek kamenný ve vedlejší kapli sv. Františka, s nápisem:

REQUIE FRUERE ÆTERNA FELIX SEBASTIANI DE CZASTOLOVIC, QUI FESTO PATROCINII, QUO INVESTITUS ERAT POST ANNOS 17 HIC LOCI SEPULTUS EST.

Felix Sebastiani byl mezi lety 1760—1780 farářem žumberským.

Znak zazděný zevně na presbyteři (obr. 202.); štít, na něm seřaděno šest štítů, tři nejvýše, pod nimi dva, pak jeden. Štíty jednoduché, pouze s erbovními klenoty: křídlo Meziříčských z Lomnice, hřeben p. z Boskovic, hvězda Šternberská, znak kolmo předělený; trojlist Říčanských a štít vodorovně rozpůlený, v dolní půli kolmo dělený. XV. stol. poč.

Zvony na věži:

1. Průměr 0·98 *m*, výška 0·76 *m*. Původně nesl nápis:

LETA 1536 GA ZWON ZWIESTUGI WOGNU WAM, OD MISTRA JAKUBA PTACZKA.

R. 1865 přelit od *Karla Viléma Paulusa* v Hradci Králové.

2. Průměr 0·65 *m*, výška 0·51 *m*.

JOHANN GEORG KÜHNER IN PRAG. GOSS MICH IN PRAG 1767.

Plastické ozdoby, podoba Ukřižovaného a sv. Jan.

SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO poblíž kostela; světec drží v ruce obraz Panny Marie Boleslavské, po stranách andělé. Nápis:

DIVO CZECHLÆ THAUMATURGO
REVERENTI PIETATE EXPOSUIT

NE NOS BELLA PREMANT, PESTIS
— QUE, FAMES, MALA CUNCTA,
SUPPLICITER PETIMUS DIVE
PRECARE DEUM.

ZŘÍCENINA HRADU ŽUMBERKA (obr. 203). Malebná zřícenina, stojí opodál kostela a městečka na vyvýšeném ostrohu; vedle ní dvorec v těchže místech, kde stávala stavení dvorská. Hrad se třech stran obehnán hlubokým a širokým příkopem. Pozůstatky brány a paláce, jenž spolu s nádvořím obehnán byl ohradní zdí. Na zevních zdech někdejšího paláce stopy rustiky, nápodobující kvádrování. Plán a pohledy: Hrady a zámky I. 137.—141.

Obr. 203. Žumberk. Zřícenina hradu.

SEZNAM MÍST.

Babáky dolní 1.
Bitovany 1.
Bojanov 3.
Bořice 5.
Bylany 5.
Čelákov 5.
Dvakačovice 7.
Hamry (u Hlinska) 7.
Hamry svobodné 8.
Hlinsko 8.
Honbice 16.
Horka u Chrasti 18.
Hradiště u Nasavrk 19.
Hrbokov 19.
Chlum 20.
Chrasť 20.
Chrašice 27.
Chrudim 31.
Sv. Jiří 125.
Kamenice Trhová 128.
Kameničky 130.
Karlštejn 131.
Karlštejn starý 134.
Klešice 134.
Kočí 135.
Kostelec u Městce Heřmanova 146.
Kostelec Vrbatův u Chrasti 149.
Kozojedy 150.
Licibořice 150.
Lipka 152.
Lukavice 153
Markovice 153.
Medlešice 154.
Městec Heřmanův 157.
Sv. Mikuláš viz Rváčov.
Morašice 169.
Nasavrky 172.
Oheb a Vildštein 174.
Orel viz Sv. Jiří.
Podhůra 174.
Podlažice 174.
Podol Vápenný 177.
Podskalí u Chrasti 178.
Polom 178.
Pouchobrady 179.
Práčov 181.
Rabštejnek 182.
Ranná 183.
Rosice (Vládycké) 185
Rozpakov 189.
Rozhovice 189.
Rváčov 191.
Řestoky 192.
Seč 194.
Slatinany 198.
Sobětuchy 201.
Smrček 201.
Strádov 205.
Svratka 205.
Svratouch 207.
Trojovice 208.
Tuněchody 209.
Třibřichy 215.
Týnec Hrochův 215.
Úřetice 219.
Vejvanovice 219.
Zaječice 220.
Zámek zkamenělý viz Karlštejn starý.
Zubří 221.
Žumberk 221.

SEZNAM UMĚLCU.

Adam v Meziříčí, zvonař 206.
Adam Benno a Eugen, malíři 169
Andreas v Hradci Králové, zvonař 187.
Andrez Samuel, malíř 61.
Balko Frant. X., malíř 149.
Balko Josef (?), malíř 158, 162.
Bellmann Karel, zvonař 3, 152, 177.
Beuthl Kajetán, sochař 159.
Bořanovský z Bytyšky Petr, konvář 213.
Brandl Petr, malíř 104, 188.
Bull, sochař 113.
Cerregetti (Cereghetti) Josef, malíř 19, 31, 33, 59, 77, 83, 86, 101, 103, 104, 107, 117, 129, 228.
Čechpauer Jan Pavel, sochař 113, 115.
Daniel z Hory Kutné, zvonař 12.

Devoty Jan, sochař 14.
Dietrich Vít, zvonař 219.
Diviš, zvonař 182.
Drack Ignác, zvonař 23, 128, 130, 200.
Eliáš v Hradci Králové, zvonař 6, 187.
Exner Martin, zvonař 167, 172
Farář Václav, zvonař 172.
Füger Bedřich J., malíř 169.
Georgius de Brunna, zvonař 206.
Georgius Chrudimensis, zvonař 5. (viz též Jíra.)
Gindter Samuel, malíř 79, 85, 101, 145
Gregor Karel, učitel, kaligraph. 207.
Heintsch Jan Jiří, malíř 101.
Holbwox (Hallwachs) Michal, malíř 188.
Hollar Václav, ryjec 32.
Hradecký Václav, malíř 59.
Hübner Jiří, zvonař 164.
Christian Joachim, zvonař 220.
Jakub, konvář 68.
Jan v Hradci Králové, zvonař 187.
Jedlička, stavitel 158, 1*9.
Jennewein Felix, malíř 44, 59.
Jíra v Chrudimi, zvonař 130. (viz též Georgius).
Jíra (Gyra) Dobrydílo, zvonař 18, 200
Kastner Josef, řezbář 59.
Klement David, zlatník 63.
Kokeš Jan, malíř 27, 152, 179.
Krieger Chr. Fr., ryjec 32.
Kubat Lukaš Thad., malíř 104
Kubata David malíř 62.
Kubata Jiří Vojtěch, malíř 61, 89, 104.
Kühner Jan Jiří, zvonař 222.
Linn Frant., sochař 116.
Lišák, Lissia k Josef, zvonař 182, 217.
Löw z Löwenbergu Nicolaus, zvonař 5.
Machek Antonín, malíř 4, 68, 178, 185.
Max Josef, sochař 31.
Mik Frant., malíř 106.
Mydlář Smilipaeus Jiří, malíř 60, 123.
Palko viz Balko.
Papáček Josef, malíř 11, 154, 156, 217.
Paul K. W., zvonař 154, 167, 207, 222.
Pryguay (Brückweg z Mladé Boleslavi, zvonař 21, 179, 220.
Ptá*ek Jakub v Kutné Hoře, zvonař 148, 150, 222.
Ptáček Ondřej v Kutné Hoře, zvonař 68.
Raab Ignác, malíř 104.
Rad*uš Matouš, malíř 16, 59, 166
Rohrbach Ignác, sochař 113.
Sebald Karel, zvonař 20.
Schmoranz František, stavitel 1, 16, 39, 68, 110, 199.
Schmoranz Gustav, architekt 44.
Schneider Josef, zvonař 130, 196.
Schönfeldt Ant., zvonař 202.
Schönfeld Friedrich, zvonař 207.
Schreter Martin z Hostiného v Náchodě, zvonař 217.
Smilipaeus viz Mydlář
Obletter Valerius, zvonař 209.
Táborský Jan, písař 118
Tapineus Daniel v Kutné Hoře, zvonař 214, 215.
Tomáš v Kutné Hoře, zvonař 190.
Ulrich Kašpar v Kladsku, zvonař 207.
Umlauf Jan, malíř 6, 130.
Václav Konvář 145.
Václav W, zvonař 18*.
Vanček Franc v Sloupnici, zvonař 173.
Weikert, malíř 169.
Willenberg Jan, ryjec 32.
Willmann Michael, malíř 21.
Vorlíček (Worliczek) Jan, malíř 11.
Zeida Jan v Mýtě Vys., zvonař 68, 128, 200.

OPRAVY.

Stránka	5.	řádek	21.	shora	čti	*Comes*	místo	Iomes.
»	18.	»	6.	zdola	»	*konec*	»	konce.
»	37	»	3.	»	»	*obr 29.*	»	obr. 30.
»	153.	»	16.	»	vlož	*IV. 2. S. 41*	po slově	Památky.
»	176.	»	8	shora	čti	*proklanou*	místo	protkanou
»	179.	»	19.	»	»	*v Kočím*	»	v Kočí.
»	190.	»	9.	zdola	vlož	*Tomasse*	po slově	mystra.
»	191.	»	4.	»	čti	*0·486 m* a *0·404 m*	místo	4·86 *m* a 4·04 *m*

Soupis

Památek historických a uměleckých

v Království Českém

od pravěku do počátku XIX. století.

vydává

Archaeologická kommisse
při České akademii císaře Františka Josefa
pro vědy, slovesnost a umění

řízením svého předsedy

Josefa Hlávky.

XII.

Politický okres Sušický.

napsali

Dr. Karel Hostaš a Ferdinand Vaněk.

V Praze 1900.
Nákladem Archaeologické kommisse při České akademii císaře Františka Josefa
pro vědy, slovesnost a umění.

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V POLITICKÉM OKRESU

SUŠICKÉM.

NAPSALI

DR. KAREL HOSTAŠ A FERDINAND VANĚK.

V PRAZE 1900.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TISKL ALOIS WIESNER V PRAZE.

PŘEDMLUVA.

Soupis, který tuto veřejnosti odevzdáváme, je prací let 1898 a 1899.

Politický okres Sušický, obsahující soudní obvody Sušický, Hartmanický a Kašpersko-Horský (z nich posléze jmenovaný převahou, okres Hartmanický pak skoro výhradně německým lidem jest obýván), jest rázu veskrze hornatého a lesnatého, tvoře téměř v celé své rozlehlosti součásť Šumavy. Zalidnění kraje stalo se až v době historické, osady v horách a hvozdech položené vznikly dokonce teprve v 17. a 18. stol., čímž lze vysvětliti úplný nedostatek vykopanin praehistorických.

Nezdá se, že by s prvním věrozvěstcem zdejšího kraje, pověstným německým mnichem a poustevníkem Vintířem současně byla počala nějaká činnost stavitelská. To stalo se asi teprve působením domácích klášterů v Doxanech, Břevnově a Ostrově, jakož i bavorského kláštera Windberského, z nichž ony byly v držení některých menších, pod Sušicí ležících statků, mnichové Windberští pak obstarávali duchovní správu v území, zabraném bavorskými hrabaty z Luku, k němuž přináležela velká část okresu Sušického i město samo na sklonku 12. a ještě i ve 13. stol.

Z této doby pocházejí první stavby kostelní v zdejší krajině (Albrechtec, Petrovice, Bukovník, Budětice, Mouřenec, Zdouny, Zbynice a j.), zajímavé svatyňky ranní gotikou zbudované, při nich věže však drží se ještě starších, románských tradicí.

Činnost stavitelská věku 14. týkala se v prvé řadě měst Sušice a Hor Kašperských, jichž založení Janem Lucemburským poskytlo příležitosti k nákladnějším stavbám duchovním i světským, v řadě druhé byly to obdivuhodné hrady Velhartice a Kašperk, oba ještě dnes k předním památkám toho druhu ve vlasti naší počítané, jimiž stavitelství hradní z této doby skvěle se dokumentuje. Do století 15. spadá znovuzřízení a rozšíření pozoruhodného kostela Nezamyslického, do století 16. a 17. charakteristické sklenutí lodě jeho a některé nové stavby zámecké, Hrádek, Mokrosuky, Žihobec a Žichovice.

Doba baroku, v jiných krajích tak okázale vystupující, přenesla se přes krajinu zdejší, aniž by byla zanechala jediného pozoruhodnějšího památníku, neboť stavby světské i církevní, které dobou tou v nově založených osadách povstaly, provedeny byly z větší části staviteli, jimž širšího rozhledu v říši forem se nedostávalo.

Pokud týče se zařízení vnitřního, neliší se okres zdejší v ničem od krajů jiných, barok a novodobé truhlářství převládá u většiny jich. Vzácnější památkou jsou však dvě gotické archy (Velhartice, Hory Kašperské), jimž náleží čestné místo v řezbářství domácím.

Dovedných kameníků domácích byl nedostatek. Jeví se to jak ve zpracování architektonických článků, tak i na práci kamenných epitafů, omezující se pouze na vytesání nebo vyrytí erbu a písma; tu zejména veliký úpadek pozorovati lze v 17. stol., z kteréž doby písmo dlabané i ryté nad primitivnost se nepovznáší a v celkovém uspořádání nedostatek krasocitu až zaráží. Že nepodajnost materiálu, žula, nemalou měrou k tomu přispívá, jest na bíledni.

Památky umění zvonařského a konvářského pocházejí většinou z měst sousedních; zda též v Sušici zvonařství bylo provozováno (a zdá se, že bylo), o tom důkazů z památek zachovaných jsme nenabyli.

Umění malířské nezapustilo hlubších kořenův a stejného je as významu jako v sousedním Klatovsku.

Z výsledků tuto uvedených vychází na jevo, že umělecká činnosť v kraji tomto, v počátcích dosti slibná, v dobách následujících z příčin, jichž tuto vypočítati vedlo by poněkud daleko, k nějakému dalšímu rozvoji se nepovznesla.

Na konci nemůžeme nezmíniti se o četných výrobcích Šumavského sklářství, s nimiž ve zdejších vesnických kostelích skoro všude se potkáváme. Sklářský průmysl, jehož počátky v krajině zdejší až do 15. stol. dají se sledovati, nabyl tu utěšeného rozvoje a zanechal tu nejrůznější výrobky ze 17. a 18. stol. (lustry, svícny, lucerny, rámce obrazů a různé předměty dekorační), z nichž mnohé o znamenitém vkusu a dovednosti svědčí.

Ve příčině výpravy tohoto soupisu dodati dlužno, že veškeré půdorysy, řezy a kresby, jakož i mnohé fotografie pro reprodukci jsou prací spoluspisovatele profesora F. Vaňka, fotografie ostatní K. Hahna v Klatovech, Chris. Šmídta v Sušici a Jos. Teichla v Horách Kašperských.

S povděkem vzpomínáme na tomto místě laskavého přijetí a vzácné ochoty velebného duchovenstva, slavných zastupitelstev obecních a správ školních. Obzvláštními pak díky zavázáni jsme starostovi okresu sušického, vysokorodému pánu Ferdinandu hraběti Chotkovi, starostovi král. města Sušice panu K. Uhlovi a vůbec všem, kdož jakýmkoli způsobem nám přišli vstříc a dílo toto podporovali.

V KLATOVECH, dne 14. února 1900.

Spisovatelé.

Albrechtec.

(Albrechtice, Albrechtsried.)

Gabriel J. A., Královské město Sušice a jeho okolí str. 115 (s vyobrazením) a v Arch. Pam. IV. 26. VIII. 387. — Kuchynka R. v Methodu XIV. 126; týž v Šumavanu z r. 1893, 223. – Braniš J., Dějiny středověk. umění v Čechách I. 50, 52, 57. Arch. Pam. XVII. 214. — Liber annotatorius memorabilium eccl. paroch. Albrechticensis, počíná rokem 1774. — Matriky: I. od r. 1654, II. 1700.

Osada založena v značné výši ve hvozdu pomezním králem Vladislavem I. a darována ve 12. stol. klášteru Windberskému v Dol. Bavořích, v jehož držení zůstal statek po více než šest století.

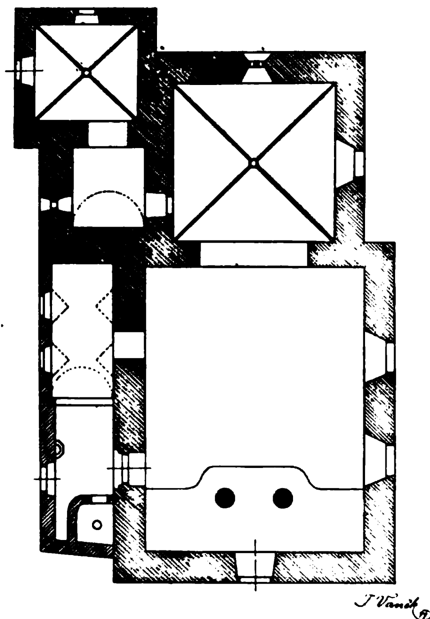
V bezprostřední blízkosti na nejvyšším temenu hory Sedlo (u lidu též »rytířské Sedlo«) rozsáhlé hradiště se spečenými valy, tvaru eliptického, jehož velká osa skoro 600 kroků, menší as 100 kroků čítá. Val na straně západní, severní a východní táhne se nepřetržitě, kdežto na straně jižní srázné stěny skalní tvoří přirozené hrazení.

FARNÍ KOSTEL, zasvěcený P. Marii a svatým apoštolům Petru a Pavlu, založen byl králem Vladislavem I. a posvěcen synem jeho Albrechtem, arcibiskupem Solnohradským dne 5. února 1179; byl od po-

Obr. 1. Albrechtec. Kostel sv. Petra a Pavla.

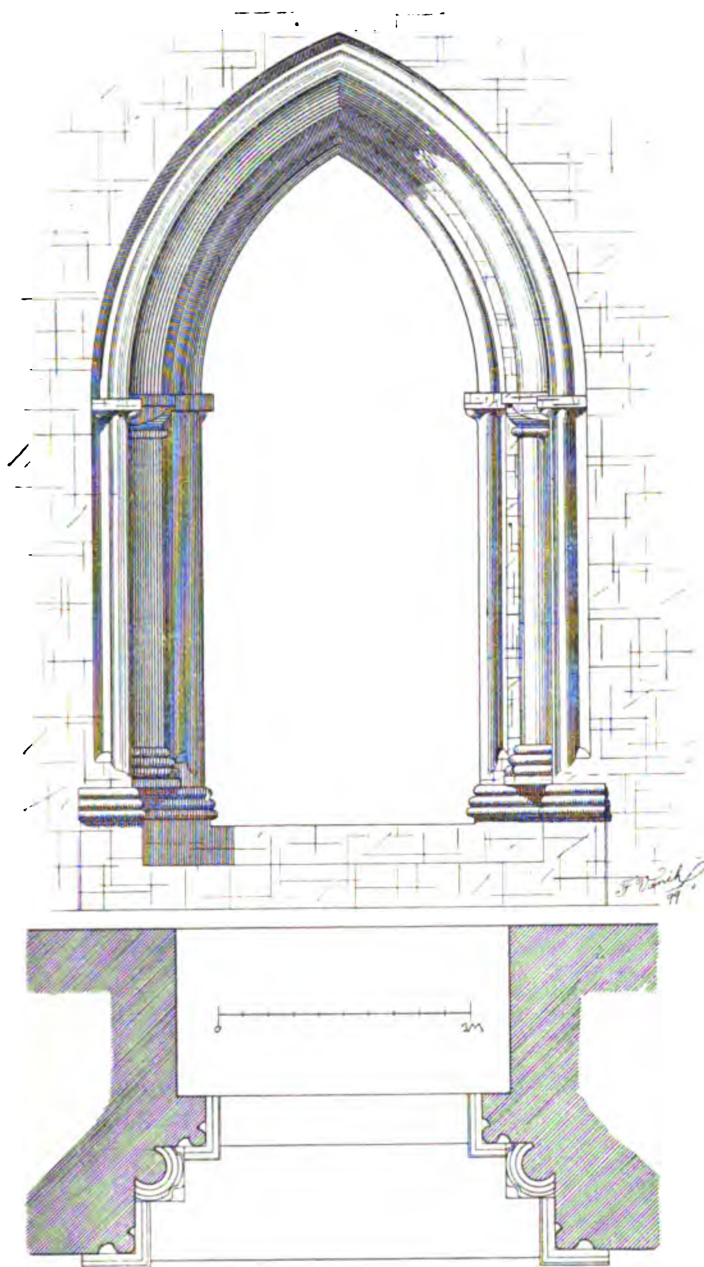
čátku pod správou řeholníků praemonstratských bavorského kláštera ve Windberku, kteří sem až do r. 1803, t. j. do zrušení kláštera Windberského vládou bavorskou své členy za duchovní správce dosazovali. Téhož roku kostel i se statkem k němu příslušícím připadl náboženskému fondu, avšak po dražebním odprodeji statku postaven byl pod patronát majitele jeho. Poněvadž doba založení historicky jest pověřena a původní stavba v podstatě se zachovala až na naše časy, jest kostel jak po stránce historické, tak i po stránce kulturní důležitým památníkem stavitelství domácího, any objevují se na něm vedle tradic ještě románských již první stopy gotiky.

Obr. 2. Albrechtec. Půdorys kostela.

Původní stavba, orientovaná, z lámaného kamene, omítnutá, obsahuje podélnou loď, čtvercový chor a při něm věž. Později (asi v 15. stol.) přistavěna sakristie a chor nově sklenut. R. 1778 nová empora dřevěná založena na místě staré na oblých kamenných sloupech, roku následujícího proražen nový vchod v západním průčelí a přistavěna na sever kaple P. Marie. (Obr. 2.)

Loď, krytá mansardovou střechou šindelovou, má v západním průčelí obyčejný polokruhový vchod (1779) a hladký zděný štít, v jehož vrcholu plechový kohout; podélné strany mají po dvou oknech do vnitř vyšpaletovaných, nahoře polokruhových, ale valně (2·10 *m*) rozšířených. Spodní část severní strany zakrývá kaple P. Marie s barokovými okny, valeně sklenutá; z ní otvírá se do lodě zajímavý portál ranně gotický (vyobr. 3.), ve světlosti 1·00 *m* široký, do vrcholu 2·40 *m* vysoký. Ostění, založené na článkovaném trnoži, tvoří pravoúhlý ústupek, v němž postaven oblý sloupek s patkou (deska s nárožními listy a tři bezprostředně na sebe položené oblouny) a hlavicí nezřetelného tvaru krychlového, jejíž krycí deska prodlužuje se ve způsobě oblamované římsy na rozích lupeny osazené přes ostatní články. Přední nároží tvoří hruškový prut, vnitřní obloun. Veškeré profily ostění pokračují nad římsou, tvoříce 60° lomený oblouk. Presbyterium užší a nižší, pravoúhle uzavřené, má v čele původní okno s ostěním do polokruhu vyklenutým a na obě strany vyšpaletovaným, profilování otvoru tak je zvětrale, že se nedá tvar vrcholu stanoviti, sloupkem na venek polygonálním děleno jest na dvé; na straně jižní je okno tvarem i rozměry stejné s okny lodními. Mezi presbytářem a lodí je zděný štít, dělící obě střechy od sebe.

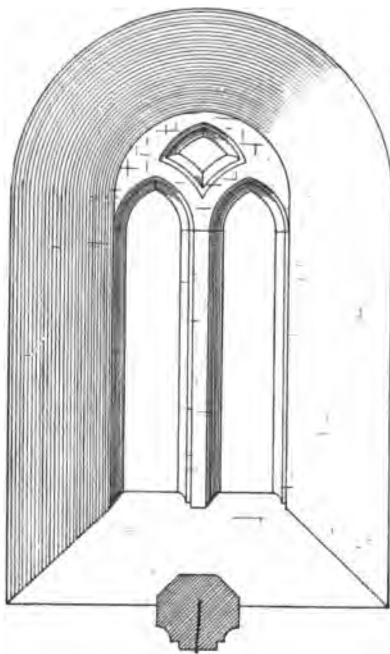

Obr. 3. Albrechtec. Portál.

K choru přiléhá v levo trojpatrová věž s jehlanovou střechou, v její přízemí úzké obdélníkové okénko, v hořejším patře podvojná okna, jichž pilíře a záklenky cihlové nahražují původní kamenné části. Kout mezi věží a zbývající části choru vyplňuje, vybočujíc nad závěr chorový, později vystavěná kaple a spolu sakristie.

Vnitřek. Loď 11·34 *m* dlouhá, 8·65 *m* široká, opatřena jest rovným stropem; z ní otvírá se lomený oblouk triumfální s hladkými boky, přepásanými jednoduchou římsou, do presbytáře o tři stupně zvýšeného, jehož křížové klenutí o 1 m vyšší než strop lodní buď zcela bylo přestavěno aneb nově žebry opatřeno současně, když se zakládala podobně klenutá vedlejší sakristie. Žebra klenby jsou dvakrát žlábkovaná a jsouce bez konsolků, nasazují na vystouplých patkách klenbových, svorník jest hladký; klenbové kápě sférické, kupolovitě vystupující.

Z chóru vedou prosté gotické dvéře o lomeném oblouku do podvěžní kobky valeně sklenuté, odtud pak polokruhový oblouk, v jehož pravém boku jako zvláštnosť kamenná kropenka konsolovitá s dvěma důlkovými prohlubněmi na vodu, do sakristie, jejíž křížová klenba se žebry a hladkým svorníkem stejná jest s klenbou chórovou a kterou osvětluje prosté, segmentem sklenuté okno na straně východní.

Obr. 4. Albrechtec. Okno v závěru chórovém.

Tři oltáře, vesměs renaissanční, jsou velmi dobrého díla řezbářského ze 17. stol. Hlavní oltář, jehož mensa kamenná má nad predellou mezi dvěma sloupy nový obraz sv. Petra a Pavla (bez ceny), v hořejším architektonicky výborně řešeném nástavci menší slušný obraz sv. Norberta, po jehož stranách spatřují se poloviční postavy dámy a pána v kroji 17. stol. (donátoři?). Na vedlejších oltářích nový obraz Nanebevzetí P. Marie, v pravo mučení sv. Vavřince, obraz prostřední ceny z konce 17. stol.

Kazatelna jest primitivní práce baroková z r. 1777.

V lodi visí na stěně v levo slabý obraz na plátně malovaný, 1·60 *m* vys., 1·20 *m* šir. (poč. 18. stol.), představující Solnohradského arcibiskupa Albrechta mezi anděli, korunu a žezlo držícími, v pozadí architektura v krajině, dole nápis:

B · ALBERTUS WLADISLAI REGIS BOEMIÆ ET HUIꝰ LOCI FUNDATORIS FILIUS · SAC : CAN : ORD · PREMONSTꝝ · | PROFESꝰ IN MONTE SION PRAGÆ, ET INDE ASSUMPTꝰ IN ARCHIEPŪM SALISBURG : CONSECRAVIT HANC ECCLESIAM | IN HONOREM B : V : MARIAE ET S : S : PETRI ET PAULI · ⁓ ANNO SALVTIS ET INCARNATI VERBI QVINTA MENSIS IANVARII ·

Na pravé straně dobrá kopie P. Marie Windberské v slušně řezaném rámu rokokovém.

Kamenná křtitelnice s polovice do zdi zapuštěná (zdá se býti bez patky), osmiboká, stěn hladkých, stejného as stáří s kostelem.

Kalich s hladkou číší a barokovou nohou tepané práce (slabý) z 18. stol.

Svícny mosazné, soustruhované, čtyři velké a dva menší, ze 17. stol.

Zvony; 1. Výška 0·75 *m*, průměr 1·0 *m*, nahoře opis majuskulemi:

TENTO § ZWON § GEST § SLIT § KE ZTI § CHWALE § PANV § BOHV § A § S § PETRV § 1 § 5 § 70 §

Pod tím věnec z visutých listů akantových, dole gotická vinutina, noha pletená se lvími hlavami.

2. Výška 0·70 *m*, průměr 0·90 *m*. Na čepci čtyři hlavičky andílků a opis čtyřmi řádkami:

ANNO 1651. IN HONOREM IESV CHRI ET B : V : MARIÆ ET S : S : APOSTOLORVM PETRI ET PAVLI ☛

SVB ADM RDO DNO DNO PRÆLATO-MICHAELE FVX CELEBERRIMI MONASTERY WINDBERGENSIS ☛

ET FRATRVM ILLORVM VITO SARTORIO ET PHILIPPO HOTTERER PAROCHORVM ALBRECHETICY CAM····ANA ISTA FACTA ET ☛

A NOVO ADIVVANTE HOMIMVN DIE 30 SEPTEMBRIS FVSA EST.

Pod tím pásek ornamentální, k němu přiléhají čtyři akanty střídavě se čtyřmi hlavičkami andílků, na boku obrázky Ukřižovaného, P. Marie, svatých Petra a Pavla a menší postava biskupa s berlou a kalichem po straně; medalionek zvonaře Štěpána Pricqueye v Klatovech. Ucha pletená

3. Malý zvon má nápis: Perner in Budweis 1851.

Na faře: Missale secundum ritum et ordinem sacri ord. Praemonstratensis, Parisiis 1578, s ozdobnými figurálními initiálkami.

Z náhrobních kamenů deska s nezřetelným znakem a nápisem německým, z něhož se čte letopočet 1782 a několik kusých slov, svědčí as rytíři Václavu z Puteani. V chóru několik malých čtvercových desk z Kehlheimského mramoru, vesměs to epitafů zemřelých zde správců duchovních z kanonie Windberské ze 17. a 18. století.

Bílenice.

TVRZ, která zde již v dobách dávných stávala při dvoře poplužním, přeměněna byla v stol. 18. po připojení dvoru k panství Žichovickému na sýpku. Dosud patrné jsou stopy někdejšího obytného stavení prozrazující úpravou 17. stol.

Budětice.

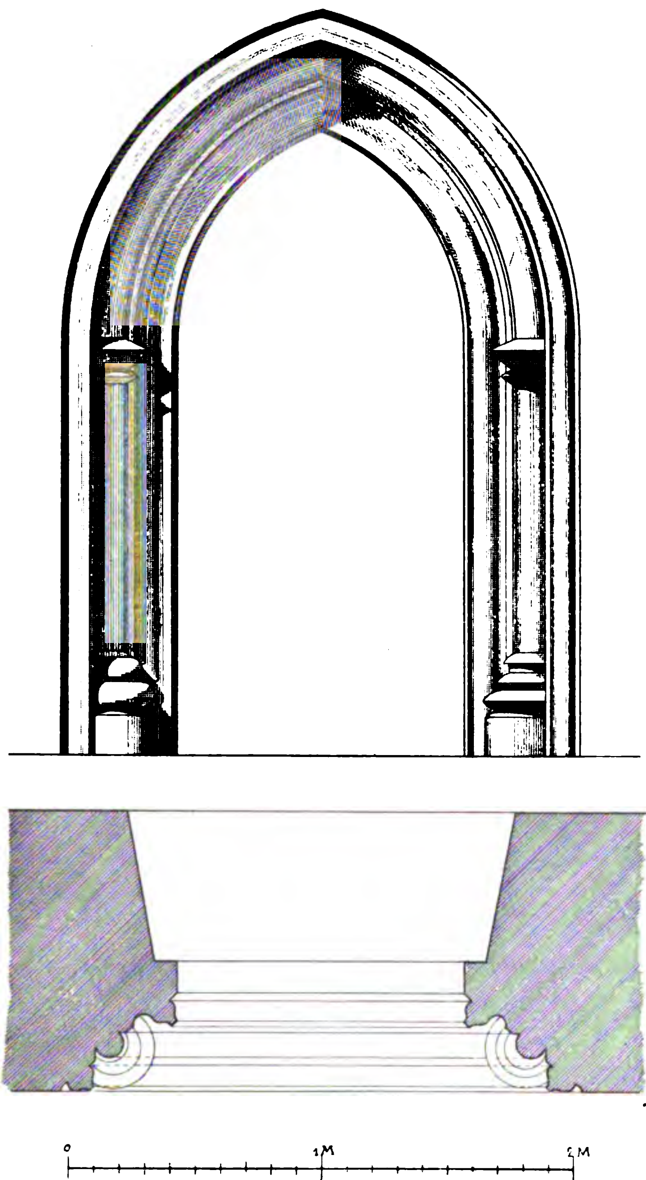
Sommer Joh. Gottfr., Das Königreich Böhmen. — Trajer Joh., Beschreibung der Diöcese Budweis. — Gabriel J. A., Královské město Sušice a jeho okolí, str. 123. — Kuchynka Rud., v Methodu, XVI., 125, 137; týž v Šumavanu 1893, f. 222. — Sedláček Aug., Hrady, zámky a tvrze XI. 97 a v Mittheil. der Centr.-Com. 1890, XVI. 263. — Braniš, J, Dějiny středov. umění I. 50, 52, II. 171, Archaeol. Pam. XVII. 210. — Matriky počínají I. r. 1645, II. r. 1677. — Pamětní kniha od r 1649.

Osada, původně královský majetek, dostala se ve 13. stol. v držení Dluhomila, předka pánů z Vilhartic; týž buď sám, anebo jeho synové založili na blízkém vrchu Čbánu hrad, z něhož zbyly na naše časy jen mnohonásobné valy. Počátkem 15. stol. přešel hrad a ves koupí v držení pánů Švihovských na Rábí a zůstal v majetku pánů Rábských až na naše časy; z nich rod Dlouhoveských z Dl. Vsi našel v zdejším chrámu Páně posledního odpočinku.

KOSTEL SV. PETRA A PAVLA (farní) připomíná se jako farní poprvé r. 1355 (Lib. conf. I.). Větší opravy a proměny vnitřní vykonány r. 1765. Jednoduchá románská stavba z 13. stol., orientovaná z lámaného kamene, na rozích osazená kvádry a omítnutá. V čele západního průčelí věž, v nové době šindelovým jehlancem krytá; ve spodních patrech úzká, čtverhranná okénka, nad nimi 1·40 *m* šir., 1·71 *m* vys. otvory podvojných románských oken, z nichž však sloupky a náběžníky vybourány, v nejvyšším patře jednoduchá okna s polokruhovým obloukem též z původní stavby. Obdélníková loď, původně vyšší, taškami krytá, osazena jest na obou koncích zděnými štíty, z nichž západní vybíhá při základně v kančí hlavy (vedle portálu jediné zbytky původní kamenické výzdoby). Podélné strany lodi prolomeny byly původně třemi románskými, dosti širokými okny, z těch jediné zachovalo se okno při hudební empoře na straně jižní, jemu protiležící jest zazděno, ostatní okna r. 1765 šablonovitě rozšířením předělána.

Presbyterium, o málo užší lodě a s touto nyní stejně vysoké, uzavřeno jest polokruhem a kryto strmou, prejzovou střechou, zdi jeho prolomeny dvěma na obě strany vyšpaletovanými, ale též později rozšířenými okny s nepravidelným šišatým zaklenutím, čelné okénko jest zazděno. O jižní bok presbyteria opírá se sakristie, osvětlená na straně východní malým gotickým oknem; sklenuta jsouc valeně, zdá se býti s kostelem stejného stáří.

Dovnitř kostela vchází se buď hladkými polokruhovými dveřmi v kobce podvěžní valeně sklenuté, anebo portálem v jižní straně lodní. Týž celkovým tvarem a profilováním ostění jeví charakteristické zvláštnosti slohu přechodního: patky vytvořené ze dvou hladkých torů na straně levé a ze tří překlopených echinů na pravé straně, tři pruty lemující boky a lomený oblouk otvoru 2·48 *m* vysokého a 1·13 *m* širokého, z těch krajní jsou hrotité, prostřední, oblý sloupek jest v patě oblouku přepásán talířovitým prstenem na místě hlavice (viz vyobr. 5.).

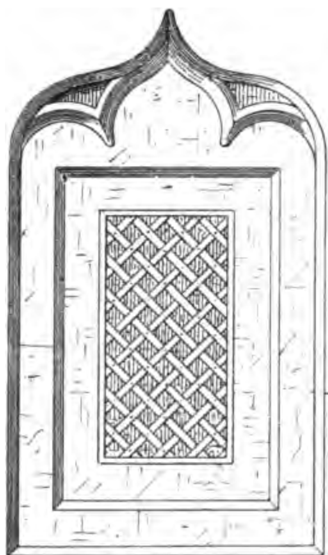
Obr 5. Budětice. Portál kostela.

Síň chrámová 10·90 *m* dlouhá, 9·64 *m* široká, kryta jest plochým stropem; oblouk triumfální, velmi tupě lomený a na hranách silně ubraný, se stopami římsy, vniká svým vrcholem nad nynější strop, pročež byl v lodi nově zaklenut eliptickým obloukem; týž přechází bez ústupku do choru 7·18 *m* širokého, i se závěrem 6·30 *m* hlubokého a tak nepravidelného, že těžko udati, byl-li původně polokruhový neb polygonální. Nepravidelností ještě větší vyznamenává se klenba, jež v lomené valbě zvedá se nad přední jeho

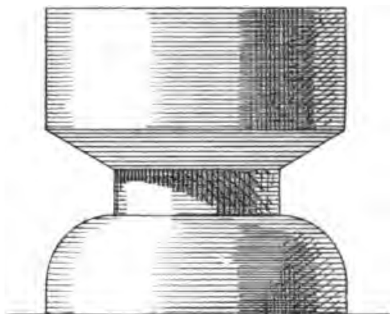
částí a přechází v jakousi konchu, do níž zabíhají lunety tří polokruhem sklenutých oken, při výše jmenované opravě rozšířených. Na pravé straně jednoduché, gotické, čtverhranné dvéře vedou do sakristie. Na straně evangelijní čtverhranné sanktuarium, ovroubené žlábkovaným rámcem vybíhajícím v Tudorský oblouk s kružbovým trojlistem (vyobr 6.).

Oltáře tři: hlavní, s bezcenným olejovým obrazem, je prostá baroková stavba s tabulovým nástavcem, vyměněná za starou archu r. 1765.

Dva boční oltáře renaissanční, ale bezcenné, s novými sochami Panny Marie a sv. Jana Nep., zdobí pěkné sošky 0·60—0·70 *m* vysoké: sv. Kateřina a Barbora, sv. Josef a Pavel řasováním a zejména výraznou charakteristikou hlav zajímavé řezby ze 17. stol.; na týchž oltářích sochy 0·85 *m* vysoké: sv. Jan Křt., Zikmund Václav a Ludmila méně již podařené, ač stejného s hořejšími stáří.

Obr. 6. Budětice. Sanctuarium.

Obr. 7. Budětice. Křtitelnice.

Kasule ze zelené vzorkované tkaniny, na ní applikován dorsální kříž, bůstkami, dracounem a hedbávím bohatě vyšívaný: nahoře Nejsvět. Trojice, v levém rameni sv. Petr, v pravém sv. Pavel, uprostřed Kristus na kříži v silném reliefu na plátěné podložce (velmi poškozený), pod ním Matka Boží s Jesulátkem, nejníže sv. Ondřej. Z počátku 16. stol.

Kasule ze 17. stol.: dorsální kříž z třešňového sametu skvostně dekorovaný rozvilinami ze zlaceného drátu, postranice červený brokát.

Kasule ze 17. stol., velmi sešlá, na ní čtyři reliefní figurky svatých (symboly pro chatrnost nezřetelné), ze staršího ornátu vzaté.

Svícen mosazný, soustruhovaný 0·27 *cm* vysoký.

Cínová kropenka tvaru komolého, šestibokého jehlance, na boku rytý erb Dlouhoveských s písmeny I · A · C · D · Ž · D · (Jan Albrecht Chanovský Dlouhoveský z Dlouhévsi) a letopočtem 1551 (nesprávně vyryt rok 1351; srov. pam. kn., kotlíček cejnový od p. Jana Albr. Chanov.).

Křtitelnice žulová, 0·80 *m* vysoká, 0·80 *m* široká, hladká nádoba ze 13. stol. (vyobr. 7.).

Zvony: 1. Výška 0·70 *m*, průměr 0·90 *m*, na těle tři hlavičky andělů, poprsí Matky Boží v oblacích, sv. Petra a Pavla, mezi nimi otisk pečeti pana Jana Chanovského, dále skupina Ukřižovaného, Marie a Jana, posléze Jana Křt. s pečetí faráře Brexeliusa. Nápis čtyřřádkový na plášti římskými minuskulemi:

† Anno 1651 tento zwon gest Prelity, ke cti a chwale bozi blahoslawene Pannie Marygi a Sva · APo · Petra a Pawla ☛ | z obzwlaſſtnim, nakladem, Vrozeneho a stateczneho Pana Iana Albrechta Chanowskeho, Dlauhoweskeho z dlau ☛ | he wſy nahradiSti wiſſehradie, Rabi, a Budieticzych, collatora toho chramu Panie, a ginych millownikuw zaduſſy ☛ | tohoto zaczaſu · · M · Knieze Iana Frantiſska brexeliuſsa Fararze Budieticzkeho tehoz chramu Panie.

Pod tím řada svislých palmetek. Starý, rozražený zvon dle knihy pam. měl nápis:

Mille quingentezimo XIIII. Ave maria gratia plena Dominus tecum.

Tento zvon byl přelit r. 1651 od Štěpána Pricqueye a Melichara Michaelina v Sušici za městem, kde se lid z města Sušice pochovává a vysvěcen od arcibiskupa kardin. Harracha, jenž právě v Sušici dne 16. září kladl základní kámen ke kostelu kapucínů. (Pam. kniha farní; Rybička A.: O českém zvonařství, 59).

2. Výška 0·36 *m*, průměr 0·47 *m*, opis minuskulemi v jedné řádce:

ave a marya grac a ✠ plena ✠ domynus ✠ tecum ✠

na boku pod slovem domynus bezmála plně plastická soška Spasitele, 12 *cm* zvýší, an drže v levici zeměkouli nebo beránka, pravicí žehná. Z konce 14. století.

3. Výška 0·32 *m*, průměr 0·42 m, kolem čepce majuskulemi římskými:

GOSS MICH IOHANN CHRISTIAN SCHVNCKA IN PRAG 1765

pod tím festony, v jejichž středu slunečnice, na boku relief sv. Josefa a nápis s druhé strany:

JOSEPH GRAF V. KYNSKy.

Na hambalku zvonice letopočet 1723.

Náhrobníky: 1. Deska z červeného mramoru 2·00 *m* dlouhá, 1·02 *m* široká, na ní vyobrazen rytíř ve zbroji v životní velikosti, levou ruku maje opřenu o bok, pravici o přilbu na podstavci s erbem Chanovských-Dlouhoveských, vše s vyspělou technikou pracováno. Opis gotickými minuskulemi zní:

Letha 1606 w Strzedu po Pamatcze Swa: trzy | Kraluw to gest 11 dne Januarij Vmrzel Vrozeny a Stateczny Rytirz Pan Mauricz Chanovsky Dluhowesky z dluhe wsy a na Raby na poly 9 hodjnje Niemecz | kiy Rano gehozto Dussy Pan Bůh racz Milostiw Byti a w Poczet Swých milych wolenych Przigiti.

2. Vedle leží deska z červeného mramoru 1·62 *m* dlouhá, 0·83 *m* široká, ve spodní polovici erb Chanovských-Dlouhoveských ploše dlabaný, v kartuši hořejší polovice nápis devítiřádkový latinskými majuskulemi:

TV LEŽJ, VROZENI, A STATECZNI | RITJRŽ, P · KRISTOF CHANOWSKI | Z DLAVHE WSI. G · M · C · RADDA, | SAVDCE ZEMSKJ, KRALOWSKI | MJSTODRZICI, A PVRKRABIE | KRAGE HRADECKIHO, W KRA | LOWSTWJ CESKJM, VMRZEL | LETA PANIĚ, 1 · 6 · 28 · WE STRE | DV SSTWRTAV W POSTIE·

3. Deska z červeného mramoru 2·10 *m* dlouhá, 1·04 *m* široká, v hořejších dvou třetinách erb, pod ním kartušová tabulka; opis a nápis got. minuskulemi, jen na konci čitelný, zněl dle správného opisu v pamětní knize:

(Letha 1598 w Patek po S· Katerzinie w Hodinie·· na notz powolan gest·····Statecżny Rytirz P. Adam Chanowsky Dluhowesky z Dluhe wsy Na Raby a Chanowiczych, kterez wěku sweho byl 94 Lytha a tuto pochō: gest. Gehožto Dussy P. Buh racż milostiw byti, a) w poczet wole nych swych Przigjtj.

4. Deska z červeného mramoru 1·94 *m* dlouhá, 0·90 *m* široká, na ní postava paní v životní velikosti, ležící na podušce s rukama spjatýma, při pravé noze erb rytířského rodu Bukovanských, opis gotickými minuskulemi:

(Letha 1604 w Autery) po pamatcze Obieto | wanj Panný Marygé to gestij: 23 dne Nowjembryſ w noczj na ſtrzedū půl 4. hodjne nýemeczký w no | czj Umrzela Urozena Panij Markyta Bu | kowanska z Bukowan (a na Raby, gegjžto Duſſy Pan Bůh racž miloſtiw beyti, a w poczet wiermy przigjtj.)'

5. Uprostřed kostela nad kryptou kámen žulový 1·01 *m* široký, 1·90 *m* dlouhý s nápisem:

ANNO | MDCLXXXV | V· MARTII | PIE OBIIT | PERILLVSTRIS | AC | GENEROSVS DNVS | IOANNES HENRI | CVS CHANOWSKI | DE | LONGA VILLA | DN9 IN RABI | ET | BVDIETICZ | IN | CVIVS MEMORIAM | POSTERI HOC MONV | MENTVM POSVERE | REQVIEM SEMPITER | NAM EXORANTES·

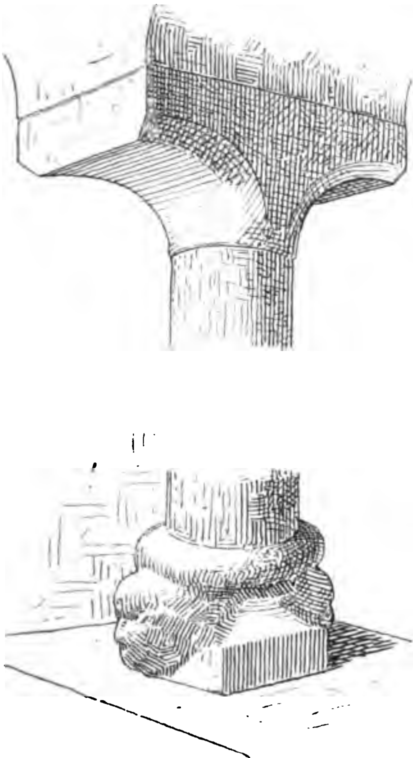
6. Vedle menší kámen žulový, 1·15 *m* dlouhý, 0·60 *m* široký s nápisem:

PERILLVSTRIS | IVNIOR | WENCESLAVS | MARIA RHEN | DE RHEN | ÆTATIS SVÆ VNI | VS ANNI | ET TRIVM MENSIVM | A· MDCCLIX D· IX IVLII·

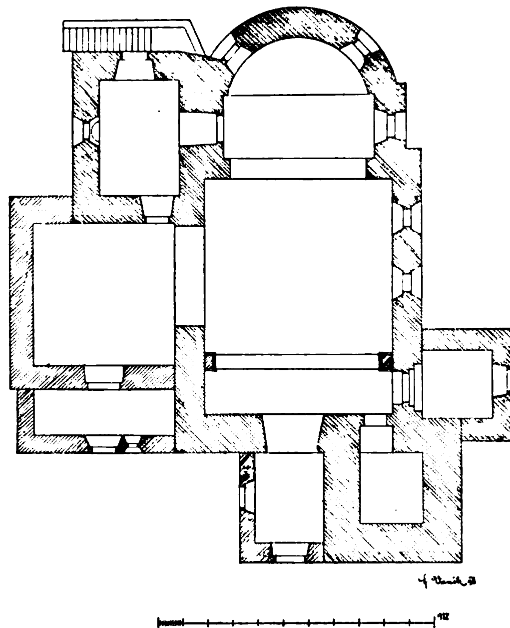
Bukovník.

Trajer Joh., l. c. — Gabriel J. A., l. c., 125. — Kuchynka Rud., v Methodu XVI. 136; týž v Šumavanu 1893, XXVI. 222. — Braniš J. Dějiny středověkého umění v Čechách I., 50, 52. — Matriky mají zápisy od r 1652, řádně vedeny jsou od r. 1672. — Liber momorabil. založena r. 1759 farářem Frant. Kybou, bakal.

Bukovník byl ve 13. stol. sídlem rodu erbovního; kde stávala tvrz, nelze dnes přesně udati.

Obr. 8. Bukovník. Sedlo a patka sloupku román. okna.

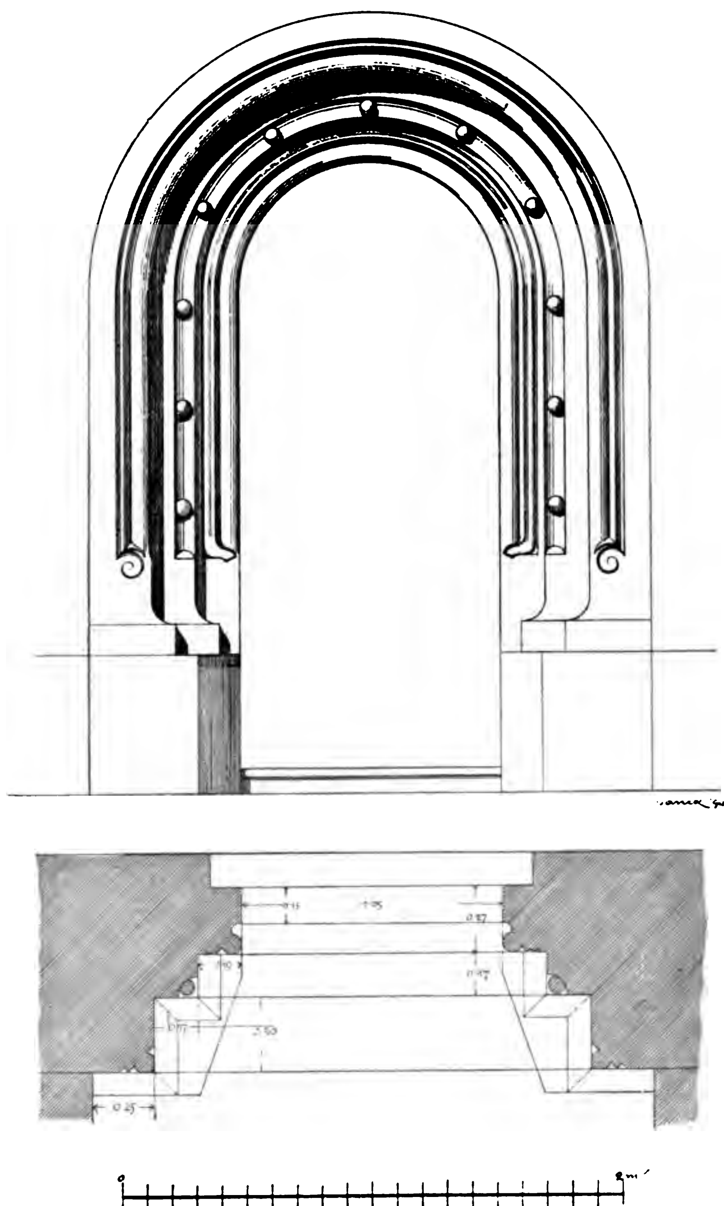

Obr. 9. Bukovník. Půdorys kostela.

KOSTEL SV. VÁCLAVA (farní), připomíná se jako farní poprvé r. 1360 (Lib. Conf. I.), v letech 1620—1703 spravován byl farářem Nezamyslickým, odtud opět vlastním farářem osazen, zůstává pod patronátem držitele zemského statku Mačického.

Stavba orientovaná, původem románská z 12. stol., zachovala se ve zdivu celá; ne-li současně, jistě záhy potom připojena k ní nynější sakristie; r. 1690 od základu vyzdvižena kaple k uctění sv. Josefa (nyní P. Marie) a spolu hrobka nákladem paní Jany Chanovské z Dlouhé Vsi, roz. Ježovské z Lub, při které příležitosti probourána severní strana lodi a vnitřek kostela štukovými ornamenty vyzdoben.

V jihozápadním rohu lodi zvedá se věž s bání zvonovitou, úzkými obdélníkovými okénky v patrech nižších prolomená: v nejvyšším patře zachovalo se ze tří podvojných oken románských ono na severní straně;

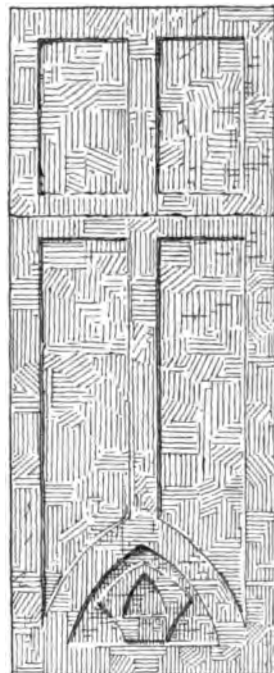

Obr. 10. Bukovník. Portál kostela.

jeho otvor, 1·32 *m* vysoký, 0·98 *m* široký rozdvojen jest oblým sloupkem s patkou velice již zvětralou a jak se zdá, v nárožích plinthu hlavičkami osazenou, dřík přechází bezprostředně v náběžník na hranách skrojený. (viz obr. 8.) Loď obdélníková, mající v západním průčelí vedle věže ještě kobku s vchodem v před povydanou, spojena zde s předsíní kaple P. Marie jediným hladkým štítem. Do předsíně kaple vsazena vrchní část gotického

profilovaného okna (bezpochyby z čela sakristie vyňatého). V jižní podélné straně lodi, hned při věži, kobka valeně sklenutá zakrývá jediný románský portál, v otvoru 1·08 *m* široký, 2·64 *m* vysoký, s kamenným obložením o dvou pravoúhlých koutech, vnitřní výstupek má žlábek osazený jedenácti hladkými pupeny, přední profilován je oblounem hrotitým, vnitřní oblounem hladkým (viz vyobr. 10). Tři okna na téže straně, rozšířená a segmentovými oblouky překlenutá, osvětlují vnitřek. Presbyterium užší a nižší, taženo jest přímou zdí 2·25 *m* dlouhou, jež krátkým ústupkem přechází v polokruhovou apsidu; tato východní část, štíhlou prejzovou střechou nad jednoduchou deskovou římsou krytá, oddělena jest od taškové střechy lodní starým zděným štítem. Na apsidě vymalován jest v čele novější erb některého kollatora (půl kola v pravé, vodorovné modré břevno v bílé levé polovici), pod ním je zazděné románské okénko (druhá dvě byla rozšířena a přetvořena).

Kaple na straně severní má v čele na sever obráceném renaissanční štít s výklenkem, v němž vetchá dřevěná socha sv. Jana Křt. Touto přístavbou a založením oratoře nad sakristií byla celá tato strana své původní podoby zbavena.

Obr. 11. Bukovník. Náhrobník.

V n i t ř e k. L o ď, 9·42 *m* dlouhá, 7·23 m široká, kryta jest rovným stropem; v západní její části založena jest později empora na jediném eliptickém pásu, tu též hned při vstupu vedou polokruhem sklenutá dvířka do podvěžní koby valeně sklenuté. Na straně levé souvisí loď širokým, tupě lomeným obloukem s kaplí P. Marie, prostou čtverhrannou to prostorou s nižším rovným stropem.

O b l o u k t r i u m f á l n í, polokruhový, původně as hladký, pokryt nyní štukovým rámováním z konce 17. stol. Chór, o stupeň zvýšený, je klenut v přední své části valeným pásem, apsis pak polobání; v levo vedou prosté dvéře do sakristie o dva stupně snížené a valeně sklenuté.

Z vnitřního zařízení zmínky zasluhuje pouze barokový oltář v kapli P. Marie, dobré soustavy, ač slabé sochařské práce z konce 17. stol., olejový obraz Matky Boží a s. Dominika, nový, maloval r. 1879 *F. Maischeider*.

Tumby všech oltářů jsou dřevěné.

N á h r o b n í k y: 1. Deska žulová 1·80 *m* dlouhá, 0·71 *m* široká. na ní vydlabán plochý kříž na podstavci z lom. oblouku, v němž odznak podobající se biskupské mitře; nápisu nikde neviděti, snad ze 14. věku (vyobr. 11).

2. Deska žulová, nad vchodem do krypty v kapli P. Marie, 1·70 *m* dlouhá, 0·89 *m* široká, v hořejší polovici ve věnci vavřínovém sdružené erby Ježovských z Lub a Boryňův ze Lhoty. Nápis:

POHRZEB VROZENEHO A | STATECZNEHO RITIRZE | PANA ADAMA WILIMA GIEZ | OWSKEHO · Z LVB · NA KAL | ENITZICH A MATZITZICH | SPOLV · Z MANŽELKOV | SWOV · ZOFFIGI · DOROTOV · | GIEZOWSKOV. ROZENAV · | BORINKOV · ZELHOTI · TEZ | IJ · BVDOCZICH · GEGICH AT · ODPOCZIWAGI | WPOKOGI 1 · 6 · 90·

Na ostatních osmi náhrobnících jen slabé obrysy erbů, ale nikde již ani stopy písma.

K a l i c h stříbrný 0·23 *cm* vys., kupa zlacená, na ní košíček stříbrný, se zlacenými ozdobami výborné tepané práce (mezi barokovými páskovými točenicemi tři andílčí hlavičky), nodus a patka podobného dekoru. Značka velice nezřetelná představuje malostranský erb s letopočtem 1725, vedle štítek s monogramem »LL« svědčil by zlatníku Leop. Lichtenschoffovi.

Obr. 12. Bukovník. Křtitelnice.

Dva s v í c n y mosazné, soustruhované 0·21 *m* vys., ze 16. stol.

Na hlavním oltáři tři páry empirových svícnů měděných, postříbřených.

Z v o n y tři: 1. Výška 0·52 *m*, průměr 0·68 *m* s reliefem sv. Václava a ornament. obrubou na spodním okraji, velmi podařená lijecká práce Karla Bellmanna z r. 1864.

2. Výška 0·47 *m*, průměr 0·60 *m*; má při koruně vlys, pod ním festony, na těle špatně vylitý erb Zádubských ze Schönthalu, letopočet 1814 a figurka sv. Jana Křt.

3. S latinským nápisem, ulit byl r. 1864 též Karlem Bellmannem.

Zvony 1. a 3. přelity byly ze starých zvonů, jež měly dle pam. knihy tyto nápisy; větší:

Anno Christi Millesimo quingentesimo primo pro honorè Dei Cunctipotentis ejusque Atlethae Wenceslai Ducis Divi fusa est ista campana ad Ecclesiam Bukovnik per manus Magistri Jacobi de Strakonicz Amen.

Menší: Anno Domini Millesimo Quingentesimo decimo ista campana consecrata est ad laudem Summi Conditoris et Virginum.

Dvě s o c h y dřevěné: Kristus a sv. Petr, 0·92 *m* vys., velice sešlé a zurážené, slabé stopy polychromie, obličeje výrazné a velmi zručně řezané, ze 16. stol.

Žulová křtitelnice, románská, tvaru kalicha, (noha slouží za podstavec stojanu na obětní svíčky), v celosti 0·90 *m* vys., nádoba homolovitá jest při hořejším okraji osmkrát skrojena (vyobr. 12.).

Debrník (Deffernik.)

ZÁMEK s kaplí vystavěný svob. paní Marií Eliškou z Hafenbrädlu r. 1779. (Nápis nad vchodem:

A · 7 · MĚ V HP · 9 A ·)

Prostá, jednopatrová budova s barokovou úpravou a mansardovým krytem, v jehož čele o patro zvýšeném štít s valbovou střechou, v středu jeho arkýř, osmibokou věžičkou s cibulovou stříškou zakončený. V severozápadní části prostranná mešní kaple obdélníkového půdorysu s podélnými barokovými okny, sklenutá třemi křížovými poli valeného klenutí, jehož paty opírají se o jednoduché římsové konsoly; v zadní části empora. Stěny i strop neuměle malovány.

Oltář velmi slušný, copový, má tabulový nástavec s olejovým obrazem Matky Boží Pomocné a šesti obstojnými sochami svatých.

Zajímavé jsou drobné dekorativní předměty oltářní a nástěnné, jako: krucifix, kanonické tabulky, ploché svícny skleněné se zlacenými foliemi na červené půdě, relikviáře, rámy obrazové a nástěnné svícníky, vesměs výrobky domácího průmyslu sklářského z doby založení kaple.

Kaple byla r. 1798 veřejně benedikována z příkazu konsistoře Řezenské, jíž tou dobou podléhala fara Eisenštejnská.

Dlouhá Ves.

Gabriel J. A., l. c. 135. — Sedláček Aug., l. c. 278. — Matriky od r. 1784. — Lib. memorabil. od r. 1789. — Kuchynka R. v Šumavanu 1893, 232.

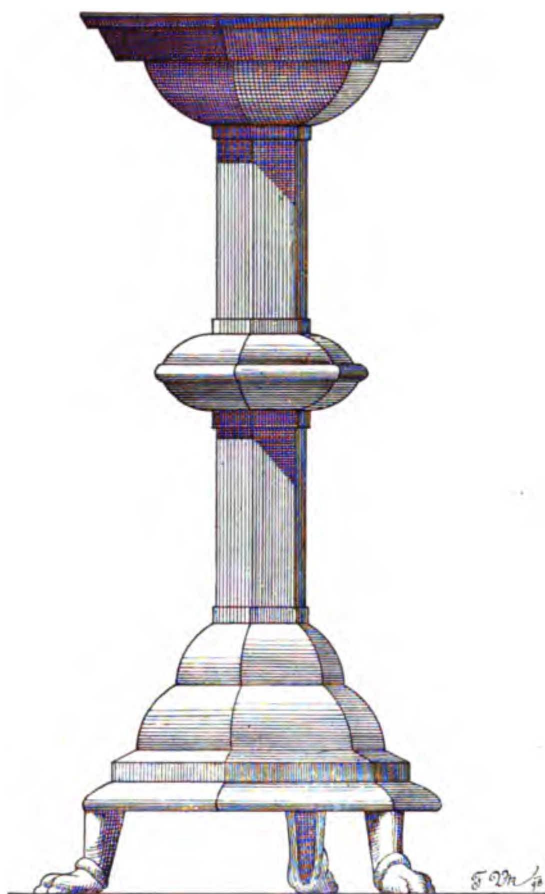
Původní sídlo vladyckého rodu Dlouhoveských z Dlouhé vsi, který zde od 13. stol. vládl, ale již v 15. stol. odtud se vyprodal. Na místě staré tvrze vystavěn v 17. stol skrovný zámek asi v té podobě, jak se ještě dnes spatřuje.

KOSTEL SV. FILIPA A JAKUBA (farní), jako farní připomínaný r. 1368, později filiální k Sušici a k Mouřenci; lokalie zřízena za barona Enisa z Atteru r. 1788, na faru povýšena r. 1854. Nynější patron kníže Adolf Jos. Schwarzenberg.

Orientovaná stavba skrovných rozměrů. Ze staré stavby zbylo toliko zdivo; přistavbou dvou kaplí a zbarokisováním vnitřku setřen úplně původní ráz a stavbě dána nynější bezslohová podoba.

K lodi obdélníkové, 10·90 *m* dlouhé, 5·60 *m* široké, pojí se užší, stejně vysoké presbyterium závěru pravoúhlého; z obou boků lodních vystupují

polygonální kaple, nad presbyteriem zvedá se čtverhranná, omítnutá, dřevěná vížka s jehlancovou střechou. Do lodě vedou jediné dvéře při severozápadním rohu, zdi prolomeny jsou segmentovými okny. Vnitřní stěny lodi i presbyteria oživeny jsou pilastry a římsou oblomenou v triumfalním oblouku; prkenný strop je napodobením zrcadlového klenutí. Po levé straně presbyteria je sakristie, do níž vedou dvéře na hraně žlábkem opatřené a do polokruhu sklenuté, nad sakristií je panská oratoř, na jejíž poprsni jsou stuccové erby svobodného pána Jana Max. Schumanna a jeho manželky Marie Anny, rozené Dejmové ze Stříteže, jichž nákladem kostel v prvé polovici 18. stol. byl přestavován. V levé boční kapli spatřuje se nad hrobkou zmíněných rodů náhrobní kámen se slabými stopami erbů.

Obr. 13. Dlouhá Ves. Oltářní svícen.

Hlavní oltář je baroková stavba dobrých poměrů s dvěma páry kompositních sloupů a s olejovým, bezcenným obrazem svatých Filipa a Jakuba; nad postranními portály slabé sochy dvou svatých Otců církevních. Podřízené ceny jsou i oba oltáře v bočních kaplích s olejovými obrazy sv. Jana Křt. a sv. Markéty. Obraz Madonny se spícím Ježíškem a malým Janem Křtitelem, velmi dobrá kopie vlašského originálu z 16. stol. na plátně, 1·20 *m* vysokém, 1 *m* širokém. Olejový obraz poprsí Krista, s trnovou korunou, v životní velikosti, syté barvitosti a dobré kresby z počátku 18. stol.

Žulová nádoba křtitelnice tvaru elipsoidu na obrácené patě, průměr 0·80 *m*, z doby původního založení kostela, bez ozdob.

Náčiní kostelní a paramenty nové a bez ceny umělecké. Zmínky zasluhují dva bronzové gotické svícny z 16. stol., 0·24 *m* vysoké, šestiboké (viz obr. 13.) a dva páry svícnů okrouhlých, bronzových ze 17. stol., vysokých 0·27 *m* a jiné dva 0·13 *m* vysoké.

Zvony: 1. Výška 0·46 *m*, průměr 0·58 *m*, lijecká práce dokonalá, drobná ornamentika a plaquety jemně ciselovány. Koruna ověnčena akantovými lístky, vavřínovým prutem a věncem z renaissančních rozvilin, pod tím opis: ANNO DOMINI 1653 RENOVATA ET BENEDICTA EST IN HONOREM SANCTORVM APOSTOLORVM PHILIPPI ET IACOBI.

Na plášti jemné reliefy Ukřižovaného, P. Marie s Ježíškem, svatých Filipa a Jakuba s podpisy: S. Iacobe, S. Philippe, na dolejší obrubě zvonařský štítek a jméno »Stefannvs Pricqvey«.

2. Výška 0·35 *m*, průměr 0·45 *m*. Na jižním boku relief sv. Jakuba, na protějším sv. Filipa s podpisy. mezi nimi nápis římskými majuskulemi: ANNO 1710 DIE 4 IANVARII REFVSA | EST HÆC CAMPANA AD DEI GLORIAM | ET HONOREM SS · RVM PHILIPPI ET IACOBI | IMPENSIS ILLVSTRISSIMI DOMINI LIBERI BARONIS DE SCHVMANN ADMINISTRANTE ECCLESIAM WENCES | LAS EBERTH .:.

S druhé strany písmeny:

:· + · Z · + · D · I · A · + · B · I · Z · | · + · S · A · B · + · Z · + · H · G · | F · + · B · + · R · S ·

Kolem koruny opis jednou řádkou:

+ GOSS MICH MICHAEL WINHOFFER VON WIENN IN BORITZEN.

ZÁMEK tvoří dvě jednopatrová křídla, pravým úhlem spojená, z nichž severní vybíhá v kamenný barokový štít, o nějž se opírá mansardová střecha šindelová. Z prvého patra vedla zděná chodba (nyní přerušená) do podvěžní oratoře při zámecké kapli. Tato má podobu eliptické rotundy a kryta jest uvnitř stlačenou kopulí. Na barokovém oltáři velmi dobré koncepce jest slušný olejový obraz Ukřižovaného a pod ním Večeře Páně, po stranách erby svobodných pánů Schumannů a Dejmů; tabulka nad oltářem s chronogramem:

O VOS | TRANSEVNTES | CRVCIFIXVM | ADORATE

udává letopočtem 1732 dobu stavby i vnitřního zařízení. Na stěně visí čtyři obrazy svatých poustevníků zrudlého koloritu v slušných rokokových rámcích.

V zámeckém archivu několik listin kontraktních z 16. a 17. stol. a registratura obsahující právní listiny od počátku 19. stol., kdy ujal zdejší statek knížecí rod Schwarzenberský.

Na kamenném nadpraží panské sýpky erb Schumannův a nápis:

IOHANN GEORG FREYHERR VON SCHVMAN 1718.

Dobrá Voda u sv. Vintíře.

(Gutwasser bei Sct. Günther).

Chanovský Alb., Vestigium Boemiae Piae (Tanner) C. IV. f. 71. — Höffele Jan Adam, Strom vštípený při tekutých vodách, svatý Vintíř, vyznavač boží atd.,

spisek z r. 1749. (Týž spisek německý z r. 1745). — Pamětní kniha farní, započatá Janem Jak. Gerlem, farářem u sv. Mouřence a u sv. Vintíře, r. 1727. – Matriky od r. 1736.

Osada v značné výši pod skálou sv. Vintíře na pomezí Král. Hvozdu. Místo stalo se památným pobytem známého německého poustevníka, sv. Vintíře, který zde po 40 téměř let poustevnický život vedl a zde též r. 1045 zemřel. Statek na začátku 17. stol. byl majetkem Čejky z Olbramovic, jemuž konfiskován; koupí připojen byl k panství Prášilskému.

KOSTEL SV. VINTÍŘE (farní), vystavěn r. 1706 svob. pánem Frant. Karlem z Villani, pánem na blízkých Kundraticích a Dobré Vodě na místě dřevěné kaple, založené r. 1620 Čejkou z Olbramovic; r. 1754 byl přistavěním lodi zvětšen, r. 1777 přistavěna věž. Dva zvony koupeny v Bavořích r. 1805. Od r. 1735 stal se nadáním Eleonory kněžny z Mansfeldu a výše zmíněného Fr. K. svob. pána z Villani kostelem farním (erekční listina z 19. října 1735 v pamětní knize farní).

Stavba prostá, orientovaná, bez slohu. Loď obdélníková, uvnitř 16·20 *m* dlouhá, 10·85 *m* široká, osvětlena na každé straně třemi okny, z těch prostřední barokové, postranní nahoře polokruhová; v západním průčelí (bez štítu) prostý vchod, druhý na straně severní. Chor nižší a užší má polygonální závěr, na každé straně okno, v čele závěru chorového nevysoká věž s cibulovitou bání, jí po levé straně sakristie.

Uvnitř je loď opatřena rovným stropem, chor zvýšený paprskovitým klenutím, oblouk triumfální, polokruhový, má 7·10 *m* v rozpětí.

Vnitřní zařízení, většinou z 18. stol., nevyniká nad prostřednost. Na hlavním oltáři spatřuje se dřevěná socha sv. Vintíře, 1 *m* vysoká, polychromovaná, primitivní řezba ze sklonku 15. stol.

Na postranním oltáři pěkná kopie pověstné hlavy Kristovy z kláštera sv. Silvestra v Římě.

Kropenka v sakristii mramorová, tvaru mušlového, má na sobě erb pánů z Vunšvic s opisem při hořejším kraji: IOHANN ANTON CAIETAN FREYHERR VON WVNSCHWITZ a letopočet 1732. V podlaze vyšlapaný náhrobník žulový z 18. stol., z něhož se čte jenom MAGDALENA ..... VOROLIN ANNO MDCCLVII.

Kalich barokový, 0·23 *m* vys., stříbrnou číši zdobí prolamovaný a tepaný koš s naturalistickými květy a medalionem sv. Vintíře, měděná noha, eliptická, je slušně tepaná; z polovice 18. stol.

Jiný kalich, měděný, má na číši tři barokové ornamentální pukle, noha je novější.

Pacifikál měděný, zlacený, s oválovou nohou, tepaná práce prostřední hodnoty z 18. stol.

Ornát (novější) z nádherného stříbrného brokátu s bohatými šenilkovými květy a skvostnými zlatými bortami; na kasuli vyšit erb hrabat Černínů.

Zvony: 1. Výška 0·44 *m*, průměr 0·52 *m*. Mezi ornamentálními pásy při koruně: AD HONOREM DEI REFVSA AB ANTONIO FANGLER

STRAVBINGÆ 1736. Relief Zvěstování P. Marie, pod nímž AVE MARIA GRATIA PLEИA DOMIИVS TECVM.

2. Výška 0·30 *m*, průměr 0·40 *m*. Reliefy Ukřižovaného a sv. Václava, při dolejším kraji W· C· F· 1791.

3. Výška 0·36 *m*, průměr 0·40 *m*. Znamenán: ANNA KÜHNER 1804. Obrázek sv. Josefa.

Před záp. průčelím kostela malá, osmiboká KAPLE novějšího původu se studánkou, podle které se osada jmenuje.

Dražovice (Dražejovice).

Holík Jos. v Šumavanu 1888, 151. — Sedláček Aug., l. c. XI. 102.

Kamenné, do kruhu založené a dvojaté valy kol zbytků bývalé staré tvrze jichž držitelé stavu vladyckého připomínají se poprvé v prvé polovici 15. století. Tvrz r. 1619 vojskem císařským rozbořena.

Zachoval se jen sklep v žulové skále vytesaný s postranními šíjemi, z nichž jedna podzemní skrze valy a příkopy vedla k potoku.

Eisenstein.

Gabriel J. A, l. c. 144. — Ottovy Čechy I. 15. — Matrika nejstarší od r. 1694. — Liber memorabil. od r. 1787.

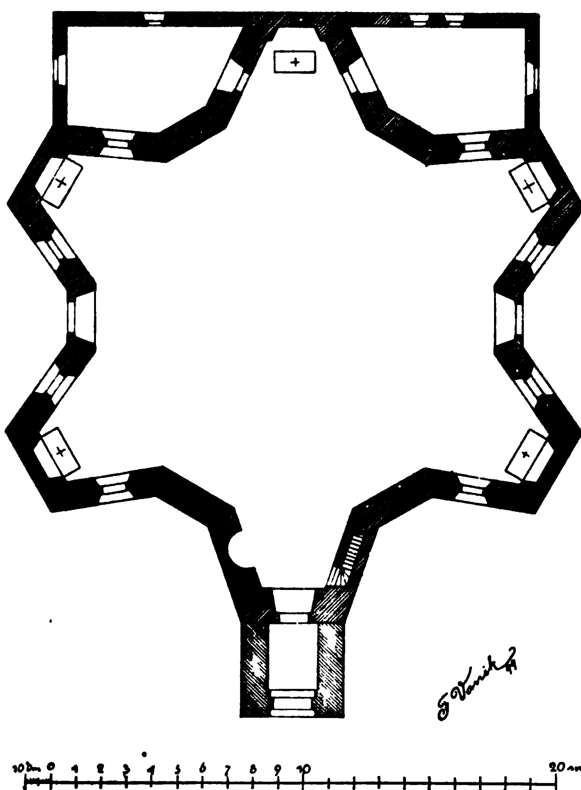
Osada vznikla někdejším dolováním na železnou rudu a známa je od 16. stol. Vedle hutnictví ode dávna v okolí provozováno sklářství. Na statku vystřídalo se od

Obr. 14. Eisenstein. Kostel.

16. stol. několik rodů, z nichž po sobě zde památky zůstavil rod hrabat Nothaftů z Wernbergu v prvé polovici 18 stol. založením kostela a rod rytíře Jana Jiří Hafenbrädla, sklářského průmyslníka, jehož štědrostí fara založena a městys jinak k rozkvětu přišel.

KOSTEL MATKY BOŽÍ POMOCNÉ, farní, vystavěn byl mezi lety 1727—1732 nákladem hraběte Wolfa Jindřicha Nothafta z Wernbergu na místě starší kaple z roku 1694 a dán pod správu duchovních cistercienského kláštera v bavorském Gotteszellu. R. 1776 zřízena zde fara, poddaná až do r. 1809 biskupství Řezenskému.

Obr. 15. Eisenstein. Půdorys kostela.

Disposici centrální stavby podává půdorys (obr. 15.); ze šesti delších stran dvanáctiúhelníku vystupují trojboké kaple, jimiž kostel nabývá podoby šestipaprskové hvězdy s otupenými hroty; v koutech východních sakristie s jedné a depositář s druhé strany. K západní kapli kruchtové přistavěna r. 1777 věž, ve spodní části čtverhranná, v hořejším patře osmiboká. Nad kostelem zvedá se mohutná cibulovitá báň, dodávající s věžičkou kostelu rázu staveb východních; pozoruhodna je složitá, těžká vazba krovu. Okna (dvě v každé kapli) jsou podélná, polokruhem zakončená, vchody prosté. Na nadpraží portálů jsou chronogramy a to na severním:

VIGESIMO SECVNDO AVGVSTI LÆTE LAPIS PONEBATVR

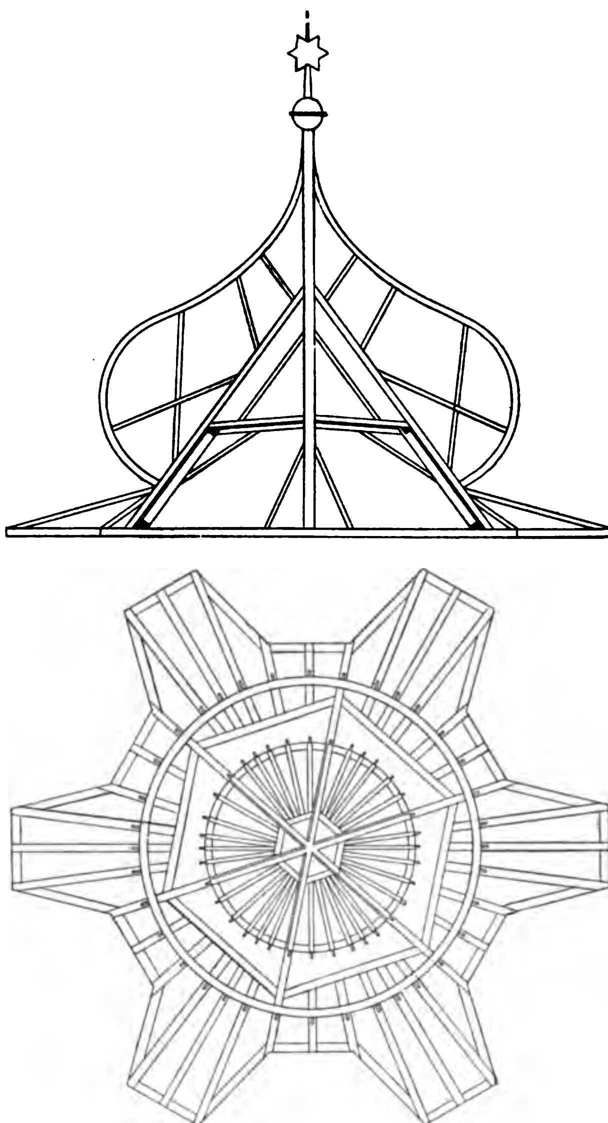
na jižním:

EX VOTO IOANNIS HEINRICI COMITIS NOTHAFTY FVNDATA.

V n i t ř e k tvoří jedinou síň 15·66 *m* v průměru, krytou rovným stropem. Západní kapli zaujímá dřevěná kruchta, na jejíž prsení dvanáct malovaných poprsí apoštolů ceny nevalné, východní slouží za oltářiště. Ze šesti oltářů vyniká hlavní dobrou stavbou rokokovou a slušnou prací sošnickou; o b r a z M a t k y B o ž í P o m o c n é zamlouvá se energickou barvitostí (kopie?). Na

oltáři při straně epištolní velmi dobrý barokový Kristus na kříži s bolestnou Matkou, realistická řezba z počátku 18. stol.

Devět epitafních desk z Kehlheimského mramoru, prostřední, různé velikosti s německými nápisy, pod nimiž erby, patří vesměs členům rodu Hafenbrädlů, jsou to zejména: Jan Jiří, zemřelý r. 1769 a manželka jeho Marie Terezie, roz. Haiderová ze Zwislu v Bavořích, zemřelá r. 1742, oba rodu ještě měšťanského, jich syn, povýšený do rodu erbovního Jan Jiří † 1786 a manželka jeho Marie, rozená Druckmillerova † 1775, syn téhož svobodný pán Jan Nep. † 1799 a svob. paní Marie Eliška † v Debrníku r. 1825, slečna Thekla † 1792 a paní Marie Theresie † 1781 (devátá deska je zastavena Pietou). Epitafní deska Matyáše Ant. Gerla, c. k. výběrčího v Eisenšteině, † 1761 s erbem nahoře. Ve dlažbě několik malých čtvercových destiček epitafních, na jedné z nich čte se jméno Jana Jiří Hafenbrädla † 25. října 1751.

Obr. 16. Eisenstein. Vazba krovu dle původního návrhu z 18. stol.

Kalich barokový, stříbrný, vysoký 26·5 *cm*, velmi dobré práce tepané z polovice 18. stol. Značka

Zvony: 1. Výška 0·50 *m*, průměr 0·65 *m*, mezi ornamentální obrubou a věncem festonovým nápis: MATER ADMIRABILIS ORA PRO NOBIS ANNO 1788. Reliefy nejsv. Trojice s dvěma anděli po stranách a Matka Boží s Ježíškem. Medalion: IACOB WILHELM SEITZ IN PILSEN.

2. Výška 0·45 *m*, průměr 0·55 *m*. Kolem koruny IESV NAZARENVS REX IVDIORVM ANNO 1788. Reliefy Ukřižovaného, sv. Jana Křt., Nanebevzetí P. Marie, sv. Floriana. Medalion jako dřívější.

3. Výška 0·35 *m*, průměr 0·41 *m*, bez nápisu, s jednoduchými ornamentálními ozdobami. Reliefy sv. Terezie, sv. Barbory a tří apoštolů; medalion a letopočet jako u dřívějších.

Frimburk.

Sedláček Aug., l. c. XI. 100. — Kolář M., Rod pánů Švihovských, 19.

Bývalý HRAD, jehož založení dle německého jména (původně Friedenburk) dlužno klásti do 13. století. Sídlo původního rodu vladyckého, jež na sklonku 14. stol. přešlo již na rody cizí, až bylo knížetem Jindřichem Minsterberským dobyto a rozvaleno r. 1467. V 16 stol. postavena u starého hradiště nová tvrz Janem Vojslavem z Branišova.

Ze starého hradu spatřují se jen sporé zbytky zdí as metr silných. Hradiště samo nalézá se na skalnatém kopci nade vsí a bylo rozměrů nepatrných, tvoříc okrouhlé prostranství as 30 kroků v průměru. Na temeni zřízena nyní malá kaplička. Hrádek na straně jihovýchodní, východní a severní obklopen býval hlubokým příkopem a náspem dosud patrným. K jihozápadu chráněn byl přirozenou strmostí skaliska.

Pod hrádkem k jižní straně vystavěna byla v 16. stol. TVRZ (nyní panský dvůr), na jejíž rozložitých budovách patrny stopy sgraffita typického tvaru obdélníkového a obloučkového a okenních říms kamenných. Uvnitř skoro veskrze původní klenby. Na zdi hlavní budovy u dvojatých vrat letopočet 1578 a písmeny I K., pod tím rok 1826 vztahující se k nějaké opravě. U maštale část renaissančního štítku.

Hartmanice.

»Knijhy Miestečzka Hartmanicz« založené dne 26. dubna 1608 (obsahují instrukce dané od purkmistra a rady města Sušice rychtáři a konšelům, dále smlouvy, narovnání a j., napřed česky, od r. 1641 německy). — Pamětní kniha farní od r. 1836. — Gabriel J. A., l. c. 149. — Památky arch. II. 136, IX. 731.

Stará osada na zemské stezce, kdež se clo vybíralo, později horní městečko, poddané ve 14. stol. hor. úřadu na Horách Kašperských; v 15. a 16. stol. patřilo městečko ku zboží Velhartickému, od r. 1603—1848 poddáno bylo městu Sušici.

Pečetidlo 3·5 *cm* v průměru, v barokové kartuši věž s branou, v níž prostice solná; opis: SIGILVM· CIVITATIS HARTMANITZ·

KOSTEL SV. KATEŘINY (farní), kdy založen, neznámo, od r. 1603 pod patronátem města Sušice. Fara po válkách švédských opuštěna,

v 18. stol. vykonávali bohoslužbu duchovní z Mouřence a Petrovic; r. 1764 zřízena tu lokalie, proměněná na faru r. 1856.

Budova orientovaná, v disposici a zdivu gotická, jejíž doba založení, ana prosta vší architektonické výzdoby, nedá se dobře stanoviti, za 15. stol. však nesahá. V čele západního průčelí věž, hrazděnou zdí k starému štítu později přistavěná (původní zděný štít měl v čele podélné okno polokruhem sklenuté), krytá šindelovým jehlanem. Loď prolomena na jižní straně dvěma okny deformovaného tvaru gotického. Chor nižší a užší, bez opěr, uzavřen je třemi stranami osmiúhelníka a na každé straně, vyjma v čele, podélným, na obě strany vyšpaletovaným oknem s polokruhovým zaklenutím prolomen; šindelová střecha jeho ústí do valbové střechy lodní

Vnitřek přístupný jest podvěžní, plackovitě sklenutou kobkou; z původního gotického portálu spatřiti lze dosud postranní veněře, prostě na hraně ušikmené, tympanon lomeného oblouku zdá se býti novější vyzdívkou nad vodorovným nadpražím.

Loď plochým stropem ve značné výši krytá, má 11·30 *m* délky, 8 *m* šířky, empora na dvou žulových pilířích, dřevěná, je novější. Oblouk triumfální, hladký, bez trnože, sklenutý lomeně, otvírá se do choru 8·70 *m* dlouhého, 4·80 *m* širokého, jehož původní klenutí, obsahující paprskovitý závěr a před ním křížové travée, nahražuje nyní nižší klenutí valené, založené na suchých pilastrech a prostoupené sedmi lunetami.

Hlavní oltář je dobrá stavba baroková z 18. stol.; ze dvou čelných oltářů v lodi poutá pravý řezbou akantových rozvilin kolem bezcenného obrazu sv. Šebestiána, na něm též dřevěná socha sv. Kateřiny, 1 *m* vysoká, dle všeho nepodařená kopie sochy z 15. stol., která snad stávala na hlavním oltáři.

Dobrý stavbou je postranní oltář barokový s obrazem sv. Blažeje ze století 18., stejného díla i koncepce s oltářem hlavním.

Kalich stříbrný s hladkou kupou renaissanční, 20·5 *cm* vysoký; šestihranný nodus vybíhá v patku o šesti lalocích, na nichž čte se nápis:

TENTO | KALICH | NALEZI S | KATERZINIE | DO HARTMANIC | ANNO 1644. Značka NRS (Vyobrazen v Památkách výtvar. z československé výstavy národop. 1895.)

Zvony: 1. Výška 0·50 *m*, průměr 0·67 *m*; na něm štít zvonaře Jana Vojt. Pernera v Budějovicích a letopočet 1823.

2. Výška 0·32 *m*, průměr 0·45 *m*. Kolem koruny: GOS MICH IOHANN CHRISTIGAN SCHVNKA IN BRAG 1770.

Obrázky sv. Prokopa, Šebestiána, Josefa a dvou objímajících se světců, pod nimiž psáno HARTMANIZSTK.

3. Výška 0·27 *m*, průměr 0·35 *m*, ulit byl r. 1802 Jos. Pernerem v Budějovicích, jehož štítek a plaketa Madonny na plášti.

Hlavňovice.

Gabriel J A., l. c. — Lib. memorab. z r. 1835.

KOSTEL SV. JANA NEP. (farní) vystavěn byl mezi lety 1799 až 1808 (lokalie, zřízená r. 1785, až do r. 1808 spravovala kapli v zámku, po vystavění kostela zrušenou).

Skrovná stavba bez slohové úpravy, osou k jihu obrácená, loď obdélníková s copovými okny, v západním průčelí do ní vstavěná věž se zděnou emporou, strop plochý, za okrouhlým obloukem triumfálním pravoúhlé presbyterium, po levé straně sakristie a oratoř.

Hlavní oltář baldachýnový z r. 1806 se sochou sv. Jana Nep., bezcenný, dva vedlejší oltáře na zdi malované též bez zajímavosti; čtvrtý oltář nově gotický.

Obraz sv. Rodiny, olej. malba na plátně, slabá kopie dle vlašského originálu, v oblacích geniové s páskou nápisovou (FAMILIA IESV CHRISTI. ANNO 1657).

Dva pacifikaly: stříbrný barokový z r. 1754, slušný; druhý ceny skrovné s ostatky sv. Jana Nep. z r. 1762.

Kalich barokový, stříbrný, tepaná práce prostřední hodnoty z 18. stol. Nápis: Fundator: Bruno Ord. Capuc.

Kalich stříbrný gotický, vysoký 18 *cm*, číše kuželovitá, hladká průměru 11 *cm*, výšky 6·5 *cm*, stvol s ořechem o šesti routových výčnělech na nichž gotickými minuskulemi ✠ c h r i s t mezi routami kružbové plaménky, kolem stvolu nad nodem nápis: mosayhl ⊖ aach + pod nodem ⁘ hilf ✠ uns ⊖ a ⁘ (z 15. stol.). Na hladké, okrouhlé noze, později přidělané, dva erby vedle sebe, levý hrabat z Maltzan (štít půlený, v pravém modrém poli dvě zaječí hlavy, v levém zlatém přirozená haluz vinné révy), pravý jest erb města Horažďovic (dvě věže, mezi nimi nahoře hvězda).

Monstrance gotická, měděná, výška 46 *cm*, šestilistá noha vybíhá v štíhlý stvol s plochým, silně vystupujícím ořechem, válcovou schránku obrubuje dole i nahoře gotické anthemion, po každé straně vybíhají tři opěráčky s fiálami (krajní s chrličem) z plochého, prolamovaného listového kotouče, vrcholení v podobě štíhlé jehlancové stříšky; zběžná práce dobrých poměrů z 15. stol.

Dva cínové svícny kandelábrové formy, se znakem hrabat Maltzanů a letopočtem 1710.

Zvony: 1. Ulitý od Ign. Hilzera v Novém Městě u Vídně r. 1873

2. Přelitý od téhož zvonaře r. 1879.

3. Výška 0·42 *m*, znamenán je letopočtem 1807 a reliely Ukřižovaného a sv. Jana Nep.

4. Z roku 1873.

Obr. 17. Hlavňovice. Skleněný pohár z r. 1579.

KAPLE SV. VOJTĚCHA blíže školy, prostinká stavba z r. 1707.

ZÁMEK, bezslohové, jednopatrové stavení obdélníkového půdorysu, prosté všech charakteristických známek, dle nichž by se doba stavby dala stanoviti, nezdá se však býti starší 17. století. Roku 1598 získal statek a sídlo vedle jiného zboží v okolí Dětleb Koc z Dobrše; jeho rod drží statek ten až dosud.

V zámku vedle některých dobrých podobizen rodinných z 18. stol. pohár z obyčejného, nazelenalého skla, nebroušený, 30 *cm* vysoký, průměr nahoře 11·5 *cm*, patky 15·5 *cm*, duté dno je 6 *cm* vysoké. Barevný dekor sytého nánosu tvoří nahoře obrouček, v něm klikatý zlacený pásek s tečko-

váním v barvách bílé, červené a modré, strany mírně vypuklé zdobí dva malované erby, při nichž jména v barvě žluté

.·. DIETLEB ·:· KOCZ | Z DOBRSSE ·:·, ANNA ·:· KOCZOWA | Z HRADKV, mezi erby letopočet 1579; při dně obrouček z korálů střídavě bílých a modrých (vyobr. 17.).

Obr. 18. Otisk pečeti městské na listině z r. 1345 a 1378.

Hory Kašperské (Bergreichenstein).

Majestáty, privilegia a jiné právní listiny. uvedené při popisu radnice. — Schaller Jarosl., Topogr. des Königr. Böhmen. — Sommer Joh., l. c. — Tomek W. W., Registra decim. pap. — Eichler Jos., Dotazy zodpověděné k chystanému přepracování Schallerovy topografie král. Českého. Rukopis z r. 1826 v zemsk. arch. — Pam. arch. IX, 923. — Grueber Bernh., Die Kunst des Mittelalters in Böhmen. IV, 37. — Neuwirth J. Dr., Geschichte der bild. Kunst in Böhmen I, 502, 504. — Braniš J., Dějiny středověkého umění v Čechách II, 3, 4, 21, 22 a v Pam. arch. XVII, 214, 361. — Trajer J., l. c. — Panni Engelbert., Die königl. freie Goldbergstadt Bergreichenstein etc. — Sedláček Aug., Místopisný slovník. — Romstorfer Carl von, Der Thurm-Neubau und die Renovirung der Decanalkirche Sct. Margaretha zu Bergreichenstein (s illustracemi). — Mittheilungen der k. k. Central-Com. 1884, CLXX, 110; 1888, XIV, 194. — Matriky farní od r. 1627. - Liber memorabil. paroch. od r. 1789.

Královské horní město, původně nazývané Rejštejn (Reichenstein), v 16. stol. Hory Rejštejnské (Reichensteinské), od 17. stol. dle blízkého hradu Kašperku, od toho času majetku města, Hory Kašperské. Osada vznikla dolováním na zlatou rudu ve 13. stol. společně s Dolním Rejštejnem, s nímž původně tvořila jedinou obec, mající ve znaku dosud užívaný erb městečka Rejštejna (viz tento). Město, zvláštními výsadami již od Jana Lucemburského obdarované, jež následujícími panovníky vždy potvrzovány a rozhojňovány bývaly, dospělo v 16. věku, ač tehdy již doly v úpadku byly, k velkému bohatství. Roku 1572 byl městu císařem Maxmilianem erb k nové pečeti obecní polepšen; r. 1584 město od Rudolfa II. na svobodné královské povýšeno.

Od roku 1396 jmenuje se zde farním kostel sv. Linharta, stávající již tehdy uprostřed náměstí; že však již r. 1360 (lib. conf. I.) zmínka se činí o plebánu Rejchenstejnském, sluší za to pokládati, že fara s kostelem povstala brzy po založení městečka. Vedle tohoto kostela stával a dosud stojí druhý, neméně prostranný kostel hřbitovní sv. Mikuláše, všeobecně za původní farní prohlašovaný, k čemuž snad podnět zavdal ojedinělý zápis v knihách konfirmačních VII. při r. 1413, kdež tenkrát farní koste sv. Linharta nazván jest filialním. Dobu založení tohoto kostela nedaleko sáhající před r. 1330 věrohodně určují některé památníky v kostele chované. Z naprosté podoby i velikosti obou kostelů s určitostí dá se souditi na stejnodobý vznik obou chrámů, z nichž však městský podléhal vrchní správě duchovní a k němuž právo praesentační vykonával král, předměstský pak, o němž v knihách erekčních i konfirmačních zmínka

se nečiní, zbudován byl bezpochyby štědrostí některého z bohatých horníků a předem již určen za kostel hřbitovní.

Když město na královské povýšeno bylo a nastala potřeba domu radního, upraven byl k účelu tomu r. 1597 tak zvaný panský dům (»Freihaus«) na náměstí, obcí před tím spolu se zbožím kašperským zakoupený.

Město samo, ačkoli mělo brány,*) zvláštními hradbami ve smyslu měst hrazených obehnáno nebylo.

DĚKANSKÝ KOSTEL SV. MARKÉTY, původně sv. Linharta, již ve 14. stol. farní, od r. 1806 děkanský.

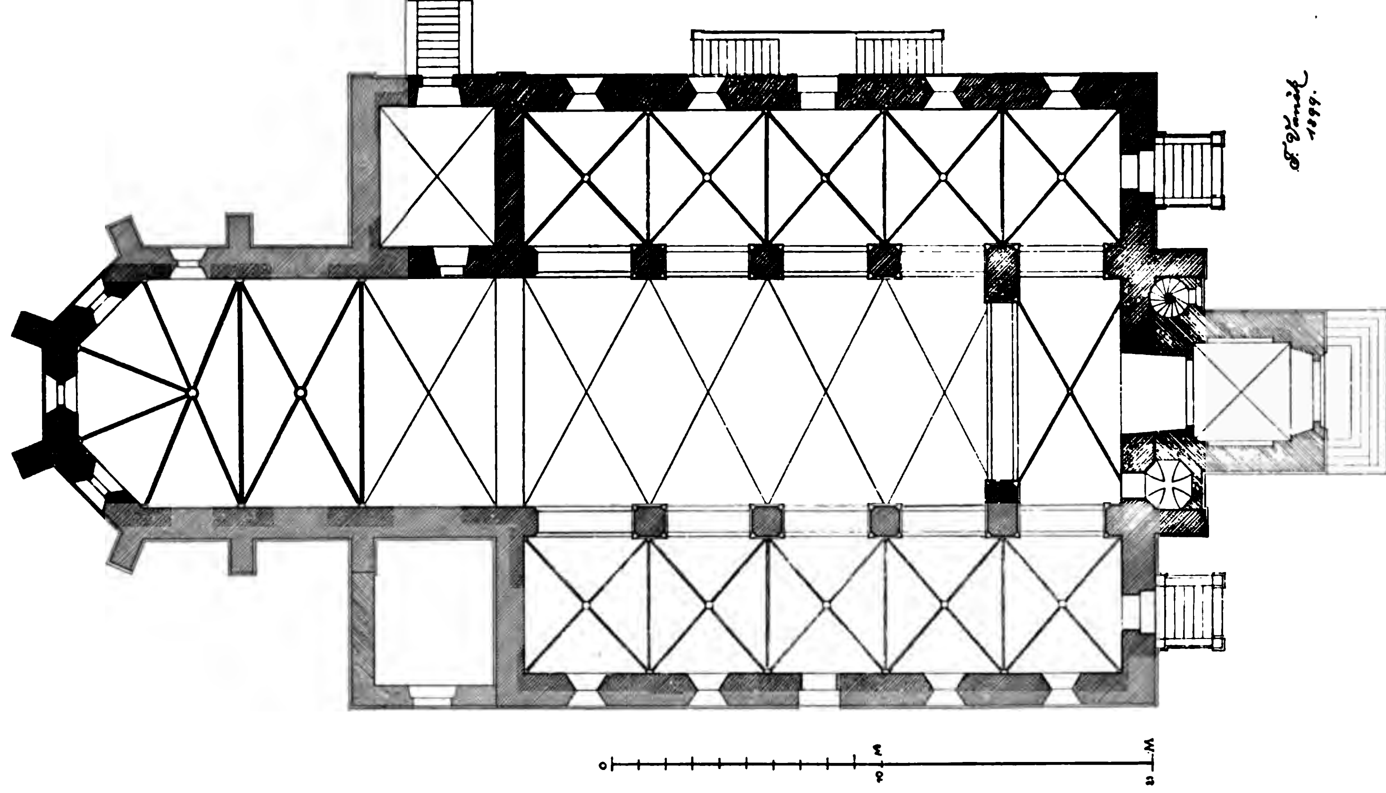
První zmínka r. 1396 (ač již dříve stával); téhož roku učiněno nadání k novému oltáři sv. Jana Křt. Při chrámu stávala věž nad nynější sakristií, vystavěná dle starších udajů listinných r. 1597 (spíše znovuzřízena), táž r. 1698 opravována; báň věžní r. 1740 vichrem stržená, znovu postavena byla r. 1773, však ještě téhož dne ohněm zničena, při čemž řítivší se krov věžní prorazil klenbu presbytáře; věž znovuzřízena do r. 1775. Velký požár r. 1863, při němž velká část města popelem lehla, zachvátil i kostel, zničil opětně věž i zvony, r. 1775 od Jakuba Seitze ulité (velký přelit byl r. 1782 od J. Kühnera), a poškodil klenby v lodi hlavní i pravé boční. Po požáru r. 1863 stará věž snesena a r. 1883 nová věž založena v čele západního průčelí. Z té doby pochází též veškerá zevní úprava.

Gotická stavba, orientovaná, provedena jest z netesaného kamene; okna v presbytáři, opěry a nároží osazena jsou kvádry. V půdorysu (obr. 19.) jeví se v západním průčelí věž (nová), která s novým schodištěm s jedné a kaplí pro Boží hrob s druhé strany zaujímá šířku hlavní lodě. Síň chrámová ve světlosti 20·78 *m* široká, 22·12 *m* dlouhá, rozvržena jest čtyřmi páry čtvercových pilířů na loď střední, ve světlosti 8·26 *m* širokou a dvě lodě boční o stejné šíři 4·97 *m*. Chor pokračuje za obloukem triumfalním plnou šíří hlavní lodě v délce 16 *m*, tvoří dvě křížová travée a uzavřen jest pěti stranami pravidelného osmiúhelníka. K přednímu travée přiléhá na straně pravé sakristie (přízemí bývalé věže), na straně levé síň obřadní pro pohřby přespolní (nová přístavba); obě tato křídla s bočními loděmi na venek tvoří přímou čáru.

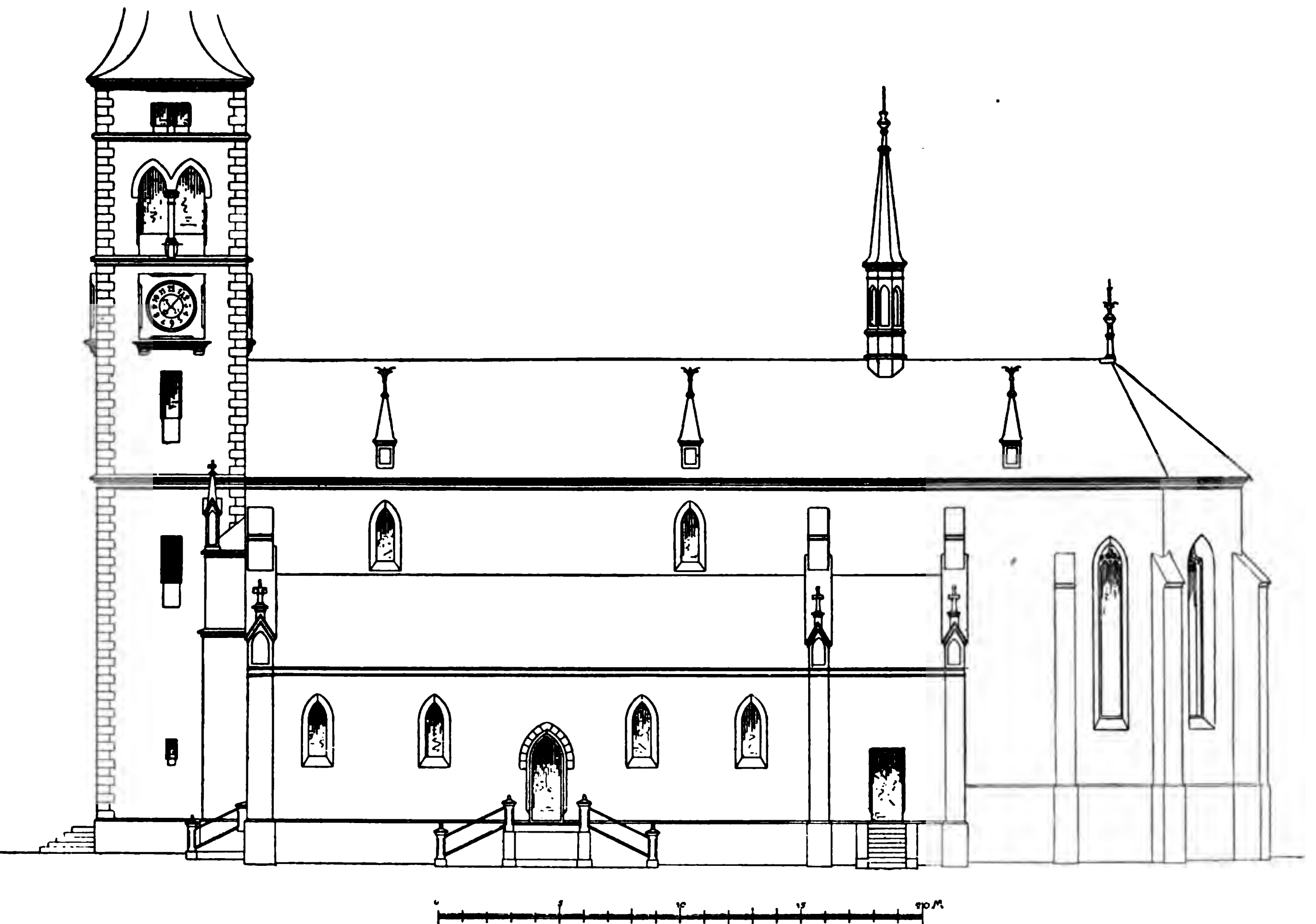
Zevnější tvářnost kostela poslední opravou podstatně se nezměnila, jenom západní průčelí doznalo přístavbou věže úplné proměny. Na průčelí tom šířka hlavní lodě vyznačovala se z venčí dvěma mocně vystouplými opěráky, střed zaujímal gotický portál, shodující se dopodrobna s portálem kostela hřbitovního, nad ním velké hrotité okno, nad hlavní římsou vystupoval barokisovaný štít. Boční lodě šikmými svahy čelných zdí opíraly se o střední pole. Toto zastaveno jest nyní věží 50 *m* vysokou, krytou stepilým jehlancem, pod níž novým gotickým portálem vchází se do chrámu; menší gotické portály prolomeny jsou též do čelných zdí obou bočních lodí.

Hlavní loď vystupuje nad pultové střechy nízkých, bočních lodí do výše 16 metrů podélnou zdí, kteráž nepatrným rozšířením při stejné výši pokračuje do choru, jehož vnitřní členitosti odpovídá deset hladkých opěráků s prostými kosinami. Čtyři okna gotická, 8 *m* dlouhá, dvojdílná,

*) Lib. erect. V. 674; tyto brány pobořeny byly kolem r. 1840.

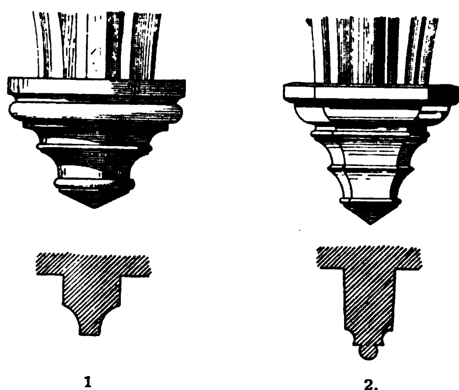
Obr. 19. Hory Kašperské. Půdorys děkanského kostela.

Obr. 20. Hory Kašperské. Pohled na kostel děkanský.

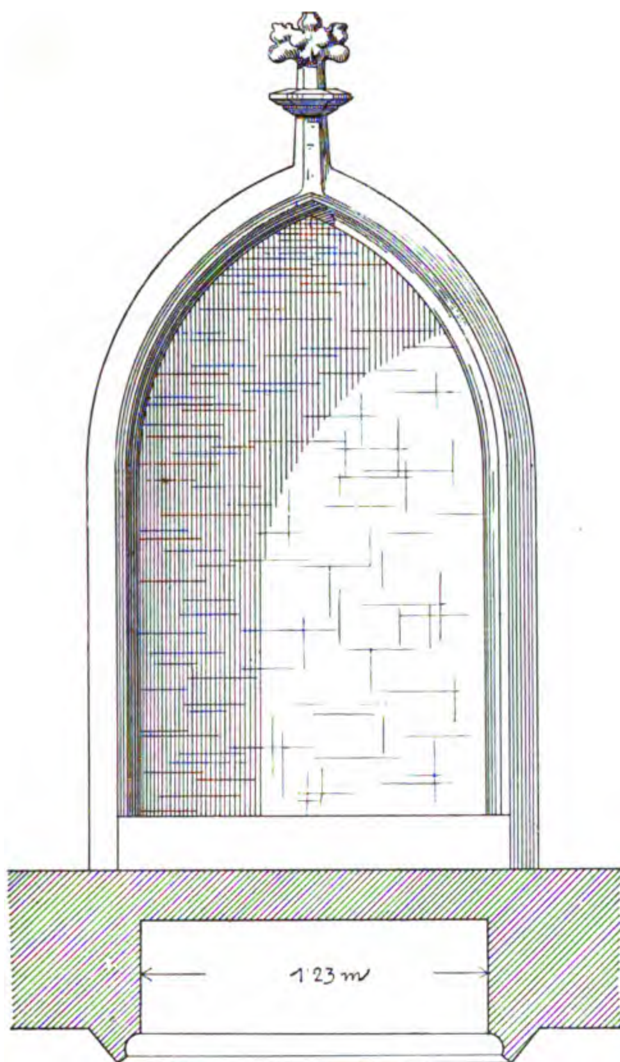
s novou kružbou, napodobenou dle zbytků kružeb starých (čelné okno bez prutu), prolamují boky chorového závěru. Loď osvětlují s každé strany dvě gotická okna původního umístění, avšak nově upravená z oken později barokisovaných; boční lodě prolomeny jsou na každé straně uprostřed novým gotickým vchodem a čtyřmi hrotitými okny novější úpravy. (Obr. 20.)

Uvnitř původní system basilikální doznal jen té změny, že vysoká hlavní loď, původně dřevěným stropem krytá, později byla nahražena hladkým křížovým klenutím, rozvrženým spodní soustavou pilířovou na pět travée. Po velkém požáru r. 1863 bylo toto klenutí napodobeno dřevěnou konstrukcí. Dvě hrotitá okna při samé klenbě spoře osvětlují vnitřek hlavní lodě. Čtyři páry pilířů, na hranách prostě otupených, dělí hlavní loď od obou lodí bočních, sotva polovici její výšky dostihujících. Přední pár pilířů, do hlavní lodě prodloužených, nese křížové klenutí západní empory s barokisovanou, do předu vypnutou poprsní. Pilíře mají nízké, šikmou opatřené sokle, z nich pak bez římsy vystupují hrotité, na obou stranách skrojené arkády, nesoucí vysoké zdivo hlavní lodě. Křížové klenby lodí bočních ve všech pěti travée opatřeny jsou žebry na hranách vykrouženými, jež sbíhají se v hladké svorníky; v polích k presbytáři doléhajících opírají se žebra o římsované, kroužené konsoly, v ostatních polích vyvinují se bez konsolů. Triumfální oblouk, tupě hrotitý, bez soklu i římsy, bezprostředně otvírá se do choru o stupeň zvýšeného. Přední jeho pole vykazuje křížové travée bez žeber (nově sklenuté r. 1775 Sušickým stavitelem, *Frant. Mirvaldem*), v ostatní části vystupují žebra profilem v obraze vedlejším naznačeným z římsovaných polygonálních konsolů; svorníky, před poslední opravou (maltovými?) skulpturami zdobené, jsou nyní hladké. Na straně epištolní spatřuje se výklenek pro sedilium, (obr. 22.) jehož profilovaná obruba nad lomeným obloukem vybíhá v hrubě tesanou křížovou kytku. Jednoduchý gotický portálek otvírá se na téže straně do sakristie pod bývalou věží, křížem hladce sklenuté. Vnitřek kostela byl r. 1898 *Ferdin. Heisererem* z Vídně nově polychromován.

Obr. 21. Hory Kašperské. Konsoly a profily žeber v děkanském kostele (1. v lodi, 2. v choru).

Hlavní oltář je slušná baroková architektura z konce 17. stol. Soustava sloupů a pilastrů s korinthickými hlavicemi nese zprohýbané a oblamované kladí, nad nímž zvedá se baldachynový nástavec s božskou Trojicí. Oltářní obraz na plátně (sv. Markéta, vzývaná rodinou havíře) je malba obstojné ceny z 18. stol. Dobré práce barokové jsou sochy sv. Petra

Obr. 22. Hory Kašperské. Sedilium v děkanském kostele.

a Pavla a nad postranními portály oltářními sochy sv. Rocha, Jiljí, Vojtěcha a Rosalie.

Z téže doby jsou též boční oltáře sv. Antonína Pad. a Jana Křt. v presbytáři, oba vkusně řezané; bohaté akantové rozviliny provedeny jsou dle všeho místním řezbářem, který v tomto směru mnoho pro okolí pracoval.

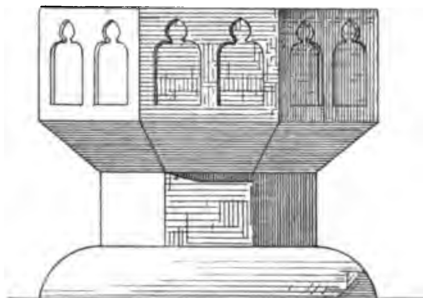
V levé boční lodi barokový oltář, na něm dřevěná, polychromovaná socha P. Marie s děťátkem, 1·15 *m* vysoká, dobrá řezba ze 16. stol. V pravé boční lodi je stejný oltář s olejovým obrazem sv. Františka Xav. (bezcenným).

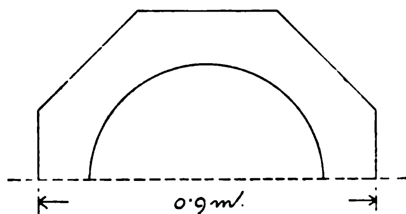
Dobrá práce truhlářská jest baroková kazatelna se sochami čtyř evangelistů v bocích ambony a s ní stejného původu a díla lavice patronatní, tyto z větší části dle starého vzoru znovuzřízené.

Křtitelnice žulová, osmiboká, pata z části ve dlažbě, na bocích jednoduché panelované náplně (vyobr. 23.).

V dlažbě kostelní několik náhrobních kamenů z 18. stol. rodin měšťanských s latinskými a německými nápisy (Václava Eisnera 1776, Roziny Eisnerovy 1772, Frant. Karla Eisnera 1780, Zuzany Marixové 1770, Justiny Mirvaldové 1775, Karla Dobnera 1758, Petra Jana Millnera 1763 a farářů Vojtěcha Fischera 1783 a Vojtěcha Dom. Müllera 1779). Ze starších náhrobků deska žulová s nápisem:

HIC IACET
CATHARINA FUCHSIN
OBIIT
WIGESIMA NONA
MARTII ANNO 1724
AETATIS SUE SEXAGINTA
QVATUOR ANNORUM
DEUS DET ILLI REQVIEM
SEMPITERNAM.

Obr. 23. Hory Kašperské. Křtitelnice v děkanském kostele.

Ve zdi levé lodi zasazena jest deska ze Sliveneckého mramoru, 0·56 *m* vysoká, 0·42 *m* široká, v jejíž středu erb Prechtů z Rotenburgu (štít na příč půlený, v hořejší polovici tři stojaté routy, v klenotu chocholatá čepice s obrubou, též třemi routami osazená), v každém rohu erb malý (z těch oba levé prázdny, v pravém hořejším ve spodní polovici tři hroty, v dolejším svisle půleném půl orlice v polovici pravé), opis (majuskulemi):

ANNO DOI· M D·LXXXX DIE | ·· APRILIS OBIIT PIÆ NOBILIS ADOLESCENS IOHANES | GEORIVS PRECHT DE ROTENBV(RG) | PIVS ANIMA VIVET IN DEO IN ÆTERNVM AMEN. Tento Jan Precht byl purkrabím hradu Kašperského.

Deska žulová, 1·60 *m* vys., 0·90 *m* šir., v hořejší polovici erb svrchu vypsaný ve věnci vavřínovém, pod ním nápis:

LETHA 1613
DNE 14· ZARZI· VROZENY· A STA
TECZNY· RYTIRZ P WACZL
AW· PRECHT· Z ROTNBVRKV·
A NA BODASSICZYCH GEH
OZTO· TIELO WTOMTO MISTIE

POCHOWANO GEST· P· B· RACZ
DVSSI· GEHO· WPOCZET· SWYC
H· SWATICH· WOLENYCH· PRZY
GITI· VROZENA· P ZVZANA PR
ECHTOWA Z SONOWA SW·
MV NEGMILEGSSIMV MAN
Z'ELV TENTO KAMEN NA PAM·
TKV VDIELATI DALA

Monstrance stříbrná, 0·805 *m* vys., svršek formou gotický s barokovými detaily, noha čtyřlaločná, renaissanční s vejčitým nodem, zdobena jest tepanými arabeskami a hlavičkami andělů; v střední části, podepřené spirálovými tyčinkami, čtverhranná schránka pro lunellu, s každé strany dva štíhlé sloupky, mezi nimi zlacené sošky sv. Anny a Markéty, svršek má podobu baldachynu na čtyřech sloupcích s jehlancovou stříškou, v něm zlacená soška Madonny na měsíci, nejvýš krucifix. Nad soškami zavěšeny jsou hrudky ryzího zlata, nalezené v zdejších dolech. Na čtyřech místech značka:

dvakrát

vztahuje se na přepracování starší monstrance ze 16. stol. v podobu nynější počátkem 18. stol. (obr. 24.).

Velká stříbrná lampa na věčný oheň, baroková, tepaná, z 18. stol.

Obr. 24. Hory Kašperské. Monstrance v děkanském kostele.

Dva bronzové svícny, 22 *cm* vysoké, na trojhranných patkách s nožkami rytými a v drápky vybíhajícími, nápis na nich: * BARBARA * SCHMVTIN *. Z počátku 17. stol.

Dvanáct svícnů cínových, výstřední barokové formy z 18. stol.

Ve věži visí 5 zvonů, vesměs r. 1864 Ignácem Hilzerem v Novém Městě Vídeňském ulitých.

HŘBITOVNÍ KOSTEL SV. MIKULÁŠE. Osamocená, západně od města bezmála půl hodiny vzdálená stavba gotická, zajímavá svou původní podobou a v podstatě shodující se s kostelem vnitřního města. K založení jeho vztahuje se fresková malba při evangelijní straně choru, stejně stará se stavbou, avšak při bílení chrámu asi před 20 roky rukou věci neznalou a neumělou k velké škodě obnovovaná spolu i s nápisem v ní obsaženým, tehdy již stářím sešlým a nezřetelným, jehož nyní ne již spolehlivý obsah tuto se podává (majuskule gotické):

·· HANNES· CHV(G)NE(R)VS· EST· PRIMVS FVNDATOR· HVIVS ECCLESIE· PRO · · S· QVEDI · · VM ORARE TENI(TVR?) ORMAN· IN (HOC) TEMPLO· DE·

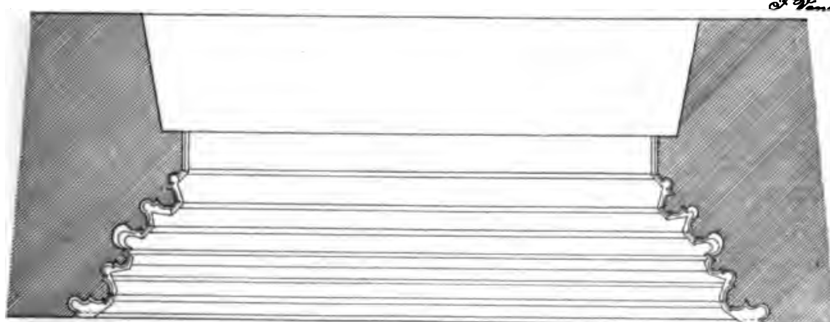
Zřetelný je nápis druhý, v kruhu při dolejším kraji obrazu, jehož snímek tento:

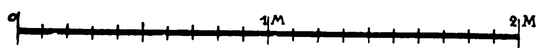

Jméno zakladatele přivedeno tu pospolitě s jménem faráře, jenž zde, prvý zajisté, nalezl odpočinku, tudíž stavba do roku 1330 v choru aspoň za dokonanou považována býti může.

Obr. 25. Hory Kašperské. Hřbitovní kostel sv. Mikuláše.

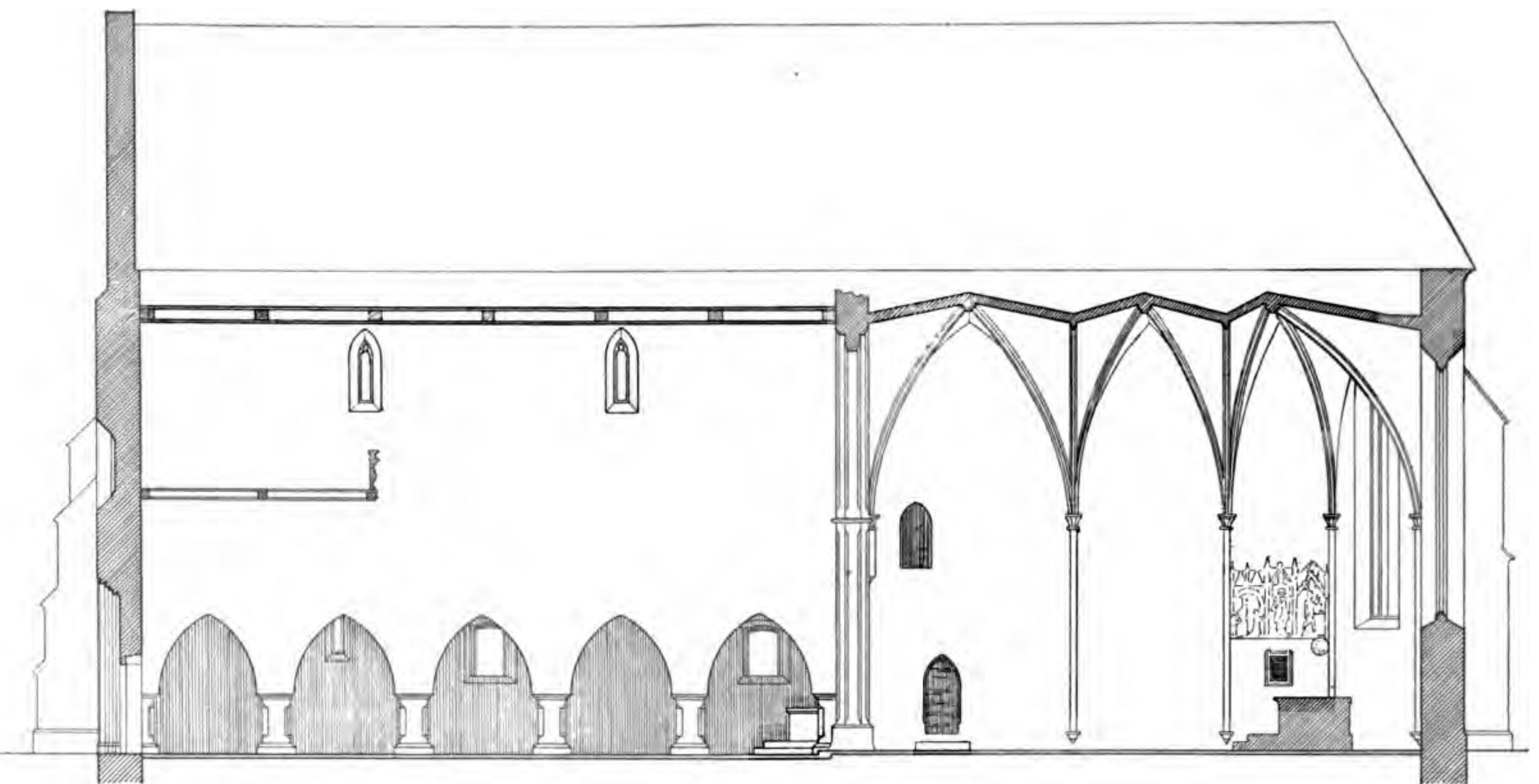

Obr. 26. Hory Kašperské. Portál kostela sv. Mikuláše.

Obr. 27. Hory Kašperské. Půdorys kostela sv. Mikuláše.

Obr. 28. Hory Kašperské. Podélný řez kostela sv. Mikuláše.

Třetí, neméně zajímavý nápis na žulové desce krypty v boční lodi Mikuláše Hoslera s letopočtem 1347 i tuto část stavby jako za doby krále Jana ukončenou označuje. Z dalších osudů kostela známo jen tolik, že utrpěl počátkem r. 1659 větší pohromu, při čemž věž bleskem velice poškozena byla, rozsáhlejším opravám pak podroben byl r. 1700 a 1776.

Obr. 29. Hory Kašperské. Malba stropu v kostele sv. Mikuláše.

Stavba orientovaná provedená ve zdivu lomovým kamenem, v částech konstruktivních prací kamenickou, v nejednom ohledu stejný vznik s městskými chrámy v Sušici a Horažďovicích prozrazující. Z trojlodní, basilikální síně chrámové vystupuje stejnou šíří a výší s hlavní lodí chor, zakončený pěti stranami pravidelného osmiúhelníka. Šindelová střecha s jednotným slemenem kryje obě části, kdysi štítovou zdí dělené. Nízké boční, 5·20 *m* vysoké lodě jsou opěráků prosty, v jižní z nich spatřuje se uprostřed jednoduchý portálek lomeně sklenutý a hruškovým oblounem profilovaný; na téže straně tři malá gotická okna (čtvrté na segmentové přeměněno)

a podobné v čele východním s hlubokým, na obě strany vyšpaletovaným ostěním, v závěru ozdobená pouhými nosy; okna severní strany až na jediné rozšířena a přetvořena byla na segmentová, podobně přetvořena byla tři okna na straně jižní, otvírající se pod hlavní střechou do lodě prostřední a jen obě okna na straně protější podržela původní gotický tvar.

Chor oživuje šest opěráků o jednom ústupku a čtvero vysokých gotických oken, kdysi dvojdílných, se stopami bývalé kružby. V koutě mezi severní stranou choru a lodí umístěna jest věž ve svrchní části obnovená a zde též malými obdélníkovými okénky, v přízemí pak dvěma úzkými okny hrotitými prolomená. V západním průčelí dva opěráky značí šířku hlavní lodě, osvětlené s této strany kruhovým oknem (nyní zazděným). Z opěráků těch levý značně byl sesílen v době nedlouhé po dostavění chrámu rozšířením i přizděním, tak že má nyní čtyři ústupky mimo trnož, celou stavbu chrámovou obkličující. Obě lodi boční i loď hlavní zakončeny jsou zde prázdnými, zděnými štíty. Jedinou okrasou průčelí je zbylý zde hlavní portál s vodorovným nadpražím, jehož ostění, profilované čtyřmi pruty a pěti žlábky uzavírá nad pražcem tympanon, prostý všeliké výzdoby skulpturální a jiné (obr. 26.).

Jako vnějšek tak i vnitřek shoduje se až na přeměnu situace věže a západní empory, které zde původně nebylo (nynější je dřevěná), s půdorysem chrámu městského (obr. 27). Čtverhranné pilíře s krátkým, na hranách otupeným dříkem vzpírají hrotité arkády, otvírající se do nízkých a jen 4·97—5·20 *m* širokých lodí bočních. Patky a římsy pilířové jsou utvářeny šikou, která při mnohých oživena jest žlábkem. Hlavní loď, 19 *m* dlouhá, 8·50 *m* široká, kryta jest rovným, prkenným stropem, nově zřízeným na místě starého, poněkud vyššího a jak se podobá, r. 1659 ohněm zničeného stropu; pestrou malbu ornamentálních rozvilin s květy růží, kosatců, tulipánů, narcisků, slunečnic a jiných květin, jež pokrývá ve velkých rozměrech celou plochu stropu, provedl r. 1700 tehdejší primátor města Vikt. Groff, vzav za to odměnu 300 zlatých od obce. Střed malby zaujímá ovál z věnce vavřínového, v jehož poli městský erb a nad ním velký říšský orel s letopočtem 1700 a nápisem: VICTORIN ANTON GROFF GEMALEN; mimo to vepsáno do jednoho z květů:

A°. 1700 den. 6
Octob hab ich Victor
in Ant. Groff diefses Neue
Werck mit der Hilf Gottes
Verfertiget Meineſ Al
ters 65 Jahr.

Podobnou malbou vyzdoben i strop pod dřevěnou kruchtou, na kterou vede zděný šnek z vnitř kostela.

Boční lodě byly dle znatelných stop původně do pěti křížových polí sklenuty, v původní podobě zachovalo se však jen pole k věži přiléhající,

jehož klenutí přepásáno je žebry jednoduše vykrouženými a mohutným příčním žebrovým pásem s boky rovnými. Klenby ostatní nahraženy jsou nyní nuzným prkenným stropem.

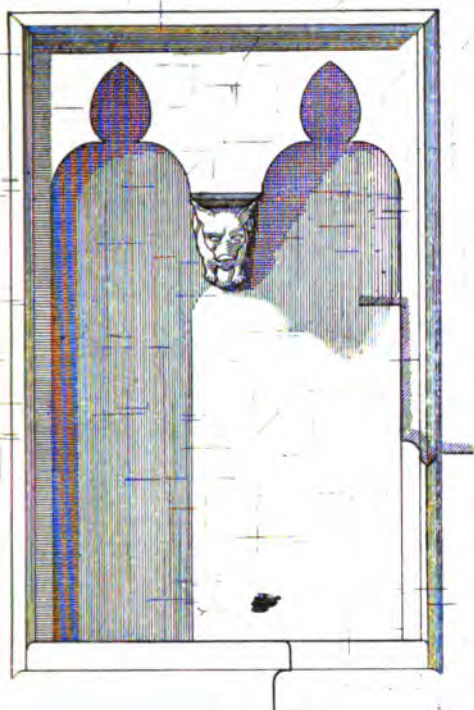
Obr. 30 Hory Kašperské. Vnitřek kostela sv. Mikuláše.

O b l o u k t r i u m f á l n í, tupě hrotitý a na hranách žlábkem opatřený, vyložen je pravoúhle vystupujícím pilířem s hranou žlábkovanou, v patě oblouku přepásán jest podbrádkovou římsou, sokl 0·70 *m* vysoký je sice patrný, ale někdejší jeho tvar nedá se přesně stanoviti. Na břevně oblouku triumfálního stojí sousoší Ukřižovaného v životní velikosti, polychromované, z konce 16. stol.

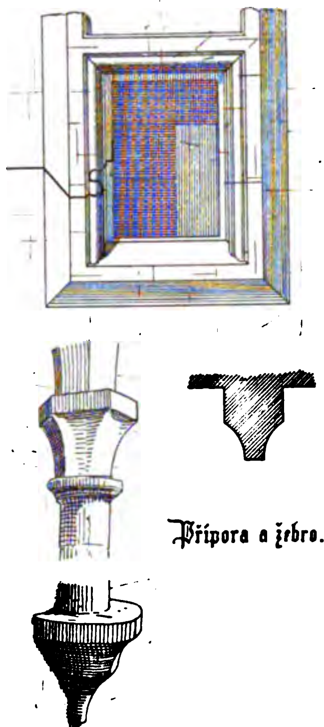
C h o r, stejné šířky i výšky s lodí hlavní a 15·90 *m* délky, skládá se z polygonálního závěru paprskovitě sklenutého, jemuž předložena jsou dvě

křížová travée, z nichž přední, opírající se o věž, je větší. Žebra s výžlabkem vyvinují se z polygonálních, číšovitých hlavic oblých přípor, vedených vyjma přípory v koutech u oblouku triumfálního téměř až k zemi, kdež podloženy jsou dvakráte ubraným konsolem; svorníky jsou hladké.

Pri epištolní straně spatřuje se ve zdi sedilium (obr. 31.), jehož dva jetelové oblouky společně opírají se o krakorec v podobě okřídlené nestvůry (sovy, jejíž zobec utlučen). Na straně protější spatřuje se ve zdi čtverhranný otvor sanktuaria s profilovanou obrubou, jejíž vrcholení

Obr. 31. Hory Kašperské. Sedilium v kostele sv. Mikuláše.

Obr. 32. Hory Kašperské. Sanktuarium, přípora a žebro v kostele sv. Mikuláše.

otlučeno. Jednoduchým hrotitým portálkem vstupuje se do sakristie v podvěžní kobce, spoře osvětlené dvěma úzkými gotickými okny s nosy a sklenuté do kříže kdysi s žebry, jichž stopy dosud se spatřují. Z kobky nad sakristií otvírá se do choru prostá gotická branka, která vedla na zvláštní emporu v presbytáři, po níž se však stopy nezachovaly.

Na stěnách choru spatřovala se dle udání pamětníků ještě před nedávnem jména někdejších patriciů a dobrodinců kostela; aniž by byla opsána neb jinak zaznamenána, byla tato cenná památka zabílena.

Ušetřena byla jen fresková malba při evangelijní straně, z výší 2 *m* a od přípory k přípoře 2·83 *m* široká. Rozčleněna jest štíhlými sloupky

na tři pole: uprostřed v gotické arkádě (pozadí ohyzdnou červení přebarvené) svatý Mikuláš v ornátě barvy jasně modré (ultramarin) se zelenou podšívkou, červenou dalmatikou a albou, pravicí žehná. Za arkádou vystupuje na každé straně okrouhlá věž (v levé visí zvon).

V levém poli spatřuje se pod dvojitou štítovou střechou sv. Alžběta, podávající děcku ve žluté sukýnce z koše dar; na pravo klečící donator mladistvého, bezvousého obličeje s rukama k svatému Mikuláši pozdviženýma, v rouchu modrém, hnědým pásem sepjatém, vrch hlavy šedivě natřeným pozadím nemotorně zamalován; ruce drží blánu s nápisem výše již uvedeným, nesoucím se k založení chrámu.

V pravém poli nad vnitřkem kostela vimperková arkáda s křížovou kytkou, nad ní vystupuje architektura kostela žluté barvy. Uvnitř kněz s tonsurou v černé (přebarvené) kasuli, s rukama pozdviženýma před stolem oltářním, na němž kalich, svíce a kříž zelené barvy. K tomuto obrazu vztahuje se dole v kruhu připojený nápis, jehož obsah podán z předu. Veškeré kontury kresleny byly napřed červenou rudkou (vyobr. 33.).

Mimo tuto malbu spatřují se na stěnách konsekrační kříže v zelených věncích se čtyřmi růžičkami v původní ještě podobě i barvě.

V choru stojí tři oltáře, z nich hlavní a pravý boční mají staré kamenné tumby, dvěma kamennými schody dostupné.

Hlavní oltář má spodek i nástavec renaissanční ze 17. století v původní polychromii. Tabernakl neorganicky vsunutý pochází z děkanského kostela. Dva točité sloupy, ovinuté révou, obstupují výklenek, v němž socha sv. Mikuláše, po stranách sochy sv. Jana Křt. a Šebestiána, na architravu čtyři hlavičky andělů, uprostřed plastický erb města. Ve výklenku svrchního nástavce socha Bohorodičky, po stranách sošky sv. Anny a Markéty, na vrcholu socha Spasitele. Sošnická práce obličejů dobrá, draperie nepodařené nucené. Na římse tabernakulu tento nápis:

IM · I673 · HOB ICH VICTORINUS GROFF, BURGER ALLDA, DIESEN TABERNACL, GOTT DEM ALMEHTIGEN, ZVER EHR · DEM LIBEN GOTSHAVS · S · MARGARETÆ ZVER ZIER, ZVM HEIL VND HILF MEINER SELLEN MEIN WEIB VND KINDERN ZVER LANGWERENDER GEDECHNVS · Na dvířkách: P · L · T · D · FIERI CVRAVIT, po stranách tabernakula malované obrazy sv. Petra a Pavla s příslušnými podpisy.

Boční oltář pravý jest založení starého a posvěcen památce desíti tisíc mučeníků (obsah legendy viz v Časop. Č. M. 1840, 289). Na kamenné gotické tumbě zvedá se bohatě řezané rámoví s vinutinami akantovými, v jehož vrcholu plastická socha zbičovaného Krista; obraz sám, malovaný v oleji na dřevěné desce barokového obrysu, drastickým způsobem líčí utrpení mučeníkův a je dle všeho kopií originálu z 15. stol. Pod obrazem nápis švabachem v 8 řádkách:

Gebett zu denen zehen daussent Marty | rern Welche mit Dem Heiligen Achatio, Marco | Vnd Alexandro gelitten | O Ihr Heilige Achati,

Hory Kašperské. Fresko z r. 1330 v kostele sv. Mikuláše.

Obr. 34. Hory Kašperské. Oltář 10.000 mučedníků v kostele sv. Mikuláše.

Marce und Alexander! Die Ihr Mit Ewern Kriegsherr von denen Engeln W¨nderbarlich Erleichtet, Zu dem Christlichen | Glauben gelangen, durch Hermolaūm getauffet.. atd. (následuje modlitba). Dole: Mathias F: A: Kasimir pinxit, Anno 1707. (obr. 34.)

Na dřevěném podstavci, v jehož výklenku plastické spící Jesulátko, stojí krucifix, jehož cínový corpus pěkně litý z konce 17. stol.

Protější oltář sv. Krištofa je ceny podřízené, cennější je obraz, malovaný na dřevěné desce z počátku 18. stol.

Dva oltáře v čelech lodí bočních se starými, kamennými tumbami mají nástavce z bohatě řezaných akantových rozvilin, na nich jsou obrazy skrovné ceny: smrť sv. Josefa a sv. Jáchym, oba znamenané: Joseph Carl Rauschmayr Pinxit. Z 18. stol.

Na pilíři jižní lodi **epitafium** (dřevěné) se slušným obrazem z mrtvých vstání Krista, pod obrazem nápis:

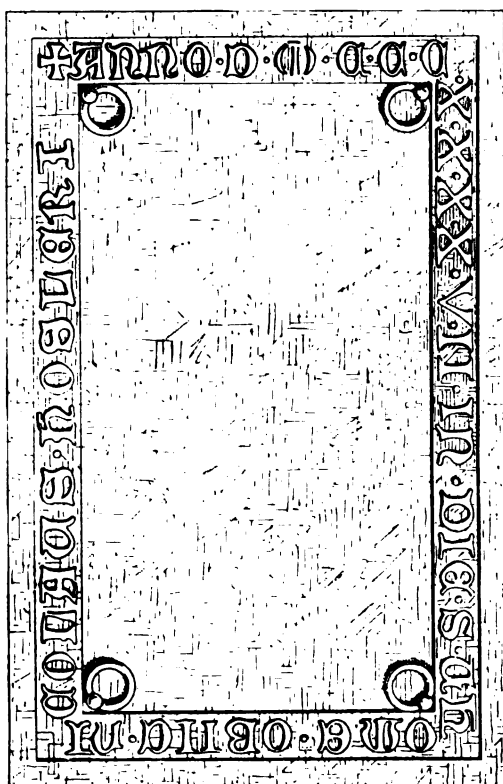
ANNO 1627. IAR HAT DER EHRSAMER BEISER HERR RVEPRECHT STÖGPAR PRJMÄTTER ZV | WALLERN DIESES EPITAPHIVM GOTT DEM ALMECHTIGEN ZV EHREN SEINEM SVN IACOPVS STÖGPAR | ZVM GEDECHTNVS AF RICHTEN LASEN BELICHER IN IAR 1625 DEN 23 AVGVSTy DVRCH DEN ZEITLICHEN DOTT ABGEFODERT WORDEN | SEINES ALTERS 9 IAR PEI DEM WIERDIGEN GOTTS HAVS SANCKT NICKOLALEI GOTT VERLEI ALEN EIN FRÖLIGE AVVERSTEVNG AMENT.

Nápis nad obrazem vztahuje se k opravě epitafia z r. 1781.

V jižním koutu mezi chorem a lodí zřízena obezdívkou kostnice a vedle ní márnice, ve které spatřuje se stará jednoduchá kropenka ze žuly, zde pohozen hladký svorník z klenutí kostelního.

V sakristii **skříň** na paramenty, vetchá a bez ozdob, vedle **truhla** s vyřezávaným přítruhlím a vkusným gotickým kováním z 15. stol. (pochází prý z hradu Kašperského).

Žulový **epitaf**, deska 2·05 *m* dlouhá, 1·32 *m* široká, se čtyřmi kruhy železnými a opisem v gotických majuskulích 9—10 *cm* velkých, vyhloubených, jichž znění podává vedlejší vyobr. Vzácná památka z r. 1347.

Obr. 35. Hory Kašperské. Náhrobník Mikuláše Hoslera z r. 1347.

Z venčí na hřbitově několik prostých žulových náhrobníků s německými nápisy vesměs z 18. stol., nejstarší z nich z r. 1711.

Tři páry mosazných **svícnů** soustruhovaných (33, 26 a 22 *cm* vys.) ze 17. stol.

Lampa na věčné světlo, mosazná, renaissanční, s třemi uchy tvaru karyatid, 17. stol.

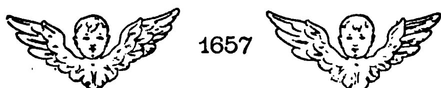
Zvony: 1. Výška 0·72 *m*, průměr 0·86 *m*. Opis dvouřádkový mezi ornamentálními obrubami:

+ HOC ORNAMENTVM PROCVRATVM EST AD HONOREM DEI IESV CHRISTI S[TI] ANDREÆ | APOSTOLI · AC D[IVI] NICOLAI PATRONI NOSTRI ❖ 1657 ❖ CONTERE DOMINE GETNTES QVÆ BELLAVOLVNT ❖

Na plášti Ukřižovaný s Marií a Janem, sv. Mikuláš, sv. Ondřej a medalionek zvonaře Klatovského Jana Pricqueye.

2. Výška 0·58 *m*, průměr 0·68 *m*. Dvouřádkový opis nahoře mezi ornamentálními pásky:

AD HONOREM B · M · V · S · " IOSEPHI ET IOACHIMI ❖ HÆC CAMPANA FACTA EST | CVNCTAS HÆRESES SOLA INTEREMISTI ❖

Na plášti reliefy P. Marie s korunkou, sv. Josefa a Jáchyma; pak zvonařský štítek s opisem IOANNES PRICQVEY. Na uších lidské masky.

Mešní KAPLE SV. ANNY na hřbitově při kostele sv. Mikuláše o jejímž vzniku písemných i jiných zpráv se nedostává, jest stavba orientovaná (s příchylkou k jihovýchodu), prostá všech charakteristických známek slohových, dle nichž by se na původ její souditi dalo. Čtvercová síň, bezprostředně třemi stranami osmiúhelníka zakončená, osvětlena jest na každé straně obyčejným oknem, prolomena na západní straně prostými dveřmi a kryta šindelovou střechou s cibulovitou zvonicí. Vnitřek kaple po obnově r. 1757 pražským stavitelem a malířem *Jos. Hagerem* vykonané, sklenut jest plackou a vyzdoben drobnou freskovou malbou téhož umělce. V okně severním nápis:

Jos: Hager
Pict: et
Arch:
Pragae
1757.

V polokruhovém oltářišti stojí barokový oltář se soškou sv. Anny samy třetí, pod kterouž en relief havíři a měšťané, svaté Anně zlato obětující po stranách sochy sv. Jana Nep. a Václava, v otvoru dřevěné tumby šest dušiček v očistci — vše prací prostřední hodnoty, ale podařenou v celistvé působivosti; z konce 17. stol.

Na oltáři šest cínových svícnů cechovních s trojhrannými nohami, na nich štítek cechu řeznického, písmeny HS, TP a letopočtem 1652 označený.

Zvonec jest nepřístupný.

KOSTEL P. MARIE SNĚŽNÉ, poutnický, založený při studánce a kapli P. Marie Klatovské r. 1850 a r. 1867 dle plánů domácího mistra zednického *Jana Buchingra* dostavěný. Stavba orientovaná, provedená

v pseudorománském slohu, má v západním průčelí dvě věže, prostrannou čtvercovou síň lodní, obdélníkový chor s apsidou a ochozem.

Hlavní oltář v nové gotické architektuře a úpravě jest v podstatné své části velice cenným zbytkem archy z konce 15. stol., která dle podání

Obr. 36. Hory Kašperské. Střed archy v kostele P. Marie Sněžné.

ne hodnověrného původně zdobila kapli hradu Kašperka, odkudž prý dostala se do kaple sv. Anny, později do kostela děkanského, z něhož posléze do nově vystavěného kostela přenesena byla.*)

*) Pravděpodobnější jest, že původně určena byla za oltář v kapli hřbitovní nyní sv. Anně posvěcené.

Střed zavírací skříně 1·75 *m* vysoké, 1·18 *m* široké, plastického díla, jest rozdělen ve svrchní části dvěma fialami, vyrůstajícími z erbovních štítků (nyní hladkých) a plně řezanou proutěnou náplní na tři pole: uprostřed Madonna s dítětem, v postoji 1·20 *m* vysoká, pod jejíž ochranným pláštěm směstnány jsou prosební i (pět v levo, z nich přední snad donator, čtyři ženy v pravo, přední v kukli snad donátorka), drobné to figurky plné života, znamenitě individualisované krojem i výrazem živých tváří; po levé straně sv. Krištof, po pravé sv. Šebestián s šípem v ruce a s prsy obnaženými. Tato plastická část archy je ve všem dokonalá a velice cenná. Menší hodnoty jsou obě křídla z předu i v zadu malovaná olejovými barvami na deskách plátnem potažených, z nich mnohé přemalováním a zpuchřením velice utrpěly. Obě křídla, jednodílná, 0·75 *m* široká, líčí ve čtyřech obrazech předních sceny ze života P. Marie: Zvěstování, Klaněn se tří králů, Narození Páně a Korunování, na půdě zlaté, v hořejších obrazech vzorkované, v dolejších hladké. (obr. 37.) Čtyři obrazy zadní strany představují: v levo nahoře světce opata (sv. Jiljí?) s hlavou nepokrytou a s berlou v ruce, žehnajícího dvěma v kládě sedícím provinilcům, dole smrt sv. Václava, v pravo nahoře sv. Markéta, vězněná drakem, ve spodním obraze znázorněna opět legenda utrpení 10.000 mučeníků nabodanými těly devíti postav, v jichž středu pní Kristus na kříži. Tento poslední obraz je malován nejlépe a je též nejlépe zachován. (obr. 38.)

Boční oltář sv. Michala, barokový, slušného provedení, jest odkazem zrušené kaple téhož jména, která založena byvši a nadána obcí r. 1687, stávala na místě nynější továrny na zápalky při cestě z města na hřbitov vedoucí a zrušena byla r. 1786. Na oltáři olejový obraz sv. Michala a dvě naturalisticky provedené sochy sv. Šebestiána a Floriána prostřední hodnoty z doby založení kaple.

Vedlejší kaplička P. Marie Klatovské je prostá stavba bez slohu, která povstala pod dojmem kultu Marianského obrazu Klatovského na sklonku 17. stol. Dle německého nápisu na obraze oltářním (dobré kopii obrazu Klatovského) byla r. 1733 opravena. Nynější stavba pochází však z r. 1816.

RADNICE, zřízená na místě »panského domu« (Freihaus), koupeného obcí se zbožím Kašperským r. 1551 a k účelům obecním r. 1597 upravená, jest jednopatrová stavba, sloučením dvou samostatných domů třemi barokovými štíty v malebný celek spojená. Nad slemenem střechy prostředního štítu vyčnívá baroková vížka s hodinovými cimbály; v poli levého štítu říšský orel, při němž nápis z r. 1698: »Den 17. Junny hat Ein Ervester Magistrat allhier diessen Adler Renofiren und den Kupl ney machen lassen. Der Burgermeister H. Viktorin Anton Groff Maler und damal Kay: Zohl Einnehmer Amt.«; na pravém štítu velký erb města (obr. 39.)

V archivu radnice uchovány následující majestáty v originálech na pergameně psaných:

Obr. 37. Hory Kašperské. Tabulové obrazy na přední straně archy.

1. Jana Lucemburského z r. 1345, latinský, s královskou pečetí tmavozelenou, jímž osvobozuje obec od placení ungeltu.

2. Téhož z r. 1345 (pečeť stržená), latinský, týká se věnování lesa »Gewilde« zvaného (Kvildy).

3. Zikmunda z r. 1436, lat., s visutou pečetí, jímž potvrzuje výsady předešlých králů v doslovném jich znění (Jana, Karla IV. i Václava IV.).

4. Ladislava z r. 1453, lat., s visutou pečetí, téhož obsahu.

Obr. 38. Hory Kašperské. Tabulové obrazy na zadní straně archy.

5. Vladislava z r. 1479, lat., s visutou pečetí, potvrzuje staré svobody bez vypočítávání jich.

6. Ludvíka z r. 1523, lat., s visutou pečetí, potvrzuje staré výsady v doslovném jich znění.

7. Ferdinanda I. z r. 1538, s visutou pečetí, německý, potvrzuje a jednotlivě vypisuje privilegia předešlá.

8. F e r d i n a n d a I. z r. 1539 s visutou pečetí, český, uděluje výsady Jiříku z Lokšan na Kašperce na dům v městečku hory Reychštainské.

9. F e r d i n a n d a I. z r. 1545, s visutou pečetí, český, přiznává právo vedení vody Jiř. z Lokšan do jeho domu v městečku Perkreychenštajnu.

10. M a x m i l i a n a II. z r. 1567, německý, s visutou pečetí, potvrzuje svobody.

11. M a x m i l i a n a II. z r. 1572, český, s visutou pečetí a malovaným znakem městským (obr. 40.), obci města Hor Reichštainských, kteří »přišli

Obr. 39. Hory Kašperské. Radnice.

o pečeť svou, které od starodávna užívali«, dává novou pečeť a právo voskem červeným pečetiti.

12. R u d o l f a II. z r. 1577, německý, s visutou pečetí, potvrzuje stará privilegia.

13. T é h o ž z r. 1585, český, s visutou pečetí, pronajímá obci zboží Kašperské.

14. T é h o ž z r. 1593 český, s visutou pečetí, povoluje výkup poddaných ze vsi Plawetzina.

15. T é h o ž z r. 1592, český, s vis. pečetí (jedná o Kašperku).

16. T é h o ž z r. 1605, německý, s visutou pečetí (o téže věci).

17. M a t y á š e z r. 1614, český, s visutou pečetí, pronajímá obci Hor Zlatých Perkreichenštejnu dědiny k zámku Karlšperku patřící.

18. Ferdinanda II. z r. 1630, český, s visutou pečetí, potvrzuje staré výsady.

19. Ferdinanda III. z r. 1639, český, s visutou pečetí, obci města Horního Pergreychenštejna potvrzuje stará privilegia.

20. Leopolda z r. 1664, český, s visutou pečetí, obsahuje výčet a potvrzení všech privilegií.

21. Téhož z r. 1700, německý, s visutou pečetí, překládá trh.

Dále konfirm. privil. z r. 1704, 1747, 1784 a 1794.

Obr. 40 Hory Kašperské. Erb města na majestátu císaře Maxmiliana II.

Tamtéž sbírka jiných starých listin:

1. Listina latinská na pergameně, s pečetí městskou z r. 1345, o nadání kostelu sv. Mikuláše.

2. Listina konšelů a obce Reychenštein o nadání farnímu kostelu, latinská, na pergamenu s třemi visutými pečetěmi, z r. 1378.

3. Listina latinská na perg., s visutou pečetí z r. 1383, týká se urovnání s komendou Strakonickou o hranice Kvildské.

4. Listina lat. na perg. z r. 1396 se starou pečetí městskou.

Dále listiny z r. 1483 (Půta z Ryzmb. prodává louku Karlšperskou), z r. 1523 (o řeku Vodravu, les Otygl), 1544 a dvě listiny z r. 1551 (české na perg., s pečetěmi visutými, týkají se smluv obce s Jiříkem z Lokšan a jeho vdovou Kat. Adlarovou) a j. v.

Stará měst. kniha z r. 1601.

Velká mapa zlatých dolů z r. 1804.

Pečetidlo městské, stříbrné, v mosazném lůžku, z r. 1573, průměr 4·5 *cm*; výborná ryjecká práce, uprostřed erb města (udělený r. 1572 cís. Maxmilianem), po stranách číslice 7 a 3, značící letopočet 1573, opis:

* · SIGILVM · CIVITATIS · DE · MONTE · REICHENSTEIN · *

Pečetidlo stříbrné menší, průměr 3·20 *cm*, z téže doby a stejného díla a úpravy. Letopočet téměř neviditelný dole pod znakem.

Tři městská práva, z nich jedno černým sametem potažené.

Na náměstí stojí kamenné sousoší sv. Vojtěcha, Mikuláše Tolent. a svatých Jana a Pavla z r. 1735, obnovené r. 1897; cena prostřední.

DOMY ani po stránce umělecké ani cenou archaelogickou nevynikají. Brány, které vedly do města, ač toto ve smyslu středověkých měst hrazených vypraveno nebylo, byly pobořeny v tomto století. Slabé stopy sgraffit a maleb ornamentálních z konce 16. stol. vykazuje stavení čp. 28. Domek čp. 7 na náměstí s kamenným výstupkem a gotickým vchodem patří k nejstarším.

Na staré cestě ku hřbitovu vedoucí spatřuje se objemný, nevysoký zděný sloup čtverhranný s nástavcem, v němž gotický výklenek, ze 16. stol.

Tamtéž na dveřích bývalé obecní sýpky vkusná, mistrně ze železa kutá růžice ze 17. stol.

Ostatní sloupy a kaple v městě a jeho okolí, většinou z 18. stol., jsou bez ceny.

Hory Matky Boží.

Schaller Jarosl., l. c I.I. 230. — Trajer Jos, l. c. — Gabriel J. A., l. c. 152 — Kuchynka M. v Šumavanu 1893, 234. — Sedláček Aug.. Slovník místop. — Památky archaeolog. IX. 733.

Bývalé horní městečko, zvané též v starších listinách Město na Horách Matky Boží u Velhartic (Montes Mariani, Bergstadtl unserer lieben Frau), jehož rozkvět spadá do prvé polovice 16. stol., odtud rychlý úpadek; v 18. stol. dolování zde úplně zaniklo. Osada, původně příslušná ku hradu Velhartickému, nabyla horních práv a svobody r. 1522 a 1523, Ferdinandem II. byla r. 1633 privilegia potvrzena a rozhojněna.

Na pečeti mosazné z r. 1560 spatřuje se uprostřed erb města: obraz Matky Boží, po obou stranách andělé korunu nad ní nesoucí, dole dva havíři, držící kladiva havířská, křížem přeložená. Opis:

S · IO · EIN · DA · KNA · A · VN · LIBE FRAVN · BERCHSTADT ·

KOSTEL P. MARIE (farní), až do r. 1762 filialní kostela Petrovického, odtud spravován zvláštním administrátorem až do r. 1857, kdy zde zřízena fara. Novější inventáře udávají rok založení kostela 1637, dle jiných pramenů kostel r. 1737 vystavěn, pravdě podobně ale přístavbou nynější lodě a věže rozšířen; sakristie na místě staré přistavěna byla r. 1833.

Slohu prostá, orientovaná stavba, skrovných rozměrů, s nízkou cibulovitou věží v západním průčelí, obdélníkovou lodí se čtyřmi segmentovým okny a pětibokým presbytářem, užším a nižším, jehož závěrné zdi na venek k základům se rozšiřují a zde prolomeny jsou dvěma okny polokruhovými mimo tato okno segmentové na straně jižní. Jediný vchod s bizarním nadpražím s pod věže na straně jižní; při něm žulová kropenka s letopočtem 1766.

Vnitřek chudý. Plochá loď 9·13 *m* dlouhá, 6·80 *m* široká, má v západní části kruchtu na dvou oblých, kamenných sloupech, oblouk triumfální polokruhový, chor o stupeň zvýšený a conchou uzavřený jest 6·60 *m* dlouhý, 4·30 *m* široký, valené jeho klenutí prostupují lunety. Na levo sakristie s valeným klenutím.

Na prostinkém hlavním oltáři dřevěná socha Panny Marie s Ježíškem 0·95 *m* vysoká, řezba prostřední ceny ze 16. stol., dle pověsti přinesená sem ze Stodůlek (Stadeln). Na dvou bočních oltářích barokových jsou dřevěné sošky Krista zbičovaného a sv. Jana Nep., prostřední hodnoty.

Dva cínové svícny na trojdílných nohách znamenány jsou

W M B ·
1766 ·

Zvony: 1 Výška 0·42 *m*, průměr 0·53 *m*. Nápis jednořádkový s třemi ornamentálními obrubami kolem koruny:

HODIE SI VOCEM MEAM AVDIERITIS NOLITE OBDVRARE CORDA VESTRA · DIC AVE · A ❧ 1677. Na boku obraz Matky Boží s Jesulátkem sedící v oblacích, naproti obrázek Ukřižovaného, při němž dole v levo zvonařská známka Štěpána Pricqveye se začátečními písmenami.

2. Výška 0·40 *m*, průměr 0·47 *m*. Kolem koruny opis ve třech řádkách: HANC CAMPANAM CVRARVNT FIERI BENEFACTORES ANNO 1726 | SVB ADMODVM REVE VENE · AC RELIOSO D · MINO THADDÆO NICOLAO ☛ KAVFFMON CVRATO PETROVICENSI ET MONTIVM B : V : M : CRVCIGERO CVM RVBEO CORDE ❧ Reliefy sv. Tadeáše sv. Mikuláše a medalion zvonaře s opisem JOANNES PRICQVEY.

3. Výška 0·25 *m*, průměr 0·335 *m*. Nahoře dvojřádkový opis:

☛ HONORI SANCTI IOANNIS NEPOMVCENI MARTI ☛ RIS FVSA CLATTÆ ANNO DOMINI ❧ 1727 · Medalion s opisem IOANNES PRICQVEY a obrázek sv. Jana Nep.

M e š n í k a p l e Proměnění Krista na návrší severně od městečka vystavěna byla r. 1843 na místě, kde před tím stával kamenný kříž, u něhož horníci konali svou pobožnost.

Hrádek.

Schaller Jarosl., l. c. III. 233. — Gabriel J. A., l. c. 155. — Sedláček Aug. Hrady a zámky XI. 122. — Šumavan, VII., 232, Holík tamže XX. 259. — Heber Alex, Böhmens Burgen atd. VI., 218.

R. 1864 nalezeny při přístavbě kůlny vedle školy dvě popelnice (0·23 *m*, 0·18 *m* vys.) z doby již historické; obě u P. Hlinky (Frant. Pravdy) v Hrádku.

Starodávné sídlo šlechtické a při něm městečko, zvané na rozdíl od jiných toho jména Hrádek Desfours, připomíná se již na počátku 14. stol. R. 1371 příslušelo k hradu Velhartickému, s kterým zůstalo spojeno až do polovice 16. stol. Tvrze, tou dobou již pusté, ujal se Jan Rendl z Oušavy, od r. 1565—1683 držel ji rod Račínů z Račína, za něhož znova a nákladně vystavěna byla. Potom bylo tu ještě více jiných majitelů, až přešel statek r. 1731 na Jana hraběte Desfoursa, který zvelebil jej a nový zámek ku staré tvrzi přistavěl; později přikoupil i Velhartice a od toho času oba statky jsou pod společným držitelem.

Za místo, kde původní tvrz stávala, považují mnozí jižní část zahrady zámecké, bezprostředně příkrým svahem k osadě a říčce Pstružné spadající a zde polokruhovou zdí a besídkovými rondely (baštami?) na obou koncích omezenou. Leč není pro toto udání vážných důvodů a těžko říci při dnešní rozloze zámeckých budov, stavení hospodářských a jiných, kde původní sídlo hrádku hledati dlužno. Zámek, nehledě k budovám hospodářským a pivovarním, jež vesměs založení starému přináležejí, skládá se ze dvou částí: starší (severní) a nové (jižní).

NOVÝ ZÁMEK je stavení jednopatrové, z prvé polovice 18. stol., v jehož barokovém, poněkud ozdobněji vypraveném průčelí jest uprostřed mírný risalit s polokruhovým vchodem, nad nímž klene se vlnitě vzepnutý balkon s mřížovým zábradlím (v něm dvě sekery Sturmfederů), výše oblé sloupy a pilastry podpírající polokruhové kladí, v jehož poli nad velkým oknem spatřuje se erb hraběcího rodu Desfoursů. Na obou bocích průčelí jsou křídla, ku předu méně, na zad dále prodloužená a zámecký dvůr se dvou stran uzavírající. Konec křídla levého opírá se o třípatrovou, mansardou krytou věž, kteráž ve spodní části staršího je založení i se stavením k ní bezprostředně připojeným a jen ve vrchní části se zámkem stejného stáří a úpravy.

Pravé křídlo je ve spodním zdivu starší, avšak přizpůsobeno nové stavbě tak, že s ní tvoří jednolitý celek; k němu do dvora přistavěti dal hrabě Bedřich Desfours r. 1775 mešní kapli sv. Valburgy.

KAPLE, stejně vysoká se stavením zámeckým, obrácena jest k západu a zde v čele ozdobena barokovým štítem; strana do dvora obrácená, podobně štítem opatřená, prolomena jest dvěma podélnými, eliptickým obloukem sklenutými okny a prostým vchodem, nad nímž nápis:

HaeC ÆDes DeI
DIVæqVe VaLbVrgIs honorI pIe erreCta
Ab Illustrissimo Domino Dono Friderico S : R : J : Comite Des
fours de Mont et Adien Ville S : S : C : R : A : M : Cammerario
Actuali Domino in Hradek : Lashann : Welhartiz : Tmain
et Launin
Possessore Actuali.

Vnitřek kaple tvoří obdélník, zakončený elliptickou conchou a sklenutý třemi plackami, stěny článkovány jsou podvojnými pilastry s hlavicemi ionskými; v čele východním, se zámkem souvisícím, založena jest empora, podepřená dvěma konsolovými nosníky, na pravé straně při oltáři sakristie a nad ní empora pro varhany.

Hlavní oltář je baroková stavba typického tvaru se sloupy a pilastry, podpírajícími oblamované kladí; na něm vybledlý oltářní obraz sv. Valburgy prostřední hodnoty.

Obr. 41. Hrádek. Starý zámek.

V levo velmi dobrý kredenční oltářík s obrazem čtrnácti sv. Pomocníků.

Z nástěnných obrazů zmínky zasluhuje obraz Ukřižovaného, 2 *m* vysoký, dobrý v barvě, ale slunečním žárem pokažený.

Dva obrazy sv. Petra a Pavla (poloviční postavy), široce malované, vetché.

Obraz sv. Rodiny, výborná kopie dle Rafaelova originálu v Mnichovské Pinakothece.

Pacifikal stříbrný, zlacený, barokové běžné formy, 0·36 *m* vysoký, práce tepané z 18. stol.

STARÝ ZÁMEK (vyobraz. 41.), stavba ve svrchní části renaissanční ze 16. stol., přiléhá čelem k severnímu konci nového zámku, odtud tvoříc jaksi pokračování průčelí zámeckého na sever. Skládá se ze dvou rovnoběžných šijí, dělených chodbou pod společnou strmou střechou, prejzy krytou, ze které vystupují na straně podélné dva lepé, renaissanční štíty, velmi účinně římsami na čtyři pásy dělené; v čele severním obráží se vnitřní rozčlenění též ve dvou renaissančních štítech, z nichž nižší pozbyl již původní formy, širší pak dosud prolomen čtverhranným oknem s gotickým profilováním. V přízemí dva gotické vchody, otvírající se proti sobě do průjezdu valeně sklenutého, z nich portálek západní profilován je žlábkem mezi šikami.

Obr. 42. Hrádek. Kované dvéře z 15. stol.

Z vnitřní staré úpravy zachovaly se jedině polokruhové dvéře rázu 15. stol., 1·76 *m* vysoké, 0·79 *m* široké, pobité plechem a železnými pláty na kosočtverečná pole rozdělené; v nich střídají se tlačené štíty s jelenem, jednorožcem, pětilistou růžicí a dvojatou lilií. Střední pole zdobí větévková prolamovaná náplň, jemně pracovaná; v kříženích rýhované pukle. Dvéře s nečetnými ledurami jsou jinak dobře zachovány. (Obr. 42.)

Nižší stavení s tímto traktem souběžné a nuzným renaissančním štítem zakončené, sloužilo as za obydlí čeledi zámecké. Od náhonu na straně severní vede stará branka do dvora, z vnitřní brány na téže straně zachoval se jen levý pilíř s patníkem.

Na věži zámecké zavěšen jest zvon 0·52 *m* vysoký, průměru 0·72 *m*; týž má nápis:

Lásku hlásjm, mrtwých želím,
od
M. B. Koslera I. J. U. C. plnomocnjka.
1823.

Swornost
Bděla láska máti Ant. hraběnky Desfours,
dcer gegj Adlety, pak Františky prowdané toho
roku za Car. Sturmfeder swob. Pána z Oppenweilern
obau panugjcjch na Hrádku a Welharticjch.
Gegossen zu Prag von Carl Bellmann.

Nad osadou při silnici Sušické socha sv. Jana ze žuly na vysokém podstavci, na němž erb Desfourský a letopočet 1726.

Hůrka (Česká huť, Hurkenthal).

Gabriel J. A., l. c. 159. — Mareš Fr., České sklo 56. — Matriky od r. 1790.

Osada vznikla založením skelných hutí uprostřed hlubokých hvozdů po r. 1732.

KOSTEL SV. VINCENCE (farní od r. 1857) vystavěn nákladem majitele hutí Ignace Hafenbraedla, huťmistra v Hůrce a jeho synů r. 1789; věž k němu přistavěti dal pozdější majitel hutí Jiří Krištof Abele r. 1819, kterýž také r. 1820 kapli sv. Kříže s hrobkou při kostele založil.

Stavba skrovných rozměrů a bez zajímavosti. V západním průčelí věž s cibulovitou bání, loď obdélníková s plochým stropem a polokruhovým obloukem triumfálním, presbyterium polokruhové, zaklenuté konchou s okenními výsečemi, četná okna segmentem přepnutá zdobí nové figurální malby. Na klenutí presbyteria namalovány tři výjevy ze starého zákona v barokových kartuších, znázorňující oběti Kaina, Abela a Isaka, na stropu lodi sv. Ignacius (chatrná malba) s letopočtem 1789.

Hlavní oltář barokový, běžných forem z poč. 18. stol., přenesen byl sem z kostela kláštera dominikánského v Klatovech, na něm olejový obraz sv. Vincence působivého koloritu v partiích pleťových, z konce 17. stol. (draperie a pozadí přemalovány).

Kalich barokový, měděný, práce vytepávané a ladných forem z 18. stol.

Pacifikál měděný, stříbřený s paprsky zlacenými, tepaná práce rokoková z konce 18. stol.

Pamětní deska z šedého mramoru, empirová, hojně osazená drobnými, výborně litými námětky cínovými, pozlacenými, německý nápis na ní věnován jen posmrtné vzpomínce zakladatele kostela Ignace Hafenbraedla, † r. 1792.

Dva skleněné lustry a svítilny jsou pěknými výrobky zdejších hutí.

Zvony: 1. Průměr 0·70 *m*, výška 0·57 *m*, hladký, s uchy pletencovými jednořádkový opis při koruně ostře litými minuskulemi:

✠ Anno ✠ domini ✠ m ✠ cccc ° xvii ✠ magister ° petrus ✠ me ✠ fecit ° in ° antiqua ✠ civitate ° pra ✠

Na boku 14 *cm* vysoká postava Krista s beránkem v silném reliefu.

2. Průměr 0·50 *m*, výška 0·39 *m*. Jednořádkový opis got. minuskulem stejné velikosti a šablony jako u zvonu předešlého:

anno ✠ m ✠ cccc ✠ xiiii ✠ magister ✠ bartholome us ✠ me ° fecit ° in ✠ nova ✠

Na těle plochý relief sedící Madonny v řásnatém rouchu širokého vržení s děckem, výška 8 *cm*.

3. Průměr 0·39 *m*, výška 0·32 *m*. Kolem koruny got. majuskule následujícího seřadění: C D F E G N ✠

Kaple sv. Kříže s hrobkou jest prosté obdélníkové stavení s polokruhovou apsidou, ve kteréž oltář s velkým krucifixem a dvěma klečícími anděli v nadživotní velikosti ceny nevalné.

Jiřičná.

K ZÁMEČKU, prosté to stavbě s klenutým přízemím a s vrchním patrem s povalovými stropy (as ze 17. stol.) přistavěna na sever mezi lety 1719—1722 z vůle tehdejšího majitele Jana Ignáce Wideršperga KAPLE k uctění sv. Josefa a sv. Anny. Vnitřek její, nuzně upravený, obsahuje prostý, barokový oltářík s malovanými erby Trautmansdorfů a Wideršpergů na podstavcích postranních sloupků.

Zvonec nad kaplí, označený třířádkovým nápisem a erby, nepřístupný, pochází bez odporu z dílny Pricqveyovy v Klatovech.

Kašovice (Kašejovice).

Gabriel J. A., l. c. 172. — Sedláček Aug., l. c. XI. 123 (s vyobrazením).

Zříceniny TVRZE na malé výšině nad panským dvorem téhož jména, bez příkopu a náspu.

Zachovala se jedině severní polovice věžovitého stavení v podobě obdélníka 22·30 *m* dlouhého, 10 *m* širokého, z jehož podélné zdi vybíhají uvnitř dvě příčky, jimiž dvoupatrová budova od sklepů až k druhému patru rozdělena byla na tři mezi sebou dveřmi spojené a dřevěnými schody dostupné světnice (krajní 5·90 *m*, prostřední 5·10 *m* široká). V druhém patře byly jen síně dvě; v menší z nich spatřují se v koutě zbytky krakorců krbu, ve větší zachovalo se velké okno, jehož špaleta 2 *m* vys., 1 *m* šir., vyložena jest na venek ještě částí tesaného pažení jednoduše profilovaného druhé okno jest úzké. Spodní patra s úzkými okénky sloužila (tak jako v blízké, menší tvrzi Svojšické, s kterouž jeví velkou podobu) z větší části za komory a sýpky. Zdá se, že střední část prodlužovala se k jihu v podobě výstupku neb věže s hájeným vchodem, kterýž na této straně nade vš pochybnost byl založen; výběžky zdí, v základech dosud znatelné, tomu nasvědčují.

Tvrz, o jejíž prvních osudech zprávy se nezachovaly, byla již v 16. stol. zříceninou.

Kašperk (Karlsberg).

Panni Engelb. l. c. — Sedláček Aug. l c. XI. 163 (s půdorysem hradu). Heber Alex., l. c. I. — Gabriel J. A., Hrad Karlsperk.

Zříceniny pomezného hradu na severozápadním, strmém výběžku vrchu Ždánova (Zosum).

Hrad vystavěn byl z rozkazu cís. Karla IV. daného r. 1356, vedením stavitele Karlova Víta Hedbávného (Archiv český II. 182) na obranu hranic a uděleno majitelům jeho právo hrdelní a soudnictví krajské. Ostávaje brzy po založení téměř neustále v zástavě (jako držitelé zápisní jmenují se: Zmrzlík ze Svojšína a syn jeho, Zdeněk ze Šternberka, Jan z Vrabí, Bohuslav ze Švamberka, Jan z Roupova, Václav z Velhartic, Jiří z Lokšan, Ludvík Továr z Továru, Jan Vchynský ze Vchynic), posléze r. 1617 hrad, tehdy již pustý, koupí trvale přešel ve vlastnictví obce Hor Kašperských, v jejíž držení dosud ostává. Rozkaz cís. Ferdinanda III. r. 1655 daný, aby pevné hrady v zemi pobořeny byly, obec využitkovala v ten způsob, že vylámati a odnésti dala z hradu vše, co ještě nějakou cenu mělo, hrad pak vlastní zkáze zůstavila.

Založený na úzkém, dlouhém hřebenu, spadajícím příkře na všecky strany, bez valů a příkopu vnějšího, podobá se hrad v jistém ohledu malebným troskám Turnovským. Toliko před první branou vnější vyhozen jest příkop,

přes který vedl padací mostek. Brána byla hrotitá, s tesanou, nahoře vodorovně zakončenou obrubou. Za ní vstoupilo se do dolní ohrady a úzkou cestou podél hradby s pravé a svahem horního hradu po levé straně ku druhé bráně na západním konci, která s polovice vylámána, bývala též padacím mostem, pro vyzděný příkop se spouštějícím, hájena a úpravou svou podobala se bráně prvé. Touto vkročilo se do vnitřního nádvoří, úzké to prostory polovinu celé délky hradiště (116 *m*) zaujímající a od vlastního hradu širokým, nyní zasypaným, příkopem odděleného. Za tímto příkopem spatřuje se třetí brána, předešlým podobná, kterouž dostihne se vlastního paláce, při němž úzký parkán. Palác jest tvaru obdélníka 49 *m* dlouhého, 9 *m* širokého, na jehož každém konci jest velká, čtverhranná

Obr. 43. Kašperk.

věž; z těch východní, ve svrchní části pobořená, opatřena byla průchodem a světnicí v každém ze čtyř poschodí. Druhá věž, zdiva sic chatrnějšího, zachovala svrchní úpravu: vysedlé kamenné krakorce, pěkně tesané, jež nesly podsebití a nad tím zbytek jehlanové, z cihel sklenuté střechy. Vnitřní úprava bývala dosti nádherná; bohužel jsou veškerá okna věží i paláce téměř všeho tesaného ostění zbavena a z maleb, jichž stopy ve výklencích okenních se ještě v tomto století mnohé zbytky spatřovaly, dnes již nic určitého poznati nelze.

Na vedlejším kopci zbytky malé tvrze Hrádku (Oedschlössel), jejž považují mnozí za starší Kašperka. Účel jeho, hájení hradu kašperského, je patrný.

Kněžice.

ZÁMEK při panském dvoře v bezprostřední blízkosti Petrovic (posloupnost držitelů statku viz v Gabrielově Sušice a okolí), úpravná, ač bezslohová budova o jednom patře, zdá se býti stavbou z 18. stol. Místnosti přízemní jsou opatřeny klenutím, v prvním patře stropy rákosovými. V síních několik méně cenných obrazů olejových a podobizen duchovních hodnostářů ze 17. a 18. stol. Velká dvojkřídlová skříň baroková z dubového dřeva, dyhovaná s intarsovanými náplněmi.

Dolní Krušec (Unter-Körnsalz).

Gabriel J. A., l. c. 180. — Čechy I. 124. — »Missae in agenda defunctorum MDCCII.« s rodopisnými zápisy, psanými Bohumírem Danielem svob. pánem z Vunšvic r. 1715 (v zámku).

Statek v zemských deskách zapsaný, který v 16. stol. patřil k hradu Velhartickému a v jehož držení ve stoletích následujících vystřídali se různí rodové.

Na pozemku při okresní silnici pod statkem, kde stávala cihelna, nález popelnic jež odevzdány byly Česk. Museu.

Ve sklepě zámku nalezena na počátku tohoto století mramorová deska s řeckým nápisem, která uložena byla v Č. Museu. Viz o tom zmínku u Gabriela, str. 45 a Arch Pam. IV. 27. Deska je bezpochyby zapomenutý zde předmět ze sbírek známého genealoga a sběratele starožitností svob. pána Boh. Dan. Vunšvice.

ZÁMEK, velmi malebně položený v horském úvalu, s věží, kaplí a příslušnými hospodářskými staveními uzavírá čtverhrané nádvoří. Stavení zámecké jednopatrové, s mansardovou střechou a věží s cibulovitou bání, prosté všech architektonických ozdob, zdá se pocházeti ze 16. století; v 18. stol. přistavěny k němu v pravém úhlu stáje, r. 1832—1833 nynější kaple. Nad vchodem do zámku pískovcová deska s dvěma sdruženými erby sv. pánů Vunšviců a Schumanů, pod nimi nápis:

GOTTFRID DANIEL · FREYHERR · VON · WUNSCH
WITZ HERR · DER · STADT · UND · HERRSCHAFFT · RONSPERG
WASSERAU · | UND BERNSTEIN AM WALD · WIE AUCH UNTER UND
MITTERNKERNSALTZ UND | RAPPÆTITZ ERKAUFFT DIES GUTH DEN ·
29. SEPT: A: 1709 · STARB ZU PRAG IM 64.
IAHR · DEN 15. IUN · A · 1741.
MARIA FRANCISCA GEBOHRNE · FREYIN VON SCHUMANN · STARB ·
ZU · PRAG · NACH | EINEM FRON GEFUHRTEN LEBENSWANDEL DEN
25. APR · A · 1720 IM 25. IAHR | IOHANN ANTON CAIETAN FREYHERR
VO WUNSCHWITZ, HERR · AUF · UNTER · UND | MITTERNKERN-
SALTZ · UND RAPPÆTITZ SOHIER IN DIESEN · SCHLOSS DEN · 7. AUG:
A · 1710 GEBOHREN WORDEN · LIESE DIESE · SCHRIFFT · SEINEN ·
LIEBEN · ELTERN | ZUR · GEDÆCHTNUS A: 1742 EINHAUEN.

KAPLE dosti prostranná, uzavřená polokruhem a osvětlená na každé straně oknem barokového vykrojení, kryta je rovným stropem. Na oltáři barokový nástavec v podobě relikviární skříně s vkusnými ornamentálními řezbami a dřevěná socha sv. Jana Nep., 1·80 *m* vysoká, polychromovaná, věrná kopie sochy Rauchmüllerovy-Prokovovy na Karlově mostě v Praze, pochází od svob. pána Vunšvice (srovnej s historií sochy a oltáříku Dra. A. Podlahy v Methodu XXIV. 130.).

Ve věži dva těžce přístupné zvonky; větší lil Perner v Plzni, na menším čte se kolem koruny jméno zvonaře ZACHARIAS TIETTRICH IN PRAG, dole na okraji jméno a titul svob. pána Bohumíra D. z Vunšvic, kteréž jméno s erbem opakuje se v medalionu na plášti.

V zámku několik dobrých olejových obrazů, většinou z 18. stol., zejména zmínky zasluhuje obraz nizozemské školy 1·75 *m* dl., 1·30 *m* šir., na něm poloviční postava prodavačky potravin a dámy peníze přepočítávající, letopočet 1607, na noži signatura IF.

V zahradě kamenný erb Vunšvický, znamenaný:

G · D · F · V · W · FF ANNO 1722.

Mačice.

Ze staré tvrze připomínané již v 14. stol. nic se nezachovalo. Na její místě stojí nyní nové zámecké stavení.

Mokrosuky.

Sedláček Aug, l. c. XI, 124.

Prostá, ale malebná renaissanční stavba, skládající se ze dvou jednopatrových stavení, pravým úhlem k sobě postavených, z nichž větší uzavírá kratší stranu pravoúhlého poplužního dvoru, menší pak, jak se zdá, současně s vlastním zámkem založené, sloužilo buď účelům administračním aneb za obydlí výměnkářské. Obě stavení zdobena jsou v čelech malebnými renaissančními štíty. Malá mezera mezi nimi zastavena byla původně as branou, kterou se do dvora jezdilo; podjezd jest však nyní zazděn a přeměněn ve stáje, stavení pak do rovné čáry s vedlejšími budovami přivedeno.

Vnější strany zámku obstupuje v prvém patře otevřené loubení o desíti obloucích na straně jižní (obr. 44.) a čtyřech v čele východním, spočívajících na čtverhranných pilířích s pravoúhlými zářezy v koutech; křížové klenby arkád sneseny a nahraženy dřevěným, nuzným stropem; západní třetina zámku, ve které se nalézaly byty pro čeleď, špíže a kuchyně, je bez loubení. Nynější podjezd na této straně vznikl pozdějším probouráním jednoho

klenbového pole. Z nároží arkádového výstupek na způsob bašty polokruhem zakončené (pozdější přístavba) býval někdejší zámeckou kaplí.

Do zámku vstupovalo se ze dvora jednoduchým polokruhovým portálkem, jehož tesané pažení, zdobené na každé lícní straně třemi růžicemi, dosud se zachovalo; starou archivoltu nahražuje však pozdější překlenutí. Přízemí obsahuje sklenuté stáje a komory. Primitivním schodištěm dostupuje se nízké předsíně hořejšího patra, odtud otvírají se dvéře do kuchyně nad schodištěm, k čeledníkům po straně pravé a na loggii po straně levé. Z loggie vedou prosté dvéře s tesaným pažením a vkusným, ač kusým jen kováním do vnitřních místností panských. Tyto jsou nyní prkennou podlahou přeměněny na dvě patra a slouží za sýpky. Velká okna, otvírající se s jedné strany do loggie, na straně protější pak do dvora, jsou vesměs zazděna a jen úzké otvory k větrání v nich ponechány. Místnosti byly původně tři o stejné šířce 8·60 *m*, z těch velká síň, mající na každé podélné straně čtyry okna a v obou čelech po východu, byla 16 *m* zdélí; dvě vedlejší síně probouráním příčky tvoří nyní jedinou prostoru 13 *m* dlouhou; původně byla větší z nich osvětlena ze dvora dvěma okny, menší nárožní, čtyřmi okny, z nichž dvě otvírala se na východní loggii.

Zda byly stropy povalové aneb na rákos omítnuté a štukovým dílem, jehož zakladatel na jiných stavbách jím podniknutých hojně užíval, vyzdobeny, nedá se dnes s určitostí říci. Tolik jisto, že dřívější strop byl

Obr. 44. Mokrosuky. Zámek.

Obr. 45. Mokrosuky. Pohled na zámek (od jihu).

Obr. 46. Mokrosuky. Pohled na zámek (od východu).

značně vyšší. Stopy maleb, ani památky výzdoby plastické nikde se nezachovaly.

Zámek postaven byl buď Volfem Gothardem Perglarem z Perglasu, buď jeho synem Václavem Otokarem na sklonku 16. století; v 17. stol. připojen trvale k panství Velhartickému. Obehnán byl při založení vodním příkopem, kterýž však později až na náhon při straně východní byl zavezen a vyrovnán.

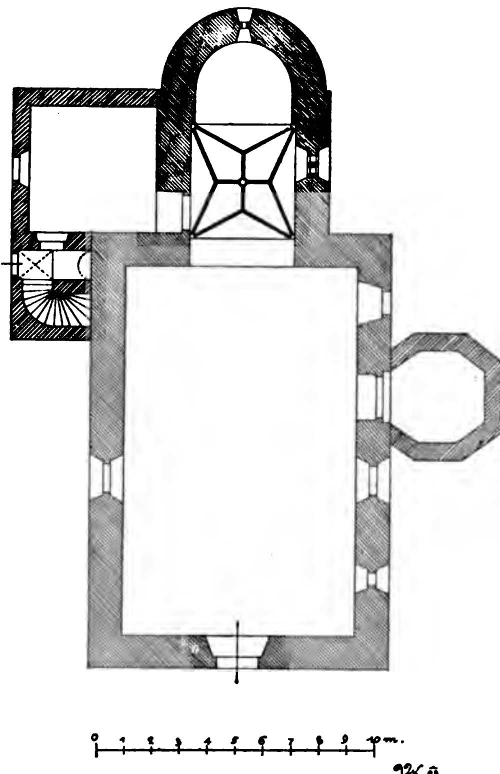
Mouřenec (Sct. Maurenzen).

Grueber Bernh., l. c. IV. 38; Pam. Archaeol. IX. 145. Kuchynka Rud., Method XVIII. 85 a Šumavan r. 1893. 222 a 234. — Trajer Joh., l. c.; Braniš J., Archaeol. Pam. XVII. 211 a Dějiny středov. umění I. 51 — Matriky od r. 1687. — Pamětní kniha od r. 1806, starší shořela.

Jméno osady při farním kostele sv. Mořice, kterýž uvádí se již r. 1360 jako farní Nového městečka (Nova civitas) a Rojska (Rajské), osad bezprostředně vedle sebe ležících.

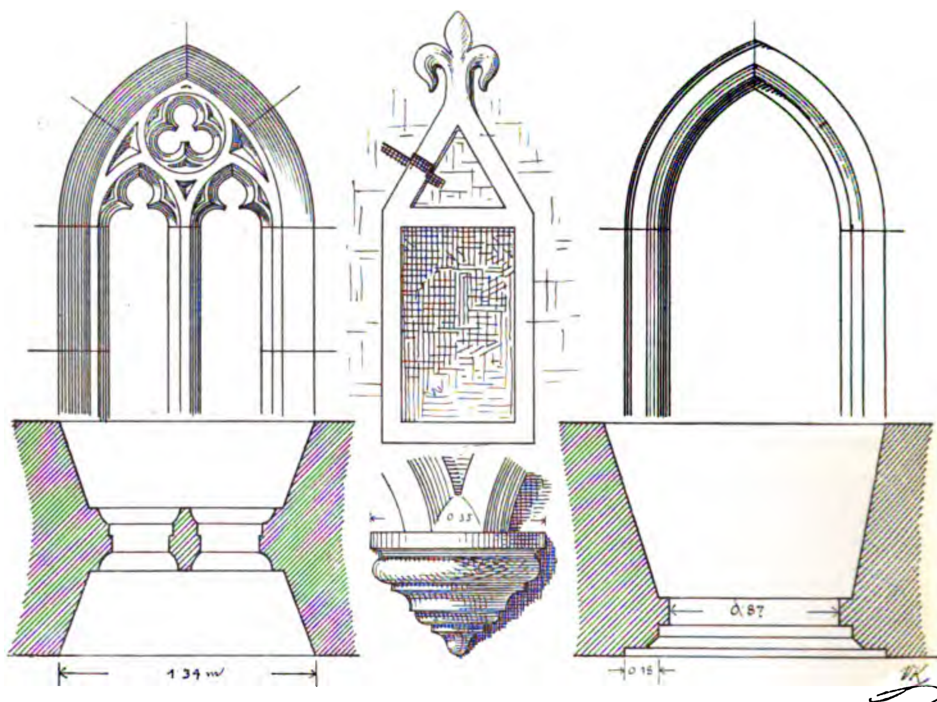
KOSTEL SV. MOŘICE je zajímavá románská budova, zvedající se na strmé stráni nad řekou Otavou; vznik jeho souvisí s duchovní správou Sušického okolí klášterem Windberským v Bavořích v 12. a 13. století. Stavba doznala jistých proměn v 15. stol. překlenutím presbyteria a gotisováním oken, v 18. stol. přístavbou kaple k lodi, prodloužením této o třetinu směrem západním, stavbou sakristie s oratoří a umrlčí kaple na hřbitově.

Stavba orientovaná z lomového kamene (břidlice a ruly), omítnutá, má hladký štít v západním průčelí, v němž zasklenný výklenek se sochou sv. Mořice, pod tím obyčejný vchod. Z jižní strany obdélníkové lodi vystupuje nižší oktogon kaple s jehlancovou střechou; zdi prolomeny zde třemi okny různých tvarů: první při empoře malé, půlkruhem sklenuté zdá se býti přenesené sem původní okno románské, prostřední je vrcholení segmentového, vý-

Obr. 47. Mouřenec. Půdorys kostela.

chodní pak, gotické, má tesané ostění, profilované rovnými ploškami. Užší presbyterium osvětleno jediným oknem na straně jižní, kteréž zdobí pravidelná kružba s trojlistem na kamenném prutu; nad ním zvedá se kamenná věž, krytá novým šindelovým jehlanem a prolomená v nejhořejším patře na všech stranách podvojnými okny románského způsobu s prostými zděnými pilířky a polokruhovými archivoltami. Závěr presbyteria tvoří polokruhová, 4·37 *m* vysoká apsida, architektonického článkování a ozdob prostá a jediným jen románským okénkem v čele prolomená; žlábkovaná římsa zdá se býti ještě původního založení.

Obr. 48. Mouřenec. Výprava oken, sanktuarium a konsol v choru.

Loď, uvnitř 13·30 *m* dlouhá, 8·40 *m* široká, opatřena jest rovným stropem, oblouk triumfální, tupě lomený a ve světlosti 3·78 *m* široký otvírá se do presbyteria stejně s ním širokého a 5·20 *m* dlouhého, klenutého čtyřpaprskovou hvězdou; žebra, jednoduše vykrojená, opírají se ve výši 3·90 *m* o kuželové konsoly, dvakrát oblounem a žlábkem mezi nimi přepásané, a sbíhají se v hladkém svorníku. Z presbyteria vedou prosté dvéře vlevo do sakristie; na téže straně jednoduché sanktuarium s liliovitou akroterií. Závěr choru tvoří concha, sklenutá nad prodlouženou prostorou polokruhové apsidy, která na každé straně o malý ústupek se zúžuje.

Mimo hlavní oltář, barokový, z 18. stol.,*) na němž olejový obraz sv. Bartoloměje (novější) a nad ním sdružené erby svobodných pánů z Villani a rytířů Bomalů, jsou v lodi dva menší barokové oltáře s obrazy sv. Karla Boromejského a sv. Linharta a větší oltář Rodu Kristova s dobrým olejovým obrazem a erbem Boryňů ze Lhoty, při němž písmeny I · F · B · D · L · vztahují se k jménu zakladatele oltáře z prvé polovice 18. stol.

Socha Madonny na půlměsíci, s Ježíškem, 1·10 *m* vysoká, poněkud stlačených poměrů a kornatého řasování roucha, jinak vyspělou technikou řezaná práce z prvé polovice 16. stol., polychromie a zlacení nové. (Obr. 49.).

Obr. 49. Mouřenec. Soška P. Marie z 16. stol.

Socha sv. Mauritia v rytířské zbroji, opřeného o štít, 1·60 *m* vysoká, původní polychromie; velmi dobrá řezba ze století 15., kdysi na hlavním oltáři, nyní ve výklenku kostelního štítu umístěná.

Kasule zlatohlavová s uzlíčkovým hedbávným vyšíváním, zajímavá pěkným vzorem ornamentálním, z 18. stol.

Náhrobník nad hrobkou před hlavním oltářem jeví stopy tří erbů, z nichž znatelny znaky svobodných pánů Dejmů a Boryňů ze Lhoty (z 18. stol.).

Menší deska mramorová s erbem svobodných pánů z Villani a německým nápisem, který se vztahuje k úmrtí Jana Františka Karla z Villani, syna Františka Karla Ignáce sv. p. z Villani na Kundraticích a Dobré Vodě a manželky jeho Marie Anny, rozené Bomalové z Bomalu; letopočet 1731.

Jiná deska epitafní kuráta Josefa Jak. Gerla se znakem, z konce 18. stol.

Žulová křtitelnice bez podstavce (při vchodu do kostela) tvaru polovice ellipsoidu, z 13. stol.

Zvony: *1.* Výška 0·59 *m*, průměr 0·70 *m* ulit byl od *Václava Pernera* v Plzni r. 1857.

2. Výška 0·50 *m*, průměr 0·63 *m*, ucha i boky hladké, opis kolem koruny majuskulemi:

❀ MATHEVS IOHNS ❀ LVCAS ❀ MARCVS

Ze 14. stol.

---

*) Při opravě oltáře r. 1897 užito výrobků místního sklářského průmyslu (sloupy žlábkované, hmotné svícny a j. z hutě Annathalské)

3. Výška 0·35 *m*, průměr 0·44 *m*. Kolem koruny letící dvojice andílků s věnci a palmami, osmkrát se opakující; na jižním boku relief sv. Mauritia, nad jehož hlavou INRI, pod obrazem S: MAURITIUS; na protější straně sv. Florian, na východním boku v erbu lev s mečem, nad ním písmeny: M: N: C: B: V: B: (Max Norbert C. Bomal von Bomal), pod erbem letopočet 1746; na jižním boku vkusná kartuš s nápisem:

FVSA · | A ZACHARIA · DIETRICH | VETERO PRAGÆ.

Lijecká práce velmi pečlivá.

V kostnici (umrlčí kapli) čtyři žulové náhrobníky vyšlapané, na jednom stopy znaku Bomalovského a Andlavského; na chudičkém oltáříku renaissanční tabernakl s malovanými sdruženými erby (Bomalovským a Andlavským) a nápisem:

I · L · V · B ·
(Jan Ludvík z Bomalu na Vatěticích).
H · C · F · V · B
GEBORNE
BARONESIN
VON · ANDLAV
1707.

Nezamyslice.

Růžička H., Chronicon breve Brewnoviense et Braunense. — Chanovský Alb. Vestigium Boëmiae Piae, 26. — Časop. Die Kirchliche Kunst 1898, 141. — Mittheil. der k. k. Central-Com. 1879, LXXV.; 1891 not. 159, p. 177. — Schaller Jarosl., l. c. III. 157. — Sommer Joh., l. c. 189. — Trajer Joh., l. c. — Gabriel J. A., l. c. 204., Archaeol. Pam. IV. 26. — Kuchynka Rud., v Šumavanu XXVI. 221 a 234. — Braniš Jos., l. c. II. 124, 154 a Archaeol. Pam. XVII. 213. — Pamětní kniha farní z r. 1845. — Matriky od r 1672.

Starobylá osada připomíná se již r. 1045 jako majetek kláštera Břevnovského, jemuž dostala se údělem s několika okolními vesnicemi od knížete Břetislava. Klášter dosazoval na zdejší faru členy svého řádu a dal podnět k stavbě nynějšího znamenitého kostela. Osada dostala se po bouřích husitských v držení pánů z Risenberka, kteří kostel obořený a zpustošený opravili a nové zvony pořídili.

KOSTEL NANEBEVZETÍ P. MARIE (farní) velikostí i uměleckou cenou patří k pozoruhodným památkám stavitelským v jihovýchodních Čechách.

Na kostele pozorovati lze tři doby stavební: nejstarší době (13. stol) přináleží zdivo lodě chrámové a ona část starého choru, která bezprostředně k ní přiléhajíc, tvoří nyní samostatnou střední síň chrámovou, též i věž, vyjma přistavěné svrchní patro, patří první periodě stavební; druhé době patří presbyterium s oběma příčními rameny a se závěrem chorovým, jakož bylo založeno po stržení polygonálního závěru starého

kostela panem Půtou Švihovským z Risenberka v druhé polovici 15. století; posléze pak na počátku 17. stol. loď, do té doby rovným stropem opatřená, sklenuta byla, ku kterémuž cíli zvenčí přistavěny byly opěráky; stalo se tak za Jindřicha Kolovrata Libštejnského. R. 1736 kostel vně i uvnitř opraven a věž před tím dřevěná (rozuměj kryt) složena a nově vystavěna, vyvýšena pak r. 1800. Kdy stržena byla věž, stávající již od prvopočátku a ještě v 17. stol. (viz obraz z r. 1626, chovaný na faře) v jižním rohu západního průčelí, zaznamenáno není; podobně neznámo, kdy zrušena

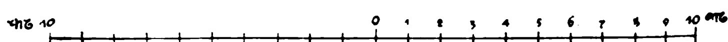

Obr. 50. Nezamyslice. Kostel Nanebevzetí P. Marie.

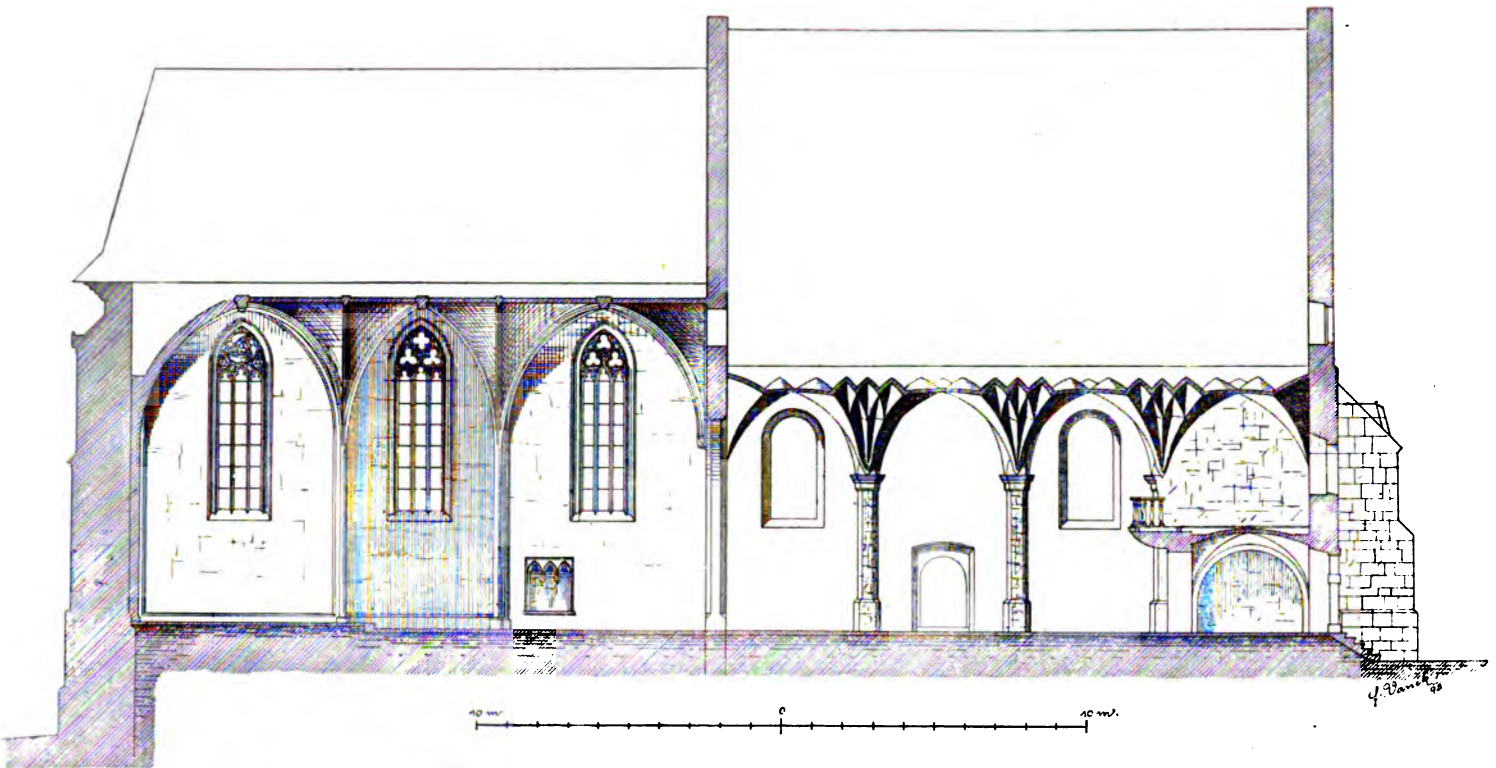
byla věž v severním rohu téhož průčelí, která tam dle podání lidového i dle pravidel stavitelských asi původně stávala; bližším ohledáním zdiva zjištěno, že jí tam od 15. stol. již nebylo. V nejnovějším čase zrušeny byly: kostnice z r. 1732, kaple sv. Antonína z Paduy, jež stávala před jižní kobkou, a kaple sv. Karla Bor. z r. 1815.

Stavba orientovaná, z lámaného kamene, vyjma kvádrové hrany a opěráky, omítnutá; příkré krovy, omezené v lodi zděnými štíty, kryty jsou prejzy.

Věž, značně vysoká a krytá jehlancovou střechou, umístěna jest mezi lodí a severním příčním ramenem choru, od něhož je ale dělena mezerou 0·50 *m* širokou; v přízemí kobka žebry křížem sklenutá, v 3. patře spatřují se na všech stranách zazděná podvojná okna románská 1·90 *m* vys., 1·40 *m* široká, s polokruhovými oblouky, jichž zevní kvádrová obložení na hranách

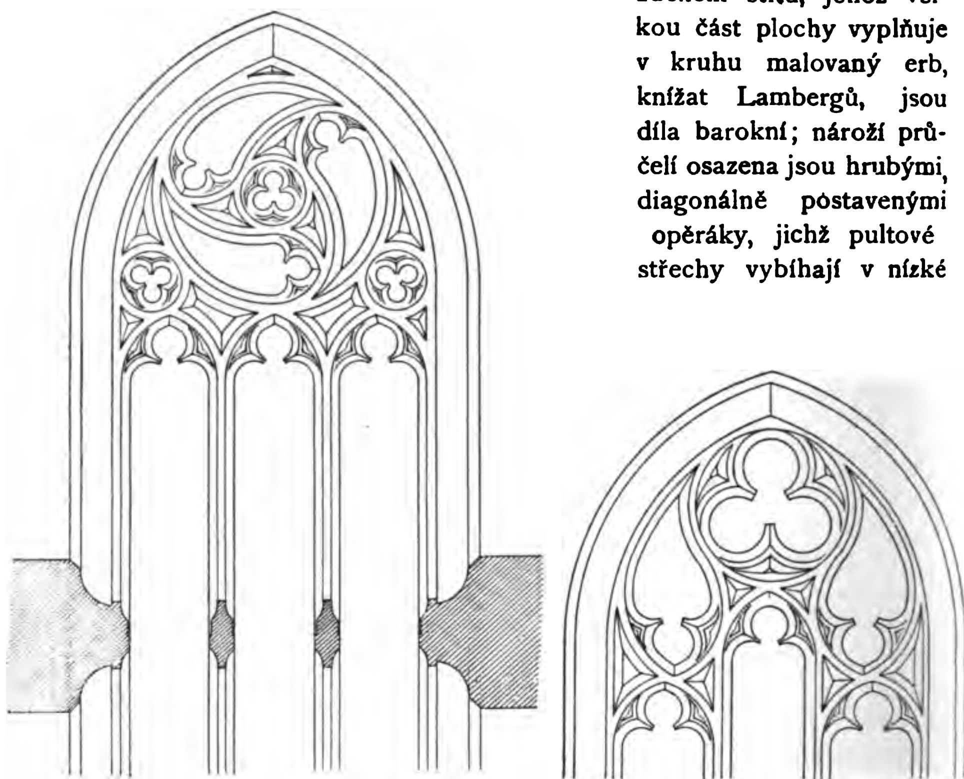
Obr. 51. Nezamyslice. Půdorys kostela.

Obr. 52. Nezamyslice. Podélný řez kostela.

byla skrojena (zbytek na jižní straně), dříky byly čtyřboké hranoly, hlavice (byly-li jaké) se nezachovaly. Síla zdiva věže nahoře i v přízemí 1·06 *m*; odtud až po vrchol zdivo novější.

Loď chrámová, opatřená trnožem, tvoří obdélník, v jehož západním průčelí je hlavní vchod, dostupný po pěti schodech. Tento vchod, jakož i okno nad ním, segmentem sklenuté, a okrouhlé okno, prolomené již ve zděném štítu, jehož velkou část plochy vyplňuje v kruhu malovaný erb, knížat Lambergů, jsou díla barokní; nároží průčelí osazena jsou hrubými, diagonálně postavenými opěráky, jichž pultové střechy vybíhají v nízké

Obr. 53. Nezamyslice. Kružby okenní.

lomeničky. Podélné zdi prolomeny byly na každé straně třemi okny, z těch prostřední v původní gotické formě byla zazděna, ostatní rozšířena na 2·06 *m* a polokruhem překlenuta; dva opěráky mezi nimi (pozdější), hladké, bez architektonické tvárnosti vystupují ze zdiva, jakož i okrouhlá točitá schodiště, jimiž vchází se na kruchtu. Vchod na straně jižní, kobkou zastavený, jest architektonicky bezvýznamný, protější zazděn byl při zakládání oltáře sv. kříže.

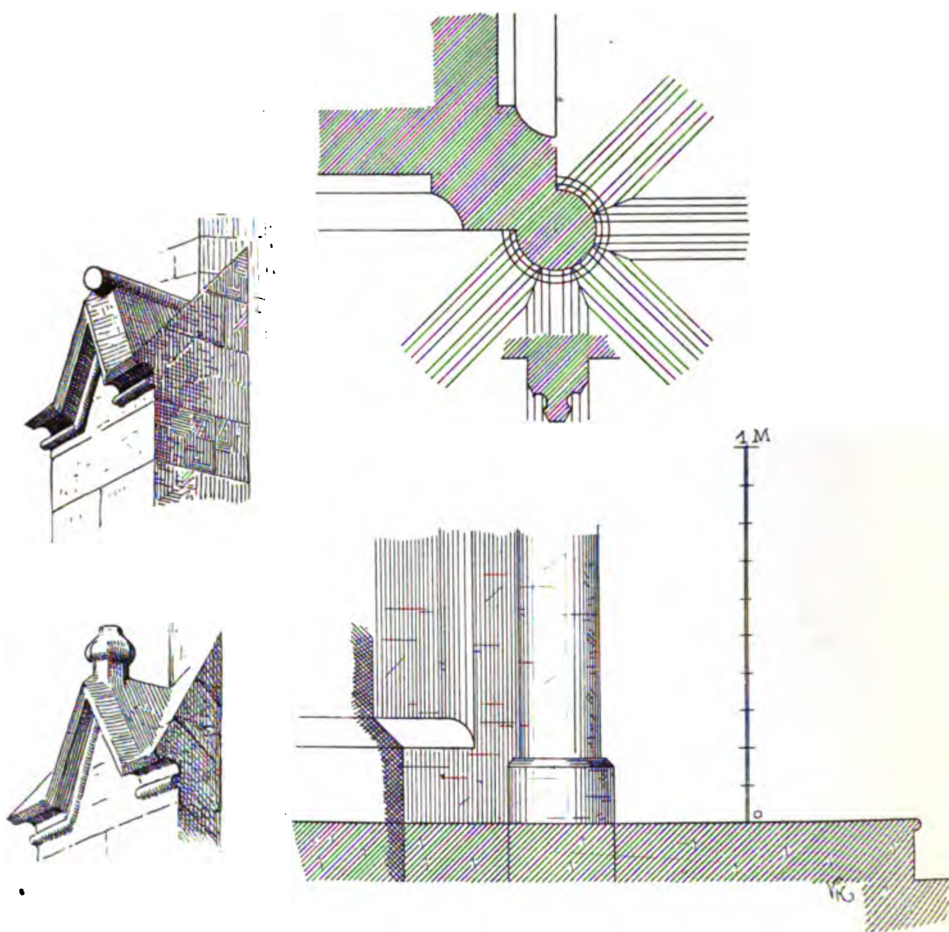
K lodi pojí se na východ původní, užší presbyterium, tvořící nyní samostatnou kobku středovou; staré toto presbyterium bylo původně nižší, ale při přestavbě v 15. století i tato část zvýšením klenby s novou stavbou v jediný celek spojena a též společnou střechou s jediným slemenem pokryta byla. Na straně jižní prolomeno do této síně trojdílné

Obr. 54. Nezamyslice. Vnitřek kostela.

okno gotické s barokisovanou nyní kružbou. Vlastní presbyterium tvoří dva prostupující se obdélníky, z jichž nároží vystupují diagonální opěráky; jižní čelo příčního ramene oživuje trojdílné okno s kružbou barokisovanou, k protějšímu ramenu přiléhá sakristie plnou jeho šíří 7·54 *m*. Chorový závěr, pravoúhlý, prolomen jest čtyřmi velkými okny ušlechtilých poměrů, jichž kružba, opřená o dva pruty, všude stejná, vyplňuje tupě lomené

oblouky (viz obr. 53.). Dva opěráky v nárožích, diagonálně položené, a opěrák mezi okny východního průčelí profilovány jsou pouze na straně lícní žlábkovaným trnožem s ústupkem v poloviční výši, z jich pultových krytin vystupují lomeničky vybíhající v pupencové výčněly (odchylku činí opěrák jižního příčného ramene, kde na slemenu položen originelně váleček). Tato východní část nemá trnože a římsa její jest již baroková.

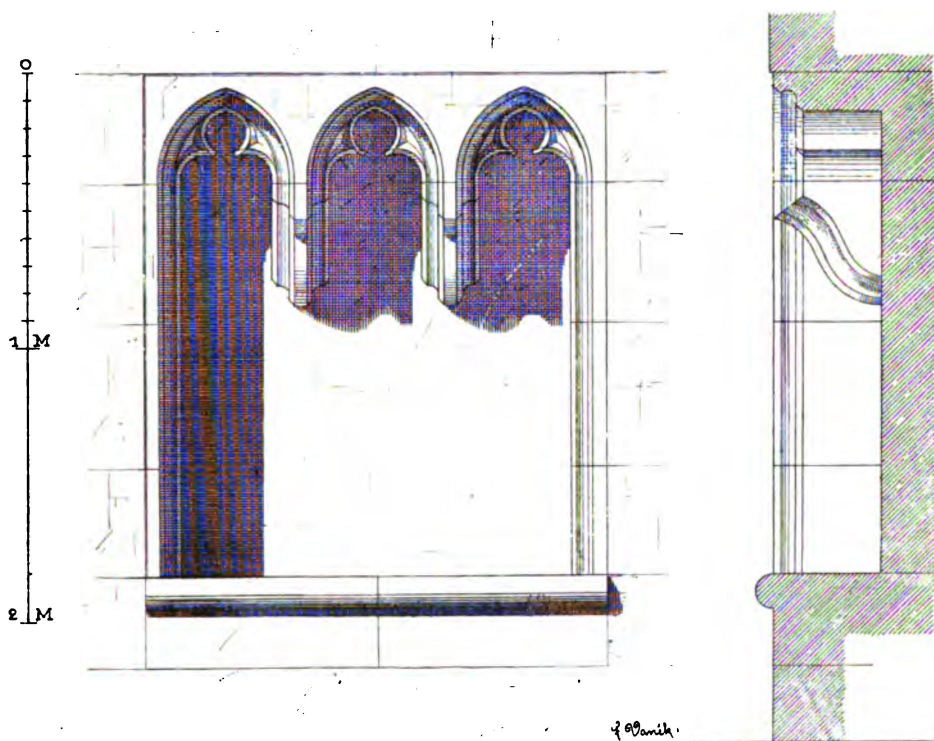
Obr. 55. Nezamyslice. Vrcholení opěráků.

Obr. 56. Nezamyslice. Nárožní přípora a patka.

Vnitřek. Síň chrámová, 19 *m* dlouhá, 12·43 *m* široká, dělena jest třemi páry pilířů na tři lodě, z nichž prostřední jen o půl metru širší jest obou bočních. Ze čtyř travée klenbových zabráno jest travée západní hudební emporou; tato spočívá na třech hladce křížem sklenutých sklepeních, jež otvírají se do lodě polokruhovými oblouky; nad krajními sklípky zvedaly se původně nevysoké věže, z jichž vrchních kobek též hladce křížem sklenutých otvíraly se plné polokruhové oblouky do lodí bočních; toto původní zařízení shledává se ještě u bývalé věže jižní, severní věž i s kobkou sne-

seny byly, tak že klenutí lodní pokračuje zde až k západnímu průčelí. Pilíře čtvercového průřezu s hranami silně skrojenými zvedají se z prostých soklů do výše 5·10 *m*, kdež přepásány renaissanční římsou přejímají sklípkové klenutí, tvořící nad loděmi jedenáct čtyřpaprskových hvězd s příslušnými kosočtverečnými výplněmi. Klenutí, ve všech prostorách stejně vysoké, cihelné, 0·16 *m* silné, provedeno jest technikou dokonalou; na stranách podélných opírá se o pilastry, tvarem podobné pilířům lodním.

Oblouk triumfální, tupě lomený, vyložen jest třemi stranami osmiúhelníka; za ním otvírá se prostranné presbyterium v podobě

Obr. 57. Nezamyslice. Sedilium.

kříže 18·00 *m* dlouhého a v příčním ramenu 15·5 *m* širokého. Rameno hlavní osy skládá se ze tří travée, z nichž přední jest původním presbytářem, 7·50 *m* širokým, od něhož polygonální závěr (základy pod dlažbou) při přestavbě v 15. stol. byl odbourán, klenba stržena a novou, vyšší a stejně s ostatní částí vysokou, nahražena. Klenba této síně i tří vedlejších travée příčního ramene jest křížová a dosahuje v hladkých závěrnících 10·68 *m* výše; žebroví vystupuje z oblých přípor, podložených vykrouženými na hranách lesenami, kteréž táhnou se dále po zdích jako obruby. Žebra, profilovaná lícní ploškou a žlábkem na šikmých bocích, vystupují bezprostředně z přípor a pouze v koutech při oblouku triumfálním opírají se o hladké kuželové konsoly. V téže síni na pravé straně zachovalo se staré

Obr. 58. Nezamyslice. Sanktuarium.

sedilium o třech lomených obloucích (viz obr. 57.); trojdílné okno nad tímto sediliem jest z 15. stol., původní kružba však jest zbarokisována; severní strana přiléhající k věži, jest až do vrcholu hladká. Příční rameno choru osvětleno jest trojdílným oknem v jižním čele, ve zdi strany protější prolomeny dvéře do přistavěné sakristie.

Chorový závěr, o stupeň zvýšený a hojně čtyřmi trojdílnými okny osvětlený, sklenut jest žebry v trojích paprscích ze středních závěrníků k rohům a k středu závěrové zdi vedenými. Při levé straně zvedá se do znamenité výše 6·70 *m* žulové gotické sanktuarium, výborné dílo kamenické z doby Vladislavovy: válcový dřík nese troje tabernakula nad sebou, zdobená po stranách opěráčky s fiálami a zakončená vlnitými, hojně kraby osazenými vimperky; pod spodním tabernakulem spatřují se tři erby: pana Půty Švihovského, jeho manželky Bohunky z Mezeříče a níže mezi nimi erb Dubských z Třebomyslic (snad matky pana Půty aneb fundátora z tohoto rodu).*) Celá věžovitá stavba sanktuaria, jehlancovitě na dvě líce založená, vybíhá v hlavní fiálu a končí křížovou kytkou (obr. 58.).

Hlavní oltář, nádherná gotická architektura s dvěma křídly, v nichž plastické výjevy ze života Mariina, jest díla nového a spolu s kazatelnou zhotoven dle nákresu arch. *Jos. Mockra.*

Dva boční oltáře v křížové lodi, barokové stavby běžného rázu z 18. stol. vykazují slabou sošnickou práci řezbáře *Ignáce Homra z Dobré Vody*, na levém jest olejový obraz stětí sv. Barbory od *Müllera* z konce 18. stol. (v barvě dobrý), na pravém sv. Anna od *Herzoga* v Plzni z r. 1879. Na jiných dvou oltářích v lodi, pocházejících z téže doby a dílny olejové obrazy druhdy slušné umělecké hodnoty, ale přemalováním poškozené: Smrt sv. Václava a vynesení mrtvoly sv. Jana Nep. z vody.

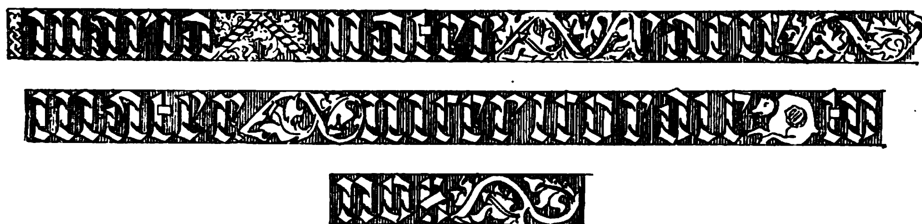
*) Vilém z Třeb. r. 1411 často se jmenuje ve fundačních listinách kostelních jako dobrodinec.

V levé boční lodi oltář barokový, na něm 2·60 *m* vys., 2·30 *m* šir. obraz Umírajícího Krista v účinné scenerii: Kristus s hlavou skloněnou na kříži s prohnutým břevnem příčním, v levo omdlévající Matka Boží, již podpírá Jan, u nohou kříže klečí a ruce spíná Maří Magdalena, v pravé polovici stojí Jan Křt., drže levicí knihu, ukazuje pravicí na Krista, při ruce nápis: ILLVM OPORTET CRESCERE, ME AVTEM MINVI, pod křížem beránek s kalichem, na břevně letopočet 1652. Obraz zdá se býti kopií originálu ze 16. stol. a jest, vyjma levou skupinu a pozadí, přemalováním poškozen.

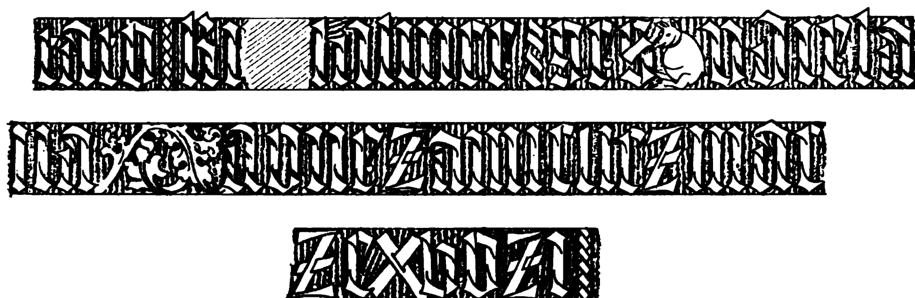
Nad vchodem olejový obraz Nanebevzetí P. Marie v bohatě řezaném rámoví (střed bývalého hlavního oltáře), 3 *m* vys., 2 *m* šir., světlého koloritu, vyspělé techniky, ale ceny prostřední.

V presbytáři dvě dřevěné, barokové vázy na kamenných podstavcích, 1·60 *m* vysoké, bohatě ornamentované, na levé sousoší Křest Kristův, na pravé sv. Barbora (symboly křtu vodou a ohněm).

Křtitelnice cínová, tvaru zvonového, na třech vousáčích vybíhajících v tlapy; nádoba bez víka 0·64 *m* vys., průměr 0·55 *m*, víko hladké, soška na žaludovém knoflíku ulomena. Pod hořejším krajem vyrytý opis páskovými minuskulemi:

kolem dolejšího kraje:

t. j.: tato kr(ti)talnice ges(t) vdielana do nezamiſlicz marze bozi;

intercolumnia vyplňují ornamentální bodlákové kotouče, na jiném místě obrázek medvěda a na dvou jiných groteskní obrázky vepře. Na hladkém boku vyryt letopočet 1\10 (1510). Vyobrazena v Mitth. der Centr.-Com. 1879, LXXIII.

Kalich 22·5 *cm* vysoký, kupa stříbrná, zlacená, obložena stříbrným pláštěm jemné, prolamované a vytepávané práce z druhé polovice 17. stol.; měděná, hladká noha je pozdější.

Socha Madonny s Ježíškem (střed kdysi hlavního oltáře), 2·04 *m* vysoká, polychromie a zlacení ne již původní. Madonna drží v levici nahé dítko s jablkem, v pravici žezlo (barokové), s pod řasnatého závoje, splývajícího s hlavy Madonny a vykasaného do šíře dvěma uzly, šlehají blesky do tří přemožených pohanů, svíjejících se pod půlměsícem, na němž Madonna stojí; zář a koruny jsou přímětky pozdější. Cenná řezba z druhé polovice 15. století (obr. 59).

Obr. 59. Nezamyslice. Madonna z 15. stol.

Soška Ukřižovaného, alabastrová, tělo 35 *cm* dlouhé trup až po kolena celistvý, končetiny uražené lze dobře spojiti a doplniti; výborná sochařská práce jemného provedení ze 17 stol. (obr. 60.). K ní přináleží alabastrová soška sv. Jana evang., postava 36 *cm* vysoká, méně podařená (levá ruka ulomena.

Zvony: 1. Výška 0·96 *m*, průměr 1·33 *m*, ucha spletená ze dvou hadích těl s hlavičkami vousáčů; opis majuskulemi v jedné řádce: x LAVDATE DOMINVM IN SONO TVBE x LAVDTE EVM IN PSALTERIO ET CITHARA x LAVDATE EVM IN TIMPANO ET CORO LAVDATE EVM 1 · 5 · 38. Pod tím vlys z visutých lilií a jetelových lístků (obr. 61.), na jižním boku Kristus na kříži 18 *cm* vys., s každé strany medalion s hlavami muže a ženy ve věnci vavřínovém (fundatorové), na straně protější Madonna s Ježíškem v paprskové gloriole.

2. Výška 0·66 *m*, průměr 0·82 *m*, opis ve dvou řádkách nedokonale vylitými minuskulemi:

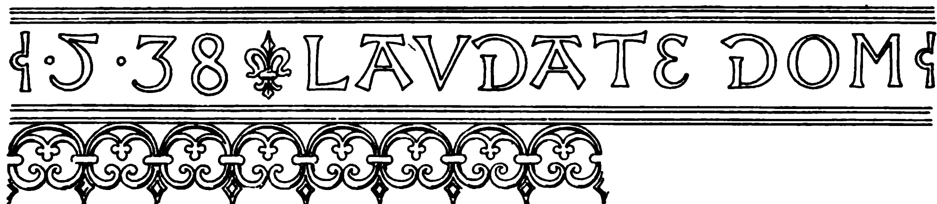
x Anno x domini x m x Cccc x xxvi § Qui x me ◊ fecit x magister ◊ bartholomeus x nomen x habet x in x civitate pra

Obr. 60. Nezamyslice. Alabastrová soška Ukřižovaného.

ge x cit x laus x deo x patri x omnipotenti x et x beate x marie x cemper x virginis x et x omnibus x sanctis x et x canct x pod tím velmi nezřetelná figurka sv. Václava.

3. Výška 0·55 *m*, průměr 0·70 *m*, na boku obrázek sv. Jakuba, opis v jedné řádce got. minuskulemi: Anno x m x Cccc x xxvi x Vois me x fecit x magicter x bartholomeus x nomen x habet x in x praga x

Obr. 61. Nezamyslice. Část nápisu na 1. zvonu.

Náhrobníky v lodi: 1. Žulová deska 1·44 *m* dlouhá, 0·87 *m* široká, nápis v sedmi předních řádkách vypouklými literami, v ostatních rytými majuskulemi římskými: ⊕ 16 · 15 ⊕ | W SoBoTV PRZE | DNOWM LEM VM | RZELA VROZNA PANI | MANDEL[E]NA NAHO | RVBSKA ROZEN | A Z SSENRE[I]TV OPVLN[O] | A TvTO PoCHOVANA GEST | PAN BVH RACZ DVSSI GE | GI MIL[O]STIW BE · · TII.

2. Žulová deska 1·32 *m* dl., 0·75 *m* šir.: ANNO · DNI 1617 | IOANNES HRZE | BLOVSKY PRESBY | TER PROTHONO | TARIVS APOSTO„ | LICVS COMES PALA„ | TINVS EQVES HIERO„ | SOLYMITANVS BENE | FACTOR ECCLÆ HVIVS | HIC IACET | ORATE PRO EO ××× pod tím kalich ratolestmi ovinutý.

3. Deska ze šedého mramoru, nápis úplně vyšlapaný, ve spodní polovici erb Ježovských (dle pamětní knihy farní asi Břeňka Ježovského na Železném a Kalenicích).

4. Deska mramorová 1·50 *m* dlouhá, 0·70 *m* široká, v erbu hovězí hlava, opis got. minuskulemi vyšlapaný (doplňky dle pamětní knihy): . . . . (Alžběta Gežovská) R(ozená) Rado | wna z Swarowa ziwot | Swug dok(onala maje wěku sweho . . .).

5. Fragment s erbem Příchovských.

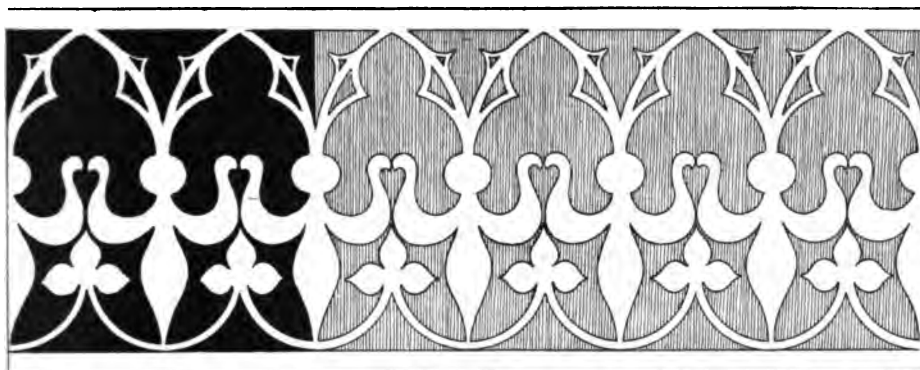
6. Náhrobník mramorový, 1·60 *m* dlouhý, 0·84 *m* široký, v erbu klikaté vodorovné břevno, nápis jedenácti řádkami: LETHA PANIE 1670 | DEN PAMATNY S: WACLAWA | TO GEST 28 SEPTEMBRVM„ | „RZELA VROZENA PANI ANNA | KWOSOWA : ROZENA BAVCHWAL | KA Z HRADKV KTERAZTO MIELA | WIEKV SWEHO 58 LETH TIELO GE | GI TVTO POCHOWANO GEST GE | GIZTO DVSSI PAN BVH RACZ | MILOSTIW BITI A VPOCZET WO | LEZNIJCH | BOZICH PRZI„ | „GITI . . . HT.

7. V křížové lodi nad hrobkou rytířů Ježovských z Lub kusá deska náhrobní s nápisem: CRIPTA ANTI | QVA FAMILIAE EQVIT | VM GEZIOWSKY DE . . . (LVBE . . . | . . . ILLVSTRI AC . . . | . . . ZDENEK . . . | GEŽOVSKY DE LVBE ET KALLENIC | ANNO SALVTIS M)DCLXII ERRECTA (ORA)TE PRO OMNIBVS IN EA QVI | ESCENTIBVS, pod tím úlomek erbu.

8. Před kostelem žulová deska 1·32 *m* dlouhá, 0·74 *m* široká, nápis zní: LETHA PANIE 1712 DNE | 2 MARTI VSNVL W PANV | A ZDE POCHOWAN GEST | PAN IAN THOB TINTIERA | WIEKV SWEHO 74 LETH | NA TOMTO PANSTWI | 43 LETHA WSLVZBIE HEG | TMANSKEG ADVCHODNI | PORZAD ZVSTAWAGIC . . . | BOZIE RACZ MV DATII | LECHKE ODPOCZINVTI | RADOSTNE WSKRZISSENI. Pod tím erb, v něm zvíře tvarem nezřetelné, v pravo obrácené.

Kniha bratrstva sv. Barbory z r. 1761 (chovaná na faře). Vazba v červených sametových deskách: mosazné, silně zlacené kování výborné, prolamované práce v rozích, na sponách a uprostřed s obrazem sv. Barbory, na zadní desce monogram Barbora.

V archivu školním dvě knihy kvartové: »Officium pro defunctis Anno 1773«, a »Litaniae O wſſech Swatych, pro den Swateho Marka, a Kržižowy dni, prži Proceſsích. Patržiczy mnie Janowy Sſkolowy Kantorowy Nezamysliczkému, psana Roku 1773 D : 1. Februarij«. Obsahem, vzornou úpravou a sličností písma poznamenání hodné rukopisy.

Obr. 62. Nezamyslice. Zbytek malovaného vlysu pod původním stropem lodním.

Mešní KAPLE SV. ERAZIMA (a spolu sv. Karla Bor.) založena Jindřichem Libštejnským z Kolovrat v prvé polovici 17. stol.; rod hrabat a knížat Lambergů, získav r. 1707 panství Žichovické, zřídil zde svou hrobku a dal kapli r. 1860 opraviti i uvnitř nádherně vyzdobiti.

Stavba orientovaná, slohu neurčitého, tvoří prostý obdélník 9 *m* široký, 11·30 *m* dlouhý, z něhož vystupuje polokruhová apsis. Průčelí moderním způsobem gotisováno, podobně i šest oken, otvírajících se po stranách do lodě a oltářiště.

Vnitřek lodě sklenut valbou, opřenou o přízední pilíře a prostoupenou křížem čtyřmi lunetami, křížení ozdobena jsou rosetami, k nimž použity akantové lístky a hlavičky andílků, tlačené a vypálené z hlíny, týmiž otlačky vyzdobeny i patky klenbové. Paprskové klenutí apsidy má plochá, maltová žebra i též takový terč.

Skvostně řezaný oltář, lavice a bohaté prsení kruchty v přirozené barvě dřeva je práce moderní. Ve zdích zasazeny epitafy uložených v hrobce členů knížecí rodiny.

Na zevní straně jižní zdi řada náhrobních kamenů z červeného a šedého mramoru, přivezených v letech padesátých ze zrušeného vnitřního hřbitova Solnohradského:

1. Deska 2·50 *m* vys., 1·23 *m* šir., na ní postava rytíře ve zbroji, držícího v pravici burdýř, u hlavy erb Lamberský, u nohou dva štítky erbovní v levém krokev, v pravém lilie vodorovně uložená; opis got. minuskulemi: Hie ligt begraben der Wolgeborn | Her herr Caſpar vo Lamberg Freuher zu Orttenegkh vnd Ottenſt | ain UCttwann pfleger zu Muldorf der geſtorben iſt am · 27 · Aprilis · 1 · 5 · 48 · Jar · (vyobr. 63.).

Obr. 63. Nezamyslice. Náhrobník Kašpara Lamberka z r. 1548.

Obr. 64. Nezamyslice. Náhrobník Kryštofa z Lamberka z r. 1579.

2. Deska 2·21 *m* vysoká, 1·12 *m* široká, v hořejší polovici renaissanční výklenek mušlí vyložený, podepřený pilastry s ornamentálními náplněmi, v něm poloviční postava v kněžském rouchu s mitrou, berlou a knihou v reliefu mírně vysokém, nápis renaissančními majuskulemi třinácti řádkami:

(REVERENDI IN) CHRO PATRIS AC GE
NEROSI DNI DNI CHRISTOPHORI
DE LAMBERG, BARONIS IN ORTTN
ECKH ET OTTNSTAIN PRÆPOSITI
ET ARCHIDIACONI ATQ ∾ OLIM DE
CANI ET OFFICIALIS METROPO:
SALTZ: NEC NON SECCOVIENSIS
ECCLIÆ ADMINISTRATORIS PIE IN
CHRO IESV · XXVI · MARCII ANNO
· M · D · LXXIX · ÆTATIS VERO SVÆ
LXXIII DEFVNCTI HOC MARMORE
CORPVS TEGITVR: ANIMA VERO
COELESTI GAVDIO FRVITVR.

3. Deska 2·10 *m* vysoká, 1·00 *m* široká, v hořejší polovici čtverhranná kartuše s nápisem psaným frakturou ve 14 řádkách, jehož znění totožné s textem epitafu č. 13., spodní polovici vyplňuje velký erb hrabat Lambergů.

4. Deska 2·10 *m* vysoká, 1·04 *m* široká, ve spodní polovici sdružené erby: prvý Lamberský, ve druhém vodorovná lilie (Ortenegg?); nápis čtrnáctiřádkový v kartušové tabulce gotickými minuskulemi:

Die Wolgeborn Fraw Fraw Mar= | gretha von Lamberg Freijin zu Ort= | tenegg vnd Ottenstain ein geborne | Langin von Wellenburg vnd Weillendt | des Wolgeborn Herrn Caspar | von Lamberg Freijherrn zu Otten= | egg vnd Ottenstain sellig nachgelasne Wittib ist den 10 · Septembris des | 1 · 5 · 73 · Jars aus diser Welt Gottsellig= | tlich verschid vnd alhie begrab word | deren vnd all Christglaubig sell der | allmechtig gott genedig vnd Barmherkig | sein vnd ain freliche aufer(steh)vng ver | Welle am–

5. Deska z červeného mramoru 2·04 *m* vysoká, 1 *m* široká; v spodní polovici Lamberský erb sdružený s jiným, v němž ryba v břevnu pokosem od pravé k levé straně skloněném, v klenotu muž s rybou v pravici; nápis frakturou v kartušové tabulce s dvěma maskarony a dvěma hlavami andílků zní:

Hie Ligt begraben die Wolgeborn | Frau Frau Sophia von Lamberg Freij | in ein goborne Altin des wolgebor= | nen Herrn Herrn Georg Sigmund· | von Lamberg Freijherrn Zue Ortten= | egg vnd Ottenstain F. Salkburgisch= | en Rhatt gewesle hausfrau salige· | Welche abgestorben ist den 31 tag | Julij des 1 · 5 · 90 Jars deren seel der | Allmechtig Gott gnedig vnd Barm= | herkig sein vnd ein fröliche Erstendt | verleichen welle. Amen.

6. Náhrobník 2·10 *m* vysoký, 1·04 *m* široký, v jehož spodní polovici výborně pracované dva erby, levý Lamberský, pravý čtvrcený: v 1. a 4. poli po dvou liliích, v 2. poli tři trubky, v 3. poli postava královny, ana drží mitru; nápis got. minuskulemi:

Hie ligt begraben die Wolgeborn Frau | Siljina Ironora von Lamberg ain ge= | borne Függerin Freijin Zu Kirhberg vnd | Weissenhorn Des Wolgebornen Hern Hern | Sigmunden von Lamberg Freijherrn zü Ortenekh vnd Ottenstain R. Salzbürgischen | Ratth vnd Pfleger auf Titt-maning ge= | weste haüsfraü sälıge welche abgestorben | ist den 23 febrüarij des 1 · 5 · 76 Jars | Deren seel der allmechtig Gott genedig | vnd barm-herzig sein vnd ain froliche | Erstendt verleijhen welle. Amen.

7. Deska z šedého mramoru 2·10 *m* zvýši, 0·94 *m* zšíří, dole erb Lamberský a vedle něho jiný čtvrcený střídavě s lvíčkem a baňatou nádobou, v klenotu korunovaná lví hlava mezi dvěma křídly; nápis frakturou v 15 řádkách:

.... ligt begraben der .... | vnd wolgeborne herr herr Alph ... z | von Lamberg, Freijherr zu Orten: | egg, vnd Ottenstain, herr auf S ... |

harn, Winichau Lebenberg, Tr . . . | bach vnd Winkhl Wachfürst . . . | burg: Camerherr · vnd mit Int . . . | dien der Herrschafft Kitzvich . . | in Gott seeligclich verschiden ist | den 23. Junij Anno 16 . . . | dessen Seelen sein Göttliche All | macht an ihenen grossen tag | ein fröliche Auferstehung ver · | leiche Amen.

Obr. 65. Nezamyslice. Náhrobník Ambrože z Lamberka, zemř. 1551.

8. Náhrobník podélný, 2·87 *m* dlouhý, 1·44 *m* široký, přední dvě třetiny zaujímá silně vypuklý výjev kladení Krista do hrobky, před sarkofagem klečí Ambrož z Lamberka, při němž rodinný erb; na sarkofagu čte se:

CHRS · QVI · RESVREXIT · A · MORTVIS · PRIMI= | TIÆ · DORMIENTIVM 8 | CHRS · SALVS · VITA · ET · RESVRECTIO · NRA 8 | VICTORIA · MORTIS · PER · CHRM · NOBIS DATA EST. (Obr. 65.).

Na vedlejší kartušové desce:

QEM · TV · PIE · LECTOR · HIC · ANTE | SALVATORIS · SEPVLTVRAM · GENIBVS | PROVOLVTVM · PALMAS QM DEVOTE | ERIGENTEM · CERNIS · IS · EST · R^D9 · AC | GENEROSVS · DNS · AMBROSIVS · DE ¦ LAMBERG · BARO · IN ORTENECK | ET · OTTENSTAIN · QVI · ET · DECANA= | TVM ET · OFFICIOLATVM · HIC · PER : | XX : ANNOS · PRVDENTER · AC · CVM | LAVDE · GESSIT · TANDEM · GRAVI | MORBO · CORREPTVS ET ATTRIT9 | III · NONAS · MARTIAS · ANNO · A · CHRO= · NATO · M · D · LI · ÆTATIS · VERO · SVÆ | LV · MORITVR · AC ·

Obr. 66. Nezamyslice. Náhrobník Baltazara z Lamberka.

SVBTVS · INFRA | POSITVM · LAPIDEM · SEPELITVR | IN · CVIVS · MEMORIAM · HIC · MAR= | MOREVS · LAPIS · ERECTVS · EST | TV · INTERIM · CHARE · CONFRATER | ILLIVS · ANIMÆ · SALVTEM | ঌ PRÆCARE ঌ |

9. Náhrobník (vrchní i spodní část ulomena) 1·65 *m* vysoký, 0·97 *m* široký; v svrchní části klečící postava arcibiskupa před Ukřižovaným, při ní erb Lambergský, pod tím šestiřádkový nápis (renaissanční majuskule):

BALTHASAR · A · LAMBERG · DEI | GRA · HPOSITVS ET · ARCHIDIA | CONVS · ECCLIÆ · SALCZBVRGEN | OBIIT · ÆTATIS · SVÆ · ANNO · 47 · | DIE · NONO · MENSIS · NOVEMBRIS | A° 153 · CVIVS · ANIMA · DEO · VIVAT | . . . odtud kámen i s nápisem uražen (vyobr. 66.).

10. Deska 1·10 *m* vys., 1·07 *m* šir., s nápisem (got. minuskule):

Hie ligt begraben die wolgeborne | Fraw Sabina Von Khienburg Geborne Freÿin von Lamberg zu Or- | ttenegg vnd Ottenstain weilent Des | Edlen Und Gestrengen Ritters Herrn | ERASMI von Khienburg zu Khienogg | vnd Neukhirchen im Leben Gewester F: | Sallzburgisen Rath

Pfleger vnd Brobst | Zu werfen Seelligen Hinterlassne Ir: | am Wittib die den 8 Nouembris Anno | 1615 Seeligelich in Gott entschla | ffen der vnd · allen Christglaubigen Seelen | Gott Genedig vnd Barmherzig sein | welle. Amen.

11. Deska z červeného mramoru 0·94 *m* široká, 0·55 *m* vysoká, na níž nápis v pěti řádkách gotickými minuskulemi:

hir ligt begrabn martrin
kantter des martrin kantte
stiffter · dieser · kirchen · sun · der
Gestorben · ist · an · gotzleichna
abnt ano dm mcccclxxx Jar.

12. Deska ze šedého mramoru, 1·04 *m* vysoká, 1·10 *m* široká, bez erbu, nápis renaissančními majuskulemi v 11 řádkách:

HAC VRNÂ
ALTERA SVI PARTE CONDITVS IACET
IOAN: SIGISMVNDVS ALAMBERG BARO
IN ORTENOGG ET OTTENSTAIN, DNS
IN STOCKHARN ECCLESIÆ METROPOLITI=
CÆ SALISBVRGENSIS CANONICVS AC
VICESGERENS S. CÆS. M^TIS CONSILIARIVS
QVÂ IMMORTALIS ERAT SVPERIS VTI
SPERARE FAS EST, IVNCTVS
DIE 25 IANVARII
CIↃ IↃC. XXXII.

13. Deska podélná ze šedého mramoru v krásném renaissančním rámci kartušovém z červeného mramoru, celková délka 2·21 *m*, výška 1·50 *m*. Nápis frakturou zní:

M · DC · XIX ·
Hie Ligt Begraben Der Wolgeboren Herr Herr
Sigmundt Von Lamberg Freiherr Zue Orttenegg Vnd
Ottenstain, Herr Auff Stockhern, Erstens Gewester Hochfü:
Salczburgischer Ratt Vnd Pfleger Zue Titmaningen |
Volgens Römischen Kay-May=Ratt Vnd Lanzhaubtman
In Össterreich Ob der Ens vnd hernach Etlich Jar Lant Mar
schalckh in Össterreich vnder der Ens So verstorben ist den 18
Novembris A°, 1619 Seines Alters 82 Jar Vnd hat von
Seinem Leib Erlebt bey Zwo Frauen kinder Enickhel, vhr vnd
Vhrvhr Enickhel Hundert Etlich und Dreissig deme Gott |
Genedig Sein Wölle Amen.

Nápis tohoto náhrobníku shoduje se s nápisem náhrobníku pod 3. uvedeným na slovo.

Nicov.

Trajer Joh. l. c. — Zap K. V. v Archaeol. Pam. IV. 172. — Kolář M. v Archaeol. Pam. IX. 648. — Braniš J. v Archaeol. Pam. XVII. 214. — Matriky (německé) od r. 1787. — Liber memorabil. od r. 1787.

KOSTEL SV. MARTINA (farní) ve 14. stol. farní (1365, Lib Conf. II), v tomto a ještě na počátku následujícího století řeholníky benedikt. kláštera Ostrovského osazovaný (L. Conf.), od r. 1584 filialní Hor Kašperských od r. 1787 lokalní, povýšený opět na farní r. 1857, jest orientovaná stavba skrovných rozměrů z 13. stol., západní část lodi jest přístavbou pozdější, kobka a sakristie přistavěny byly r. 1866.

Průčelí lodi, v jehož přízemí segmentové okno, vybíbá v jednoduchý barokový štít; každá strana podélná prolomena jest třemi jen do vnitř vyšpaletovanými okny (dvě blíže u sebe ležící jsou na místě starých v nynější tvar přeměněná); chor přímo uzavřený má podobné okno na stranách osových a romanské, na obě strany vyšpaletované a k pravé straně poněkud posunuté okno v závěrové zdi. Společná střecha šindelová kryje obě tyto stejně vysoké prostory. K pravému boku lodě, nároží presbyteria se dotýkajíc, přiléhá stará (snížená) věž s jehlancovou střechou, v přízemí úzká čtverhraná do vnitř silně rozšířená okénka, v hořejším patře prostě zděná a polokruhem sklenutá okna otvírají se ku třem volným stranám.

Loď, uvnitř 14·16 *m* dlouhá, 6 *m* široká má plochý strop, oblouk triumfální polokruhový, přepásaný maltovou římsou, dělí ji od presbyteria 4·80 *m* širokého, 3·84 *m* dlouhého, jehož křížové klenutí, stejně s lodním stropem vysoké zdá se býti původní; na ten čas maltová dekorace nuzně zastupuje žebroví.

Veškeré vnitřní zařízení z 18. stol. (hlavní oltář), částečně pak z novějšího věku je nevkusné i chatrné.

Při vchodu na straně severní stará románská křtitelnice kalichovitého tvaru, žulová, 0·84 *m* vys., povrchu hladkého.

Zvony: *1.* Průměr 0·76 *m*, výška 0·62 *m*, hladkého povrchu, má kolem čepce nápis got. majuskulemi 14. věku, kterýž i písmem i obsahem shoduje se s legendou 3. zvonu v Rejštejně:

✠ LUCAS • MARCVS • IOHANNES • MATEUS.

2. Průměr 0·52 *m*, výška 0·43, hladký, bez nápisu, z téže doby a dílny jako předešlý.

3. Průměr 0·28 *m*, výška 0·24, má na těle štítek zvonaře *Pernera v Budějovicích* a letopočet 1851.

Pavinov (Palvinov).

Gabriel J. A., l. c. 210.

Zemský statek, o němž dějí se určité zprávy teprve v 17. stol.

MEŠNÍ KAPLE SV. VALENTINA, obnovená r. 1689 nákladem Marie Anny Říčanské z Říčan, jest bezslohová stavba skrovných rozměrů v podobě podélného oktogonu, k jehož západní straně přiléhá malá předsíň s obyčejným vchodem, nad ní cibulovitá zvonice; vchod z předsíně do kaple zavírají dveřeje z doby pozdně renaissanční.

Vnitřek sklenut celistvě valeným, lunetami prostoupeným klenutím. Na novém gotickém oltáři slabý olejový obraz Ukřižovaného, sošky Marie a Jana, nejvýše sv. Valentina, vše z 18. stol.

Kalich stříbrný, zlacený, 0·2 *m* vysoký, z r. 1704, drobná ornamentika je výborně tepaná, na noze vyrytý erb svobodných pánů von Andlau (dvojhlavý orel s křížem na prsou) s písmeny E. S. F. V. A.; značky:

Zvon: 0·27 *m* vysoký ulit byl *Pernerem v Budějovicích* r. 1840.

ZÁMEK je novější, jednopatrová budova všedního rázu.

Petrovice.

Gabriel J. A. v Pam. arch. IV. 26, Král. město Sušice 212. — Grueber Bernh., l. c. IV. 38. — Trajer Joh., l. c. — Braniš Jos., l. c. I. 52, 69. — Světozor 1871 č. 30. — Kuchynka R. v Šumavanu 1893, 222. — Sedláček Aug., Hrady a zámky XI. 126. — »Čechy« I. 137. — Inventář a pamětní kniha fary Velhartické. — Liber memorabil. fary zdejší z r. 1762. — Matriky neúplné od r. 1639. Seznam železných krav z r. 1695.

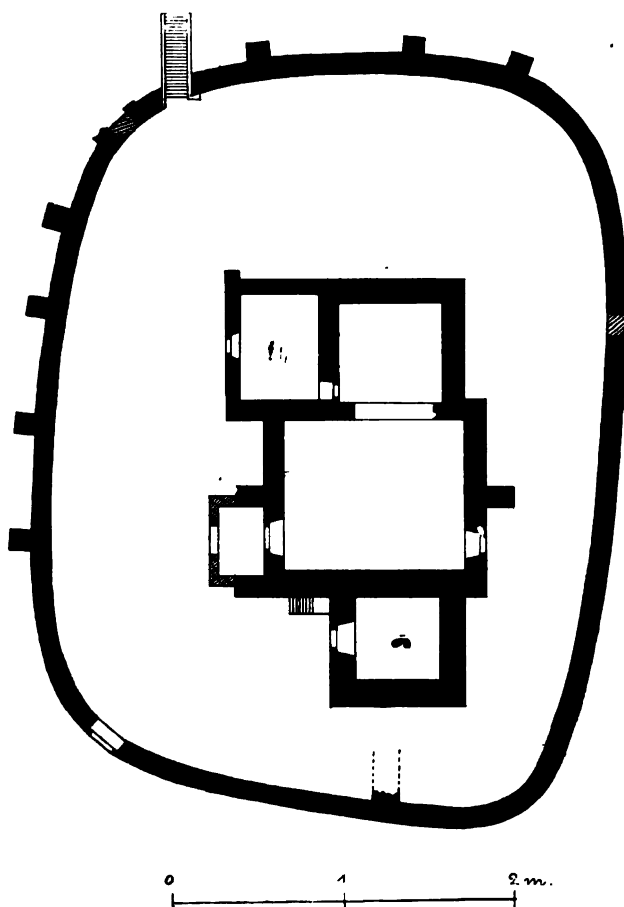
Na vrchu »Hrnčíři« mezi Petrovicemi a Jiřičnou zbytky dvojnásobných okrouhlých valů.

FARNÍ KOSTEL SV. PETRA A PAVLA, zajímavá stavba orientovaná z doby nejrannější gotiky, s věží ještě románskou z počátku 13. stol. Jako farní připomíná se r. 1369.

Kostel stojí v severním obvodu hradiště, u lidu dosud Vyšehradem zvaného (slabé stopy valů a zbytky okrouhlé věže v místech, kde nyní vodní nádržka), sám pak obehnán jest hřbitovní a hradební zdí, na severní straně hluboko k cestě spadající a zde četnými opěráky sesílené, na jejíž rozmetaném svršku všude ještě známky ozubení se spatřují, gotická brána vede do hrazení hřbitovního. Stavba z nelícného kamene provedená, omítnutá, zachovala se ve zdivu věže a choru neporušena, loď byla v 15. neb

16. stol. k severní straně rozšířena a touže dobou i sakristie přistavěna, okna, římsy a opěráky podlehly v době baroku proměnám.

V západním průčelí zvedá se pětipatrová, v půdorysu čtvercová **věž** (obr. 68.) o stranách 8 *m* dlouhých, se zdivem 1·70 *m* tlustým; v její přízemí je kobka hladce křížem sklenutá, přístupná na severní straně gotickým, později prolomeným vchodem s vodorovným nadpražím. Do prvého patra, kteréž as původně s tvrzí jižně od kostela stojící spojeno

Obr. 67. Petrovice. Půdorys hrazení kostela sv. Petra a Pavla.

bylo visutou chodbou, vystupuje se nyní na téže straně dřevěnými schody venkovskými. Zdi věže prolomeny jsou v dolejších dvou poschodích úzkými jednoduchými okénky. Ve dvou hořejších patrech otvírala se na všecky strany podvojná okna, z nichž nižší, menší, oživena byla šestibokým sloupkem, v líci zdi postaveným, z něhož bezprostředně vyvinovaly se okenní záklenky, tvořící neplný polokruh Vyjma okna jižní, zakryta jsou ostatní okna hodinovými ciferníky, k vůli nimž sloupky žulové byly vyraženy. Okna nejvyššího patra, ve světlosti 1·40 *m* široká, 2 *m*

vysoká, sedí ve hlubokých, segmentem překlenutých špaletách, čtverhranný pilířek je pouze zděný. Na místě římsy zdobí věž trojstupňové cimbuří cihlové, z něhož působivě vystupuje osmiboký jehlan, až do špice z lámaného kamene vyzděný a uvnitř ve čtyřech rozích dubovými trámy sesílený. Nad lodí a chorem zvedá se strmá střecha, nyní taškami krytá, z jejíhož slemene trčí nad valbou chorovou velký kutý kříž s kohoutem.

Loď opřena jest na straně jižní jediným, na straně severní kam rozšířena byla, třemi deformovanými opěráky (oba krajní ve směru čelných zdí), podélné zdi prolomeny jsou na každé straně širokým oknem výstředně barokového tvaru, při věži pak oknem okrouhlým, jež sedí na straně severní ve špaletě bývalého gotického okna. Portál na straně jižní sklenut jest do hrotitého oblouku a profilován prutem a žlábkem, portál na straně protější, původu mladšího, stejného jest tvaru s portálem do věže vedoucím.

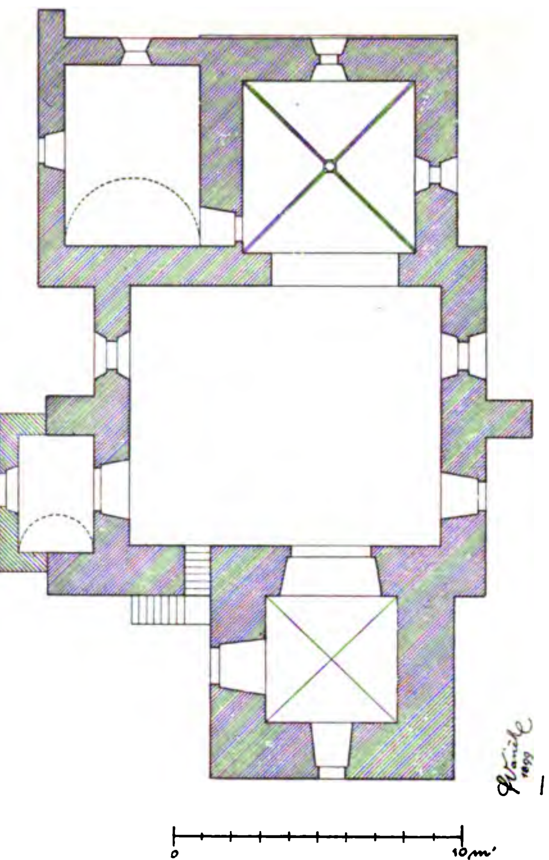

Obr. 68. Petrovice. Kostel sv. Petra a Pavla.

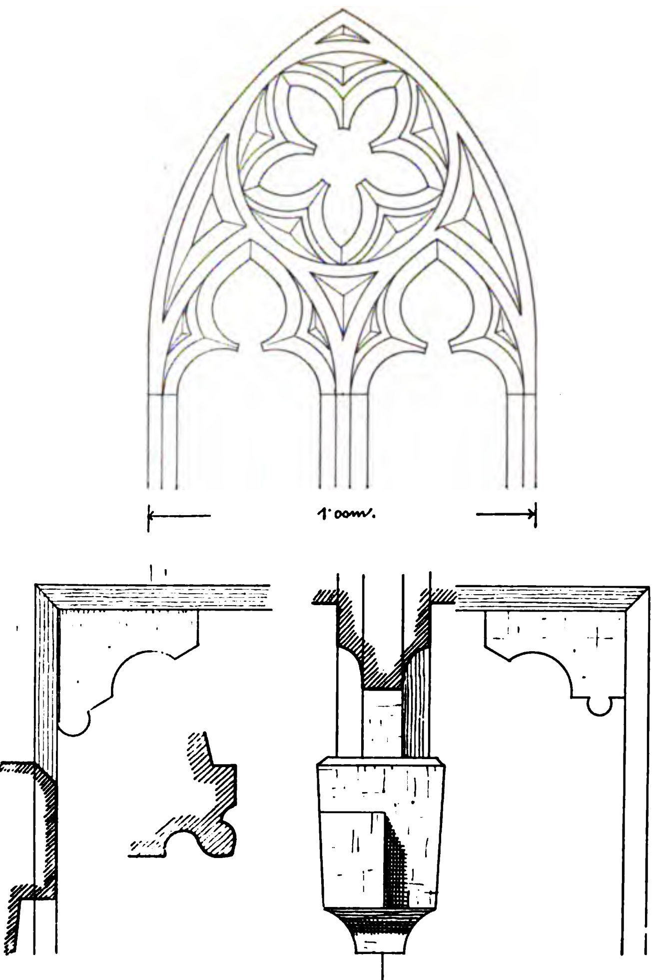
Chor s lodí stejně vysoký, ale užší, tvoří v půdorysu čtverec o stranách 8·50 *m* dlouhých; ve východním průčelí je špaleta okna románského, v ní ponechán jen kruhový otvor, okno strany jižní zbarokisováno. K straně severní přiléhá sakristie, osvětlená v čele obyčejným oknem a přístupná na straně podélné gotickým portálem s vodorovným nadpražím. Kobka před severním portálem vystavěna byla dle letopočtu, vyrytého nad vchodem, r. 1707.

Vnitřek lodi, 8·90 *m* dlouhé, 10·70 *m* široké, kryt jest plochým stropem, z kobky podvěžní otvírá se do lodi široký, později prolomený okenní otvor, v západní části stojí na dvou dřevěných sloupech nuzná empora.

Na hrotitém oblouku triumfálním, v lodi značně na pravo posunutém, spatřují se zbytky římsy, jakož i náběhy k soklu, ukrytého v podlaze kostelní. Čtvercový chor ve světlosti 5·90 *m* široký, přepíná křížové klenutí s žebry na hranách vykrojenými, jež vystupují ve výši 1·24 *m* nad podlahou ze štítových konsolů a sbíhají se v osmihranném svorníku. Na levé straně je hrotitý, žlábkem vroubený vchod do sakristie a vedle kutá, četnými růžicemi posázená dvířka sanktuaria, jehož kamenná obruba na

Obr .99. Petrovice. Půdorys kostela.

Obr. 70. Petrovice. Kružba okenní, profily portálu a žebra s konsolem.

hladko ztesána. Vedlejší sakristie má klenutí valené; takž sklenuta i kobka před severním portálem.

Na hlavním oltáři, jednoduché, barokové stavbě z počátku 18. stol., je v zasklenném rámci sedící soška sv. Petra v okovech, na postranních portálech sošky svatých evangelistů Lukáše a Jana bez ceny; na dvířkách tabernakula soška Ukřižovaného, 33 *cm* vysoká, neuměle ze slonoviny řezaná, ze 17. stol.

Dva boční oltáříky P. Marie a sv. Barbory, barokové, s hermovými sloupky, nevynikají nad prostřednost; postaveny byly kolem r. 1738. Téže době přináleží as také kazatelna běžného tvaru a provedení.

Obr. 71. Petrovice. Obraz apoštola Petra.

Na stěnách zavěšeno jest dvanáct obrazů apoštolů, 0·75 *m* vys., 0·55 *m* šir., malovaných na plátně a ne bez důvodu P. Brandlovi připisovaných. Obrazy poprsí v životní velikosti, virtuosně malovaných, jsou velice sešlé a zasluhují býti zachovánu (Vyobrazení 71, 72, 73.).

V sakristii olejový obraz sv. Václava s andělem jej ochraňujícím, část většího oltářního obrazu dobré koncepce, kresby i barvy z druhé pol. 17. stol.

Tamtéž predella zavíracího oltáře ze 16. stol. (slouží nyní za podstavec skříně), zvenčí natřená olejovou barvou, uprostřed otvírají se do výklenku, malovanou ornamentikou zdobeného, dvojkřídlá dvířka 49 *m* vys., na jichž zadních plochách namalovány postavy sv. Uršuly a sv. Alžběty (?).

V podlaze kostelní nalézá se deset náhrobníků, vesměs vyšlapaných a nečitelných; většina jich patří členům rodu Planských ze Žeberka (Sv. pán Vunšvitz četl a poznamenal z nich několik), jeden Krištofa Eichhorna z Reychenbachu † 1583, manželky jeho † 1596, Jana Lipovského z Lipovice † 16. dub. 1596, Karla Vil. Hájka z Robčic † 1658. Nejlépe zachována jest žulová deska 1·65 *m* dl., 0·77 *m* šir., na níž ve štítu heraldická lilie, nad štítem kalich a trojřádkový nápis a opis, z něhož lze čísti pouze: leta panie 15 . . . | we cztwrtek po | swatem Walen | tinu Umr (sloupem

Obr. 72 Petrovice. Obraz Jana evangelisty.

Obr. 73. Petrovice. Obraz apoštola.

zakryto) Kniez ... petro .. a tuto geſt pochow. Z 16. stol. (Jan Žlutický ze Sušice † 1571?)

Monstrance stříbrná, zvýší 0·53 *m*, baroková s paprskovou září, noha oválová, laločnatá, běžná tepaná práce z r. 1769. Na třech místech značky:

Obr. 74. Petrovice. Kalich.

Kalich stříbrný, 24 *cm* vys., na okrouhlé, mírně laločnaté noze tři štítky, z nichž jeden čarou svisle a napříč rozčtvrcený, druhý znamenaný F : B : K : D : D: na třetím: Anno 1729 die 11 Junj, nodus trojboký s třemi hlavjčkami andílků, jichž vzpřímená křídla nesou číši, ve spodní polovici dekorovanou barokními štítky střídavě s dvojicemi hlaviček andílků vesměs výborné, tepané práce z počátku 18. stol. (Obr. 74.).

Na noze značka:

Svícny mosazné, soustruhované ze 17. stol., po páru ve třech výškách (35, 24 a 21 *cm*).

Zvony: *1.* Výška 0·90 *m*, průměr 1·20 *m*. Kolem koruny renaissanční vlys, běžný u Brikcí z Cinperka, Daniele Tapinea a j. (z lví hlavičky dva kotouče s révovými ratolestmi, mezi nimi visuté rohy hojnosti). Na boku jinak hladkém dva nápisy frakturou:

1. Leta Panie 1607. W nedielÿ po=
zwatym Jakubu a Poſſtolu Pa=
nie dano Napomocz Na (t)ento Z
won gedno Sto kop myſſenſkych
odemne hans handricha zebergka
na Kniezyczich Ke czty a Chwale Pa
nu Bohu wſſemohauczymu k Koſtelu
Swatyho Petra wewſzy my Petrowyczych.
2. Tento Zwon zlyt geſt odemne
Martina Gymdry Mjeſſtyenina
Myeſta Klatow Leta 1607.

2. Výška 0·50 *m*, průměr 0·61 *m*. Korunu obepínají čtyři festony, mezi nimi štítky zvonaře s opisem IACOB WILHELM SEITZ IN PILSEN. Na plášti letopočet ANNO 1772 a plaquetty Ukřižovaného, sv. Vavřince a sv. Floriana.

3. Výška 0·31, průměr 0·42 *m* s českým nápisem, ulit byl r. 1871 *Annou*, dcerou *Karla Bellmanna* v Praze.

4. Výška 0·19, průměr 0·23 *m*, s nápisem kolem koruny, z něhož lze čísti: ... SANCTI PETRI APOSTOLI ... 1727, na plášti medalion zvonaře *Jana Pricqveye* v Klatovech.

V knihovně farní vedle četných knih theologického obsahu, většinou ze 17. a 18. století prvotisk »Sermones dormi secure de tempore (de sanctis). Basilee impressi in vigilia Petri et Pauli MCCCCLXXXIX.«

V parku blízkého zámku Kněžického celistvá kružba dvojdílného okna gotického z kostela Petrovického sem přenesená (vyobr. 70).

Prášily (Stubenbach).

Pamětní kniha farní. — Matriky od r. 1787.

Osada vznikla založením skláren skrze Vavřince Gattermeyera, kterýž získal okolní hvozdy od knížete Jindřicha Mannsfelda; po něm přešlo zboží na hrab. Josefa Kinského a od jeho syna r. 1798 na knížecí rod Schwarzenberský.

FARNÍ KOSTEL SV. PROKOPA na místě kaple, kterou postaviti dal r. 1756 Vavř. Gattermeyer; r. 1786 zřízena při kapli lokalie. R. 1802 položen knížetem Josefem z Schwarzenberka základ k nynějšímu kostelu, kterýž r. 1803 vysvěcen. Při kostele zřízena fara pod patronátem knížat ze Schwarzenberka r. 1856.

Stavba slohu i architektonické výzdoby prostá, orientovaná, pod šindelovou střechou. V západním průčelí štíhlá věž s plechovou mansardovou bání, v přízemí obyčejný vchod vedoucí do kobky a do kostela. Loď obdélníková je na hranách zaoblena a na každé straně podélné prolomena třemi segmentem sklenutými okny. Presbyterium užší, stejně s lodí vysoké, s okny segmentem sklenutými, končí polokruhovým závěrem; z levého jeho boku vystupuje sakristie s oratoří v hořejším patře.

Loď, uvnitř 18·40 *m* dlouhá, 10·77 *m* široká, opatřena jest plochým stropem; eliptický oblouk triumfální odděluje loď od presbyteria 7·65 *m* dlouhého a 7·92 *m* širokého, krytého jako loď plochým stropem. Z oratoria otvírá se do něho polokruhový oblouk.

Tři oltáře i s obrazy na nich jsou vesměs bezcenné výrobky z r. 1855.

Obraz Zvěstování P. Marii, 2·85 *m* vys., 2 *m* šir., barokového vykrojení a kdysi oltářní (ze Zahájе?), bezvadné kresby, účinného, světlého koloritu (pokost většinou tupý vadí bližšímu prozkoumání) z 18. stol. Týž dopraven sem byl s jinými dvěma menšími obrazy ceny podřízené (sv. Florian a svatí Jan a Pavel) z Hluboké.

Monstrance 0·45 *m* vys. (noha měděná) velmi slušné barokní formy a dobré tepané práce z 18. stol.; nahoře litá figurka Boha Otce, dole při nodu holubice.

Cínové svícny (10 kusů) znamenány jsou: I · G · G · 1748.

Čtyři zvony, z nichž největší v průměru 0·84 *m*, výšky 0·70 *m*, z ocelové litiny, zhotoveny jsou v slévárnách Bochumských r. 1874.

Pluvial z těžkého bílého hedbáví, velmi pěkně vyšívaný pestrým hedbávím a zlatem, při dolejším okraji vyšitý sdružený erb biskupský, vedle vyobrazený, znamenaný písmeny K. A. S. L. Z prvé polovice 18. stol.

Kasule z bílého hedbáví, stříbrem a hedbávím vyšívaná, z konce 18. stol.

Rehberg.

Pamětní kniha farní z r. 1836. — Matriky z r. 1789.

Neveliká osada v značné výši nad stokem řek Vydry a Křemelné, povstala na počátku 18. stol., kdy byl držitelem okolních lesů (části panství Prášilského) baron Schmiedl; od něho přešel majetek postupně na hraběcí rod Mannsfeldský, průmyslníka sklářského Vavřince Gattermajera, hraběte Filipa Kinského a od toho posléze r. 1798 na rod knížat ze Schwarzenberka.

Obr. 75. Rehberg. Kostel Nejsvětější Trojice.

FARNÍ KOSTEL NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE, vystavěný r. 1804 až 1805 na místě dřevěného kostelíka, který tu od r. 1788 stával a při kterém od roku 1789 zřízena byla lokalie, r. 1803 na faru povýšená.

Stavba orientovaná z lámaného kamene, omítnutá (strana západní celá šindelem pobitá), bez slohu; v půdorysu tvoří obdélníkovou loď s hranami zaokrouhlenými, ve světlosti 21·25 *m* dlouhou a 9·69 *m* širokou, ku které pojí se presbyterium s polygonálním závěrem, 8·10 *m* dlouhé a 7·36 *m* široké; k němu přiléhá na straně

východní věž cibulovou bání krytá, v jejíž přízemí sakristie. Presbyterium původně plochým stropem kryté, je nyní klenuto. Loď, dělená od choru polokruhovým obloukem triumfálním, má strop plochý a osvětlena jest z každé strany třemi segmentovými okny; vchod je na západní průčelní straně.

Hlavní oltář má plochý nástavec ve způsobu predelly, na němž vztyčeny jsou barokové relikviáře; týž, jakož i některé jiné kostelní náčiní a nářadí pochází z kláštera františkánského v Pasově.

Ciborium stříbrné, zlacené, 0·26 *m* vysoké, kupa obepjata je košem prolamované práce; na šestilaločné noze nápis ve dvou řádkách: Nobilis et Consultissimus Dominus Wolfgangus Paulus Weisenregner de Weisenfeldt Sacræ Cæsareæ Maiestatis Judex Sutticij cum dilecta coniuge Sua, Hunc Calicem, Gratæ renconciliationis ergo | Ad usum Ecclesiæ suburban Sutticensy Pro Solemnitatibus annuis festisq' deiparæ Virginis ac Anniuersarijs suis sub Decanatu Caroli Francisc: Rosacini de Carlsberg fieri fecit — Eva Magdalena nata Rosaciniana de Carlsberg.

K nápisu tomu vztahují se dva ryté erby na hruškovém nodu, z nichž přední je erb Weisenregnerů (čtvrcený: v 1. a 3. lvíček, v 2. a 4. dvě vodorovná břevna) s připojenými písmeny WP. WR. V. WF, druhý erb Rozacinů z Karlsperka s písmeny EM. WR. Z. K., jež jsou začátečnými písmeny rodů shora jmenovaných; mezi erby je chronogram:

DEI OMNIPOTENTIS
EIVSQVE GENITRICIS
GLORIÆ. (1668).

Na noze značka

Monstrance, výška 0·68 *m*, na měděné oválové noze s nápisem: S. Antonio Joann: Anton: Braguia. Obtulit 1763, stříbrná, baroková schránka tepané práce s paprskovou září.

Kalich stříbrný, zlacený, 0·24 *m* vysoký s hladkou kupou a nohou, pod nodem znak a nápis: Me Fieri cvravit Eugenius Tyttl S. O. Cisterc. Monast. Regij B. V. M. de Plafs Abbas S. M. Magdal. Lippa Præp. Well. et S. Cor. Pater Im̄ed. pro Sua Maiori Eccl. A.° 1715 Orate pro eo.

Značka

Kalich z r. 1830, tepaná kupa s naturalistickým vlysem květinovým dobré práce. Na noze značka JW

Zvony: *1.* Výška 0·57 *m*, průměr 0·74 *m*, na povrchu čepce ✠ otto ✠, pod tím opis jednořádkový: ꝺ o rex ꝺ glorie ꝺ veni ꝺ cvm ꝺ pace ꝺ xps · ihs ✠ in cinbalis ꝺ bene ꝺ sonantibvs ꝺ laudate ꝺ dominvm. Povrch hladký.

2. Výška 0·56 *m*, průměr 0·75 *m*, ze starého poprvé přelitý r. 1845 od *Jos. Pernèra*, podruhé r. 1889 od *A. Pernera* a syna v Budějovicích.

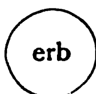
Oba tyto zvony zakoupeny byly r. 1806 v bavorském klášteře sv. Osvalda,

3. Výška 0·30 *m*, průměr 0·38 *m*. Kolem hlavy:

SANCTA MARIA ORA PRO NOBIS ANNO 1682.

Na plášti plaqueta Panny Marie, s druhé strany erb hrabat Salmů a nápis:

ISSABELLA ÆMILIA
GEBOHRNE
SALM VND
INN FRAW AVF
STIECHOWITZ

SCHWIHOWSKIN
GRAFFIN VON
NEVBVRG AM
ELLISCHAW VND

4. Velký jako 3., kolem hlavy:

O HERR IESVS STEH VNS BEY MACH VNS ALLER SCHADEN FREY 1669.

Na plášti dvojitá arkáda s obrazy sv. Barbory a sv. Alžběty. dále sdružené erby Švihovských a hrabat Salmů, při nichž písmeny IE . SS . V . R . V . SS ., I . E . SS . G . G . V . S ., letopočet 1669 a verše:

Durch Fürbit S. Barbarae Zart
Auch Elifabet von Edler Art
Herr dies gshlecht wölst vermehren
ZV deines Nahmens Ehren.

V medalionu značka zvonaře *Štěpána Pricqveye* z Klatov (zvonek, pod ním písmeny SP), který též ulil zvon 3.

Nedaleko osady jest zděná z kvádrů stoka Schwarzenberská (Schwemmcanal) na plavení dříví, založená r. 1801, která spojuje řeku Vydru s potokem Křemelnou (Kiesling-Bach) v délce 6900 sáhů.

Rejštejn (Unterreichenstein).

Trajer l. c. — **Archaeol.** Pam. VIII. f. 387. — **Liber memorab.** z r. 1761. — **Matriky** od r. 1686.

Starožitné horní městečko, proslulé někdy rýžováním a dolováním na zlato. Zaniknutím dolů v 17. stol. město pokleslo a teprve v nejnovějším čase zvelebením průmyslu sklářského nového rozkvětu nabývá.

KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE (farní), jako farní připomínaný v 16. stol. Orientovaná budova opravami (1792) tak změněná, že původní podoba jeví se jen v pozůstalém zdivu.

V čele lodi stojí věž s cibulovitou bání, loď na každé straně prolomena dvěma segmentovými okny, presbyterium užší a nižší vzepřeno

v nárožích polygonálního závěru čtyřmi chatrnými opěráky z lomového kamene, z nichž jen jeden je přímý a kosinou zakončený, ostatní šikmé; obyčejná okna mezi nimi sklenuta jsou polokruhem. Loď i presbyterium s pozdějšími přístavbami sakristie a oratoře jsou pod společnou šindelovou střechou.

Portál vedoucí do podvěžní kobky, křížem sklenuté, je polokruhový, obyčejný též vnitřní vchod do kostela. Vnitřek barokisovaný: empora dřevěná, strop lodi plochý, oblouk triumfální polokruhový s podbrádkovými římsami, presbyterium o 1·50 *m* nižší než loď, sklenuto jest valbou, prostoupenou sedmi polokruhovými lunetami, hrany vyloženy jsou stuccovými bordurami.

Hlavní oltář má nástavec v podobě rokokového rámce, na něm olejový obraz sv. Bartoloměje z doby novější; oba vedlejší oltáře, stejné koncepce, mají bohatě řezané nástavce z akantových rozvilin, běžné v prvé polovici 18 stol., na levém je umístěna dřevěná soška Madonny, 0·70 *m* vysoká, slabá práce 15. stol., na pravém obstojné barokové sochy sv. Šebestiána, Rocha a Rosalie. Paramenty a náčiní kostelní vesměs novější.

Zvony: 1. Výška 0·53 *m*, průměr 0·73 *m*, bez nápisu, má jen letopočet 1857.

2. Výška 0·44 *m*, průměr 0·53 *m*, kolem čepce jednořádkový opis majuskulemi: ONKQRM 🔔 BP Θ9AFS

Z konce 14. stol.

3. Výška 0·40 *m*, průměr 0·49 *m*, boky hladké, kolem koruny opis majuskulemi:

+ LUCAS · MARCUS · IOHANNES · MATEUS

Ze 14. stol.

Na radnici chovají se následující majestáty a listiny: krále Jana Lucemburského z r. 1345 (v opise), jímž osvobozuje město od ungeltu, Rudolfa II. z roku 1584, Ferdinanda III. z r. 1641, téhož z roku 1645, arcivévody Leopolda Viléma z r. 1646, Josefa II. z r. 1784 a Františka I. z r. 1793 — vesměs originály, dále listiny a výsady nejv. mincmistrů Viléma z Opperstorfu (1584), Oldřicha Ad. Popela z Lobkovicz (1642) a Viléma z Vřesovic (1616).

Starší pečeť zachována v otisku na listině z r. 1649, táž je průměru 4 *cm*, uprostřed erb města v heraldickém štítu 14. věku a opis majuskulemi

+ S · CIVIV ○ OTE + REICHENSTEIN

Pečetidlo města, mosazné, průměru 4 *cm* má uprostřed erb města a opis SIGILLVM VNTERREICHENSTEIN : O : MON 1686 :

Rok.

MEŠNÍ KAPLE P. MARIE, prostá baroková stavba zbudovaná přičiněním sušického děkana Václava Weisenregnera v polovici 18. stol. na místě starší kapličky, ze které část pojata do stavby. Kaple, r. 1779 rozšířená, byla r. 1791 zavřena; znovuzřízena byla opět r. 1857.

Obr. 76. Rok. Socha sv. Anny ze 16. stol.

Základem je obdélníková síň, z které vystupuje na východ polokruhové oltářiště. Nad střechou věžička s bání zvonovitou. Průčelí k západu obrácené, členěno jest dvěma pilastry, mezi nimiž obyčejný vchod, nad římsou zvedá se barokový štít. Na jižní straně dvojí okna nad sebou, spodní obyčejná, svrchní polokruhová, zde též obyčejný vchod.

Vnitřek kaple opatřen jest rovným stropem, oltářnice sklenuta conchou, otvírající se do lodi polokruhovým obloukem a osvětlena v čele kruhovým oknem. Na třech stranách založeny jsou empory na eliptických obloucích a prostých pilířích, podklenuté plackami. Z levého boku vystupuje starší kaple polokruhová s částí síně, též conchou sklenutá. Vnitřní zařízení bezcenné.

Na zdi visí dřevěná, polovypuklá socha, sv. Anna sama třetí, gotická, 1·20 *m* vysoká, hrubá řezba ze 16. stol. s kornatými záhyby, sprostě na novo obarvená (vyobr. 76.).

Zvonek na vížce, novější, je nepřístupný.

Seewiesen (U svaté Anny).

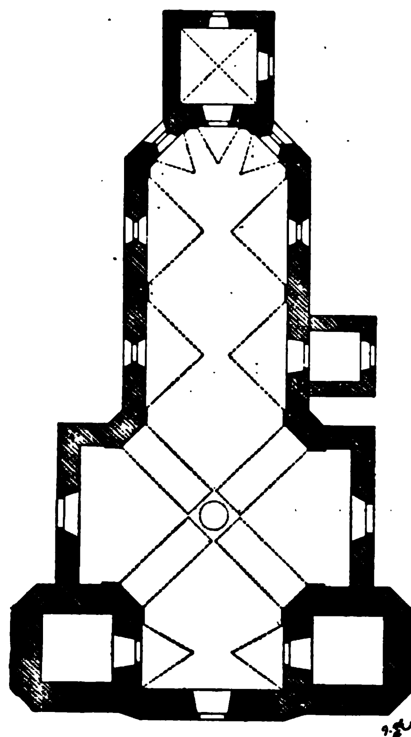
Gabriel J. A, l. c. 223. — Mareš Fr., l. c. 13, 54, 132. — Bote aus dem Böhmerwalde, r. 1867 č. 11.

Horská osada v Královském Hvozdu s četnými svobodnými, po různu na horách roztroušenými dvory a samotami. Sklenné hutě v krajině této připomínají se již na sklonku 15. stol.

KOSTEL SV. ANNY (farní), původně kaple r. 1698 založená a 1701 vysvěcená; k té přistavěna byla mezi léty 1718—1721 dle plánů

stavitele *Antonína Marka Gilmetta* západní část nynějšího kostela s průčelím a věžemi a kostel opatřen administratorem, r. 1747 zřízena zde fara.

Prostá baroková stavba z lámaného kamene, orientovaná a omítnutá; průčelí zcela šindelem pobité má v bocích dvě věže s cibulovitými báněmi, barokový štít osazen jest tesanou římsou; hlavní portál vyložen bohatším rámovím a korunován segmentovou římsou. Západní část lodi (přístavba), širší, prolomena jest dvěma polokruhovými okny, ostatní část (původní kaple) bez zvláštního vyznačení presbyteria dobíhá polygonálního závěru a prolomena na každé straně třemi podélnými, na obě strany silně vyšpaletovanými a do polokruhu vybíhajícími okny, k chorovému závěru přiléhá nižší, současná sakristie (vyobr. 77).

Obr. 77. Seewiesen. Půdorys kostela.

Vnitřní prostora lodní, až ke stupni oltářiště 20 *m* dlouhá, 6·70 *m* široká, jest opatřena valeným, lunetovými kápěmi prostoupeným klenutím, jehož hrany a pásy dosti bohatě vyzdobeny jsou drobnými stuccovými ornamenty; závěr chorový, třemi stranami osmiúhelníka vytvořený, sklenut jest paprskovitě. Uprostřed klenby lodní spatřuje se erb (pelikán s mláďaty) s písmeny: W · W · H · M · Nad postranním vchodem vyryt z venčí letopočet 1700. Nad vchodem do sakristie uvnitř kamenná deska s nápisem:

ANNO 1700 | IST DISE CAPELLN VON | VNS · HIER · BENANDTEN ZU | EHREN · ST · ANNA · ERPAUET W | ORDEN · ALS ANDREAS · ANTPOS | HINGER · DERRO · KAI EINNEHMER · ZU OH | NERWELDT · VND · DER · ZEIT · OBER | RICHTER · IN · KONIGL · WALDTHWAZT | DAN: IOHAN · IACOB · EISNER · GL | ASHIT · TEN · MAISTER : VND IOHAN | PHILLIP · GERL · GLASHITTEN · | MAIS · TER · ZUER · SEEWIS · | AUCH · GEORG · GERL MIT | NACHBAR ALDA.

Hlavní oltář s olejovými obrazy sv. Anny a Nejsv. Trojice (maloval r. 1870 *Wilh. Stoiber* v Regenu bavorském), široká, baroková stavba dobrého díla, kterou postaviti dali r. 1700 hutníci *Jan Jakub Eisner* a *Jan Filip Gerl* (současná tabulka za oltářem).

Ze čtyř bočních oltářů barokových vyniká nad prostřednost oltář sv. Jana Křt.; na něm olejový obraz Křest Kristův v Jordáně, 2·50 *m*

vys., 1·40 *m* šir., děj živě a effektně vylíčen šesti postavami vedle dvou andílků v oblacích, řasování ploché a poněkud povrchní, nahý akt Jana Křtitele výborně vystižen v kresbě i barvě. Obraz v spodních partiích poškozený žárem světel, velice připomíná ruku a štětec *P. Brandla.*

Dva velké olejové obrazy v rokokových rámcích: sv. Antonín Paduanský a sv. Ondřej (tento výborně komponovaný) zdají se býti kopiemi.

Kropenka tepaná v mědi, zdobená emailovanými růžicemi, z 18. stol.

Kalich stříbrný, 0·25 *m* vys., noha šestilaločná, na ní tři jemně tepané reliefy: Kristus jako zahradník, tři ženy u hrobu a Kristus s učenníky jdoucí do Emaus, plášť na kupě prolamovaný, zdoben třemi oválovými medaliony s výjevy Umučení Krista (Kristus klesá pod křížem, Kristus na kříži a kladení do hrobu).

Značka na noze:

Z 18. stol.

Zvony: 1. Výška 0·62 *m*, průměr 0·83 *m*, kolem koruny vlys, jejž tvoří andělé oslavující boha v podobě oka v trojhranu troubením, modlitbou a kaděním; pod obrazem sv. Anny s Ježíškem a Marií, jíž po stranách sv. Ondřej a sv. Antonín z Paduy, baroková kartuš s nápisem: F : F : ANDR : ANT : POSCHINGER | REG : TELON : IN OENERWELDT; na druhé straně kněz s ministrantem před oltářem, s každé strany anděl na podstavci, držící štítek s nápisem: DIETRICH FVDIT, na podstavcích NEOPRAGÆ, pod tím v kartušovém rámci: FRACTA , SED , OPE CVRATI FERDINANDI GERL REFVSA , (1763), v bocích drobné plaquetty: kříž a vázy s květinami dobré práce lijecké.

2. Výška 0·51 *m*, průměr 0·65 *m*, kolem koruny ornamentální vlys, na těle Ukřižovaný, z každé strany světec (Jan a Filip?) pod tím kartušovaný nápis:

A FULGURE ET TEMPESTATE | LIBERA NOS DOMINE IESU CHRISTE, na obrubě kartuše: Vitus Dietrich fudit me Neo : Pragæ; s druhé strany obraz sv. Josefa, jemu po stranách sv. Václav a sv. Florian, v kartušové tabulce pod tím:

CVDI FECERVNT | HÆREDES HAFENBRADLIANI . (1763).

3. Výška 0·48 *m*, průměr 0·58 *m*, opis kolem hlavy: PHILIP GERL VND IOHANN IACOB EISNER GLASHÜTTENMEISTER IN SEEVIESEN ANNO 1701, na plášti: IOHANN GORDIAN SCHELCHSHORN | IN REGENSPVRG GOSS MICH.

4. Výška 0·37 *m*, hladký bez nápisu.

Epitafní desky ze šedého mramoru 1·25 *m* vys., 0·70 *m* šir., zasazené uvnitř do zdi: 1. Josefa Haffenbrädla, hutníka Seewiesenského, † 1756: pod obšírným německým nápisem, z velké části veršovaným znak (v rozštípeném poli jelení parohy); 2 Jana Filipa Gerla, vrchního

rychtáře král. hvozdu a hutníka Seewiesenského, † 1718: pod německým veršovaným nápisem znak (krokev, nad ní 2 šestipaprskové hvězdy, vespod lilie; 3. Jana Václ. Adlera, hutníka z Brunstu, † 1799, s německým veršovaným nápisem a znakem (pelikán s mláďaty); 4. manželky jeho Marie Anny, rozené Haffenbrädlové, † 1805. Jiné náhrobníky v dlažbě kostelní, vesměs z 18. stol.; nápisy na nich jsou vyšlapány buď úplně neb tak, že ztěží dá se jich smysl zjistiti.

Stachy (Stachov).

Trajer Joh., l. c.

Roku 1780 obdrželi svobodníci rychty Stašské, v Král. Hvozdu položené, povolení, vystavěti si kostel, jehož stavba dokončena již roku následujícího; r. 1785 zřízena při kostele fara. Vzrůstající obci malý kostel nestačil, pročež vystavěn z fondu náboženského mezi léty 1842—1849 kostel nový, starý pak ponechán za hřbitovní.

Starší KOSTEL BOLESTNÉ MATKY BOŽÍ je skrovná orientovaná budova baroková s věží v západním průčelí, krytou nízkou jehlancovou střechou; nad šindelovou střechou lodi a presbytáře ční zvonička s cibulovou baní; obdélníková loď přechází proláklým obloukem v užší presbytář s polokruhovým chorovým závěrem. Dvě okna barokového vrcholení na každé straně lodi osvětlují vnitřek její, opatřený valenou eliptickou klenbou (prkennou), kteráž za polokruhovým obloukem triumfálním pokračuje do presbytáře a končí polobání v chorovém závěru.

Vnitřní chudičké zařízení nemá ceny umělecké.

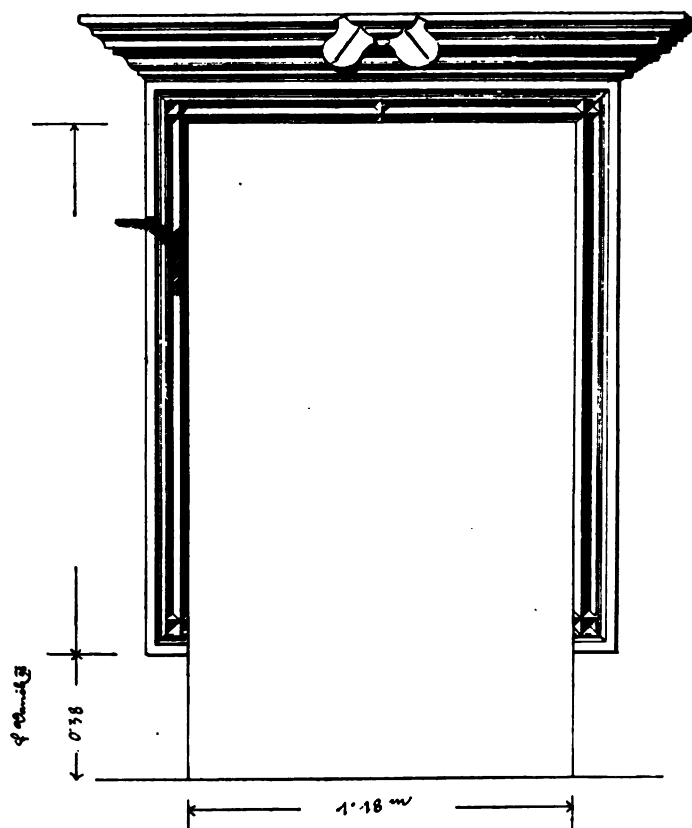
Na hřbitově dva náhrobní kameny s nápisy:

1. AD PEDEM HUJUS LAPIDIS | REQUIESCUNT CINERES | VENERAB · | DOMINI DOMINI | IGNATII LANG | EXJESUITAE | PAROCHI PRIMI STACHOVII | OBIJT VIR BONUS DIE 25 APRILIS | Aô 1765 HORA POMERID · PRIMA | AEtAT 73 ANNO | POSUIT HUNC LAPIDEM REGIUS LIBER | JUDICATUS STACHOVENSIS 1802 | +

2. ZDE ODPOČIVA | LIDMILA KRA | MLOVA SAVSED | KA OD STACHV | VSNVLA W PANV | DNE 6 MARCY | 1809 | WIEKV SWEHO | 40 LET AMEN.

(V kostele povětroň (meteor) 16 *kg* těžký, pěkného tvaru hruškového, sletěvší v blízkých horách asi před 20 lety.)

KOSTEL NAVŠTÍVENÍ P. MARIE, nová prostranná stavba obvyklé šablony (t. zv. aerarního slohu) jevící se na venek jako obdélník 50 *m* dlouhý, 16 *m* široký, z jehož západního průčelí vyčnívá věž s jehlancovou střechou. Středem stavby jest mohutná čtvercová síň s plackovou klenbou, k jejíž osovým stranám přiléhají čtvercové síně o něco užší a též

Obr. 78. Stachy. Portál farní budovy.

plackou sklenuté: západní slouží za presbyterium a končí polokruhovou apsidou, východní jest pokračováním lodi a pojí se k ní ještě kratší obdélníkové travée, obsahující v sobě hudební emporu, nesenou dvěma čtvercovými pilíři pod vodorovným kladím.

Vnitřek, osvětlený na každé straně třemi velikými segmentovými okny, jak svými rozměry, tak i výškou a mocným rozpjetím klenby činí i přes slohovou svou bezvýraznost mocný dojem.

Tři nové oltáře v presbyteriu jsou renaissanční; na dvou jsou olejové obrazy ceny prostřední, na třetím dobrá pietà zdá se býti kopií barokové skulptury z počátku 18. stol.

Zvony: 1. Výška 0·50 *m*, průměr 0·68, ulit byl Karlem Bellmannem v Praze r. 1859.

2. Výška 0·44 *m*, průměr 0·52 *m*, má na plášti sousoší dvou světců (Kosmy a Damiana?) a nápis: GABRIEL ALS GVTTHÆTER, na dolejší obrubě I · G · K · (Kühner) IN PRAG A · 1781.

3. Výška 0·28 *m*, průměr 0·36 *m*, na plášti reliefy sv. Barbory, sv. Pavla a jiného světce s mečem, dole nápis I · G · K · 1780.

Vchod do farního stavení, zbudovaného v tomto století, má čtverhranný portál tesaného díla a přesného profilování ze 16. stol., přenesený sem dle doslechu z Kašp. Hor; v nadpražní římse dva erbovní štítky (viz vyobraz. 78.).

Stodůlky (Stadeln).

Osada v bývalém Královském Hvozdu.

MEŠNÍ KAPLE SV. ŠEBESTIÁNA, skrovné, bezvýznamné stavení s polokruhovou apsidou z konce 17. stol. Na šindelové střeše cibulová vížka s dvěma zvony, z nichž jeden z r. 1857, druhý nepřístupný. Na barokovém oltáři rokokový rámec s novým obrazem sv. Jakuba.

Stanikov.

Mittheil. der Wien. Anthrop Gesellsch. V. 152. — Šnajdr, Počátkové místop. 85

Nález: bronzový meč 0·74 *m* délky s dírkovou rukojetí rázu hallstadtského.

Strašín (Strašeň).

Balbin Bohusl., Miscell. L 4 P 2 Tit. 47. — Chanovský A., Boem. Pia C 3. — Schaller Jarosl., l. c. III. 158. — Sommer Joh. Gottfr., l. c. — Trajer Joh., l. c. — Kolář M., Rod pánů Švihovských 13. — Sedláček A., Hrady XI. 103. — Liber memorabil. z r. 1760. — Matriky české mají zápisy od r. 1668.

Na vrcholu návrší jihovýchodně ode vsi zbytky hradiště z doby již historické.

KOSTEL NAROZENÍ P. MARIE (farní a poutnický) uvádí se jako farní r. 1369 (Reg. dec. pap.); týž byv r. 1443 (?) od Půty Švihovského opraven a opatřen sochou P. Marie (nynější na hlav. oltáři), přestavěn a upraven byl mezi lety 1736—1739 péčí faráře Tom. Fr. Vaňka takovým způsobem, že mimo věž v záp. průčelí těžko dnes udati, na kolik ze zdiva původního zachovalo se na naše časy a zejmena, zda-li trojlodní system nynějšího kostela je odkazem aneb dokonce zbytkem starého založení.

Nynější stavba v barokové úpravě vnější i vnitřní vykazuje v západním průčelí trojpatrovou věž s cibulovitou bání, sesílenou v předu šikmými opěráky (podvojná románská okna ve 2. patře jsou zazděna); v bocích věže okrouhlá schodiště, vedoucí na věž a hudeb. emporu, opírají se o čela nízkých bočních lodí, do jejichž každé strany prolomena jsou tři segmentová okna; jich pultové šindelové střechy dotýkají se téměř římsy hlavní lodi, jejíž střecha kryta jest prejzy. K straně východní zakon-

čeny jsou boční lodě nízkými věžemi stejného krytu jako věž průčelní. Presbyterium, vystupující mírně ve způsobě příčního obdélníka s nárožími silně zaokrouhlenými jest bez odporu od základu nově vyzvednuto při zmíněné přestavbě v minulém století, čelo jeho vybíhá v barokový nevysoký štít s obrazem Narození P. Marie, malovaným na vápně; na každé straně podélné, nahoře polokruhem sklenuté okno s římsou a barokovým orámováním.

Vnitřek: Síň chrámová, 16·20 *m* dlouhá, 15·30 *m* široká, rozvržena jest čtyřmi křížovými pilíři (dva na každé straně) na širší a vyšší loď středovou a dvě lodě boční o třech klenbových polích, z nichž západní zaujímá hudební empora založená na eliptických pásech s podkruchtím, jehož valené klenutí prostupují lunety. Pilíře v lodi, vyložené na lícní straně pilastry s barokovými hlavicemi, přejímají segmentové pásy křížové klenby lodí bočních a nesou břevnoví s římsou, nad níž zvedá se stlačené křížové klenutí lodi hlavní, pocházející z doby poslední přestavby; nad loďmi bočními běží empory pro lid.

Oblouk triumfální vyznačen jest pouze bohatším členěním příčného pásu.

Presbyterium o stupeň zvýšené, 6·10 *m* široké, 9·80 *m* dlouhé zaklenuto jest pěti paprskovitě se sbíhajícími lunetami; na obou jeho stranách jsou prosté vchody do síní podvěžních, nad nimiž založeny jsou oratoře.

Hlavní oltář, barokova stavba běžných forem s dvěma páry sloupů s korinthickými hlavicemi, jest velmi dobrý výrobek z 18. stol., podobně i kazatelna, výborná jak formou, tak i provedením.

Na dvou barokových zpovědnicích slušně řezaná poprsí Maří Magdaleny a kajícího Petra. Dva boční barokní oltáře, v čele lodi postavené i řezby a malby na nich jsou hodnoty podřízené.

Část oltáře renaissančního, složená pod kruchtou, jeví ušlechtilé tvary a solidní provedení století 17.

Na hlavním oltáři dřevěná, zlacená socha P. Marie s Jezulátkem, držícím jablko, stojící na půlměsíci, 1 *m* vysoká, dobrá řezba z druhé polovice 15. stol.; na témž oltáři velmi dobré barokové sochy Boha Otce, svatých Petra a Pavla, Jana Křt. a Jana Nep.

Olejový obraz archanděla Michala, koloritu poněkud tvrdého, jinak dobrý, z 18. stol.

Cínová nádoba v dřevěné křtitelnici má letopočet 1762.

Křtitelnice žulová románská, tvaru kalichového 0·94 *m* vys., nádoba 0·75 *m* v průměru, bez ozdob.

Zvony: 1. Výška 0·70 *m*, průměr 0·91 *m*, na jižním boku Matka Boží, kolem čepce opis got. minuskulemi v jediné řádce:

§ anno § domini § milesimo § qvincentesimo § septimo § iste § campan § conflata § est § ad § laudem § deo § et § gloriose § virgine § marie § et § omnibus § sanctis § am §, pod tím vlys z gotických oblouků a lilií.

2. Výška 0·55 *m*, průměr 0·68 *m*. Pod ovocným vlysem opis dvojřádkový renaissančními majuskulemi:

HONORI BEATISSIMÆ VIRGINIS MARIÆ NASCENTIS REFVSA HÆC CAMPANA SVMPTIBVS ÆCLELÆ SVB ADMO ☛ | DVM REVERENDO VENERABILI AC DOCTISSIMO DOMINO IOANN MICHAELE LEOPOLD ACTV : CVRAT : LOCI ✥ A° 1726 ✥; pod opisem festony a akanty visuté, na boku relief P. Marie s dítětem a opis: SANCTA MARIA MATER DEI ORA PRO NOBIS, na protější straně sv. Jan Nep., kolem něho: SANCTE IOANNES NEPOMVCENE ORA PRO NOBIS; na spodním okraji zvonařské znamení a jmeno zvonaře klatovského: IOANNES PRICQVEY.

KAPLE SV. BARBORY na hřbitově, jakož i kostnice jsou stavby bezvýznamné. Západně od kostela při někdejší poustce zvedá se skalka ohražená, s obrazem Panny Marie na zděném štítku. K ní vztahují se zprávy o knězi a »proroku« Martinu Strakonickém, který tu okolo r. 1578 byl farářem.

Sušice (Schüttenhofen).

(V latinských listinách Sicca, Suttitium, od Němců do 13. stol. Schotenhoven.)

Schaller Jar., l. c. III. 242. — Sommer Joh., l. c. 222. — Gabriel J. A., l. c. — Braniš Jos., l. c. II. 138. — Neuwirth J. Dr., l. c. I. 488, 513. — Eichler Jos., Dotazy k přepracování Schallerovy topografie z r. 1826 (rukopis v zemském arch.). — Archiv musea král. Českého. — Desky zemské. — Archaeol. památky IV. 26. — W. W. Tomek, Dějep. m. Prahy I. 408 a násl. — Hora J. V., Procházky po škol. okresu Strakonickém a Sušickém. — Holík Jos v Šumavanu 1884, 15, 265, 389, 574; 1885 č 2; 1888, 468; XIX. 488; XX. 38, 190; v Klat. Listech 1885 č. 7; 1886 č. 38, 36, 24; 1887 č. 25; 1888 č. 38; v Poutníku od Sušice 1886 č. 11, 12, 13 — Kuchynka R. v Šumavanu 1893, 223. — Čelakovský Jar., Privilegia král měst č. 65. — Pamětní kniha obce Sušické z počátku 18 stol. (na radnici). — Liber memorabil. paroch. ab Anno 1707.

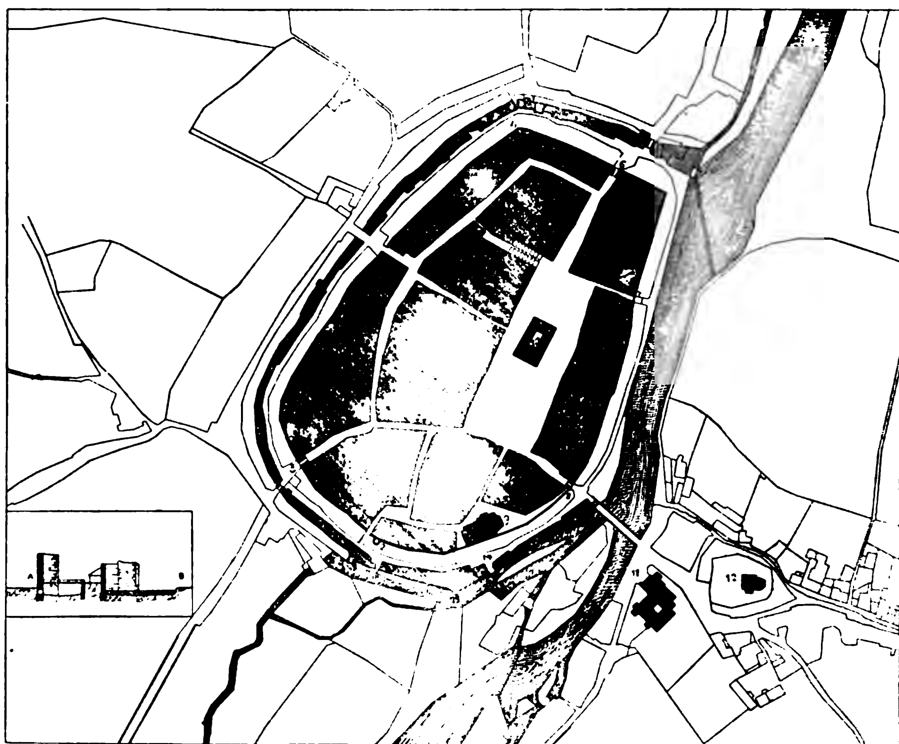
Na památném Svatoboru nad Sušicí vykopána na počátku tohoto století bronzová soška, jež popsána jest v Časop. česk. musea 1847 II 542 a vyobrazena v Klarově Libuši r. 1858 (Gabriel l c. 45 a v Arch Pam. IV. 27. a III 29) Pod vých. svahem Svatoboru na samém obvodu města objeveno při rozšiřování továrny Šejnostovy r. 1881 pohřebiště z doby již historické, slovanské, až do XI. stol sahající. Ve vykopaných as 60 hrobech s kostrami nalezeny stříbrné a bronzové kroužky s esovitým zakončením (záušnice), dvě bronzové záponky, pak denar Vratislava II. Část nálezu v městském museu. Popis pohřebiště a vyobrazení nálezu v Arch. Pam. XII. 13 Tab. II. Sahá tudíž počátek osady do dob pradávných.

Osada původně slovanská na pomezní stezce děkovala obchodu a rýžování zlata za rychlý vzrůst svůj. Ku konci 12. stol. Sušicko dostalo se v držení bavor. hrabat z Luku, po vymření rodu toho r. 1242 bavorským vévodům, při nichž s malou přestávkou zůstalo až do r. 1273. Roku toho připojeno trvale ke koruně České. Král Jan Lucemburský dal osadu, na královské město vysazenou, r. 1322 hradbami obehnati. Za dob husitských obyvatelstvo domácí nad osadníky německými obdrželo vrchu, účastnilo se hnutí náboženského a stálo se sousedy Píseckými, Klatovskými i Domažlickými věrně při straně táborské. Jako jinde i v Sušici ve straně pod obojí převahy nabylo učení

lutherské. Za protireformace obyvatelstvo obráceno zase na víru katolickou, k jejíž utvrzení a upevnění založen tu klášter kapucínský.

Hrůzy a útrapy války třicetileté těžce dolehly na město již před tím velikými požáry (1464, 1544, 1547, 1554, 1591, 1592, 1596) těžce zkoušené. Hrozný požár r 1707 setřel z největší části starý ráz města, na nějž jen několik ozdobných štítů budov uchráněných, zbytky hradeb a kostely městský a hřbitovní upomíná.

Město uvnitř hradeb (viz obr. 79.) s prostranným, obdélníkovým náměstím a osmi nepravidelně založenými ulicemi do polovice obklíčeno

Obr. 79. Sušice. Polohopisný plán města a průřez hradeb.
Č. 1, 2, 4, 5, 13 bašty ve hradbách, č. 3 brána Říšská, č. 6 brána Pražská, č. 7 fortna, č. 8 brána klášterní, č. 9 kostel sv. Václava, č. 10. radmice, č. 11 kostel a klášter kapucínský, č. 12 kostel hřbitovní.

je tokem Otavy a potokem Roušarkou, které byly mu na straně jižní a východní přirozeným opevněním, sesíleným tu ještě hrazeným příkopem a hradební zdí. Na druhých dvou stranách obepínaly město příkopy dva, dělené od sebe valem a vnější zdí hradební; z těch byl příkop vnitřní 12·60 *m* široký a průměrně 6 *m* hluboký; příkop vnější byl užší. Vnitřní hradební zeď, 2·10 *m* silná (břidlice, promíchaná omletými kameny a oblázky říčními), na straně západní a severní téměř po celé délce byla prosta jakýchkoli přístaveb, zvedajíc se volně za zahradami při domech městských do značné výše; na straně jižní, kdež byla půda bahnitá a jarními vodami zatápěna, podchycena byla tato zeď z velké části oblouky, jichž pilíře postaveny na jehlách. K vnější zdi hradební, 1·70 *m* silné, přistavovány

byly, jak se zdá již v dobách dávných, četná obydlí chudší třídy městské; za ní táhl se vnější příkop, do něhož sháněna byla voda z rybníků pod Svatoborem, pročež se také tomu příkopu až dodnes říká »na shůnu«.

Bašt bylo nemnoho: dvě z vnější zdi do potoka Roušarky vystupující, z těch jedna polokruhová (č. 1), druhá čtverhranná s hranami silně ubranými a osazenými pečlivě tesanými kvádry (č 2 a na obr. 80.), obě nedaleko od sebe postavené; třetí bašta (polokruhová č. 3) v těchže místech, avšak v příkopu vnitřním, nedávno byla pobořena; čtvrtá bašta v severozápadním nároží vnitřního příkopu (č. 4), odpovídající svou polohou baště 2., pozoru-

Obr. 80. Sušice. Bašta a hradební zeď při potoku Roušarce.

hodna je tím, že nevybočujíc z hradební zdi, ustupuje třemi stranami do vnitř městiště. K ní přísluší zajisté jednopatrové stavení č. p 101 na protějším vnějším obvodu hradebním, tvořící v základě obdélník, obloukovou stranou do parkánu vystupující, a za ním jednopatrové věžovité stavení, do příkopu povydané, se zbytky maltové bossáže v nároží, jež bez odporu pokládati sluší za spodní část bašty vnější, obě pak sloužily k hájení průchodu, jímž vycházelo se na polní cestu a k bývalému hamru. Mezi baštami 1. a 2. spatřuje se těsně vedle porážky ve vnější hradební zdi původní východ zvýši více dvou metrů, jehož třeba bylo k čerpání vody těsně za zdí tekoucí. Bašta, stávající při nároží naproti dolnímu mlýnu, se nezachovala.

Věžovité, dvojaté brány vedly do města tři: Pražská, Říšská a Klášterní. Brána posléze jmenovaná, kterouž vycházelo se na most, spojující

Obr. 51. Sušice. Nápis na desce v bývalé bráně klášterní z r. 1322.

město s předměstím hořejším, byla ne tak vysoká a nákladná jako druhé, pobořena byla teprve r. 1856, brána Pražská vzala za své r. 1836, Říšská neb Německá r. 1842. Mimo brány vedly z města i branky (fortny) a jiné obecné východy. Tak vycházelo se ze severního konce náměstí úzkou uličkou, na jejíž konci byla fortna, k řece; jiná ulička vedla z náměstí ku hradbám na straně západní, kdež bezpochyby také fortna se otvírala. Vedle výše uvedeného východu při baště č. 4 byla ještě branka za kostelem děkanským, jejíž stopy po dnes jsou viditelny a kterouž vycházelo se blíže bašty č. 1 k mlýnu mezimostskému, branka tato však, zdá se, byla původu již pozdějšího. Opevnění města vykonáno bylo za panování Jana Lucemburského, jak o tom svědčí deska mramorová, 1·03 *m* dlouhá, 0·65 *m* široká, kteráž zasazena byvši ve bráně klášterní, při jejím sboření vyjmuta a do průjezdu radnice zasazena byla (vyobraz. 81). Nápis na desce zní:

+ ANNO DO · M · CCC · XX · II · JOHA
NES · PRIM · BOHEMIE · ET · POLONI
E · REX · COMESQ' · LVTZELBURG
EN · FILI? HEINRICI · IPERATORIS ·
ROMANORV · XPIANISSI · HAC · CI
VITATE · MVRO · FEC · CIRCVDARI · C
VI? · MAGNIFICI · REG · AC · SVM' · PGEIT
M' · ETER · MEMO · S · ICELIS · AMEN · ·

K městu pojí se dvě předměstí: dolejší (pražské) a hořejší, od starodávna Nuželicemi zvané a v podání lidovém za osadu města starší považované.

Rýžovnické násypy, v obecné mluvě sejpy neb grubata zvané, jež po celém toku řeky Otavy na obou březích v neobyčejném počtu se vyskytují, i při městě hojně se spatřují. Bližší o nich viz v pojednání Holíkově v Šumavanu VIII. 1889.

DĚKANSKÝ KOSTEL SV. VÁCLAVA, gotická basilika orientovaná, ve zdivu zachovaná, s barokovou úpravou, která vykonána byla po velkém požáru r. 1707 stavitelem *Karlem Zanettim.* Ze starších osudů stavby chrámové nic není zaznamenáno. O farním chrámu dějí se zmínky již ve 13. stol., též v knihách erekčních a konfirmačních často s různými názvy (kaple sv. Václava mezi zdmi městskými, kostel filialní, kostel farní) se vyskytuje. Na počátku 14. stol. stala se fara prebendou člena kapitoly Vyšehradské, k ní z počátku tento, později král dosazoval plebána s názvem stálého vikáře. Po válkách husitských poměr ten vzal za své a podacího práva a patronátu ujala se obec Sušická.

Chrám, postavený v ústranní města při samých hradbách, založen byl krátce po vykonaném hrazení města vedle starší kaple, která do novostavby byla pojata, sloužíc od té doby za sakristii. Těsné prostranství s jedné strany uličkou a starší kaplí, se strany druhé městskou zdí zastavené, bylo příčinou lomení osy chrámové a nepravidelnosti částí stavebních, jež zejména v stísněnosti lodi severní a kosém zakončení lodí chrámových při oblouku triumfálním i prostému pozorovateli nápadnou býti se jeví.

Při chrámu stávala až do r. 1707 v rohu jihozápadním ještě druhá »velká« věž, snad původně bašta hradební, o které se zmiňuje pam. kniha farní. Řečeného roku stal se chrám obětí velkého požáru, při čemž menší věž do pola, velká pak úplně se sřítivši i klenbu kostelní valně poškodila, tak že musela býti snesena a novou nahražena, menší věž pak rozšířena a zvýšena, tu podobu obdržela, kterou dnes má.

Poslední větší opravou, r. 1884—1885 stavitelem *A. Perseinem* vykonanou, dostalo se západnímu průčelí nově přistavěného pseudogotického

Obr. 82. Sušice. Děkanský kostel sv. Václava.

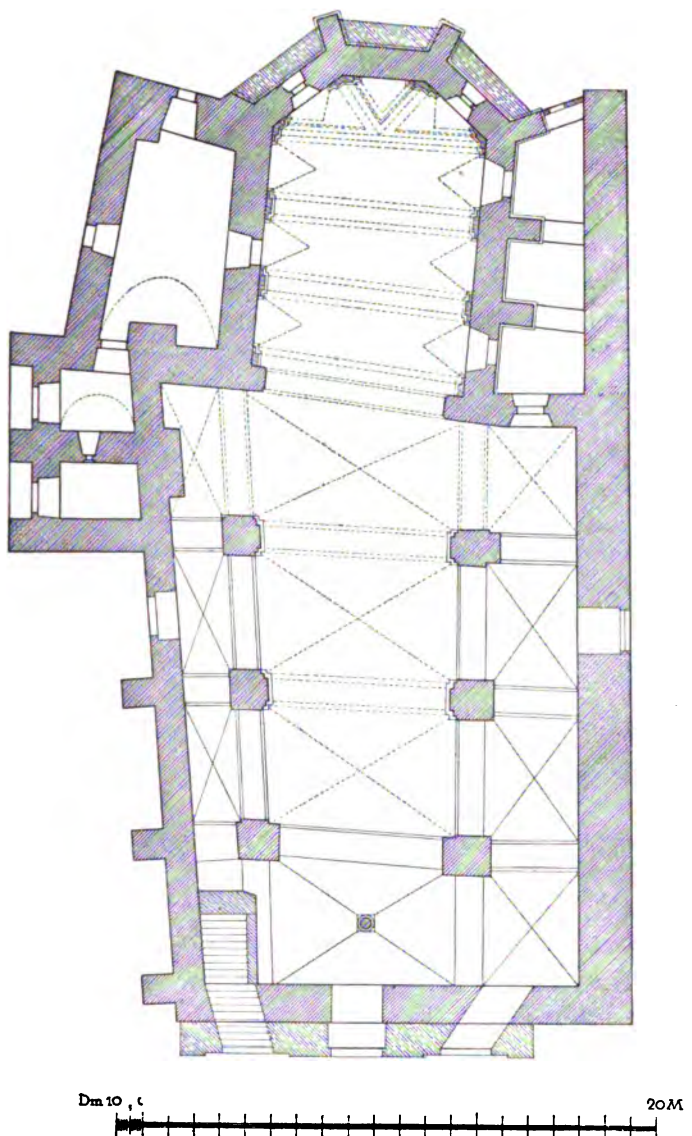
portika a týmž slohem upravených opěráků; zároveň odbouráno vnější schodiště na kruchtu a kobka při vchodu u věže. R. 1898 vnitřek nově polychromován, veškeré zařízení nově vylíčeno a na straně jižní nový vchod otevřen.

Síň chrámová tvoří v půdorysu nepravidelný čtyřúhelník (obr. 83), rozdělený třemi páry pilířů na loď hlavní a dvě lodi boční, z nichž zvláště severní, neobyčejně úzká, sotva šířku dvou metrů dosahuje. Loď tato opřena jest třemi opěráky z doby poslední opravy a věží, západní průčelí opěráky čtyřmi, loď jižní opěráků nemá, jest zeď její, 2 *m* silná, spolu zdí hradební.

Průčelí vyhnáno je v barokový štít a zastaveno v přízemí portikem, nově r. 1885 založeným, z jehož tří vchodů oba vedlejší (levý na kruchtu, pravý do boční lodě vedoucí) jsou nové, z hlavního však nezbylo ani původní pažení. Nad hlavním portálem otvírá se gotické okno lomeným

obloukem sklenuté, prosté všeho článkování. Čtyři opěráky nad portikus vystupující neslohově byly upraveny. Boční lodě jsou bez oken.

Loď hlavní vystupuje nad pultové střechy lodí bočních do výše 18·5 *m*, vnitřní rozdělení klenbové obráží se na vnějších zdích hrotitými

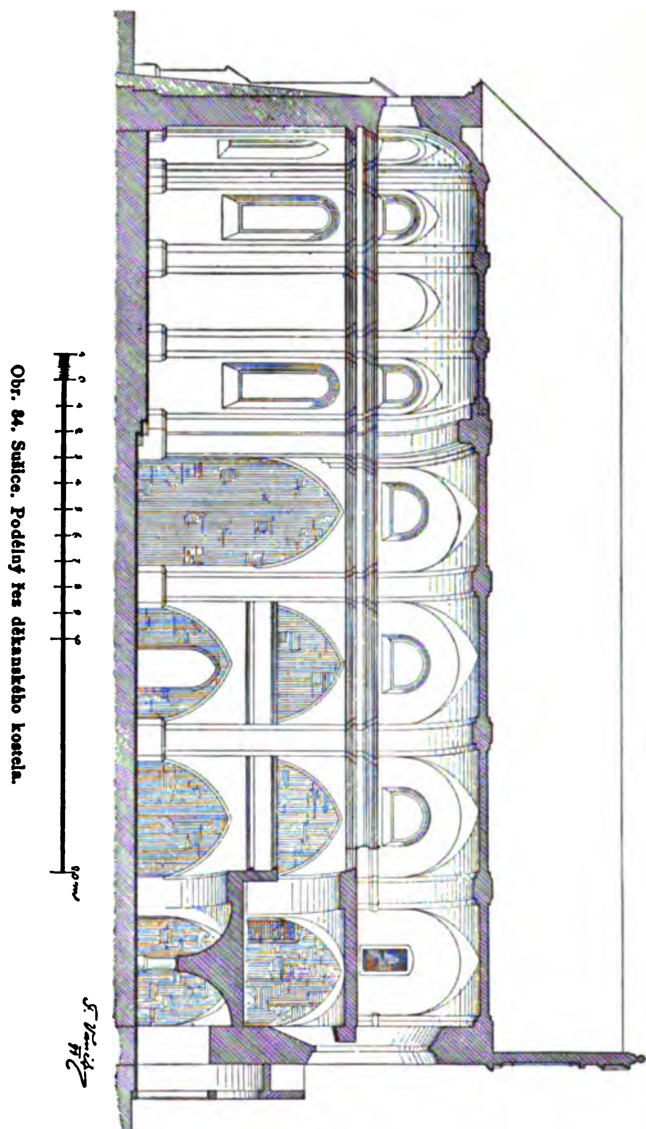

Obr. 83. Sušice. Půdorys děkanského kostela.

oblouky slepých arkád, v jichž polích prolomena jsou okna při přestavbě po r. 1707 rozšířená a polokruhy sklenutá.

Presbyterium, stejně s hlavní lodí široké a as o 0·3 *m* nižší, vybíhá v chor pěti stranami osmiúhelníka uzavřený. Obstoupeno jest v rozích

a na straně jižní pěti opěráky o jednom ústupku s pokaženými kosinami a soklem. Zdi závěrové, oslabené buď nedostatečnými základy, neb jinak poškozené, sesíleny byly šikmou přizdívkou. Z původních gotických oken jen dvě v šikmých stranách závěrových (čelné velké okno jest zazděno)

Obr. 84. Sušice. Podélný řez děkanského kostela.

zachovala původní podobu v rozměrech a hlubokém, na obě strany mírně se rozšiřujícím ostění, ve vrcholech stopy kružby však neznamenati. Ostatní okna byla rozšířena a polokruhovými oblouky zaklenuta, nad nimi pak nová polokruhová okna prolomena.

S a k r i s t i e, přiléhající k severní zdi presbyteria, je původní kaplí, stávající před obezděním města a pochází z 13. stol. Svědčí pro to zdivo,

až 2 *m* silné, uvnitř pak valené hrotité klenutí a výklenek s ostře lomeným obloukem, jednoduše profilovaným ostěním ovroubený, v němž zasazena osmiboká kamenná nádoba na svěcenou vodu; dvě okna, osvětlující vnitřek, jsou však modernisována. K sakristii přiléhající a s ní současná stará věž jest ve spodní části zdiva původního, byla však po požáru r. 1707 ve směru osy chrámové rozšířena, čímž nabyla obdélníkového tvaru. Uvnitř zachovala se ještě západní strana staré věže až do výše prvního patra a v ní původní hrotité okénko s ostěním profilovaným, v jehož závěru spatřují se nosy. Kobka pod touto věží sklenuta jest valeně. Hořejší patro, nové, prolamují okna barokně vykrajovaná (nad oknem letopočet 1773 vztahuje se k opravě věže, která roku toho na staré stavbě o 3 sáhy zvýšena), nejvýše zvedá se baroková báň.

Vnitřek chrámu, po stránce dekorativní od počátku nenádherně vypravený, po velkém požáru r. 1707 byl barokisován. Síň chrámová v západní části 14·85 *m*, ve východní 15·85 *m* široká, 18·50 *m* dlouhá, tvoří tři lodě, z nichž hlavní, 7·45 *m* široká, oddělena jest od nižších lodí bočních (temných) arkádami, kteréž vyvinují se bezprostředně z nízkých, čtverhranných pilířů; lomené jich oblouky jsou na hranách otupeny. Na nich založeny jsou, vyjma travée poslední, empory, podobnými oblouky do hlavní lodě se otvírající a sklenuté jako koby přízemní hladce do kříže. Západní empora podepřena jest oblým monolitem v ose hlavní lodi na nízké okrouhlé patce postaveným; nad ní zřízena jest ještě vyšší empora hudební, v nejnovější době do lodě hlavní povydaná a železným nosníkem zde podepřená. V čele lodi jižní zachovalo se větší okno hrotité, kružby prosté.

Hlavní loď překlenuta jest ve čtyřech polích hladkými křížovými klenbami, tvořenými z prostupujících se polokruhů, mezi nimi příčné pásy vystupují nad kladím z pilastrů k pilířům od základu přizděným. Z ní otvírá se do presbyteria, značně od osy hlavní na pravo divergujícího a o dva stupně zvýšeného, oblouk triumfální, tupě lomený s hranami otupenými, nyní hladký (před poslední opravou spatřovaly se na pravé líci zbytky skulpturálních okras). Klenutí choru, stejnodobé s klenutím lodním je valené, s okenními výseky; pilastry od základu vybíhajícími a z nich pokračujícími pásy rozvrženo jest dle původní již disposice na dvě přední travée, k nimž se pojí pětiboký závěr paprskovitě lunetami sklenutý. Po levé straně bylo gotické sanktuarium s kamennou obrubou hrotitou a železnou mřížkou; při poslední opravě bylo zazděno a místo lavicí zakryto. Z té strany otvírají se obyčejné dvéře do vedlejší sakristie, na nichž až do poslední opravy zavěšeny byly gotické dveřeje (nyní v museu).

Hlavní oltář je barokóvá stavba s postranními portály, nesená korinthskými sloupy; v hořejším nástavci obraz Nejsvětější Trojice, uprostřed velký obraz sv. Václava, oba malovány Jos. Hellichem r. 1861. Na oltáři sochy sv. Blažeje, Vojtěcha, Prokopa a Erazima. Celkem obstojná práce z r. 1659 nákladem rodiny Koců z Dobrše vyzdvižená.

Čelné postranní oltáře v lodi (Pána Ježíše a P. Marie) jsou prosté barokové architektury z 18. stol. s novou sošnickou výpravou.

Boční oltáře sv. Anny a sv. Jana Nep., dobrého barokového díla; na prvém olejový obraz P. Marie, podávající sv. Anně Ježíška k celování, 0·65 *m* vys., 0·45 *m* šir., vetchý a místy přemalovaný, jest obstojné ceny a původem ze 17. stol., zde též slabé sochy sv. Heleny a Barbory. Na druhém oltáři klečící socha sv. Jana Nep. běžného pojetí a dobrého díla, po stranách sochy sv. Kosmy a Damiana.

Kazatelna z 18. stol. nevyniká nad prostřednost.

Náhrobníky, vesměs v dlažbě kostelní položené a z větší části vyšlapané:

1. Starý kámen žulový, 1·90 *m* dl., 0·80 *m* šir., na něm znatelný jen kříž, při překládání dlažby kostelní zúmyslně vyhlazený, stopy opisu neznamenati; as z počátku 15. století.

2. Deska z šedého mramoru 1·57 *m* dlouhá, 0·80 *m* široká, v hořejší polovici erb (polovice vzpřímeného lva v poli na příč půleném, v klenotu týž vzpřímený lev). Nápis v sedmi řádkách:

DNE 13. (?) IANUARIJ ROKU 17 . .
W PANŮ ŮSNULA GEMNO(ST)
SLECZNA FRANTÍSCHKA
LIP(OW)SKA Z LIPOVÍTZ WIE
KU SWE(HO 50 ZDE)
(SWE)HO ZI(VOBITY) BIEH
DOKONALA.

3. Deska žulová 1·56 *m* dlouhá, 0·76 *m* široká. Nahoře erb (dva vzpřímení lvi drží ornamentální lilii, v klenotu čtyři pštrosí péra), pod tím 13 řádek dobře čitelného římského písma:

ANNO · MDCLXXII · DIE
XXIII · MAIJ OBDORMIVIT IN
DOMINO ADMODVM REVER
ENDVS NOBILIS ET DOCTISS ·
DOMINVS CAROLVS FRANCIS ·
ROSACINVS · A · CARELSBERG
S: THEOLOGIÆ BACCALAVRE
DECANVS SVTTICENSIS
VICARIVS FORANEVS
CVIVS CORPVS HOC LOCO
TVMVLATVM EST·
REQVIESCAT IN PACE ·
SVRGAT IN GLORIAM ·

4. **Deska žulová 1·72 *m* dlouhá, 0·80 *m* široká. Ve svrchní polovici erb Boryňovský, pod ním nápis:**

ANNO DOMINI 1678
DIE · 25 · NOVEMBRIS
OBIIT PER ILLVSTRIS
AC GENEROSVS DOM
INVS FERDINANDVS
GVILIELMUS BORENI
DE LHOTA DOMIN
US IN WOLSSOW ET
KVNCOWIC HIC PIE
MEMORIÆ DEFVNCTVS
ORATE PRO ILLO ·

5. **Deska žulová 1·74 *m* dlouhá, 0·84 *m* široká, s nápisem:**

REMVS DO : WEN : MART ·
WEISENREGNER DE WEI
SENFELD p. an : 32. DECA.
SUTIC : VICA : FOR : CANO :
VETE : BOLES : OBIIT, in
DNO DIE 16 7BRIS A 1762
ÆT : SUÆ an 63
REQ IN PACE

Pod tím plastický kruhový terč.

6. **Deska žulová 1·75 *m* dlouhá, 0·88 *m* široká, s nápisem:**

Letha 1600 (1560?) we Strzedo po
. . . . . Swatnych Vmrzel gest
. . . . . a statecznny Rytirz Pan
Dietleb Kocz z Dobrsse a na oly
ssowech a tuto Pochowan
Pan Buh racz se nad Dussy geho
(smilowati) a w poczet . wolenych
Swych przigati.

Pod tím erb Koců z Dobrše.

7. **Deska žulová 1·64 *m* vysoká, 0·85 *m* široká s plastickým erbem Štěnovských z Kadova a rytým nápisem ve spodní polovici:**

Obiit Pie in DOMINO . . .
illustris Ac Generosus D:
FerdiNANdvs ANtONIVS Ste
NIOWski de Kadowa D: IN
WoLsow et KOGsitz Die
31 AUG: ANNO 1718
EtAtis Sve 51 ·

8. Žulová deska s latinským nápisem jen s polovice čitelným, svědčící děkanu Jáchimu Ludvíku Kheglovi de Longa Silva, zemřelému dne 29. ledna 1731.

Náhrobních kamenů Anny Kocové z Hrádku, zemř. r. 1586, Jana Adama Koce z Dobrše na Volšovech a Přecíně, zemř. r. 1614, a Evy Kelblové roz. z Geizingů, zemř. r. 1620, uvedených u Gabriela, v kostele více nestává. Zlomek mramorové desky náhrobníku děkana a vikáře Jana Frant. Gotharda z Čechoslavu († 1700) jest částí dlažby v pravé boční lodi.

Obr. 85. Sušice. Ciborium v děkanském kostele.

Kalich stříbrný, zlacený, výška 24·05 *cm* baroková noha šestilaločná, na ní applikované ozdoby prolamované (střídavě hlavičky a palmetky); nodus nový, kupa obepjatá košem prolamovaným s odznaky Umučení Páně.

Značka:

Kalich stříbrný, zlacený, výška 22 *cm*. Na šestilaločné noze tepané růžice pěti a šestilisté střídavě s vypuklými obrazy sv. Mikuláše, sv. Teresie a P. Marie; na nodu tři okřídlení andílkové; spodek číše dekorován hrubě tepanými hlavičkami a barokovými ornamenty.

Značka:

Z 18. stol.

Kalich stříbrný, spodek nový, kupa kuželovitá průměru 10 *cm*, v spodní polovici zdobená jemně tepanými hlavičkami a festony. Z druhé polovice 17. stol.

Ciborium stříbrné, průměr zlacené číše 14·5 *cm*, výška i s víkem 35 *cm*, ve všech částech bohatě tepanou prací zdobené. Noha okrouhlá, na ní ve třech oválových medailonech Spasitel, P. Maria a sv. Josef, mezi nimi tři odznaky Umučení Páně; na nodu tři okřídlené hlavičky andílků; spodní část široké, kotlovité číše obsahuje tři medaliony, mezi nimi hlavy cherubů, v medailonech sv. Václav, sv. František, sv. Antonín Pad. Víko v podobě koruny s šesti vzpřímenými akantovými listy s kápí bohatě tepanými květy ornamentovanou vybíhá v jemně ciselovaný křížek. Unitř je nápis:

Fieri fecit
Eliſabetha Merſcowa
nata de Karlsberg
1. 6. 82.

Značka: IM a pozdější: R (Vyobr. 85.)

Monstrance stříbrná barokní paprsková, 65 cm. vysoká, ve vrchol· Nejsv. Trojice, melchisedech drahokamy obložený, noha oválová veskrz tepaného dekoru. Z počátku 18. stol., dle pozdější značky (jako u ciboria) a stříže opravená r. 1791.

Pacifikál stříbrný a zlacený s ostatky sv. kříže, výška 29·5 *cm*, barokového tvaru, darovaný dle nápisu na vnitřní desce Bedřichem Rehcslnilem r. 1829, authentika uvnitř datována je z roku 1729; práce pražská dle stříže z r. 1723, značka: MR

Relikviářík stříbrný, barokový, 20 *cm* vysoký, na trojhranném podstavci s obrázkem sv. Václava (rouška hedbávná) a jeho ostatky (bez značky).

Pacifikál stříbrný, 29 *cm* vys., barokový, ceny nepatrné.

Křtitelnice, cínová nádoba šestiboká, tvaru komolého jehlance, na třech prostých nohách, výška i s křížem (dobře litý corpus Christi) 1 *m*, na víku letopočet 1623. Při opravě r. 1847 od *Mat. Glasera* vykonané, přiletovány na boky allegorické figurky a poprsí Krista a Marie. Křtitelnice je ceny prostřední a stojí na kusém dřevěném podstavci (na něm plastická hlava anděla), který sloužil kdysi účelu jinému.

Tři páry svícnů mosazných, soustruhovaných, 26, 42 a 48 *cm* vys., ze 17. stol.

Stojan na obětní svíce z kutého železa; na svrchním kruhu vyražen nápis: KNEZ SEBESTYIAN ZB (Zbraslavský) DEKAN SVSSICKY 1639. Na podstavci písmena s letopočtem DSS 1639 KSS.

Zvony: 1. Průměr 1·45 *m*, výška 1·08 *m*. Ucha zdobí hlavičky andílků. Kolem čepce opis: FVDIT ME IOANNES MICHAEL WINHOFFER TORMENTARIVS ILLMI ET EXCELLMI : D : D : WENCESLAI COMITIS WRATISLAW IN PORZICZ. Pod tím řada visutých akanthů. Na plášti: pěkný obraz sv. Václava s orlicí na štítu, bolestná Matka Boží, okolo ní odlitky javorových listů, sv. Bartoloměj a velký erb města Sušice s opisem na pásce: SIGILVM · CIVITATIS SVTTICENSIS, po jehož obou stranách nápis: V levo:

ANO 1708 · DIE · 20 · IULII · HÆC CIVITAS
REGIA · SVTTICENSIS · VNACVM · DVOBVS · SVB
VRBIIS · TOTALITER AB IGNE IN CINE
RES REDACTA, ET OMNES
CAMPANÆLI QVE FACTÆ (!)

QVÆ AN̄O SEQVENTI EX REMANENTE
ET CONQVISI TAHARV̄ (!) MATERIA, ADDITO VNÔ
METALINÔ TORMENTO, TRIV̄ ET MEDII CENTENARII PONDEP
ANTE SVMPTIBUS ECCLESIÆ ET COM̄VNITATIS AB AMPLISSI
MO MAGISTRATV HVIATE NOMINE TOTIVS COMVNITATIS TVNC
TEMPORIS IN OFFICIIS EXISTENTIBVS ·

V pravo:

PERSONIS . S . C . M . IVDICE FERDINAN
DO CRISTIANO LISANDER DE ERENFELT,
COSVLE FRANCISCO WEISENREGNER
A WEISENFELT, PRIMATE
WENCESLAO LADISLAO
MERSEHEK Â REIFFENBERG, IOAN
NE LVDVICOWSKI, PETRÔ GODEFRIDO
KABATH, Â WISSESTRAIN IACOBO FRANCISCO
MICHALOVITZ, SAMVELE ALOISIO HVTTARI, GODE
FRIDO HOS DE KRINVALD DANIELE MICHALOWITZ, MA
THIA GRIBL PHILIPPO HAIKL, WENCESLAO ALBERTO WODI
CZKA, Â KARLSPERG · SIINDICO.

Nad dolejším okrajem:

ANNO DATO SVB CÆSARE AC REGE BOHEMIÆ IOSEPHO I.

Kolem okraje (erb, štít rozštípený, v klenotu dva rohy):

AUS FEVER VND HITZ BIN ICH GEFLOSSEN IOHANN MICHI
WINHOFER HAT MICH GEGOSSEN,

týž erb.

2. Průměr 0·80 *m*, výška 0·65 *m*. Kolem hlavy dvouřádkový nápis:

☛ PRO EMOLVMENTO ECLESIÆ DIVI WENCESLAI MARTIRIS ⊕
☛ REGLÆ CIVITATIS SVTTICENSIS ⊕ FVSA CLATTAE ⊕ ANNO
DOMINI ⊕ 1715 ⊕

Pod tím vinou se kolem festony.

Pod obrazem Ukřižovaného s Marií a Janem:

TLVCZE ME SRDCZE ZNAMENI ⊕ ZALOSTI NEB RADOSTI ⊕ I
POWGETRZI SSKODNE ZAHANI ⊕ W MOCZI BOZSKE MILOSTI ⊕

Pod tím medalion s opisem IOANNES PRICQVEY.

Dále na plášti sv. Václav s praporcem a štítem (orlice), sv. Vít a sv. Jan Nep. s opisem:

ERECTA SVB POTENTI PATROCINIO TVO.

Pod obrazem sv. Jana městský znak trojvěžatý.

3. Průměr 0·64 *m*, výška 0·50 *m*. Nejvýš opis:

IOHANN GEORG KÜHNER GOSS MICH IN PRAG A⁰ 1780.

Na plášti obraz Nejsv. Trojice, naproti Madonna, okolo hlavy květinová obruba.

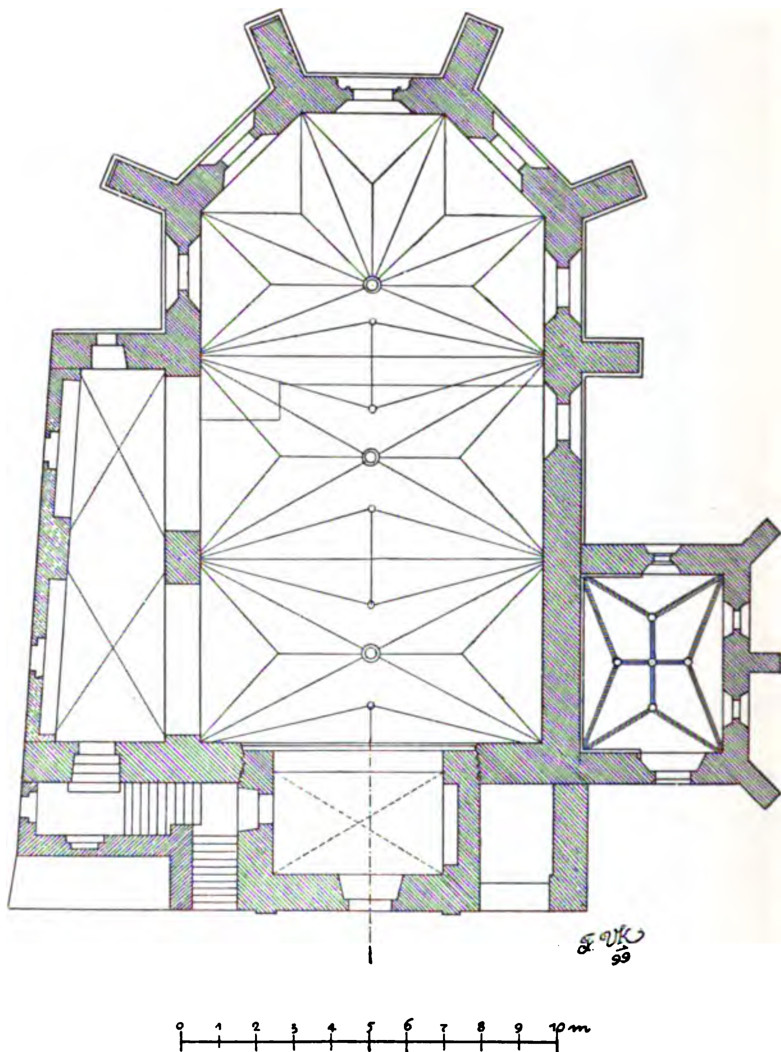
4. Průměr 0·56 *m*, výška 0·43 *m*, ulit byl r. 1864 *Pernerem* v Budějovicích.

Obr. 86. Sušice. Hřbitovní kostel P. Marie.

HŘBITOVNÍ KOSTEL P. MARIE, (obr. 86.) východní část (chor) někdejšího většího, snad vůbec nedostavěného gotického chrámu ze 14. století, o jehož založení a prvních osudech nic určitého se neví, ano na jisto postaviti nelze, vztahují-li se zprávy ze 13. stol. o podacím kláštera Windberského k nynějšímu farnímu kostelu nebo k chrámu tomuto. Domněnka, že by to byl zbytek kostela, stávajícího při špitále křížovníků s červenou hvězdou, k jehož založení dáno bylo r. 1352 svolení císařem Karlem IV., nabývá pravděpodobnosti, uváží-li se, že před nimi usadili se zde mnichové

řádu Augustiniánů (kol r. 1330—1345), kteří na jisto stavbu nějakou započali, avšak pro krátký jich pobyt v městě a překážky jim kladené tuto snad dokončiti nemohli. Aspoň k tomu poukazuje fakt, že při kopání hrobův uhodilo se na mocné zdi, patrně základy lodě chrámové aneb obmýšlené její stavby. Roku 1591 po požáru, jemuž téměř celé předměstí i s kostelem za oběť padlo, byla svatyně nově upravena.

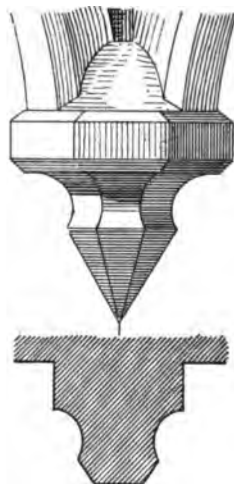

Obr. 87. Sušice. Půdorys hřbitovního kostela.

Stavba z neobráběného kamene, omítnutá, s kvádrovým osazením opěráků, nároží a ostění okenních, jichž pečlivé zpracování jeví ve všem známky díla vyškoleného stavitele a kamenníka 14. věku. Vyjma kapli t. zv. Kabátovskou jsou ostatní přístavby, ať již z r. 1591 aneb z let pozdějších, nuzná díla své doby, provedená bezpochyby silami domácími.

V čele **věž**, krytá jehlanovou bání, je přístavba z r. 1591; svědčí tomu letopočet ve vodorovném nadpraží gotického vchodu, v rozích krakorci podepřeného. Ve třech patrech okna segmentová, v nejhořejším sklenutá polokruhem.

Obr. 88. Sušice.
Hřbitovní kostel (detaily z kaple Kabátovské).

V pravo od věže čtverhranné schodiště (vnitřní) se stopami renaissanční úpravy, v levo novější schodiště, vedoucí na severní oratoř a hudební emporu. V obou nárožích průčelí jsou **kaple**, pravá »Kabátovská« v neporušené gotice 15. stol., vsunutá mezi opěráky chorové, levá, založená Šebestiánem Gerlem r. 1691 (letopočet v nadpraží), tvoří zároveň předsíňku sakristie, přiléhající k severní straně kostela a tuto po celé délce zakrývající.

Stavení kostelní vystupuje volně jen závěrem a jížní stranou podélnou. Založeno na žlábkovaném soklu, obstoupeno jest šesti opěráky (dva na straně jižní pojaty jsou do přistavěné kaple) o dvou ústupcích, jich svršky, na 1 *m* ubrané, nuzně jsou cihlovými kosinami nahraženy. Široká gotická okna, prolomená na všech stranách pětibokého závěru a na straně jižní, byla dvojdílná (čelné trojdílné) a kružbou zdobena. Novou klenbou kostela, provedenou na sklonku 16. stol., nutno bylo vrcholy oken zazdíti a nově zaklenouti, při tom kružby a pruty byly odstraněny. Neporušenou v podstatě ostala **kaple Kabátovská**, nevysoká, čtverhranná kobka se zvláštním vchodem, později zvýšená emporou nad ní zřízenou, z jejíž nároží vystupují diagonální opěráky (mimo to opěrák ze středu strany boční), oživená třemi nevysokými, hrotitými okny. Pod pultovou stříškou předního opěráku spatřuje se plastický štítek, hrotem vzhůru obrácený a v něm pětilistá růžice. Portálek gotický s vodorovným nadpražím otvírá se do vnitřku, sklenutého čtyřpaprskovou hvězdou, jejíž žebra, žlábkem a šikou profilovaná, vystupují ve výši 1·60 *m* ze dvou konsolů polygonálních a dvou kuželovitých a sbíhají se do pěti hladkých terčů (obr. 88).

Vnitřek kostela, jehož veškerá stavitelská úprava datuje se z konce 16. stol., tvoří jedinou síň 16·82 *m* dlouhou, 9·10 *m* širokou, rozvrženou původně na dvě klenbová pole a závěr, z pěti stran osmiúhelníka sestrojený. Nynější klenba z konce 16. stol., přidržujíc se původní disposice, jest valená s lunetami nehlubokými, na ní štukovými žebry napodobeno jest klenutí hvězdovité s diagonálními a příčnými pásy, jehož středové terče

na způsob velkých závěrníků dekorovány jsou věncovím, ostatní terče lvími maskami; žebra vystupují z neforemných, též maltových, barokových konsolů. Okna, segmentovými oblouky zaklenutá, sahají až ku klenutí.

Podélná strana severní prolomena jest dvěma hrotitými oblouky, otvírajícími se na emporu (oratorium) založenou nad sakristií, naproti jest empora, založená nad kaplí Kabátovskou a do kostela eliptickým obloukem otevřená. Na západní straně, zastavené věží, v jejíž přízemí křížem hladce sklenutá kobka a dvě empory nad sebou, znáti na zdi závěrové šikmé nároží bývalého oblouku triumfálního a tutéž v pravém koutě zbytek oblé přípory s konsolovitou patou klenby původní.

Z chorového závěru, o stupeň nad ostatní část zvýšeného, otvírají se v levo prosté dveře do sakristie, dlouhé, úzké síně, valenou klenbou opatřené a prostým oknem v čele východní zdi spoře osvětlené.

Oltáře, vesměs barokové z 18. století (dva v lodi mají nástavce z akantových rozvilin), mají cenu nepatrnou, podobně i olejové obrazy na nich zavěšené (Nanebevzetí P. Marie, sv. Jáchym, smrt sv. Josefa, klanění se tří sv. králů a sv. Jan Nep.).

Pozoruhodný jest olejový obraz na pravé straně zavěšený, 2·24 *m* široký, 3·36 *m* vysoký: muži a ženy z lidu (v životní skoro velikosti) klanějí se a dary přinášejí Novorozenému, jehož Marie plenkami ovinuje, v oblacích Bůh Otec v průvodu andělů hudoucích a prozpěvujících; komposice bohatá, přední postavy bedlivě kresleny i malovány (místy hyzdivé opravy). V účtech kostela farního z roku 1659, zaznamenaných v lib. memorabil. paroch., uvedená položka za obraz Narození Páně pro hlavní oltář v kostele sv. Václava 124 zl. 15 kr. vztahuje se jedině k tomuto obrazu.

V kapli Kabátovské stojí oltářík renaissanční, na jehož predelle s postranními konsoly akantem orámovaný olejový obraz mrtvého Krista na klíně Mariině (slabý), po stranách sošky archanděla Michala a sv Augustína, vše dobrá práce ze 17. stol.

Tamže dvě sochy, sv. Petr a Pavel, 1·85 *m* vysoké, dovedné řezby z bývalého hlavního oltáře, ze 17. století.

V kapli Gerlovské dřevěné epitafium s obrazem Ukřižovaného, k němuž modlí se patnáct členů rodiny Šebestiána Gerla. Nápis zní:

O Gottliebende Seel! Hie sihe vnd betrachte daß Ehrbahre ge= | Schlecht welches von dem Edl Ehren Vesten Herrn Sebastian Gerl vnd Ro | sina gerlin, welche in gott Endtschlaffen den 2. November Anno 1691 Alß vom gott | gesegneten Eltern Herfürblühet: Der getrewen Nachkömmling nicht Allein dieße Capell Auffgerichtet: sondern Auch zum Trost der Seelen mit Immerwährende | gottes Dienst fundiret. Denen folge · du nach vnd bitte gott für die abgestorb= | ene. ~. Anno 1693 ~

Později připsáno:

Herr Sebastian Gerl, In Gott Seelig. Entschlaffen. den 17. Octobris Anno 1696.

Nápis je přepsán na starém původním, jehož stopy prosvítají.

Náhrobníky byly v nejnovějším čase z podlahy vyzdviženy a vsazeny do zdi. Jsou to v choru:

1. Deska z bělošedého mramoru 1·50 *m* vys., 1·00 *m* šir., ve spodní polovině silně otřený relief: Z mrtvých vstání Krista. Opis v gotických minuskulích zní:

Letha panie 1583, w po | . . . li po Swatem Mathauſſi evangeliſtu
Panie vm | rzela Panna Katerzina dczera | Slov(utn)eho Pana
Wotſe mieſſtěnina Mieſta Soſſicze

a tuto geſt pochowana Pā Buh
ſmilug ſe nad ge(gi) Duſſi ame.

Welebÿ Duſſe ma p(ána) rado=
wal ſe Duch mug w B(ohu s)pasyte
li mem.

2. Deska žulová 1·72 *m* vys., 0·85 *m* šir., s nápisem:

LETA PANE· MDCXX
IIXIII MART : WNE
DELI SMRTNAV Z·
IWoT DOKONAL SST
ASTNĖ V WIRE W
KRYSTA PANA SL°W
VTNY MVZ A SSLE
CHETNY STAREC
PAN · IAN KOBEROWS
KY BIWSSE SENATOR
SVSSI · CKY LETA WE ·
KV SWEHO LXXVII ·

Dole znak postřihačského pořádku.

3. Deska žulová 1·71 *m* vys., 0·88 *m* šir., s nápisem:

ANNO 1696 DEN 17· OCT̄R
IST IN GOTT ENTSCHLAFFĒ
HERR SEBASTIAN GERL
SEINES ALTERS 82 IAHR
VND SEINE HAVS FRAV
ROSINA DEN 1 NOVEMBRIS
AN̄O 1691 IHRES ALTERS
66 IAHR

GOTT	Erb:	GEBE
IHNEN	(Krokev špicí vzhůru, v ní lilie;	ALLEN
EIN FRO	po stranách	LICHE
AUFFER	2 hvězdy.)	STEHVNG

4. Deska žulová velikosti náhrobníku předešlého s erbem rytířů Markoltů z Tedražic, z nápisu lze čísti jen: . . . PANIE . . . TERY | PRZED PAMATKAV . . . MAGDA | LENY VROZENÝ . . .

5. Žulová deska 1·70 *m* vys., 0·90 *m* šir., na ní erb nezřetelný. Z nápisu čte se pouze: Letha panie · 15 · | 84 we Cztwrtek po swm Janu Krztiteli | . . . . . definech gt urzel a tuto | w sobotu den swatych | petra pawla gest pocho | wan pan Buh racz geho | dussi milostiw byti :

6. Deska, na ní erb dle obrysu stejný s předešlým, nápis úplně setřen.

7. Deska žulová 1·75 *m* vys., 0·75 *m* šir. s odznakem sladovnickým z nápisu (16. stol.) lze jen čísti: . . . . . nyn Miesta Sussicze | a tuto gt pocho- | gehozto dussy | pan Buh racz | milostiw byti.

8. Deska žulová 1·75 *m* vys., 0·85 *m* šir., nahoře erb (tři pušťadla) pod·ním nápis:

TV LEZI ALBRECHT
FERDINAND KEKVLE ZE
STRADONIC POSLEDNI
Z RODV NEGWIETSSI
W · SWIETIE HZRISSNIK
PROSIM MODLETE SE ZA
NIEHO BIL STAŽRI 69
LETH A VMZREL W LETV 1700
4. DECEMBRIS

9. Deska žulová 1·70*m* vys., 0·79*m* šir, s nápisem:

ROKu 1720 DNE 10 MAJE
vsnul W PAnu VROZEnÝ
PAn GODEFRID CHRISTIAn
HASS Z GRYnEnWALDu
DE(jž) Mu BuCH LECHKE ODPOCZI
nuTI (A WE)SELE Z MRTWICH STANj.

Dole erb setřený, v klenotu zdvižená ruka s mečem mezi dvěma perutěmi.

10. Deska žulová 1·74 *m* vys., 1·04 *m* šir., s nápisem:

VSNVL W PANV NA DEN SWA : IIANA
KRZTITELE DVSTOGNĪE WELEBNI
A WISOCE VCZENI PAN DANIEL
FERDINANT GREGORIADES ZC̄ZE
CHOSLAWV PISMA SWA : DOKTOR
PROTONOTARIVS APOSSTOLSKÿ
HONORIS HRABIE PALATINSKÿ
ZLATIHO BOGE RITyR̄Z KRALOW :
MIESTA SVSSICZE DIEKAN A
PATRICIVS A KRAGE PRACHENSKE :
VICARIVS FORANEVS 1703.

Pod tím erb na příč půlený: nahoře dva psi proti sobě běžící, nad nimi hvězda, dole kříž maltánský a pod ním hvězda, nad erbem klobouk biskupský.

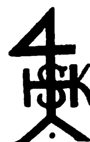
11. Deska žulová 1·75 *m* vysoká, 0·83 *m* široká, přihlazená. Nahoře v kartuš. rámci:

POMNI CZLOWIECZE
ZIE POPEL GSIJ A·W·POPEL
SE OBRATISS

Pod tím erb z velké části setřený a nápis:

GEDEN KAZDIJ CZLOWIEK
OKOLO MISTA TOHOTO GDAVCZIJ
SE POZASTAWI A POHLEDI
KTERAK.
VROZENIJ PAN ADAM WYLIJM
WOPRCHA Z VRACZOWA MIESS
TIENIN A SPOLV RADDNI MIESTA
TOHO . . . O DO . . . C . . .

(17. století.)

12. Deska mramorová, na níž znamení rodinné: Z opisu čte se pouze: . . . . LI PIETATE | SECVNDVS : HVIC | TVMVLO CÆSVS, C . . .

13. Úlomek desky mramorové ze 16. stol., na níž se čte pouze:

. . . pana | . . ſſkoly drera | . . teřina·umřela . . . dole nezřetelná značka domácí ev. faráře Piškule.

V dolejší části kostela:

14. Deska z šedého mramoru 1·68 *m* vys., 0·90 *m* šir., s opisem:

LETA· PANE · M·D·C·X·V·ADAM·WO | PRCHA·Z·VRACZOWA· SOBE · A MANZELCE SW . . . | . . TENTO . . | ABI ·. PO SMRTI · NA· HROB· GICH · P · PAMET · POLOZEN · BIL

V hořejší polovici nápis:

JA ADAM · WOPRCHA · TED · SPIM
PO SMRTI · AVTRZKI· TRPIM·
GSA ZIW · SNES · SEM SAVDV DOSTI
LSTI · LZI · IGINICH · TEZKOSTI
WSAK · MI· BVH · WE · WSEM POMAHAL
ZE SEM · TI · HADI · PREMAHAL
NINI · SE · GICH · GIZ · NEBOGIM
NEB · PRED · BOHEM · PEWNE · STOIM
HLED · CTNE · VMRITI · PEKLA · VGITI

V dolejší polovici dva erby: levý Voprchův z Uračova, pravý manželky jeho po rodu Kabátové; pod nimi průpověď:

MODLETE · SE · NEWITE
(KDY) ODGITI · MVSITE ·

15. Deska žulová 1·48 *m* vys., 0·77 *m* šir., velmi hrubé a neumělé práce, dole erb Rosacinův z Karlsperka, v opise:

A · DNI · MDC | XXIV DIE XXIII EXCESSIT E | VIVIS NOB · VIR | DN ·M· ADAM ·ROSACIVS DE CAR | LSPERGA

(Týž psal r. 1621 registra městská a líčí útrapy vojenské té doby.)

16. Deska mramorová 1·40 *m* vys., 0·70 *m* šir., na ní otřená vyšlapáním postava se štítem, na němž kříž s mečem a šípem přes něj přeloženým. V opisu čte se:

Leta pane 1611 oſmeho | dne měſyce Liſtopadu, vmřela geſt Salomena |
dcera Dwogjctihod | neho Muže, Kneze Matege Eteſia Suſſicke°
a tuto pochowana gſau=
cy Blahoſlaweneho ži=
wota po ſwem radoſtne
z mrtwych wſtanj, očekawa.

17. Deska žulová, která dříve kryla hrobku v kapli Kabátovské, odkud vyzdvižena a do zdi vsazena byla; 1·60 *m* dl., 1 *m* šir. Na ní nápis:

VESTIMENTVM
QVOD
COMEDITVR A TINEA
SEV
FAMILIA KABATIANA
QUÆ
DEFVNCTA SÆCVLO PER
VNIVERSA SÆCVLA FELICI
TER VIVENS COELO ET DEO
HANC SIBI ÆTERNITATIS
DOMVM EREXIT
IN QVA Erb: QVIESCIT

(půlený, nahoře lilie, pod ní čáp držící pravým spárem prsten, v klenotu mezi sloními troubami týž pták.)

Pod tím: REQVIESCAT N PACE.

18. Deska z červeného mramoru, 1·70 *m* vys., 0·85 *m* šir., zazděná na vnější čelné zdi kaple Kabátovské. V úhledném kartušovém orámování nápis got. minuskulemi:

Jeſůs Chriſtůs eſt vita ·
Ampliſs : et circūſpecto
D. Petro Pretlico, Ciui Sŭ=

ticensi: filio Johānis Pre-
tlik. de Repub: benemeri-
to mūnia olim gerēti Cels ·
Primatis et S. Maes: M ·
Judicis: charo patri obse-
quētess · filij · Florianůs ·
Wenceslaus Adamus. et
Johanes pietatis ergô po-
suerunt Mortuº 1 · 2 · septe:
Anno Domi: 1580 ·
Ætatis vero 74.

Pod tím ve věnci rodinná značka:

19. Před schodištěm na emporu vedoucím jako práh dveří leží část náhrobku, dle písma ze 14. stol., na něm se čte: (Srov. zápis v Lib. Conf. r. 1378).

NES PORVSCHER

20. Zvenčí na zdi závěru chorového zvětralý pískovcový náhrobník, otlučený, na něm silně zvětralá postava muže v španělském kabátci a plášti z konce 16. stol., z nápisu latinského čte se pouze: ... HOC MONVMEN .. z opisu: . . . tie pochován gest.

21. V kapli Gerlovské náhrobník z bílého mramoru s nápisem v got. minuskulích, k nečitelnosti vyšlapaným a erbem, v jehož štítu liška nebo pes, v klenotu dvě perutě za sebou. Z konce 16. stol.

Obsahem zajímavý byl náhrobní kámen někdejšího faráře utrakvistického Jana Piškule, spatřující se ještě v letech čtyřicátých ve zdi kostelní, odkudž na rozkaz tehdejšího děkana Sušického byl odstraněn. Nápis zaznamenal J. A. Gabriel takto: »Jan Piškule tuto leží | Příklad všem, jenž v Krista věří. | Kněz a víry ctný učitel, | Zarmoucených věrný přítel, | Skutkem obraz šlechetnosti, | Byl nadán duchem moudrosti, | Protož bludoum odporoval | Církev pravou zveleboval, | By obstála v pokušení | A nepřišla k nakažení | Od jedu nepravosti, | Bezbožnou svévolností, | Ducha peychy nádherného — | Pravdě Boží protivného, | Napomínalť s upřímností | Kazatelskou horlivostí, | Hoden vždy ouřadu svého, | Podával Boha živého | Nám věřícím pod obojí | Jak to předepsáno stojí, | Z kalichu posvěceného, | Jenž svěřen byl rukoum jeho, | Nyní ale došel na . . . | . . . zde ale . . Leta Páně 1560.

Zvony: 1. Průměr 0·42 *m*, výška 0·35 *m*. Původní zvon, r. 1605 nákladem Evy Piškulovy ulitý, přelitý po druhé r. 1719, po třetí r. 1756. Na plášti psáno: NAKLADEM TEHOZ KOSTELA ZCELA OBNOVENI 1756. Dole na okraji silně vytlučeném: ESTO PROCVL FVLMEN · SIC PRÆSTET VIRGINIS OMEN DVM HÆC CAMPANA SVOS SPARGIT AD ÆTHRA SONOS. Na plášti relief Ukřižovaného a sv. Jana Nep.

2. Průměr 0·33 *m*, výška 0·27 *m*. Na obrubě: I : G : K : 1773. Na plášti obrázek sv. Jana Nep. a dvou svatých (Petra a Pavla?).

3. Zvonek u sakristie má opis: REFVSA ANNO 1718.

V kostele kutý stojan na obětní svíce, na jehož kusém kruhovém podstavci vysekávaný nápis: X GIRIK · ŽACEK · KOWAR · HOSSTICKI DELAL · GIRIK PROCHAZKA POM. | X P · IAN WODICKA MESSTAN SVSSICKI PRITEL MVG WZLASSTE MILI (ostatek schází). Na stvolu letopočet 1·6·3·8·, na hořejším nástavci: (PR)OSIME ABICHNEVSNVL W STINV SMRTI · SWE O PANE BOZE; na vrcholu dvojhlavý orel plechový.

Obr. 89. Sušice. Kutý kříž z konce 18. stol.

Obr. 90. Sušice. Kutý kříž z počátku 19. stol.

Na hřbitově zachovaly se tři kříže náhrobní, velmi pěkné kuté práce železné. Náhrobní kříž děkana Sušického Prokopa Harrera, zemřelého r. 1796, z oblých prutů s listnatými rozvilinami, uprostřed v plechovém pouzdru zdařilá podobizna, dobře uchovaná, s druhé strany podobný obrázek (později přidaný) děkana Adama Fialky † 1843. (Vyobr. 89.)

Druhé dva kříže, větší předešlého, ze železných prutů válcovaných, oba sobě podobné, pocházejí z prvé polovice 19. stol. (Vyobr. 90.)

KOSTEL SV. FELIXE A KLÁŠTER KAPUCÍNSKÝ **na hořejším předměstí.**

Sedmero uctění sedm bolestí Marie Panny . . . v kostele P. P. kapucínů v kr. m. Sušici 1749 (s vyobraz. kláštera a obrazu).

Obr. 91. Sušice. Obraz Bolestné Matky Boží v kostele kapucínském.

Klášter, jehož účelem bylo utužení věřících, nově církvi katolické získaných a úplné vyplenění protestantismu, založen byl z vůle císaře Ferdinanda III. roku 1654, vysvěcen kardinálem arcibiskupem Pražským, hrab. Harrachem roku 1655.

Kostel i klášter jsou budovy, zachovávající řádem předepsanou formu i jednoduchost, tudíž beze vší architektonické výzdoby. Ku kostelu, směru jihovýchodního, přiléhá rajský dvůr se svými ambity, k nimž pojí se na jižní straně místnosti hospodářské, na východní velký refektář letní a menší zimní; nad nimi v prvém patře jsou celly klášterníkův. Na jižní zdi kostelní spatřují se dobře rýsované sluneční hodiny s letopočtem 1731.

Průčelí chrámu, k němuž vede široké kamenné schodiště, bylo v posledních letech nově upraveno a malbou vylíčeno. Loď, uvnitř 23 *m* dlouhá, 10·76 *m* široká, tvoří tři travée, dvoumetrovými pásy od sebe dělené a vaeně sklenuté; presbytář za polokruhovým obloukem triumfálním, stejně s lodí vysoký, ale užší, prodlužuje se za hlavním oltářem v stejně veliký chor pro řeholníky. Podélná okna v lodi i choru, polokruhem sklenutá, mají vnitřní špalety nahoře segmentové.

Do lodi otvírá se s pravé strany oratoř, s levé dvě kaple, z nichž přední (při vchodu), tak zvaná »Kalvarie«, přistavěna byla v 18. stol. domácím stavitelem *Mirwaldem*. Táž tvoří v základě čtverec s otupenými rohy, jehož severní strana ustupuje do prohlubně oltářní; stěny oživeny jsou pilastry a oblými polosloupy s barokovými hlavicemi, klenutí jest kopulovité. Druhá kaple současná jest se stavbou kostelní; pod oběma jsou hrobky.

H l a v n í o l t á ř, tabulová stavba, těsně oba chory přepažující, z doby založení kostela. Na něm velký obraz polokruhem zakončený: sv. Felix de Cantalitis s P. Marií, s každé strany úzký, vysoký obraz s postavou v nadživotní velikosti: v levo sv. Antonín Pad., v pravo sv. Terezie, obrazy v kresbě i barvě jsou dobré hodnoty. Na straně do kněžského choru obrácené v témž uspořádání velký obraz sejmutí Krista s kříže (kopie dle známého Van Dykova obrazu), a postranní dvou světců řádových, z nichž každý signován jest erbem (v spodní polovici hradba, v hořejší levé lvíček, v pravé půl orla) a písmeny při něm: I · A · —T · Z · T · 1655.

D v a b o č n í o l t á ř e, barokové, na levém o b r a z 1·10 *m* široký, 1·40 *m* vysoký, Krista zbičovaného, na pravém, stejně velkém z r. 1745, ve skvostném rokokovém rámci Bolestná Matka Boží (vyobr. 91.), oba výborně kreslené i malované (bez signatury), ze 17. stol.

K a z a t e l n a z 18. stol. vykládaná různým dřevem.

Dva k a n d e l á b r y dřevěné před velkým oltářem, 1·58 *m* vysoké, barokové.

V kapli sv. Františka Seraf. velký oltářní o b r a z téhož světce živé koncepce, přitemnělého, poněkud přepáleného koloritu.

V malém refektáři: S t i g m a t i s a c e sv. F r a n t i š k a, obraz na plátně, 70×60 *cm* (vlašská škola 17. stol.) výborný v barvě i kresbě.

Ve velkém refektáři větší obraz na plátně: Kristus u Máří Magd., kopie dle Pavla Veronese.

Zde též kachlová empirová k a m n a se sloupky v nárožích.

Dva kalichy stříbrné, barokové, s prolamovanou přihroublou ornamentikou na kupách.

V »Kalvarii« lampa bronzová, pěkné prolamované a ryté práce ze 17. stol. (ucha nová, nepřiměřená).

Lampa před obrazem Bolestné Matky Boží, hladká, s vyrytým erbem (středem svislé břevno šachované, v levo kolo se šesti špicemi), př němž písmeny A · B · D · D · N · D · K · 1729 a nápisem: LAMPAS · PERPETVO · FVNDATA · PRO · OMNI · DIE · SABATHO · ET · PRIDIE · FESTO · B · WIR · MARIÆ.

Zvon (ve věžičce) průměru 0·55 *m*, výšky 0·40 *m*, kolem koruny festonky, na plášti obraz Bolestné Matky Boží a sv. Felixe, letopočet 1788. (Zdá se býti dílem *J. Pernera* v Budějovicích.)

Obr. 92. Sušice. Kaple Anděla Strážce.

Zvonec u vrátnice má opis gotickými minuskulemi: x ✠ ave maria gracia plean, pod tím větším písmem d (znamená buď pokračování »dominus . . .« aneb jméno konváře *Daniele* v Klatovech). Konec 15. stol.

V klášteře česká listina na papíře z r. 1655. (Smlouva o vodovod mezi klášterem a obcí.)

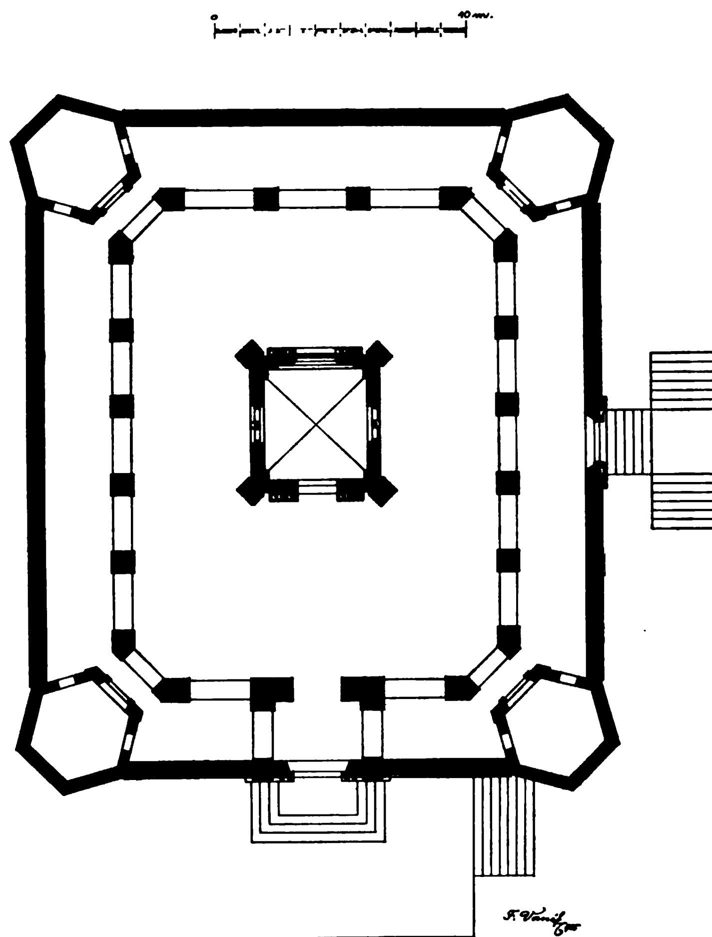
Liber memorabil. od r. 1731.

KAPLE ANDĚLA STRÁŽCE na blízkém, příkře k Otavě spadajícím vrchu Stráži, založená po způsobu poutnických kaplí na prostranství, ohraženém kolem ambity s kaplemi ve čtyřech rozích.

Kaple vystavěna byla přičiněním člena řádu kapucínského a kazatele v děkanském kostele Sušickém, Ladislava Bilínského, hlavním přispěním Alžběty Meřkové, rozené Rosacinové a Polyxeny Weissenregnerové r. 1682 a roku následujícího vysvěcena sufraganem pražským Janem Dlouhovesským z Dlouhé Vsi. Roku 1735 přistavěny ambity a zřízeny postupně ve čtyřech nárožích kaple. Byvši r. 1791 zrušena, vykoupena byla kaple roku násle-

dujícího děkanem Prokopem Harrerem (jmění přikázáno náboženskému fondu), roku pak 1799 povolením zemského gubernia zase otevřena; posléze r. 1882 romanisujícím slohem obnovena.

Kaple vystavěna do čtverce; strany, 4·64 *m* dlouhé, zakončeny jsou nahoře lomenicemi, nad střechou zvedá se zvonovitá báň. Portál s archivoltou nad románskými sloupy a na každé boční straně rozšířené, dvojdílné okno jsou nového původu.

Obr. 93. Sušice. Půdorys kaple Anděla Strážce.

Ambitové strany o pěti obloucích, na nízkých čtverhranných pilířích stýkají se v nárožních kaplích šestibokých, krytých mansardami šindelem pobitými. V nich dva vchody s dvojramenným schodištěm, z nichž hlavní, na straně k městu obrácené, zvláštním portikem je opatřen. Do kaplí ambitových, v jichž každé po oltáři (sv. Maří Magd., P. Marie Cellské, sv. Jana Nep. a sv. Floriána), vedou polokruhové dvéře s dubovými dveřejemi, jednoduše vykládané a vkusným kováním opatřené (dvéře kaple

sv. Floriána označeny písmeny I· G·, kaple sv. Jana písmeny I · W · a letopočtem 1762). V oknech kaple sv. Maří Magd. dvě kruhové destičky s malbou na skle Krista na kříži s Marií a Janem a letopočtem 1682; v téže kapli slušný obraz Maří Magd., na plátně malovaný, z téže asi doby na barokovém oltáříku, v jehož vrcholi skupina Ukřižovaného a malovaný obrázek Anděla Strážce.

V kapli sv. Floriána oltářní obraz umělecky bezcenný, jinak ale zajímavý vyobrazením města Sušice při požáru r. 1707, na něm spatřuje se nynější radnice v tehdejší podobě, s věží cibulovou, a nízká věž děkanského kostela se střechou sedlovou.

V kapli sv. Jana Nep. původní oltář hlavní kaple: trojdílná renaissanční architektura, nynějšímu těsnému místu přizpůsobená ohnutím obou křídel a jich přikrojením. Uprostřed na místě obrazu v prázdném polokruhovém výkroji novější socha sv. Jana, po stranách přemalované obrázky sv. Václava a sv. Felixe; v hořejším polokruhovém nástavci uprostřed Kristus v zahradě Gethsemanské, po stranách Zvěstování P. Marii a smrť sv. Josefa. V ornamentálních náplních a ve dřících sloupků ostatky svatých a četné, zajímavé voskové otisky pamětních medalionů.

Nade dveřmi této kaple zavěsena deska s nápisem, která dříve byla na predelle tohoto oltáře; nápis zní:

Hoc Sacellum in Honorem S: Angeli Custodis Amplifsimus | Magistrat' et Comunitas R: Ciuitatis Suticij aedificari curauit Quod Illuftrifsimus ⁓ REuerendifsimus DD. Ioannes Dlauhowefki de Longa Villa Epifcop' Milleuitan' Archiepifcopalis Pra: | genfis Suffraganeus solemni ritu aquâ Gregoriana benedixit: Primamque Mifsam pro Auguftifsimo Imperato: | re et Rege Boëmiæ Leopoldo primotempore belli Turcici celebrauit die „3. Augufti Anno · 1683 ·

Kaple hlavní je sklenuta hladce do kříže. Oltář a sochy na něm jsou nové.

Ze dvou zvonů je větší (bývalý umíráček z hlav. kostela) z r. 1774, na něm dvě figurky a opis kolem koruny pro nepřístupnost nečitelný; druhý zvonec, věnovaný baronkou Enisovou, roz. Chanovskou, je hladký a r. 1842 v Budějovicích ulitý.

MEŠNÍ KAPLE SV. ROCHA na hořejším předměstí, založena byla ve druhé polovici 17. stol.

Stavba slohem bezvýznamná v podobě čtverhranné síně s polokruhovým, k východu směřujícím závěrem a s cibulovitou zvoničkou nad taškovou střechou. Síň uvnitř 5·45 *m* široká, 4·72 *m* dlouhá, sklenuta jest do kříže; na každé straně a v západním průčelí po okně segmentovém. Za polokruhovým obloukem oltářnice, konchou sklenutá a v ní slušný oltářík v pozdní renaissanci s pěkným olejovým obrazem sv. Šebestiána, Rocha a Rosalie, nad nimiž v oblacích Kristus s P. Marií a sv. Josefem. Obraz bez signatury, současný se stavbou, silným přelakováním utrpěl.

Na věžici zvonec průměru 0·38 *m*, výšky 0·30 *m*, nápis dvouřádkový kolem koruny: IN HONOREM S · S · ROCHI ET SEBASTIAÑI FIERI CVRAVIT · IOANNES FRANC · | GOTTHARDT A CZECHOSLAW DECAN SVTIC VICA : FORA : ANNO 1687; pod tím pásek vavřínový. Na plášti

Obr. 94. Sušice. Děkanství.

obrázky sv. Rocha a Šebestiána a medalion zvonaře *Štěpána Pricqveye* v Klatovech.

V okolí města četné kaple, většinou v 18. stol. zakládané, avšak žádná z nich nemá ceny umělecké.

Z městských budov, po stránce architektonické více méně zajímavých, poznamenati dlužno:

DĚKANSTVÍ. Pozoruhodná budova v podstatě snad z doby založení města, v 16. stol. patřivší rodině Holbův, od nichž koupila ji obec, aby tam přenesla úřady obecní. R. 1775 postoupila obec dům ten, v jehož zadní části byly sladovny, děkanství, jež stávalo až do velkého požáru roku 1707 proti západnímu průčelí děkanského kostela, tu kde nyní nová školní budova. Roku 1795 vykonána rozsáhlá oprava.

Původní ráz gotické stavby, ve zdivu úplně zachované, jeví se v průčelí jedině v disposici oken a gotickém portálu lomeným obloukem skle-

Obr. 95. Sušice. Radnice.

nutém s tesaným obložením a na straně do dvora obrácené dvěma kamennými štíty, v nichž spatřuje se po hrotitém okně, vyloženém cihelnými šambránami. Nad okny v přízemí vystupuje konsol v podobě lidské tváře s licousy, sloužívší za podstavec sošky. Na straně do ulice obrácené zazděn byl úlomek náhrobníku, na němž čtlo se gotickými majuskulemi obráceně čitelné: LEONHARDI OB . . . Okna opatřena jsou renaissančními římsami. Nároží sesíleno mohutným opěrákem nečleněným, na nějž postavena jest okrouhlá arkýřová vížka s prolamovaným cibulovitým vrcholením, k ní pendant spatřuje se i na druhém konci. Přímočarý renaissanční štít, rozdělený římsami konsolovitými na tři vrstvy, vyniká neobyčejnou malebností, jejíž podstatou jest řada výklenků a panelovaných okének, vlnitých štítků a pyramidek, v jichž středu prolamovaná věžička tuto dekoraci účinně doplňuje (vyobraz. 94.).

Vnitřek postrádá vší úpravy dekorativní, místnosti v přízemí opatřeny jsou hladkými klenbami křížovými, prvé patro stropy povalovými. Veškerá tato úprava vykonána as při adaptaci v 16. stol.

RADNICE, dvojpatrová budova uprostřed náměstí, postavená po velkém požáru r. 1707 na místě čtyř domů zde stávajících (mezi nimi »starý rathouz«), roku 1850 přestavěná, roku 1898 nově upravená.

V čele věž pětipatrová, 30·5 *m* vys., s hodinovým ciferníkem v polokruhových římsových štítech, krytá taškovou, mansardovou bání, nejvýš orel. V přízemí renaissanční portál s dvěma oblými sloupy po stranách (v plintech květinové vázy), zakončený vodorovným břevnovím, průchod jeho je segmentový (vyobr. 95,). Portál jest bezpochyby zbytkem, ze staré radnice zde zanechaným.

Obr. 96 Sušice. Cínová nádoba v městském musei.

Obr. 97. Sušice. Hliněná baňka z r. 1683 v městském musei.

V prvém patře věže bývalá kaple (nyní registratura), čtvercová kobka s klášterním klenutím, u jejíž dvéří starý gotický zámek (bez kování).

Jiná ještě věž radniční stávala dle údajů v rohu severovýchodním.

V radnici umístěny jsou úřady obecní, okresní hejtmanství, soud a městské museum. V knihovně soudní chovají se staré pozemkové knihy venkoncem dále než za 18. stol. nesahající, vedle toho: liber contract. obce Sušické z r. 1630 a kniha pozemková selská z r. 1697.

Městské museum chová ve sbírkách svých listiny, registra a knihy následující:

1. Listinu českou na pergameně se čtyřmi vis. pečetěmi z r. 1479 bratrů Viléma a Půty z Ryzmberka, jíž lidem svým v městečku Hrádku list

zákupný na dvory a chalupy jich obnovují. (Svědci: Vintíř z Vlčkovic a Výšek Obytec.)

2. List český na perg. Beneše Cíla ze Svojšic, svědčící poddanému jeho, z r. 1571.

3. Českou listinu pergamenovou s visutou pečetí Ferdinanda III. z r. 1637, kterou potvrzuje výsady Horám Matky Boží králem Ludvíkem udělené.

4. Majestáty císařů Josefa II. a Františka II. (Konfirmace privilegií Sušických.)

5. Artikule cechu pekařského a pernikářského z r. 1692, artikule dané obcí cechu zámečnickému, truhlářskému a mečířům z r. 1581, cechu soukennickému z r. 1600, punčochářům z r. 1700 (opis), artikule cechu mydlářského a voskářského z r. 1653, pořádek při tovaryších vandrovních pekařských z r. 1616.

6. Registra a manualy cechovní a obecní ze 17. stol.

7. Registra purkrechtní panství Žichovického z r. 1649.

8. Kniha trhův a dvorův selských Sušici poddaných z let 1584—1635.

9. Kniha městečka Velhartic, počínající r. 1397.

10. Kniha (smolná) nálezů soudních Sušických z let 1559 až 1570.

11. Rejstřík kostelníků Petrovických z r. 1583—1630.

Obr. 98. Sušice. Vyšívaný erb na kasuli v městském musei.

12. Kniha psaná v 16. stol. (o právích země české Viktor. Kornela ze Všehrd)

Pečetidla: mosazné cechu pernikářského od r. 1642 s opisem českým: PECZE : POCTI : RZEM : PEKARSH : PERNIKARSH : K · M · S · , železné cechu provaznického z r. 1667 s něm. opisem ZECHMEISTER · DES · GANTSEN · HANDWERCK · SEILERMIR · , mosazné cechu ševcovského s nezřetelným opisem českým z r. 1724.

Stříbrný sekryt s erbem (oslí hlava) a opisem: s : dorota z glining (?) z 15. století.

Mosazné pečetidlo kostela Albrechteckého ze 17. stol.

Skrovná sbírka předmětů z nálezu pod Svatoborem výše uvedeného, různých obrazů a štítů cechovních, nádob, z nichž uvésti dlužno baňku cínovou šestibokou, s rytým obrazem sv. Ondřeje a rostlinným

ornamentem ze 17. stol. (vyobraz. 96), hliněnou baňku s cínovým víčkem a běžnou malbou ornamentální (letopočet 1683). (Obr. 97).

Z pozůstatků paramentů a rouch obřadních část kasule zelené, brokátové, s vyšívaným erbem Kolovratů, při němž poznamenáno: 1642 MAXIMILIANVS KRAKOWSKI BARO DE KOLOWRAT (vyobr. 98.); část kasule, na níž vyšity sdružené erby Ježovských a Koců s letopočtem 1642 a opisem: WACLAW KOC Z DOBRSSE A NA HLAWNIOWICICH MARKETA · KOCOWA ROZENA GEZOWSKA Z LVB · (vyobraz. 99) Zbytek skvostně hedbávím a zlatem vyšívané roušky gazové z 18. stol. a j. v.

Obr. 99. Sušice. Vyšívaný erb na kasuli v městském musei.

Dům, v němž lékárna s ozdobným renaissančním štítem, gotický vchod hrotitý, přezděný segmentem, má ostění profilované prutem a dvěma žlábky.

Vedlejší dům »u bílé růže« s balustrovanou attikou, stavba z konce 17. století.

V domě čp. 151 na náměstí velký středověký mazhaus v neporušené téměř podobě, na klenbách štukové žebrování.

Gotické vchody hrotité neb s vodorovným nadpražím zachovaly se při mnohých domech (čp. 68, čp. 1 na dolejším předměstí a j.).

Na hořejším předměstí dům ve dvoře čp. 11 s barokovým štítem, na něm vázy z pálené hlíny, nad vchodem renaissanční římsa. (Dvůr tento patříval Boryňům ze Lhoty.)

Při novém hřbitově pod obydlím hrobníkovým a dále rozkládají se velké dva sklepy, výborně na cihlu sklenuté; k oběma vedou vchody s pečlivě tesaným ostěním, nad jedním z nich uprostřed vodorovného nadpraží pěkně tesaný štít s letopočtem 1609 a domácí značkou

MOST, původně dřevěný, roku 1662 nově byl od kamene vystavěn. Pri velké povodni roku 1784 polovice jeho se pobořila i nahražena byla stavbou dřevěnou. Roku 1859 při osudné noční katastrofě sřítila se tato polovice pod tihou poutníků, vyžádavši si na šedesát lidských životů po

Obr. 100. Sušice. Náměstí s děkanstvím, lékárnou a domem »u bílé růže«.

druhé, načež nahražena byla konstrukcí železnou. Starší část kamenná tvoří dva oblouky. Uprostřed stojí zděná kaple se sochou Ukřižovaného v životní velikosti, hrubě ze dřeva řezanou, ze 17. století, na podstavci kříže erb patricijské rodiny Lysandrů z Ehrenfeldů (štít na dvé půlený, v hořejší polovici lev s nohem, prsten držící, ve spodní dva bílé štrychy pokosem v poli červeném, v klenotu okřídlený noh) vymřelé r. 1876.

Svojšice.

Trajer J., l. c. — Sedláček Aug., Hrady XI. 124. — Kuchynka R. v Šumavanu 1893 p. 232. Týž v Methodu XX. 40. — Hora J. V. Procházky po škol. okresích Strakonickém a Sušickém, 76. — Gabriel J. A., l. c. 235. — Matriky od r. 1689. — Liber memorab. ab Ant. Baumann protoparocho Svojšic. 1788.

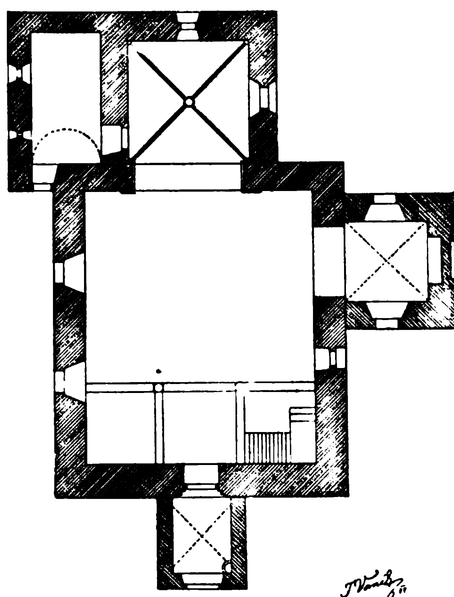
Osada se zbytky tvrze, na níž sídlil ve 14. stol. rod vladyk, odtud se píšících, v 15. a 16. stol. rod Cílů ze Svojšic, po němž vystřídali se v držení různí rodové jiní.

Blíže někdejší tvrze (za dvorem k západu při vodní strouze) nález popelnic r. 1886 (nyní v museu Sušickém). Při stavbě konířen v panském dvoře přišlo se na stopy žároviště.

FARNÍ KOSTEL SV. JANA KŘTITELE, připomínaný jako farní v lib. conf. r. 1360—1417 několikráte. Fara, později zaniklá, obnovena r. 1713 nadáním Ludmily z Dobrše, vdovy po Ladislavovi z Běšin. R. 1787 byl kostel opravován. Patronát vykonává místní majitel statku.

Skrovná stavba orientovaná z doby ranní gotiky, provedená z netesaného kamene a omítnutá, která půdorysem původního zdiva i některými podrobnostmi shoduje se s nedalekým kostelem v Dlouhé Vsi. (Obr. 101.) Kostel s hřbitůvkem jej obklopujícím tvoří vyvýšeninu, ohrazenou zdí, jejíž stará část na severní straně má čtyry opěráky.

Ze slemene šindelové střechy, přerušené štítovou zdí nad obloukem triumfálním vyčnívá při západním konci dřevěná, klecovitá zvonice. Západní průčelí, částečně kobkou zakryté, vybíhá v prostý zděný štít, jehož vrchol skrojen přímou barokní římsou; boky lodě prolomeny jsou třemi širokými, polokruhem sklenutými okny a uprostřed strany jižní starým, nyní zatarasеným portálkem polokruhovým, prostým všelikého architektonického článkování; na téže straně vystupuje čtverhranná kaple sv. Barbory (přístavba z r. 1706). Presbyterium užší, stejně s lodí vysoké, má v pravoúhlé závěrové zdi okrouhlé okno, čtyřlistou kružbou vyplněné; k severní jeho straně přiléhá sakristie, do které vchází se jednoduchým portálkem lomeně zaklenutým, po straně spatřuje se vedle pozdějšího segmentového okna též malé, úzké okénko románské.

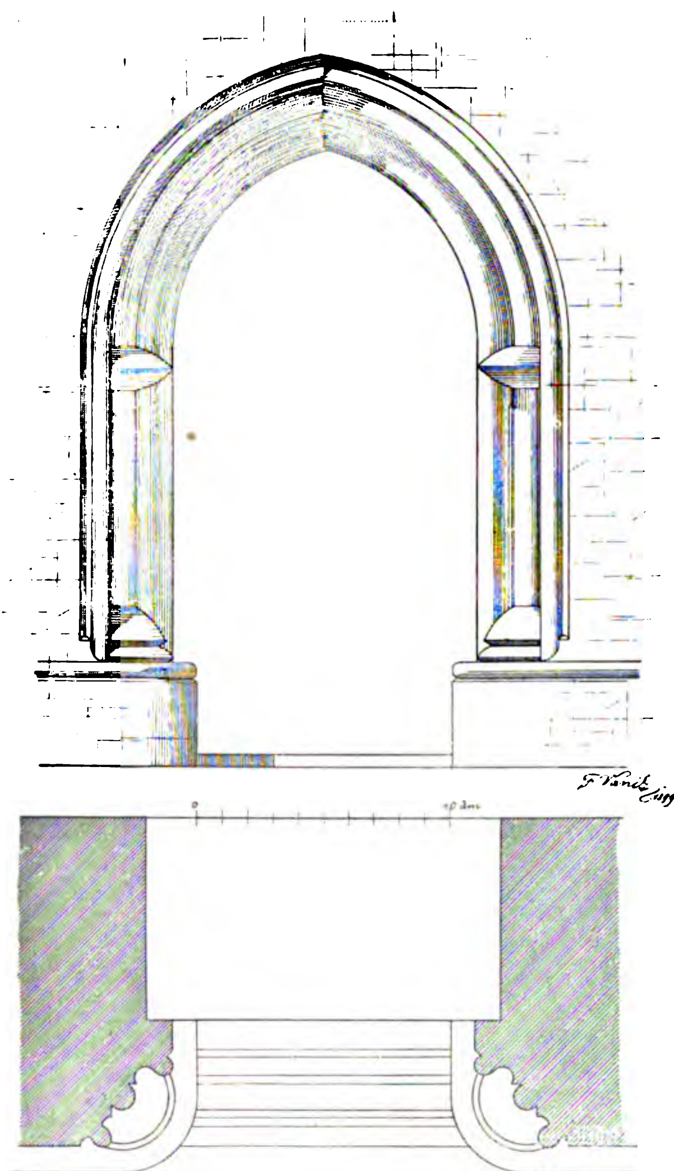
Obr. 101. Svojšice. Půdorys kostela farního.

Loď, původně vyšší, byla snížena a ve svrchní své části obnovena slabší zdí, vně i uvnitř ujímanou.

Pod kobkou západního průčelí spatřuje se portál, jehož ostění profilované dvěma oblouny a středním sloupkem s talířovitou hlavicí a podobnou dvojatou patkou spočívá na trnoži v nároží zaobleném (vyobraz. 102.).

Vnitřek lodě 10·85 *m* dlouhé, 9·10 *m* široké, opatřen jest prkenným stropem, v západní části jest dřevěná kruchta přístupná z vnitř kostela; po pravé straně otvírá se polokruhový oblouk do kaple sv. Barbory, křížem hladce sklenuté a osvětlené s každé strany polokruhovým barokovým oknem. Triumfální oblouk, neprofilovaný, založený na trnoži s hladkou šikmou, jest tupě lomený. Chor, k levé straně lodi posunutý a o stupeň vyvýšený tvoří čtverec o stranách 4·90 *m* dlouhých, sklenutý do kříže, jehož žebra, skrojená prostě na hranách, opírají se o konsoly mírně ze zdi vystupující (skulptury, jež na dvou z nich se spatřují, pod silnou vrstvou nátěrů jsou velice nezřetelné a sbíhají se v ornamentovaném svorníku (obr. 103.). Mimo původní okrouhlé okno za oltářem ještě jiné na straně jižní, na obyčejný čtverhranný tvar přeměněné a zvětšené osvětluje vnitřek. Do sakristie, valeně sklenuté, otvírá se z presbyteria malý portálek, jehož polokruhový oblouk žlábkem je profilován.

Z vnitřního zařízení zasluhuje zmínky oltář v kapli sv. Barbory, jehož nástavec tvoří bohatými akantovými rozvilinami s květy slunečnice orámo-

Obr. 102. Svojšice. Portál.

vání nového olejového obrazu od malíře *J. Pocka* (1864); na predelle čte se:

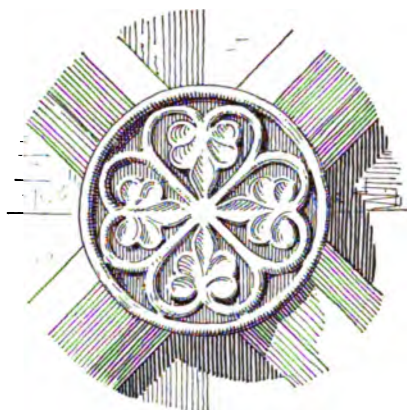
HONORI

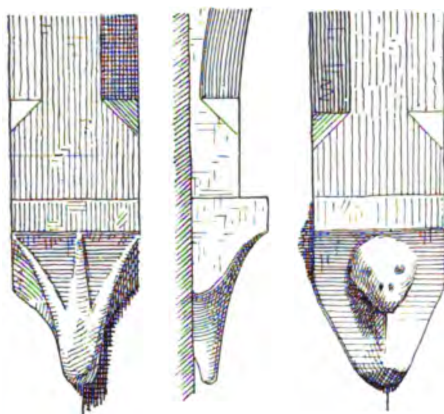
DEO · · S: BARBARÆ

Erectum hoc Altare â Per Illu:
Dño Ladi: Sigismu: De Bieſsin
Sac: Caeſ: Mag: Leiuten: una cum

Amantiſsima: Conjuge sua per Illu:
Dña Ludimila Francisca nata
De Dobrch
Anno 1706.

Ostatní oltáře i obrazy na nich jsou bez ceny.

Obr. 103. Svojšice. Svorník a konsoly.

Olej. obraz sv. Jana Křt. (165 × 88 *cm*), obstojný v barvě, z 18. stol., nyní na stěně zavěšený, býval na hlavním oltáři.

Obraz Krista zbičovaného a posmívaného, postavy po kolena, výška 1 *m*, šířka 0·70 *m*, obstojná kopie dle vlašského mistra z poč. 18. stol.

V kobce je socha Madonny, dřevěná, 0·96 *m* vys. hrubá, povrchní řezba z poč. 16. stol. Madonna v postoji bez koruny podpírá oběma rukama ležícího Ježíška, který drží v pravici jablko.

V podlaze kostelní sedm náhrobníků:

1. Deska z bělošedého mramoru, 1·40 *m* dlouhá, 0·74 *m* šir. se zbytkem pečlivě pracovaného erbu Cílů ze Svojšic a kusými zbytky opisu v got. minuskulích, ze 16. stol.

2. Náhrobník žulový, 1·80 *m* dlouhý, 0·95 *m* široký, na něm silně vypuklý erb svobod. pánů z Lanau (šikmo postavená lilie) a nápis:

ANNA FRANCISCA LIBERA
BARONISSA DE LANAU NATA
COMITISSA DE MAGNIN DO
MINA DE SAMLEKAU ET
SVOGSHITZ ÆTATIS S . .
LXXIII OBIIT IN DO
MINO DIE IV DECEM
BRIS ANNO MDCCX . .
XVII.

(Zemřela po r. 1733.)

3. Náhrobek žulový, 1·83 *m* dl., 0·82 *m* šir., částečně oltářem zakrytý uprostřed erb Cílů, z opisu dá se čísti: **Toto gest po .... leta boznho .... | pietistehо padesateho | cztwrteho .... | .. petr czil z swogsicz ....**

4. Náhrobník žulový, 1·78 *m* dl., 0·95 *m* šir., s erbem Cílů v jednoduchých rytých čarách; opis gotickými minuskulemi:

toto ✠ lezi .... | . an ✠ czil ✠ zswoisik ✠ proste ✠ | zan ✠ buoha | lieta ✠ buozie ✠ MCCCC°XXXX.

(Letopočet jest nezřetelný a tudíž neurčitý.)

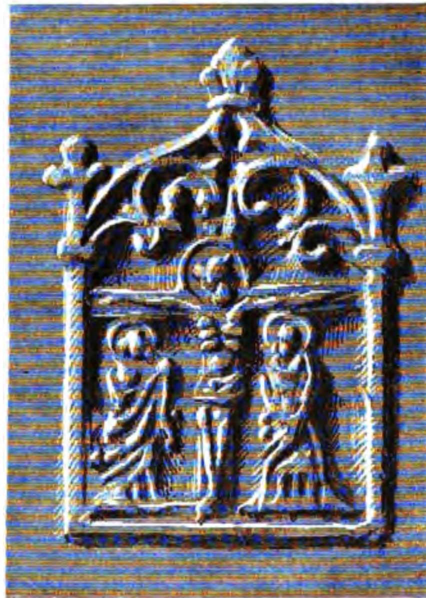
5. Žulový náhrobník, jemuž hořejší kraj s řádkou opisu schází, na něm znak Cílů a opis: .... | RZEL GEST VROZENY PAN BENESS .... | ... YSSICZ A NA DOL | EGSSIM KRVSSCI · A NA DEN SVATEHO PETRA · A PAWLA · A GEST TVTO POCHOVAN · PAN BVH RACZ SE NAD GEHO MILAV DVSSI SMILOVATI.

(Z druhé polovice 16. stol.)

6. Deska žulová s erbem Cílů v mírném reliefu, 1·75 *m* dl., 0·87 *m* šir., opis gotickými minuskulemi, vyšlapaný a pro nepříznivé osvětlení nečitelný, z počátku 16. stol., zdá se svědčiti Chvalovi ze Svojšic.

7. Deska žulová 1·66 *m* dl., 0·87 *m* šir., na ní erb Cílů, opis gotickými minuskulemi, svědčí Janu Cílovi ze Svojšic, jest ale vyšlapán a pro nepříznivé osvětlení nečitelný.

Čtyry páry mosazných svícnů, na soustruhu obráběných, od 37 až 24 *cm* výšky, ze 17. stol.

Obr. 104. Svojšice. Plaquetta zvonová.

Zvony: 1. Výška 0·56 *m*, průměr 0·67 *m*, kolem koruny opis jednořádkový gotickými minuskulemi přesné formy a výborného provedení: ✠ anno ✠ domini ✠ milezimo ✠ quadrincentagezimo ✠ lxx° ✠ viii°. Na těle plaquetta 5·5 *cm* vys., 4 *cm* šir., Ukřižovaný s Marií a Janem v got. arkádě vyskytující se též na pozdějších zvonech mistra *Jana Konváře* po r. 1500 (obr. 104.).

2. Výška 0·47 *m*, průměr 0·59 *m*. Nahoře jemná obruba anthemiová, pod nápisem dvouřádkovým čtyři mascaroni s ornamentálními kotouči, mezi nimi palmetky; na plášti obrazy: sv. Václav, sv. Ludmila a sv. Donat, sdružený erb Běšínů a Koců a medalion zvonařský se jménem IOANNES PRICQVEY. V opise: ZWON TENTO KE CZTI SWATEHO DONATA MV-

CZEDLNIKA PRZELITI DALA NAKLADEM SWIM ☞ | WISOCZE VRO-ZENA PANI LIDMILLA FRANTISSKA BGESSINOWA ROZENA Z DOBRSSE ⊕ LETA ⊕ 1717. ⊕

3. Výška 0·31 *m*, průměr 0·40 *m* s obrazem Ukřižovaného a zvonařským štítkem, ulil *Josef Perner* v Budějovicích r. 1800.

TVRZ. Ze starého založení zachovala se čtverhranná stavba věžovitá z lámaného kamene a neovržená, pod sedlovou, nyní taškami krytou střechou která druhdy seděla na podsebití, jak tomu četné stopy dřevěných přípor nasvědčují. Spodní patra, zděnou příčkou na dvé rozdělená, sloužila tak jako dnes za sýpku, velké komory svrchních dvou pater za komory špižní a k uchování cennějšího majetku; jinak jsou jednotlivá patra pouze povaly a prkny od sebe dělena; v zděných příčkách spatřují se hrotité dvéře. Rozměry stran ve světlosti jsou: 10·80 *m*, 5·30 *m*, tlouštka zdiva 1·40 *m*. Všecka okna jsou obdélníková s kamennými veřeji, střílnovitá a úzká, pouze okna třetího patra jsou poněkud větší; zde také spatřují se ve špaletách skrovné zbytky pestrého ornamentálního malování.

Jediný vchod se strany do dvora obrácené, kde se též sporé zbytky omítky s rýsovanou rustikou spatřují, jest gotický s vodorovným, v koutech krakorci podepřeným nadpražím; nad ním zbytky biblického textu písmem 16. stol.: Jesus Sirach xxiii. Syn gest swemu Otci k lehkosti . . . ., výše čtverhranná prohlubeň, ve které byly dva sdružené erby z pálené hlíny a polychromované. Dle zbytku patřil erb po pravé straně rodu Cílů ze Svojšic, který nejdéle na tvrzi byl usedlým a za něhož také stavení toto vyzdviženo bylo. Staré obydelné stavení učinilo místo nové stavbě; stopy příkopů a jiných zpevnění nikde se více nespatřují.

Tedražice.

V panském dvoře stávala tvrz, z jejíhož opevnění však zbytky se nezachovaly. Dosud stojí panské obydlí, prostranné stavení jednopatrové, dobře od kamene stavěné, tvaru obdélníka, v jehož přízemí napříč velká síň, nyní přepažená, s valeným klenutím, na němž jednoduché štukové rámování Podobně ozdobena je i velká rohová síň jižní. Celá budova má ráz pohodlného panského sídla na počátku 17. stol. vystavěného.

Ze sklepa táhne se směrem jižním šíje v délce as dvaceti kroků, kdež zakončena zdí, za kterouž mrtvá hlína.

Těšov Dolní.

ZÁMEK, prostá budova bezslohová, přístavbou k starší části (asi ze 17. stol.) k severní straně prodloužená. V přízemí části starší jest kaple, r. 1746 založená a Nanebevzetí P. Marie zasvěcená, v ní prostinký barokový oltářík s bezcennými řezbami.

Při poplužním dvoře špýchar, nad jehož čtverhranným vchodem zazděn jest kamenný, sdružený erb se znaky Koců z Dobrše a Janovských,

z nich prvý označen začátečními písmeny W · K Z · D · (Václav Koc z Dobrše), pravý L · K · Z · I · (Ludmila Kocová z Janovic), držitelů Dolního Těšova a letopočtem 1697.

Vatětice.

Gabriel J. A., l. c. 245. — Sedláček Aug, l. c. 125.

Osada s nepatrnou kdysi tvrzí při dvoře, kterýž dnes patří ku statku Pavinovu.

MEŠNÍ KAPLE, vystavěná držiteli zdejšího velkostatku na počátku 18. stol. Prostinká stavba, orientovaná, s kamennou vížkou nad západním průčelím; čtverhranné oltářiště s otupenými rohy sklenuto je plackou.

Oltář nad zděnou barokovou tumbou tvoří vkusné rokokové rámování bezcenného olejového obrazu Krista s kříže sňatého, nad nímž sdružené erby (jeden z nich Boryňů ze Lhoty).

V obou postranních výklencích slabé sochy svatých Tadeáše a Dominika s podobným rokokovým rámováním.

Skupina Ukřižovaného s Marií a Janem a Marií Magdalenou, 0·38 *m* vysoká, velmi jemně a dovedně z hruškového dřeva provedená řezba z počátku 18. století.

Obr. 105. Velhartice. Pečetidlo z r. 1513.

Velhartice (Vilhartice).

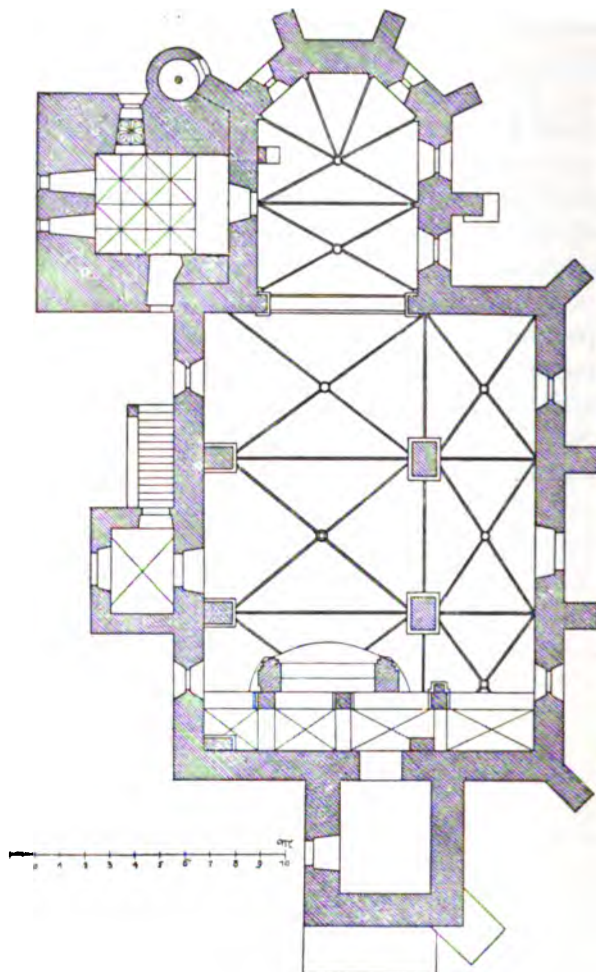
Schaller Jarosl., l. c. III. 228. — Sommer Joh., l. c. — Archaeol. Pam. IX 647. — Grueber Bernh., l. c. II. 115. — Heber, Burgen etc. VI. 213 (s půdorysem a vyobrazeními). — Sedláček Aug., l. c. XI. 106. – Gabriel J. A., l. c. 247. — Antiquissimum Inventarium et Memorabilia Paroch. Velharticensis de A. 1587. — Inventarium parochiae Velharticensis ratificatum Ao. 1625. — Liber memorabil. (farní) od r. 1752. — Liber ecclesiae Welhart. od r. 1737. — Matriky od r. 1624.

Osudy městečka připoutány jsou ku znamenitému kdysi hradu a původnímu sídlu pánů z Vilhartic. Rod pánů z Hradce vládnoucí zbožím Velhartickým v prvé polovici 15. stol. městečko pozvedl, Menhart z Hradce udělil mu jistá práva a výsady

městské, které pak majestátem Vladislava II. r. 1506 uznány a stvrzeny byly. V městečku ode dávna připomíná se špitál a škola, která r. 1592 přispěním paní Běšínové z Běšin nově stavěna byla.

V obecní úřadovně stříbrné pečetidlo města, průměru 4·10 *cm*, bez držadla: uprostřed erb města, kolem opis got. minuskulemi:

✕ Sigillvm * opidi * wilharticz * anno ⁑ dm * m ⁑ v°xm (1513).

Obr. 106. Velhartice. Kostel farní.

Tamtéž listy, výsady a majestáty v originálech:

1. Majestát cís. Františka II. z r. 1793, německý, jímž potvrzují se dřívější výsady.

2. Majestát cís. Josefa II. z r. 1783, téhož obsahu.

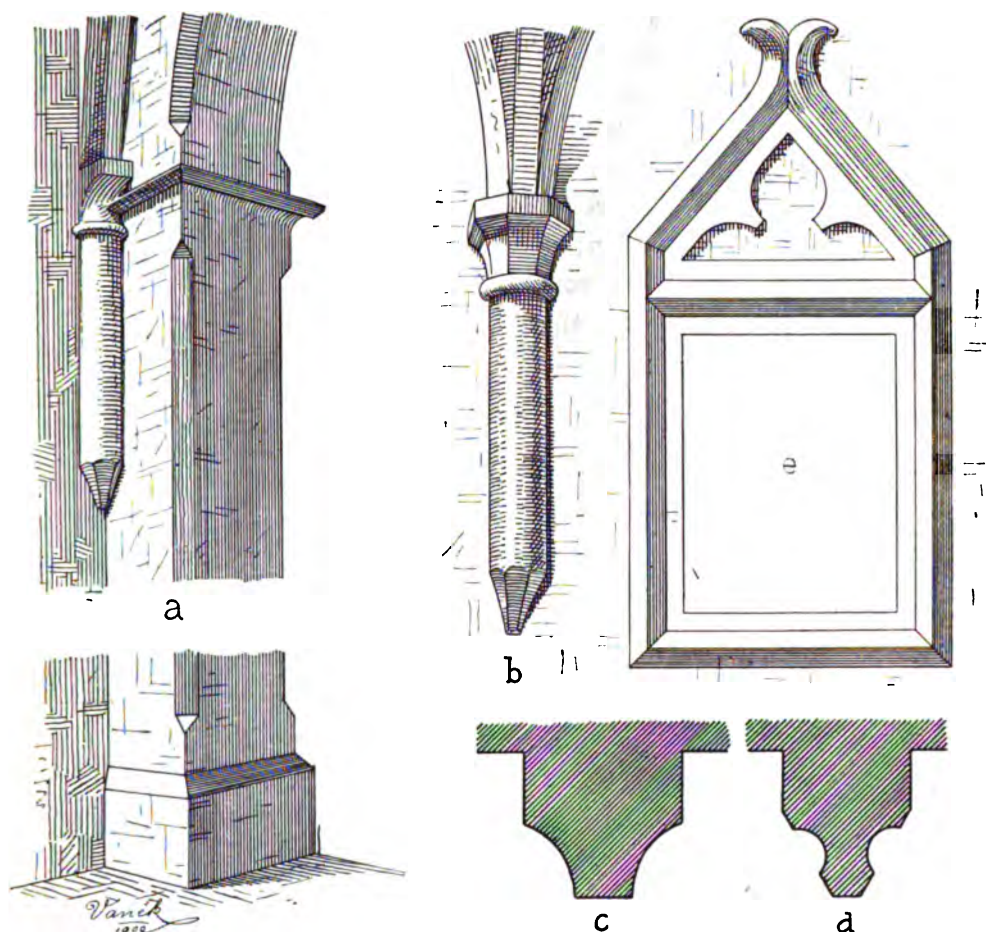
3. Majestát cís. Ferdinanda III. z r. 1662, český.

4. List Anny Markéty purkrabínky z Donína (choti Martina Don Huerty) z r. 1640, jímž potvrzuje starší výsady.

5. List Dona Martina de Hoeff-Huerty z r. 1631 potvrzující starší výsady a zřízení semináře.

6. Majestát Vladislava II. z r. 1506, jímž potvrzuje výsady, dané městu r. 1444 Menhartem z Hradce a uděluje městu dva výroční trhy.

KOSTEL NAROZENÍ P. MARIE (farní), připomínaný jako farní r. 1349, stavba zdivem severozápadní části ještě románská, přeměněná ve

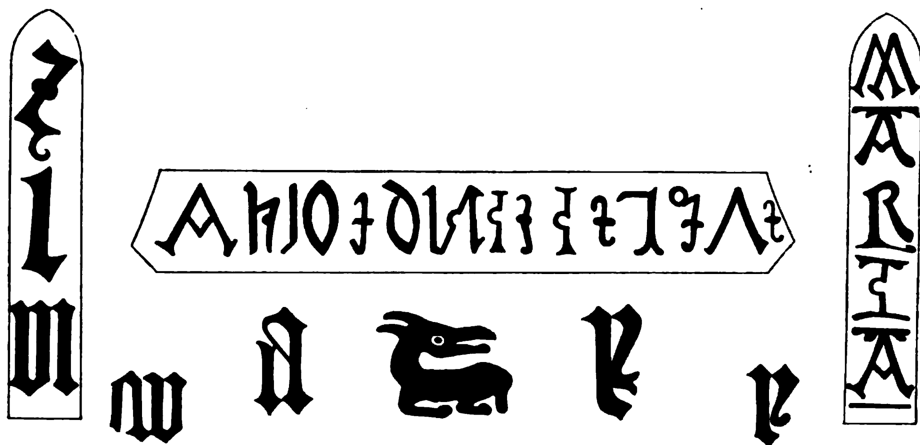

Obr. 107. Velhartice. *a* nároží oblouku triumf., *b* přípora, *e* sanktuarium a profily žeber v choru (*c*) a v lodi (*d*).

14. stol. v gotický, jednolodní chrám, k němuž okolo r. 1501 připojena byla na jižní straně odbouráním zdě nová boční loď a obě lodě nově sklenuty, načež r. 1605 nákladem Volfa z Perglasu a jiných dobrodinců vymalována. Brzy po r. 1609 přistavěna k severní straně kobka a nad ní oratoř nákladem Jana z Vrtby a bratra jeho Václava.

Stavba orientovaná, omítnutá; v západním průčelí věž (»malá«) ve spodních dvou patrech z vrstveného, přitesávaného kamene provedená, nejvýše zvonice s cibulovitou baňkou. Loď po délce trojosá s gotickými

okny původních rozměrů, ale bez kružeb a profilovaného ostění zbavená (dle zachovaných stop byla okna dvojdílná), na severní straně vedou otevřené schody na oratoř, jižní strana opřena čtyřmi opěráky (nárožní mají diagonálné postavení) všedního tvaru. Presbyterium nižší a užší, s opěráky o jednom ústupku a polygonálně uzavřené, prolomeno jest na straně jižní dvěma širšími, v závěru dvěma užšími gotickými okny bez kružeb a profilovaného ostění; k severnímu boku přiléhá věž (»velká«) trojpatrová s přistavěným kamenným šnekem, sahajícím až k druhému patru; strany 9 *m* dlouhé prolomeny jsou na severu dvěma čtverhrannými okénky s tesaným obložením, na východ větším oknem hrotitým, na vnějšek mírně, do vnitř hluboce vyšpaletovaným; tloušťka zdiva 2·30 *m*, kryt věže stanový. Dva protilehlé portály v středu podélných stran lodi obloženy jsou ostěním profilovaným, dvěma mělkými žlábky a vybíhají v lomený oblouk, třetí vchod v západním průčelí, sklenutý polokruhem (1·70 *m* široký) a pod nynější niveau sahající, jest zazděn.

Obr. 108. Velhartice. Nápis na sanktuariu.

V n i t ř e k. Západní část lodi zastavena jest emporou, jejíž hladké křížové klenutí spočívá na třech čtverhranných pilířích (travée jižní přistavěno bylo při přeměně kostela na dvojlodní). Prostora lodní 17·20 *m* dlouhá a 13 *m* široká, rozvržena jest dvěma páry čtyřbokých pilířů hrotitými arkádami spojených na dvě lodi stejné skorem výše: hlavní, 8·70 *m* širokou a užší boční, dělené od sebe prostými žebrovými pásy. Na stranu severní přistavěny do vnitř lodě pravoúhlé, opěrací pilíře, kteréž přejímají žebra a pásy křížové klenby hlavní lodě; žebra tato jsou klínovitá, na šikmách jednou vykroužená a sbíhají se v hladké svorníky (střední je otevřený). Boční loď opatřena jest podobným klenutím a žebrovím.

Presbyterium, jehož osa posunuta od osy hlavní lodě na pravo, čítá i s lomeným, na hranách skrojeným obloukem triumfálním 9·50 *m* délky a 6·30 *m* šířky; skládá se z chorového travée a závěru chorového, vytvořeného pěti stranami pravidelného osmiúhelníka. Hmotná žebra křížové

a paprskové klenby, na hranách vykrojená, vystupují z oblých přípor, ve výši 2·32 *m* nad podlahou odkrojených a opatřených hladkými, polygonálními hlavicemi a sbíhají se v hladké svorníky. Na straně severní spatřuje se žulové, 5·44 *m* vysoké sanktuarium ne příliš přesné práce kamenické ale pozoruhodné konstruktivními motivy a nápisy, jichž smysl vyjma letopočet (1517) a jméno různě ale ne přesně dá se řešiti (obr. 108.). Vedle něho spatřuje se starší sanktuarium v podobě čtverhranného otvoru s jednoduchou profilovanou obrubou a vimperkovou lomenicí (obr. 107. *e*).

Obr. 109. Velhartice. Sanktuarium z r. 1517.

Prostým gotickým vchodem s vodorovným nadpražím vstupuje se do sakristie pod věží, původně též kaple zasvěcení neznámého (sv. Doroty?); mensu oltářní lze dosud spatřiti v hluboké špaletě východního okna, ač jest téměř nedostupna prohloubením nynější podlahy o 0·65 *m*; nad ní pne se mezi pásy osmipaprsková sklípková klenbička. Sakristii přepíná novější a níže založené sklípkové klenutí, avšak klenutí původní kaple spatřuje se teprve ve druhém patře, k němuž vstupujeme kamenným šnekem vně, toto jest křížové s žebry z profilovaných cihel tvaru téhož jako v presbytáři; jediné okénko kamenným ostěním obložené, otvírá se odtud na severní stranu. Ku zřízení této sakristie za kapli vztahuje se zápis z r. 1412 v knihách erekčních (lib. IX).

Hlavní oltář nového díla, gotický, postaven byl r. 1875 na místě barokového oltáře z r. 1772 (sporé jeho zbytky ve věžní kobce), z něhož však podrženy dvě barokové sochy sv. Petra a Pavla (obstojné) a dřevěná socha Madonny stávající prvotně na skládacím oltáři, který odtud téhož roku 1772 přenesen do hřbitovního kostela, jehož ozdobou dosud jest. Socha Madonny, 2 *m* vysoká, zlacená, líbezné tváře, stojí na půlměsíci a chová nahé, žehnající Jezulátko; jest to velmi dobrá řezba z konce 15. stol.

Dva oltáře vedlejší, též gotické, jsou se vším svým vystrojením díla nové doby. Třetí oltář sv. Martina s olejovým obrazem nepatrné ceny, zřízen byl r. 1779 nákladem Václava Malého, pána na Malonicích. V něm jsou též sošky sv. Vendelina a Linharta z téže doby.

Kazatelna baroková, čtverhranného základního tvaru s barokovými náplněmi. na baldachýnu Ježíš pastýř; dobrá práce z počátku 18. stol.

Obr. 110. Velhartice. Sv. Anna sama třetí v kostele farním.

V kobce socha Ukřižovaného (z bývalého oltáře sv. Kříže), tělo 1·75 *m* délky, realistická práce bez ceny umělecké z konce 16. stol. (dílo téhož řezbáře, jenž zhotovil Krista v kostele Zdounském).

Skupina sv. Anny samy třetí (v sakristii), dřevěná řezba 0·92 *m* vysoká. polychromie ne již původní z počátku 16. stol. (vyobraz. 110.).

Ciborium stříbrné, hladké ze 16. stol. (noha je nová).

Monstrance paprsková z roku 1826 (stará, gotická monstrance, velká, stříbrná, konfiskována byla r. 1810).

Kalich stříbrný, zlacený, gotický, kupa 7·5 *cm* vysoká, 10 *cm* průměru, obložena jest jemně litou a ciselovanou liliovitou anthemií, košíček vyložen šesti medailonky s mírně vytepávanými a rytými polovičními postavami českých patronů: Václava, Prokopa, Vojtěcha, Víta, Zikmunda a Ludmily, mezi medaliony ornamentální náplně tepané; výborná práce ze druhé polovice 16. stol. Barokový stvol a patka jsou nově r. 1811 přidělány na místě starých, jež si stát podržel. (Obr. 111.)

Kalich stříbrný, zlacený, číška 7·5 *cm* vysoká, 10 *cm* průměru, zdobená pod liliovou gotickou anthemií šesti smaltovými destičkami, v nichž symbolické stilisované rostliny (vinná réva, dub, bodlák, karafiát, pětilistá růže a jahodník); výtečná práce zlatnická z druhé polovice 16. stol. Měděná patka nová, taktéž na místě staré, r. 1810 fiskem zabrané.

Devět soustruhovaných, bronzových svícnů ze 17. stol.

Cínové svícny a velká lampa pořízeny byly r. 1842 z cínové rakve 239 liber těžké, která vynesena byla z hrobky kostelní.

Dvě lucerny se štítky cechu ševcovského na žerdích bohatě vyřezávaných ze 17. stol.

Zvony: (ve velké věži) 1. Výška 0·96 *m*, průměr 1·25 *m*, kolem koruny dvouřádkový opis (řádky děleny gotickou listovou vinutinou):

en x ego a campana x nonqvam x prononcrio x vana x ignem x vel x festom x bellom x avt x fonos x honectom x Qvi x me x conflavit x bartholomeos x nomen x habet x

Anno x domini x nocrri x ihero x cricti x millecimo x Ccccc x tercio x veni cancte x cpiritoc x et x fac x nobis x pacem x ad x laodem x deo x patri x omnipotenti x et x bea x. Pod posledním slovem figurka P. Marie s Ježíškem, u spodního okraje gotická listová lišta; ucha zdobí liliové rozviliny.

Obr. 111. Velhartice. Kalich ze 16. stol.

2. Výška 0·85 *m*, průměr 1·11 *m* opis jednořádkový gotickými minuskulemi:

Anno § domini § m° § ccccc° § vi° § ista § campana § conflata § est § in § wilharticz § ante § Sancte § margarete. § Pod tím vlys v podobě větviček lomeným obloukem řaděných, s jedné strany obrázek Boha Otce, s druhé strany Matky Boží. Ucha oživují rozviliny z lístků jetelových.

3. Výška 0·24 *m*, průměr 0·28 *m*, hladkého povrchu a bez nápisu, ale novější.

Na malé věži:

4. Výška 0·53 *m*, průměr 0·66 *m*, svršek ozdoben dvojím vlysem z různých rokokových motivů složeným, na boku sv. Jan Křt., vedle něho nápis:

REFVSA SVB	PATRONATV
FRIDERICI	DESFOVRS
ET PAROCHI IO	ANNIS PIESCHE
E	X

EXPENSIS ECCLESIÆ WELHARTICENÆ (1760);

naproti relief Ukřižovaného, při dolejším kraji opis:

IOHANNES HENN GOSS MICH IN PRAG

5. Výška 0·34 *m*, průměr 0.41 *m*. Povrch hladký, jen na jižním boku plaquetta 4 *cm* vysoká (vyobr. 112.), představující Ukřižovaného, po jehož

boku sv. Petr a Pavel, ve spodním oblouku poprsí krále s korunou, na jehož prsou štítek erbovní s orlicí, v levé ruce drží kříž, v pravé lilii. Z 15. stol.

Náhrobníky (v choru): 1. Deska z červeného mramoru, 2·05 *m* dlouhá, 0·93 *m* široká; ve spodní polovici erb silně vypuklý, velmi vyšlapaný. Z opisu, gotickými minuskulemi psaného lze jen čísti:

Anno incarnonis (dm) m · cccc · · · [obiit generosus atque mag(ni)ficus · dns · dns · Wilhelmus · | De Ryzmbergk · Residens | in Wilhartic (orate pro eo Deu).

2. Vedle deska, kryjící vstup do krypty; měla-li nápis, je úplně vyhlazený.

Obr. 112. Velhartice. Plaquetta zvonová.

3. Deska z červeného mramoru, 2·05 *m* dlouhá, 1·04 *m* široká v spodní polovici erby Ryzmberský a Lamberský. Z nápisu šestiřádkového zachovalo se:

Anno · dni · m · cccc.lx (xiiii : ob ·)
Diepolt z Rizmberka. (no a pasche)
. . . .
Anno. (dm.) M · cccc.l (xx · obiit)
Katherz(ina z) la(mbe)rka (in)
(die) · sancti Lavre(ncij · martir ·) ·

Doplňky některé četl ještě r. 1870 M. Kolář, (viz Arch. Pam.) ostatní čerpány jsou z pamětní knihy farní, kdež jsou velmi svědomitou rukou opsány r. 1823.

4. Žulová deska 2·04 *m* dlouhá, 0·90 *m* široká, na ní velký erb pánů Plánských ze Žeberka. Z opisu zachovalo se:

Anno 15(81) · · | · · · auff wilhertitz | Roko · Walt · Kath de 14 may in (gott verstorben).

Na vedlejších dvou náhrobnících zbyly jen nezřetelné stopy erbů.

5. Deska z červeného mramoru 2·05 *m* dlouhá, 0·93 *m* široká, ve spodní polovici pěkný erb Robmhauptů (roh uražen), nad ním nápis got. minuskulemi:

Anno domi · 1523 feria
sexta ante pentekostes . . .
Obiit nobilis vir Andreas
Robmhapp de Suche hic
sepultus orate pro eo.

V lodi: 6. Deska žulová 1·73 *m* dlouhá, 0·98 *m* široká, s erbem, v jehož štítu dvě zuby k sobě obrácené píly s polokruhovými oblouky, opis minuskulemi:

× Anno dom × ¦ milesimo quingentesimo decimo | × obiit
Dorothe × | ea · · rodo · · · · pro ea.

7. Deska ze šedého mramoru, 1·49 *m* dlouhá, 0·94 *m* široká, na ní erb rodu Bechyňů z Lažan, opis římskými majuskulemi jen z části čitelný:

LETA PANIE 1686 17 APRIL + | VSNVLA W PANV . . . . + |
. . . . . POHRZBENA GEST.

8. Deska s nezřetelným erbem barokovým z 18. stol., nápis zúplna vyšlapán.

9. Úlomek náhrobníku, na němž psáno: . . . ki | z wobitecz . . ., v rohu kosý kříž.

Obr. 113. Velhartice. Kostel hřbitovní sv. Maří Magdaleny.

10. Deska mramorová s nezřetelným erbem Kolovratů a nápisem:

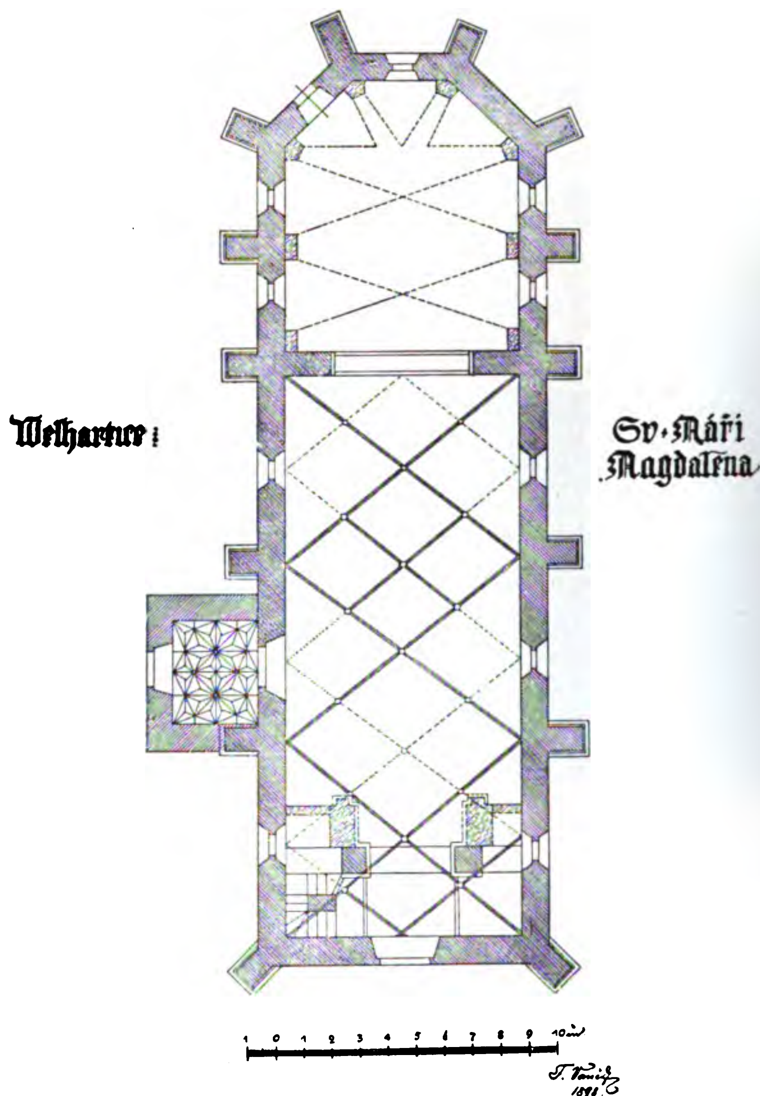
ANNO DOMINI M· D· C XXX 4 XXI
FEBRVARII· OBIIT · ILLVSTRISSIMA· ET.
GENEROSISSIMA· DOMINA· DOMINA
CATHARINA· MARGARETA· BARONISSA.
DE COLOWRAT· HIC· PIE· MEMORIÆ
DEFVNCTA· ORATE· PRO· ILLA.

Velice zajímavý náhrobník, dle všeho sarkofag, který bohužel se nezachoval, objeven byl r. 1823 při překládání portálu, vedoucího do sakristie na nynější jeho místo. Zde totiž ve výklenku segmentovém přišlo se na ležatý epitaf se sochou pískovcovou, představující rytíře ve zbroji s rukama sepjatýma, se splývajícím vlasem a vousem.

Od levého rámě k prsoum zavěsen byl řetěz s odznakem v podobě růže nebo lilie, u nohou pak ocasatý lev, po levé straně štít s erbem, dle zachovaného jeho vyobrazení v pamětní knize farní, pánů z Vilhartic

(routová koruna šikmo od pravé k levé položená). Zbytek nápisu četl a zaznamenal farář Ondřej Tonner takto:

„Anno D· m· ccc· lx feria quarta post festum sanctae Margarethae nobilis vir . . . ch . . . . . hartic . . . se . . .' *)

Obr. 114. Velhartice. Kostel hřbitovní.

KOSTEL SV. MAŘÍ MAGDALENY (hřbitovní), původně též Božího Těla, založen byl se svolením Jana z Velhartic místním farářem

*) Očitý svědek, farář Tonner, který zprávu o tomto náhrobku ve farní knize svědomitě a do podrobna zaznamenal, dokládá, že epitaf, valně již poškozený, po přání patronově (baron Sturmfeder) zanesen byl do hradu Velhartického. Jest velice litovati, že památník tak vzácný, svědčící patrně Buškovi z Velhartic (1318—1360) na hradě více nalézti nelze.

Zdatou roku 1373. Zajímavá gotická budova, celkem zachovaná v původní podobě, ač poněkud zpustlá a chatrná, uprostřed hřbitova hrazeného a jednoduchou gotickou branou přístupného. Brána tato, jakož i kobka při severní straně kostela a portály, pocházejí ze 16. stol. Některé přeměny vnitřní (klenutí v presbyteriu, přístavba kůru, rozšíření oken a odstraněn kobky v západním průčelí) vykonány byly v tomto století (1824, 1843)

Stavba s osou směru jižního, provedená i s opěráky z lámaného kamene, promíchaného cihlami, tesaného kamene užito jen k římsám a pažením dveří; kryt šindelový je nový, zdivo omítnuté.

Obr. 115. Velhartice. Přední strana zavíracího oltáře v kostele hřbitovním.

V západním průčelí jednoduchý portál o lomeném oblouku bez profilování, v hladkém, zděném štítu zazděné čtverhranné okno, v nárožích diagonálně postavené opěráky. Loď na každé straně prolomena jest třemi 1·46 *m* (i se špaletami) širokými, hrotitými okny bez kružeb, mezi nimi opěráky, sahající až po římsu a na hmotném trnoži spočívající, od polovice ubrány jsou šikmou, nad tím ústupek s podbrádkou, nejvýše zvětralá, nuzně prejzy pokrytá kosina. Presbyterium o 1 metr nižší, avšak stejně s lodí široké, uzavřeno jest třemi stranami osmiúhelníka a opřeno pěti opěráky stejného tvaru s opěrami lodními; i zde okna bez kružeb (dvě na stranách podélných), v závěru okno kruhové (nové). Na strmé šindelové střeše lodi malá cibulovitá zvonička.

Ze severního boku lodě vystupuje pravoúhlý přístavek až do úrovně římsy kostelní, v jehož přízemí kobka a nad ní kdysi síňka k účelům depositním (při kostele není sakristie), přístupná původně dřevěným schodištěm na vnější straně, jehož více nestává. Do kobky otvírá se hladký, gotický portál s šikmou, diamantové klenutí její jest velmi důmyslně komponováno ze čtyřpaprskové střední hvězdy a čtyř hvězd osmipaprskových.

Vnitřní prostora lodní, 20·30 *m* dlouhá, 8·38 *m* široká, vydlážděna jest z části obyčejným kamenem, z části cihlami; empora při straně západní spočívá na dvou čtvrbokých pilířích s jednoduchými plintami a na křížovém klenutí o třech polích, bez žeber, s oblouky a příčními pásy na krajích pravoúhle vykrojenými. Tímto způsobem stavba kruchty bezděky upomíná na dobu románskou, ač jest pouhým napodobením podkruchtí ve farním kostele městském. Klenutí lodě, na tři travée rozvržené, jest v řezu tupě lomené; síťované jeho žebroví zachovalo se jen v žebrech hlavních, větší část žeber podřízených odpadla aneb úmyslně byla odstraněna; všecka křížení spojovaly malé, hladké terče, jichž většina se dosud spatřuje, konsolů neb přípor nebylo; hmotná žebra mají hrany jednoduše skrojené. Oblouk triumfální na hranách otupený a bez římsy, je tupě lomený; týž otvírá se do nižšího presbyteria, jež skládá se z chorového závěru a předloženého, kdysi křížového travée; původní klenutí nahražuje nyní strop dřevěný, jehož prkenné šalování napodobuje valené klenutí s výseky, ku kterémuž účelu přistavěno bylo do vnitř sedm oporných pilastrů pro záklenkové patky.

Obr. 116. Velhartice. Veraikon na zadní části predelly zavíracího oltáře.

H l a v n í o l t á ř pochází z kostela farního, odkudž sem přenesen roku 1772. Jest to zavírací archa nevšední ceny, ač již neúplná: schází prostřední socha Matky Boží (táž podržena ve farním kostele, kdež zdobí dosud hlavní oltář), vyjmuta jest skulptura neznámého významu ve výklenku predelly a též větší část řezané ornamentiky se pohřešuje. Dílo pochází z druhé polovice 15. stol. a pořízeno bylo nákladem pánů z Risenberka, jak tomu nasvědčují erby, malované při obrázku sv. Václava na levém, a sv. Zikmunda

Obr. 117. Velhartice. Narození Krista; řezba na přední straně zavíracího oltáře v kostele hřbitovním.

(ne-li snad Děpolta neb Viléma) na pravém konci predelly. Vlastní archa (obr. 115.) skládá se z prostředního, pravoúhlého výklenku 2·47 *m* vysokého, 1·60 *m* širokého, jenž se zavíral dvěma, 0·80 *m* širokými, na dvě pole dělenými křídly. Skříň stojí na predelle 2·50 *m* dlouhé a 0·80 *m* vysoké, po stranách prostě vykroužené; táž má uprostřed prohlubeň, nyn prázdnou, vyzdobenou malovanou draperií s třásněmi; na levé straně namalována jest postava sv. Václava v brnění, s červeným pláštěm, opírajícího se

levicí o štít s orlicí, v pravici držícího kopí s praporcem. Postava světce na straně pravé s mladistvou tváří a hustými splývajícími kadeřemi drží v pravici říšské jablko, v levici palmu, přes zelené spodní roucho má oblečený široký, vzorkovaný plášť nachové barvy, lemovaný kožešinou; u každé z obou postav dole erb pánů z Risenberka. Na každém boku predelly je vymalované poprsí starozákonného proroka, ukazujícího prstem na ovinutou

Obr. 118. Velhartice. Zaslíbení P. Marie. Obraz na zadní straně zavíracího oltáře.

blánu s minuskulovým nápisem: est · Irie profeta (spodek obou obrázků se jménem proroka jest uražen); hlavy obou proroků výborně individualisované ovinuty jsou jednak kuklí, jednak turbanem. Na zadní části predelly malován jest velmi výrazně veraikon (vyobraz. 116.), nesený dvěma vznášejícími se anděly v bohatě drapovaném rouchu.

Střední výklenek archy zakryt jest nyní bezcenným obrazem sv. Maří Magdaleny, jejž poříditi dal r. 1843 farář Ondřej Tonner Sušickým malířem Janem Sekalem, jak o tom svědčí nápis na zadní straně obrazu. Původně

stávala zde socha Matky Boží na konsolovitém podstavci uprostřed modrého, hvězdami posetého pozadí s paprskovitou gloriolou, jež se za obrazem ještě spatřuje; svršek korunován jest prolamovaným trojbokým baldachýnem v podobě vimperku s mřížovaným pozadím. Na předních stranách křídel spatřují se plastické obrazy ze života P. Marie: na levém Zvěstování a Narození Páně, (obr. 117.) na pravém svatí Tři Králové, nad tím Smrt Mariina. Výjevy

Obr. 119. Velhartice. Ježíš mezi učenci. Obraz na zadní straně zavíracího oltáře.

s architektonickým pozadím provedeny jsou v mírném reliefu s nevšední pečlivostí a v pojetí naturalistickém, kornaté řasování všude správně řešeno, neméně zdařilá jest kresba rukou i živosť tváří; polychromie, vyjma zlacená roucha osob vznešenějších není více původní. Prolamované ornamentální náplně při hořejším kraji obrazů zachovaly se jen na hořejších deskách.

Na zadní straně křídel vylíčeny barvou na deskách plátnem potažených následující výjevy: nahoře Zaslíbení P. Marie a Obětování v chrámu dole Útěk do Egypta a dvanáctiletý Ježíš mezi učenci v chrámu. I tyto,

výjevy vynikají jasným, prostým líčením, živostí koloritu a dobrou poměrně kresbou, nad to jsou velmi dobře zachovány.

Barokové, akantové přímětky na stranách a ve vrcholu archy jsou z doby, kdy sem byl oltář přenesen.

Oba větší postranní oltáře, přenesené sem z farního kostela, mají nástavce v podobě jednoduchých, ale vkusných barokových rámců z po-

Obr. 120. Velhartice. Obětování v chrámu. Obraz na zadní straně zavíracího oltáře.

čátku 18. stol., na levém z nich je olej. obraz sv. Jana Nep. od Jana Herzoga v Plzni z r. 1866, na pravém slabý obraz sv. Anny z r. 1773.

Malý oltářík sv. Václava, renaissanční, s dobrým obrázkem světce, je z konce 17. stol., proti němu větší, bezcenný, s obrazem sv. Jana a Pavla je z 18. stol.

Zvon 0·30 *m* vysoký, průměru 0·40 *m*, má na boku vylitou konvičku, naproti 6 *cm* vysokou plaquettu Krista na kříži s Marií a Janem (vyobr. 104.), nahoře opis ve dvou řádkách got. minuskulemi :

+ anno x domini x mcccclxxxvii x hoc x opus x factum x est x per | x maistrum x danielem x in honorem x dei x et x beate x mary x magdalene x

HRAD z nejznamenitějších v Čechách, jehož starší osudy zasáhly poněkud i v děje království. Původ jeho klade se do posledního desítiletí 13. stol., kdy byl rod Velhartických držitelem některých statků v Prá-chensku. Rodu tomu přičísti dlužno založení hradu při osadě, později pod záštitou hradu utěšeně rozkvetší. Sňatkem dostal se hrad na sklonku

Obr. 121. Velhartice. Pohled na hrad se strany jihovýchodní.

14. stol. v držení pánů z Hradce, kteří zde mívali své purkrabí. Z nich Oldřich, syn proslulého Menharta z Hradce, přechovával na hradě delší čas korunu českou a ostatní klénoty zemské. Brzy potom koupí dostaly se Velhartice v držení Děpolta z Risenberka (zemřel a zde též pochován r. 1474), však již z jeho synů přešel hrad na Zdeňka Lva z Rožmitála, kterýž pozvedl zboží to vymožením práva kutacího a městečku výsady horní získal. Dlouhá jest řada následujících držitelů, z nich pověstnější jsou Plánští ze Žeberka a Perglarové z Perglasu v 16. stol., Don Martin de Hoeff-Huerta, Bechyňové z Lažan, hrabata Desfours, mezi posledními pak svob. páni Sturmfedrové z Oppenweiler a Hennebergové.

Hrad, obývaný později jen z části, v 16. stol. zpustl. Don Hoeff-Huerta střední část hradu nově vystavěl. Roku 1848 počal Karel Theodor svob.

pán Sturmfeder polozbořený jižní palác opravovati, avšak práci tu z pola jen provedenou zanechal v tom stavu, v jakém až do dnešního dne se spatřuje.

Předhradí, k němuž vede od městečka mírně stoupající vozová cesta a v jehož obvodu jest panský dvůr, děleno jest od vlastního hradiště mohutným, ve skále vytesaným příkopem. Přes příkop ten přicházelo se po zvedacím mostě k přední věžovité bráně (zbyla jen spodní část s vchodem tupě lomeným) a touto podél hradební zdi s okrouhlou baštou (nad ní nezřetelný barokový erb ze 17. stol.) s jedné a podél malebných zřícenin vysokého hradu se strany druhé do širokého parkánu dolního hradiště aneb cestou v levo vzhůru odbočující ku gotické bráně, která vedla do nádvoří hradu horního. Hradiště, obě tyto části v sobě chovající, tvoří obdélník, obehnaný na dvou stranách hradební zdí, v ostatní části opevněný vysokým stavením hradním. Polozbořené stavení o dvou štítech, které se osamoceně zvedá na jižním konci parkánu, sloužilo za pivovár a obydlí sládkovo.

Hradní stavení skládá se ze dvou částí, dělených od sebe traktem Huertou v 17. stol. nově na starých základech vystavěným. Jižní část, obnovovaná r. 1848, tvoří dvojpatrové stavení, uvnitř bez příček až pod krov otevřené, jež zúžujíc se, končí obnovenou, ve svrchní části okrouhlou věží, ve které bývala kaple. Spojovací trakt, jednopatrový, má v přízemí prosté otevřené loubení na čtverhranných pilířích, nad ním krytou chodbu, ze které vedou dvéře do řady síní v posledních letech obnovených, prostě upravených. Že stavení to vyzvednuto bylo na staré zdi hradební aneb na základech staršího nějakého paláce, o tom svědectví vydávají mnohé zachovalé střílny a gotická, ven se otvírající branka v přízemí.

Vlastní palác, věžovité stavení tvaru nepravidelného obdélníka, z větší části sesuté a opatřené kdysi až do prvého patra sahající na zděných pilířích spočívající pavlačí, obsahuje v prvém patře velkou dvoranu, v starých inventářích »rajským sklepem« zvanou, jejíž valené klenutí jen s polovice se zachovalo. Ve vyšších patrech, jichž bylo as čtvero, zříti po různu okna do dvora hledící s kamenným jednoduchým obložením a zbytky krbu. Z druhého patra otvíral se východ sklenutý do lomeného oblouku a opatřený kladkami na zvedací můstek, kterým vstupovalo se na originelní velký most o čtyrech hrotitých obloucích, vyhnaných z válcových pilířů. Most tento spojoval palác s velkou hradní věží o samotě na skále stojící ze které tak jako z paláce spouštěl se na něj můstek z gotické branky, která tu i se dvěma kamennými krakorci pro ten můstek zbyla. Věž v základu obdélníková, v spodním patře, až k mostu sahajícím, je bez oken, odtud ve vyšších patrech okna obdélníková s tesanými venýři; svršek pobořen tak, že se původní výška její určiti nedá.

Vodolenka.

Hruška Fr., Kurz verfasste histor. Nachricht vom Ursprung des Brünnleins Wodolenka (1776). Rukopis v museu Klatovském. — Gabriel J. A., l. c. 253, pak spisek: Vodolenka. — Hora J. V., l. c. 74. — Šumavan V. 277, XXIII. 361.

Jednoduché lázně při památné studánce a kapli na severním svahu Svatoboru.

KAPLI dal vystavěti majitel statku Hrádeckého, hrabě Jan Ferdinand Desfours r. 1748. Jest to prostá stavba obdélníková 8·70 *m* dlouhá, 5 *m* široká, s polokruhovým zakončením na způsob apsidy, krytá šindelovou střechou, na níž cibulovitá vížka s nepřístupným zvonkem. Nad vchodem v průčelní zdi s kamenným pažením znak Desfourský. Vnitřní zařízení kaple, valenou klenbou opatřené (barokní oltářík s obrazem P. Marie Pomocné a několik bezcenných sošek), je prostinké.

Zmínky zasluhuje pěkná měděná kropenka (vyobraz. 122.), 0·27 *m* vysoká, jemně vytepávaným rostlinným ornamentem zdobená (jablíčka, pětilisté růže a tulipány) ze 17. stol, pak dva barokní, cínové svícníky.

Obr. 122. Vodolenka. Kropenka.

Vogelsang.

Mareš Fr., l. c. 65. — Pamět. kniha fary v Dol. Rejštejně.

Statek, dříve Grünwald zvaný; v 17. a 18. stol. byla tu huť sklářská.

MEŠNÍ KAPLE SV. BARBORY, skrovných rozměrů, 5·68 *m* zdéli, 4·80 *m* široká, s barokovým průčelím, nad nímž cibulovitá vížka, a třemi stranami osmiúhelníka uzavřená, vystavěna byla v 17. stol. Na oltáři rokokový nástavec a spolu rámoví oltářního, bezcenného obrazu se soškami sv. Jana Nep., Václava, Antonína Pad. a Františka; při tom 6 barokových, cínových svícnů běžného tvaru na trojbokých podstavcích.

Volšov (Ulišov).

Zemský statek se zámkem, upraveným ze starší tvrze a zámečku, z jehož držitelů nejdéle (po celé téměř 17. stol.) udržel se zde rod Koců z Dobrše.

ZÁMEK, výstavná, avšak slohu postrádající budova, jejíž starší původ častými opravami úplně je setřen. Uvnitř lovecké a vojenské zbraně z pozůstalosti hraběte Sveerts-Sporka v Kuksu z konce 18. stol.

Na lípě v nádvoří zámeckém visí zvonek s dvojřádkovým nápisem kolem koruny, se jmény P. Marie, sv. Isidora a sv. Jana Nepomuckého. Letopočet 1702. Na plášti plakety světců výše jmenovaných.

Obr. 123. Vzduny. Kostel sv. Vavřince.

Vzduny (Zdouny, Zdouň).

Gabriel J. A., l. c. 261 a v Arch. Pam. IV. 26. — Kolář M. ve Sborníku historickém 1887, 107 a v Arch. Pam. IX. 647. — Braniš J., l. c. II, 124.

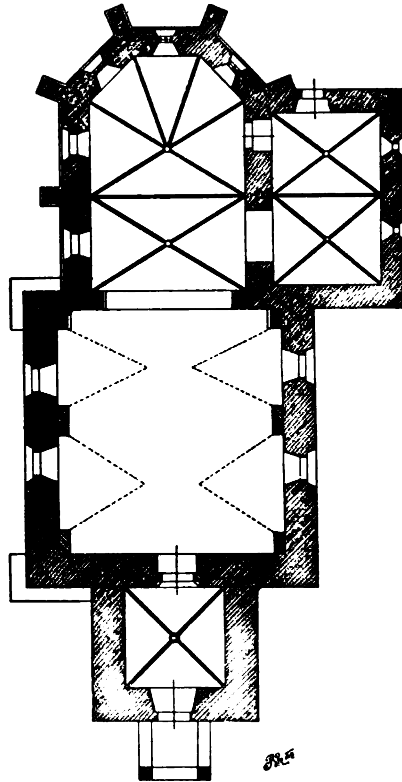
Zaniklá osada nad potokem Pstružnou (četné rýžovnické »sejpy«), z které zbyl toliko

KOSTEL SV. VAVŘINCE (filialní), často připomínaný jako farní, poprvé roku 1314 *(Erben: Regesta)*. Zajímavá stavba orientovaná, z lámaného kamene, ovrhnutá, na hranách osazená kvádry. Vznikla bezpochyby v prvé polovici 13. stol., z kteréž doby pochází loď, k níž v západním průčelí přistavěna o něco později věž s romanisujícími okny, jak tomu nasvědčuje zdivo ve spodních patrech k lodi nevázané a štít lodi, z něhož otvírá se do věže dvojice starých, obdélníkových oken. Přístavbou z 15. stol. jeví se býti gotické presbyterium a sakristie; klenutí lodi po-

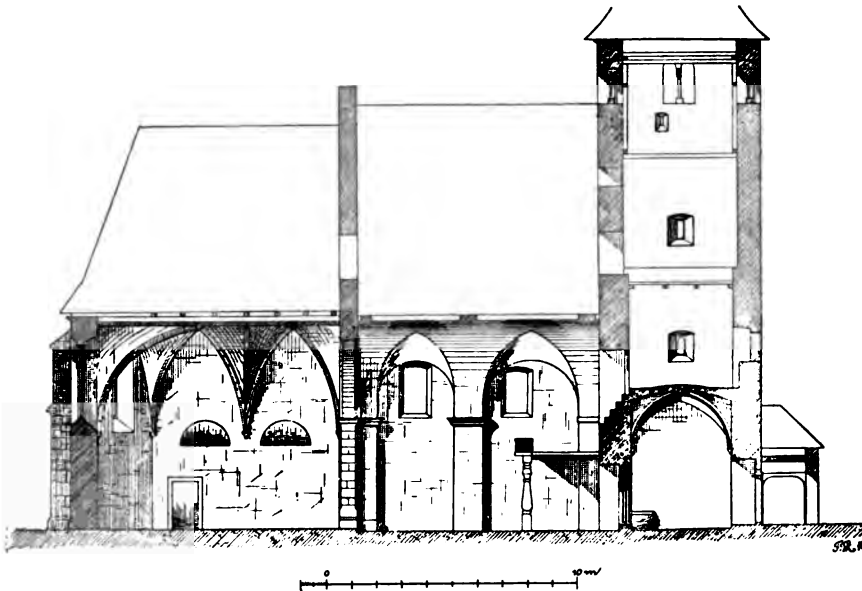
chází pak z r. 1691. Poslední větší oprava vykonána byla r. 1858, při kteréž (ne-li již dříve) byly nástěnné malby v presbytáři, pocházející ze 16. stol., zabíleny.

Věž čtyřpatrová v západním průčelí má nejníže okénko lomeně sklenuté, jehož kamenné obložení skrojeno jest šikmou; v nejvyšším patře prolomena jest věž na všech stranách sdruženými okny tvaru románského s veņýři zděnými. V oknech severním a západním zachoval se oblý kamenný sloupek, spočívající bez patky na krychlovém podvalku, z něho vyvinují se bezprostředně na hranách skrojené nosníky oblouků, vybíhající v laloky (vyobr. 126.); dříky druhých dvou oken jsou nyní obezděny. Kryt věže jest zvonovitý.

Loď chrámová pod starým, vysokým krytem prejzovým má v obou čelech zděné štíty; na severním nároží štítu východního vytesána šklebivá maska; na každé straně dvě okna s lomenými oblouky, jichž vrcholení však při sklenutí lodi z vnitř byla za-

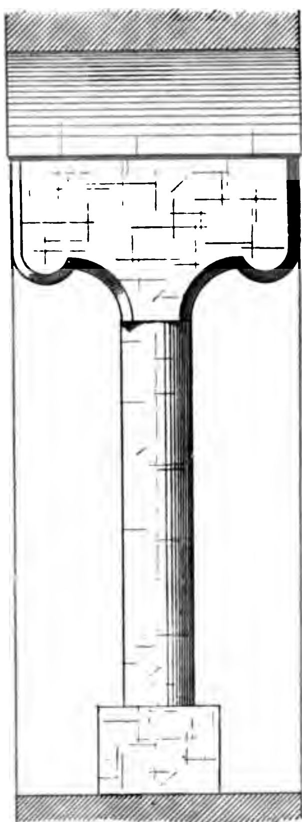
Obr. 124. Vzduny. Půdorys kostela.

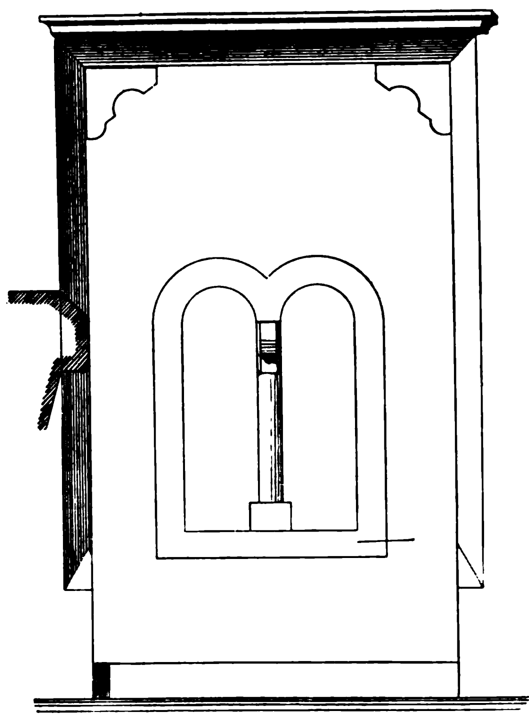
Obr. 125. Vzduny. Podélný řez kostela.

zděna. K utužení klenutí byla nároží lodi na straně severní mohutnými opěrami sesílena.

Polygonálně uzavřené presbyterium, užší a s lodí stejně vysoké, obezděno jest jednoduchým, žlábkovým soklem; pět oken prolamuje se do vnitř, z těch dvě s oblouky segmentovými prolomena byla v době nejpozdější, tři v závěru, tvaru původního, opatřena jsou kružbou, skládající se z trojlistů, čtverlistů a plaménků (obr. 128.); východní okno závěru je trojdílné, z ostění jeho vyčnívá maska, druhá dvě okna jsou prutem na dvé dělena. Kamenická práce kružeb jest dokonalá.

Obr. 126. Vzduny. Podvojné okno věžní.

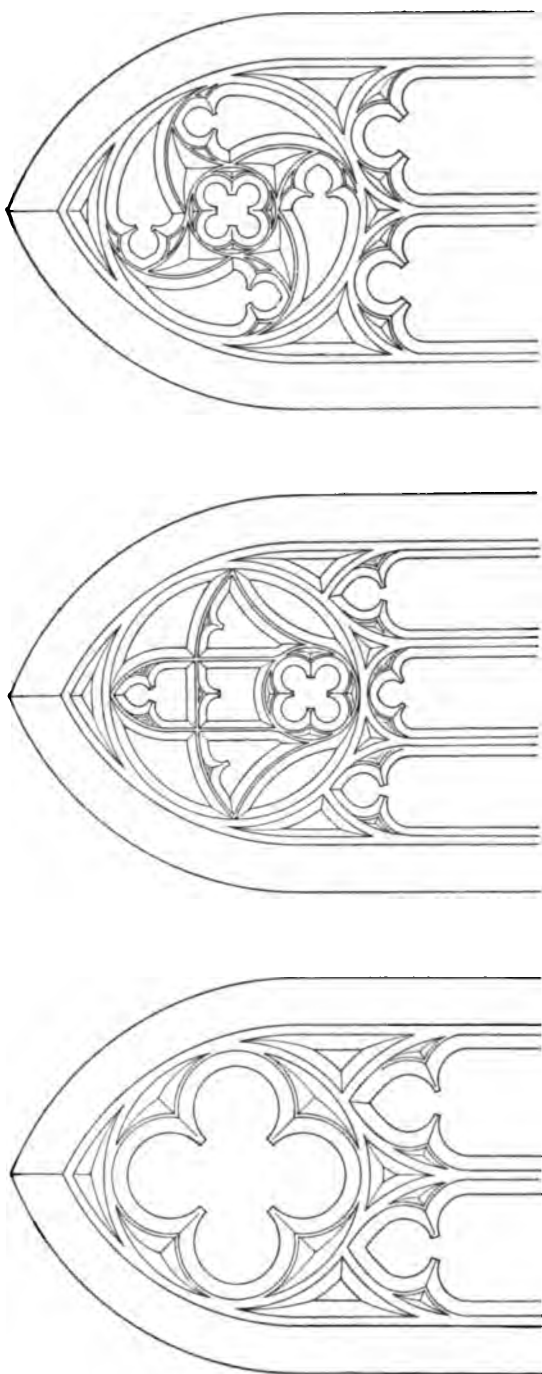

Obr. 127. Vchod do kobky podvěžní a podvojné okno věžní.

K jižní straně choru přiléhá obdélníková sakristie, omezená v čelech zděnými štíty, z nichž východní opírá se opět o bizarní masku, podélná strana prolomena jest dvěma úzkými okny s oblouky lomenými, čelo východní okénkem gotickým a obyčejným, neslohovým vchodem.

Kostel má jediný, původní vchod z kobky pod věží. Do této vstupuje se čtverhrannými dveřmi s tesaným obložením (prostá šikma), vodorovné nadpraží podpírají v koutech žlábkované podpěry (vyobraz. 127.). Kobka opatřena klenutím křížovým z doby pozdní gotiky; suchá žebra o dvou žlábcích spočívají na jednoduchých, geometrických konsolách

a sbíhají se ve svorník s vykrouženým otvorem pro zvonová tahadla. Odtud otvírá se do lodi portál ve slohu raní gotiky, sklenutý do lomeného oblouku. Žulové jeho pažení spočívá na nízkém plinthu a zúžuje se o pravoúhlý ústupek, jehož nároží osazena jsou oblým a hruškovým prutem s příslušnými výžlabky (obr. 130.).

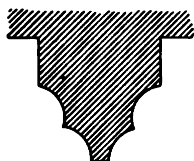

Obr. 128. Vzduny. Kružby okenní.

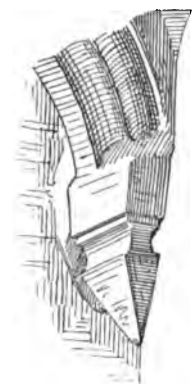
Vnitřek lodi 9·62 *m* dlouhé, 8·82 *m* široké, původně kryté rovným stropem prkenným a pomalovaným, dala r. 1691 sklenouti Isabella Švihovská nynějším valeným klenutím s okenními výseky, ku kterémuž účelu sesíleny byly zdě uvnitř prostými pilíři v nárožích a uprostřed podélných zdí; při té příležitosti i okna byla zkrácena a nuzně segmenty zaklenuta. Uprostřed klenutí spatřuje se malovaný sdružený erb nesený okřídlenými štítonoši a štukovým dílem orámovaný. Nápis pod znakem zní:

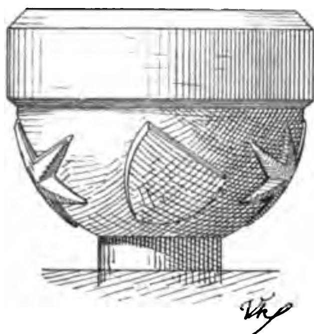
ISABELLA ÆMILIA Panj
Sſwjhowska Rozena Rzÿſka=
hrabienka w Salmū a Ney=
būrgkū nad Ihnem Paně=
na Walzowiech Cedrazczÿch
a malym Chmelnym=
Kostel tento S: Wawřinczy
Zalo=
žieny z Sklenauti=
dala w Letu Panie 1691.

Oblouk triumfální, tupě lomený má rozpjetí 4·93 *m*, jest na hranách skrojen a v patě přepažen podbrádkovou římsou.

Presbyterium 6·07 *m* široké a 11·0 *m* dlouhé, složeno jest z travée křížového a chorového závěru, vytvořeného dvěma prodlouženými a třemi 2·51 *m* dlouhými stranami pravidelného osmiúhelníku; klenutí jeho prostupují pětiboká žebra, podložená jehlancovými konsoly, z nichž mnohé vykazují stopy mask v mírném reliefu, pravý konsol v závěru má podobu plně vypuklé tváře s vyplazeným jazykem (obr. 131.). Oba svorníky jsou hladké. Tři okna v chorovém závěru založena jsou ve výši konsolů, špalety vnitřní jsou větší než vnější. Obyčejné dvéře vedou v pravo do sakristie a dva polokruhové oblouky nad nimi otevírají se do oratoře. Stěny presbyteria, čelnou jeho zeď i oblouk triumfální pokrývaly malby, prorážející nyní pod vápenným nátěrem, jak se zdá v 16. stol. prováděné; na stěnách presbyteře velké postavy znázorňovaly as čtyry evangelisty, zde též stopy kartušových tabulek s nápisy; na čelné zdi (nad klenutím) zbytek nečitelného nápisu gotickými minuskulemi z počátku 16. stol.

Obr. 129. Vzduny. Profil žeber, konsol a křtitelnice v podvěžní kobce.

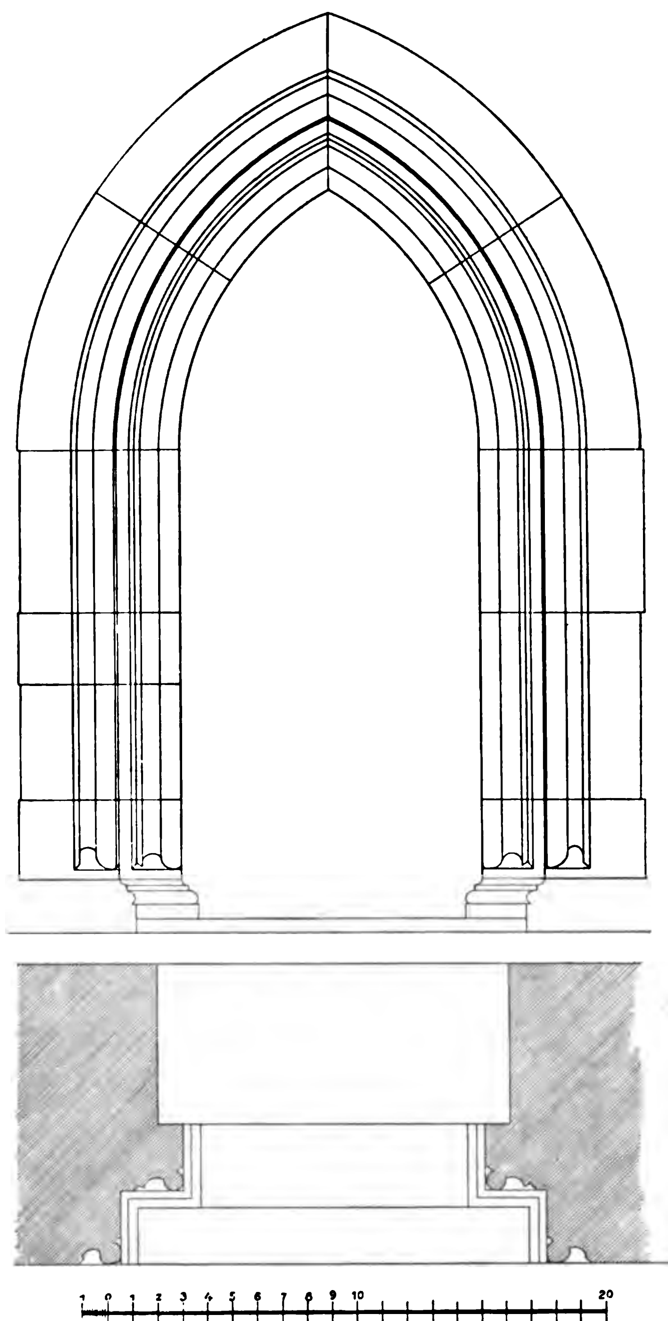
Sakristie (přepažením zřízena též pro oratoř) 6·55 *m* dlouhá, 3·88 *m* široká, rozdělena na dvě čtvercová pole, pětibokými žebry do kříže sklenutá; i zde svorník a konsoly hladké. Tři okénka hluboce vyšpaletovaná mají jen 17·5 *cm* šířky a 1·31 *m* výšky.

Ze tří oltářů pouze hlavní s kamennou mensou jest cennější svou prostou renaissanční architekturou z druhé polovice 17. stol., uprostřed níž výklenek se sochou sv. Vavřince, po stranách sochy sv. Václava a Vojtěcha, ve svrchním nástavci uprostřed nový obraz P. Marie a sochy dvou andělů s odznaky umučení Páně, ve vrcholovém štítu soška P. Marie; sošnická práce jest dobrá. Na čelné straně mensy jsou namalovány barokové znaky hrabat Pöttingů a Lažanských (Hr. Václav Mar. Jos. Pötting s manželkou svou Marií Jos. hr. Lažanskou drželi v polovici 18. st. Nalžovy).

Naproti kazatelně zavěšen je v boku oblouku triumfálního dřevěný krucifix; tělo 1·40 *m* dl., nezdařeného naturalistického provedení; nad ním dřevěná deska s tímto nápisem při opravě zkomoleným:

TOBIE SAMEMV BOHV ŽIWÉMV BVĎ ČHWÁLA Ý ČZEST

TOTO WÍM ŽIE TOLIKO DRZEWO A OBRAZ ČZLOWIEKA GEST

Obr. 130. Vzduny. Portál.

TY KRŽĚSTIANE POSLAVCHEY PILNIE EVWANGELIVM SWATEHO
TVHLE POZNASS Z TOHO STWORZITELE ZIWEHO A PRAWEHO
TOHO KTERÝ GEST W TROGICZI POZIEHNANÝ PÁN BVOH SWATÝ
TOTIZ NESTIHLE A NEOBSAHLE GEDINKÝ BOZSKE PODSTATY.
Erb. 1594. Erb.
JA WOLF GOTHART PERGLAR Z PERGLASV
NA TEDRAŽIČŽÝCH A MOKROSVCZE PÁNEM TOHO CŽASV
CŽINIICZ NÁKLAD WERSS TENTO SEM PRŽITOM POLOŽIL
TAK ABÝ MNIE NIEKDO ZA MODLARZIE NEWÝLOŽIL
NYBRŽ ROZVOMIEL PROČŽ SEM TO VCŽINIL
VKAZVGICZ, OBRAZ TENTO ŽIWEHO ŽIE SEM MINIIL
TOMV SAMEMV BVĎ SLÁWA CHWÁLA Y CŽEST
NEBO ON MEÝM STWORZITELEM Ý WÝKVPITELEM GEST.

Malý positiv na kruchtě má nástavec prolamovaným větvovím zdobený a pod nim chronogramm s letopočtem 1711.

Monstrance mosazná a stříbřená se zlacenou paprskovou září, baroková, hrubě tepané práce, po stranách melchisedechu sv. Filip a sv. Jakub, na oválové noze s jedné strany aplikovaný oválový štítek s tepaným erbem (nezřetelným), na druhém spletitý monogram s korunou, z počátku 18. stol.

Obr. 131. Vzduny. Konsol v choru a maska v nároží štítové zdi.

Kalich stříbrný a zlacený slohu empirového.

Lampa na věčný oheň, cínová, vysoká 21 *cm*, litina jemného provedení, zdobená drobnými prolamovanými akanty, třemi hlavičkami andílků a třemi medaliony s obrázky sv. Jana Nep., Františka Xav. a Matky Boží; z počátku 18. stol.

Krucifix cínový, 45 *cm* vys., na trojdílné noze kandelábrové, tělo pěkných poměrů dovedně lité, na břevně letopočet 1671.

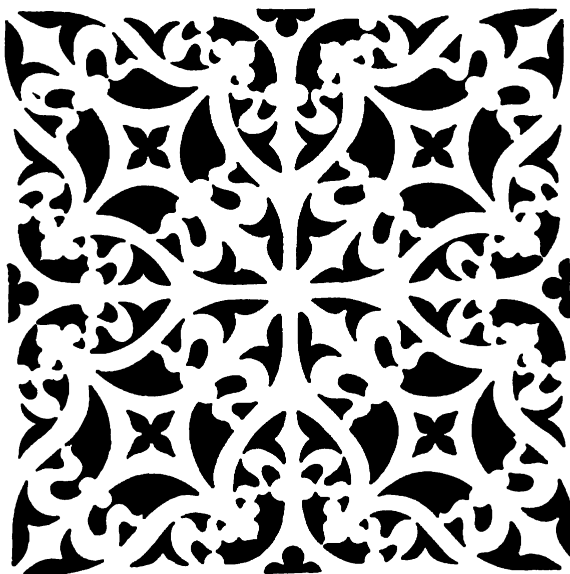
Dřevěný strop pod kruchtou vyložen jest prkny a lištami, jež pocházejí bezpochyby z bývalého stropu lodě; na šedé půdě patronovány jsou černou, červenou a zelenou barvou střídavě: jednohlavá orlice, osmiosá hvězdice, s tvary liliovitými ve čtverci, šestilistá růže s písmenem 𝔚 uprostřed, jiná

větší růžice pětilistá; na lištách opakují se tolikéž patronované vinutiny listové ve čtyřech variantech. Velmi zajímavé tyto zbytky nesou na sobě ráz doby Vladislavovy (obr. 132., 133., 134.).

Křtitelnice žulová při hlavním vchodu pod kobkou, polokulová nádoba 0·60 *m* vysoká, průměru 0·87 *m*, na okraji vroubená hladkým pasem, na těle dvě šestipaprskové hvězdy a dva hladké erbovní štítky formy 14. stol. (ostatní zazděno, obr. 129.). V presbytáři sedm náhrobníků: tři žulové desky 1·50 *m*—1·73 *m* široké, 0·84 *m*—1·11 *m* vysoké, na každé vedle sebe dvojice dětských poprsí, držících před sebou štítek s erbem Perglasů, formou i provedením hrubé kamennické práce, z konce 16. stol.

Obr. 132. Vzduny. Patronovaná malba z dřev. stropu.

Obr. 133. Vzduny. Patronovaná malba stropová (15. stol.).

4. Deska žulová, 1·37 *m* vys., 0·81 *m* šir., s erbem Perglasů a dětským poprsím rázu výše vytknutého; z nápisu lze čísti pouze:

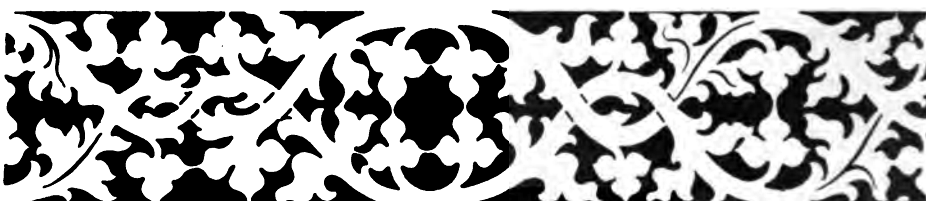
LETA 1583 W STŘE | DV · PŘED · SWATYM · PROKOPEM · VSNVL · | W PANV BOHV · VROZÉ | . . . W | . . . LETECH WĚKV | SWEHO MLADEHO | . . SEDMI . .

5. Deska žulová, hrubé práce, 1·65 *m* dl., 0·78 *m* šir., na ní erb: břevno pokosem od strany pravé k levé a též takové břevno přes klenotovou peruť, opis a nadpis třířádkový římskými majuskulemi: LETA PANIE 1587 | W AVTEREY · DEN · SWATE · PANNY · REGINY | · VMRZEL VROZENI · | PAN · KASSPAR · ERNNST · Z SSTOKO | WA · A TVTO W P | ANV · BOHV · OD | POCZIWA.

Obr. 134. Vzduny. Malované lišty dřevěného stropu v kostele.

6. Deska žulová, 1·44 *m* vys., 0·81 *m* šir., v erbu tlapa s čtyřmi drápy šípem prostřelená, v klenotu tři pštrosí pera, opis got. minuskulemi:

Leta 1559 · | w ſtrzedu den · s · lucie urozeny | pan Brikcy Mar · |
w
kolk z tedrazicz a na lhotce · tuto | pochowan 26.

7. Deska ze žlutavé opuky, v koncepci i provedení velmi dobrého díla, 1·74 *m* vys., 0·85 *m* šir., na ní erb pod čís. 6. vypsaný v poli uza-

vřeném nahoře polokruhovou arkádou s trojlistem; opis gotickými minuskulemi zní:

Letha Bozieho Tisyczeho pie | tisteho Dwadczateh ... przed ... | mrzel Urozeny Wladyka | ... Petr Markoldt z Tedrazicz (toto) pochowan Proste Buoha za n²:

Zvony: 1. Průměr 0·85 *m*, výška 0·68 *m*, hladký plášť, kolem koruny jednořádkový opis gotickými, 2 až 4 *cm* vysokými majuskulemi:

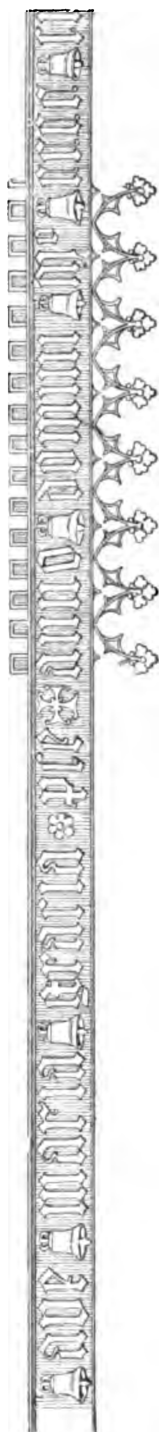
+ LVCAS MARCVS IOHANES MATEVS.

Ze 14. století.

2. Průměr 0·535 *m*, výška 0·41 *m*, plášť hladký, kolem koruny pás 4 *cm* široký, jehož hořejší kraj je stínkovaný, spodní kružbovým vlysem s lomenými obloučky zdoben, nápis gotickými minuskulemi: ✠ anno ∆ domini ∆ mº ∆ cccc ∆ li ∆ ave ∆ maria ∆ gracia ⊕ pe (1451) (obr. 135.).

Obr. 136. Zbynice. Farní kostel.

Obr. 135. Vaduny. Nápis na zvonu č 2.

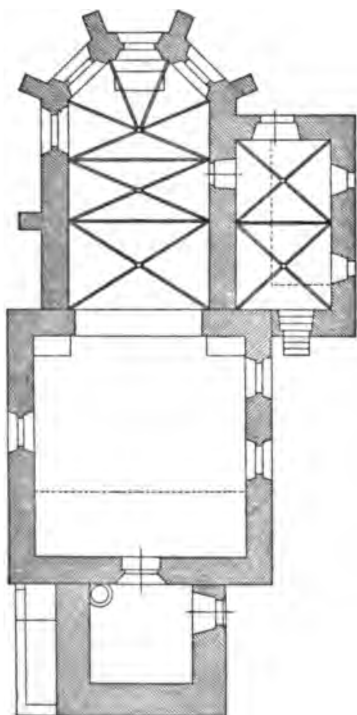
Zbynice.

Gabriel J. A., l. c. 259. — Braniš Jos, l. c. I. 50., 52. — R. Kuchynka v Šumavanu 1893, 223. — Matriky I., založené farářem Petrem Vojtěchem Knophem, počínají rokem 1658, II. 1698, III. 1726. — Pamětní kniha, založená farářem Ignátem Baumannem r. 1800.

KOSTEL ZVĚSTOVÁNÍ P. MARIE (farní), orientovaná stavba z lámaného kamene, založením ro-

mánská, stejného původu s blízkým kostelem na Zdouni, s nímž svými rozměry i způsobem stavby úplně se shoduje (viz tento) a s nímž jako farním připomíná se současně r. 1314 (Regesta Boh. et Mor.). K němu ve 14. stol. dosazoval plebány klášter Doxanský.

Románské době patří loď a věž, která však ku kostelu o něco později byla přistavěna, čemuž nasvědčuje obílená štítová zeď v západním průčelí lodi, pokračující za boky věže nevázaným s ní zdivem. Dle patrných stop

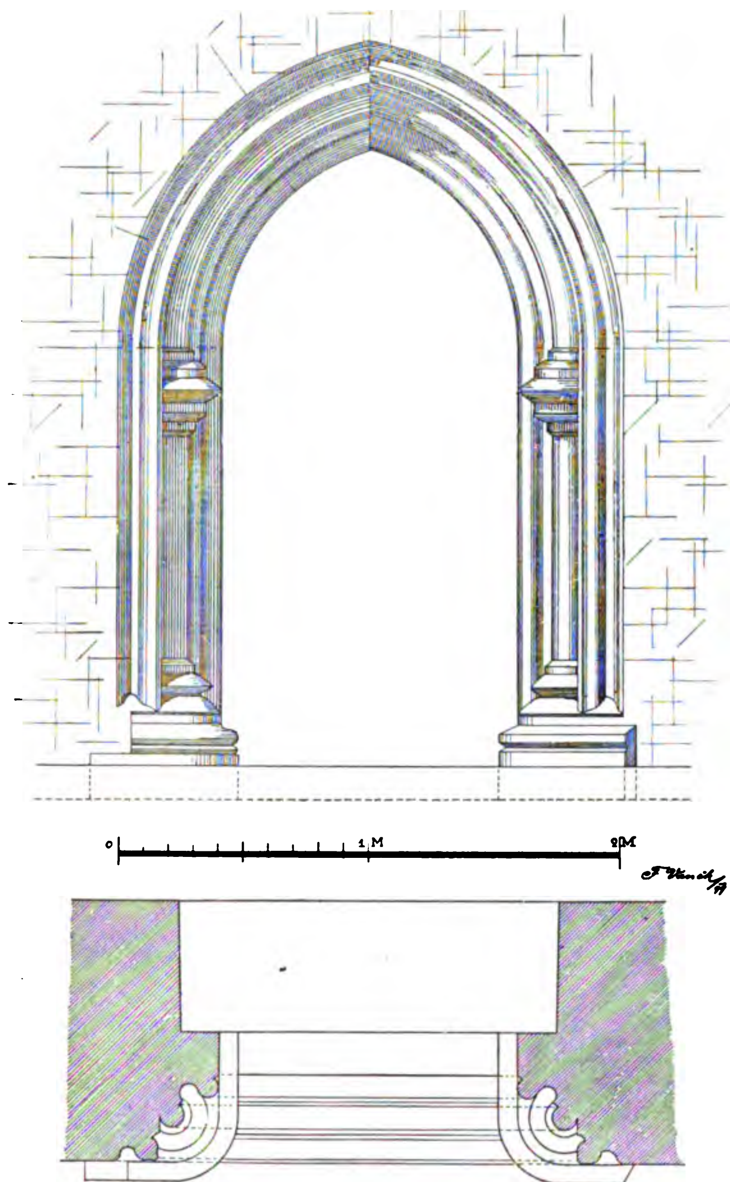
Obr. 137. Zbynice. Půdorys kostela.

Obr. 138. Zbynice. Pata štítu farního kostela.

úzké, ne příkré střechy na zbytku východního štítu lodního, viditelných v podkroví, pojila se tu k lodi románská apsis, na jejíž místě vyzdvižen as v 15. stol. nový chor s polygonálním závěrem a kaple, spolu sakristie, s ním souvisící.

Nevysoká věž v západním průčelí, krytá sedlovou střechou šindelovou s pěkně kutým barokovým křížem, prolomena jest v nejvyšším patře na všech stranách podvojnými okny, jichž ostění i zaklenutí provedeno z lomového kamene; vnitřní sloupky čtverhranné, tesané z jediného kusu žuly, nesou kamenné náběžníky, na jichž vnějších čelech, okno východní vyjímajíc, spatřují se zvětralé masky lidské; patek sloupky nemají. Do podvěžní kobky otvírá se na jižní straně gotický portál s vodorovným nadpražím. Loď i chor mají společnou střechu, okna na místech původních

Obr. 139. Zbynice. Portál.

byla později rozšířena a polokruhem sklenuta; původní jest zazděné okno na severní straně choru, nevelkých rozměrů, sklenuté taktéž polokruhem a jiné v čele závěru, též zazděné, ale širší a sklenuté obloukem lomeným. Chor, užší a nižší, má závěr polygonální, na čtyřech nárožích osazený opěráky o jednom ústupku, avšak bez soklu a bez krycích desk pultových stříšek, jež nuzně nahražují nyní prejzy. K jižní straně choru přiléhá sakristie sloužívší původně as za kapli, jak tomu nasvědčuje kruhové okénko v čele východním, jediné ze tří oken sakristie, které prozrazuje větší stáří.

Pozoruhodná jsou nároží štítů lodních, zejména štítu západního, jehož stupňovité hrany, provedené z cihel, jak se podobá, dle starého, původního vzoru, spočívají na zvláštních krakorcích, figurálními skulpturami zdobených (viz obr. 138.).

Do lodi 8·75 *m* dlouhé, 8·40 *m* široké, otvírá se z podvěžní kobky portál, přechodní gotikou zbudovaný; ostění jeho, profilované třemi oblouny a dvěma žlábky, spočívá na nízkém, rýhou a prutem přepásaném trnoži, jehož větší část dlažbou jest ukryta; vnější obloun je tupě hrotitý, prostřední (hlavní) spočívá na dvojaté kuželové patce a přepásán jest v patě lomeného oblouku, společného i všem ostatním článkům ostění, hladkým, členitým prstenem, jehož hlavní podstatou je echinový článek střední, charakteristický u tak mnohých portálů ranní gotiky (obr. 139.).

Obr. 140. Zbynice Soška Madonny.

Do lodi sestupuje se nyní po dvou stupních; též má strop plochý. Od choru dělí ji lomený oblouk triumfální bez soklu, po levé straně nyní hladký, po pravé kordonovou římsou opatřený, na její spodní šikmě spatřují se tři primitivní ozdoby v podobě románských puklí poněkud neurčitého listového tvaru.

Chor 5·52 *m* šir., 10 *m* dl., skládá se ze dvou nestejně velikých křížových polí a závěru, sestrojeného z pěti stran osmiúhelníka a paprskovitě sklenutého.

Žebra jednoduše vykroužená vybíhají ve značné výši bezprostředně ze zdí a jen v koutech závěrových stran opírají se o trojboké, hladké krakorce; závěrníky jsou hladké.

Čtverhranný gotický portálek vede na pravé straně do nynější sakristie (bývalé kaple), 6·60 *m* dlouhé, 3·76 *m* široké, obdélníkové to síně, dělené pásem žebrovým na dvě křížová pole s žebry jako v presbyteriu utvářenými; ze dvou svorníků je přední označen pětilistou růží. V sakristii je zřízeno nízké oratorium, přístupné z venčí schůdky v tloušťce zdi; z něho dva široké, polokruhové oblouky otvírají se do presbyteria.

Z vnitřního zařízení zmínky zasluhuje pouze hlavní oltář, barokova stavba velmi dobrých poměrů v celku i podrobnostech, z 18. století. Na

Obr. 141. Zbynice. Sochy sv. Petra a Pavla.

Obr. 142. Zbynice. Madonna (tepaná ze stříbra).

něm dřevěná socha Madonny s dítětem na měsíci, 1·20 *m* vysoká, dobrá řezba ze 16. století (viz obr. 140.) Nad portály hlavního oltáře sochy sv. Petra a Pavla 1·50 *m* vysoké, výborně ve dřevě řezané a polychromované, ze 17. stol. (pocházejí z Nezamyslic) (viz obr. 141.). Na dvou bočních oltářích jsou obrazy sv. Anny a sv. Martina od *Herzoga* v Plzni (novější).

Obrázek P. Marie s Ježíškem, v barokovém rámci, 20·5 *cm* vys. 15 *cm* šir., obličeje a ruce velmi pečlivě na dřevě malovány, roucha skvěle ze stříbra tepaná, značka: Velmi zdařilá práce dle vzoru byzantského (obr. 142.).

Cínová křtitelnice; prostý kotlík, s nápisem ve dvou řádkách:

VROZENA P: MARIANA POLEXINA RACZINOWA
· ROZENA · HERZANKA Z HARASOWA 16 | 45.

Žulová křtitelnice při levém boku portálu, hrubě tesaná a téměř beztvárná, z doby založení kostela (buď z hruba otesaný balvan, aneb původní zevní tvar zúmyslně otesán).

Zvony: 1. Výška 0·65 *m*, průměr 0·81 *m*, povrch bez ozdob, ucha hladká. Nápis kolem čepce gotickými majuskulemi:

HILF GOT ✿ OVERIS WORT ✿ DEM LEIB
✿ HIEERSEL · DORT +

2. Výška 0·62 *m*, průměr 0·79 *m*. Kolem čepce gotickými minuskulemi jednou řádkou:

ſ ave maria 8 gracia † plena ✿ dominus + tecum ✿ benedicta 8 tu ✝ in mulierbus. leta + bozího × m° + cccc + xxiii ſ Pod tím ian konvazr a relief Ukřižovaného v gotické arkádě, 7 *cm* vysoké (obr. 104.).

3. Výška 0·32*m*, průměr 0·39 *m*, opis jednořádkový:

+ anno x dom(i)ni x m° ſ cccccxx vu° ave maria ♣ gratia + dominus tecum +; dílo dle jednoduchých obrub a liter téhož *Jana Konváře*, jemuž i první zvon přičísti se nerozpakujeme.

Pod chorem jest hrobka rodu hrabat Desfours a svobodných pánů ze Sturmfedrů, majitelů Hrádku v 18. a 19. století.

Ze dvou starších náhrobních kamenů v kostele jest jeden úplně vyšlapaný se slabými stopami erbu, druhý pod levým oltářem postranním nepřístupný, (lze jen čísti: . . . RZELA DOROTA MANZELKA | VROZE . . .) jest dle hrubého díla a způsobu provedení současný s náhrobníky v blízkém Zdounském kostele ze druhé polovice 16. století.

Deska žulová ve zdi kostela zvenčí, matky faráře Zbynického, Kateřiny Chmelíčkové, zemřelé 2. března 1714. Nápis zní:

IN DNO HIC TVMVLATA IACET CATARINA CHMELICK | OCTOGINTA ANIS VIXIT IN ORBE DEO | TRANSYT EX VITA HAC INVITAM SPERO SECWDA | MARTY ENIM MENSIS LVCE SECVNDA OBYT | POST HORAM SEXTAM VENERIS DIE MORTVA CHRISTO | CVM CHRISTO IVBILANS CREDO RESVRGET EA | HAEC MONVMENTA SVAES OBOLES DAT GRATA PARENTI | ÆTERNAM REQVIEM DONET EI DOMINVS

ACtVM OPVS IN ANO DEI INCARNATI

P·A·A·C·H·C·Z·

Zhůří (Haidl).

Trajer J., l. c. — Pamětní kniha farní.

KOSTEL NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE (farní od r. 1766) vystavěn byl r. 1762 na místě bývalé kaple, stávající od r. 1684, r. 1793 rozšířen, vyhořel r. 1809, věž na místě dřevěné vystavěna z kamene r. 1823.

Prostá, orientovaná stavba bez slohu. V západním průčelí zděná věž s jehlancovou střechou, pod ní kobka s hlavním vchodem vedoucím do obdélníkové lodě nevelkých rozměrů; loď osvětlena jest na každé podélné straně třemi barokovými okny a kryta rákosovým stropem, který bez přerušení prodlužuje se do užšího presbytáře, vytvořeného z pěti stran osmiúhelníka; stěny oživeny jsou jednoduchými pilastry a římsou táhnoucí se bez přerušení podél stěn lodě i presbytáře; k tomuto přiléhá na jižní straně sakristie a chudičká nad ní oratoř.

Hlavní oltář je slušná baroková stavba z 18. stol. s dvěma páry sloupů s kompositními hlavicemi a s obrazem Nejsvětější Trojice (novější kopie dle Rubense), po stranách sochy sv. Augustina a Jana evangelisty Boční dva oltáře a obrazy na nich jsou bezcenné.

Krucifix dřevěný a pod ním Matka Bolestná, skoro v životní velikosti, obstojné řezby z počátku 18. stol.

Kalich měděný, nově zlacený, barokový, bohatá rostlinná ornamentika práce tepané z 18. stol.

Zvony: 1. Výška 0·57 *m*, průměr 0·74 *m*, s německým nápisem na obrubě, ulit byl r. 1833 *Janem Vojt. Pernerem* v Budějovicích.

2. Menší ulit byl r. 1837 týmž zvonařem.

3. Nejmenší ulil r. 1867 *Vilém Schaek* v Budějovicích.

Visuté skleněné lustry jsou výrobkem zdejších okolních skláren.

Žihobec (Žihobce).

Sommer Joh. Gottfr., l. c. 192. — Trajer Joh, l. c. 611. — Lumír r. 1858, 209, 256. Kuchynka R. v Šumavanu 1893, 233. — Gabriel J. A., l. c. 269 a v Archaeol. Pam. IV. 26. — Pamětní kniha farní od r. 1788. — Z téže doby matriky.

Starobylá osada pod jménem Živohybice připomíná se již v 11. stol. jako zboží kláštera Břevnovského; stávala zde tvrz, jejíž místo dnes neznámo.

KOSTEL PROMĚNĚNÍ KRISTA (farní), nová rozsáhlá budova románského slohu, vystavěná na místě sešlého kostela sv. Matouše mezi lety 1872—1876. Starý kostel jako farní připomínaný již r. 1360, byl od válek husitských bez faráře; teprve v 18. stol. přikázán k faře Strašínské, r. 1788 ustanoven při něm lokalista a r. 1856 zřízena opět fara.

Obr. 143. Žihobec. Gotický kalich z 15. stol.

Nová stavba, orientovaná, má v západním průčelí dvojramenné schodiště s parapetem a věž v jižním nároží; mezi lodí a přesbytářem křížová loď. Vnitřní zařízení nové; ze starého kostela pochází jedině dřevěné barokové zábradlí před chorem s bohatě vyřezávanými akantovými rozvilinami a akantové orámování obrazu sv. Jana Nep. na pravém bočním oltáři.

Monstrance paprsková; ze čtyřlaločné nohy vystupuje čtverhranný stvol, na něm plochý melchisedech s velkými, řídkými paprsky, uvnitř nohy vyrytý erb (vodorovné břevno, v klenotu dvě sloní trouby, na každé tři praporečky) nad ním písmeny: L· C · K· Z· R· ; 17. stol.

Kalich stříbrný, zlacený, 20·5 *cm* vysoký, gotický, noha šestidílná, zdobená rytými kružbovými ornamenty, vybíhá v podobný stvol, ovinutý pod ořechem jemně litými liliemi, nodus silně vystouplý s routami, na nich majuskule: VOMITN kupu prům. 10 *cm* obepíná plášť s prolamovanou a rytou kružbou, ověnčený jemným liliovým anthemiem. Z 15. stol. (obr. 143.).

Zvony: 1. Výška 0·57 *m*, průměr 0·69 *m*; pod korunou opis dvěma řádky:

IN HONOREM TRANSFIGVRATIONIS NOSTRI DOMINI IESV CHRISTI ET BEATISSIMÆ VIRGINIS ☛ | MARIÆ FVSA EST CAMPANA ISTA AD ECCLESSIAM ZCHIOWETZENSEM ANNO DOMINI 1659.

Na plášti psáno: FERDINANDVS | DE LANAV BARO | DE ISELIN DOMINVS | IN ZCHIOWIETZ | & &· Medalion a jméno zvonaře IOANNES PRICQVEY.

2. přelit byl od *Jos. Diepoldta* v Praze. r. 1875 ze zvonu z r. 1740.

3. Výška 0·36 *m*, průměr 0·49 *m*, opis jednořádkový neumělými literami frakturovými: Pan Warzlaw· Korz· dal mnie· Dionizowi Sulkeſowi· ſliti· zwon· ſ Paſowa· 1 · 60 · 1, na plášti dva otisky listů šalvěje.

ZÁMEK jest jednopatrová budova, vystavěná r. 1688, střízlivě vyzdobená pilastry s římsovými hlavicemi a štukovou ornamentikou na hlavní římse a na vlysech okenních štítů. Stavba tvoří jediný podélný trakt s mírnými risality na obou koncích, jež vybíhají v nízké věže s jehlancovými střechami; ve východním risalitu je renaissanční portál s bossáží a pilastry, jež podpírají oblamovanou římsu, nad ním kamenný erb pána z Lanau (lilie), jenž zámek vystavěti dal.

Frontispic má mezi risality 15 oken; uprostřed na místě okna kamenná deska s nápisem:

FERDINANDVS LIBER
BARO DE ISELIN · · · S·
GEORGII EQVES DNVS
IN ROLAND ET LANAV
DOWOT ZIJHOBICZ SHYLA(IRE)
INVIDENTE FORTVNA
ET PERSEQVENTE
INVIDIA CVM ÆRVMNA
PRIMVM ET VLTIMVM
HVIVS ÆDIFICII
LAPIDEM POSVIT
ANNO 1· 6· 88·
CONTINVVM
INDVSTRIÆ AC
PATIENTIÆ
SVÆ EPITHOME·

Žichovice.

Schaller Jarosl., l. c. III. 154. — Sommer Joh. Gottfr., l. c. — Sedláček Aug. Hrady a zámky XI. 98. — Gabriel J. A. l. c. 264. — Kuchynka R. v Šumavanu 1892. 533.

Starobylá osada, jež od r. 1045 málem po plná čtyry století náležela ku zboží kláštera Břevnovského, po němž uvázali se v držení páni z Risenberka, připojivše ji

Obr. 144. Žichovice. Zámek.

k hradu Rabí. Tvrz založena zde teprv v 16. stol. za vlády pánů Říčanských; rod pánů z Kolovrat vládnoucí zde bez přestání od r. 1603—1707, dal jí nynější podobu. Po tom přešlo panství na hrabata z Lamberka, v jichž držení dosud ostává.

ZÁMEK, vystavěný v slohu renaissančním na počátku 17. st. bezpochyby panem Jindřichem Libštejnským z Kolovrat, tvoří dvě křídla pravoúhle k sobě doléhající, z nichž každé vystupuje samostatně příkrou prejzovou střechou, opírající se o čelné, kamenné štíty. Druhé dvě strany vnitřního dvoru obklíčeny jsou jednak mlýnem, jednak pivovarem, pod kterým je

Obr. 145. Žichovice. Tabulové obrazy v zámecké kapli.

Obr. 146. Žichovice. Tabulové obrazy v zámecké kapli.

hlavní, kdysi hájený vchod. Starý ráz budov zámeckých obráží se dosud v strmých prejzových střechách, dvojdílných oknech prvního patra a sgraffitové rustice, která tu a onde zpod omítky prohlédá; obzvláštní však malebnosti dodávají zámku zachované štíty renaissanční, které děleny dvěma římsami na tři patra, účinně ozdobenými výklenky, kariatidami a kartušovými štítky rozčlánkovány jsou. Nejozdobnější a nejlépe zachovaný je štít jižní. (Vyobraz. 144.) V středu křídla západního vypíná se nad polokruhovým podjezdem čtverhranná věž, nízkou stanovou střechou krytá; v traktu pod ní neveliký sál, čtyřmi dvojdílnými okny osvětlený, jehož

Obr. 147. Žichovice. Kamenný krucifix v zámku.

valené, výseky prostoupené klenutí ozdobeno jest vkusným štukovým dílem; nad renaissančním krbem dva sdružené, plastické erby Kolovratův a Lobkovicův, silnou vrstvou vápna pokryté. V křídle severním je mešní kaple, prostá místnost s valeným klenutím, založená dle consecrační, zde vyvěsené listiny r. 1680.

Na oltáři slušný barokový nástavec s obrazem stigmat sv. Františka prostřední hodnoty.

Bývalé antipendium (slouží nyní za koberec před oltářem) čtyřmi pruhy s erby Ditrichštejnskými na pět polí rozdělené, z vetché vzorkované tkaniny hedbávné, uprostřed dva sdružené erby již nezřetelné s písmeny: I· GS · · · AT | M ·M· S· G· P· V a letopočtem 1659.

Na zdi visí čtyry tabulové obrazy 0·83 *m* vysoké, 0·59 *m* široké, na každé desce dvojice světic: 1. sv. Apolena a Otilie, 2. sv. Kateřina a Barbora, 3 sv. Markéta a Uršula, 4. sv. Agata a Anežka (vyobraz. 145. a 146.) zběžně a tempera, ale vyspělou technikou provedené, dobře zachované malby z počátku 16. stol., dle všeho z hradní kaple v Rabí.

Na schodišti severního traktu deska ze šedého mramoru 0·85 × 0·80 *m*, na ní plastický obraz Ukřižovaného s Marií a Janem pojetí naturalistického a provedení primitivního z 15 st. Přenesena byla sem z hradu Rabí, kdež byla nad branou. (Vyobraz. 147.)

PANSKÝ HOSTINEC čís. pop. 50 má gotické kamenné pažení o lomeném, hladkém oblouku.

MEŠNÍ KAPLE SV. ALOISE, neslohová stavba na počátku 19. stol. založená, r. 1861 vysvěcená; na oltáři 2 sochy svatých, polychromované řezby ze 16. stol.

Obr. 148. Velhartice. Pohled na hrad se strany jižní.

OPRAVY.

Str. 26. Prostřední řádek nápisu na kalichu »her ihesom« vytištěn omylem obráceně.

» 70. Mezi prameny ku článku Nezamyslice vřaď: Method X., 28. a 32. (s illustracemi).

» 91. Délka měřítka u obr. 67. správně 20 *m* místo 2 *m*.

» 102. U článku Rok uveď jako pramen: Pamětní kniha děkanství Sušického z roku 1707.

» 182. V nápisu 1. zvonu odděl tečkou slova HIEER • SEL

INDEX MÍSTNÍ.

Albrechtec (Albrechtice, Albrechtsried) 3.
Bílenice 7.
Budětice 8.
Bukovník 13.
Debrník (Deffernik) 17.
Dlouhá Ves 17.
Dobrá Voda u Sv. Vintíře 19.
Dražovice (Dražejovice) 21.
Eisenstein 21.
Frimburg 24.
Hartmanice 24.
Hlavňovice 26.
Hory Kašperské (Bergreichenstein) 28.
Hory Matky Boží 51.
Hrádek 56.
Hůrka (Česká huť, Hurkenthal) 59.
Jiřičná 60
Kašovice (Kašejovice) 61.
Kašperk (Karlsberg) 61.
Kněžice 63.
Krušec Dolní (Unter-Körnsalz) 63.
Mačice 64.
Mokrosuky (Mokrosuk) 64.
Mouřenec 67.
Nezamyslice 70.
Nicov 89.
Pavinov (Palvinov) 90.
Petrovice 90.
Prášily (Stubenbach) 97.
Rehberg 98.
Rejštejn (Unterreichenstein) 100.
Rok 102.
Seewiesen (u sv. Anny) 102.
Stachy (Stachov) 105.
Stanikov 107.
Stodůlky (Stadeln) 107.
Strašín 107.
Sušice (Schüttenhofen) 109.
Svojšice 143.
Tedražice 148.
Těšov Dolní 148.
Vatětice 149.
Vilhartice (Velhartice) 149.
Vodolenka 167.
Vogelsang 167.
Volšov (Ulišov) 167.
Vzduny (Zdeuny, Zdouň) 168.
Zbynice 177.
Zhuří (Haidl) 183.
Žihobec (Žihobce) 184.
Žichovice 185.

JMÉNA UMĚLCŮ.

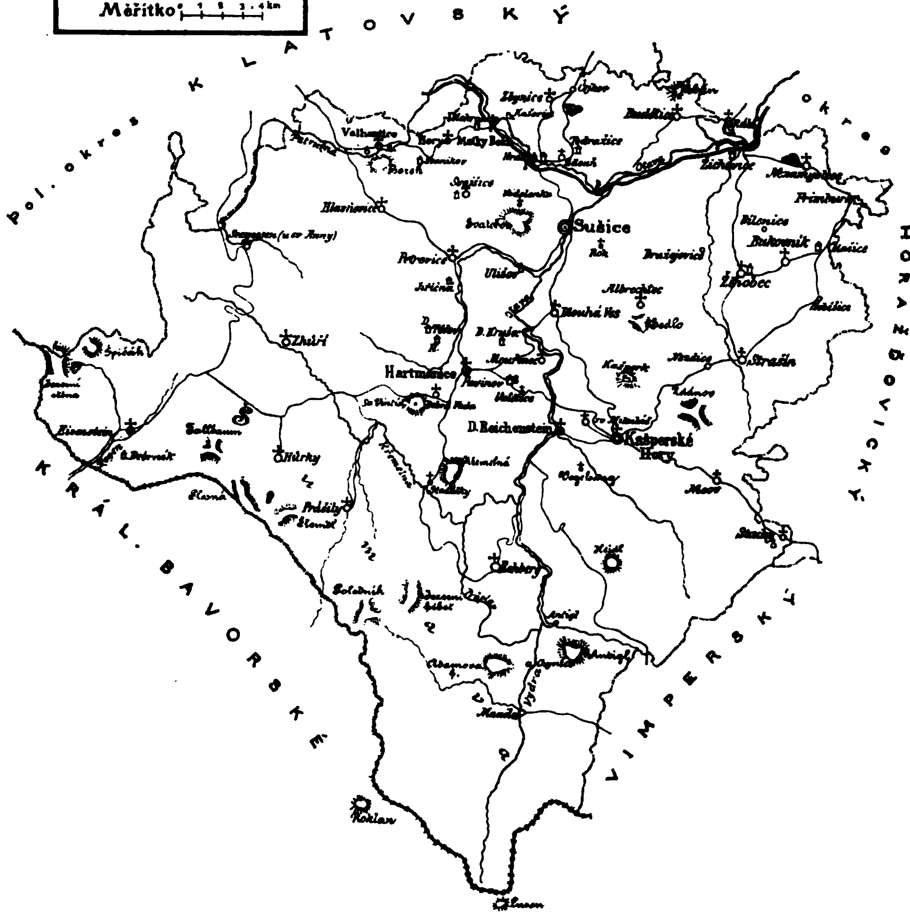
Bartoloměj, zvonař v Praze 60, 80, 81, 155.
Bellmann Kar. (a dcera jeho), zvonař v Praze 16, 59, 97, 106.
Brandl Petr J., malíř 94, 104.
Buchinger Jan, stavitel v Horách Kašperských 47.
Daniel, konvář a zvonař v Klatovech 135, 165.
Diepoldt Jos., zvonař v Praze 185.
Dietrich Vít, zvonař v Praze 104.
Dietrich Zachariáš, zvonař v Praze 64, 70.
Fangler Ant., zvonař v Štrubině 21.
Gilmetti Ant. Marek, stavitel 103.
Groff Vikt. Ant., malíř v Horách Kašperských 41, 44, 49.
Hager Jos., stavitel a malíř v Praze 47.
Hedvábný Vít, stavitel 61.
Heiserer Ferd., malíř ve Vídni 32.
Hellich Josef, malíř 117.
Henn Jan, zvonař v Praze 155.
Herzog Jan, malíř v Plzni 78, 164, 182.
Hilzer Ign., zvonař v Nov. Městě Vídeňském 26, 27, 36.
Homer Ign., řezbář v Dobré Vodě 78.
Jakub, zvonař v Strakonicích 16.
Jan, konvář a zvonař 147, 182.

Jindra Martin, zvonař v Klatovech 96.
Kasimír Mat. F A., malíř 45.
Kühner Anna, zvonařská dílna v Praze 21.
Kühner Jan Jiří, zvonař v Praze 29 106, 123, 132.
Lichtenschoff Leop , zlatník 16.
Maischeider F., malíř 15.
Michaelin Melichar, zvonař 11.
Mirwald Fr., stavitel v Sušici 32, 134
Mocker Josef, stavitel v Praze 78.
Müller, malíř 78.
Perner, zvonař v Budějovicích 7, 89, 90, 123.
Perner A., zvonař v Budějovicích 100
Perner Jan, zvonař v Budějovicích 25.
Perner Josef, zvonař v Budějo i:ích 25, 100, 135, 148, 183.
Perner Václav, zvonař v Plzni 69.
Persein A., stavitel 114.
Petr, zvonař v Praze 60.
Pock J., malíř 145.
Pricqvey Jan, zvonař v Klatovech 47, 55, 60, 97, 109, 122, 147, 185.
Pricqvey Štěpán, zvonař v Klatovech 7, 11, 19, 55, 100, 138.
Rauchmüller, sochař 64.
Rauschmayr Jos. Kar., malíř 45.
Schaek Vil., zvonař v Budějovicích 183.
Schelchshorn Jan Gord., zvonař v Řezně 104.
Sch nka Jan Krist., zvonař v Praze 11, 25.
Seitz Jak. Vil., zvonař v Plzni 23, 24, 29. 97.
Sekal Jan, malíř v Sušici 162.
Stoiber Vil., malíř v Regenu 103.
Sultes Diviš, zvonař z Pasova 185.
Tietrich Zach., viz Dietrich.
Winhofer Jan Mich., zvonař 19, 121.
Zanetti Kar., stavitel 113.

Politický okres

SUŠICKÝ.

Měřítko 0 1 2 3 4 km

Soupis

Památek historických a uměleckých

v Království Českém

od pravěku do počátku XIX. století.

vydává

Archaeologická kommisse
při České akademii císaře Františka Josefa
pro vědy, slovesnost a umění

řízením svého předsedy

Josefa Hlávky.

XIII.

Politický okres Příbramský.

napsal

Dr. Antonín Podlaha.

V Praze 1901.
Nákladem Archaeologické kommisse při České akademii císaře Františka Josefa
pro vědy, slovesnost a umění.

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V POLITICKÉM OKRESU

PŘÍBRAMSKÉM.

NAPSAL

DR ANTONÍN PODLAHA.

V PRAZE 1901.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

PŘEDMLUVA.

Soupis okresu Příbramského vykonal jsem r. 1900 za vlídné a ochotné pomoci všech, s nimiž jsem se při práci své stýkal. Vynikající měrou byl mi na Dobříšsku nápomocen pan **Ludvík Z. Kopáček**, městský adjunkt v Dobříši, jenž celý okres Dobříšský se mnou procestoval a mnohými vzácnými pokyny a pomůckami ke zdokonalení díla přispěl. Mimo to velikými díky zavázán jsem JJ. *Karlu knížeti z Öttingen-Wallersteinů*, JJ. *Josefu knížeti z Colloredo-Mannsfeldů*, vysoceur. pí. baronce *z Mayersbachu*, vysocedůstojné kolleji OO. Redemptoiristů na sv. Hoře; slavnému c. k. hornímu řiditelství, sl. ředitelství c. k. horní akademie a vldpp. vikáři *Ant. Vojáčkovi*, děkanu v Příbrami, *Fr. Záčkovi*, vik. sekretáři a faráři v Hluboši, *Em. Hrdličkovi*, faráři na Březových Horách, *V. Čermákovi*, faráři na Slivici, *Fr. Klímovi*, faráři, a *Kar. Lískovi*, kaplanu v Dobříši, Dru *Jindř. Kubátovi*, faráři ve Verměřicích, *M. Novákovi*, faráři ve Střebsku, *V. Lefflerovi*, faráři na Makové, *M. Krejčímu*, faráři ve Hbitech; dále pp. *Jos. Hodysovi*, starostovi okr. Dobříšského, *Bl. Mixovi*, starostovi města Příbrami, *J. Novákovi*, hornímu radovi, *F. Hořejšímu*, sekretáři kníž. z Öttingen, p. *K. Hertlovi*, c. k. místodrž. koncept. praktikantu v Příbrami, *M. Bucharovi*, městskému radovi v Příbrami a mn. j.

Dr. **Ant. Podlaha.**

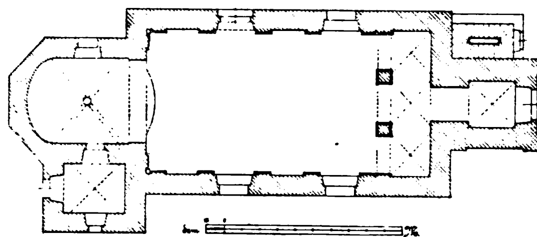
Borotice.

Ludvík Z. Kopáček, Místopis a dějiny obcí okresu Dobříšského v »Památníku« okresu Dobříšského« 1898, 93—94; Ottovy »Čechy« IX., 389; **Sedláček**, Místopisný slovník 47.

CHRÁM NANEBEVZETÍ PANNY MARIE, založený r. 1253; ve stol. XVII. přestavěn; poslední oprava roku 1897 (kdy nová věž přistavěna).

Zevnějšek zcela prostý, architektonicky nezajímavý.

Presbytář 4·75 *m* šir., zevně třemi stranami polygonu, uvnitř segmentem uzavřený. Klenba presbytáře křížová, sbíhající se v malém hladkém

Obr. 1. Borotice. Půdorys kostela.

svorníku. Žebra mají tvar tupého, na obou stranách vydutého klínu. Na koncích jsou žebra dolů jehlancovitě sešikmena. Vystupují ze zdiva asi 44 *cm* od vítězného oblouku ve výši 1·84 *m* nad podlahou.

Presbytář osvětlen jediným obdélníkovým, polokruhovitě zaklenutým oknem.

Vítězný oblouk polokruhový.

Loď obdélníková, uvnitř 8·1 *m* šir., 15·85 *m* dlouhá, rovným stropem krytá. (Viz půdorys na obr. 1.)

V průčelí nová věž.

Křtitelnice cínová, bez víka 0·67 *m*, s víkem 1·09 *m* vysoká. Kotel má podobu obráceného zvonu; po každé straně opatřen jest maskou

v ústech kruh držící; při hořejším okraji pak třemi přidržovadly víka s menšími maskami. Na přední straně kotlu vyryt nápis:

Ke cti a chwale Panu Bohu a blahoslawene Pannie Marygj nakladem zadussy tohoto chudeho Boroticekeho a pomoczy dobrych Lydy sPrawena gest tato krztitedlnicze we cztwrtek po Nedieli Smrtedne letha MDCII.

Obr. 2. Borotice. Křtitelnice.

Na zadní straně vyryt znak velmistra křižovnického ve věnci, jakož i písmena ZBAP (Zbinco Berka Archiepiscopus Pragensis) a letopočet 1602. Nohy: nahá mužská poprsí, kolem boků šatem v předu svázaným přepásaná a v dvoupaznehté prohnuté tlapy zvířecí přecházející. (Viz obr. 2.)

Barokní svícny cínové s trojbokým podstavcem spočívajícím na třech drápech držících kouli. Na bocích podstavce hrubý dekor andílkový a květinový; v oblých medaillončích, uprostřed umístěných, vyryto: na prvním: ECCLESIAE B. V. MARIAE BOROTICENSIS, na druhém: ANNO 1692, na třetím kříž s hvězdou.

Zvony:

1. 0·67 *m* šir., 0·525 *m* vys. Nahoře řada drobných výjevů biblických: bohatec a chudý Lazar, milosrdný Samaritán a svatba v Káni galilejské (jako na zvonu Mělnickém; viz Soupis polit. okr. Měl. str. 129. obr. 198.). Na plášti okrouhlý, 13 *cm* v průměru měřící relief »Z mrtvých vstání Páně«

(jako na křtitelnici Kadlínské; viz Soupis polit. okr. Měl. str. 58. obr. 88.) a nápis v obdélníkovém orámování: NE NAM PANE NE NAM ALLE GMENV TWEMV DEY CHWALV 2 Ž. Při dolejším okraji zprohýbaná kartuše držená tritónem a néreidkou; na ní nápis: BRICCIVS PRAGENSIS AVXILIO DIVINO FECIT ME ANNO DOMINY MCCCCCLXVIIII. Na dolejším vypuklém

Obr. 3. Borotice. Zvon (č. 2.)

kraji malý medaillonek s poprsím Krista, po jehož stranách čísla letopočtu: 1569.

2. 0·88 *m* šir., 0·67 *m* vys. (Viz obr. 3.) Nahoře vlys sestavený z drobných výjevů z podobenství o marnotratném synu (viz obr. 4.). Pod vlysem perlovec a souvislá řada špicí dolů obrácených akanthových listů, mezi nimiž poloviční rosetty, z nichž vybíhají dva menší kvítky, dále lupen a konečně hrotitý lupenovitý štítek s oblým medaillonkem uprostřed (viz obr. 4.). Na plášti z předu Spasitel pnící na kříži, po jehož stranách

P. Marie a sv. Jan Ev. Po stranách krucifixu nápisy: KRYSTVS VMRZEL ZA HRZYCHY NASSE A WSTAL Z MRTWYCH PRO OSPRAWEDLNIENI NASSE. (Viz obr. 5.) V zadu ve velikém obdélníkovém rámci nápis: LETA PANIE 1586 SLOWVTNY BRYKCY ZWONARZ Z CYNPERKV W NOWEM MIESTIE PRAZSKEM TENTO ZWON VDIELAL DO BOROTICE K ROZMNOZIENI CTI A SLAWY WIECZNEHO PANA BOHA NASSEHO NA-

Obr. 4. Borotice. Detail zvonu č. 2.

KLADEM K TEMVZ KOSTELV W BOROTICY NALEZICYCH OSADNICH. Dole na vydutém okraji v předu mezi malými polovypuklinami evangelistů sv. Lukáše a sv. Matouše medaillon se znakem Brikciovým; v zadu mezi malými polovypuklinami evangelistů sv. Jana a sv. Marka medaillon s hlavou Brikciovou v profilu a opisem: BRICCIVS AERIS FVNDITOR A STANIMONTE.

3. Zvon puklý, nyní v umělecko-průmyslovém museu v Praze.

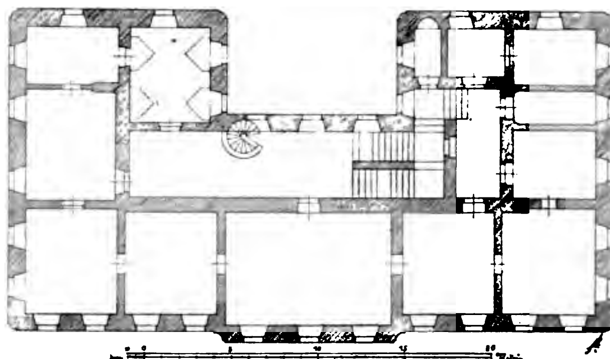

5. Borotice. Polovypuklý krucifix na zvonu č. 2.

Březové Hory viz Hory Březové.

Buková.

Kopáček o. c 94; Ottovy »Čechy« IX., 392; Sedláček, Místop. sl. 81.

Obr. 6. Buková. Půdorys zámku.

ZÁMEČEK slohu barokového. Jednopatrová stavba obdélníková se dvěma křídly na zad vystupujícími. Nároží zaoblená. V předu mírně v před vystupující risalit (viz půdorys na obr. 6.). V přízemí risalitu segmentovitě

Obr. 7. Buková. Pohled na zámek.

překlenutý vjezd s čtyřlalokovými okny po stranách. Nad vjezdem znaková kartuše. Segment vjezdu nad vraty vyplněn ze dřeva řezaným barokním mřížovím. Na vratech zajímavě kovaný štítek zámkový (viz obr. 8.). Risalit jest nad prvním patrem ozdoben trojhranným římsovím a vybíhá nahoře v nízké patro o třech oknech s velikým segmentovitým štítem, v němž umístěny **hodiny** (pocházející z věže kostela v Obořišti; byly sem na počátku stol. XIX. přeneseny). Na šindelové střeše cibulová lucernovitá vížka plechem pobitá (viz obr. 7.). V prvém poschodí klenutá kaplička, nic pozoruhodného nevykazující.

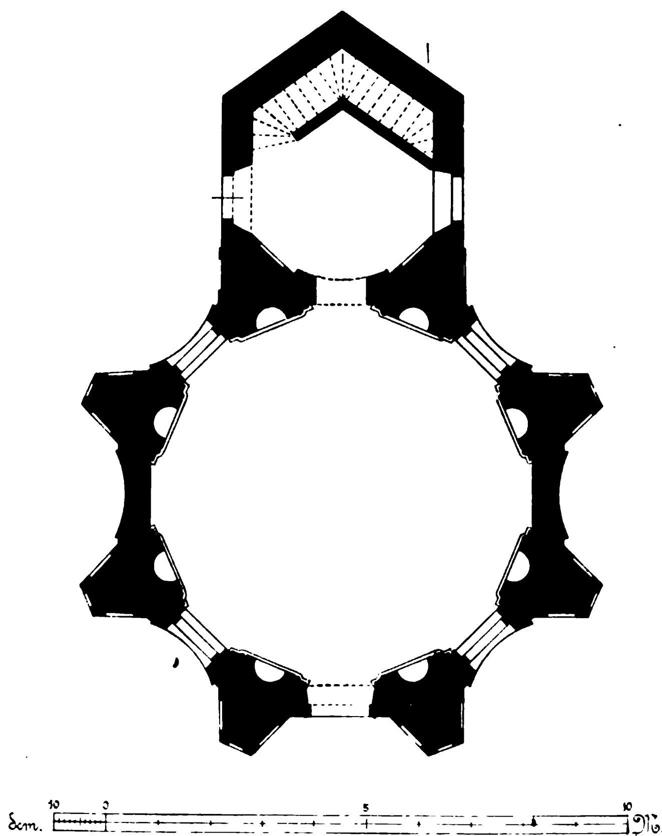

Obr. 8. Buková. Kovaný štítek zámku.

Buš.

Kopáček o. c. 97.

Za obcí Bušskou na rozcestí ku Slapům a Přestavlkům SLOUP »U božích muk« zvaný, postavený prý po 30leté válce; umělecky bezvýznamný.

Obr. 9. Čelyň. Půdorys kaple.

Čelyň.

Kopáček o. c. 98—99.

ZÁMEK zdejší vyhořel v prvé třetině stol. XIX. a byl r. 1831 znovu vystavěn. Jednopatrové stavení obdélníkové s mansardovou střechou a cibulovitou vížkou. V průčelí trojhranný štít. Vnějšek ani vnitřek neposkytují nic umělecky zajímavého.

Obr. 10. Čelyň. Pohled na kapli.

KAPLE v parku u zámku stojící; půdorysem svým zajímavé staveníčko barokní. Půdorys jeví se uvnitř kaple jakožto pravidelný šestnáctiúhelník; zevně jako osmiúhelník s prohnutými stěnami. V nárožích sesíleno jest zdivo pilíři, jež uvnitř polokruhovými výklenky jsou opatřeny. (Viz půdorys na obr. 9.) Vnitřek překlenut kupolovou klenbou. Okna obdélníková, nízkým segmentem překlenutá. Ve výklencích pilířů stojí malé neumělé sošky barokní sv. patronů českých z pálené hlíny. Nad oltářem obdélníkový, obstojně malovaný obraz na plátně: Sv. Jan Nepomucký jako poutník do Staré Boleslavi. V pravém rohu obrazu znak

rodiny Machtů z Löwenmachtu; nad ním písmena: IAM · V · L · M, a pod ním letopočet A · 1727. Vnějšek kaple prostý. Rohové pilíře ozdobeny lisenami. Nahoře obíhá pod střechou jednoduše profilovaná římsa. Střecha stanová, šindelem krytá a lucernovou stříškou zakončená. V zadu přiléhá ke kapli dvěma stranami zakončený a menší podobnou stříškou pokrytý přístavek, v němž umístěno panské oratorium. (Viz obr. 10.)

Čím.

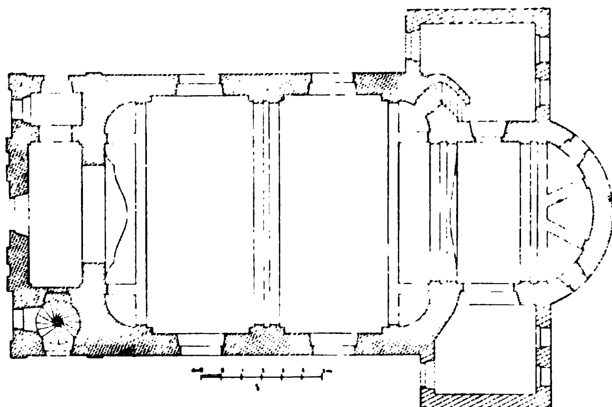
Sedláček, »Hrady« VI., 120; Kopáček o. c. 100—101; Ottovy »Čechy« IX., 388.

Někdejší ZÁMEK zdejší zrušen a v budovy hospodářské proměněn; nynější stavení architektonicky úplně nezajímavo.

KAPLE SV. VÍTA, zrušena po r. 1825; 2 oltáře, obraz sv. Víta a dubové lavice odvezeny do Slap.

Někdejší zdejší tvrz, stávavší zde od XV. stol., stávala nade vsí tam, kde nyní v lese »Dírná« řečeném jakési stopy (kus příkopu) nějakého sídla se spatřují.

Dírná viz Čím.

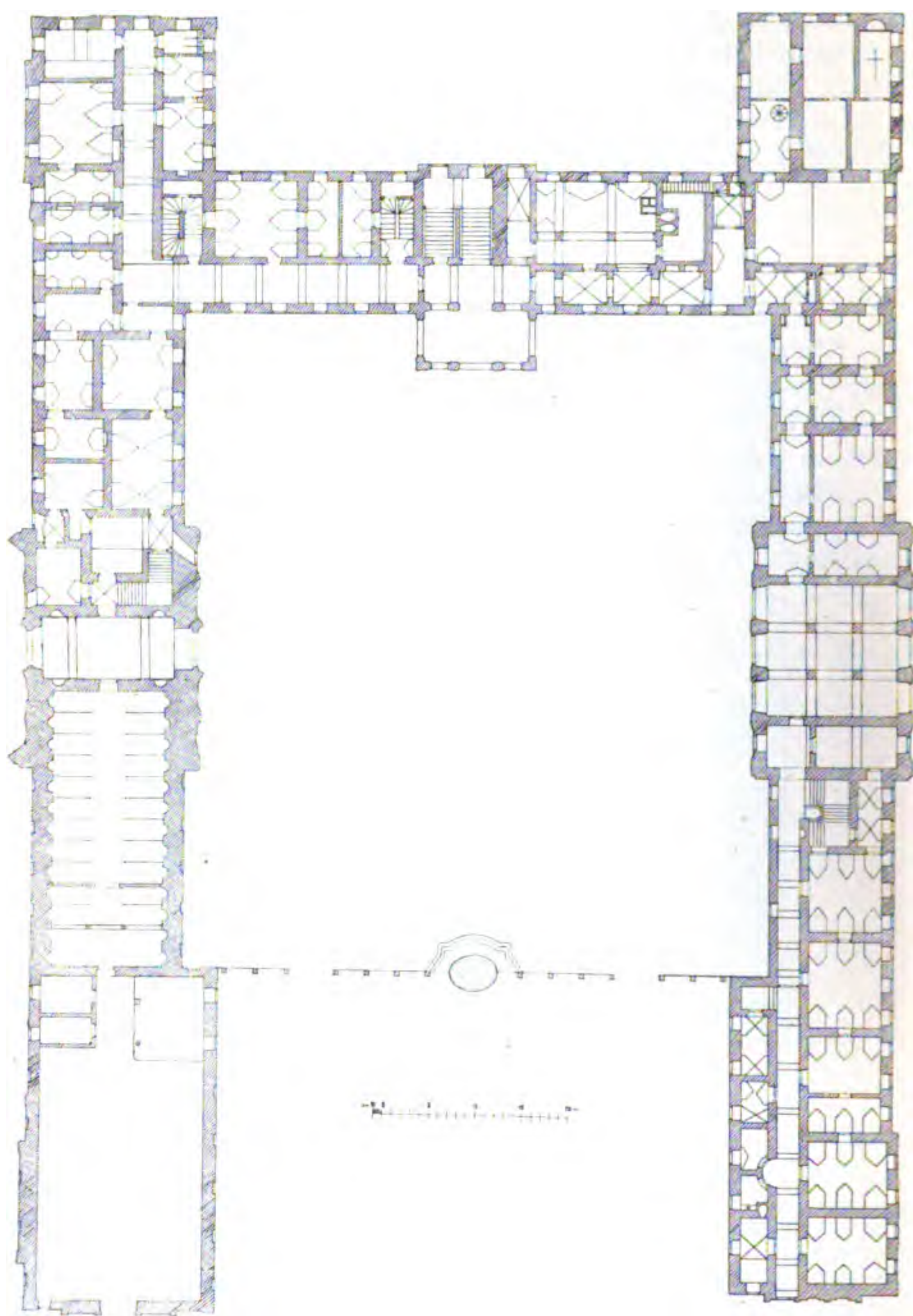

Obr. 11. Dobříš. Půdorys farního kostela.

Dobříš.

L. Z. Kopáček, »Dějiny okresního města Dobříše nad Kocabou« 1893 (rkp.); týž, »O zvonech Dobříšských«, »O Dobříšském hrádku«, »O Dobříšské tvrzi a zámku« (»Noviny z Příbramě« roč. VII., 1894); týž, »Památník okresu Dobříšského« (1898) str. 102—114; Sedláček, »Hrady a zámky« VI., 100 a násl.; Ottovy »Čechy« IX., 374 a násl.

FARNÍ KOSTEL NEJSV. TROJICE, vystavěný v l. 1791—97 na místě loretánské kaple P. Marie (viz půdorys na obr. 11.). Provedl ji v letech 1792—1797 dobříšský kníž. stavitel *Frt. Moravec.* Prostá stavba

Obr. 12. Dobříš. Půdorys zámku.

baroková. Průčelí rozčleněno lesenami. Nade dveřmi v trojhranném štítu letopočet 1797. Jinak jest zevnějšek zcela prostý: jedinou jeho ozdobou jest podstřešní římsa a maltové orámování oken. Nízká věž do osnovy stavby pojatá vyniká nad průčelí, tvoříc spodní částí zároveň jeho štít. Kryta jest nízkou jehlancovou stříškou.

Široká nízká loď obdélníková, uvnitř v rozích čtvrtkruhově zaoblená. Strop lodi dřevěný, u krajů na způsob klenutí ke zdem zaoblený. Nad přízedními pilastry profilované římsoví. Okna široká obdélníková, stlačeným segmentem překlenutá.

Obr. 13. Dobříš. Přední strana zámecké brány.

Presbytář obdélníkový, kruhovým segmentem zakončený, klenutý. K oběma bokům jeho přiléhají přístavky, z nichž jeden obsahuje sakristii, druhý oratoř.

V obou rozích lodi poblíž vchodu stojí dvě zpovědnice empirové, do zdiva vkomponované, trojdílné, ozdobené listovitými hvězdicemi a ornamenty pletencovými a šupinovitými. Práci truhlářskou dodal dobříšský truhlář *Jan Kopáček*.

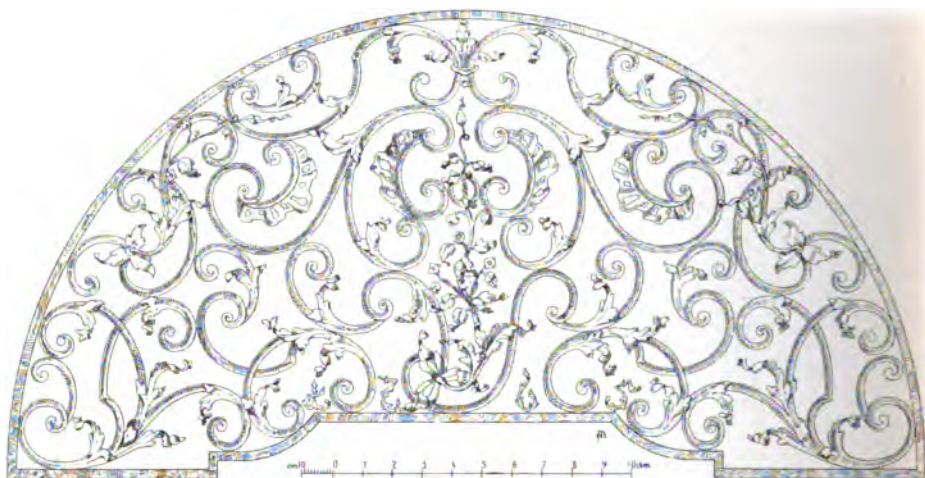
Kostelní lavice v prostém slohu empirovém.

V sakristii vyřezávaná kredenční skříň z r. 1713. Hořejšek rozčleněn pilířky s listovými hlavicemi. Nahoře při krajích dva andílkové,

držící kartuše; na jedné z nich hvězda, na druhé kotva. Podpory hořejší části tvoří poněkud hrubě řezané lví podoby. Skříň tato pochází z chrámu Obořišťského.

Zvony: 1. 0·87 *m* v průměru. Ucha zvonu ozdobena maskami. Při hořejším okraji pláště řídce rozvěšené guirlandy. Na plášti nápis:

HAEC TRES CAMPANAE FVSA SVNT SVMPTIBVS CELSISSIMI S. R. I. PRINCIPIS HENRICI MANNSFELD ET FONDI PROMOTORE CELSISSIMO S. R. I. PRINCIPE FRANCISCO COLLOREDO MANNSFELD PRO ECCLESIA SS. TRINITATIS DOBRZISCHII A. 1797 SVB WENCESLAO HAERDTL CVRATO · HANC DOBRZISCHENSEM ECCLESIAM PROTEGAT SS. TRINITAS A FVLGVRE ET TEMPESTATE CVM OMNI POPVLO TVO.

Obr. 14. Dobříš. Zámek. Kovaná mříž nad hlavním vjezdem zámku.

Při dolejším okraji: IOHANN WENTZEL KÜHNER GOSS MICH IN DER K. NEÜSTADT PRAG ANNO 1797.

Na druhé straně hrubý, málo zřetelný relief nejsv. Trojice.

2. 0·69 *m* šir. Nahoře mezi dvěma liniemi nápis: IOHANN WENZEL KÜHNER GOSS MICH IN PRAG. Pod tím prohnuté guirlandy. Na plášti relief sv. Jana Nep., na druhé straně polovypuklina sv. Floriana.

Mezi kostelem, dvorem a zámkem na volném prostranství kamenná barokní socha sv. Jana Nep. s dvěma klečícími andílky po stranách. V předu na podstavci vytesána veliká kartuše s reliefem znázorňujícím mučednickou smrť světcovu. Umělecky bezvýznamná práce z druhé pol. XVIII. stol. Až do r. 1854 stávala mezi kostelem hřbitovním a mezi starou dřevěnou farou na »Vargači«.

ZÁMEK, v druhé polovici XVIII. století na místě staré tvrze zbudovaný (stavba dokončena r. 1765). Opraven r. 1879. Rozsáhlá trojkřídlá jednopatrová budova (viz půdorys na obr. 12.) Střed přední (severní), asi 140 *m* dlouhé, k erární silnici a k prostranství kostelnímu obrácené fronty

tvoří mohutná brána (viz obr. 13.). Vjezd její jest polokruhově sklenut a nahoře barokní kartuší ozdoben. Světlík nad vraty vyplněn jest dobře pracovanou, ze železa kutou barokní mříží (viz obr. 14.): *s*-vitě zprohýbané pruty místy roztepanými lístky ozdobené; uprostřed zdola nahoru kolmo postaven bohatší květinový guirland; při dolejším kraji ozdobně vytepané a zlacené číslice letopočtu 1765, jenž značí ukončení všech prací stavebních. Ostění vjezdu šikmo z ostatního zdiva povystupuje a ozdobeno jest v hořejší části římsami s barokními konsolkami, nejvýše pak *s*-vitě

Obr. 15. Dobříš. Zadní strana zámecké brány.

prohnutým volutovým římsovím. Nad obloukem vjezdu jest eliptické okénko jehož římsové orámování přerušeno nahoře trojdílným klenákem, od něhož ke zmíněným volutovým římsám vede prohnutě vykrojený okraj omítkové plochy. Po stranách portálu v prvém poschodí po jednom velikém barokním oknu, pod nímž v přízemí prosté okénko obdélníkové. Vedle oken těchto stojí z každé strany po jednom pilastru s pěknou barokní hlavicí. Nad celou touto střední částí od pilastru k pilastru jde bohatě profilované vodorovné kladí, na němž spočívá trojhranný štít s rovnými římsovanými stranami. Střední pole štítu oživeno jest barokní kartuší, jež v nejhořejší části ozdobena hlavou Minervy helmicí krytou. Na špici štítu stojí v kameni tesaný a zlacený znak knížat z Mannsfeldu a Fondy, ozdobený na

vrcholu knížecí korunou; uprostřed šikmých ramen štítu umístěny jsou sedící postavy Area s kopím a Achilla s mečem, pohlížejících a ukazujících ke znaku. Po obou stranách střední části zahýbá se zdivo mocně v před a jest na rozích rustikovanými lisenami, nahoře pak bohatě členěnou římsou a sousošími, představujícími amoretty se lvy si pohrávající, ozdobeno. Střecha brány jest mansardová, nyní břidlicí krytá; dříve (až do r. 1879) kryta byla prejzy. Neméně vkusně, ač prostěji, ozdobena jest nádvorní façada brány (viz obr. 15.). Zdivo zde neprohýbá se po stranách v před, jako u façady průčelní, nýbrž setrvává v přímé čáře půdorysné. Po stranách vlastního portálu jsou v prvém poschodí nepatrně vystupující balkonky s vkusným železným zábradlím, na něž vedou velké skleněné

Obr. 16. Dobříš. Jižní Průčelí zámku.

dvéře s barokním ostěním. Pilastry postranní jsou ozdobeny hlavicemi pseudojonskými. Plocha trojhranného štítu hořejšího ozdobena oválovým rámcem utvořeným ze širokých barokních lupenů. Při dolejších koncích ramen štítu stojí pěkné barokní vásy. V prodloužení střední části jest po velikém barokním okně v prvém poschodí z každé strany. Nad nárožími ozdobenými rustikovanými lisenami stojí sousoší pohrávajících si amorettů.

Stejně dlouhé jako křídlo severní jest křídlo jižní, k parku obrácené (viz obr. 16.). Střed jeho tvoří zvýšená, jako risalit na obě strany vystupující stavba téhož půdorysu i téže celkem úpravy, jako brána v křídle severním. Přízemí tvoří vzdušná síň na čtyřech sloupech spočívající a třemi arkadami, jež mřížovými dveřmi železnými jsou opatřeny, do nádvoří i do parku se otvírající. Střední tato stavba jest na straně jižní i severní v průčelí rozčleněna pilastry s jonskými hlavicemi a zakončena trojhranným štítem; prvé poschodí opatřeno na obou stranách vysokými barokními okny a balkonovými dveřmi s omítkovým orámováním.

Průčelí do parku obrácené jest vyzdobeno bohatěji: před třemi středními balkonovými dveřmi táhne se pavlán, vkusným železným

zábradlím opatřený a na konsolách z pilastrů vystupujících spočívající. Trojhranný štít oživen v části hořejší dvěma kamennými sochami pololežícími na šikmých plochách: v pravo jest Pallas Athéné s kopím, štítem a sovou; v levo Herkules s mečem a orlem v ruce; při rozích dolejších pak barokními vasami. Na nárožích nejkrajnějších ozdobena jest střední budova sousošími amorettů.

Průčelí do dvora obrácené nemá výzdoby sošnické, a v prvém poschodí jsou místo dlouhého balkonu na straně druhé pouze tři menší jednotlivé mřížky balkonové (viz obr. 17.).

Obr. 17. Dobříš. Nádvoří zámku.

Dlouhé nižší výběžky jižního i severního křídla, jež z oněch středních budov na obě strany vybíhají, vykazují pouze prostou rámcovou ozdobu oken; konce jejich však, čtyři okna zaujímající, povystupují poněkud v před a jsou ozdobeny nahoře segmentovým štítem, jenž nahoře barokní vásou a po stranách kamennými soškami jest oživen.

Obě rovnoběžná tato křídla spojena jsou na straně východní křídlem kratším (56 *m*), jež pošinuto jest o 17 *m* v zad od východních konců křídla severního a jižního, takže tyto konce na východní, k rybníku obrácené straně zámku příční tento trakt přečnívají. Střed příčního křídla zvýšen jest o patro nad ostatní budovu. Na straně do nádvoří opatřen jest vysokým loubím o třech arkádách s pilastry pseudojonskými. Na římsoví těchto arkád spočívá pavlač, na niž vedou tři vchody. Průčelí zakončeno

Obr. 18. Dobříš. Zámecký sál.

trojhranným štítem, v jehož poli umístěn hodinový ciferník, a nejvýše barokní, z mansardové střechy zpola jen vystupující vížkou opatřenou elipsovitými okénky, zprohýbanou podstřešní římsou a nízkou cibulovitou bání.

Na straně k rybníku obrácené jeví se tato střední budova jako dvojpatrový risalit s barokním vikýřem, v němž rovněž hodinový ciferník jest umístěn. Hodiny zámecké pocházejí z r. 1791; zhotoveny byly *Ferdinandem Londesbergerem* v Praze.

Obr. 19. Dobříš. Východní stěna velikého sálu zámeckého.

Přečnívající konce křídla severního a jižního jsou na straně východní nahoře segmentovými štíty ozdobeny jako na průčelních stranách k jihu a severu obrácených.

Celý zámek má mansardovou, nyní břidlicí krytou střechu.

Prvé poschodí střední části jižního traktu zaujímá hlavní sál zámecký (25 *m* dl., 13·7 *m* šir. a asi 10 *m* vys.). Stěny i klenba ozdobeny

Obr. 20. Dobříš. Zámecká kaple: Obraz sv. Anny.

Obr. 21. Dobříš. Zámecká kaple: Sv. Jan jakožto almužník. Obraz Fr. X. Procházky.

nebohatou, ale vkusnou ornamentací štukovou a malířskou. Stěny obloženy nejdoleji prostým tabulovým pažením dřevěným. Dlouhé úzké pásy stěn mezi dveřmi a okny ozdobeny jsou štukovými, nahoře i dole obloukovitě prohnutými rámci, v nichž nahoře namalovány dolů visící jemné guirlandy květinové, dole pak rokokové mušlové ozdůbky a bouquetky. Plochy nad okny a dveřmi ohraničeny jsou bohatšími rokokovými rámci, jež vyzdobeny jsou maskami, roztřepenými širokými a mušlovitými lupeny. Vnitřní plochy vyplněny freskami představujícími malé nahé dítky (obyčejně hošíka a děvčátko) sedící v různých posách na rokokových volutách. Dětské tyto genry znázorňují čtvero ročních počasí (nad vchody do sálu) a j. Na obraze »Zimy« jméno malířovo: »*J. Petrus Molitor pinxit 1746.*« Nejhořejší kraj stěn tvoří bohatě profilovaná římsa tu a tam konsolkami podepřená. Klenutý strop ozdoben při krajích hojnými stuccovými ozdobami: vymřížkovanými rámci, zprohýbanými volutami, mušlovými ornamenty, hlavicemi, květinovými vasami, amoretty a j. Ostatek plochy vyplněn oblaky, mezi nimiž na dvou místech vznášejí se amoretti držící ozdobný štít, z jehož středu visí dolů šňůra nesoucí skleněný lustr (viz obr. 18.).

Obr. 22. Dobříš: Kalich v zámecké kapli.

Uprostřed každé z obou kratších stěn umístěn jest m r a m o r o v ý k r b, vkusně tesanými ornamenty ozdobený; v hořejší jeho struktuře až ke stropu sáhající a římsou zakončené zavěšeny velice zdařilé portraity (celé postavy) na plátně malované, a to nad krbem ve stěně západní podobizna zakladatele zámku Jindřicha Pavla knížete z Mannsfeldu a Fondi (viz obr. 19.) a nad krbem ve stěně východní podobizna manželky jeho Josefiny.

V jihovýchodním rohu zámku umístěná zámecká kaple svaté Anny, 7·4 *m* dlouhá, 3·3 *m* šir., zaujímající celou výšku přízemí i prvého patra, postrádá architektonické výzdoby. Kryta jest rovným stropem; pro oltář jest ve zdi hluboký výklenek. Nad malým barokovým oltářikem zavěšen vkusný rokokový rámec s dobrým na plátně malovaným obrazem sv. Anny s P. Marií neznámého mistra z pol. XVIII. stol. (viz obr. 20.). Na severní stěně kaple visí 1·70 *m* šir., 2·50 *m* vys. obraz na plátně »Sv. Jan Nep. jakožto almužník«, obstojná malba *Frant. Xav. Procházky* (* 1740 † 1815); viz obr. 21.

V předsíni kaple stojí veliké, vkusně vyřezávané klekátko. Dolejší jeho část má po stranách stolovité výstupky, jichž hrany ozdobeny hadovitě stočenými sloupky; uprostřed stěn výklenky, v nichž klečící modlící se postavy. Celkem jsou sošky čtyři: tři postavy mužské a jedna ženská. Ve středu dolejší části vyřezávané kruhové věncoví a v něm znak mannsfeldský. Hořejší část jest rovněž trojdílná. Střed její tvoří výklenek rýhovaný, nahoře mušlovým ornamentem vyplněný. Uprostřed krásně vyřezávaný krucifix, po jehož stranách dva menší výklenky: v jednom z nich soška P. Marie, ve druhém soška sv. Jana Ev. Hranolovité části postranní ozdobeny na rozích hadovitými sloupky a uprostřed stěn okřídlenými andílčími hlavičkami. Svršek ozdoben vinutinami listovými, mezi nimiž uprostřed hlava andílčí. Pozoruhodná práce z druhé pol. XVII. stol.

Obr. 23. Dobříš: Obraz sv. Jeronyma v zám. kapli.

Kalich 26 *cm* vys., barokní, stříbrný, částečně zlacený, vkusnou prolamovanou a tepanou ornamentací pokrytý. Košíček kuppy skládá se z rostlinných rozvilin, mezi nimiž andílčí postavy a oválovité medaillonky, v nichž stříbrné emblémy umučení Páně na emailové půdě. Podobným způsobem ozdobena i noha. Značka: $\frac{B}{F}$ (viz obr. 22.). Velmi dobrá práce z poloviny XVIII. stol.

Červený sametový ornát, zlatem bohatě vyšitý, r. 1808 kapli darovaný.

Na kruchtě zavěšen tabulový obraz 30 *cm* široký, 43 *cm* vysoký »Sv. Jeronym« dole označený značkou *Dürerovou.* (Viz obr. 23.)

V jiných síních zámeckých několik portrétů, zátiší a honebních výjevů většinou z 1. pol. XVIII. stol. a vesměs původu cizího.

V nádvoří zámeckém malá kamenná fontánka se soškami delfínů.

Rozsáhlý park ve slohu francouzském dle vzoru zahrady Schoenbrunnské, vyzdobený hojnými sošnickými pracemi, jež na terasovitě vystupujícím návrší účinně jsou seskupeny (viz obr. 24.). Esplanada před zámkem ozdobena dvěma sochami představujícími giganta kámen vrhajícího a Heraklea oděného koží lva a mávajícího kyjem, a dvěma sousošími zvířecími,

Obr. 24. Dobříš: Celkový pohled do parku.

z nichž jedno představuje koně přepadeného lvem, druhé býka štvaného psy. Uprostřed esplanády vodotrysk se soškami hocha a dívky, jež drží v ruce rybu, kteréž z tlamy stříká proud vody. K terasse vedou schody, jejichž zábradlí ozdobeno jest šesti soškami amorettův, představujících jaro (s košem květů), léto (se snopem a srpem), podzim (s loutnou), zimu (v zimním hávu); dále malého invalidu s dřevěnou nohou a posléze malého poutníčka. Na terasse postaveny jsou symmetricky na hranolových podstavcích dvě sousoší »Únos Sabinek« znázorňující (viz obr. 25.). Na další terasse stojí proti sobě dvě velmi pěkné barokní vásy mythologickými polovypuklinami, draky a nestvůrnými maskami ozdobené (viz obr. 26.). Na jedné váse jest v předu polovypuklý obraz představující satyra, kterak překvapuje nymfu v lázni, v zadu pak zobrazen Apollo zabíjející šípem draka; na druhé váse v předu Andromeda s drakem, v zadu satyr ke stromu uvázaný. Korunou sošnické výzdoby parkové jest veliká stupňová fontána (viz obr. 27.). Nejvýše stojí sousoší představující, kterak Tritoni ošetřují koně Héliovy; na šikmých sklonech postranních po jedné ležící postavě Nereidek; nejníže na hranolových podstavcích ležící

sochy Poseidóna s trojzubcem a Nérea s veslem. Na zadní straně hořejší skupiny vytesáno jméno umělcovo: J. PLATZER.

Za touto fontanou vystupuje poslední terassa, v jejímž středu umístěn na zděném oblouku balkon s bohatou ze železa kutou mřížkou. Uprostřed mřížky spleť zlacených písmen (monogram zakladatelův) pod knížecí korunou. V dolejší části býval letopočet, jehož jednotlivé cifry ze železa kuté do ornamentiky mříže byly zasazeny; zbyly z nich však pouze číslice první a poslední: 1..0 (t. j. asi 1750). Pod balkonem vedou do podzemní místnosti vodovodní neméně vkusně pracovaná dvířka ze železa kutá (viz obr. 28.).

Na nejvyšší planině tvoří vysoké zadní zdi skleníků pozadí parkových terass. Zdi ty ozdobeny jsou čtyřmi výklenky, v nichž stojí mythologické sochy, a to: Apollona, Meleagra, Diany a Flory (?); mimo to tu a tam viděti dosud zbytky architektonických maleb perspektivních na omítce.

Za skleníky jest bassin se sochou tritona uprostřed (viz obr. 29.).

HRAD v době Karla IV. zbudovaný, v XVI. a XVII. st. opravovaný (podezdívky ve sklepích patrny), vyhořel r. 1720, byl pak pře-

Obr. 25. Dobříš. Únos Sabinek.

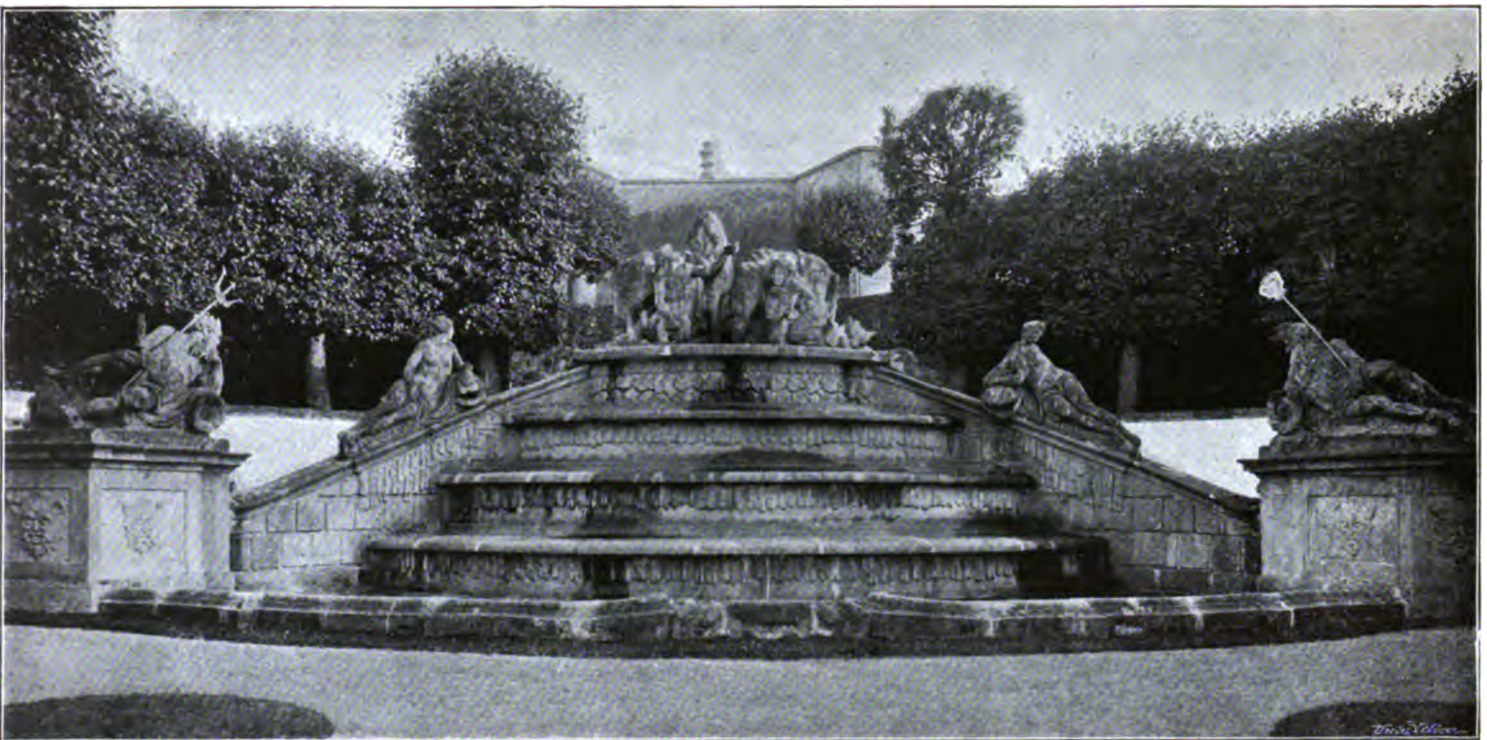
stavěn a v sýpku změněn. Stojí na srázném ostrohu nad Huťským (dříve »Veliký« zvaným) rybníkem východně od zámku. Na straně severovýchodní, kde ostroh s ostatní planinou souvisel, chráněn byl hrad širokými příkopy a valem, jež dosud se zachovaly. Vysoká špýcharová, v půdorysu obdélníková stavba na straně jihozápadní, bývala druhdy hradním palácem; budova na straně severovýchodní hradního nádvoří stojící a nyní za byty

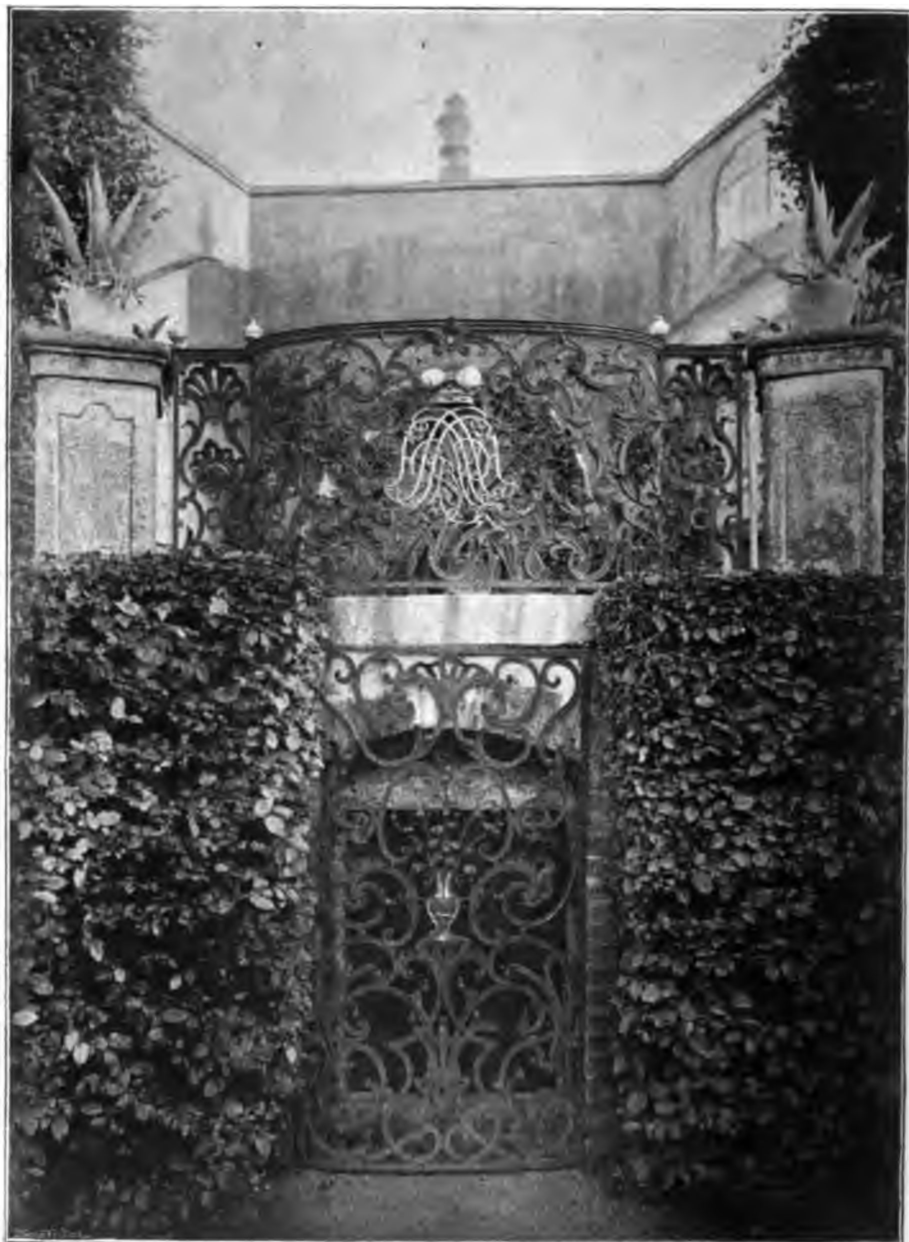
Obr. 26. Dobříš. Barokní vasa v parku.

úřadnické upravená, jest bývalé purkrabství. Z někdejší výstavnosti těchto budov kromě zdiva pranic se nezachovalo. (Viz půdorys na obr. 30. a pohled na obr. 31.)

HŘBITOVNÍ KOSTEL SV. KŘÍŽE, také »kaple Isabellina« zvaný, bývalý farní kostel nejsv. Trojice na návrší severovýchodně od města o samotě stojící. Původem asi ze XIV. stol., znovu upraven r. 1589 a r. 1668; posléze přestavěn r. 1807, při čemž zbourány: kůr, předsíň a sakristie. Loď obdélníková, uvnitř 13 *m* dlouhá a 5·5 *m* široká, křížovou klenbou bez žeber o dvou polích překlenutá a dvěma obdélníkovými, nahoře polokruhem zakončenými okny osvětlená. Presbytář 6·5 *m* dlouhý, téže šířky

Obr. 27. Dobříš. Fontana Platzerova.

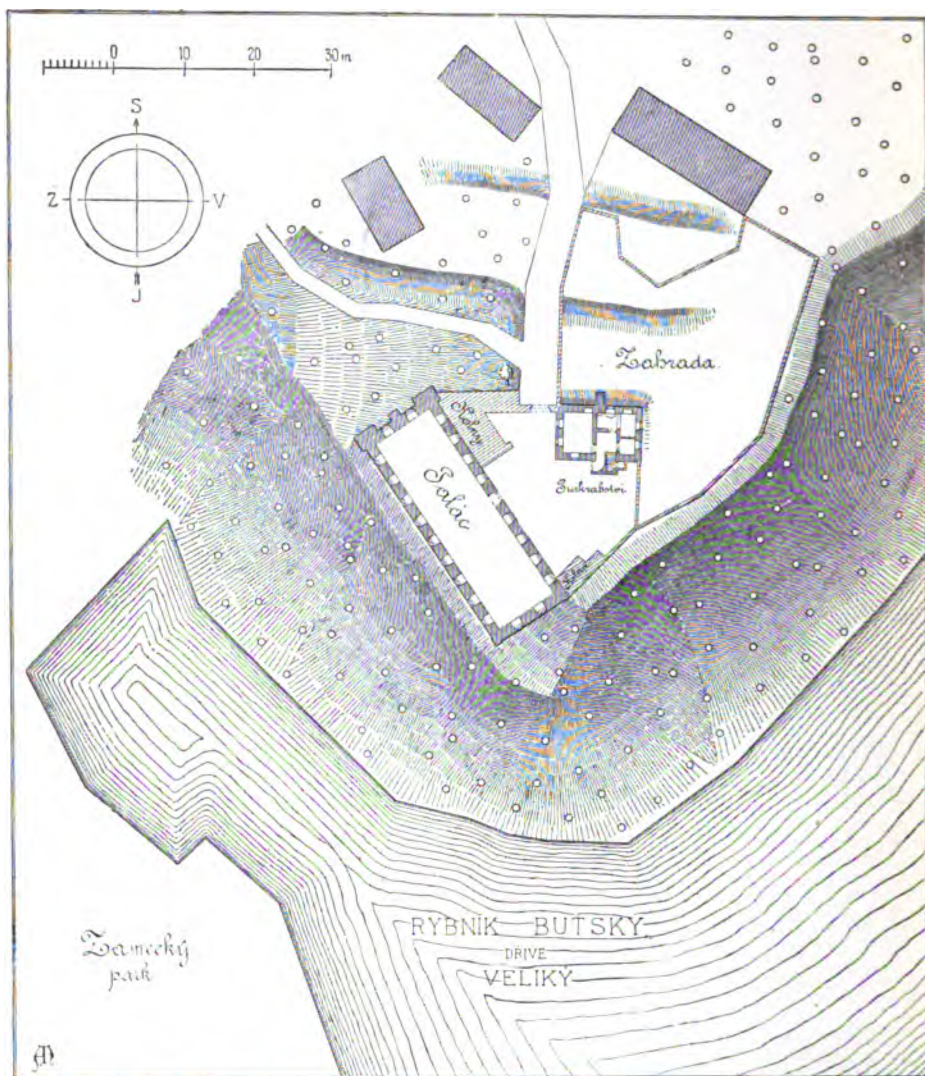

Obr. 28. Dobříš. Ozdobný balkon v parku.

Obr. 29. Dobříš. Bassin se sochou tritona.

téměř jako loď, polokruhově zakončený, křížovou klenbou bez žeber překlenutý a třemi okny téhož tvaru, jako v lodi, osvětlený, oddělen jest od lodi polokruhovým vítězným obloukem (viz půdorys na obr. 32. a pohled na obr. 33.). Zevnějšek zcela prostý beze všelikých ozdob; loď opřena

Obr. 30 Dobříš. Půdorys hradu.

z každé strany třemi pilíři bez ústupků kolmo k bočním zdem přistavenými. Nad průčelím trojhranný štít a nad ním lucernovitá jehlancová stříška.

Nad rovným nadpražím vchodu, jenž ve zdi severní se nalézá, deska, jež okno nade dveřmi se nalézající z části zakrývá, s nápisem:
HAS AEDES A FRANCISCO MAXIMILIANO COMITE A MANSFELD EXSTRUCTAS IN MEMORIAM MATRIS DILECTISSIMAE ISABELLAE PRIN-

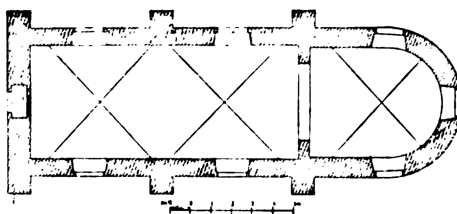
CIPIS A COLLOREDO MANSFELD NATAE COMITIS A MANSFELD RESTITUIT MONUMENTO ORNAVIT EASQVE ISABELLAE CAPELLAM NOMINARI VOLUIT FILIUS RUDOLPHUS MDCCCIII.

Obr. 31. Dobříš. Pohled na bývalý hrad.

Uvnitř při zadní stěně lodi černý syenitový jehlanec (4·65 *m* šir., 4·96 *m* vys.) na třech stupních spočívající. Uprostřed slepý výklenek se šikmými bočními stěnami, jako by vchod do náhrobku. Nad ním obdélníková deska z bílého mramoru s nápisem:

TIEFGEBEVGTE KINDLICHE LIEBE VEREWIGET HIER DAS ANDENKEN DER BESTEN MVTTER.

Obr. 32. Dobříš. Půdorys hřbit. kostela.

V nejhořejší hrotité části zasazena oválová, z bílého mramoru pěkně tesaná deska, jejíž okraj ovinut hadem (symbolem věčnosti), a jejíž vnitřní

Obr. 33. Dobříš. Hřbitovní kostel.

Obr. 34. Dobříš. Pomník kněžny Isabelly Kollorado-Mansfeldové z r. 1807.

plocha vyplněna reliéfovým poprsím dámy v profilu. Z roku 1807. (Viz obr. 34.);

Ve vížce dva malé zvony:

1. 42 *cm* v prům., 32 *cm* vys. s nápisem F:M:S:F:A° 1688 (viz faksimile na obr. 35.).

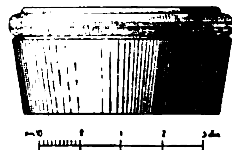
2. menší předešlého s polovypuklým obrazem sv. Floriana na plášti a s nápisem: L. V. R. 1800.

Obr. 35. Dobříš. Nápis na zvonu hřbitov. kostela.

Za presbytářem před ohradní zdí barokní sochy sv. Tadeáše a sv. Leonarda nevalné umělecké ceny. Postaveny na památku hrozného krupobití kněžnou Isabellou v polovici XVIII. stol.; r. 1856 byly opraveny.

BÝVALÁ RADNICE, nyní budova propůjčená c. k. soudu, uprostřed náměstí stojící, r. 1821 postavená na místě bývalé dřevěné radnice, jež mívala věž a v prvém patře kolkolem pavlač. Jednopatrové stavení, s nízkou vížkou na střeše a zevnějšku zcela prostého.

Obr. 36. Dobříš. Popravní kámen.

Ve vížce zavěšen zvon 0·34 *m* v prům., 0·28 *m* vys. nápisem: TENTO ZVONECZ GEST OD WOBCE DOBRZISKE POSTAWENEG. KRIŠTOF ULLMANN LIL MNE W PRAZE 1737. KRISTOPH ULLMANN GOSS MICH IN PRAG 1737. Pod nápisem vlys: hlavičky andílků, mezi nimiž zavěšeny stužkové festonky s růžicemi. Nahoře ohraničen nápis festonem ze šalvějových lístků, dole linií.

Obr. 37. Dobříš. Městská pečeť.

Ve schodišti radnice popravní kámen z nedalekého popraviště »na kole«, r. 1760 zhotovený: 26 *cm* vys., v části spodní tvar komolého kužele mající, a při hořejším kraji oblounem ozdobený (viz obr. 36.).

V nové radnici, jež umístěna jest ve zcela prostém domě novějším, chová se:

1. Pečetidlo městské mosazné 4·5 *cm* v prům., z druhé polovice XVII. stol. (asi z r. 1675). V kruhovém středním poli městský znak: brána s cimbuřím, s věžemi po stranách. Makovice věží spojeny jsou květinovým festonem. Ve bráně postava sv. Tomáše, nad ním v oblouku brány nápis: S. TOMAS. Kolem při okraji opis: PECZET MIESTECZKA DOBRISSE NAD CHOTCZAWAV. (Viz obr. 37.)

2. Cimbál z vížky staré radnice 52½ *cm* v prům., 29 *cm* vys., s nápisem: NICOLAVS LÖW IN PRAG GOS MICH. ANNO 1666.

Obr. 38. Dobříš. Dům č. 103.

SOUKROMÉ DOMY: 1. Číslo 103. jednopatrový, s pěknou fasádou barokní (viz obr. 38.). Uprostřed mírně povystupující risalit, v němž vjezd nízkým segmentem sklenutý a nahoře kartuší ozdobený. Risalit zakončen nahoře trojhranným štítem, v němž dvě volutové římsy uprostřed se stýkají. Okna prvního patra obklopena jsou pěknými omítkovými rámci, jež nahoře mušlovými ornamenty jsou ozdobeny. V mansardové taškové střeše zděné vikýře zajímavých tvarů.

2. Číslo 77. (»u bílého lva«), jednopatrový, se štítem, v němž pod baldachynem zašlý freskový obraz sv. Floriana (viz obr. 39.).

3. Číslo 205. jednopatrový se štítem nahoře prohnutou římsou zakončeným a po stranách vasami ozdobený (viz obr. 39.).

Obr. 39. Dobříš. Partie na náměstí se sochou sv. Šebestiána.

4. Dům č. 31. v Pražské ulici, přízemní, s pěkným vysokým barokním štítem.

SOCHA SV. ŠEBESTIANA na náměstí, barokní, postavená na památku moru r. 1713; slabá práce (viz obr. 39.).

ŽIDOVSKÝ HŘBITOV severně od města. V nejstarší jeho části hojné staré náhrobní kameny. Jsou to kolmo stojící desky dílem mramorové, dílem pískovcové, nahoře rovnou špicí nebo zprohýbaným okrajem obloukovým zakončené. Náhrobník nejstarší pochází z roku 1550; jest pískovcový, 96 *cm* vysoký a 40 *cm* široký, do země značně zapadlý, nahoře hrotitě zakončený. Největší a nejozdobnější kámen jest rovněž pískovcový, 1·60 *m* vysoký a 1·08 *m* široký, z roku 1742; hořejší jeho část má okraj zprohýbaný a jest vyplněna zašlými již tesanými ornamenty.

Drahlín.

Sommer XVI, 251; Pam. arch. VII., 434; Sedláček »Hrady« VI., 139; Hrabák Průvodce 77.

TVRZIŠTĚ nedaleko vsi: vršek asi 5 *m* vysoký, čtverhranným příkopem (asi 9 *m* šir.) a náspem (asi 3 *m*) obehnaný na vysoké planině, která k západu a východu mírným svahem do údolí se sklání (viz obr. 40.).

Obr. 40. Drahlín Příkop a násep tvrziště.

Dražetice.

Kopáček, o. c 114—115; Sedláček Místop. sl. 165.

Na návsi prostá kaplička (zděné hranolové staveníčko) z r. 1760 se starou kopií Madonny Klatovské.

Drevniky, Dřevníky.

Kopáček, o. c. 117.

Na blízku vrch »Hůrka«, kdež nalezena 1896 nádoba a v ní jakýsi nůž se žlutou střenkou; obé přišlo na zmar.

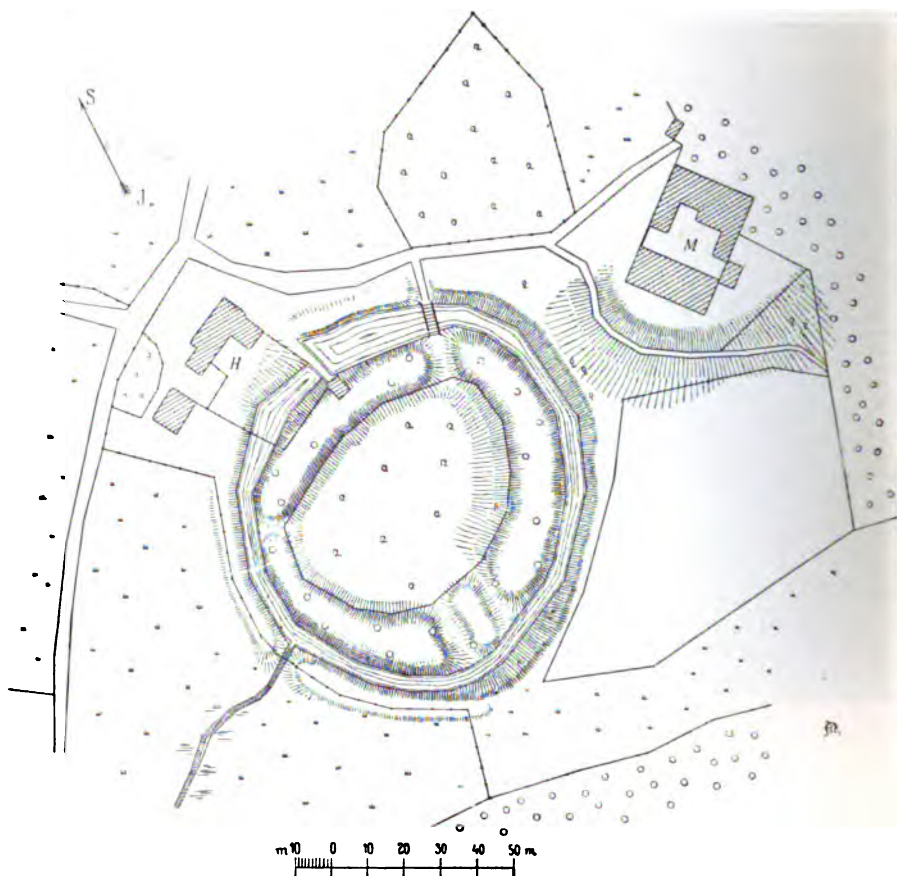
Druhlice.

Kopáček, o. c. 119.

ZVONEK poledník z r. 1781 na statku Křížovském.

Hraniční kámen z r. 1787 při cestě Svatopolské.

Nad náveským rybníkem pamětní kámen označený písmenou P a letopočtem 1790, vztahujícím se k založení rybníka.

Obr. 41. Plán tvrziště na Dvorcích u Dobříše.

Dušníky viz Trhové Dušníky.

Dvorce.

Kopáček, o. c. 113.

TVRZIŠTĚ na »Dvorcích«, severně od Dobříše (u myslivny »Obora« zvané) v rovině ležící, téměř kruhové (největší průměr asi 97 *m*, nejmenší

asi 85 *m*), obklopené hliněnými 12—21 *m* širokými a 2—3 *m* vysokými valy a příkopem 5—13 *m* širokým, vodou z potoka lesního plněným (viz plán tvrziště na obr. 41. a pohled na obr. 42.). Před nedávnem byly v příkopech vykopány kusy starých tesaných trámů dubových, jež patrně ze starého opevnění náspu pocházely.

Obr. 42. Tvrziště na Dvorcích.

Ertišovice viz Rtišovice.

Hbity Dolní.

Ottovy »Čechy« IX. 393.

FARNÍ KOSTEL SV. JANA KŘTITELE již roku 1352 jako farní připomínaný; fara u něho později zanikla, až pak r. 1782 zřízena lokalie, a r. 1829 konečně zase fara. R. 1890 starý kostel zbořen a vystavěna nynější nová budova.

Tabulový obraz »Obrácení sv. Pavla« 1·20 *m* šir., 1·35 *m* vys., rozpukaný a sešlý; dosti dobrá práce co do koloritu i co do komposice z druhé pol. XVII. století (viz obr. 43.).

Obr. 43. Hbity Dolní. Obrácení sv. Pavla.

Zvony: *1.* 0·72 *m* vys., 0·74 *m* v prům. Na hořejším okraji nápis x anno x domini x m x ccccc x tercio x icta x campana x fusa x est x per x magistrum x bartholomeum x. Na plášti 14 *cm* polovypuklina sv. Jana evang. (viz faksimile na obr. 44.).

2. 0·59 *m* vys., 0·61 *m* v prům.; při hořejším okraji nerozluštitelný nápis v gotických majuskulích, jehož faksimile viz na obr. 45.

Hluboš

viz dodatek na konci svazku.

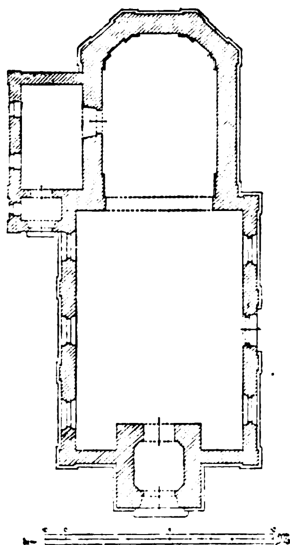
Hory Březové.

Schaller VIII. 130. Sommer XVI. 218. Ottovy »Čechy« 284 a násl. Jos. Hrabák, Průvodce 42—46.

KAPLE SV. PROKOPA, vystavěná v letech 1724—1733, r. 1879 rozšířená. Presbytář obdélníkový, třemi stranami osmiúhelníka uzavřený, oddělen jest od lodi polokruhovým obloukem vítězným. Loď obdélníková. Strop v presbytáři i v lodi plochý. Hranolová věž v průčelí, z části do lodi zasahující. Zevnějšek lisenami oživený (viz půdorys na obr. 46.).

Oltářík nový; na něm zajímavý obraz sv. Prokopa z poč. XIX. stol. Světec sedí před jeskyní. V pozadí zajímavá krajinka s doly. Dole v úžlabině kavalkáda jezdců.

Zvon 0·39 *m* vys. Nahoře nápis: PAN MARTIN KAAS PRZIBRAMSKY PRIMATOR MNE 1774 ULITI A HAWYRSTVO BŘEZOHORSKÉ 1842 ZWĚTŠITI DALO OD MISTRA JANA PERNERA W BUDĚGOWICYCH. Na přední straně dvě skří-

Obr. 46. Březové Hory: Půdorys kostela.

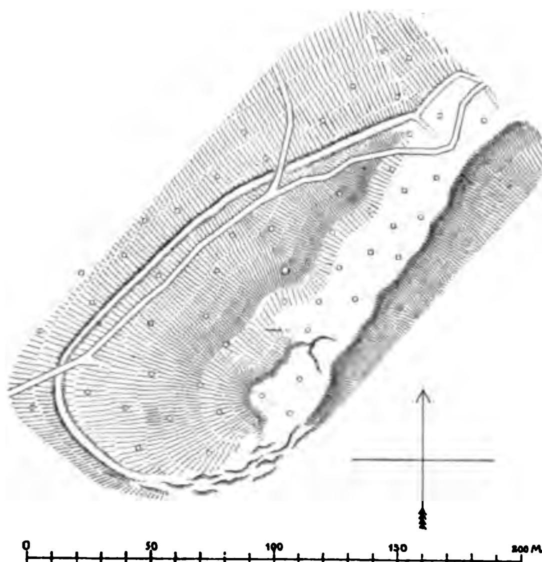
Obr. 44. Hbity Dolní: Nápis na zvonu č. 1

Obr. 45. Hbity Dolní: Nápis na zvonu č. 2

žená kladiva, nad nimiž nápis: GLUCK AVF. V pravo postava sv. Prokopa v rouše opatském (s mitrou a berlou), na ona kladiva ukazující. Na levé straně relief Madonny s děťátkem. Na zadní straně relief sv. Jana Nep. a sv. Anny s P. Marií jako malou dívkou.

V radnici umístěn v zasedací síni na železném podstavci zvon 0·50 *m* vys., 0·44 *m* šir. Na hořejším okraji 2·5 *cm* široký pás s polovypuklinami rozličných zvířat, zobrazených jako by v běhu. Pod pásem řada svislých akanthových listů. Na přední straně pláště nápis: BRYKCÝ ZWONARZ Z CYMPERKV W NOWEM MIESTIE PRAZSKEM TENTO ZWON VDIELAL LETA 1580. Pod tím odlit avers i revers oválové medaile: na aversu podobizna Brykcího s opisem: BRICCIVS AERIS FVNDITOR A STANIMONTE, na reversu jeho erb. Na ostatních 3 stranách po kruhovité medaili. Na zadní straně nápis: WEN DIESE GLOCKHEN RUFFEN THUTT DEN BERCKHE WERN MITT FRISCHEN MUTT AVSS DEN ERDN ZV HATTEN GROSS GVTT WELCHS DER LIEBE GOTT BESCHERN THVTT.

Obr. 47. Hradec u Dobříše. Plán hradiště.

Hradec u Dobříše.

Břet. Jelínek v Pam. arch. XI. sloupec 109—112 s půdorysem na tab. VI. Ottovy »Čechy« IX. 359—360. Šnajdr, Poč. 825. Sedláček, Místop. sl.

HRADIŠTĚ (viz plán na obr. 47.) na temeni vrchu Hradce, obehnané kamennými valy. Největší délka hradiště obnáší 220 *m*, největší šířka 94 *m*. Na straně jihovýchodní jest hradiště chráněno příkrým srázem, i není tu hradeb žádných. Za to strana jihozápadní, západní, jakož i severní opevněny jsou valy, jež na straně jihovýchodní v mocně prohnutém oblouku, na straně západní pak v oblouku mírně prohnutém se táhnou. Na straně severovýchodní, kde hradiště souvisí s ostatním hřebenem horským, jest čtyřhranné opevnění (t. zv. »zahrádka«), 26 *m* dlouhé, 29 *m* široké, na straně severní, západní a jižní obehnané 5 *m* širokým a 1·5 *m* vysokým valem, z drobného kamení složeným; na straně jihovýchodní, kde opevnění to k příkrému svahu přiléhá, valu není. Valy na jihozápadní a západní

straně jsou u paty asi 12 *m* šir. a asi 3—5 *m* vysoké. Místy spatřují se na vrcholu hradby jamky asi 50 *cm* v průměru, do nichž snad druhdy kůly nějaké dřevěné ohrady zapuštěny byly. (Pohled na kamenný val po straně západní se táhnoucí viz na obr. 48.). Na straně jihovýchodní táhnou se při okraji srázu 3 *m* vysoké skaliny (viz obr. 49.). Asi uprostřed strany jihovýchodní viděti lze nedaleko kraje jakousi kruhovou nádrž (snad bývalá cisterna) asi 2 *m* v prům., obloženou netesanými kameny a téměř zcela

Obr. 48. Hradec u Dobříše: Kamenný val na straně západní.

zasypanou. Místu tomu říká se »u studně«. Terrain hradiště sklání se k jihozápadu i k severozápadu asi o 8·4 *m* na 94 *m* šířky. — Roku 1843 byla zde nalezena provrtaná koule z hadce povrchu drobně kropenatého, 3·3 *cm* v menším a 7·2 *cm* ve větším průměru měřící; chová se nyní v zemském museu v Praze (srvn. »Archaeologické sbírky v museu král. Českého v Praze« 1863, str. 3, čís. 109).

Hraštice Malá (Hraštičky).

Sedláček, »Hrady« VI., 120; Kopáček 123; Ottovy »Čechy« IX., 387.

TVRZ, kteráž tu asi v polovici XV. stol. vznikla, zmizela beze stopy. Stávala tam, kde do r. 1856 byl panský dvůr, který toho roku vyhořev nebyl více obnoven; nyní jsou na místě tom usedlosti rolnické.

Hraštice Velká.

Sedláček »Hrady« VI., 120; Kopáček 125; Ottovy »Čechy« IX., 388.

FILIALNÍ KOSTEL SV. SIGMUNDA, skrovné nízké stavenÍčko, architektonicky bezvýznamné. Loď obdélníková, 9·1 *m* dlouhá, 10·1 *m* široká. Presbytář 7·35 *m* dlouhý, 7·77 *m* široký, zakončen polokruhovou apsidou (viz půdorys na obr. 50.). Loď i presbytář kryty rovným stropem.

Obr. 49. Hradec u Dobříše (jihov. strana hradiště).

Okna obdélníková, v hořejším ostění uprostřed polokruhově vykrojená. Nad průčelím prkenná vížka hranolová, zakončená jehlancovou šindelovou stříškou.

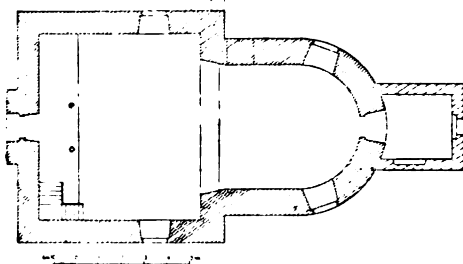
Na zdech presbytáře zavěšeny dva obrazy na plátně, ze života sv. Basilia (an křtí) a ze života sv. Cyrilla Alexandrinského; z obrazů těch zejména poslední jest obstojný. Manýra Raabova. XVIII. stol.

Lavice dubové valně poškozené; postranice páskovým barokním ornamentem a řídkým listovím ozdobené, čelní stěna pilastříky dělená. Umělecky bezcenné; z konce XVII. stol.

Monstrance 0·36 *m* vys., stříbrná. Na noze tepané andílčí hlavinky a ovoce; nodus obklopen tepanými lístky; okrouhlý střed otočen věnečkem,

v němž andílčí hlavinky; za tím věnec paprsků. Na noze punc novoměstský s letopočtem 1702 a značka RR.

Zvony: 1. 0·53 *m* v prům., 0·48 *m* vys. Nahoře nápis v gotických minuskulích, nerozluštitelný (viz obr. 51.), pod ním prut lístky obvinutý. Plášť úplně hladký.

Obr. 50. Hraštice. Půdorys kostela.

2. 0·60 *m* v prům., 0·51 *m* vys. Nahoře řada drobných výjevů biblických (na př. David a Goliáš a p.); pod tím řada svislých akanthových lístků. Na plášti nápis: ZWON TENTO VDIELAL W PRAZE SLOWUTNY BRYKCY Z CYNPERKV ZWONARZ DO KRASSTICE KOSTELV SV ZYKMVNDA PRO CZEST A CHWALV PANA BOHA NAKLADEM TE OBCE A WSSECH OSADNICH. STALO SE LETA PANIE 1587. Pod ním polovypukliny sv. Jana a sv. Matouše proti sobě obrácené. Při

Obr. 52. Hraštice. Relief na zvonu.

dolejším okraji medaille Brikcího a jeho znak. Na druhé straně nápis: NE NAM PANE NE NAM ALE GMENV TWEMV WELEBNEMV BVDIZ CZEST A CHWALA NA WIEKY AMEN. Pod tím evangelista Lukáš a Marek. Viz obr. 52. Na obrubě drobný výjev biblický (křest Páně).

Po TVRZI zde stávavší není ani stopy. Stávala v místech nynějšího panského dvora.

Hříměždice viz Verměřice.

Obr. 51. Hraštice Velká. Nápis na zvonu čís. 1.

Hůrka viz Dřevníky.

Cholyň (Cholín).

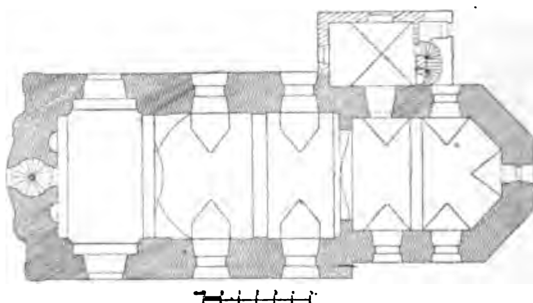
Kopáček o. c. 99—100.

Nedaleko místa, kde nyní panské sídlo stojí, stávala kdysi TVRZ a po ní ZÁMEK, jenž pro chatrnost v první polovici stol. XIX. byl zbořen a na jeho místě zřízen byl malý sad; nedaleko pak od místa toho zřízeno nynější jednopatrové sídlo.

Knín Nový.

Kopáček 132 a násl., Ottovy »Čechy« IX., 386—387.

FARNÍ KOSTEL SV. MIKULÁŠE. Původní kostel byl dřevěný a spálen ve válkách Švédských. R. 1652 vystavěna byla budova nová, k níž r. 1718 přistavěna nová věž. Zevnějšek zcela prostý bez architektonických ozdob. Okna obdélníková, nahoře půlkruhově vykrojená; v dolejších rozích šikmo sříznutá. Presbytář obdélníkový 9·9 *m* šir., 10·9 *m*

Obr. 53. Knín Nový. Půdorys kostela.

vysoký, třemi stranami osmiúhelníka zakončený. Loď obdélníková, 18·47 *m* dlouhá, 11·55 *m* široká. Průčelí uprostřed vyduté, pilastry ozdobené (viz půdorys na obr. 53.). Presbytář i loď klenuty valenou klenbou s výseči nad okny. Věž do osnovy stavby pojatá, nad prvním klenbovým polem lodi, nízká, hranolová, jehlancovou střechou s lucernou zakončená. Uvnitř kostela nic pozoruhodného.

Zvony: 1. 0·85 *m* v prům., 0·655 *m* vys. Nahoře obhroublý ornament barokní. Na plášti v předu krucifix a nápis: LETA PANIE 1759 TENTO ZWON GEST PRZELITIJ K TOMVTO CHRAMV PANIE KE CZTI A CHWALE S. MIKOLASSE A S. IANA KRZTITELE NA NAKLAD VROZE-

NEHO A STATECZNEHO RITIRZE P. I. IANA FERD. Z RAVZENBACHV PANA NA ZRVCZI A KRASSENIOWICZICH NA PONIZENAV ZIADOST PANA IANA CZAMSKIHO ZA CZASV PRIMASA PANA FRANCZE MASNERA. Na plášti dále polovypuklina sv. Mikuláše, a v zadu nápis: IOAN. CHRISTIAN SCHVNKE GLOCKENGVSERMEISTER ZU PRAG. Na dolejším vydutém okraji odlitky mincí.

Obr. 54. Knín Nový. Radnice.

2. 0·98 *m* šir., 0·76 *m* vys. Nahoře hrubé barokní mušlové a akanthové ornamenty, pod tím: ☛ TRANSFVSA MICROPRAGAE A FRANCISCO IOSEPHO KÜHNER ANNO 1819. Na plášti: RADDAV BYWALEHO P. KAPLANA JOZEFA ZÜEBER, KRJZOWNJKA S ČERWENAV HWĚZDAV, PŘICINĚNJM P. PREDSTAWENEHO KARLA MASNER, TÉŽ PP. REPRESENTANTŮ ZA P. FARARŽĚ FRANTISSKA WISSINA TEŽ KŘIŽOWNJKA OBEC NABOZNÁ ZDEYSSI PŘELYTYM MYM DNE 16 CŽERWNA ROKV 1819 MATJCE BOZJ NA NEBE WZATE LIBAV OBĚT PŘINESLA. Na plášti polovypuklina nanebevzetí P. Marie. Pod ní nápis: MATKO SPASYTELE CHRAŇ TWE TOBĚ WĚRNE CTITELE AZ NA WEKY. Při dolejším okraji hrubé prohnuté akanthové listy.

Kaple sv. Jana Nep., založená r. 1730, zbořena byla r. 1890. Obraz sv. Jana v ní se nalézavší, umělecky bezcenný, chová se nyní v kostele farním.

RADNICE, původně šosovní dům, r. 1783 obcí zakoupený (viz obr. 54.). Jednopatrová nízká budova lisenami rozčleněná s vysokým štítem a s lucernovou vížkou na střeše.

Obr. 55. Knín Nový. Pečetidlo č. 1

Obr. 56. Knín Nový. Pečetidlo č. 2.

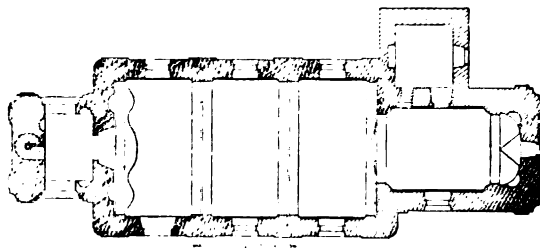
Obr. 57. Knín Nový. Pečetidlo č. 3.

Pečetidla městská:

1. stříbrné 28 *mm* v prům., t. zv. »konšelské«; uprostřed městský znak, nad nímž kolčí helm s fafrnochy; kolem opis: MENSSI PECZET MIESTA KNINA (viz obr. 55.);

2. stříbrné t. zv. »velké«, 46 *mm* v prům., uprostřed sv. Krištof nesoucí Ježíška; po levé straně kolčí helm, po pravé městský znak. Kolem opis: W. SIGILLVM CIVIVM CIVITATIS KNIN (viz obr. 56.);

3. rychtářské, mosazné, 27 *mm* v prům.; uprostřed jezdec na koni tryskem jedoucí a v pravici kladívko havířské držící; pod jezdcem dvě kladívka havířská zkřížená; opis zní: »PECZET RICHTARZSKA MIESTA KNINA HOR ZLAT.« (Viz obr. 57.)

Obr. 58. Knín Starý. Půdorys kostela.

Knín Starý.

Sedláček, »Hrady« VI 111; Kopáček o. c. 140 a násl. Ottovy »Čechy« IX 385.

TVRZ stávala nejspíše tam, kde na nejvyšším místě dvora stojí sýpky.

KOSTEL SV. FRANTIŠKA SERAF. již r. 1352 jako farní připomínaný; r. 1685 v nynější způsob přestavěný. Dosti rozsáhlá, ne-

Obr. 59. Knín Starý. Farní kostel.

ozdobná stavba barokní. Loď 20·8 *m* dlouhá, 12·1 *m* široká, 11·4 *m* vysoká s rohy zaoblenými; presbytář 11·2 *m* dlouhý, 8·5 *m* šir. (viz půdorys na obr. 58.). Loď klenbovými pasy na prostých pilastrech spočívajícími rozdělena ve tři pole s imitovanou klenbou ze dřeva; presbytář rovněž přikryt takovoutéž klenbou. Vítězný oblouk má tvar stlačeného segmentu. Zevnějšek prostý, podvojnými lisenami rozčleněný. Okna barokně zprohýbaná. V průčelí hranolová věž cibulovou bání s lucernou krytá (viz obr. 59.).

V presbytáři na straně evangelijní renaissanční **sanktuarium** ve zdi, s ostěním mramorovým, nahoře segmentovou římsou zakončené s pěknými železnými dvířky mřížovými, 0·66 *m* šir., 0.82 *m* vys. (viz obr. 60.).

Architektury **oltářů** barokní, nevkusné a hrubé.

Křtitelnice 76·5 *cm* vysoká (bez víka), cínová (viz obr. 61.). Nohy mají nahoře podobu nahých mužských poprsí s bezvousou širokou a plešatou hlavou, přepásaných dole rouškou, z níž vybíhá noha v kopyto kon-

Obr. 60. Knín Starý. Renaissanční sanktuář.

čící. Na plášti vyryty tři znaky, nad nimiž jména: Lydmilla Gezowſka, z Teyna na Starem Kninĕ a Zdochowie. Waczlaw Wladſſy Wratiſlaw z Mitrowicz na Drachowie. Lydmilla Gezowſka z Lub. V zadu rovněž vyryty tři znaky s nadpisy: Waczlaw Starſſy Poczięepicky z Poczepicz. Jakub Budowſky z Hyrſſowa a na Budowiczych. Sacerdos Joannes Haerites Reginae Hradecensis. Pod tím letopočet: Anno Domini 1601. Po straně pláště (pod postranním držadlem) vyryto:

Teyniades Herois opus Ludomila vovebat
Vsibus hoc sacrae, quod modo cernis, aquae.
Huic operi studium Ioannes addit Herites

Aere, sed auxilium caetera turba pium.
Ambigis hoc quid sit? vas est venerabile Fontis,
Vnde salutifero vita liquore fluit,
et latices vivos ad amoenum pactat olympum
NeCtarIs et rorans aMne perannat oDor.
Nicolaus Pelargius Poëta Caesarius

Značky na křtitelnici (na plešich mužských hlav na nohách): novoměstský znak a korunované XXX.

Po stranách pláště lidské masky s kruhy v ústech.

Náhrobní kameny:

1. Ve dlažbě lodi Anny Vratislavovy z Lub: uprostřed ženská postava v řasnatém dlouhém rouše s knihou v rukou; u nohou jejích nalézá se znak. Opis (z čá nečitelný) .... nedieli vmrzela Vrozena Pani Anna Wratiſlawowa z Lub zc a tuto gſaucz pochowana w tomto miſtie odpoczjwa Oczie-kawa .... (viz obr. 62.)

2. Uprostřed v polokruhově zakončeném výklenku dívčí postava s rozpuštěnými vlasy. Dole v pravo znak (kohout s rozpjatýma křídly). Po okrajích nápis: leta Panie M. d. l. nn Katerzina dcera vrozeneho pana Adama Miſljka z Hyrſſowa a pod Timto kamenem lezy. (Viz obr. 63.)

Obr. 61. Knín Starý. Křtitelnice.

3. Hořejší dvě třetiny zaujímá několikařádkový nápis tohoto znění: Letha panie. 1561. tu Nedieli po welike noczy kteraz slowe prowodni vmrzela vrozena pani anna z hyrſſowa vrozeneho pana Jana gezíowſkyho z luba a na ſtarym kninie manzielka tuto lezi pochowana. V dolejší části ve věnci erbovní štít s letícím kohoutkem (viz obr. 64.).

4. Uprostřed postava rytíře v plné zbroji s hlavou odkrytou. Přilbice spočívá vedle něho na nízkém podstavci ozdobeném znakem. Po krajích

Obr. 62. Knín Starý. Náhrobník č. 1.

obíhá nápis: Letha 1599 w Sobotu po wſkrziſſenij Sina Bozibo Vmrzel Vrozeny a Stateczny Rytirz Herzman (?) Dywis Sopoticzky z hulicz na Hradiſſti nad Wltawau a Sazawau a tuto pochowan geſt Oczekawage radoſtneho z mrtwych wſtanij. (viz obr. 65.) (Spodek tohoto kamene, jenž za oltářem stojí, jest zakryt dlažbou.)

5. V hořejším obdélníkovém poli stojí vedle sebe hoch a dívka; před nimi leží nemluvňátko. V dolejší části v kruhovém rámci znak Vratislavský. Na okrajích nápis: Letha 1612 Kryſtoff Wratiſlaw z Mitrowicz

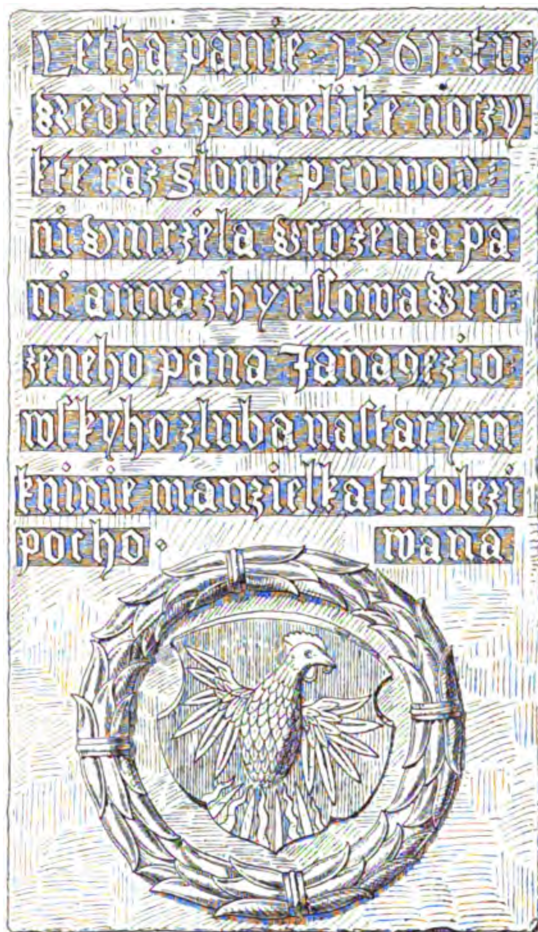
Obr. 63. Knín Starý. Náhrobní kámen č. 2.

a Anna Marye sestra geho ditky Stateczneho Rityrze Pana Waczlawa z Mitrowicz a Neyſtarſſyho Wratiſlawa z Mitrowicz a na Starem Kninie .... a W tomto miſtie w Panu Bohu Odpocziwagij. (Viz obr. 66.)

Zvony:

1. 1·10 *m* v prům., 0·90 *m* vys. Při hořejším okraji nápis: 1. ř.: Anno x domini x millecimo x ccccc x decimo s quinto x en x ego ◊ campana ◊ nunquam ◊ pronuncio s vana ◊ ignem x vel x fectom x bellum s avt s fonos ◊ honect ...

2. ř.: vm ◊ Qvi s me ◊ fecit ◊ magicter x bartholomeos x nomen x habet ◊ in x nova s Civitate ◊ prage .... s veni x cancte s cpiritos x reple s tvorom x Corda ◊ fidelivm ◊ et x x (viz fakcimile na obr. 67.)

Obr. 64. Knín Starý. Náhrobní kámen č. 3.

2. 0·88 *m* v průměru, 0·72 *m* vys. (puklý). Nahoře vlys drobných biblických výjevů (z podobenství o marnotratném synu, jako na zvonu v Boroticích), pod tím vlys rostlinný.

Na plášti nápis:

Letha panie — 1602 — Tento Zwon Slyti gest Na nowem ✠ Miestie Prazskem w domie v Zwonarzu Na ssiroke Vliczy do stareho Knina pro swolani Bozskym k chwalam K krzestianskym Powinnostem: Nakladem Vrozeneho a Staterzneho Rytirze Pana Warzlawa mladssiho Wratisslawa z Mitrowicz Na z Dechowie, starem Kninie a zduchowiczych a podle Geho Milosti wssy Vsady Staroknínske a Ginych poczstiwych Lidi za czasu Knieze Jana Herytesa Kralohraderzke°, Fararze Knijnskeho ⊕ ✠

Pod tím znak ve věnci. Na druhé straně pláště krucifix a nápis:

INSIGNIA IOAN. HERITES R. HRADEC. IN CRUCE VERA MEO CORDIS SUNT GAVDIA CHRISTVS GAVDIA QVAE PROPRIO SANGVINE PARTA DEDIT TRISTIA SIVE MIHI CRVCE SVB CRVCE VERA FIDES LAETA PRAECOR VINCAT. M. ANDR. MARCHIO ZDIAR. (Ukázku výzdoby zvonu viz na obr. 68.).

Barokní monstrance (noha nová): barokně zprohýbaný rámec střední ozdoben tepaným obrázkem Boha Otce, holubice, dále kvítky a klásky. V pozadí paprsky. Všední práce.

Obr. 65. Knín Starý. Náhrobní kámen č. 4.

Kalich stříbrný 0·25 *m* vys. barokní; noha ozdobena dekorem rostlinným a s rytými medaillonky; prolamovaný košíček andílčími hlavinkami. Na noze Novoměstská značka. Prvá pol. XVIII. stol.

Na kruchtě prostě vykládaná skříň barokní s obstojně rytými závěsami.

Obr. 66. Knín Starý. Náhrobní kámen č. 5.

Korkyně.

Schaller VIII, 86. Sommer XIV. 63, Kopáček 147—149; Sedláček, Hrady VI, 117; Ottovy» Čechy« IX 388.

TVRZ zdejší zanikla beze stop; po zrušení dvora r. 1790 rozebrány poslední zbytky z ní; některých kamenných součástek použito jako staviva k novým stavbám vesnickým. Kaple nejsv. Trojice zde druhdy stávavší byla r. 1790 zrušena a změněna v obytné stavení (nynější čís. pop. 14.)

Krámy.

Schaller VIII, 86; Sommer XV, 63; Kopáček 149.

U pěšiny z Krámů ku Novému Knínu v úpolí »na loučkách« kámen hraničník s vytesaným křížem a hvězdou r. 1720 postavený.

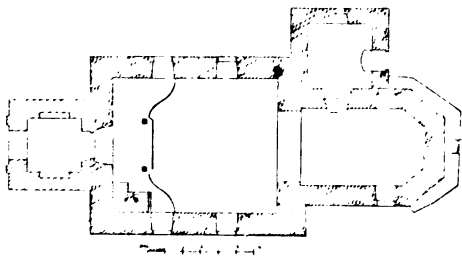

Obr. 68. Knín Starý. Ukázka výzdoby zvonu.

Kytín.

Schaller VIII, 85; Sommer XVI, 54; Kopáček 149—153; Sedláček Místop. sl. 495; Ottovy »Čechy« IX, 357.

FILIÁLNÍ KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE. Již ve XIV. stol. byl v Kytíně farní kostel; později však, nepochybně po r. 1623 sklesl na kostel filiální ku Mníšku. Nynější budova jest nízké malé staveníčko bezslohové, architektonicky nezajímavé.

Obr. 69. Kytín. Půdorys kostela.

Presbytář obdélníkový, 6·69 *m* šir., 8·1 *m* dl, zakončený třemi stranami nepravidelného osmiúhelníka (viz půdorys na obr. 69.) Strop plochý. Za presbytářem v nízké obezdívce kostelní zdi malá vyzděná studánka.

Vítězný oblouk polokruhový.

Loď obdélníková, 12·2 *m* dl., 10 *m* široká, rovným stropem krytá.

Okna obdélníková, nahoře polokruhem uzavřená.

Nízká věž v průčelí byla později přistavěna. Přízemím jejím vchází se do kostela.

Obr. 67. Knín Starý. Nápis na zvonu č. 2.

Zvony:

1. 0·70 *m* v prům., 0·58 *m* vys. † ave x marya ❖ gracya x plena ❖ ydomynus x tecum ❖ benedycta tu ❖ yn mulyerybus x et ❖ benedyctus x fructus . . . yan x conwarz dyelal ten x zwon x (faksimile viz na obr. 70.). Na plášti malá, 10 *cm* široká, málo zřetelná polovypuklina, představující Narození Páně a Klanění se sv. tří králů.

Obr. 70. Kytín. Nápis na zvonu č. 1.

2. 0·46 *m* v prům., 0·57 *m* vys. Na plášti reliefy Madonny a sv. Vojtěcha; dále nápis:

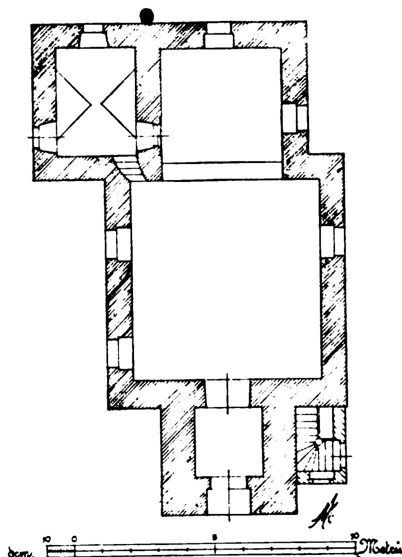
P. WOGTIECH WIZINA WACZLAW KOSSNARZ A OBECZ KITTINSKA NAKLADATELOWE NA PRZELITY TOHO ZVONV ROKU 1763.

Na koruně: JOHANN GEORG KÜHNER GOSS MICH IN PRAG. Pod tím hrubé prohnuté listy akanthové.

Lazsko.

Sedláček, »Hrady« VI 134.

TVRZ zdejší, jejíž držitelé již r. 1336 jako manové Karlštejnští se připomínají, zrušena v druhé pol. XVII. stol., kdy ohrazení její rozmetána a stavení obytné v sýpku změněno.

Obr. 71. Lhota Dlouhá. Půdorys kostela.

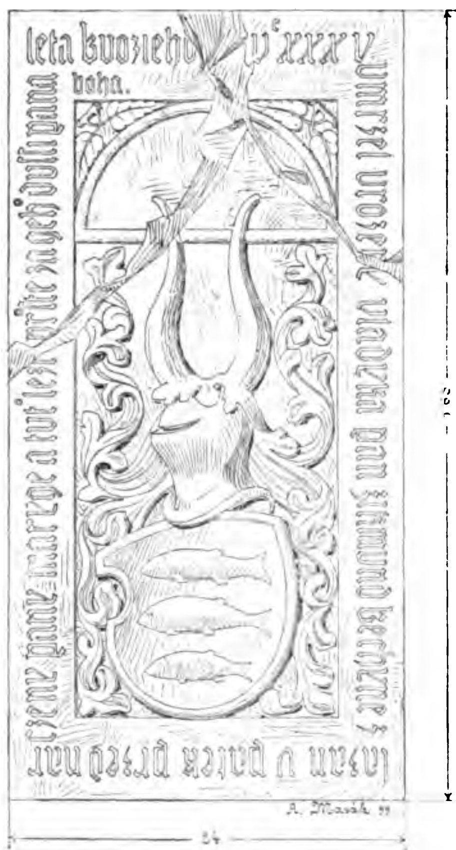

Obr. 72. Lhota Dlouhá. Skládací oltář.

Lhota Slovanská.

Kopáček, o. c. 117.

Před nedávnem nalezena zde prý při stavbě okresní silnice popelnice, jež však přišla na zmar.

Obr. 73. Lhota Dlouhá. Náhrobní kámen č. 1.

Lhota Stříbrná.

Schaller VIII, 85; Sommer XVI, 54; Kopáček o. c. 153.

Na návsi při cestě stojí malá barokní nevzhledná kaplička. V ní obraz sv. Josefa na plátně malovaný, zašlý, bezcenný.

Lečice Velká.

Kopáček 153.

V malé nezajímavé kapličce, uprostřed obce stojící, zvonek 0·28 *m* v prům., 0·22 *m* vys. s reliefem sv. Josefa a nápisem I. G. K. 1756.

Lhota Dlouhá (druhdy Bavorova).

Schaller VIII, 145; Kopáček 154; a násl., Sedláček, Hrady VI, 138; týž Míst. sl. 515.; Ottovy »Čechy« IX, 392.

FILIALNÍ KOSTEL SV. JANA EVANG. (»ante portam latinam«). Stavení skrovných rozměrů architektonicky bezvýznamné, r. 1897 obnovené.

Půdorys (viz obr. 71.): obdélníková loď (8·5 *m* šir., 9 *m* dl.) a 6·1 *m* šir., 5 *m* dlouhý obdélníkový presbytář; v průčelí hranolová věž.

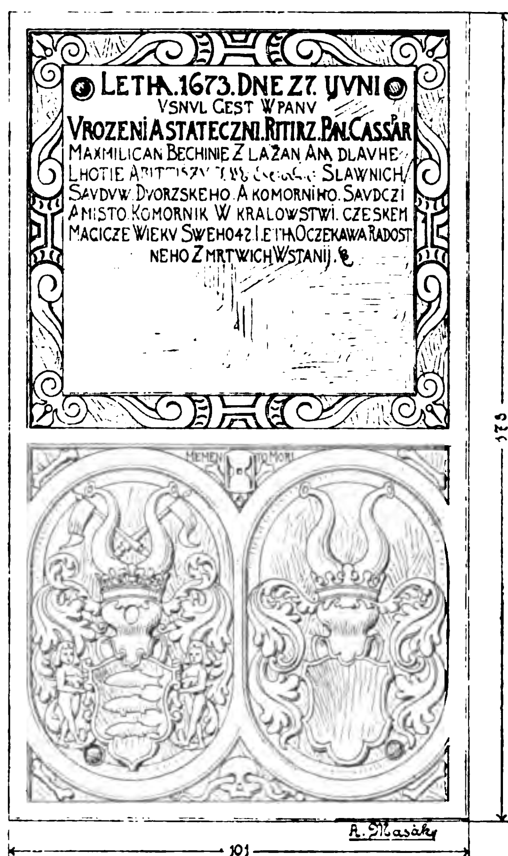
Presbytář má rovný strop a jest dvěma segmenovitě sklenutými okny na východní a jižní straně osvětlen. Zdivo značně zborcené. V jednom rohu zachovala se hranolová hrubá konsola klenbová. Vítězný oblouk stlačený segment.

L o ď obdélníková, plochým stropem krytá, segmentovými okny osvětlená.

V ě ž má cibulovou šindelovou stříšku. Nad lodí a presbytářem nová břidlicová střecha s novým nepoměrně velkým sanktusníkem cibulovitým.

O l t á ř s k l á d a c í, gotický se dvěma křídly, nyní při stěně jižní stojící, obnovou částečně pokažený. Uprostřed v obdélníkové skříni stojí velmi dobrá socha Madonny s Ježíškem, na postranních křídlech jsou vypuklé řezby sv. Jana Křtitele a sv. Jana Evang. Polychromie těchto skulptur pokažena. Hořejší část skříně vyplněna pěkně řezanými gotickými rozvilinami. Na predelle obraz znázorňující mučení sv. Jana Ev.; přemalováním původní ráz obrazu úplně setřen. (Viz obr. 72.) Z poč. XVI. stol.

Z bývalých šesti k o s t e l n í c h l a v i c r. 1897 odstraněných, chová se ve škole část postranní s vyhloubeným hrubým ornamentem a s letopočtem 1674.

Obr. 74. Lhota Dlouhá. Náhrobní kámen č. 2.

Obr. 75. Lhota Dlouhá. Faksimile nápisu na zvonu č. 1.

Náhrobní kameny ve dlažbě kostelní:

1. V presbytáři 0·84 *m* šir., 1·68 *m* dlouhý. V prostředním obdélníkovém poli, jež nahoře vyplněno polokruhovým ornamentem a v rozích větévkami se dvěma lístky jest okrášleno, jest znakový štít se třemi kapry nad sebou, ozdobený helmicí s vkusně se rozvíjejícími přikryvadly. Na okrajích nápis: leta boozieho . . . v^c xxxxv umrzel urozeny vladyka pan zikmund bechyne z lazan v patek przed narozeny pany maryge a tut^o lezi pr^o ste za geho^o dussi pana boha. (Viz obr. 73.)

Obr. 76. Lhota Dlouhá. Zámek.

2. V lodi 1·01 *m* šir. 1·78 *m* dlouhý. Hořejší polovice ornamentálně orámovaná obsahuje nápis tohoto znění;

LETHA 1673. DNE 27 YVNI VSNVL GEST W PANV VROZENI A STATECZNI RITIRZ PAN CASPAR MAXMILIGAN BECHINIE Z LAŽAN A NA DLAUHE LHOTIE A BITTISZV J. M C. SLAWNICH SAVDVW DVORSKEHO A KOMORNIHO SAVDCZI A MISTOKOMORNIK W KRALOWSTWI CZESKEM MAGICZE WIEKV SWEHO 47 LETHA OCZEKAWA RADOSTNEHO Z MRTWICH WSTANIJ. V dolejším poli dva oválové rámce se znaky vedle sebe (viz obr. 74.)

Zvony:

1. 0·71 *m* šir., 0·555 vys. Nahoře nápis:

x anno x domyny x mylezymo x cccc x xc x tercyo x perfectum opus est vd | per | magystrum | thmam x (viz faksimile na obr. 75.). Na plášti krucifix, kolem dolejšího okraji prut, přes nějž lístky se převinují.

2. 0·57 *m* šir., 0·43 *m* vys. Nahoře hrubá ornamentace barokní, pod ní nápis: CHRISTOPH VLLMANN GOSS MICH IN PRAG 1736. Pod nápisem rovněž hrubá ornamentace. V předu na plášti hrubě modelovaný

znak Bechyňů z Lažan, pod nímž písmena: I: H: B: V: L. (t. j. Ignatz Bechyně von Lažan).

ZÁMEK na místě bývalé tvrze stojící. Jednopatrová budova rozčleněná pilastry, jež nesou širokou podstřešní římsu. Střední část jako risalit povystupuje a jest zakončena trojhranným štítem. Před hlavním vchodem na terrasse po obou stranách z kamene tesané trofeje vojenské. Nad středem okrouhlá zděná vížka, jež čtyřmi oblými sloupky a bohatě členěnou, uprostřed prohnutou římsou jest ozdobena a šindelovou stříškou kryta. (Viz obr. 76.)

Lhota Prostřední.

Kopáček 159.

Na cestě ke Kobylníkům v lese na skále barokní umělecky bezcenná socha sv. Jana Nep. přenesená sem z kostela Staroknínského.

Libčice (Lipšice).

Kopáček 161.

FILIALNÍ KAPLE SV. JANA A PAVLA, nízká novější nepatrných rozměrů na návrší, beze všech ozdob, architektonicky úplně bezcenná. Uvnitř nic zajímavého.

Maková Hora.

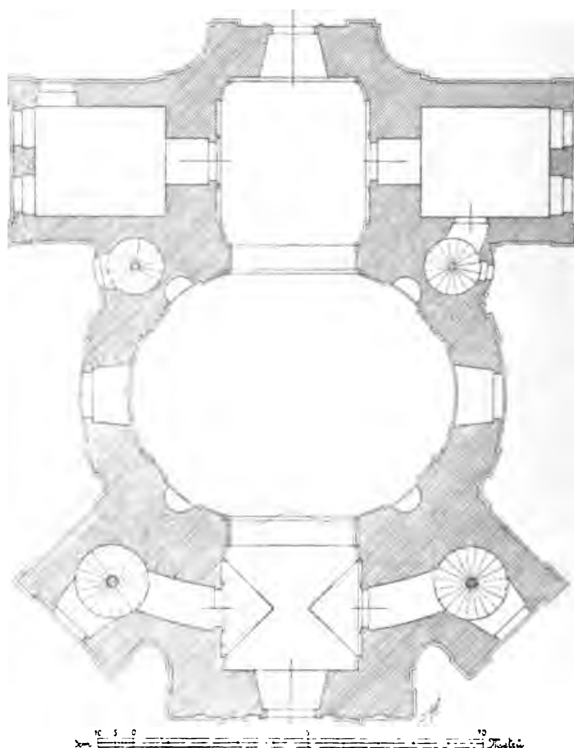
Schaller VIII, 135; Sommer XVI, 193; Fr. Panocha, Popsání poutního chrámu Páně sv. Jana Křtitele a Matky Boží z hory Karmel. — Ottovy »Čechy« IX, 272. — Jos. Hrabák, Průvodce. 84.

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE A PANNY MARIE NA HOŘE KARMEL vystavěn v letech 1719—1722 stavitelem *Markem Antonínem Canevallem* (jinak »Chanivalle« zvaným). Velmi zajímava stavba barokní na vrcholu osamělého vrchu zbudovaná.

Střed stavby tvoří ellipsa, jejíž velká osa měří (beze zdiva) 9·3 *m*, osa malá 7·12 *m*. Na straně západní přiléhá k tomuto středu přístavek průčelní, 7·12 *m* šir. a 5·6 *m* dlouhý, hudební kruchtu obsahující. Do rohů, jež tento přístavek s ellipsovitým středem svírá, vestaveny jsou šikmo hranolové věže 3·7 *m* dlouhé, 3·8 *m* široké. Na straně východní připojuje se presbytář 7·2 *m* dlouhý a 6·9 *m* široký (tloušťku zdiva v to počítaje).

K němu po stranách přiléhají jednopatrové obdélníkové přístavky, z nichž severní oratoře, jižní sakristii a depositář obsahuje. V rozích, jež tyto přístavky s ellipsovitým středem svírají, vestavena kruhová šneková schodiště. (Viz půdorys na obr. 77.)

Zevnějšek. Průčelí rozčleněno sdruženými pilastry s římsovými hlavicemi; nad nimi attika mocně vysedlou římsou zakončená. Uprostřed mezi pilastry vchod a nad ním okno segmentem zakončené a zprohýbaným

Obr. 77. Maková Hora. Půdorys kostela.

orámováním ozdobené, v němž nahoře vsazen v kameni tesaný znak Chanovských.

Nad zmíněnou římsou vyčnívá vysoký štít. Po stranách ozdoben jest pilastry s hlavicí kanelovanou; kraje jsou vykrojené a vybíhají k dvěma nízkým pilířkům stojícím na rozích risalitu. Na pilastrech spočívá bohatě článkovaná římsa; podobná římsa zakončuje ve stlačeném oblouku celý štít. Uprostřed štítu výklenek s kamennou sochou Vykupitelovou; nad nejvyšší římsou stojí socha Panny Marie.

Věžovité přístavky na rozích podobnými pilastry oživené, jako průčelí samo, dostupují výše středního štítu a jsou kryty nízkými jehlancovitými stříškami, jež šindelem jsou kryty.

Střední ellipsovitá část kryta jest šindelovou cibulovitou bání a rozčleněna dvěma pilastry na každé straně, mezi nimiž jsou dvě okna nad sebou: dolejší stlačeným segmentem, a hořejší polokruhem uzavřené (viz obr. 78.).

Přesbytář má zadní rohy čtvrtkruhově otupené.

Oba boční přístavky jsou zevnějšku nanejvýš střízlivého.

Obr. 78. Maková Hora. Pohled na kostel.

Vnitřek (viz obr. 79. a 80.) poutá zajímavou rokokovou úpravou. Presbytář sklenut jest nízkou plochovou klenbou, střední ellipsová část vysokou kupolí. Stěny rozčleněny pilastry s velmi vkusnými hlavicemi kompositními (viz obr. 81.). V části ellipsové jsou vždy dva a dva tyto pilastry sdruženy bohatě článkovanou římsou, mezi nimi uprostřed jest výklenek s obstojnou dřevěnou barokní sochou. Celkem jsou výklenky čtyři; v nich sochy: sv. Václava, sv. Ludmily, sv. Norberta a sv. Jana Nep.

Hudební kruchta sklenuta jest podobně jako presbytář; zděné její zábradlí ozdobeno štukovými skupinami hudebních nástrojů. Nad vchody do sakristie a oratoře prohnutá římsa s kartuší; nad ní plastické festony držené anděly.

Obr. 79. **Maková Hora. Vnitřek kostela.**

Hlavní oltář má vysokou dřevěnou barokní architekturu. Uprostřed valně zašlý obraz na plátně »Křest P. Ježíše« představující; obstojná práce z počátku XVIII. stol. Po stranách sochy andělů; nejvýše zprohýbaný nástavec s hojnou a dosti dobrou výzdobou sošnickou (Bůh Otec mezi anděly).

Obr. 80. Maková Hora. Vnitřek kostela.

Pozoruhodná řezbářskou svojí výzdobou jest kazatelna (viz obr. 79.), na níž některé partie velmi dobře jsou provedeny; za to podstavec její i schodiště velice jsou nevkusny.

Oltáře v ellipsovité části při zdech stojící kromě některých zajímavých podrobností řezbářských (na př. na oltáři při stěně jižní stojícím anděl držící veliký prsten) nic cenného na sobě nemají.

Nad sdruženými pilastry se nalézající barokně orámované cvikle vyzdobeny jsou slabými malbami, jež představují sv. Ambrože, sv. Jeronyma, sv. Augustina a Řehoře Vel.

Obr. 81. Maková Hora. Hlavice pilastru.

V kopuli pak jest malba na omítce značně vybledlá, nepatrné ceny umělecké, jež znázorňuje »Stětí sv. Jana«. V pozadí architektura s výklenkem uprostřed a se schodištěm; v popředí královna v kroji XVIII. věku s dlouhou vlečkou, komonstvem obklopená; před ní kat kleče podává sťatou hlavu. Za katem několik postav v tureckých krojích. V oblacích andělé. Nápis: SATIA TE SANGVINE QVEM SITISTI.

Na hlavním oltáři dřevěná soška P. Marie s Ježíškem 55·5 *cm* vys.; obhroublá práce z prvé pol. XVII. stol. (viz obr. 82.).

Kalichy: 1. s pěknou kupou barokní ozdobenou pěkně tepanými andílčími hlavinkami a festony (viz obr. 83.).

2. celý stříbrný; na noze vytepány vkusné andílčí hlavinky s křídly vztýčenými. Značka Augšpurská prvá pol. XVIII. stol. (Viz obr. 84.).

Obr. 82. Maková Hora. Soška P. Marie.

Závěsná lampa pro věčné světlo, velmi vkusně z plechu tepaná a postříbřená. Prolamované rozviliny listové, mezi nimiž kartuše a mušlové ornamenty. Závěsná ucha v podobě hluboko vystřihaných listů, na nichž v nejhořejším ohybu nasazeny lité andílčí hlavinky (viz obr. 85.) Poč. XVIII. století.

Na oltáři stojí malá, z cínu litá lampička v podobě srdce, po stranách akantovými listy ozdobená; na přední straně vyryto: AFH 1743.

Bílý ornát barokní s růžemi hedvábím vyšívanými.

Zvon 0·515 *m* šir., 0·43 *m* vys. Nahoře opis: GOSS MICH FRANTZ SCHÖNFELDT IN DER KÖNIGL. STADT PRAG A° 1719. Pod tím řada svislých akanthových lístků. Na plášti polovypukliny sv. Felixa a Adaucta (s podpisy: S. FELIX, S. AVDACTE ORATE PRO NOBIS) a nápis:

IOANNES FELIX CHANOVSKY KRASSCHOWSKY DE LONGAVILLA DOMINVS NIEMBSCHITZ ET SMOLOTTEL.

Obr. 83. Maková Hora. Kuppa kalichu č. 1.

Malčany.

Kopáček o. c. 101—102.

PANSKÉ OBYDLÍ architektonicky nezajímavé. V něm arkýřová kaplička z r. 1770 (viz půdorys na obr. 86.) uzavřená třemi stranami šestiúhelníka s vykrojenými rohy. V kapli obstojný obraz sv. Rodiny z druhé pol. XVIII. stol. a dobrá dubová skříň na paramenty z téže doby.

Milín.

Schaller VIII, 131; Sommer XVI, 202; Dr. M. Kalina v. Jäthenstein: Böhmens heidnische Opferplätze etc. str. 167. Jindřich Klecanda v Ottových »Čechách« 268.

V okolí městečka bývaly dříve, zvláště r. 1825 vykopávány popelnice, jež však přišly na zmar.

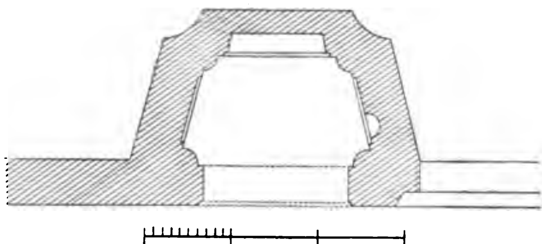

Obr. 84. Maková Hora. Noha kalichu č. 2.

Obr. 85. Maková Hora. Věčná lampa.

Na radnici chová se mosazné **pečetidlo** 42 *mm* v prům. V prostředním poli orlice; při okraji opis: PECAET MEISTECZKA ♦ MILINA ♦ 1621. (Viz obr. 87.).

Obr. 86. Malčany. Půdorys arkýřové kapličky.

Modřejovice.

Sedláček, »Hrady« VI, 133.

Někdejší **tvrz** zdejší zanikla beze stopy.

Nečíň.

Sedláček Hrady VI, 119; Kopáček 163; »Archaeologické sbírky v museum království Českého v Praze« 1863, str. 50, č. 349.

Stávala zde **tvrz**, a to v místech, kde r. 1825 vykopána tu malá čtverhranná cihla (strany její jsou 14 *cm* dlouhé), na níž vypuklými čarami nastíněn obraz jelena; nyní v zemském museu v Praze.

Na hranicích obce Oborské stojí **kamenný kříž** s letopočtem 1727, umělecky bezvýznamný.

Obr. 87. Milín. Městská pečeť.

Obecnice.

Sommer XVI, 233; Ottovy »Čechy« IX, 405; Sedláček »Hrady« VI, 119.

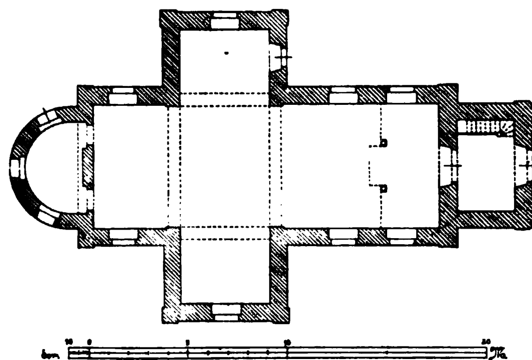
FARNÍ KOSTEL SV. APOŠTOLŮ ŠIMONA A JUDY, dříve kaple; (od r. 1842 lokalie, od r. 1854 fara). Malé úzké staveníčko neslohové ve velmi chatrném stavu. Loď obdélníková, 13·9 *m* dlouhá, 8·2 *m* široká a 6·4 *m* vys.; k jejím bokům přiléhají menší obdélníkové přístavky 4·85 *m* dl. a 6·4 *m* šir. na způsob křížové lodi. Presbytář téže šířky jako loď jest obdélníkový, 5·25 *m* dlouhý. Za ním jest polokruhová sakristie. (Viz půdorys na obr. 88.) Veškery prostory chrámové rovným stropem

kryté, nic pozoruhodného nevykazují. Okna segmentová, nízkým segmentem překlenutá. V průčelí nízká hranolová věž s jehlancovou stříškou.

Zvony:

1. 45·5 *cm* v prům., 38 *cm* vys. Nahoře řídce rozvěšené guirlandy; na plášti polovypukliny sv. Jana Nep. a sv. Václava. Při dolejším okraji nápis: ANNA KÜHNER 1811.

2. 28 *cm* šir., 23 *cm* vys.; na plášti hrubý barokní relief sv. Jiří, nahoře hrubý vlys; jinak úplně hladký.

Obr. 88. Obecnice. Půdorys kostela.

Obořiště.

Srvn Kopáček, Památník okr. Dobř. 164–168 a téhož spisovatele »Paměti Obořiště«. V Příbrami 1890; Ottovy »Čechy« IX, 390; Sedláček »Hrady« VI, 119.

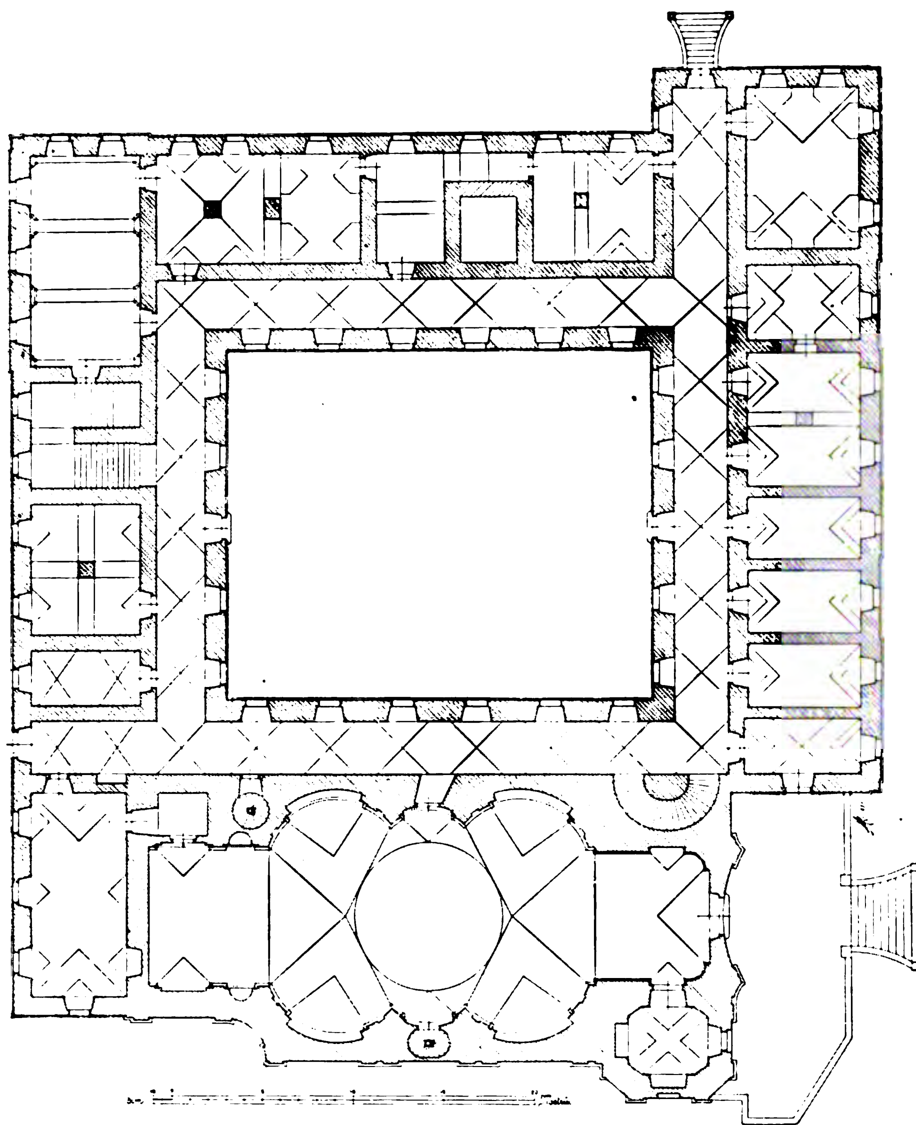
TVRZ zdejší stávala bezpochyby tam, kde rozkládá se nový rybník a kde do nedávna stávaly jakési náspy na »tvrzi« řečené. Po zániku tvrze vystavěno sídlo panské, které v XVII. stol. při stavbě kláštera bylo rozmetáno.

KLÁŠTER bývalý a KOSTEL SV. JOSEFA (nyní filialní ku sv. Poli), zbudované na sklonku století XVII. a na poč. stol. XVIII. V letech 1681—1685 vystavěno západní křídlo kláštera, potom v letech 1685—1688 ostatní dvě křídla; r. 1711 dostavěn kostel (letopočet nad vchodem).

Kostel přiléhá k jižní straně kláštera. Není orientován: presbytář obrácen k západu. Půdorys velmi zajímavý, zejména lodi, jejíž zdi zevně jsou rovny, uvnitř však ve třech obloukovitých segmentech zprohýbány. Délka celého chrámu obnáší (tloušťku zdí v to čítajíc) 33·9 *m*, šířka 15·8 *m* (viz půdorys na obr. 89.).

Zevnějšek kostela jest celkem velmi střízlivý. Střed průčelí jest v půdorysu segmentovitě vydutý, lisenami ozdobený. V přízemí vchod s novým nadpražím a světlíkem, v jehož segmentu vytesán letopočet 1711.

Po celé šířce průčelí jest nad vchodem segmentový štít s plastickým znakem Jana Tomáše Pešiny z Čechorodu, zakladatele kláštera. Nad štítem polokruhově sklenuté okno s prohnutou římsou nahoře. Nad průčelím nízký štít s elipsovitým oknem uprostřed a prohnutými vyzdivkami po

Obr. 89. Obořiště. Půdorys kostela a kláštera.

stranách, nahoře rovnou římsou zakončený. Po stranách štítu stojí sochy sv. Josefa a P. Marie, na vrcholu pak mezi 2 andílky Ježíš jako dítko s křížem.

V rohu jihovýchodním stojí **věž**, tvoříc stranou východní zároveň část průčelí. Půdorys věže jest nepravidelný osmihran. Věž sama rozčle-

něna jest římsami ve tři patra, a při rozích ozdobena lisenami. Čtyři delší strany zdiva jsou zakončeny nízkými segmentovými štíty. Věž kryta jest cibulovou bání s lucernovou vížkou (viz obr. 90.) Vnější stěny lodi rozděleny jsou římsou ve dvě horizontální polovice, jež rozčleněny jsou lisenami a opatřeny po čtyřech segmentových nízkých oknech (viz obr 91.).

Vnitřek vyzdoben dosti bohatě architektonicky i polychromií. Stěny rozčleněny pilastry s pěknými hlavicemi barokně korintskými; na nich spočívá bohatě členěný architrav a mocně vysedlé římsoví (viz obr. 92. a 93.) Klenba celého chrámu bohatě jest pomalována. Plochy jednotli-

Obr. 90. Obořiště. Pohled na kostel od jihu.

vých pendentifů klenbových i kleneb samých jsou orámovány barokními malovanými rámci a vyplněny různými postavami světců hlavně ze řádu pavlínského a svatých poustevníků. Ve středním kruhovém klenbovém poli lodi namalována sloupová architektura (viz obr. 94.) V presbytáři vyobrazeny jsou výjevy ze života sv. Josefa.

Veškery tyto malby nemají valné umělecké ceny; dekorativně však dosti dobře působí. Rázem svým hlásí se do prvé polovice XVIII. stol., což potvrzuje i chronografický nápis na vítězném oblouku:

»S. IOSEPH CONSERVA SERVOS TVOS DIVI PAVLI EREMITAE FILIOS«. (= 1733).

Na zadní stěně presbytáře namalována barokní architektura oltářní; střed její tvoří rovněž na omítce malovaný, umělecky bezcenný obraz

»Smrť sv. Josefa«. Původně visel tu obraz na plátně malovaný, jenž nyní v podvěžní kapli jest uložen; jest to malba rovněž bezcenná. Obraz na omítce byl dle ní zhotoven. Dolejší dřevěná struktura rozčleněná točenými sloupky s korintskými hlavicemi, jakož i hrubými řezbami ozdobené antipendium nevykazují nic pozoruhodného.

Dobře řezány jsou draperie na sloupkových zábradlích postranních oratorií.

Ostatní oltáře v lodi opatřeny jsou velikými, bohatě řezanými rozvilinovými rámci, do nichž vkomponovány postavy andílčí, malé sošky světců, symbolické podoby zvířecí a p. Rámce ty jsou valně porušeny a nevkusnou polychromií pokaženy. Obrazy v nich bezcenné.

Obr. 91. Obořiště. Pohled na kostel od jihovýchodu.

Před hlavním oltářem zavěšena barokní, z plechu tepaná lampa pro věčné světlo; na štítcích vytepány hrubě postavy sv. Jana Nep. a Františka Ser., a znak Bechyňů z Lažan s písmeny: I G B V L.

V přízemí věže jest »umrlčí kaple« vyzdobená umělecky bezcenným štukem a rovněž bezcennými malbami z r. 1733.

Klášterní budova obstupuje obdélníkový, chodbami obklopený dvůr. Jest jednopatrová; nejozdobnější její průčelí obráceno jest k východu.

Střed tohoto východního průčelí povystupuje poněkud v před a zakončen jest nahoře trojhranným štítem. Boky tohoto štítu jsou prohnuty a římsami ozdobeny; hrot jeho jest otupen; na jeho místě jest prohnutá římsa. Na bocích štítu spočívají hliněné sochy lvů, na vrcholu pak stojí orel s chlebem v zobanu. Ve štítu valně sešlá již malba na omítce před-

Obr. 92. Obořiště. Vnitřek kostela. (Pohled k oltáři.)

Obr. 93. Obořiště. Vnitřek kostela. (Pohled ke kruchtě.)

Obraz 94. Obořiště. Malba klenby chrámové.

Obr. 95. Obořiště. Malba na klenbě klášterní síně.

stavující setkání se sv. Pavla se sv. Antonínem na poušti. Mansardová střecha ozdobena jest čtyřmi zděnými vikýři úhledné formy.

Nad okny vkusné štukové ozdoby a zprohýbané římsy (viz obr. 96).

V severozápadním rohu klášterní budovy v prvém poschodí klenutá síň s pěknou freskovou malbou nástropní, představující oslavu řádu Pavlínského (viz obr. 95.). Kolkolem při okraji klenby malovaná ballustráda, za níž stojí hojně postav světců a vynikajících členů řádu Pavlínského,

Obr. 96. Obořiště. Klášterní budova.

a mezi nimi i podobizna zakladatele kláštera Pešiny z Čechorodu, jenž zobrazen jest, an ukazováček pravé ruky k čelu pozvedá. Uprostřed v oblacích bílá holubice, anděl s blankou v ruce k holubici ukazující a několik hlavinek andílčích. Na podstavci úlu vedle sv. Bernarda stojícího málo již znatelný podpis malířův:

HANS SPITCZR PN. 1757.

Před kostelem stojí porouchaná, umělecky bezcenná socha sv. Jana Nep. na barokním podstavci, na němž nápis: »VENERATIONI DIVI IOANNIS NEPOMVCENI EX VOTO FIERI FECIT P. I. P.« (= 1741).

Ostrov.

Sedláček, Hrady VI, 116; Kopáček 120; Ottovy »Čechy« IX, 39.

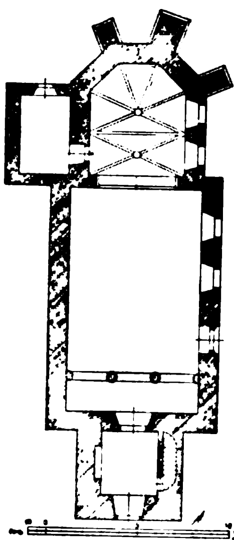
TVRZ zmizela beze stopy. Stávala asi na vyvýšenině nad rybníkem.

Pečice Velké.

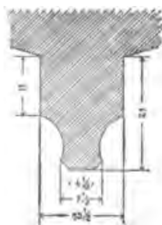
Ottovy »Čechy« IX, 272.

FARNÍ KOSTEL SV. VAVŘINCE, již r. 1384 mezi farními uváděný.

Gotická stavba drobných rozměrů. Presbytář 7·25 *m* dlouhý, 7·49 *m* široký (sílu zdiva 1·11 *m* v to počítaje) a 6·72 *m* vys., třemi stranami osmiúhelníka zakončený, opřen jest zevně pilíři nestejné šířky (viz půdorys na obr. 97.). Pilíře ty jsou ve výši

Obr. 97. Pečice. Půdorys kostela.

Obr. 98. Pečice. Profil žebra.

1·80 *m* ozdobeny jednoduchou, na dolejší hraně ploše sešikmenou římsou. Pilíř poblíž sakristie vystupuje pak jako hranol do výše 2·30 *m*, načež zakončen šikmou pultovou stříškou; kdežto u pilíře nejširšího vystupuje hned od zmíněné římsy zdivo pilíře šikmo vzhůru.

Klenba presbytáře skládá se ze dvou klenbových polí. Žebra $15^1/_2$ *cm* široká vyčnívají 21 *cm* z klenby, jsou dole rovně otupena, při dolejších rozích ploše seříznuta, po stranách mělkými žlábky vyhloubena (viz obr. 98.) a spočívají na prostých jehlancovitých neforemných konsolkách. Vítězný oblouk 4·49 *m* šir. jest hrotitý, na vnější hraně ploše sešikmený (viz obr. 99.).

Vchod do sakristie s rovným nadpražím podepřeným v rozích vyhloubenými kamennými konsolami, na vnějších hranách ploše seříznutý.

Okna na jižní straně presbytáře dvě, při vnější stěně 1 *m* široká, dovnitř do šířky 1·70 *m* vyšpaletovaná, obloukem nahoře sklenutá, neslohová.

Loď obdélníková, 9·30 *m* šir., 13·96 *m* dlouhá (sílu zdiva v to čítaje), plochým stropem krytá, třemi okny půlkruhem sklenutými z jižní strany osvětlená.

V jižní zdi portál uvnitř 1·18 *m* šir. a 2·05 *m* vys., kamenným, 39·5 *cm* širokým ostěním obložený. Ostění tvoří pravoúhlý ústupek, do

Obr. 99. Pečice. Pohled do presbytáře.

něhož vložen oblý sloupec táhnoucí se až do hrotu vzhůru a tam, kde z kolmice zahýbati se počíná, mohutným oblým prsténcem přepjatý. Rohy ústupku vykrouženy jsou po obou bocích polokruhovými žlábky (viz na obr. 100. pohled na portál; na obr. 101. profil pažení).

Oltář barokní. Po obou stranách stojí sloupky s korinthskými hlavicemi a oblými dříky, na nichž zavěšeny květinové a ovocné buquety, podél sloupků na vnější straně vine se hrubé akanthové listoví, z něhož vyčnívají poprsí andílčí. Nahoře kladí řezbou ozdobené a na něm po

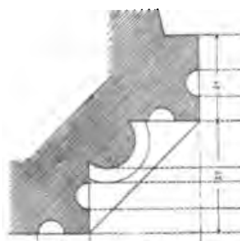
stranách volutové kusé římsoví s andílky. Uprostřed rámec, na němž vyřezáno obhroublé listoví.

Obraz oltářní, mučednickou smrt sv. Vavřince představující, na plátně malovaný, jest dobrá práce z druhé pol. XVII. stol., restaurováním

Obr. 100. Pečice. Portál.

však poněkud pokažená (viz obr. 102.). Mladistvý světec obnažený, toliko roušku maje kolem beder, uléhá na rošt, pod nímž zanícen oheň. Pohlíží a levici vztahuje k nebesům, kdež zjevuje se mu andílek, přinášející mu věnec a palmu mučednickou. V pozadí pochopové.

Obr. 101. Pečice. Profil paženi.

V průčelí nízká hranolová věž, jehlancovou, plechem pobitou báni krytá.

Zvony: 1. 0·84 *m* šir., 0·67 *m* vys. Nahoře dvouřádkový nápis gotickou minuskulí:

1. ř. x ⋈ Anno x domini x m x Cccc x xiii x en x ego x campana x nonqvam x pronvncio x vana x ignem x vel x fectvm x bellvm x avt x

2. ř. svnvs x honectvm x Qvi x me x fecit x magicer x bartholomevs x nomen x habet x in nova x Civitate x pragencis x ex x hoc ⋈

(Viz faksimile na obr. 103.)

2. 0·455 *m* šir, 0·38 *m* vys. Nahoře vlys z různých ptáků; pod tím řada svislých akanthových lístků. Na plášti nápis: Slowutny Brykcy Zwonarz z Cynperku w Nowem Mieſtie Prazſkem Zwon tento vdielal Leta Panie 1585. Dole medaile s poprsím Brikcího a se znakem jeho. Na druhé straně: KRYSTUS OSPRAWEDLNIENI NASSE atd.

Obr. 103. Pečice. Nápis na zvonu.

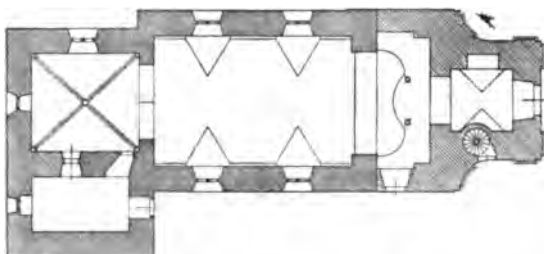
Obr. 102. Pečice. Obraz umučení sv. Vavřince.

Pičín.

Schaller VIII., 112. — Sommer XVI., 252. — Sedláček, »Hrady« VI., 136. – Ottovy »Čechy« IX., 39?.

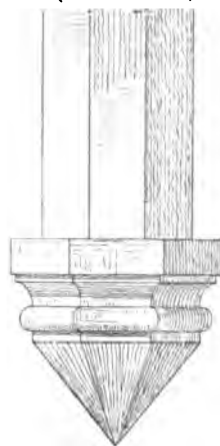
FARNÍ KOSTEL P. MARIE, již r. 1352 připomínaný. Stavba původně slohu přechodního, později v době barokní rozšířená a nedávno po goticku zmodernisovaná.

Presbytář (viz půdorys na obr. 104.), obdélníkový, téměř čtvercový: 7·5 *m* dlouhý a 8·35 *m* široký, sílu zdiva 1·40 *m* v to čítaje; uvnitř jest 6·08 *m* dlouhý, 5·55 *m* široký. Výška jeho zdiva zevně obnáší asi 8·75 *m*. Sklenut jest křížovou klenbou hrotitou. Její 19 *cm* široká a 22½ *cm*

Obr. 104. Pičín. Půdorys kostela.

z klenby vyčnívající hranolová žebra jsou na hranách šikmo sříznuta a počínají se nízko (84 *cm*) u země. Spočívají na konsolách, které mají dole podobu trojbokého jehlance, nahoře přecházejí mírně zahnutými a prsténcem opásanými plochami v nízký hranol (viz obr. 105). Žebra protínají se v malém okrouhlém hladkém svorníku. Ve východní zdi presbytáře (za oltářem) zachovalo se ještě původní okno, uprostřed zdi 0·65 *m* široké, k zevnějšku i vnitřku silně vyšpaletované, s ostěním hrotitým a s kružbou dvojnosou, nahoře zakulacenou (poloviční trojlist).

Obr. 105. Pičín. Konsola a profil žebra.

Vítězný oblouk jest hrotitý; nad hrotem letopočet 1392.

Původní loď jest 13·7 *m* dlouhá, 10·3 *m* široká (sílu zdi 1·45 *m* v to čítaje); jest sklenuta valenou klenbou s výseči nad okny. Okna nová (dvě z každé strany), velmi široká s kamennými nevkusnými kružbami.

Na straně západní prodloužena jest loď přístavbou 9·18 *m* dlouhou jež jest v délce 4·7 *m* rovněž tak široká jako loď a obsahuje hudební kruchtu; pak obloukem súžuje se v šířku 6·75 *m* a tvoří základ věže, jež stojí v průčelí.

Věž hranolová jest pilastry skrovně ozdobena a cibulovitou bání kryta. Zevnějšek ostatní stavby postrádá všelikých ozdob.

Křtitelnice cínová, 0·50 *m* (víko v to nečítajíc) vysoká, barokní. Z nohou zbyly pouze hořejší karyatydy. Po stranách lví hlavy s kruhy v tlamách; při hořejším okraji jakožto přidržovadla víka andílčí poprsí.

Obr. 107. Pičín. Nápis na zvonu č. 2.

Obr. 106. Pičín. Nápis na zvonu č. 1.

Na dvojvypuklé nádrži vyryto:

FONS BAPTISMALIS ECCLESIAE PITZINENSIS
A⁰ 1753 CONFECTVS.

Víko má několik soustředných vydutých profilů.

Ve zdi v lodi mramorová deska barokní; okraje její jsou zprohýbány; nahoře vytesán znak. Nápis:

ALLHIER RUHET DIE HOCH EDL GEBOHRNE FREVLE LIBERATA ENIS VON ATTER VND JVAGE FRAV AVF BVCKOWA VND CHOTTEN SCHITZ, WELCHE GEBOHREN IN LASCHAN DEN 24. APRIL A⁰ 1719 VND GESTORBEN IŇ BVCKOWA DEN 14. SEPTEM. ANNO 1799 IN 60 JAHR IHRES ALTERS. GOTT VERLEIHE IHR DIE EWIGE RVHE.

Při dolejším konci vytesána lebka a skřížené kosti.

Pod lavicemi částečně skryt kámen náhrobní s nečitelným nápisem; na střední ploše viděti dva andílky štít držící.

Zvony: 1. 0·33 *m* šir., 0·44 *m* vys. Při hořejším okraji nepravidelnýn i minuskulemi provedený nápis: + marya + lucas + markus + yohannes + mateus. Mezi slovy »marya« a »mateus« jako dělítko malá polovypuklina Madonny na půlměsíci stojící. (Viz faksimile nápisu na obr. 106.) Na plášti malé nezřetelné polovypukliny.

2. 0·79 *m* šir., 0·57 *m* vys. Při hořejším okraji minuskulový nápis: x yacub + tento x zwon + udyelal x gest + ke tczy x a chwale + panubohu x a suatemu + uaczlau (viz faksimile na obr. 107.). Také zde před slovy »ke tczy« užito jako dělítka malého reliefu Madonny na půlměsíci stojící. Na plášti malé, hrubě provedené polovypukliny dvou světcův.

3. 1·26 *m* prům., 0·97 *m* vys. Nahoře dvouřádkový nápis:

ANNO DOMINI MCCCCCXLIIII HEC CAMPANA FVSA EST PEŘ ME MAGISTRVM ANDREAM IN NOVA CIVITATE PRAGENSI ET HOC ADE LAVDEM ET HONOREM DEO PATRI

FILIO ET SPIRITVI SANCTO ET BEATE MARIE GLORIOSE VIRGINI ET OMNIBVS SANCTIS. Pod tím hrubé rozviliny; na plášti malá polovypuklina Madonny.

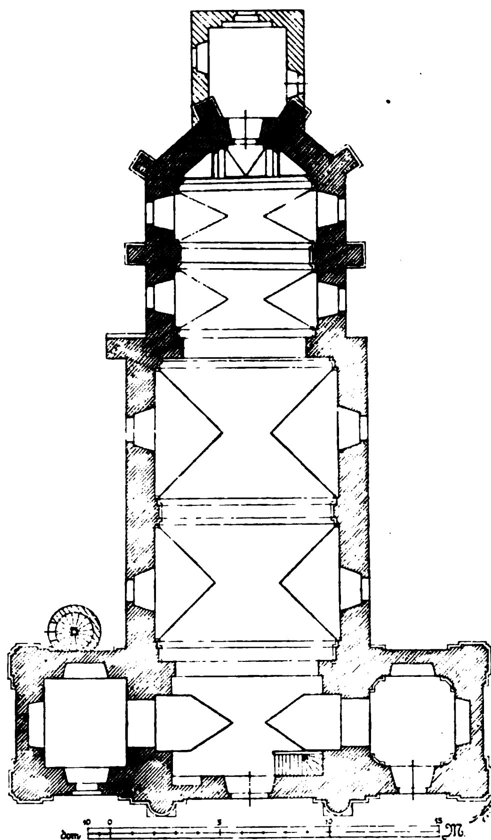
4. 0·555 *m* v prům., 0·425 *m* vys. Nahoře mezi barokními ornamenty: GOS MICH NICOLAVS LÖW IN PRAG ANNO 1668. Na plášti polovypuklé obrázky P. Marie a sv. Vavřince.

Obr. 108. Pičín. Hřbitovní portál.

Zajímavý jest portál ve zdi hřbitovní ze žuly hrubě tesaný, ale dekorativně velmi dobře působící. Po stranách stojí oblé hladké sloupy, jejichž dříky uprostřed obepjaty věncovým prsténcem a nahoře korinthské hlavice nesou. Půlkruhový oblouk vlastního vchodu ozdoben jest nahoře uprostřed znakem Dubských z Vitíněvsi; trojhranné cípy po obou stranách oblouku vyplněny jsou reliefy andělů. Nad celým portálem spočívá attika, jejíž hořejší římsa po stranách nese šikmé kusé římsy, jež jsou obklopeny soškami andělů a světců. Také na přiléhající části zdiva stojí několik sošek (viz obr. 108.). Portál zbudován na sklonku stol. XVII.

Opodál před portálem stojí na každé straně po jedné soše: v pravo socha sv. Jana Nep., v levo sv. Antonína, nestejné velikosti, na podstavcích různé úpravy. Umělecky bezcenné práce barokní. Na podstavci sochy sv. Jana vzadu nápis: S. IOANNI NEPOMVCENO QVI OPERA IOANAE REGINAE PROFERRE RENVIT IOANNA BARONISSA DVBSKŸANA NATA WLTAWSKIANA HONORI POSVIT (= 1708); na obou stranách vytesána modlitba česká; v předu jsou dva znaky (Dubských a Vltavských, pod společnou korunou a pod nimi nápis: RENO· 1744.

Obr. 109. Svaté Pole. Půdorys kostela.

TVRZ zdejší proměněna nyní v panskou sýpku. Z bývalé výstavnosti nic se v ní nezachovalo.

Pole Svaté.

Schaller VIII., 142. — Sommer XVI., 231. — Sedláček, »Hrady« VI., 116. — Kopáček o. c. 168 násl. — Týž, »Dějiny farnosti a osady Svatopolské« 1897 (rkp.). — Ottovy »Čechy« IX., 390.

FARNÍ CHRÁM SV. ALŽBĚTY, již r. 1352 jako farní připomínaný; r. 1711 až 1721 v nynější podobu přestavěný Dobříšským stavitelem *Antonínem Škopkem*.

Z původní gotické stavby zachovalo se pouze zdivo presbytáře a lodi.

Presbytář obdélníkový, 9·7 *m* šir., 9·95 *m* dlouhý (sílu zdiva 1·3 *m* v to čítaje), jest zakončen třemi stranami opřenými zevně v rozích opěrnými pilíři bez ústupkův. Výška jeho (zevnější) obnáší 7·59 *m*. Z přístěnných pilastrů vybíhají trojčlenné široké klenbové pásy, jež dělí presbytář ve tři travées a nesou valené klenutí prostoupené u oken lunetovými kápěmi; v části polygonální jdou ještě zvláštní pásy k pásu příčnému. Hlavice pilastrů jsou kompositní, ozdobené andílčími hlavinkami a guirlandy. Okna jsou obdélníková, nahoře stlačeným segmentem zakončená.

Vítězný oblouk, na hranách sešikmený, jest polokruhový.

Loď, pokud původní její zdivo sahá, jest 14·2 *m* dlouhá a 10·9 *m* široká (tloušťku zdiva 1·39 *m* v to čítaje), příčným pásem ve dvě pole rozdělená. Pilastry, klenba i okna podobně jsou upraveny, jako v presbytáři.

K západní straně lodi přimyká se barokní přístavba na počátku XVIII. stol. provedená. Jest to obdélníkové prodloužení lodi, obsahující kruchtu, s dvěma hranolovými věžemi po stranách. Z věží těch však toliko severní byla dostavěna, kdežto jižní toliko do výše střední části byla provedena. (Viz půdorys na obr. 109.)

Obr. 110. Svaté Pole. Zevnějšek kostela.

Zevnějšek. Presbytář i loď jsou úplně bez ozdob; pouze novější barokní přístavba má zevnějšek ozdobnější. Průčelí střední části má na každé straně po jednom oblém vysokém polosloupu; tyto polosloupy nesou břevnoví ozdobené triglyfy a stagony, jakož i bohatě profilovanou římsou, na níž spočívá trojhranný, při bocích římsovaný štít. Věž ozdobena na rozích sdruženými lisenami, jež nesou ve výši římsy střední části rovněž tak profilovanou římsu. Nad touto římsou pokračuje zdivo věže ještě o polovici zdiva dolejšího, jest na rozích rovněž ozdobeno lisenami a zakončeno zpro-

hýbanou podstřešní římsou. Okna věžní (v dolejší části slepá) mají orámování zakončené římsou; toto orámování jest bohatěji provedeno u segmentovitě zakončených oken v části hořejší. (Viz zevnějšek kostela na obr. 110.) Střecha věže jest jehlancová, šindelem krytá.

Z vnitřního zařízení chrámového nic uměleckou cenou ani starožitností nevyniká.

Obr. 111. Svaté Pole. Náhrobník.

Křtitelnice barokní, ze dřeva řezaná, 1·13 *m* vys.: na dolejší části barokní voluty, kartuše a listoví; víko (0·62 *m* vys.) ozdobeno vyřezávanými volutami a nejvýše skupinou křest Páně znázorňující.

Náhrobní kameny:

1. V presbytáři ve dlažbě, 0·95 *m* široký, 1·79 *m* dlouhý. V hořejší polovici obdélníková tabule s nápisem: VROZENA PANI KATHERZINA MALOWCZOWA ROZENA PESSICZKA Z KOMAROWA NA BEZDEGICZICH A SWATIM POLY BILA ZIWA 66 LETH 20 HO DNE MIESICZE ZARZI 8MAV HODINV NIEMECZKAV PROSTRZETKEM SMRTI S TOHOTO SWIETA WISTAVPILA TIELO GEGI W TOMTO CHRAMV PANIE ODPOCZIWA PAN BVCH RACZ GEGI DVSSI MILOSTIV BEITI. LETHA PANIE 1651. V dolejší části v rámci ze čtyř polokruhů složeném znak

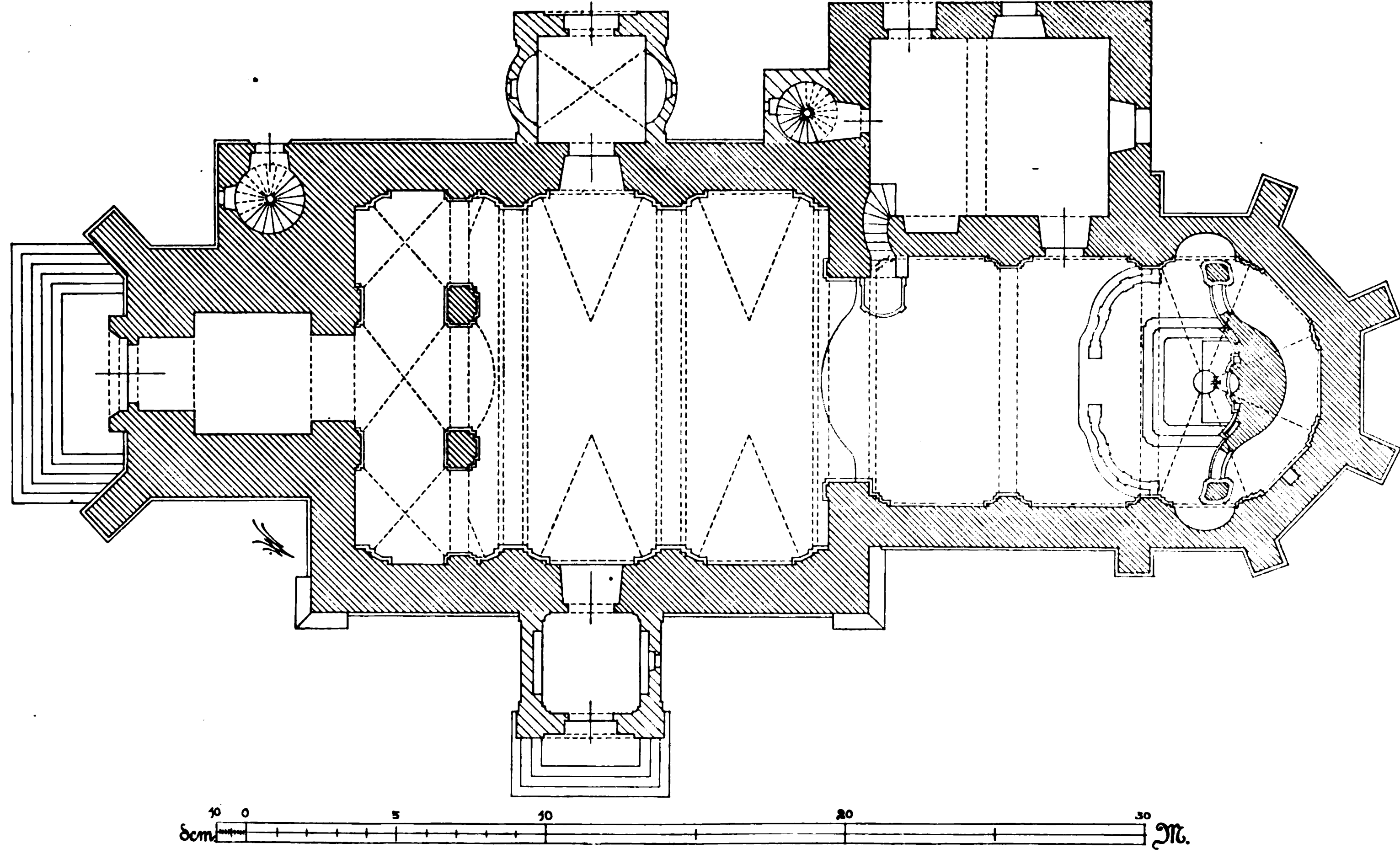
pešíkovský: noha s ostruhou ve štítu i klenotu. V rohových cípech lebky se skříženými hnáty, skřížená motyka a lopata a skřížené svíce.

2. V přízemí nedokončené věže do dlažby zasazený, 1·41 *m* dlouhý, 1·16 *m* široký. Uprostřed v obdélníkovém poli vedle sebe tři stojící postavy dítek v dlouhých řasnatých rubáších s velikými krejzlíky. Dvě postranní

Obr. 112. Svaté Pole. Náhrobní kámen.

postavičky mají ruce pod prsoma přeložené, držíce v nich kříž na prsou ležící. Postavička prostřední, ze všech nejmenší, má ruce sepjaté. Před postavičkou prostřední oválový věnec, v němž polovypuklý znak Malovcův. Před postavami po stranách stojícími obdélníkové tabulky s nápisy setřenými. Na okraji kamene nápis: Letha Panie 94. 98. 99.*) ziwot swůg dokonali Urozene Panny Markety Malowky Sestry dwie a Bratr gegi wlastný neymladssj P . . . . . z Cheynowa . . . . . . wy z Byssicz a tuto w Panu Krystu odpocziwagj. (Viz obr. 111.)

*) T. j. 1594, 1598, 1599.

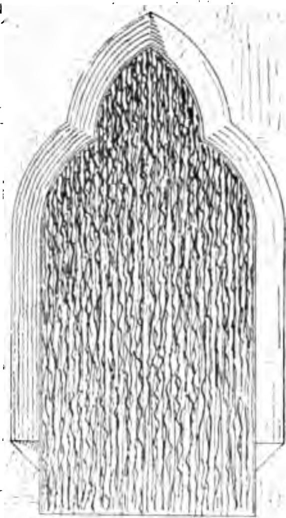

Obr. 113. Příbram. Děkanský kostel. Půdorys.

3. Rovněž v přízemí nedokončené věže do zdi zasazený, 1·72 *m* vys., 0·90 *m* šir. V hořejší polovici nápis: Letha Panie 601 **) w Strziedu po Smrtedlne Nedieli w zasluhach Krysta Pana Ziwot swug dokonala Urozena Panij Lidmila Malowczowa z Bysstirz a na Swatem Poly Manzielka Urozeneho a Stateczne° Rytirzie Pana Chibora Malowcze z Chennowa a Wintrberka a na Swatem Poly a tuto pochowana Oczekawage przisstj Syna Bozj° K saudu. V dolejší polovici v oválovém poli znak Byšických z Byšic; v cípech stylisované ornamenty. (Viz obr. 112.)

Zvony: 1. 0·58 *m* šir., 0·42 *m* vys. Nahoře minuskulový nápis: ⊕ da ⊕ pacem ⊕ domine ⊕ in ⊕ diebus ⊕ nostris ⊕ quia ⊕ non ⊕ est ⊕ ullus. Plášť úplně hladký.

2. 1·16 *m* prům., 0·80 *m* vys. Nahoře vlys obsahující jednotlivé mythologické postavy vedle sebe. Pod ním široký ornamentální pás. Na plášti nápis: KAREL BYSSYCZSKI Z BYSSYC A NA SWATYM POLI; pod tím znak Byšických, u něhož v levo sv. Ludmila, v pravo sv. Vojtěch. Vzadu: Pro Czest a chwalu pana Boha wieczneho Vrozeny pan Karel Byssyczky z Byssyc a na Swatem Poli e gakozto milownik nabozenstwj Krzestianskeho zwon tento po rozlawenj zase znowu nakladem swym a niekterych pobožnych lydi Slowutnemu Brykcymu Zwonarzi z Cymperku na nowem miestie Prazskem kostelu Swaty° Kozma a Damiana do Swaty° Pole przedielati a przelyti gest dal. Leta 1581 w Pondieli po Sm Filipu a Iakubu. Pod tím dva ellipsovité medaillonky, z nichž jeden nese podobiznu Brikcího s opisem: BRICCIVS AERIFVNDITOR A STANIMONTE, druhý pak jeho znak. Na vypuklé obrubě dolejší čtyři kruhové medaillony s allegorickými postavami čtyř stěžejných ctností. Nejdoleji nad krajem úzký ornamentální pás z ptáků.

Obr. 114. Příbram. Děkanský kostel. Výklenek sanktuářový.

Příbram.

Schaller VIII, 114 a násl.; Sommer XVI, 207 a násl.; Sedláček, »Hrady« VI, 122 a násl.; Ottovy »Čechy« IX, 276 a násl. Josef Hrabák »Průvodce po Příbrami a okolí« 1893.

DĚKANSKÝ CHRÁM SV. APOŠTOLA JAKUBA VĚTŠÍHO již r. 1298 připomínaný. Roku 1795 přestavěna loď v nynější podobu ná-

*) t. j. 1601.

kladem 7449 zl. Roku 1869 znovu opraven chrám i věž, při čemž věž obdržela nynější nevkusnou střechu. Z gotické stavby zachovalo se toliko zdivo, jež v půdorysu presbytáře jeví charakteristický polygonální tvar. Stavba jest orientována.

Obr. 115. Příbram. Děkanský kostel. Hlavní oltář.

Presbytář 16·4 *m* dlouhý, 11 *m* šir. (sílu zdiva 1·32 *m* v to čítaje) a asi 15 *m* vys. (zevně), zakončen jest třemi stranami osmiúhelníka a opřen v rozích 9 *m* vysokými opěrnými pilíři bez ústupků (viz půdorys na obr. 113.). Sdružené liseny nesou ve výši 6·5 *m* dosti bohatě členěnou římsu,

Z lisen jdou na příč hladké 60 *cm* široké pásy, dělíce přesbytář ve tři klenbová pole, z nichž dvě v obdélníkové části vyplněna jsou klenbou valenou, kdežto polygonální část zaklenuta jest z rohů křížově do středu; jest to patrně původní gotická klenba s osekanými žebry. Okna jsou široká obdélníková, nízkým segmentem přiklenutá.

V jihovýchodní zdi polygonálního zakončení jest starý výklenek sanktuářový 0·42 *m* šir. 0·96 *m* vys. a 0·45 *m* hluboký, zakončený polovičním hrotitým trojlistem. Hrany jeho jsou téměř až dolů ploše sříznuty; toliko dolejší část kolmých stran má do výše asi 8 *cm* hrany ostré (viz obr. 114).

Oltář hlavní z černého a červeného mramoru (viz obr 115). Zhotoven byl *Josefem Lauermannem* kolem r. 1750 pro chrám v Marianské Týnici (okr. Kralovický) za 5500 zl. Po zrušení chrámu Týnického zakoupen

Obr. 116. Příbram. Děkanský kostel. Železná mřížka barokní.

byl pro chrám příbramský. Jest to mohutná stavba zaujímající celou šíři presbytáře, takže bylo nutno ve zdech po stranách oltáře vylámati výklenky, aby bylo možno vcházeti za oltář. Šířka oltáře obnáší 8·1 *m*, výška ca 11 *m*. V půdorysu tvoří stavba oltářní lukovitě prohnutou linii (viz půdorys na obr. 113.) Nejníže po obou stranách stojí hranolové podstavce, s dřevěnými, dobře modelovanými sochami. Šikmé, na vnější hraně volutovou římsou ozdobené výbežky spojují postranní tyto hranoly se středem oltáře, v němž segmentovou římsou zakončený výklenek pro tabernákl. Nad středem oltáře zvedá se obdélníková vyzdívka, po stranách pilastry a nahoře prohnutou bohatě členěnou římsou ozdobená, v jejíž střední ploše zavěsen nový bezcenný obraz ve starém barokním rámu. Pod obrazem vytesán polovypuklý jakýsi podstavec. Nejvýše nástavec s volutovým římsovím po stranách a se segmentovitě prohnutou římsou nahoře; uprostřed jeho střední plochy ozářené Boží oko; na postranních volutách po jednom andílku, na římse v obláčcích hlavinky andílčí; nejvýše nad středem ozářená holubice. Hořejší část oltáře hojně posázena zlacenými festonky, ratolestmi a rosettami. Před oltářem mramorová mřížka.

V í t ě z n ý o b l o u k 6·82 *m* šir. jest segmentový. Ve vítězném oblouku jest podlaha kostela o stupeň zvýšena a vstup do presbytáře uzavřen pěknou železnou mřížkou barokní, z níž však mnohé ozdoby jsou již vylámány. Mimo jiné ozdoby zasazen jest do ní litý opatský znak Plasský. Mřížka tato pochází rovněž z kostela Týnického (viz obr. 116).

Obr. 117. Příbram. Děkanský kostel. Křtitelnice cínová (1511).

L o ď 18·6 *m* dlouhá, 15·65 *m* široká; vnitřní stěny její rozčleněny sdruženými lisenami nesoucími římsu. Příčné pásy z lisen vycházející dělí klenbu její ve tři pole. Klenba jest valená s lunetovými výseči po stranách. Na straně severní jsou dvě lunety a jedno okno; na straně jižní tři okna. Okna jsou vesměs obdélníková, nízkým segmentem zakončená.

V lunetách, na klenbách a nad vítězným obloukem malby *J. Umlaufa* z r. 1860.

V lodi u bočních stěn poblíž vítězného oblouku proti sobě dva v e l i k é b a r o k n í o l t á ř e dřevěné s obstojnými řezbami a sochami.

K ř t i t e l n i c e c í n o v á (viz obr. 117.) 0·72 *m* vysoká (víko v to nečítaje). Nohy její mají nahoře podobu poprsí vousatých starců rukama vousy si držících. Na kotlíku nahoře dvouřádkový nápis:

x anno x domini x milesimo s quingentesimo x undecimo x hoc x opus x preclarum x est factum per (2. ř :) manus x ioannis x cantariste x atque x campanifusoris x est x comparatum x feria x tercia. Při dolejším okraji pokračování nápisu: x post x matei x ewangeliste x ad honorem x sancte x trinitatis x et indiuidue. Na plášti reliefy: sv. Petra, sv. Pavla, sv. Jana

Obr. 118. Příbram. Děkanský kostel. Detail z křtitelnice.

Evang. a sv. Judy Tadeáše. U polovypukliny sv. Petra štítek pod korunkou s jakýmsi monogrammem a nad tím blanka s nápisem: · KNIEZ IAKVB Z HVMPO (viz vyobr. 118.). Po stranách lví hlavy s kruhy ve tlamách. Víko uprostřed pouze málo vypuklé vybíhá nahoře v silný stvol zakončený sploštělou koulí, na níž rovnoramenný kříž. Na víku ve dvou soustředných kruzích nápis latinskou majuskulí, v kruhu vnějším: SACERDOS · IACOBVS · DE HVMPOLEC · EXISTENS · PLEBANVS · TEMPORIBVS · ILLIS · ; na kruhu vnitřním: DISPOSUIT · BAPTISTERIUM · AD · LAUDEM · SUMMI · Pod vnitřním okruhem na vydutině vyryti dva kozlové proti sobě vztýčení; mezi nimi peň. (Viz obr. 119.)

Obr. 119. Příbram. Děkanský kostel. Víko křtitelnice.

Na kruchtě chová se první díl Příbramského graduálu, totiž kniha rorátní, 0·37 *m* šir., 0·51 *m* vys. Na deskách tlačené ozdoby; u podoby ap. Matěje vytlačen nápis »MATIAS« a letopočet 1563. Na rozích jednoduše prosekávané kování. Rukopis papírový. Titulní list s malovaným znakem města Příbrami a s nápisem: »DOMINVS VISITAVIT TVOS ORIENS EX ALTO« chová se nyní v městském museu. Na druhé stránce znak (ve štítu dívka v loďce veslující) a na následující straně znak řeznický. Iniciálka S; v ní Hospodin s mečem v ústech; po stranách andělé s pozouny. Před »officiem rorate k pondělku« iniciálka P (list valně otřený); na kraji rozviliny listové; dole vedle sebe v oválových medaillonech biskup a papež. Před »officiem rorate k auterku« iniciálka W (v ní modlící se Panna Maria); na obou okrajích rozviliny. Dole navštívení P. Marie. Před

»officiem rorate k strzedie« iniciálka P, v ní postava proroka; dole modlící se Samson s rounem; na okrajích rozviliny. Officium čtvrteční vytrženo. Před »officiem k pátku« iniciálka P; na krajích rozviliny listové. Před »officiem rorate k sobotě« iniciálka R; na okraji rozviliny; dole sv. Marek, vedle něho biskup; uprostřed v modrém medaillonku letopočet 1595. Celkem čítá tato kniha 230 listů.

Obr. 120. Příbram. Děkanský kostel. Znak na přední desce missálu.

V průčelí kostela hranolová **věž**, jejíž západní a východní strana při zemi měří 8·5 *m*, strana pak severní a jižní 7·6 *m*; síla severního a jižního zdiva jest 2 1 *m*, zdiva západního 2·25 *m* a východního 1·4 *m*. Přední nároží věže opřena pilíři asi 9 *m* vys. bez ústupků. Zdivo věže vypíná se do výšky asi 34 *m*. Zevnější nevkusná a neslohová její úprava jakož i střecha její pochází z roku 1869.

Ze starších zvonů žádný se nezachoval; toliko na jednom ze zvonů novějších odlit starý nápis. Jest to zvon 1·03 *m* šir., 0·72 *m* vys., r. 1897 od *Arnošta Diepolda* přelitý, na němž nahoře dvouřádkový nápis: x En x ego x Campana x nunquam x prononcio x vana x ignem x vel x festom x fonos x honestom x Qui x me x fecit x magister x bartholomeos x nomen x habet x in x Civitate x pragencis x veni x cancte x cpiritos x Anno x domini x milesimo ccccc xv.

Obr. 121. Příbram. Děkanský kostel. Znak na zadní desce missálu.

Na **děkanství** nový missál se starými stříbrnými ozdobami z prvé pol. XVIII. stol Na přední desce v oválovém věnci (11 *cm* nejmenší, 12·5 *cm* největší průměr) dvouhlavý orel, na jehož prsou srdcový štítek s polovypukle tepaným poprsím sv. Jakuba (při poslední opravě vyryt letopočet 1876). (Obr. 120.) Na zadní desce v podobném věnci český lev držící znak Příbramský. (Viz obr. 121.)

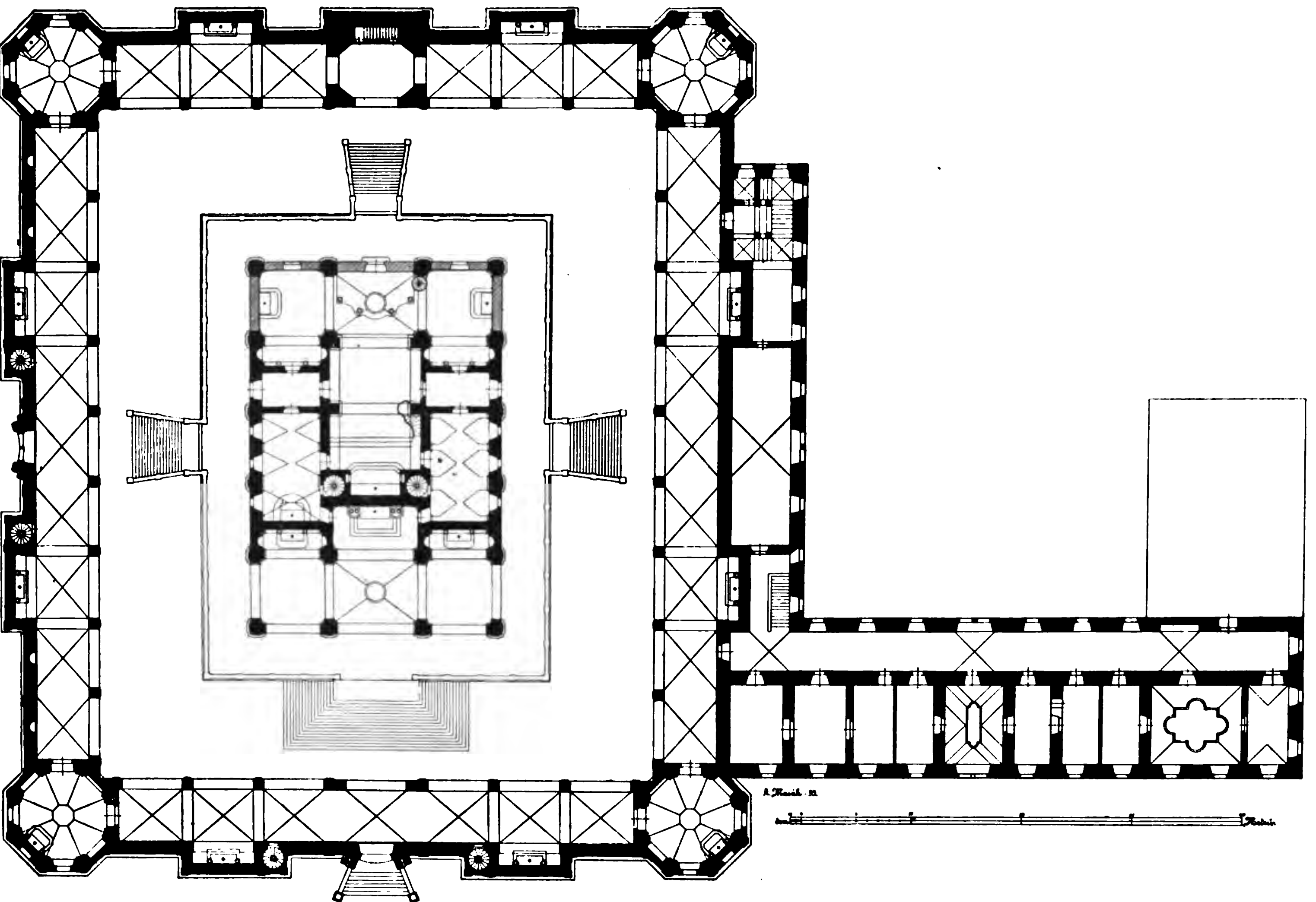
SVATÁ HORA. (Bohuslav Balbín: Diva Montis sancti, sive Origines & miracula magnae Dei hominumque Matris Mariae, quae in monte sancto Regni Bohemiae colitur. Pragae 1665; Ign. Popp: Historia Divae Virginis in Regni Bohemiae Monte sancto Vaticano diademate in Germania primum omnium coronatae. Pragae 1758; Fr. X. Jedina: Der Wallfahrtsort Heiligberg in Böhmen. Prag 1842; Jan Nep. Jentsch: Svatá Hora, poutní místo v Čechách. V Příbrami 1868; Klement Vlasák: Svatá Hora 1882; Rud. Kameníček: Svatá Hora nad Příbramí. V Praze 1892; Listiny archivu Svatohorského.) Viz celkový pohled na obr. 122., půdorys na obr. 123. a průřez podélný na obr. 124.

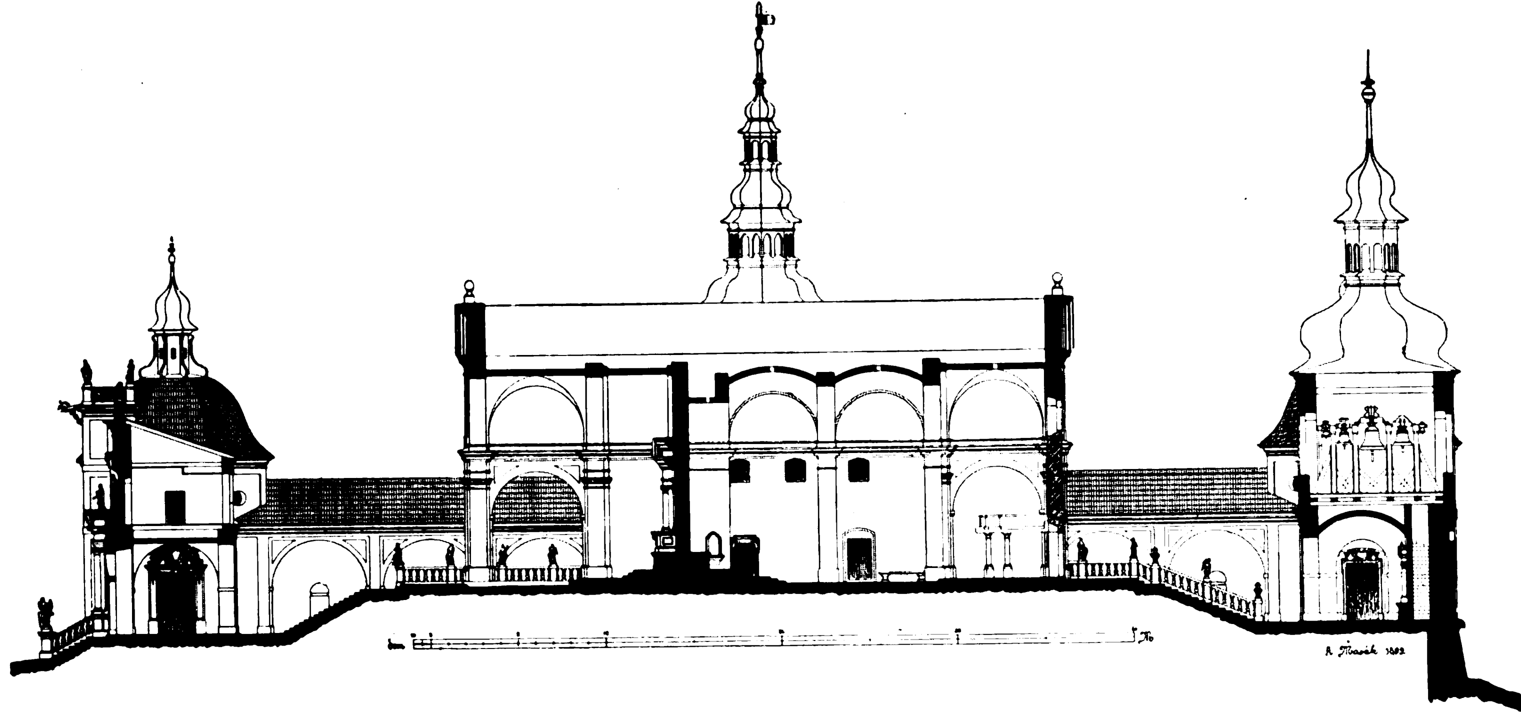
Obr. 122. Příbram. Sv. Hora. Celkový pohled.

Z původního gotického, asi ze XIV. století pocházejícího kostelíka zachovaly se pouze částečně boční zdi obdélníkové jeho lodi. Byla to stavba orientovaná. Po roce 1658 byla rozšiřována. Nejprve zbudovány na severu i na jihu obdélníkové přístavby; potom vystavěny na východní straně kostela a posléze (1675) i na západní straně tři otevřené kaple. Otevřené kaple západní byly později vyzděním arkád uzavřeny; zeď pak, dělivší prostřední z nich od střední prostory chrámové, byla odstraněna. Kolem r. 1659 vystavěny byly ambity a v jejích rozích pak v letech 1660—1661 kaple Posléze r. 1662 započato bylo se stavbou jesuitské residence, na severovýchodu k ambitům přiléhající. R. 1772 pomýšleno na rozšíření kostela; *Antonín Schmied* zdělal za tím účelem čtyři návrhy, ale k provedení přestavby nedošlo.

Střední stavba chrámová (viz obr. 125.) jest celkem 34·60 *m* dlouhá a 23·75 *m* široká. Vnitřní vlastní chrám, zaujímající prostoru kostela původního, jest 8·25 *m* široký, 14·25 *m* dlouhý, obdélníkový. U stěny východní súžen jest zděnými hranoly, obsahujícími šneková schodiště, na šířku 4·5 *m*.

Obr. 123 Příbram. Sv. Hora. Půdorys.

Obr. 124. Příbram. Sv. Hora. Podélný řez.

V zúžené této části, překlenuté valeným obloukem, stojí **stříbrný oltář** (viz obr. 129.). V letech 1745—1746 zhotovil Staroměstský stříbrník *Josef Seitz*, uživ k tomu starších již součástí z konce XVII. stol. pocházejících (antipendia a podsvícní), tento oltář, kterýž však zaujímal pouze asi polovici oltáře nynějšího. Roku 1755 zhotovil Staroměstský zlatník *Kašpar Gschwandtner* rámce na oltářní kanonové tabulky. Roku 1758 zhotovil *Antonín Quittainer* nákres na zvýšení oltáře; zajímavý tento návrh

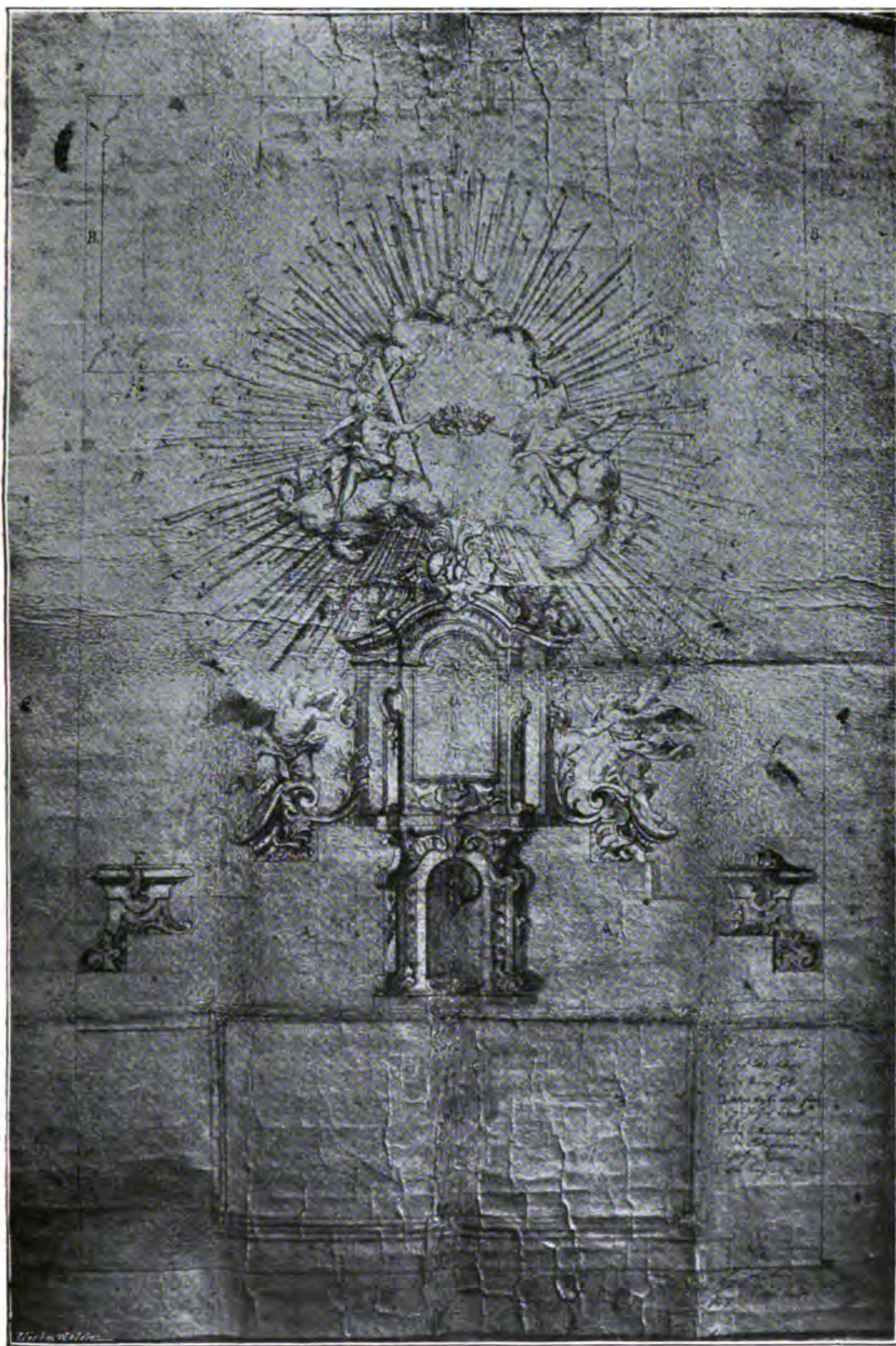
Obr. 125. Příbram. Sv. Hora. Střední stavba chrámová.

zachoval se v archivu klášterním (viz reprodukci jeho na obr. 144.). Dle tohoto nákresu provedl pak *Kašpar Gschwandtner* v letech 1758—1759 úpravu oltáře za 4067 zl. Roku 1772 konečně byl oltář ještě o značnou část zvýšen: mezi schránku na sošku Marianskou a mezi skupinu nejsv. Trojice, jež dle návrhu Quittainerova bezprostředně spolu souvisely, vsunuta byla architektonická stříbrná nástavba; práci tuto provedl malostranský zlatník *Jakub Thym* za 973 zl.

Hořejší část oltářní (nad mensou) jest celkem 6·68 *m* vysoká; mensa sama 0·98 *m* vysoká. Před mensou uprostřed stříbrné, částečně zlacené **antipendium** z r. 1686 se znakem Šternberským uprostřed, ozdobené listovými barokními rozvilinami s hojnými květy na červené aksamitové půdě. Obě postranní části antipendia jsou moderní. Na mense stojí upro-

Obr. 126. Příbram. Sv. Hora. Stříbrný oltář.

Obr. 1-7. Příbram. Sv. Hora. Quittainerův návrh na úpravu stříbrného oltáře.

střed tabernakl vkusných barokních forem. Na tabernaklu značka RI S a staroměstský znak. Po obou stranách tabernaklu schodovité podsvícní ze stříbra, darované r. 1686; na přední straně obhroublé rozviliny listové s velikými květy; nejvýše znak Polyxeny hrab. z Martiniců roz. Dietrichsteinovy. Práce Malostranského zlatníka *Jana Koglera*. Na podsvícní značka ICK a značka s nezřetelným (nepochybně malostranským) znakem. Nad tabernaklem barokní zasklená stříbrná skřínka, zakončená prohnutou římsou. Po stranách této skřínky na volutových římsách klečící andělé. Pozadí této části tvoří stříbrná, lisenami rozčleněná stěna, do níž vsazeny obdélníkové barokní reliefy: »Ecce homo« a »Bolestná P. Marie«. Nad touto částí zvedá se ono prodloužení Thymovo na způsob čtyřdílné bohaté rokokové skříně

Obr. 128. Příbram. Sv. Hora. Stříbrný podstavec pod relikviář.

četnými pilastry, prohnutými římsami, kartušemi a andílčími hlavinkami ozdobené. Nejvýše nad tím jest ve svatozáři znázorněna Nejsv. Trojice držící korunu nad středem oltáře. Po obou stranách dolejší části stojí na mense po jednom stříbrném podstavci nesoucím veliký relikviář. Podstavce ty ozdobeny uprostřed dvojznakem pod hraběcí korunou; na ostatní ploše akanthovými lístky a velikými rozvilinami. Práce zlatníka *J. Koglera*. Značky: Malostranský znak a IC K. Na dolejší obdélníkové ploše nápis: Maria Iosepha Comitissa Slavatina de Klum & Koschumberg. Ex Voto Anno Reparatae Salutis MDCXC. (Viz obr. 128.)

Na oltáři ve skřínce nad tabernaklem gotická soška 49 *cm* vys., z hruškového dřeva dosti neuměle řezaná (viz obr. 129.). Madonna řasnatým rouchem oděná drží na levé ruce na shrnutém k této straně plášti neoděného Ježíška, jejž přidržuje na prsíčkách pravou rukou, kteréž dítko oběma ručkama se chápe. Tváře buclaté, s vysokými čely, s úsměvným výrazem. Soška hrubě polychromována: svrchní roucho P. Marie tmavě modré,

spodní červené, okraj hnědožlutý, obuv světle hnědá; barva. pleti silně nahnědlá. Na hlavách Madonny i Jezulátka zlaté, drahokamy a perlemi posázené. velice vkusně pracované korunky. V zadu na obou kartuše s papežskými odznaky; pod ní nápisová páska s vyrytým nápisem: ANNO 1732 22 IUN. (Viz obr. 113.)

Před oltářem visí dvě stříbrné lampy:

1. Prosekávaná práce; uprostřed jemného rozvilinového listoví tři kartuše s tepanými reliefy Madonny s Ježíškem, sv. Josefa a sv. Jana N. Na závěsných uchách lité andílčí hlavy. Značky: $\frac{\text{IA}}{\text{DS}}$ a malostranský znak s letopočtem 1702. (Viz obr. 131.)

2. Rovněž prosekávané práce, jako předešlá, ale listoví hrubší; mezi ním tři malé oválové štítky: na prvním vyryt znak a opis: KATHARINA MAGDALEN TEYRZOIUSKŸN, GEBOHRNE VŌ BERNEBERG FR ZU KRTCHIZ V. KOSCHLON;

na druhém:
ADALBERTUS IGNATIUS TEŸRZOIVSKŸ FREYHERR VOV EINSIDEL HR. ZU KRSCHIZ UND KOSCHLON;

na třetím:
A^{0} MDCLXXIII DEN 23. MARTII.

Loď rozdělena jest jednoduchými hranolovými pilíři, jež římsu kolem stěn se táhnoucí nesou, ve dvě pole překlenutá valenou lunetovou klenbou, jež zvedá se do výše 12 *m.*

Na prostředním pilíři stěny jižní zavěšen veliký pěkně řezaný barokní krucifix v životní

Obr. 129. Příbram. Sv. Hora. Soška Madony.

velikosti (konec XVII. stol.); pod ním zasazena do zdi deska náhrobní z tmavorudého mramoru tesaná (60 *cm* šir.), nahoře znakem ozdobená a kolkolem upravená na způsob draperií, z pod nichž dole vyzírá lebka uprostřed mosazná deska s vyrytým nápisem:

Obr. 130. Příbram. Sv. Hora. Zlaté korunky.

ILLVSTRISSIMA DD. MARIA MAXIMILIANA ZARVBIANA NATA DE LISSAV & EXIMIA S. MONTIS BENEFACTRIX ET AMATRIX PIE OBIIT ŽUMBERGAE 19 AUGti A 1694 ET A 24. EIUSDEM HIC REQUIESCIT. (Viz obr. 132.)

Do jižní stěny zasazena **pamětní deska** (0·80 *m* šir., 1·39 *m* vys.) z tmavorudého, bíle žilkovaného mramoru tesaná. Na okraji listové rozviliny; v hořejší části v kruhovém rámci znak Mitrovských; v cípech kol-

kolem skřížené hnáty; v části dolejší nápis: ILLUSTRISSIMUS ac EXCELLEN: D: WENCESLAUS IGNAT: S: R: I: COMES WRATISLAW de MITROWITZ DNUS IN PORZICZ et MITROWICZ etc. S C RQ· M· INTIMUS CONSIL: CUBICUL: et R: CAMARAE BOHEM: ASSESSOR

Obr. 131. Příbram. Sv. Hora. Stříbrná lampa.

PARENTI SUO OPTI: ADAMO LEOPOL: COM: WRATISLAW DNO: IN ZDUCHOWICZ et KORKIN et R° CAPIT: PODBRCENIS QVI ANNO 1662 IN DNO OBIJT et EVAE MAR: BAR etc WRABIQVAE IN OPID: KAMIEK TUMULATA EST SUAEQ3 FUTURAE REQVIEI HOC MONUMENTUM F: F: AO 1712. Do dolejší obruby vtesáno: AETATIS SVAE LXXXX. (Viz obr. 133.)

K severní straně lodi chrámové přistavěna obdélníková (5·8 *m* dlouhá, 2·95 *m* široká) předsíň a veliká, rovněž obdélníková síň, 9·8 *m* dlouhá, 5·2 *m* široká a asi 3·85 *m* vysoká, valenou klenbou s lunetovými kápěmi nad okny překlenutá. Bývala to původně kaple sv. Františka Xav. a slouží nyní za sakristii. Klenba jest štukovými ornamenty (věncovými rámci drženými andílky, kartušemi atd.) i malbami hojně ozdobena. Malby provedl r. 1867 *Kristian Ditmar.* Kaplí tou nedaleko vchodu táhne se napříč celou prostorou krásně kutá mříž železná (viz obr. 134.). Dolejší část železnými kolmými rámci rozdělena v sedm obdélníkových polí, z nichž každé vodorovným pruhem rozděleno zase ve dvě pole menší. Prostřední, nejširší část zaujímají mřížové dvéře z ladně zprohýbaných prutů, místy v masky lidské i zvířecí roztepaných, utvořené. Ze šesti postranních polí mají vždy dvě a dvě s každé strany vzor stejný, takže jsou tu tři různé, velmi vkusné vzory. Nahoře táhnou se vkusné mřížové rozviliny tak, že od vysokého středu k oběma koncům se víc a více snižují. Střed ozdoben po stranách vkusnými kyticemi a nejvýše monogramem IHS ve věnci. Po stranách střední části vkomponovány dva na plechu malované znaky: Vratislavský s písmeny CWZM a Valdštýnský s písmeny AMWRW. Nejníže nad středními mřížovými dveřmi umístěn z plechu vyřezaný letopočet 1685 v ladném orámování. (Viz obr. 135.)

Obr. 132. Příbram. Sv. Hora. Krucifix a mramorová pamětní deska.

Ze sakristie přichází se šnekovým schodištěm do nízké klenuté síně. Tu chová se hojně mešních rouch i pláštíků na marianskou sošku, pocházejících většinou z konce XVII. a z různých dob XVIII. stol.

Z plášťíků na sošku marianskou zasluhují zmínky:

1. Pláštík z červeného, zlatem protkaného hedvábí, pošitý zlatými cetkami; uprostřed dolejšího okraje vyšit znak rakouský obklopený páskou s nápisem: 17 M. THERESIA ROM. REG 76; pod tím jiná páska, na níž čtou se slova: ERZ. HERZ. MARIA ANNA. (Viz obr. 137.)

Obr. 133. Příbram. Sv. Hora. Náhrobní kámen.

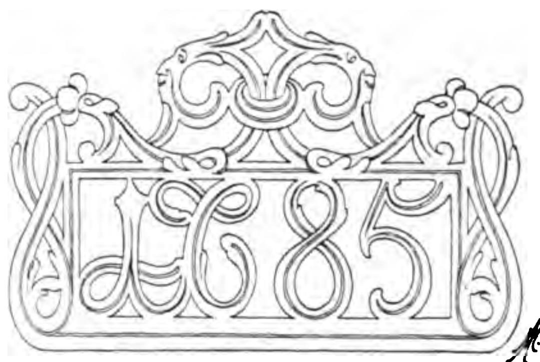
2. Pláštík z bílé hedvábné látky, obroubený širokým, zlatem vyšitým pásem. (Viz obr. 138.)

Na straně jižní přistavěn symmetricky podobně rozdělený přístavek, jako na straně severní. Obdélníková kaple na této straně zasvěcena jest sv. Františku Xav.

Nad ní jest rovněž nízké patro, jako nad kaplí severní; jest to oratoř do kostela otevřená okny nízkými segmenty překlenutými.

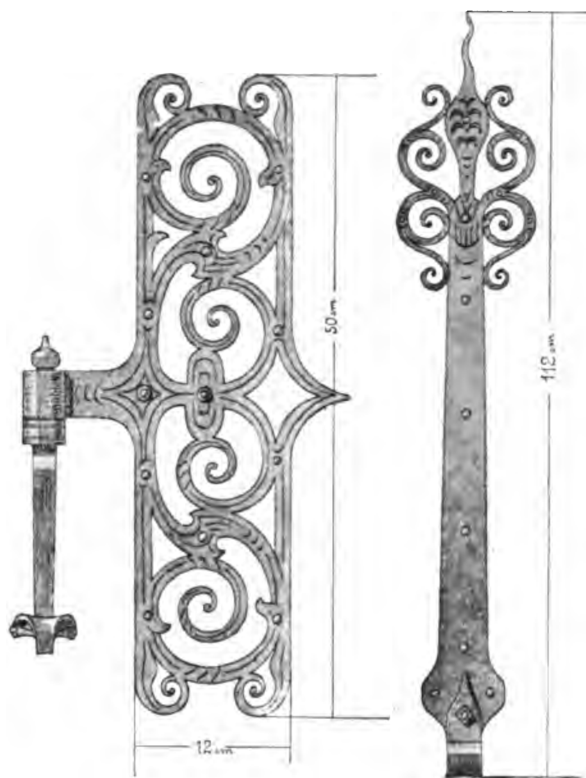
A. Masák 1899.

Obr. 134. Příbram. Sv. Hora. Železná mříže.

Obr. 135. Příbram. Sv. Hora. Letopočet na mříži.

Na dveřích kostelních spatřují se pěkně kuté závěsy z konce XVII. stol. (Viz obr. 136.)

Obr. 136. Příbram. Sv. Hora. Kostel P. Marie. Železné závěsy dveří.

Ke straně východní přiléhá otevřená arkádovitá klenutá přístavba. V průčelí jsou tři arkády polokruhové, z nichž střední nejvyšší (t. zv. kaple Martinická) zakončená nahoře trojhranným štítem, od něhož jdou prohnuté vyzdívky nad arkády boční. Štít ozdoben štukovou polovypuklinou, před-

Obr. 137. Příbram. Sv. Hora. Část vyšívaného pláštíku z r. 1776.

Obr. 138. Příbram. Sv. Hora. Vyšívaný pláštík č. 2.

stavující anděly držící korunu nad kartušemi s monogramy Kristovým a Marianským; vyzdívky postranní vyplněny štukovými rozvilinami. Klenby ozdobeny krásným stuccem i dobrými malbami na omítce (viz obr. 139.)

Obr. 139. Příbram. Sv. Hora. Výzdoba stropu v kapli Martinické.

z r. 1667; stucco zhotovil *Santino Cergheti;* malby provedl *Krištof Christ* z Prahy.

Podobná, ač o něco menší, původně otevřená přístavba (t. zv. kaple Kolovratská) připojena, jak již řečeno, k vnitřnímu chrámu. Vystavěl ji

r. 1675 stavitel *Ursini.* Strop její jest rovněž vyzdoben bohatým stuccem i malbami. Stucco provedl roku 1677 *Santino Cergheti.* malby téhož roku *Karel Komínek* z Prahy.

V této přístavbě stojí u pilíře pěkná ze dřeva řezaná gotická socha sv. Alžběty (1·24 *m* vysoká), z bývalého Příbramského kostela sv. Jana Křt. pocházející, r. 1891 obnovená. Z druhé polovice XV. století. (Viz obr. 140.)

Obr. 140. Příbram. Sv. Hora. Gotická socha sv. Alžběty.

Nad střední lodí zvedá se báň s dvojitou lucernou.

Celá stavba spočívá na 2·5 *m* vysoké terasse z kvádrů zbudované, na kterouž ze všech čtyř stran vedou kamenné schody, a kteráž kolkolem obklopena jest ballustradou, hojnými sochami ozdobenou (viz obr. 125.). Ballustradu a schody tesal r. 1699 kameník *P. Grosvatr*; sochy v letech 1699—1701 příbramský sochař *Matěj Hueber.*

Kolkolem střední stavby Svatohorské, jež i s terassou zaujímá obdélník 31·8 *m* široký, 42·7 *m* dlouhý, táhnou se ambity dovnitř otevřené, tvoříce obdélník 79·4 *m* dlouhý a 68·7 *m* široký. Ambity tyto vystavěny byly roku 1659 dle návrhu P. *Benjamina Šlagera* a stavitele *Karla Luraga.* Polokruhové arkády spočívají na jednoduchých pilířích hranolových. Klenba jest křížová; ambity severní a jižní skládají se z devíti, ambity západní a východní ze sedmi klenbových polí, z nichž pole třetí, resp. druhé z každého kraje odděleno jest od ostatních klenbovými širokými pásy a ozdobeno stuccovými ornamenty. U těchto klenbových polí povystupuje vnější zeď kostela ven, tvoříc obdélníkový výklenek 2 *m* hluboký a 5·5 *m* široký, v němž stojí oltář. Malby, jimiž ozdobeny stěny i klenby, jsou umělecky bezvýznamné; dobré jsou některe částky výzdoby stuccové, kterouž zhotovili *Santino Cergheti* a *Ant. Cordati.*

V rozích ambitů stojí **kaple** osmiúhelníkového půdorysu, zevně prostými lisenami ozdobené a pokryté báňovitou střechou, kteráž nese lucernovou vížku v rozích volutovými podpěrami opatřenou.

V rohu jihovýchodním kaple **Pražská** (vystavěna r. 1661), ozdobená pěkným stuccem na stěnách (viz obr. 141.) i na stropě (viz obr. 142.). Stucco zhotovil *Santino Cergheti*. V nárožích kaple postaveny jsou v tupém

Obr. 141. Příbram. Sv. Hora. Výzdoba stěn Pražské kaple.

úhlu se lomící pilastry s pěknými volutovými hlavicemi. Elipsovitá okna obklopena jsou věncovím andílky drženým; pod okny umístěny veliké kruhové kartuše rovněž věncovím obklopené. Architektura oltáře jest zděná: po stranách hadovitě točené sloupy s kompositními hlavicemi; nad tím rovné kladí se šikmými římsovými úseky při obou koncích; uprostřed mezi těmito úseky malý výklenek se soškou P. Marie Svatohorské; na úsecích spočívají postavy andělské. Klenutý strop ozdoben jest osmi freskovými obrazy sv. patronů českých v bohatých rámcích. Mezi těmito rámci štukové postavy světic na karyatydových pilastrech. K dolejší části obrazových rámců připojují se vkusné kartuše držené andílky. Nejvýše, nad

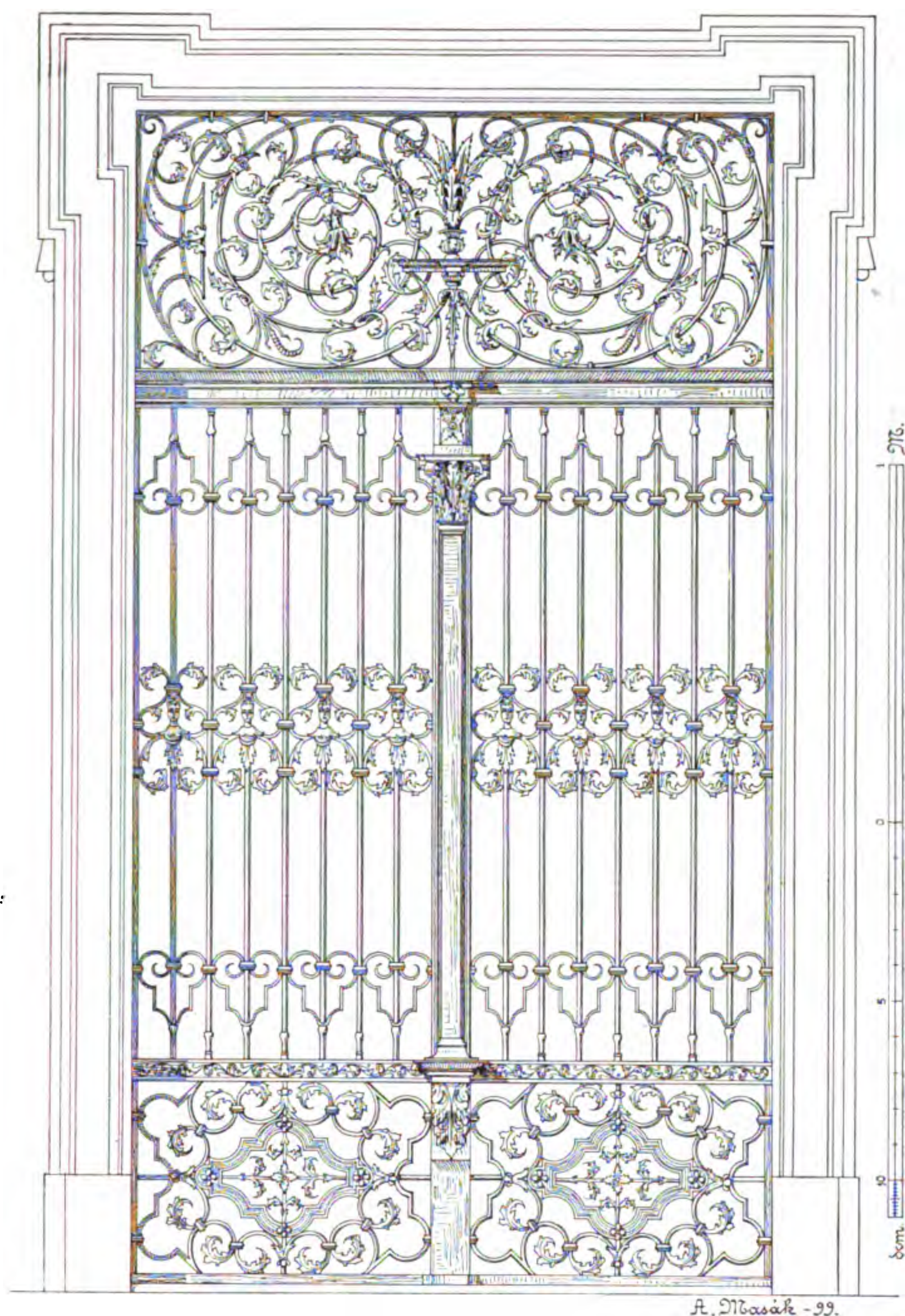
obrazy, pod osmiúhelníkovou římsou lucerny andílkové držící květinové guirlandy.

V rohu severovýchodním kaple Mníšecká, nejprostší ze všech. Ba-

Obr. 142 Příbram. Sv. Hora. Klenba Pražské kaple.

rokní dobrý oltář s novým obrazem. Strop ozdoben stuccem a obrazy ze života sv. Jana Křt. Velmi vkusné jsou mřížové dvéře kapli uzavírající; zhotovil je r. 1704 *Pavel Grafncter*. (Viz obr. 143.) Střední lišta těchto

Obr. 143. Příbram. Sv. Hora. Mřížové dvéře u kaple Mníšecké.

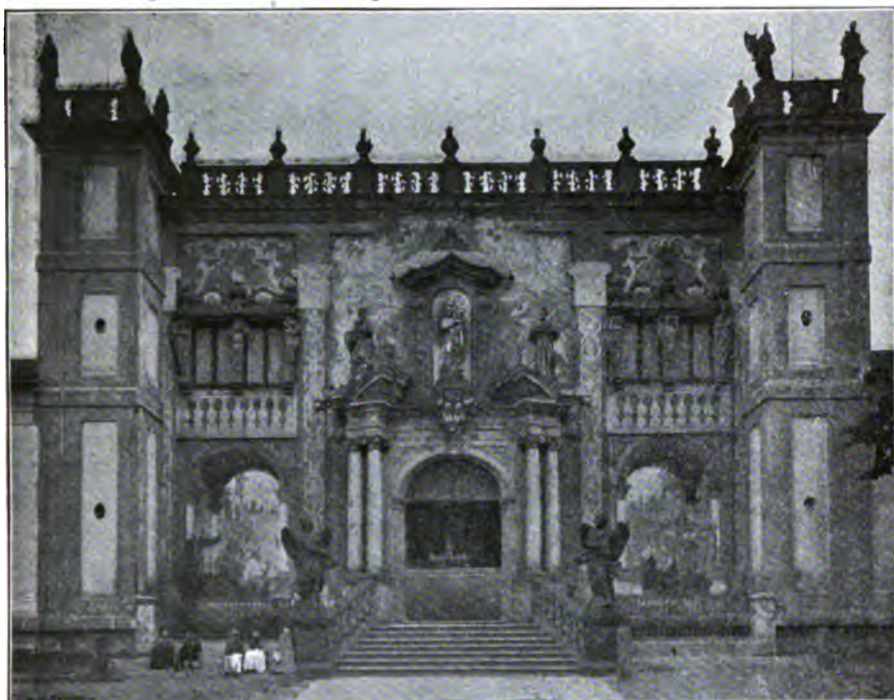
dveří má tvar plochého pilastru s bohatou listovou hlavicí a s akanthovou konsolou pod patkou. Dolejší část křídel vyplněna vkusným ornamentem do obdélníku komponovaným; část hořejší rozčleněna kolmými oblými

Obr. 144. Příbram. Sv. Hora. Strop kaple Plzeňské.

pruty, jež uprostřed bohatšími, nahoře a dole pak prostšími ornamentálními články vespolek jsou spojeny. Světlík vyplněn jest ladnými spirálovými pruty roztepanými tu a tam v lístky, uprostřed pak v květ, z něhož vyniká malé poprsí, držící oběma rukama kolem vinoucího se prutu.

V rohu severozápadním kaple Plzeňská s velice pěkným stropem, jehož stucco zhotovil r. 1665 *Bartoloměj Cometa* a malby *Jan Baptista Colomba* (viz obr. 144.). Stěny stuccových ozdob nemají. Dvoje mřížové dvéře zhotovil r. 1713 *Jan Jiří Knobloch* z Prahy. Na klenbě jest šestero maleb v lichoběžníkových rámcích. Jedna z nich představuje apoštoly u hrobu Panny Marie, ostatní pak hudoucí a pějící anděly. Na vrcholu každého obrazového rámce stojí andílek držící v levé ruce konec tkanice

Obr. 145. Příbram. Sv. Hora. Portál Pražský.

dlouhého ovocného festonu, jenž mezi obrazy rovně dolů splývá. Dolejší strany rámců podepírá na každé straně andílek. V rozích stěn kaple pilastry s jonskými, ovocnými festony ozdobenými hlavicemi.

V rohu jihozápadním kaple Březnická, jejíž strop rovněž stuccem a malbami jest ozdoben.

Střed východní strany ambitů zaujímá tak zv. Pražský portál 22 *m* široký. (Viz obr. 145.) Vlastní vchod uprostřed obstoupen dvěma jonskými sloupy s každé strany a jest nahoře zakončen římsovím, na němž uprostřed ve výklenku stojí socha Madonny Svatohorské, po stranách pak sochy sv. Ignáce a sv. Františka Xav. Ke vchodu vede schodiště s ballustrádovým zábradlím, na jehož krajních hranolech stojí veliké sochy andělův. Po stranách hořejší části portálu jest ve zdech brány po každé straně jedno dvojité okno s pěknými karyatydami. Celá stavba ohraničena jest po stranách

úzkými hranolovými věžmi bez střechy a zakončena jest nahoře ballustrádou ozdobenou bustami; na ballustrádách věží stojí v rozích postavy proroků. Na portálu pracovalo v letech 1702—1705 několik sochařův a kameníků. Architektonickou část v kameni provedl novoměstský kameník *Jan Oldřich Manes* (Manner?); ballustrádu provedl *Matěj Hueber;* sedm poprsí na ballustrádě *Jan Brokov;* sochu P. Marie, sv. Ignáce, sv. Frant. Xav. a dva anděly malostranský sochař *Jan Ulrich Maier.* Po stranách vchodu ozdobeny stěny perspektivními malbami architektonickými s figurální stafáží pod dvojitými okny namalovány ballustrády, nad nimi pak nápisové pásky.

Obr. 146. Příbram. Sv. Hora. Portál březnický.

Veškery tyto malby jsou umělecky bezcenné a velice zašlé. Na římse portálu vytesán nápis: SOLEMNI RITV CORONATÆ ANNO MDCCXXXII DIE XXII IVNII.

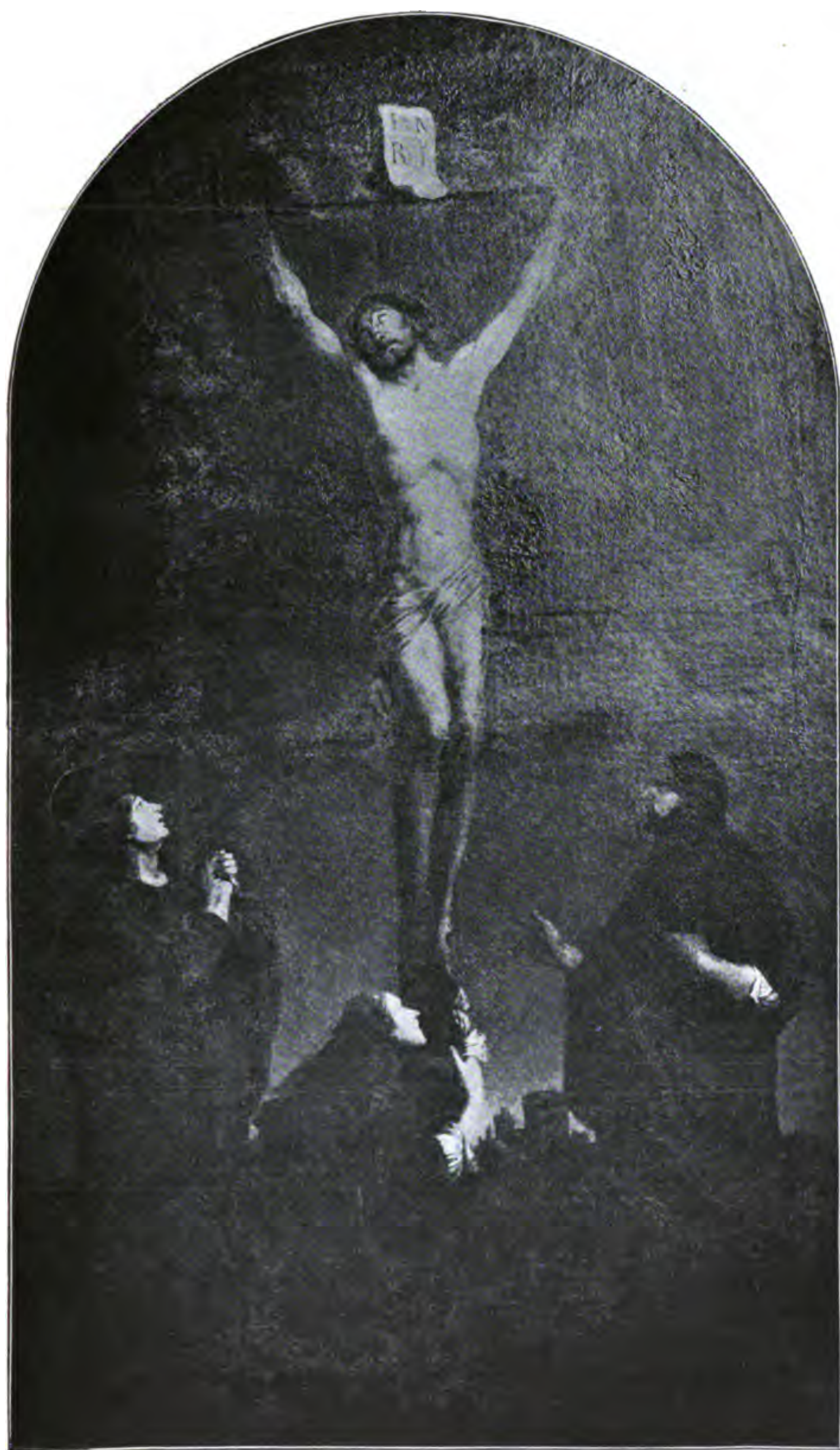
Na straně jižní portál t. zv. Březnický (viz obr. 146), mnohem prostší a menší nežli předešlý: po stranách rustikované pilastry s jonskými hlavicemi, nad tím v segmentovém římsovém štítu kartuše s monogramem marianským, nejvýše pak výklenek zakončený volutovými římsami a korunou, uprostřed něhož socha Madonny Svatohorské, po stranách pak sochy sv. Joachyma a sv. Anny. Po stranách táhne se zdivo rozčleněné lisenami a ozdobené nahoře lisenami; z každé strany pak stojí nízká hranolová vížka bání s lucernou krytá. Kamenickou práci provedl r. 1707 Novoměstský kamenník *Oldřich Manes*; sochy zhotovil sochař *Ondřej Filip*

Obr. 147. Příbram. Sv. Hora. Monstrance Gschwandtnerova.

Obr. 148. Příbram. Sv. Hora. Obraz Zvěstování P. Marie.

Obr. 149. Příbram. Sv. Hora. »Ukřižovaný.«

Obr. 150. Příbram. Sv. Hora. Zlaté roucho na sochu Marianskou.

Quiteiner z Prahy za 159 zl.; tesař *Matěj Káš* postavil báně na postranní vížky a klempíř *Šimon Kotman* pokryl je plechem.

Uprostřed západních ambitů nad středním jejich klenbovým polem stojí nízká zvonice báňovitou střechou krytá; zavěšeny v ní čtyři zvony, z nichž toliko dva pocházejí z doby starší, totiž:

1. 48 *cm* v prům., 41 *cm* vys. Nahoře nápis: ✠ IAN WACLAW CZASTOLAR Z DLAVHE WSI A NA WISOKIM LETA MDCLII PRO

SWATAV HORU. Pod nápisem i nad ním táhne se řada akanthových listů. Na plášti Madona s dítkem stojící na půlměsíci.

2. 71 *cm* v prům., 59 *cm* vys. Nejvýše ornamentální renaissanční pás, pod ním kolkolem nápis: QVIS ASCENDET IN MOŇTEM DOMINI? AVT QVIS STABIT IN LOCO SANCTO EJVS? INNOCENS MANIBVS ET MVNDO CORDE. Na plášti malé reliefky sv. Josefa, sv. Barbory, sv. Jana Evang.

Obr. 151. Příbram. Sv. Hora. Detail ze zlatého roucha Marianského.

a P. Marie. Pod reliefkem P. Marie nápis: SEMPER IMMACVLATÆ VIRGINI ET INTEMERATÆ MATRI HANC CAMPANAM CVRARVNT DEO MAGNÆQ MATRI ÆTERNVM DEVOTI LE. ET C. W. DE LAZAN MDCLXI. Pod reliefkem sv. Jana Evang. nápis: MELCHIOR MATHÆVS MICHELINENSIS CIVIS PILSNÆ FVDIT 1661. Uprostřed tohoto nápisu značka: zvon, pod ním skřížená děla.

Uprostřed ambitů severních věžka hodinová, kterouž r. 1682 vystavěl tesař *Duchoslav.*

K severovýchodnímu rohu ambitů přiléhá křídlo staré jesuitské residence, vystavěné r. 1662—1664. Jest to jednoduchá jednopatrová stavba. V prvém poschodí klenutý refektář s malbami na způsob stucca

Obr. 152. Příbram. Sv. Hora. Pouzdro na roucho Marianské.

na stropě. Malby ty opravami pokaženy. Na řezaném svršku barokní skříně v zeď vsazené letopočet 1687. Na stěnách zavěšeny podobizny (na př. Leopolda I. a Ferdinanda III.) i jiné obrazy na plátně; vesměs slabé práce.

V oratoři visí na zadní stěně veliký obraz na plátně »Zvěstování P. Marie« z druhé pol. XVII. stol. (viz obr. 148.).

Nade dveřmi oratoře na chodbě visí výborně na plátně malovaný obraz »Ukřižování« z prvé pol. XVII. stol. (viz obr. 149.).

V oratoři malý stříbrný, neozdobný kalich mešní s vyrytým Kolovratským znakem a letopočtem 1638; značka D H.

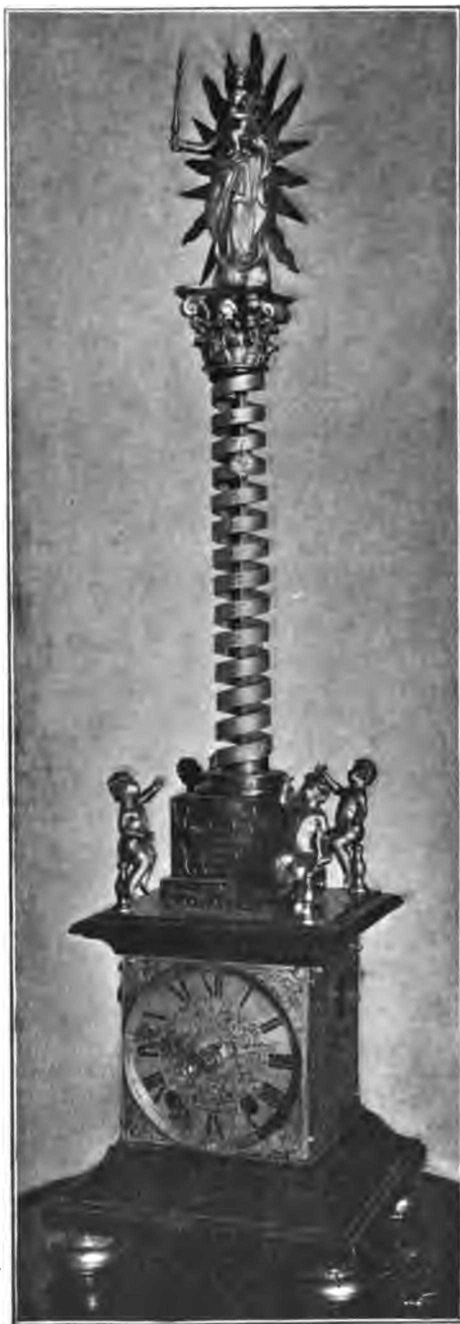
V pokladnici residenční chovají se tyto předměty:

1. Monstrance stříbrná, pozlacená, 0·65 *m* vys., drahokamy, smaltovanými lístky a kvítky vyzdobená; ušlechtilé rokokové formy. Na noze Staroměstská značka a značka s písmeny C G t. j. Caspar Gschwandtner. Druhá pol. XVIII. stol. (viz obr. 147.).

2. Kovové roucho (»pancíř«) na sošku Marianskou, z ryzího zlata zhotovené, 43 *cm* vys.; tepanými ornamenty rostlinnými ozdobené a drahokamy, perlami a krásnými emailovými šperky ozdobené (viz obr. 150.). Prvá pol. XVIII. stol. V hořejší části roucha připevněno zlaté srdce se smaragdem a s vyrytým nápisem: ELEON. S . R . I . PRINC. VIDVA DE SCHWARTZENBERG 1731 (viz obr. 151.).

Zajímavé jest také pouzdro na toto kovové roucho; jest dřevěné a potažené koží, do níž razítky vytlačeny zlacené ornamenty (viz obr. 152.).

Mimo to chovají se v residenci pěkné Augšpurské hodiny z druhé pol. XVII. stol. Dole v hranolovém podstavci vkusně rytý ciferník; na podstavci sošky dětské; uprostřed pak sloupek spiralový zakončený korintskou hlavicí, na níž stojí soška Madonny (viz obr. 153.).

Obr. 153. Příbram. Sv. Hora. Hodiny z druhé pol. XVII. stol.

Na prostranství před Pražským portálem stojí sloup se sochou P. Marie Svatohorské, nevalné umělecké ceny; na podstavci nápis: SVB TVVM PRAESIDIVM CONFVGIMVS 1661.

Opodál na východ stojí sousoší »Kalvarie« ze žuly tesané. Postavy v životní velikosti. Kříž i socha sv. Maří Magdaleny zhotoveny z jediného kusu. Dosti dobrá práce Příbramského sochaře *Matěje Huebera* z r. 1692 (viz obr. 154.).

Obr. 154. Příbram. Sv. Hora Kalvarie (sousoší M. Huebra z r. 1692).

RADNICE MĚSTSKÁ jest stavení moderní. Ze starobylých památek zde chovaných zasluhují zmínky:

1. Stříbrná pečetidla městská s městským znakem (kostel s dvěma velkými a jednou malou věžkou); menší z nich, 32 *cm* v prům. měřící, má opis: PECZET MENSSI MIESTA PRZIBRAMIE (viz obr. 128.);

větší, 44 *cm* v prům. měřící, má opis: PECZET ✕ MIESTA ✕ PRZIBRAMI. Vzadu vyryt letopočet 1541. Na polokruhovém držadle vyryt prostý ornament listový. (Viz obr. 155.)

2. Dva díly graduálu (jeden jest, jak již řečeno, na kruchtě kostelní): *a)* 36 *cm* šir., 52 *cm* vys. Dřevěné desky potaženy bílou koží, do níž vtlačeny ornamenty. V rozích a ve středu hrubé mosazné kování. Na deskách vytlačen nápis: IERO : HON : IOAN : ALB · 1587. První stránka, obsahující officium »Na Prwnij Mssi o Boži Narozе'« iniciálka P, v níž sv. Jiří na koni. Na pravém okraji nejvýše nápis: »Girzy Stuchlik Primator Anno 1596.« Pod tím sv. Jiří před soudem pohanského krále, dále
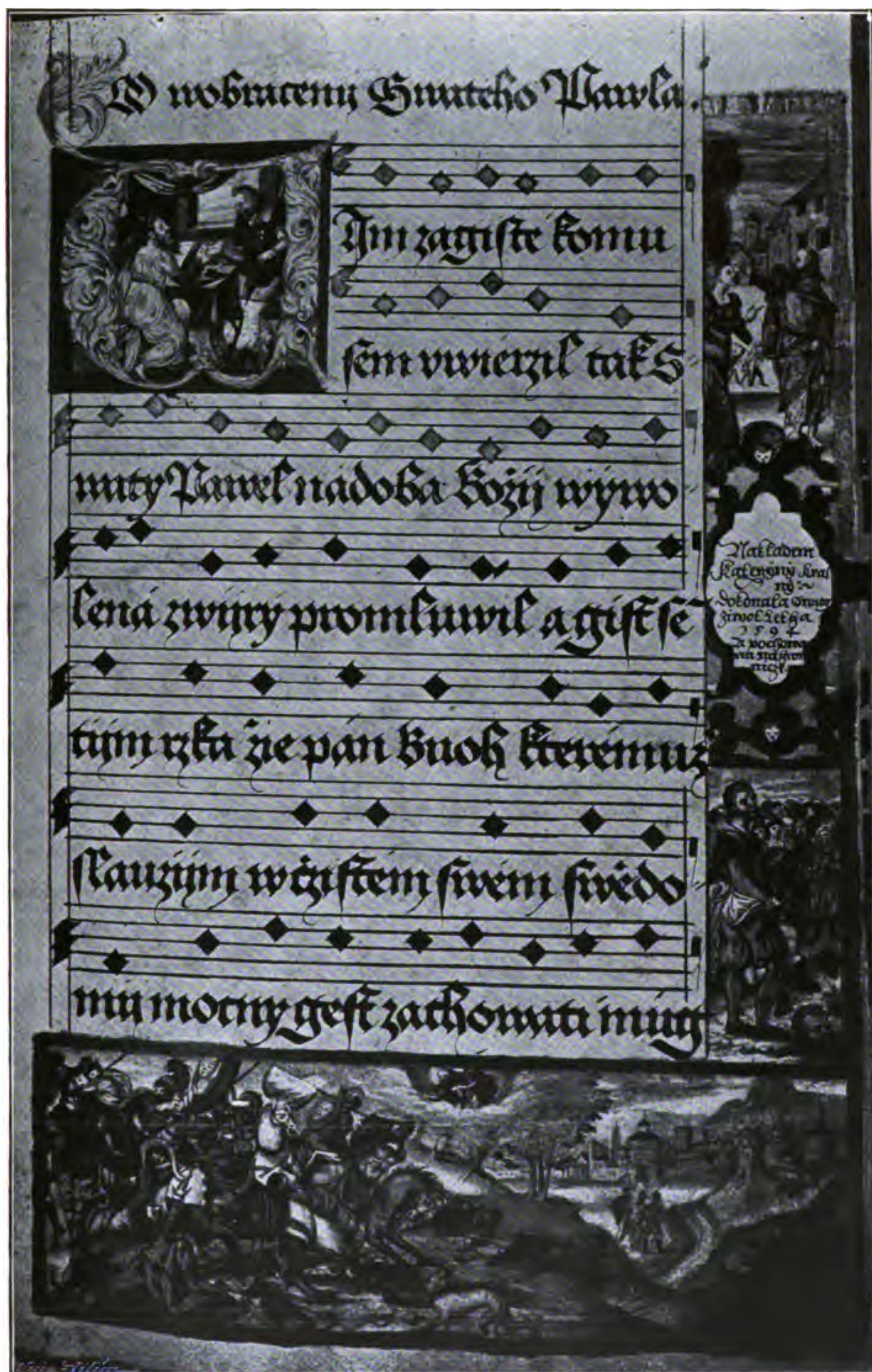

Obr. 155. Příbram. Pečetidla městská.

čtvereček vyplněný štítkem se značkou CP a nejníže postava světice s vedle stojícím beránkem. Při dolejším okraji znázorněno odvážení zabitého draka (viz obr. 156.). Před officiem »O Wobracenij Swatého Pawla« iniciálka W, v níž vyobrazení, znázorňující, kterak sv. Pavel doručuje poslovi list. Při levém kraji zázrak sv. Pavla, pod ním v orámování nápis: »Nakladem Katerzyny Kralny: dokonala Swug żiwot Letha 1594. A pochowana na hromnicze«; nejníže stětí sv. Pavla. Při dolejším okraji obdélníkový obrázek »Obrácení sv. Pavla«. (Viz obr. 157.)

b) 37 *cm* šir., 53 *cm* vys. Vazba podobná jako na předešlém dílu. Z výzdoby uvádíme: Při officiu »O na Nebe wstaupenij P. K.« iniciálka A s výjevem nanebevstoupení; po pravé straně zajímavé znázornění dolování; při dolejším okraji nanebevzetí Eliášovo; v pravém dolejším rohu konečně znak (viz obr. 158.). Při »Officium o Duchu Swatem« iniciálka D (uvnitř »Seslání Ducha sv.); v dolejším rohu (valně setřeném) sv. Václav; na pravém okraji David na harfu hrající, pod ním v květinovém rámci znak; při dolejším kraji zákonodání na hoře Sinai (viz obr. 159.). Officium

Obr. 156. Příbram. Drobnomalba v kancionálu.

Obr. 157. Příbram. Drobnomalba v kancionálu.

Obr. 158. Příbram. Ukázka drobnomaleb v kancionálu.

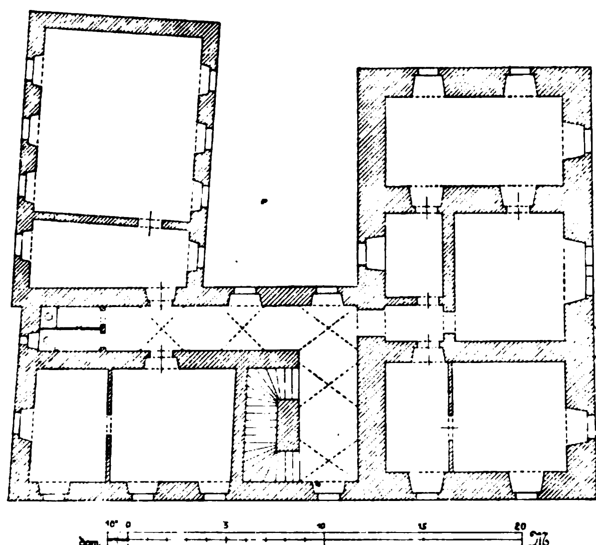

Obr. 159. Příbram. Ukázka drobnomaleb v kancionálu.

Obr. 160. Příbram. Ukázka drobnomaleb v gradualu.

»o Trogicy Swaté« takto vyzdobeno: iniciálka P (Bůh otec drží na klíně ukřižovaného Krista; na okraji rozmlouvání Krista s Nikodemem, dole »Abraham hostí Hospodina s anděly« a v dolejším rohu sv. Augustin, před nímž dítko vodu z moře do důlku přelévající. Officium o Neděli Páně: iniciálka P (v ní kázání). Officium o sv. Janu Křtiteli: iniciálka Z s výjevem narození; dole stětí sv. Jana a Herodias přinášející sťatou hlavu; na pravém okraji ve věnci nástroje tesařské, pod tím andílčí okřídlená hlavička s kartuší obsahující nápis »Johannes Zemba«; nejníže sv. Jan (viz obr. 160.). Officium o proměnění Pána Krista; iniciálka R (v ní výjev proměnění), dole starozákonní výjev (valně porušeno). Officium o Nanebevzetí Panny

Obr. 161. Příbram. Bývalý zámek arcibiskupský. Půdorys.

Marie: iniciálka R (v ní Nanebevzetí), dole smrť Panny Marie s letopočtem 1580. Rámec z části jen perem naznačený v konturách. Officium o všech svatých: iniciálka R, dole očistec. Na počátku oddílu nadepsaného »Officia o Swatých wůbec a nayprw o Panně Marygi« iniciálka Z (v ní Panna Maria); na kraji Maria pod křížem; dole apokalyptický drak pronásledující Pannu Marii. (Vše méně pečlivě provedeno a valně porušeno.) Officium o sv. Václavu: nahoře iniciálka W (v ní zavraždění sv. Václava); při kraji znak řeznický, pod ním sv. Václav navštěvující chudé a vězně, dole pohřební průvod s tělem sv. Václava.

Celý graduál psán na papíru. Zadní část vlhkem valně porušená, méně pečlivě psaná; výzdoba obrazová nedokončená.

Graduál tento zhotoven v poslední čtvrti XVI. věku (kolem r. 1580) v dílně *Jana Kantora* řečeného Starého. Malby byly pořízeny postupem času nákladem jednotlivců. Patrno účastenství různých malířů. (Rybička v Pam. arch. X., 732. č. 18; Sedláčkovy »Hrady a zámky« dvě minia-

tury z něho v dílu VI., str. 128 a 130; Konrád, Dějiny zpěvu staročeského, 144 a 192; Dr. Chytil v díle »Národopisná výstava« 341.)

V městském museu na radnici málo pozoruhodných věcí; mimo zmíněný již titulní list gradualu zmíniti se jest o kachlu (rozbitém) z hradu Valdeku s reliefem Jana Husi ve věncovém rámci; po stranách nápis: IOES HVS; v cípech nárožních malé ozdůbky.

Obr. 163. Příbram. Bývalý zámek arcibiskupský. Profil žebra.

Někdejší ZÁMEK ARCIBISKUPSKÝ ve městě, asi 110 *m* severovýchodně od děkanského kostela. Druhdy býval opevněn; náspy jej obkličující byly roku 1846 rozkopány a příkopy zasypány. Ze staré budovy zachovalo se toliko zdivo (viz půdorys na obr. 161.) a gotický arkýř v druhém poschodí. Arkýř tento nalézá se na východní straně zámku. V těch místech jest zeď 1·35 *m* silná; arkýř povystupuje na silné profilované konsole třemi stranami osmiúhelníka 63 *cm* na venek. Vnitřní jeho pro-

Obr. 162. Příbram. Bývalý zámek arcibiskupský. Půdorys a řez arkýře.

stora jest 1·25 *m* šir., 1·33 *m* dlouhá a 2·99 *m* vys. (viz průřez a půdorys na obr. 162.). Vchod jest hrotitý, zevně sešikmený a žlábkem profilovaný. Ze zdí vystupují ve výšce 1·46 *m* nad zemí mocná žebra 16 *cm* šir. a 18 *cm* z klenby vyčnívající, otupená a na sešikmených hranách žlábkem vyhloubená (viz obr. 163.). Žebra stýkají se ve velikém svorníku ozdobené šestilistou trojnásobnou růžicí s pupencem uprostřed. Tam, kde podélné stěny v část polygonální se lomí, ustupuje zdivo postranních zdí ve výši 1·38 *m* v tupém úhlu tak, že tvoří se šikmou zdí arkýře pravoúhlý kout. Okna úzká, obdélníková. Zevnějšek zcela prostý (viz obr. 164). Na rovnoběžných stěnách postranních na každé straně namalován anděl na oblacích klečící; slabé malby barokní z konce XVII. stol. V arkýři zachoval se původní oltář. Stipes jeho jest zděný, hořejší kámen velmi silný (20 *cm*), na dolejší hraně sešikmený. Pod tímto kamenem v předu čtvercový výklenek (nyní otevřený) pro sv. ostatky.

Obr. 164. Příbram. Gotický arkýř na někdejším arcibiskupském zámku.

Ve sbírkách C. K. HORNÍHO ŘEDITELSTVÍ nalézají se tyto starožitné předměty:

1. Několik starobylých nástrojů hornických v dolech nalezených, z nichž v reprodukci (viz obr. 165.) podáváme sekyrku (16 *cm* dlouhou) a hliněné kahance (9·5 *cm* v prům.).

2. Tři stříbrná pečetidla: *a)* kruhové, 28 *mm* v prům. Uprostřed štítek se skříženými kladívky, po stranách nápisové pásky, pod štítem pracující horník. Na kolmém okraji vyryto: † TITO BILI TOHO 1523 STARSSI IAKVB ZEVGL HAVZ BARTA. (Viz obr. 166.); *b)* kruhové, 44 *mm* v prům. Dva andělé v řasnatém dlouhém oděvu drží štít se skříženými kladívky. Nad štítem nápisové pásky; dole drobná postava klečícího horníka. Na rubu vyryto: TITO PANI STARSSI BYLI NA TEN CZAS LETA PANIE 1514; na kolmé obrubě pak: PAWEL WIKTORIN GIRZIK MISEK CZERNI WAWRA GIRA IAN KVMASSEK. (Viz obr. 167.); *c)* eliptické, 20 *mm* největšího průměru: andělé drží štítek se skříženými kladívky, dole drobná postavička havíře. (Viz obr. 168.)

3. **Veliká medaille stříbrná**, 13·8 *cm* v prům. z r. 1728. Na přední straně polovypuklina: Před císařem Karlem VI. a císařovnou Alžbětou klečí měšťan, podávaje kus stříbra v podobě půlměsíce; v levém pozadí Příbram se Sv. Horou; v pravo doly. Nad císařskými manželi vznáší se orel držící v jednom spáru meč, v druhém žezlo a v zobáku věnec s opisem: »Sapiens dominabitur astris.« Dole v kartuši vyryto: »Redeunt Saturnia regna. Virgil. Eclo. IV.« Zadní strana hladká; na ní vyryto: DIVO ROMANORVM IMPERATORI CAROLO VI & ELISABETHAE IMPERATRICI

Obr. 165. Příbram. Staré kahánce hornické a hornická sekyrka.

ROMANORVM TERRAE ET ASTRIS GLORIOSISSIME IMPERANTIBVS QVI LVNAM TVRCICAM TOTIES HABVÊRE SVB PEDIBVS HIS ET RELIQVAS PLANETAS HAEREDITARIA TERRAE GENERANT IN VECTIGALES, ANNO ETIAM QVO BOËMIA HAC REGIA CORONAVIT CAPITA MONTIS SANCTI CONCIVES MONTES AB ANNIS CL STERILES LVNA ET SATVRNIO FACTI CONSPICVI LVCINAM AGENTE MONTIS SANCTI LVNA CALCEATA DOMINA, LVNAM TVNC PARTVRIVERVNT CORONATIS SVPPEDANEAM VT AB AVGVSTISSIMIS EORVM PEDIBUS ATQ TER AVSPICATISSIMO IMPERIO FODINAE TER SECVNDVM DEDVCANT PROGRESSVM ATQVE SATVRNI ET ASTREAE REDVCANT REGNO TEMPORA HOC PERENNIS MEMORIAE NVMISMA IN SVPPEDANEVM PRZIBRÁMIENSES VASALLI EXCVDERVNT. (Viz obr. 169.)

Obr. 166—168. Příbram. Horní úřad. Pečetidla.

Obr. 169. Příbram. Horní úřad. Stříbrná medaile.

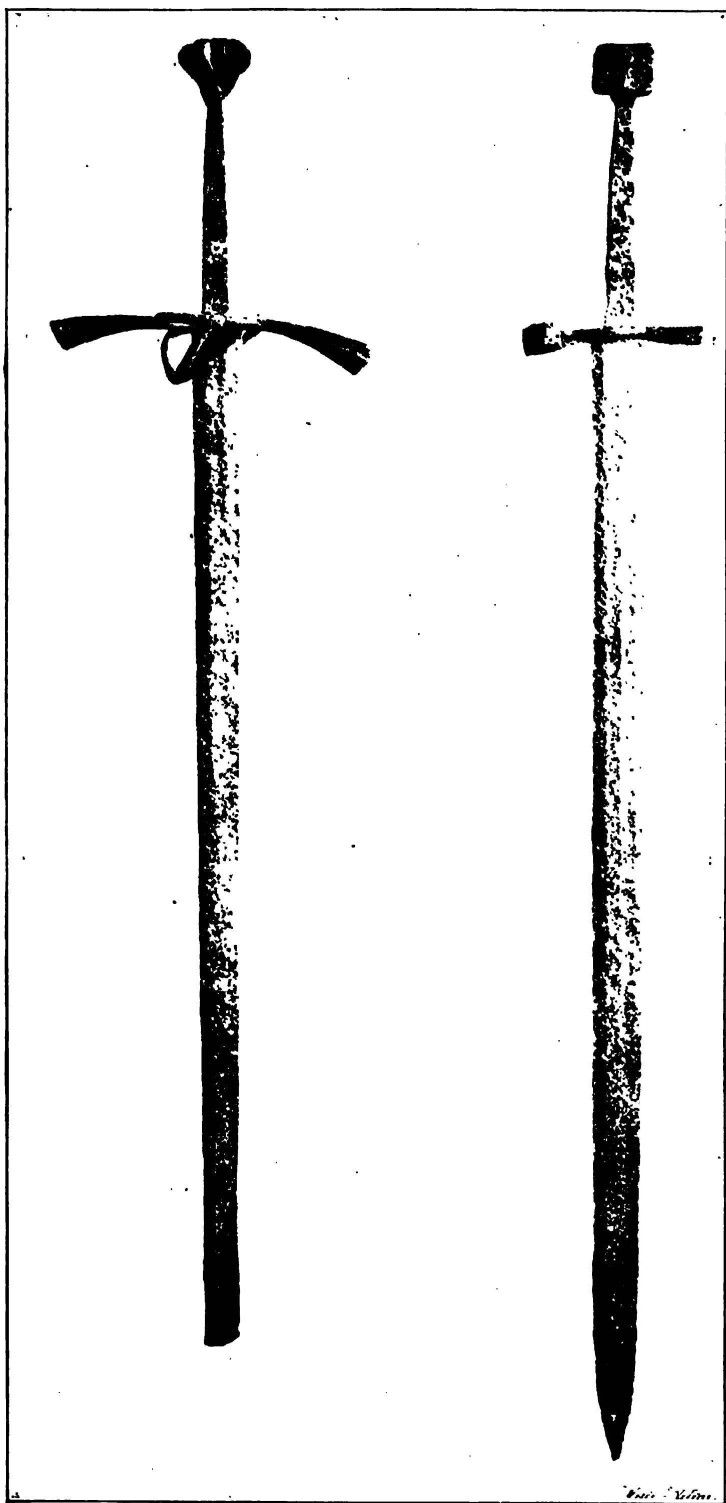
4. Závaží železná, hr covité podoby: *a*) 17 *cm* vys. Na povrchu ryté ornamenty; uprostřed pás s výjevy honebními (jelen a kanec proti sobě, pronásledovaní psy; za kancem stojí lovec troubě na roh a drže skloněné kopí); nahoře vpředu i vzadu hrubá poprsí ženská spojená držadlem; po straně poprsí koňské končící rybím ohonem; po straně dolů jako zápona jiné poprsí koňské; *b*) 15·5 *cm* vys. Nahoře jen jedno poprsí ženské; druhé i s držadlem chybí; na víku a jako zápona ještěr. (Viz obr. 170.)

Obr. 170. Příbram. Horní úřad. Stará závaží.

5. Dva staré meče: *a*) 1·055 *m* dlouhý, nahoře osmilalokovou hruškou zakončený; záštita po stranách dolů zahnuta a roztepána, uprostřed pak pruhovitými závity opatřena. Nalezen byl nedaleko vsi Hůrky u Holoubkova; *b*) 1·155 *m* dlouhý; nahoře plochou obdélníkovou destičkou zakončený; záštita na jednom konci v ouško zahnuta. Nalezen r. 1864 na svahu vrchu Radče u Těžkova. (Viz obr. 171.)

SLOUP SE SOCHOU SV. ROCHA u kostela, nízký hrubě pracovaný. Na hranolovém trnovci oblý sloup, na němž drobná soška. Na památku moru r. 1680. Na trnoži nápis: IA . . . . .(?) S MANZELKAV MAV TITO BOZI MVKA POSTAWITI SEM DAL ŽE Z TĚŽKÉ NEMOCI VZDRAWEN SEM BYL ANNO 1680. Z CEHOZ PAN BVH WSSEMOHAVCI PANNA MARIA RODICKA BOZI A TITO SWATI PATRONOWE NA WIEKI POCHWALENI BVĎTE A WSSECHNI MIESTA TOHOTO SAVSEDE A OBI-

Obr. 171. Příbram. Horní úřad. Staré meče.

WATELE OD TAKOWE MOROWE RANY GAKO ROKV TOHOTO ZDE PANOWALA NA DALSSI CASI MILOSTIWIE CHRAŇTE A OPATRVGTE.

Na domě č. 391 »u černého orla« na náměstí zazděna jest v přízemí obdélníková kamenná deska, 0·67 *m* šir. a 0·50 *m* vys., na níž polovypukle vytesán rytíř na koni, gotický růžicovitý ornament, jelen a pták prsa si klovající. Jednotlivé části reliefu jsou již málo znatelny (viz obr. 172.; vyobr. jeho viz též v Sedláčkových »Hradech« VI., str. 128.).

Obr. 172. Příbram. Kamenný relief na domě č. 391.

SOUKROMÉ DOMY: 1. čís. 96. v Dlouhé ulici s barokním štítem. (Viz obr. 173.)

2. Dům č. 55 v Plzeňské ulici jednopatrový, mansardskou střechou krytý, s nárožními věžkami, jež mají cibulovité, šindelem kryté stříšky. (Viz obr. 174.)

Špitální kostel sv. Jana Křtitele stával na předměstí Březnickém, nynějším náměstí Karlově. Poslední jeho zbytky odstraněny r. 1881.

V SOUKROMÉM MAJETKU p. M. Buchara:

1. Džbánek hliněný, baňatý, zeleně, modře, a žlutě malovaný, hnědě konturovaný (oplechovaný) s letopočtem 1666. Vyobrazení viz v díle »Památky výtvarné z československé výstavy národopisné r. 1895« (menší vyd.) tab. 87, č. 12.

2. Pohár dvanáctiboký se znakem 19·5 *cm* vys. Ze XVII. stol. Vyobr. viz ibid. tab. 102 *c*).

3. Nábytek tvrdý, jednoduše vykládaný. Ib. Tab. 23.

4. Truhla malovaná ze 17. stol.; v předních výplních Salvator Mundi a Mater Dei. Nátěr světlý, oživený okolo výplní hnědým ornamentem. Po straně značně obnovená. Památky výtvarné z československé výstavy (vel. vyd.) oddíl »Nábytek« č. 19.

Obr. 173. Příbram. Dům čís. 96. v Dlouhé ulici.

5. Mísa bílá, malovaná z první pol. tohoto stol. Ib. oddíl »Keramika«. Tab. 10, č. 4.

6. České sklenice, pohárky a číšky ryté ze 17. a 18. stol. Ib. oddíl »Sklo« č. 11. a obr. 175.

7. Talíř cínový bohatě rytý, na obrubě v jedné kartuši H E a letopočet 1675. Ibidem, oddíl »Pam. z kovu« 20, č. 7.

Obr. 174. Příbram. Dům čís. 55.

Obr. 175. Příbram. Sklenice.

Obr. 176. Rtišovice. Zámek.

Obr. 177. Rtišovice. Část obrazu sv. Tři králové v kapli zámecké.

Radec.

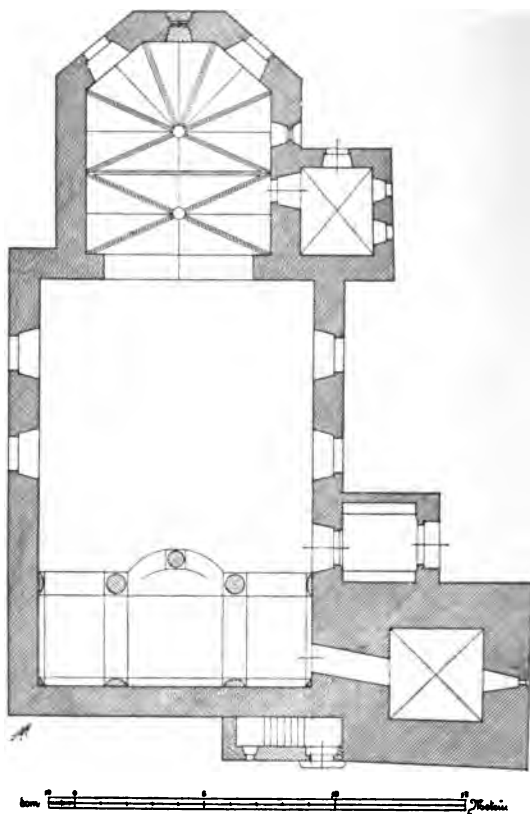
Sedláček, Místop. sl. 276, č. 44.

Hradiště na hoře severovýchodně od Borotic.

Rosejovice (Rosovice).

Sedláček VI. 120, Kopáček, o. c 175.

Při rybníce stávala od XIV. věku tvrz.

Obr. 173. Slivice. Půdorys kostela.

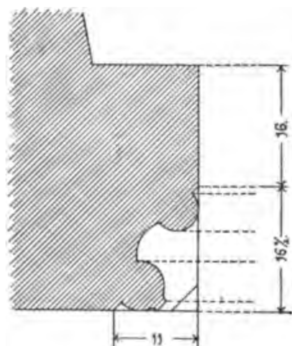
Rtišovice (Ertišovice).

Sedláček, »Hrady« VI. 134; Schaller VIII. 136; Sommer XVI. 195; Ottovy »Čechy« IX. 272.

TVRZ zdejší bývala z největší části jen dřevěná; již na konci XVII. stol. byla velice chatrná, a r. 1713 stála již jen kamenná její část

Obr. 179. Slivice. Pohled do presbytáře.

zaujímající pouze dvě malé světnice. Vedle těchto zbytků postavili si tehdejší držitelé nové stavení, z něhož vznikl nynější zámek.

Obr. 180. Slivice. Profil portálu.

ZÁMEK, neslohové jednopatrové stavení bez ozdob; na střeše taškami kryté lucernovitá vížka šindelem kryté s hodinami. na jejichž ciferníku letopočet 1846 (viz obr. 176) V postranním křídle, kolmo k zámku postaveném, kaple sv. Jana Nep., r. 1877 moderně zařízená; před vchodem jejím kamenné barokní sochy sv. Vojtěcha a sv. Václava, umělecky bezcenné.

V kapli na boční stěně zavěšen dobrý obraz na plátně, valně již sešlý, klanění se sv. Tří Králů představující (72 *cm* šir., 97 *cm* vys.) z prvé pol. XVIII. stol. (viz obr. 177.).

Skorotín.

Sommer XVI. 217; Sedláček Hrady VI. 138.

Z bývalé tvrze zdejší spatřovaly se na počátku XIX. stol. náspy a příkopy.

Obr. 181. Slivice. Pohled na kostel.

Slivice.

Sommer XVI. 202; Ottovy »Čechy« IX. 274—275.

FARNÍ CHRÁM SV. PETRA, již r. 1352 jako farní připomínaný, r. 1646 obnovený. O samotě na vrchu stojící.

Presbytář 6·94 *m* šir., 8·1 *m* dlouhý, zakončen jest třemi stranami pravidelného osmiúhelníku bez opěráků nárožních (viz půdorys na obr. 178.) Jest sklenut křížovou žebrovou klenbou o dvou polích. Žebra po

stranách žlábky vyhloubená vycházejí z jednoduchých jehlancových konsol a protínají se ve svornících plastickými růžicemi ozdobených. Okna později rozšířená jsou segmentem zakončena; pouze okno za oltářem (zazděné) a okno ve stěně jižní zachovala sobě původní tvar gotický. Okno v jižní zdi jest úzké, hrotité s dvojnosnou kružbou a silně vyšpaletovaným ostěním. Vítězný oblouk hrotitý. (Viz obr. 179.)

Loď obdélníková, plochým stropem krytá; v obou bočních zdech okna obdélníková polokruhem nahoře uzavřená. V jižní zdi hrotitý portál ozdobený oblounem, žlábkem a prutem hruškového profilu (viz obr. 180.). Na dveřích portálu letopočet 1696 a zajímavý zámkový plíšek.

Věž, při jihozápadním rohu lodi stojící, hranolová, mohutného zdiva (1·75 *m* silného); vypíná se do výše asi 21 *m*, a jest kryta cibulovitou bání končící se v lucernovou věžku. V přízemí kobka klenutá křížovou klenbou; osvětlena jest úzkým střílnovitým okénkem; dvéře do ní vedoucí mají rovné kamenné nadpraží s konsolovitými výplněmi v hořejších rozích.

Obr. 182. Slivice. Gotická socha sv. Petra.

Zevnějšek zcela prostý, téměř beze všech architektonických ozdob (viz obr. 181.).

Na oltáři (novém) stojí gotická kamenná socha sv. Petra 91·5 *cm* vys. (polychromie nová). Velmi pěkná práce z druhé pol. XV. stol. (viz obr. 182.).

Obr. 183. Slivice. Nápis na zvonu.

Pod kruchtou ve dlažbě čtyři hrubě tesané náhrobní kameny se znaky i písmem otřelým. Také před kostelem pohozeny dva náhrobní kameny se setřelým nápisem.

Mezi mešními rouchy chová se krásná, ze zlatých a stříbrných nití zhotovená, 0·26 *m* šir. krajka (viz obr. 184.)

Zvon 1·105 *m* šir., 0·86 *m* vys. Nahoře dvouřádkový nápis:

1. ř.: MAXIME ☡ VATVM ☡ SANCTE ☡ IOANES BAIPTTISTA ☡ ORA ☡ PRO MARCVS ☡ LVCAS ☡ IOHANNES MATEVS ☡

2. ř.: O VENERANDA ☡ TRINITAS ☡ ANDA ☡ VNITAS ☡ TIBI ☡ LAVS ☡ TIBI ☡ GLORIA ☡ FECIT EGIDIVS ☡ W PLZNI ☡ 1534 ☡

V druhém řádku podoba draka; dolejšek nápisu obrouben pěkným vzorkem z trojlistů kruhových, vybíhajících dole v pěkné lístky (viz faksimile na obr. 183.).

Smilovice.

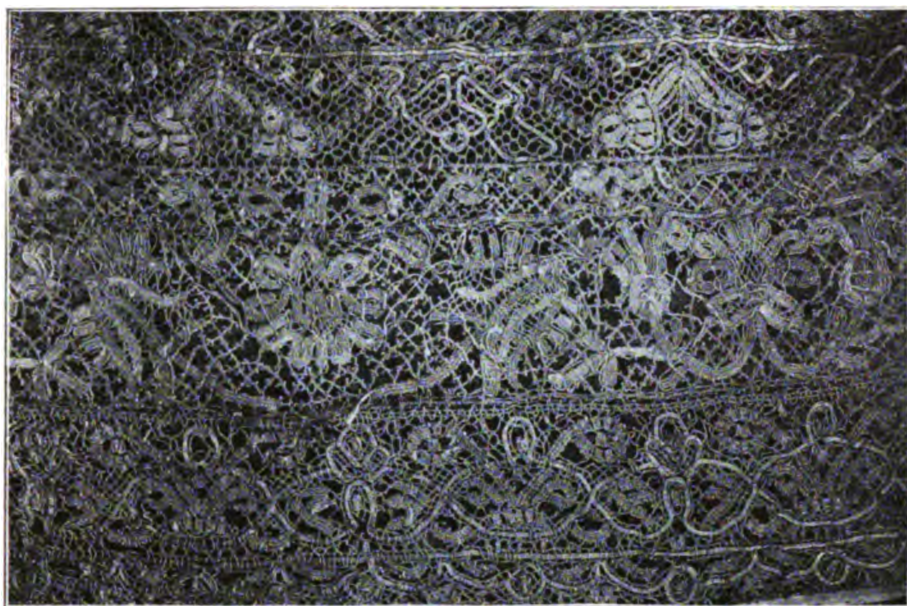
Heber, Burgen VI. 227; Sedláček, Hrady VI. 121; Kopáček 160; Ottovy »Čechy« IX. 389.

Po tvrzi, jež stávala kdysi na skalnatém ostrohu, není více památky.

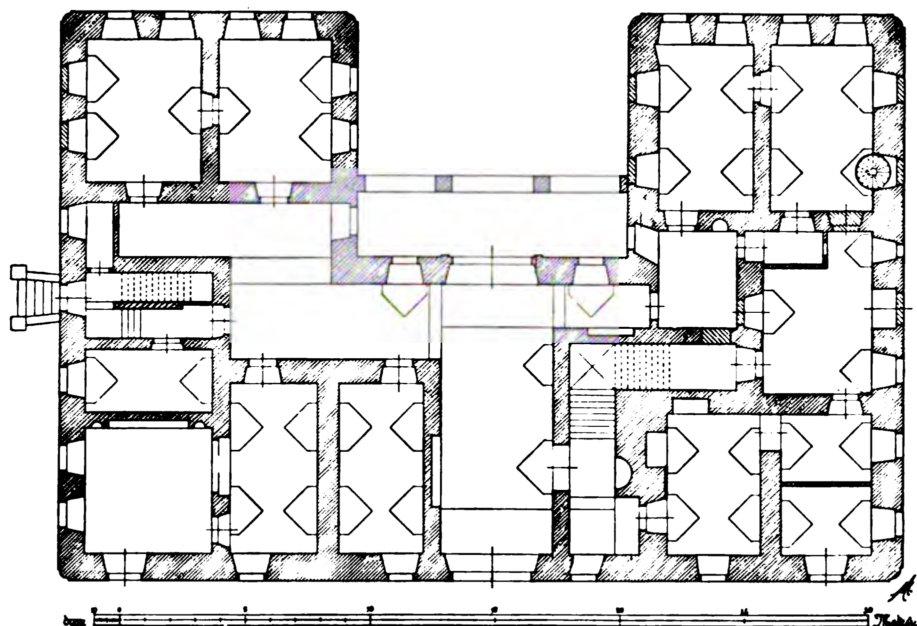
Smolotely.

Schaller, VIII. 136; Sommer, XVI. 193; Sedláček, »Hrady« VI. 135; Ottovy Čechy IX. 272—273.

ZÁMEK jednopatrová budova obdélníková s dvěma do zadu vybíhajícími křídly (viz obr. 185). Střed budovy, jenž v přízemí má široký vjezd se dvěma okny po stranách a v prvém poschodí čtyři polokruhově klenutá, omítkovými rámci ozdobená okna, jest na hranách rustifikován a nahoře trojhranným štítem zakončen, na němž stojí tři vásy a dvě figurky (viz průčelí zámku na obr. 186). Po stranách štítu jsou velmi zajímaví plechoví chrliči (viz obr. 187). Střecha mansardská šindelová s velikými

Obr. 184. Slivice. Krajka ze zlatých a stříbrných nití.

Obr. 185. Smolotely. Půdorys zámku.

kamennými vikýři a s cibulovou dřevěnou věžkou na temeni. Přízemní síň v nároží severovýchodním upravena na kapličku, v níž nic pozoruhodného se nenalézá.

TVRZ, jejíž držitelé již ve XIV. stol. se připomínají, zanikla.

Obr. 186. Smolotely. Zámek.

Stěžov.

Sedláček, »Hrady« VI 135; Ottovy Čechy IX. 274.

Po bývalé tvrzi zdejší, vzniklé asi ve druhé pol. XV. stol., není ani památky.

Střebsko (Třebsko).

Sedláček »Hrady« VI. 133.

Obr. 187. Smolotely. Chrlič.

FARNÍ CHRÁM NA NEBEVZETÍ P. MARIE již r. 1352 jako farní připomínaný, asi v pol. XVII. stol. v nynější podobu přestavěný. Vysoká prostá stavba na návrší nad vesnicí stojící (viz obr. 188.).

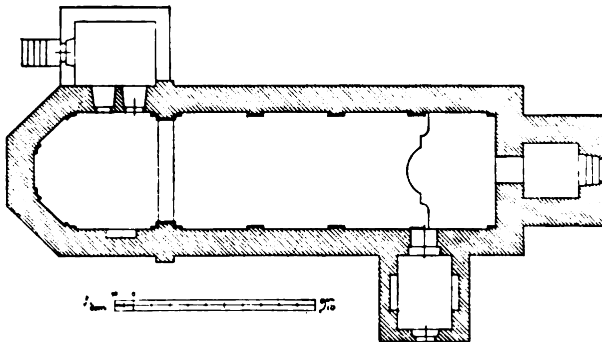
Presbytář 6·3 *m* šir., 6·72 *m* dlouhý, zakončen třemi stranami osmiúhelníka bez opěráků.

L o ď 17·7 *m* dlouhá, 6·4 *m* šir. (viz půdorys na obr. 189). Uvnitř stěny rozčleněny pilastry s římsovými hlavicemi, nad nimiž se táhne podél stěn celého kostela bohatě profilovaná, zubořezem ozdobená římsa. Nad

Obr. 188. Střebsko. Pohled na kostel.

touto římsou teprve obdélníková, segmentově zakončená okna. V í t ě z n ý o b l o u k překlenut segmentem; postranní jeho pilíře jsou téže podoby, jako pilastry stěny dělící, jenže vystupují mocněji ze zdi; nad nimi táhne

Obr. 189. Střebsko. Půdorys kostela.

se rovněž ona zmíněná římsa. Strop rovný, dřevěný. (Pohled do vnitř kostela viz na obr. 190.).

H l a v n í o l t á ř: barokní vysoká struktura; zajímavá, ač tvarů obhroublých. Dva a dva sloupy s korintskými hlavicemi, z nichž jeden s dříkem kanelovaným, druhý s dříkem oblým, věncovím obtočeným, obstupují střed a nesou římsoví, na němž uprostřed nástavec s oválovým obrazem

dvěma sloupky s korintskými hlavicemi obklopený; po stranách na kusém římsoví sochy sv. Norberta a sv. Vojtěcha; nejvýše na nástavci pak sochy sv. Vácslava a sv. Víta a sv. Sigmunda. Dole mezi sloupy stojí sochy

Obr. 190. Střebsko. Vnitřek kostela.

sv. Ignáce a sv. Frant. Xav. Sochy ty jsou vesměs obstojné práce z druhé pol. XVII. stol. Obrazy nové.

Postranní oltář v lodi u stěny epištolní, »Narození P. Marie«, barokní se slušnými sochami sv. Ludmily, sv. Barbory a světice bez attributu. Obraz »Narození P. Marie« zajímavě komponován; v pravém dolejším rohu napsáno: „Übermahlt Spelta 1814."

Naproti oltář téhož slohu, jako předešlý, nahoře dobré sochy tří světic (sv. Cecilie a j.); uprostřed obraz na plátně »Zvěstování P. Marie« rovněž od *Spelty* přemalovaný.

Obr. 191. Střebsko. Kalich.

Při pilíři vítězného oblouku na straně evangelijní kazatelna obhroublých renaissančních forem, ale celkem dobrý dojem činící; na řečništi obstojně malované postavy učitelů církevních.

Zevnějšek kostela prostičký: na rozích omítková rustika, v průčelí nízká hranolová věž jehlancovou šindelovou střechou krytá.

Uvnitř kostela ve zdi lodi na straně evangelijní dva neuměle vytesané, neozdobné **kameny náhrobní**:

1. s nápisem: LETHA 1585 W STRZEDV PO SWATICH SSIMONA A IVDI VMŘELA VROZENA PANI MARKITA CŽIASTOLAROWA Z CHUDIENICZ. PAN BVH RACZ DVSSI GEGI MILOSTIV BITI. Dole znak.

Obr. 192. Střebsko. Miska pod mešní konvičky.

2. s nápisem: MARTHA MAXIMILIANA STRACHOWSKA ROZENA SSTIPINKOWNA Z LICHTENFELSV PRWNI MANŽELKA VROZENEHO A STATECZNFHO RITIRŽE PANA IANA GIRZIHO STRACHOWSKEHO Z STRACHOWIC A NA KAMENIM NAPROTI TOMVTO KAMENV POCHOWANA GEST. VMRZELA 22. MAIE LETA 1670 WIEKV GEGIHO 68 LETH PAN BVH RACŽ DVSSI GEGI MILOSTIW BITI AMEN.

Do epištolní stěny lodi chrámové vsazen kámen s nápisem: LETHA 1583 W PONDĚLÍ NA DEN PRENESSENI SWATEHO WACZLAWA VMŘEL VROZENI PAN PETR CZASTOLAR DLVHOWESKI Z DLVHOWSI. PAN BVH RACZ DVSS GEHO MILOSTIW BITI. Pod tím hrubě vytesaný znak.

Ve dlažbě lodi vyšlapaný kámen se znakem.

Kalich stříbrný, pozlacený, 0·215 *m* vys., jehož kupa i dolejší část nohy pokryty jsou hustým tepaným dekorem rostlinným (viz obr. 191.) Na noze vyryt nápis: IOAN . ANT. STREBSKY 18 ANNO REG . VRB COLINENSIS DECAN FILIVS HVIVS PAGI EX PARENTIBVS GEORGIO

Obr. 193. Střebsko. Mešní konvičky.

DOROTHEA HVNC CALICEM CVM PATENA DONAVIT AN . D . 1697 . ECCLAE B . V . M . IN TŘZEBSKO DET IPSIS DEVS GLORIAM COELESTEM.

Miska pod konvičky pěkně tepaná, na okraji okřídlené andílčí hlavy; uprostřed mezi ovocnými skupinami dvě kruhové, věncovím obklopené plošky s vyrytými nápisy; na jedné se čte: „HANC PATENA CVM AMPVLLIS ARGENT . DONAVIT A . D 1697. ECCLAE B. V. M. IN TRŽEBSKO IOAN . ANT. STŘZEBSKY“ na druhé: „18 . ANNO . REG. VRB. N: COLINIENSIS DECAN9 FILIVS HVIVS PAGI EX PARENT. GEORGIO ET DOROTHEA . DET IPSIS DEVS GLORIAM COELESTEM.« (Viz obr. 192.) Konvičky s tepaným a rytým dekorem ovocným (viz obr. 193.).

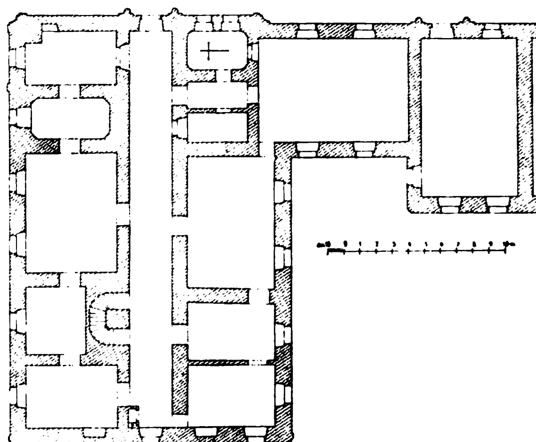
Obr. 194. Střebsko. Věčná lampa.

Věčná lampa z mosazu litá, v podobě okřídleného srdce; se znakem trojího trojlistu jetelového a písmenami W A H V R. (obr. 194.).

TVRZ zdejší, stávavší druhdy někde ve vsi, zanikla beze stopy.

Sudovice.

Schaller VIII, 150, Sommer XVI, 222; Kopáček 144, Ottovy »Čechy« IX; 388.

Obr. 195. Sudovice. Půdorys zámku.

ZÁMEK (viz půdorys na obr. 195.). Jednopatrové stavení, přistavěné ke svahu tak, že ze silnice jeví se býti stavením přízemním; na této straně také nalézá se vchod ozdobený po stranách oblými polosloupy

Obr. 196. Sudovice Pohled na zámek.

a vykýřem; symetricky dále v průčelí upraven jiný vchod stejným způsobem. Na mansardové střeše dvě cibulové vížky šindelem kryté; jedna s hodinami (viz obr. 196.) V levo od vchodu malá kaplička. Z vnitřního zařízení nic pozoruhodného.

Suchdol (Suchý Důl).

Schaller VIII. 141; Sommer XVI, 233; Sedláček »Hrady« VI. 118. — Ottovy »Čechy« IX. 392.

FILIALNÍ KOSTEL SV. LUKÁŠE. Orientovaná stavba nepatrných rozměrů. Pozdějšími přestavbami změněna tak, že na prvotní její sloh nedá se souditi (viz obr. 197.). Presbytář obdélníkový zakončen polokruhovou apsidou. Klenutí apsidy má lunetové kápě nad okny. Přední, obdélníková část presbytáře klenuta není. Po stranách presbytáře dva přístavky čtvercového půdorysu, téže výšky jako ostatní stavba. Vítězný

Obr. 197. Suchdol. Kostel.

oblouk polokruhový. Boční stěny lodi rozbíhají se poněkud ke straně západní, takže půdorys tvoří lichoběžník (viz obr. 198.). Loď opatřena novým stropem.

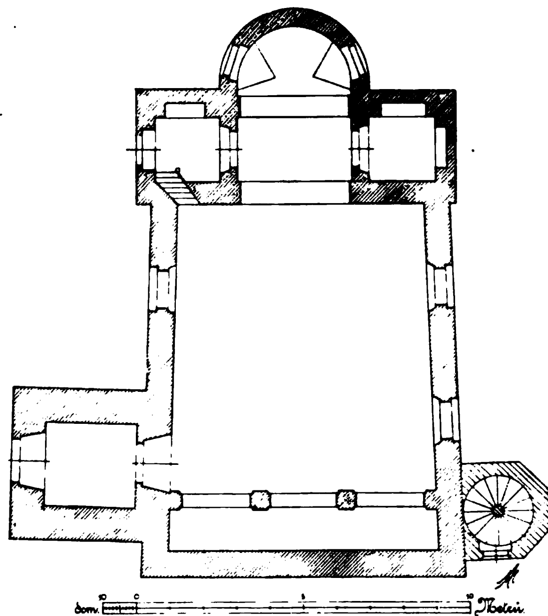
U severozápadního rohu lodi nízká hranolová věž šindelovou jehlancovou střechou krytá.

V presbytáři malý barokní oltář. Jeho architektura prostá: dva oblé korintské sloupky a akanthové rozviliny po stranách; na sloupcích spočívá kladí s vyřezávaným dubovým listovím; pod římsou jest věncoví. V hořejším nástavci čtyřlaloký rámec s neuměle malovaným obrazem Madonny. V dolejší části obraz nový *(Führichův)*.

Zvon 0·615 *m* šir., 0·49 *m* vys. Nahoře $5^1/_2$ *cm* široký vlys skládající se z malých obdélníkových výjevů biblických: pod tím souvislá řada svislých akanthových listů. Na plášti orámovaný nápis: BRIKCI ZWO= NARZ Z CYMPERKV W NOWEM MIESTIE PRAZSKEM TENTO ZWON

VDIELAL LETA 1582. Pod tím medailony s poprsím a znakem Brikcího. Na druhé straně kartuše se znakem (člun); pod tím: PAWEL KORKA Z KORKY W SVCHYM DOLE NA WOSTROWIE Z. A.

TVRZ zdejší stávala na místě nynějšího dvora.

Obr. 198. Suchdol. Půdorys kostela.

Trhové Dušníky.

Sedláček, »Hrady« VI., 137—138; Místop. sl. 180; Jos. Hrabák, Průvodce po Příbrami a okolí.

TVRZ zdejší, vystavěná po r. 1548, změněna na počátku XVIII. stol. v nynější ZÁMEČEK. Jest to prosté jednopatrové stavení, na jehož šindelové střeše nalézá se dřevěná cibulovitá vížka. V prvním poschodí v síni, z níž do pokojů se vchází, nalézá se na rovném stropě hrubě provedené figurální stucco: v ellipsovitém rámci zápas dvou jezdců. Strop bývalého sálu, nyní příčkou ve dva pokoje rozděleného, jest pokryt barokními rozvilinami a věncovími; v rozích ve věncích ženské busty; uprostřed stěn lovecké výjevy; vše to provedeno rovněž ve stuccu. V jednom z menších pokojů na stropě v osmihranném poli antická postava ženská s kopím v ruce na dvoukolém voze sedící. Veškera tato štuková ornamentika z počátku XVIII. století pocházející, postrádá umělecké ceny.

Poblíž zámku KAPLE NEJSV. TROJICE přestavěná r. 1707. (Viz obr. 199.) Půdorys jeví se jako šestiúhelník se segmentovitou apsidou

vzadu a s obdélníkovým risalitem v průčelí. Fronta rozčleněna lisenami a zakončena vysokým štítem. Na rovném nadpaží vchodu vytesán letopočet 1707. Nad vchodem dva prázdné plastické štíty vypuklé v hrubých rozvilinách akanthových držených andílky. Střecha šindelová; na ní lucernová cibulovitá vížka. Apsida zklenuta konchou, jež pokryta jest hrubým štukem andílků v oblacích se vznášejících a baldachyn držících. Okna široká, nízká, segmentovitá. Strop lodi plochý.

Obr. 199. Trhové Dušníky. Kaple.

Oltář barokní; po stranách rozviliny a hladké sloupky s volutovými hlavicemi. Nahoře rovné římsoví se šikmými úseky římsovými. Obraz nový na plátně malovaný. Nad obrazem nápis: O hlubokoſti Bohatſtwj y Maudroſti y Vměnj Božj yak gſau neſpitatelnj Saudowe ge° a newyzti-žitedlne ceſty ge° neboť kdo geſt poznal myſl Panie kdo mu radil kdo mu prwe dal nebo z nie° a ſkrze nie° a w niem gſau wſſecky wiecy gemuž ſlawa na wieky Amen. Rzjm. xj Ociekawame Nowe Nebe a nowe Zemie. 2 Petr 3. Oko newidielo, vcho neſlichalo aniž na Srdce ſidſke wſtaupilo czo geſt przipravil Buh tiem, kterziž gey milugj. 1 Korint. 2 kap. Pod obrazem nápis: Tato Archa ke Czti a Chwale Blahoſlawene Trogicze Swate geſt vdělana Nakladem Vrozene Pani Elyſſky Kokorzowe Rozene z Sſenffeldu a na Žluticzych. Pan Buch racz wodplata byti hognym po-žehnanjm ſwym Božſkým. Letha Panie 1618. Obnoweno 1691. Nejvýše nad římsovím nástavec ozdobený reliefovou andílčí hlavinkou; na nástavci na-

hoře prostřed krucifix, po jehož stranách P. Marie a sv. Jan, vesměs obhroublé práce řezbářské. Nad vchody za oltář malé na lepence malované znaky, na jednom tři ryby, písmena I K Z S S a letopočet **1615**, **na** druhém jedna polovice červená, druhá černá, písmena A G K Z K a letopočet **1615**. Oltář nedávno provedenou opravou zcela pokažen.

Obr. 200. Trhové Dušníky. Náhrobní kámen.

K a z a t e l n a z téže doby jako oltář; na plochách polygonálního řečniště rámce ozdobené plochými řezbami renaissančními; v rámcích malované obrázky sv. evangelistů, umělecky bezcenné.

N á h r o b n í k á m e n ze šedého mramoru, uvnitř v pravo od vchodu do zdi zapuštěný (viz obr. 200). Nahoře dvojznak pod společnou korunou; pod ním nápis:

DVM VIXIT FARI NESCIJT
IOANNES IOSEPHVS
ILLMAE D. D. LUDMILLAE SOPHIAE CHLUMCAN
SKIANAE NATAE DE UGEZD
PRIMOGENITUS,
AT NUNC LOQVITVR OMNIBUS, SE XII. SEP
TEMBRIS OBIISSE, NEQVE NISI MENSIBVS
QVINIS ET SUPRA DIEBVS SENIS VIXISSE.
VIATOR
TU ANNIS TUIS NE NIMIUM FIDERIS.
MDCCIII.

Ve vížce dva zvonky nepřístupné, z počátku XVIII. století.

Trnová.

O blízkém hradišti viz »Hradec«.

Třebsko viz Střebsko.

Truskov.

Sedláček VI. 134.

Mezi Vysokým a Třebskem u rybníka zvaného »Truskovského« končí se hráz pahrbkem rozkopaným; stávala tu druhdy tvrz Truskov vodou tak obehnaná, že jen po hrázi se k ní přicházeti mohlo.

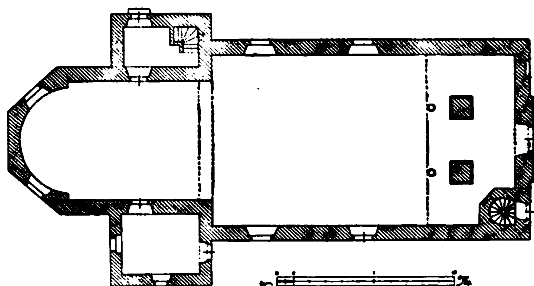
Verměřice (Hříměždice).

Kopáček, o. c. 125; Ottovy »Čechy« IX. 389.

FARNÍ KOSTEL SV. ANNY, zprvu od r. 1700 zámecká kaple; r. 1797 přistavěním lodi zvětšená.

Stavba dosti rozsáhlá zevnějšku zcela prostého. V průčelí nízká hranolová věž do osnovy stavby pojatá, zvonovitou šindelovou bání krytá. Okna v lodi kostelní obdélníková, polohruhem nahoře uzavřená. Nad presbytářem cibulovitý sanktusník lucernový a plechem pobitý.

Presbytář 7·2 *m* šir. a 11·1 *m* dlouhý zakončen zevně třemi stranami osmiúhelníka, uvnitř polokruhem (viz půdorys na obr. 201). Vítězný oblouk segmentový. V presbytáři i v lodi rovný strop.

Obr. 201. Vermeřice Půdorys kostela.

Na oltáři barokní sochy z kláštera Obořištského, obstojně ze dřeva řezané: sv. Jan Křtitel, sv. Karel Borom. a j. U severní stěny stojí socha sv. Rocha rovněž z Obořiště v nadživotní velikosti ze dřeva řezaná (viz obr. 202).

Obr. 202. Vermeřice. Barokové sochy.

Kalichy barokové, stříbrné a pozlacené:

1. 26 *cm* vysoký, z kláštera Plasského pocházející. Na košíčku vytepány andílkové v oblacích; na nodu znak opatství Plasského a písmena E T A P; na noze andílkové s odznaky umučení. Na noze a kupě po třech smaltových medailoncích s drobnými malbami. Značka: AS. Na spodku nohy vyryto: ME FIERI CVRAVIT F. EVGENIVS TYTL. ORD. CISTER. ABBAS PLASEN. PRAEPOSITVS LIPENSIS ORATE PRO EO ANNO 1702. Velmi pěkná práce z poč. XVIII. stol. (viz obr. 203).

2. 18·7 *cm* vys. Košíček utvořen z akanthových lupenů, mezi nimiž okrouhlé prázdné medailonky. Na noze květinové guirlandy, mezi nimiž oválové medailonky; na jednom z nich znak Mladotů a písmena W A M V S, na druhém nápis: WILIM ANTONN MLADOTA Z SOLOPISK A NA WIERMIERZYCH 1705 (viz obr. 204).

Obr. 203. Verměřice. Kalich č. 1.

Zvony:

1. 0·83 *m* šir., 0·63 *m* v. Nahoře hrubý ornament a nápis: S. IOSEPH ET S. PAVLE EREMITA TVEAMINI NOS IN MORTE ET VITA. Pod nápisem andílkové držící guirlandy. Na plášti polovypuklé obrazy sv. Josefa a sv. Pavla poustevníka.

2. 0·99 *m* šir., 0·71 *m* vys. Nahoře široce rozvěšené úzké guirlandy. Na plášti polovypuklina sv. Floriana, pod níž nápis:

☛ IOHANN WENZEL KÜHNER GOSS MICH IN PRAG 1727.

Obr. 204. Verměřice. Kalich č. 2.

Na druhé straně hrubé polovypukliny dvou světců v kroji římských vojínů. Při dolejším okraji řada nesouvislých prohnutých listů akanthových.

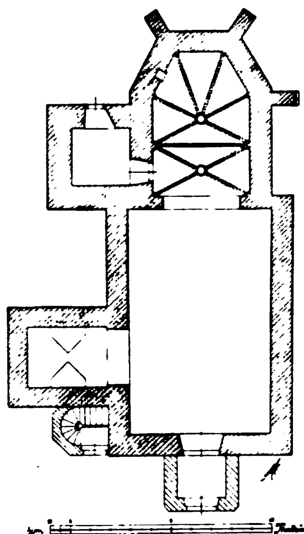
ZÁMEK přízemní nevzhledná stavba krytá šindelovou mansardovou střechou, na níž nevkusná hranolová vížka s hodinami.

Višňová.

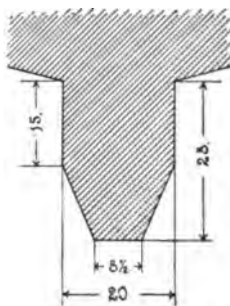
Schaller, VIII. Sommer, XVI. 231.

FARNÍ KOSTEL SV. KATEŘINY již r. 1352 jako farní připomínaný. Prostičký zevnějšek nevykazuje nic pozoruhodného. V průčelí obvyklý barokní štít.

Presbytář 4·8 *m* šir., 7·2 *m* dlouhý zakončen jest třemi stranami protáhlého osmiúhelníka a opřen v rozích nízkými pilíři s jedním nepatrným ústupkem (viz obr. 205). Klenba presbytáře, ze dvou polí se sklá-

Obr. 205. Višňová. Půdorys kostela.

Obr. 206. Višňová. Profil žebra.

dající, spočívá na oblých polosloupech s válcovou hlavicí. Žebra (otupený klín, viz profil jejich na obr. 206) vysedají 28 *cm* z klenby a sbíhají se ve dvou hladkých svornících (viz obr. 207 pohled do presbytáře). Okna široká, polokruhem zakončená.

Ve stěně severovýchodní ve zdi sanktuář, jehož ostění nahoře končí se špicí s prohnutými boky; tympanon sanktuáře jest prázdný. Dvířka ze skřížených plochých prutů; na průsečných bodech nasazeny šestilisté růžice.

Vítězný oblouk polokruhový.

Loď obdélníková 7·1 *m* šir., 10·15 *m* dlouhá, rovným stropem krytá; okna obdélníková, nahoře segmentem uzavřená.

Křtitelnice cínová 0·48 *m* vys. (víko v to nečítajíc), zcela prostá. Nohy mají nahoře podobu vousatých hlav s knížecími korunami; dole pak vějířovitě rozložených prstů. Kotlík hladký.

Obr. 207. Višňová. Pohled do presbytáře.

Na víku vyryto:

Letha Panie 1613 Tuto Krztitedlniczy * daly Vdielati Ke czti a k chwale * Pana Boha Wſſemohauczyho Maſſykowe * Mataouſſ * Pawel * Jan * Martin * ze wſy Aubenicz * K Swate Katerzinie do wſy Wiſſniowy Aby V chramie Panie zuſtawala na Pamatku Gegich.

Při severozápadním rohu hranolová, neozdobná věž cibulovou bání krytá.

Zvon 1 *m* široký, 0·78 *m* vysoký. Nahoře dvouřádkový nápis:

1. ř.: Anno x domini x millecimo x Quincentecimo x xxx i x qui x me s fecit x mathias x nomen x habet x in x nova x Civitate x Pra 2. ř. genci x ex x hoc x laus x deo x patri x omnipotenti x et x beate x marie x cemper s virginis x et x omnibus x canctis x a x . . . . (viz faksimile na obr. 208).

Na plášti 1·45 *cm* vysoká, hrubě provedená polovypuklina sv. Václava.

Obr. 208. Višňová. Nápis na zvonu.

Voznice.

Kopáček, 113.

Barokní kamenná socha sv. Jana Nep., umělecky bezcenná (viz vyobr. v Ottových »Čechách« na str. 383).

Vysoká (Vysoký).

Sedláček, VI. 134.

TVRZ zde od starodávna stávavší, v XVII. stol. dosti výstavná, zanikla.

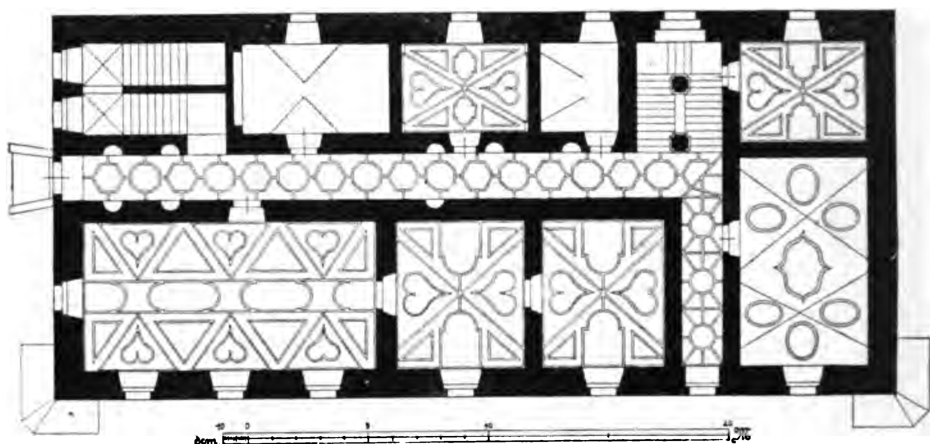
Zduchovice.

Sedláček, »Hrady« VI. 136; Ottovy »Čechy« 393.

TVRZ zdejší vystavěna teprve v XVI. stol.; později změněna v nynější zámek. Zevnějšek úplně nezajímavý. Pří-

zemní sklenuté místnosti jsou ozdobeny žebrovitými vysedlými štukovými pruty, jež tvoří rozmanité obrazce (viz obr. 209).

U školy stojí kamenná socha sv. Jana Nep.; bezcenná práce barokní. Na podstavci chronografický nápis: DIVO IOANI POSVEVRT E DEVOTIONE Z DVCHOVICENSES (= 1735).

Obr. 209. Zduchovice. Půdorys zámku.

DODATKY.

Hluboš.

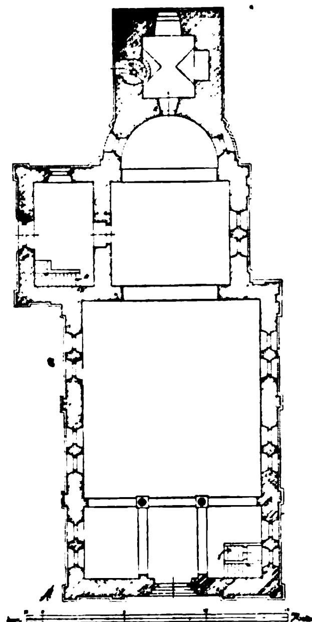
Schaller VIII., 111. Sommer XVI., 251. Sedláček, »Hrady« VI. 139. (s vyobrazením zámku), Ottovy »Čechy« IX. 291; Hrabák, Průvodce 77 a 78.

KOSTEL NEJSV. TROJICE, r. 1787 lok., od r. 1855 farní. Stavba původně barokní z konce XVII. stol., přestavěna byla r. 1877 úplně ve slohu románském. (Viz půdorys obr. 210.) Z původní stavby zbylo pouze zdivo věže; jinak nezachovalo se z ní ničeho, jelikož celý chrám byl od základů nově vystavěn a zvětšen co do délky i šířky.

Před presbytářem dobře komponovaná, 0·78 *m* vys. železná mříž ze starého kostela (viz obr. 211.).

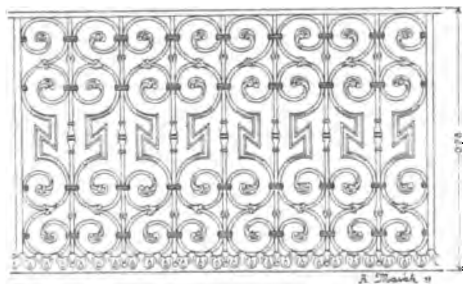
V presbytáři visí na stěně malý obraz sv. Antonína Paduanského (poprsí), na plátně malovaný, bez umělecké ceny. Na něm nápis: VERA EFFIGIES S. ANTONII DE PADVA EX ORIGINALI AD S. IACOBVM VET. PRAG. DEPROMPTA 1660. Obraz tento byl do Hluboše přenešen z kostela Pičínského.

Zvony: 1. 55 *cm* šir., 44·5 *m* vys. Nahoře rokokový ornament, na plášti polovypuklý obraz nejsvětější Trojice a znak Bechyňů z Lažan. Při dolejším okraji nápis: EXPENSIS ILL. D. GEORGII VMBERTI BECHINIE DE LAZIAN D. HLVBOSS E. C. R. M. CONS. ET INTIMI SECRETARII SVBSISTO ET SONO A. 1745.

Obr. 210. Hluboš. Půdorys kostela.

2. 46·5 *cm* v prům., 36 *cm* vys. Nahoře mezi barokními ornamenty pás s nápisem: GOS MICH FRIDRICH MICHAEL SCHÖNFELDT IN DER ALTSTADT PRAG 1692. Na plášti nápis: »HAEC CAMPANA FVSA EST ANNO 1692 EXPENSIS I. W. F. DVBSKY DE WITI: IN HONOREM STIGMATUM SS. IESV XSTI S. FRANCISCO EXPRESSORVM«, dále polovypuklé zkřížené ruce se stigmaty, pod nimi nápis: BENEDICTIO S. FRANCISCI a posléze nápis: »CHRISTVS VINCIT † CHRISTVS REGNAT † CHRISTVS IMPERAT † CHRISTVS AB OMNI MALO DEFENDAT CHRISTVS REX VENIT IN PACE DEVS HOMO FACTVS EST ET VERBVM CARO FACTVM EST IESVS NAZARENVS REX IVDEORVM AMEN.

ZÁMEK, vystavěný ve druhé polovici minulého století slohem barokním, byl r. 1872 zvětšen a nově upraven. Jihovýchodní fronta (viz obr. 212) jeví se jako budova jednopatrová skládající se z části střední a ze dvou křídel v téže čáře k ní se přimykajících. Střed o pěti osách,

Obr. 211. Hluboš. Mřížka před presbytářem.

rozčleněn jest pilastry a zakončen nahoře ballustradou a novým vikýřovitým štítem. Façady u obou křídel jsou zcela prosté, toliko nahoře ozdobeny jsou podobnou ballustradou a podobným vikýřovitým štítem, jako část střední. Se strany severozápadní jeví se křídla jakožto budovy dvoupatrové, značně v před povystupující a zavřenou arkadovou galerií podél střední části se táhnoucí spolu spojené (viz obr. 213).

Obr. 212. Hluboš. Zámek. Fronta jihovýchodní.

Obr. 213. Hluboš. Zámek. Fronta severozápadní.

Obr. 214. Hluboš. Zámek. Část stěny sálu zámeckého s krbem a gobelinem.

V prodloužení fronty jihovýchodní stojí opodál malá **kaple zámecká**, se zámkem skenníkem spojená; jest to staveníčko nic starobylého nevykazující.

Obr. 215. Hluboš. Zámek. Gobelin.

V přízemí střední části zámecké budovy nalézá se veliký sál s rovným stropem. Uprostřed podélné stěny proti hlavnímu vchodu ze zahrady veliký mramorový krb barokní, prostě sice, ale vkusně profilovaný (viz část jeho na obr. 214).

Po obou stranách krbu zavěšeny na stěnách krásné gobeliny z prvé polovice XVII. století znázorňující výjevy bitevní dovedně komponované

a dokonale provedené. Postavy oděny jsou antickými kroji. Na prvém gobelinu v popředí na návrší skupina mužů vyjednávajících; dole v údolí vojenské oddíly útokem v před se ženoucí, v pozadí stádo dobytka a několik stanů (viz obr. 214). Na druhém gobelinu v levém popředí vojevůdce obklopený četnou družinou stojí před stany; s pravé strany přicházejí bojovníci přinášejíce mu sťaté hlavy nepřátel a přivádějíce spoutané zajatce; v pozadí zuří boj (viz obr. 215).

V sousední komnatě zámecké na stěně dva gobeliny, z nichž jeden krajinný, druhý figurální. V levém popředí vojevůdce s družinou; před

Obr. 216. Hluboš. Zámek. Gobelin

ním hoch s blánkou a pérem; v pozadí tlupy vojska táhnoucí půvabnou krajinou, v jejímž pozadí uprostřed viděti kostel. Široký okraj gobelinu vyplněn různými zvířaty. (Viz obr. 216.)

V komnatách zámeckých hojně pěkného nábytku renaissančního a barokového, řezbami i vykládáním bohatě ozdobeného. Z nich zmínky zasluhuje renaissanční skříň rozčleněná jonskými kanellovými sloupky (viz obr. 217).

Na některých skříních vkusně pracované zámkové plechy s nasekávanými a modře kalenými ornamenty (Viz obr. 218.).

Mimo to hojně vídeňského a míšenského porcullánu, jakož i několik pěkných skleněných rytbou ozdobených číší ze XVII. a XVIII. století.

Obr. 217. Hluboš. Zámek. Renaissanční skříň.